รายงาน

การขุดค้น ขุดแต่ง กำแพงพระราชวังหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เสนอ

กรมศิลปากร

โดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์ก่อสร้าง

รายงาน

การขุดค้น ขุดแต่ง กำแพงพระราชวังหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เสนอ

กรมศิลปากร

โดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์ก่อสร้าง

อภินันทนาการจาก
อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

29 SEP. 2001

คณะกรรมการตรวจการจ้าง

1. นายบวรเวท	รุ่งรุจี	ประธาน
2. นายประทีป	เพ็งตะโก	กรรมการ
3. นายวโรภาสน์	วงศ์จตุรภัทร	กรรมการ
4. นายพิชัย	บุญแจ้ง	กรรมการ
5. นายเสริม	เริงโอสถ	กรรมการ

คณะทำงาน

1. นายสุรชัย	ธรรมธัช
2. นายพิทยะ	ศรีวัฒนสาร
3. นายพนพิพัฒน์	หอมหวาน
4. นายกฤษฎา	ตะก้อง
5. นางสาวกุสุมา	พงศ์ไพร
6. นายทิวา	เผื่อนปฐม
7. นายพิรักษ์	ชวนะเกรียงไกร
8. นายอนนท์	เรืองเทศ

ผู้เรียบเรียง

พิทยะ	ศรีวัฒนสาร
ทิวา	เผื่อนปฐม
พิรักษ์	ชวนะเกรียงไกร

****

คำนำ

การขุดค้น ขุดแต่ง กำแพงพระราชวังหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นโครงการที่มุ่งศึกษา รวบรวมข้อมูล หลักฐานด้านต่างๆ ทั้งทางด้านเอกสารที่เป็นบันทึกและจดหมายเหตุของชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาในกรุงศรีอยุธยาในสมัยนั้น หลักฐานทางศาวดารและคำให้การต่างๆของไทยเรา และหลักฐานจากการขุดค้น ขุดแต่ง ทั้งทางด้านโบราณคดีและสถาปัตยกรรม มาประมวลผลและรวบรวมให้เห็นภาพของกำแพงพระราชวังหลวงในสมัยกรุงศรีอยุธยาซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการการบูรณะกำแพงพระราชวังหลวงนี้ให้ถูกต้องตามหลักวิชาการต่อไป

รายงานการขุดค้นขุดแต่งนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์ของหลายๆฝ่าย คณะผู้ศึกษาขอขอบพระคุณสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 ที่ได้ให้โอกาสในการศึกษาครั้งนี้ และขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในด้านต่างๆ ทำให้การดำเนินงานครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

หจก. สุรศักดิ์ก่อสร้าง

สารบัญ

หน้า

คำนำ ก

สารบัญ ข

สารบัญภาพถ่าย ง

สารบัญภาพลายเส้น ฉ

บทนำ ความเป็นมาของโครงการและประวัติการดำเนินงาน 1

บทที่ 1 การขุดแต่งโบราณสถานกำแพงวังหลวง 10
1.1 ที่ตั้ง 10
1.2 สภาพปัจจุบัน 11
1.3 การวางผังหลุมขุดแต่ง 13
1.4 เทคนิคการขุดแต่ง 21

บทที่ 2 สภาพโบราณสถานภายหลังการขุดแต่ง 23
2.1 ลักษณะแผนผังรากฐานและเทคนิคทางสถาปัตยกรรมของกำแพงวังหลวง ด้านทิศตะวันตกภายหลังการขุดแต่ง 23
2.2 ลักษณะแผนผังรากฐานและเทคนิคทางสถาปัตยกรรมของกำแพงวังหลวง ด้านทิศเหนือภายหลังการขุดแต่ง 31
2.3 ลักษณะแผนผังรากฐานและเทคนิคทางสถาปัตยกรรมของกำแพงวังหลวง ด้านทิศตะวันออกภายหลังการขุดแต่ง 53
2.4 การกำหนดอายุแนวกำแพงพระราชวังหลวง 71

บทที่ 3 โบราณวัตถุที่พบจากการขุดแต่ง 78
3.1 โบราณวัตถุที่เป็นส่วนประกอบของสถาปัตยกรรม 78
3.1.1 ประเภทดินเผา
3.1.2 ประเภทปูนปั้น
3.1.3 ประเภทไม้
3.1.4 ประเภทโลหะ

3.2 โบราณวัตถุที่เป็นรูปเคารพในศาสนา 82
3.3 โบราณวัตถุที่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้และเครื่องประดับทำจากโลหะ 83
-ประเภทเครื่องมือเครื่องใช้
-ประเภทเครื่องประดับ
3.4 โบราณวัตถุที่ใช้เป็นอาวุธ 85
3.5 โบราณวัตถุที่เกี่ยวกับการโลหะกรรม 86
3.6 โบราณวัตถุที่ใช้เป็นเงินตรา 87
3.7 โบราณวัตถุประเภทประติมากรรมดินเผา 88
3.8 เศษภาชนะดินเผาในประเทศ 89
3.9 เศษภาชนะดินเผาต่างประเทศ 92
3.10 โบราณวัตถุอื่นๆ 93

บทที่ 4 การขุดค้นและโบราณวัตถุจากการขุดค้น 134
4.1 หลักฐานที่พบจากการขุดค้น 134
4.2 ชั้นดินทางโบราณคดี 135
4.3 การศึกษาโบราณวัตถุที่พบจากการขุดค้น 145
4.4 การกำหนดอายุแหล่งขุดค้น ขุดแต่ง บริเวณกำแพงพระราชวังหลวง จากการศึกษาเปรียบเทียบเศษภาชนะดินเผาแบบต่างๆ ที่พบในประเทศไทย 213

บทที่ 5 สรุป 217

บรรณานุกรม **220**

ภาพถ่าย **222**

ลายเส้น **418**

สารบัญภาพถ่าย

ภาพถ่ายที่		หน้า
ภาพถ่ายที่ 1	แนวกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออก ซึ่งเดิมถูกถนน ศรีสรรเพชญ์สร้างทับอยู่(ฟิล์มที่ 2 รูปที่ 22)	223
ภาพถ่ายที่ 2	รั้ววัดธรรมมิกราช ที่สร้างขนานไปกับกำแพง วังหลวงด้านทิศตะวันออก(ฟิล์มที่ 2 รูปที่ 25)	223
ภาพถ่ายที่ 3	ร่องรอยของถนนศรีสรรเพชญ์ที่ราดด้วยยางมะตอย (ฟิล์มที่ 2 รูปที่ 27)	224
ภาพถ่ายที่ 4	โบราณสถานที่สร้างชิดติดกับกำแพงวังหลวง ด้านทิศตะวันออกมากที่สุด คือวัดธรรมมิกราช(ฟิล์มที่ 2 รูปที่ 26)	224
ภาพถ่ายที่ 5	แนวกำแพงรั้ววัดธรรมมิกราช (ฟิล์มที่ 2 รูปที่ 28)	225
ภาพถ่ายที่ 6	พื้นที่ที่ต้องดำเนินการขุดแต่งทั้งหมด ด้านทิศตะวันออกนี้ประมาณ 10 x 300 เมตร (ฟิล์มที่ 2 รูปที่ 29)	225
ภาพถ่ายที่ 7	แนวกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ ซึ่งขาดหายไป (ฟิล์มที่ 2 รูปที่ 16)	226
ภาพถ่ายที่ 8	พื้นที่ทำการขุดแต่ง กำแพงวังหลวง ด้านทิศเหนือที่ถูกถนนตัดผ่าน (ฟิล์มที่ 2 รูปที่ 19)	226
ภาพถ่ายที่ 9	การวางผังหลุมขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ (ฟิล์มที่ 2 รูปที่ 1)	227
ภาพถ่ายที่ 10	หลุม 45 ที่ทำการฉาดฉางวัชพืชออกแล้ว (ฟิล์มที่ 4 รูปที่ 1)	227
ภาพถ่ายที่ 11	หลุม 45 ก่อนการขุดแต่ง (ฟิล์มที่ 4 รูปที่ 1)	228
ภาพถ่ายที่ 12	พื้นที่ขุดแต่งในวันแรก (ฟิล์มที่ 4 รูปที่ 5)	228
ภาพถ่ายที่ 13	การขุดแต่งและทำความสะอาดหลุม 46ฑ (ฟิล์มที่ 4 รูปที่ 12)	229
ภาพถ่ายที่ 14	การเรียงอิฐแบบตะแคงในสมัยอยุธยา (ฟิล์มที่ 4 รูปที่ 10)	229

ภาพถ่ายที่ 15	หลุม 45 ฒ ก่อนการขุดแต่ง (ฟิล์มที่ 4 รูปที่13)	230
ภาพถ่ายที่ 16	พื้นที่ ของหลุม 46 ฑ ก่อนการถากถางวัชพืช (ฟิล์มที่ 4 รูปที่ 15)	230
ภาพถ่ายที่ 17	หลุม 45 ฒ ก่อนการถากถางวัชพืช (ฟิล์มที่ 4 รูปที่ 19)	231
ภาพถ่ายที่ 19	กระสุนปืนโลหะที่พบจากการขุดแต่งหลุม 47 ฑ (ฟิล์มที่ 4 รูปที่ 26)	232
ภาพถ่ายที่ 20	ชิ้นส่วนโลหะสำริด ที่พบจากการขุดแต่งหลุม 47 ฑ (ฟิล์มที่ 4 รูปที่ 26)	232
ภาพถ่ายที่ 21	ขวากเหล็กที่ พบจากการขุดแต่งหลุม 47 ฑ (ฟิล์มที่ 4 รูปที่ 28)	233
ภาพถ่ายที่ 22	กระพรวนสำริดที่พบจากการขุดแต่งหลุม 45 ต (ฟิล์มที่ 5 รูปที่ 2)	234
ภาพถ่ายที่ 23	แนวกำแพง ? ในหลุมขุดแต่ง 44 ด (ฟิล์มที่ 5 รูปที่ 9)	234
ภาพถ่ายที่ 24	หลุม 43 ต ก่อนการขุดแต่ง (ฟิล์มที่ 5 รูปที่ 34)	235
ภาพถ่ายที่ 25	ร่องรอยไฟไหม้ที่ กำแพงวังหลวงบริเวณหนุม 44 ด, 44 ต (ฟิล์มที่ 5 รูปที่ 22)	235
ภาพถ่ายที่ 26	กระจังดินเผา ประดับกำแพงวังหลวง (ฟิล์มที่ 5 รูปที่ 14)	236
ภาพถ่ายที่ 27	เตาเชิงกรานดินเผา พบจากการขุดแต่งหลุม 44 ต (ฟิล์มที่ 5 รูปที่ 15)	236
ภาพถ่ายที่ 28	ร่องรอยของ กำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออก (ฟิล์มที่ 5 รูปที่ 25)	237
ภาพถ่ายที่ 29	การขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออก (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 35)	237
ภาพถ่ายที่ 30	แนวกำแพงวังหลวง ซึ่งเหลือจากการเกรดเพื่อสร้างถนน (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 36)	238
ภาพถ่ายที่ 31	แนวกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออกที่ทำการขุดแต่งแล้ว (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 34)	239
ภาพถ่ายที่ 32	ร่องน้ำของกำแพงวังหลวง (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 35)	240
ภาพถ่ายที่ 33	คนงานกำลังขุดแต่งและทำความสะอาดกำแพงวังหลวง (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 30)	241
ภาพถ่ายที่ 34	ร่องน้ำของกำแพงวังหลวง ขณะกำลังขุดแต่ง (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 31)	242

ภาพถ่ายที่ 35	การฉากฉางพื้นที่ที่ติดกับกำแพงรั้ววัดธรรมิกราช (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 29)	242
ภาพถ่ายที่ 36	การขุดแต่งหลุมนำ (Trench Control) เข้าหากำแพงรั้ววัดธรรมิกราช (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 28)	243
ภาพถ่ายที่ 37	พื้นปูอิฐ (ฉนวน ?) ติดกับกำแพงวังหลวง (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 17)	243
ภาพถ่ายที่ 38	หลักฐานที่เหลืออยู่ของกำแพงวังหลวง (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 12)	244
ภาพถ่ายที่ 39	การขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออก (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 18)	244
ภาพถ่ายที่ 40	แนวอิฐที่ก่อทับบนกำแพง ซึ่งเป็นสิ่งก่อสร้างในสมัยหลัง (ฟิล์มที่ 6 รูปที่)	245
ภาพถ่ายที่ 41	การก่ออิฐโค้งยาวประมาณ 1 เมตร ซึ่งอาจเป็นประตูทางเข้าเล็กๆ ? (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 19)	245
ภาพถ่ายที่ 42	แนวกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออกที่ขุดแต่งแล้ว (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 26)	246
ภาพถ่ายที่ 43	กระปุกดินเผาเคลือบจำนวน 9 ใบพบจากการขุดแต่งหลุม 60 ค (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 15)	246
ภาพถ่ายที่ 44	เสาไม้ของอาคารที่สร้างติดกับกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออก (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 38)	247
ภาพถ่ายที่ 45	พื้นที่ก่อนการขุดแต่งหลุม 58 ซ (ฟิล์มที่ 7 รูปที่ 2)	248
ภาพถ่ายที่ 46	คนงานกำลังขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออก (ฟิล์มที่ 7 รูปที่ 4)	248
ภาพถ่ายที่ 47	ส่วนหนึ่งของกำแพงวังหลวง (ฟิล์มที่ 7 รูปที่ 3)	249
ภาพถ่ายที่ 48	ใช้เครื่องมือขนาดเล็ก คือ เกรียง ในการขุดแต่งแนวอิฐของกำแพง (ฟิล์มที่ 7 รูปที่ 12)	250
ภาพถ่ายที่ 49	การเรียงอิฐแบบตะแคงเป็นทางเดิน (ฟิล์มที่ 7 รูปที่ 16)	250
ภาพถ่ายที่ 50	ขุดแต่งลอกเอาหินที่ใช้ก่อสร้างถนนศรีสรรเพชญ์ออก (ฟิล์มที่ 7 รูปที่ 18)	251
ภาพถ่ายที่ 51	อุปสรรคจากการที่มีฝนตกทำให้การขุดแต่งเป็นไปด้วยความยากลำบาก (ฟิล์มที่ 7 รูปที่ 17)	251
ภาพถ่ายที่ 52	คนงานกำลังขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออก (ฟิล์มที่ 7 รูปที่ 22)	252
ภาพถ่ายที่ 53	ขณะขุดแต่งกำแพง (ฟิล์มที่ 7 รูปที่ 26)	252

ภาพถ่ายที่ 54	ขณะขุดแต่งกำแพง (ฟิล์มที่ 7 รูปที่ 25)	253
ภาพถ่ายที่ 55	ส่วนหนึ่งของกำแพงวังหลวงที่น่าจะสร้างเชื่อมต่อกับกำแพงวังหลวงชั้นใน (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 2)	253
ภาพถ่ายที่ 56	กำแพงและร่องระบายน้ำ (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 4)	254
ภาพถ่ายที่ 57	ขณะขุดแต่งแนวกำแพง (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 5)	255
ภาพถ่ายที่ 58	ขณะขุดแต่งแนวกำแพง (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 6)	255
ภาพถ่ายที่ 59	ขณะขุดแต่งแนวกำแพง (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 9)	256
ภาพถ่ายที่ 60	แนวกำแพงและร่องระบายน้ำ (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 11)	256
ภาพถ่ายที่ 61	แนวกำแพงช่วงติดกับกำแพงรั้ววัดธรรมิกราช (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 14)	257
ภาพถ่ายที่ 62	แนวกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออกที่ขุดแต่งแล้ว (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 15)	257
ภาพถ่ายที่ 63	แนวกำแพงวังหลวงที่เหลืออยู่ในช่วงนี้ (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 20)	258
ภาพถ่ายที่ 64	ส่วนหนึ่งของเสาไม้ที่เป็นอาคารสร้างติดกำแพงวังหลวง (ทิมดาบ ?) (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 21)	258
ภาพถ่ายที่ 65	ขณะขุดแต่งแนวกำแพง (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 19)	259
ภาพถ่ายที่ 66	แนวกำแพงและสิ่งก่อสร้างในสมัยหลัง (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 24)	259
ภาพถ่ายที่ 67	จุดที่สันนิษฐานว่าเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างกำแพงวังหลวงชั้นนอกและชั้นใน (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 28)	260
ภาพถ่ายที่ 68	ภาพตัดขวางของแนวกำแพง (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 26)	260
ภาพถ่ายที่ 69	ระยะห่างของเสาไม้ประมาณ 2 เมตร (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 27)	261
ภาพถ่ายที่ 70	แนวกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออกที่ขุดแต่งแล้วเสร็จ (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 32)	261
ภาพถ่ายที่ 71	ฐาน ? ของเสาอิฐ (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 35)	262
ภาพถ่ายที่ 72	แผ่นอิฐที่มีการเขียนลวดลาย (ฟิล์มที่ 9 รูปที่ 15)	262
ภาพถ่ายที่ 73	การขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออกในระยะสุดท้าย (ฟิล์มที่ 9 รูปที่ 8)	263
ภาพถ่ายที่ 74	แนวคันอิฐที่สร้างทับร่องระบายน้ำเป็นสิ่งก่อสร้างในสมัยหลัง (ฟิล์มที่ 9 รูปที่ 13)	263
ภาพถ่ายที่ 75	การก่ออิฐแบบตะแคง ซึ่งคงเป็นทางเดินเลียบกำแพง (ฟิล์มที่ 9 รูปที่ 10)	264

ภาพถ่ายที่ 76	แนวคันอิฐที่สร้างทับร่องระบายน้ำเป็นระยะๆ (ฟิล์มที่ 9 รูปที่ 16)	265
ภาพถ่ายที่ 77	ร่องระบายน้ำและแนวกำแพง (ฟิล์มที่ 9 รูปที่ 32)	266
ภาพถ่ายที่ 78	ฝาเครื่องถ้วยจีนและหอยเบี้ยที่พบขณะขุดแต่ง (ฟิล์มที่ 9 รูปที่ 30)	267
ภาพถ่ายที่ 79	การขุดแต่งแนวกำแพงในระยะสุดท้าย (ฟิล์มที่ 9 รูปที่ 36)	267
ภาพถ่ายที่ 80	แนวกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออกทั้งหมดที่ได้ทำการขุดแต่งแล้วเสร็จ (ฟิล์มที่ 9 รูปที่ 37)	268
ภาพถ่ายที่ 81-84	กำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ ภายหลังการขุดแต่ง (ฟิล์มที่ 11 รูปที่ 13,20,26 และ ฟิล์มที่ 13 รูปที่35)	269-270
ภาพถ่ายที่ 85-86	สถาพก่อนการขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ (ฟิล์มที่ 11 รูปที่ 1,36)	270
ภาพถ่ายที่ 87-90	คนงานกำลังขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ ภายใต้การควบคุมของนักโบราณคดี	272-273
ภาพถ่ายที่ 91	อิฐกรุเป็นบ่อ พบขณะขุดแต่ง (ฟิล์มที่ 10 รูปที่ 5)	274
ภาพถ่ายที่ 92	แสดงการทับถมของชั้นดิน กำแพงแก้วด้านทิศเหนือ (ฟิล์มที่ 10 รูปที่ 17)	274
ภาพถ่ายที่ 93	รากฐานของอาคารที่ก่อสร้างใหม่ในสมัยหลัง (คราวรัชมังคลาภิเษก ของรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์) (ฟิล์มที่ 10 รูปที่ 34)	275
ภาพถ่ายที่ 94-95	รากฐานกำแพงวังหลวงเดิมบางส่วนที่ขุดพบใหม่ (ฟิล์มที่ 10 รูปที่ 17)	276
ภาพถ่ายที่ 96	กระจังดินเผาที่ขุดพบจากการขุดแต่งกำแพงวังหลวง ด้านทิศเหรือ อาจใช้ประดับกำแพงก็เป็นได้ (ฟิล์มที่11รูปที่ 5)	277
ภาพถ่ายที่ 97	บ่อหมักปูน กำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ (ฟิล์มที่ 11 รูปที่ 14)	277
ภาพถ่ายที่ 98	ชิ้นส่วนหินทรายที่บางชิ้นมีการสลักเป็นรูปกลีบบัว (ฟิล์มที่ 11 รูปที่ 10)	278
ภาพถ่ายที่ 99	กำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือสถาพก่อนการขุดแต่ง บริเวณพระที่นั่งสุริยาสน์อมรินทร์ (ฟิล์มที่ 11 รูปที่ 37)	278
ภาพถ่ายที่ 100	รากฐานกำแพงบางส่วนที่ขุดพบ (ฟิล์มที่ 12 รูปที่ 34)	279
ภาพถ่ายที่ 101-102	การขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ (ฟิล์มที่ 12 รูปที่ 4,28)	280

ภาพถ่ายที่ 103-111	สภาพของกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือภายหลังการขุดแต่ง (ฟิล์มที่ 12 รูปที่ 10,23,ฟิล์มที่13รูปที่3,11,13,14,18,22,33)	281-285
ภาพถ่ายที่ 112-114	สภาพก่อนการขุดแต่งของกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันตก (ฟิล์มที่ 13 รูปที่ 4,2,5)	285-286
ภาพถ่ายที่ 115-116	แสดงชั้นทับถมของกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันตก (ฟิล์มที่ 15 รูปที่ 4,7)	287
ภาพถ่ายที่ 117-120	การขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันตก (ฟิล์มที่ 15 รูปที่ 25,33 ฟิล์มที่ 14รูปที่16,29)	288-289
ภาพถ่ายที่ 121-128	หม้อทะนนจำนวนมาก พบขณะขุดแต่งกำแพงวังหลวง ด้านทิศตะวันตก(ฟิล์มที่ 14 รูปที่ 1,4,8,11,30,15 ฟิล์มที่ 15รูปที่ 14,15,18)	290-293
ภาพถ่ายที่ 129-132	ช่างศิลปกรรมบันทึกตำแหน่งของหม้อแต่ละใบลง ในภาระดาษกราฟก่อนที่จะขนย้ายไปจัดเก็บไว้ (ฟิล์มที่ 14 รูปที่34,36 ฟิล์มที่ 15 รูปที่12,14,18)	294-295
ภาพถ่ายที่ 133-138	การขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันตก (ฟิล์มที่ 15 รูปที่ 21,22,28,34,36,37)	296-298
ภาพถ่ายที่ 139-144	สภาพภายหลังการขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันตก (ฟิล์มที่ 16 รูปที่ 28,29,30,32,39)	299-301
ภาพถ่ายที่ 145-148	สภาพก่อนการขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ บริเวณติดกับวัดใหม่ชัยวิชิต	302-303
ภาพถ่ายที่ 149-152	สภาพภายหลังการขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ บริเวณติดกับวัดใหม่ชัยวิชิต (ฟิล์มที่ 16 รูปที่ 22,24,25,26)	304-305
ภาพถ่ายที่ 153-156	การแบ่งชั้นดินของหลุมขุดค้นที่1 (T.P. I) 53' ท (ฟิล์มที่ 16 รูปที่2,6,9,11)	306-307
ภาพถ่ายที่ 157-160	การแบ่งชั้นดินของหลุมขุดค้นที่ 2 (T.P. II) 27ฒ	308-309
ภาพถ่ายที่ 161-164	การแบ่งชั้นดินของหลุมขุดค้นที่ 3 (T.P. III) 57 ษ'	310-311
ภาพถ่ายที่ 165	เสมาดินเผารูปแบบที่ 1	312
ภาพถ่ายที่ 166	เสมาดินเผารูปแบบที่ 2	312
ภาพถ่ายที่ 167	เสมาดินเผารูปแบบที่ 3	313
ภาพถ่ายที่ 168	เสมาดินเผาที่ทำขึ้นจากการโกลนอิฐเป็นรูปใบเสมา	313
ภาพถ่ายที่ 169	เสมาดินเผาทรงกระจัง	314
ภาพถ่ายที่ 170	กระเบื้องชายกำแพงลายพันธุ์พฤกษาประทับนูนรูปดอกไม้และใบไม้	314

ภาพถ่ายที่ 171	**กระเบื้องชายกำแพงลายพันธุ์พฤกษาเต็มแผ่น**	315
ภาพถ่ายที่ 172	กระเบื้องชายกำแพงแบบเรียบไม่มีลวดลาย	315
ภาพถ่ายที่ 173	**กระเบื้องเชิงชายหลังคาลายพันธุ์พฤกษาแบบที่ 1**	316
ภาพถ่ายที่ 174	**กระเบื้องเชิงชายหลังคาลายพันธุ์พฤกษาแบบที่ 2**	316
ภาพถ่ายที่ 175	**กระเบื้องเชิงชายหลังคาลายพันธุ์พฤกษาแบบที่ 3**	317
ภาพถ่ายที่ 176	**กระเบื้องเชิงชายหลังคาลายพันธุ์พฤกษาแบบที่ 4**	317
ภาพถ่ายที่ 177	**กระเบื้องเชิงชายหลังคาลายพันธุ์พฤกษาแบบที่ 5**	318
ภาพถ่ายที่ 178	**กระเบื้องเชิงชายหลังคาลายพันธุ์พฤกษาแบบที่ 6**	318
ภาพถ่ายที่ 179	กระเบื้องเชิงชายหลังคาลายเทพนม แบบที่ 1	319
ภาพถ่ายที่ 180	กระเบื้องเชิงชายหลังคาลายเทพนม แบบที่ 2	319
ภาพถ่ายที่ 181	กระเบื้องเชิงชายหลังคาลายเทพนม แบบที่ 3	320
ภาพถ่ายที่ 182	กระเบื้องเชิงชายหลังคาลายเทพนม แบบที่ 4	320
ภาพถ่ายที่ 183	กระเบื้องเชิงชายหลังคาลายหน้ากาล	321
ภาพถ่ายที่ 184	**กระเบื้องกระบู (กระเบื้องกาบกล้วย หรือ กระเบื้องลูกฟูก) ตัวผู้**	321
ภาพถ่ายที่ 185	กระเบื้องกระบู (กระเบื้องกาบกล้วย หรือ กระเบื้องลูกฟูก) ตัวเมีย	322
ภาพถ่ายที่ 186	กระเบื้องแผ่นเรียบ	322
ภาพถ่ายที่ 187	**กระเบื้องเกล็ดเต่า**	323
ภาพถ่ายที่ 188	ท่อน้ำดินเผา	323
ภาพถ่ายที่ 189	กระเบื้องปูพื้นพบจากหลุม 47ˈ น	324
ภาพถ่ายที่ 190	แผ่นอิฐกลมทำขึ้นจากการโกลนก้อนอิฐให้เป็นทรงกลม	324
ภาพถ่ายที่ 191	ชิ้นส่วนโคมไฟดินเผา	325
ภาพถ่ายที่ 192	แผ่นอิฐโกลนรูปสี่เหลี่ยมคางหมู พบจากหลุม 47ˈ ช	325
ภาพถ่ายที่ 193	แผ่นอิฐมีลายขูดขีดรูปตาราง พบจากหลุม 43 ฒ	326
ภาพถ่ายที่ 194	แผ่นอิฐมีลวดลายขูดขีดพันธุ์พฤกษา พบจากหลุม 60 ถˈ	326
ภาพถ่ายที่ 195	ชิ้นส่วนปูนปั้นรูปขาสิงห์ประดับสถาปัตยกรรม พบจากหลุม 46 ด	327
ภาพถ่ายที่ 196	ชิ้นส่วนปูนปั้นรูปหน้าสิงห์ประดับสถาปัตยกรรม พบจากหลุม 32 ถ	327
ภาพถ่ายที่ 197	**ชิ้นส่วนปูนปั้นลวดลายพันธุ์พฤกษารูปใบไม้ ดอกไม้ และกลีบบัวประดับสถาปัตยกรรม**	328
ภาพถ่ายที่ 198	ชิ้นส่วนเสาไม้ขนาดต่างๆ พบจากหลุม 46ˈ ป	328
ภาพถ่ายที่ 199	ชิ้นส่วนยอดนพศูลสำริด พบจากหลุม 60 ฉˈ	329
ภาพถ่ายที่ 200	ท่อน้ำโลหะ ? พบจากหลุม 60 ญ	329

ภาพถ่ายที่ 201	ตะปูจีน	330
ภาพถ่ายที่ 202	ตะปูปลิง	330
ภาพถ่ายที่ 203	เหล็กยึดโครงสร้างแบบอื่น ๆ	331
ภาพถ่ายที่ 204	ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด พบจากหลุม 32 ก	331
ภาพถ่ายที่ 205	ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด พบจากหลุม 44 ด	332
ภาพถ่ายที่ 206	เศียรพระพุทธรูปสำริดเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องน้อย	332
ภาพถ่ายที่ 207	ชิ้นส่วนเม็ดพระศกพระพุทธรูปสำริด	333
ภาพถ่ายที่ 208	ชิ้นส่วนนิ้วพระหัตถ์พระพุทธรูปสำริด	333
ภาพถ่ายที่ 209	ชิ้นส่วนฐานพระพุทธรูปสำริด	334
ภาพถ่ายที่ 210	ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด ประทับนั่งขัดสมาธิราบปางสมาธิ	334
ภาพถ่ายที่ 211	เศียรพระพุทธรูปสำริดทรงเครื่องน้อย พบจากหลุม 44 ฌ	335
ภาพถ่ายที่ 212	ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด ประทับนั่งขัดสมาธิราบปางสมาธิ บนฐานบัวคว่ำบัวหงายแอ่นโค้งพบจากหลุม 60 ก	335
ภาพถ่ายที่ 213	เศียรพระพุทธรูปสำริด	336
ภาพถ่ายที่ 214	ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด ประทับนั่งปางสมาธิ พบบริเวณกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออก	336
ภาพถ่ายที่ 215	พระรัศมีของพระพุทธรูปทำจากเหล็ก	337
ภาพถ่ายที่ 216	ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด ขนาดต่าง ๆ	337
ภาพถ่ายที่ 217	ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด ขนาดต่าง ๆ	338
ภาพถ่ายที่ 218	ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด ขนาดต่าง ๆ	338
ภาพถ่ายที่ 219	ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด ขนาดต่าง ๆ	339
ภาพถ่ายที่ 220	ชิ้นส่วนตะขอเหล็ก พบจากหลุม 24 ท	339
ภาพถ่ายที่ 221	ไม้ป้ายปูนกินกับหมาก ทำจากสำริด	340
ภาพถ่ายที่ 222	กล้องยาสูบฝีนสำริด พบจากหลุม 59 ฏ' 60 น' และ 60 ฆ'	340
ภาพถ่ายที่ 223	จุกภาชนะที่จับทรงดอกบัวตูมทำจากทองเหลือง ?	341
ภาพถ่ายที่ 224	เบ็ดทองเหลือง พบจากหลุม 60 ฮ'	341
ภาพถ่ายที่ 225	สูกกระพรวนสำริดและเหล็ก พบจากหลุม 47' ต และ 45 ต	342
ภาพถ่ายที่ 226	เชิงเทียนสำริด พบจากหลุม 60 ฉ'	342
ภาพถ่ายที่ 227	ฝาภาชนะยอดทรงโกศทำจากสำริด	343
ภาพถ่ายที่ 228	พานสำริด พบจากหลุม 59 ฆ'	343
ภาพถ่ายที่ 229	เหล็กรูปทรงคล้ายเขาควายมีปลายด้านหนึ่งสำหรับสวมกับด้ามไม้	344

ภาพถ่ายที่ 230	เหล็กรูปทรงคล้ายฆ้อน	344
ภาพถ่ายที่ 231	เหล็กรูปเขาควายใช้ติดปลายถ่อเรือ	345
ภาพถ่ายที่ 232	จอบเหล็ก	345
ภาพถ่ายที่ 233	ขันต์โลหะม้วนเป็นตะกรุด พบจากหลุม 43 ฒ	346
ภาพถ่ายที่ 234	ห่วงสำริดรูปวงกลม พบจากหลุม 43 ด	346
ภาพถ่ายที่ 235	ห่วงเหล็ก พบจากหลุม 59 ช'	347
ภาพถ่ายที่ 236	เสียรนาคสำริด พบจากกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ (รูปด้านหน้า)	347
ภาพถ่ายที่ 237	เสียรนาคสำริด พบจากกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ (รูปด้านหลัง)	348
ภาพถ่ายที่ 238	ฝาภาชนะสำริดทรงมนยอดแหลมรูปดอกบัวตูม	348
ภาพถ่ายที่ 239	ชิ้นส่วนกระจังสำริด	349
ภาพถ่ายที่ 240	ฝาภาชนะสำริดแบบหงายทรงบัวหงายบัวคว่ำ พบจากหลุม 59 ฒ'	349
ภาพถ่ายที่ 241	ชิ้นส่วนแหวนสำริด พบจากหลุม 47 ฒ	350
ภาพถ่ายที่ 242	แหวนสำริด พบจากหลุม 59 ด	350
ภาพถ่ายที่ 243	ชิ้นส่วนเครื่องประดับสำริด อาจเป็นกำไลชนิดแบน พบจากหลุม 44 ต	351
ภาพถ่ายที่ 244	ชิ้นส่วนเครื่องประดับทอง	351
ภาพถ่ายที่ 245	ลูกกระสุนโลหะ	352
ภาพถ่ายที่ 246	ลูกกระสุนหิน	352
ภาพถ่ายที่ 247	ลูกกระสุนดินเผา	353
ภาพถ่ายที่ 248	ชิ้นส่วนอาวุธเหล็ก ลักษณะคล้ายดาบปลายแหลม พบจากหลุม 45 ค	353
ภาพถ่ายที่ 249	พระขรรค์เหล็ก พบจากหลุม 47 ฒ	354
ภาพถ่ายที่ 250	ชิ้นส่วนปืนยาว ทำจากทองเหลือง พบจากหลุม 37 ต	354
ภาพถ่ายที่ 251	ชิ้นส่วนอาวุธปลายแหลม อาจเป็นหอก ทำจากเหล็ก พบจากหลุม 25 ถ	355
ภาพถ่ายที่ 252	ชิ้นส่วนมีดพกขนาดเล็ก พบจากหลุม 47 ต	355
ภาพถ่ายที่ 253	เหล็กเกือกม้า พบจากหลุม 2 ผ, 47 ฒ และ 59 ฒ	356
ภาพถ่ายที่ 254	หัวลูกศรทำจากกระดูกสัตว์หรืองาช้าง พบจากหลุม 46 ค, 23 ป และ 23 ธ	356
ภาพถ่ายที่ 255	ขวากเหล็ก	357
ภาพถ่ายที่ 256	เบ้าหลอมโลหะ พบจากหลุม 47ค, 27 ฉ' และ 30 ถ	357

ภาพถ่ายที่ 257	แผ่นสำริด พบจากหลุม 46' ป	358
ภาพถ่ายที่ 258	แผ่นสำริด พบจากหลุม 24 ธ	358
ภาพถ่ายที่ 259	แผ่นตะกั่วรูปวงกลม พบจากหลุม 60 จ	359
ภาพถ่ายที่ 260	แผ่นตะกั่วรูปวงกลม เจาะรูตรงกลาง พบจากหลุม 24 ท และ 60 จ	359
ภาพถ่ายที่ 261	แผ่นทองเหลือง ? รูปวงกลม พบจากหลุม 43 ต	360
ภาพถ่ายที่ 262	แผ่นตะกั่วรูปวงกลม มีลายขีดเป็นช่องตาราง	360
ภาพถ่ายที่ 263	แผ่นสำริดรูปสี่เหลี่ยมจตุรัส พบจากหลุม 60 ฏ	361
ภาพถ่ายที่ 264	เงินพดด้วง ขนาดน้ำหนัก 1 บาท พบใกล้กับ พระที่นั่งสุริยาสน์อัมรินทร์ (หลุม 41 ด และ 42 ด)	361
ภาพถ่ายที่ 265	หอยเบี้ยโลหะ	362
ภาพถ่ายที่ 266	หอยเบี้ย (เบี้ยจั่น)	362
ภาพถ่ายที่ 267	เงินเหรียญกะแปะของจีน พบจากหลุม 59 ฉ และ 59 ป	363
ภาพถ่ายที่ 268	แม่พิมพ์ประกับดินเผาลายกระหนกเปลวเพลิง พบจากหลุม 47 ธ	363
ภาพถ่ายที่ 269	เงินรูปทรงสัณฐานคล้ายดอกไม้ อาจเป็นเงินเขมร	364
ภาพถ่ายที่ 270	สตางค์รู ขนาดราคา 1 สตางค์ และ 5 สตางค์ พบจากหลุม 43 ค, 36 ฉ , 51 ฒ,60 ฌ และ 1 ผ	364
ภาพถ่ายที่ 271	ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปบุคคล ผลิตจากดินเผาบ้านป่ายาง อำเภอศรีสัชนาลัย พบจากหลุม 47' ป และ 35 ถ	365
ภาพถ่ายที่ 272	ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปช้างมีควาญประกอบ พบจากหลุม 46' ฒ	365
ภาพถ่ายที่ 273	ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปช้างขนาดเล็ก พบจากหลุม 47' น	366
ภาพถ่ายที่ 274	ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปบุคคล ขนาดเล็ก พบจากหลุม 47 ฒ' , 47 ฌ และ 47' น	366
ภาพถ่ายที่ 275	ศรีษะประติมากรรมตุ๊กตาเจ้าพราหมณ์ พบจากหลุม 47' ซ , 46' ญ และ 32 ถ	367
ภาพถ่ายที่ 276	ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปสัตว์ อาจเป็นส่วนของเท้าสิงห์ พบจาคหลุม 36 ฏ' , 60 ฏ และ 39 ต	367
ภาพถ่ายที่ 277	ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปหัวมังกร ผลิตจากเตาแม่น้ำน้อย จ.สิงห์บุรี	368
ภาพถ่ายที่ 278	ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปสิงห์ พบจากหลุม 31 ถ	368

ภาพถ่ายที่ 279	ประติมากรรมรูปสิงห์โตจีนขนาดเล็ก	369
ภาพถ่ายที่ 280	หม้อเนื้อแกร่ง ทรงกลม ก้นตัด คอยาว ปากแคบ ผลิตจากเตาแม่น้ำน้อย จ.สิงห์บุรี พบจากหลุม 7 ป	369
ภาพถ่ายที่ 281	หม้อเนื้อแกร่ง ทรงกลม ก้นตัด คอยาว ปากแคบ สีดำ ไม่เคลือบ	370
ภาพถ่ายที่ 282	หม้อเนื้อแกร่ง ทรงกลม ก้นตัด คอสั้น ปากแคบ สีดำ ไม่เคลือบ ตกแต่งด้วยลายขูดขีด บริเวณไหล่	370
ภาพถ่ายที่ 283	คณโฑ ก้นตัด สีดำ ไม่เคลือบ มีลายขูดขีดที่ไหล่	371
ภาพถ่ายที่ 284	ภาชนะทรงไห ไหล่มีสัน ผลิตจากกลุ่มเตาแม่น้ำน้อย จ.สิงห์บุรี	371
ภาพถ่ายที่ 285	ฝาตลับ เขียนสีดำใต้เคลือบ ผลิตจากเตาบ้านป่ายาง อ.ศรีสัชนาลัย	372
ภาพถ่ายที่ 286	ภาชนะรูปทรงคล้ายครก เขียนสีดำใต้เคลือบ ผลิตจากเตาบ้านป่ายาง อ.ศรีสัชนาลัย พบจากหลุม 4 ผ	372
ภาพถ่ายที่ 287	อ่างน้ำขนาดใหญ่ ลวดลายกลีบบัว เคลือบสีน้ำตาลเข้ม พบจากหลุม 21 ป	373
ภาพถ่ายที่ 288	กระปุกดินเผา เนื้อดินธรรมดา พบจากหลุม 46 ฑ และ 42 ต	373
ภาพถ่ายที่ 289	ครกจำลองดินเผา เนื้อดินธรรมดา พบจากหลุม 15' ป	374
ภาพถ่ายที่ 290	ฝาแบบหงาย เนื้อดินธรรมดา	374
ภาพถ่ายที่ 291	ฝาแบบคว่ำ เนื้อดินธรรมดา	375
ภาพถ่ายที่ 292	ฝาตลับ เนื้อดินธรรมดา ตกแต่งลวดลายดอกไม้ ในกรอบวงกลม พบจากหลุม 32 ค	375
ภาพถ่ายที่ 293	ฝาภาชนะเนื้อดินธรรมดา ตกแต่งด้วยลายกดประทับ จากหอยแครง พบจากหลุม 31 ถ	376
ภาพถ่ายที่ 294	จุกฝาภาชนะเนื้อดินธรรมดา รูปทรงคล้ายฝาโกศสำริด พบจากหลุม 4 ผ	376
ภาพถ่ายที่ 295	ตะคันดินเผาแบบถ้วยธรรมดา	377
ภาพถ่ายที่ 296	ตะคันดินเผาแบบถ้วยแบน มีเดือยทรงกระบอกตรงกลาง	377
ภาพถ่ายที่ 297	ตะคันดินเผาแบบถ้วยแบน มีแท่งทรงกรวยตรงกลาง พบจากหลุม 27 ถ	378
ภาพถ่ายที่ 299	ภาชนะทรงหม้อตาลขนาดเล็ก เนื้อดินธรรมดา	379
ภาพถ่ายที่ 300	ครก เนื้อดินธรรมดา ตกแต่งด้วยลายขูด 2 แนวใกล้ขอบปาก ทาน้ำดินสีแดง	379
ภาพถ่ายที่ 301	คณฑีทรงกลีบมะเฟือง เนื้อดินธรรมดา	380

ภาพถ่ายที่ 302	ภาชนะรูปทรงคล้ายกระปุก เนื้อดินธรรมดา ตกแต่งบริเวณ ไหล่ภาชนะด้วยลายขูดเส้นขนาน และ ลายเชือกทาบ	380
ภาพถ่ายที่ 303	ภาชนะทรงกลม เนื้อดินธรรมดา ก้นตัดตรง คอสั้น ปากผาย เคลือบน้ำดินสีแดง	381
ภาพถ่ายที่ 304	ภาชนะทรงกลม เนื้อดินธรรมดา ก้นตัดตรง คอสั้น ปากตรง เคลือบน้ำดินสีแดง	381
ภาพถ่ายที่ 305	คณฑีเนื้อดินธรรมดา เคลือบน้ำดินสีแดง	382
ภาพถ่ายที่ 306	กระฉางเนื้อดินธรรมดา เคลือบน้ำดินสีแดง	382
ภาพถ่ายที่ 307	ชิ้นส่วนปากภาชนะ เนื้อดินธรรมดา มีหูทรงกรวย ประกอบติดที่ขอบปาก ขุดพบจากหลุม 6 ป	383
ภาพถ่ายที่ 308	ชิ้นส่วนไหล่ภาชนะ ทรงกระปุก เนื้อดินธรรมดา เคลือบน้ำดินสีแดง และเขียนลายสีดำ	383
ภาพถ่ายที่ 309	คณฑีทรงกลีบมะเฟือง เนื้อดินธรรมดา เคลือบน้ำดินสีแดง	384
ภาพถ่ายที่ 310	ภาชนะทรงชาม เนื้อดินธรรมดา	384
ภาพถ่ายที่ 311	ภาชนะทรงถ้วยขนาดเล็ก ก้นกลม เนื้อดินธรรมดา ตกแต่งด้วยลายเชือกทาบบริเวณก้นภาชนะ พบจากหลุม 47 ด และ 27 ฉ	385
ภาพถ่ายที่ 312	หม้อทะนนทรงลูกข้น	385
ภาพถ่ายที่ 313	หม้อทะนนทรงลูกข้น	386
ภาพถ่ายที่ 314	หม้อทะนนทรงลูกตาล	386
ภาพถ่ายที่ 315	หม้อทะนนทรงลูกตาล	387
ภาพถ่ายที่ 316	ชามลายครามสมัยราชวงศ์หมิง เป็นภาชนะประเภท " Export ware " พบจากหลุม 46 ฑ	387
ภาพถ่ายที่ 317	กระปุกลายคราม เขียนลายกวาง สมัยราชวงศ์หมิง พบจากหลุม 60 ค	388
ภาพถ่ายที่ 318	กระปุกเคลือบขาว สมัยราชวงศ์หมิง พบจากหลุม 45 ฑ	388
ภาพถ่ายที่ 319	ถ้วยลายคราม สมัยราชวงศ์หมิง พบจากหลุม 45 ฐ	389
ภาพถ่ายที่ 320	ถ้วยเคลือบขาว ตกแต่งด้วยลายกลีบดอกไม้ สมัยราชวงศ์หมิง พบจากหลุม 45 ฐ	389
ภาพถ่ายที่ 321	กระปุกลายคราม เขียนลายพันธุ์พฤกษา สมัยราชวงศ์หมิง พบจากหลุม 45 ฐ	390

ภาพถ่ายที่ 322	ถ้วยลายคราม สมัยราชวงศ์หมิง พบจากหลุม 45 ฐ	390
ภาพถ่ายที่ 323	ตัวตลับลายคราม สมัยจักรพรรดิคังซี แห่งราชวงศ์ชิง พบจากหลุม 46 ฑ	391
ภาพถ่ายที่ 324	ตัวตลับลายคราม สมัยราชวงศ์หมิง พบจากหลุม 46 ฑ	391
ภาพถ่ายที่ 325	กระปุกลายคราม สมัยจักรพรรดิคังซี แห่งราชวงศ์ชิง พบจากหลุม 46 ฑ	392
ภาพถ่ายที่ 326	ตลับลายคราม พบจากหลุม 39 ธ	392
ภาพถ่ายที่ 327	ฝาตลับเคลือบเขียว	393
ภาพถ่ายที่ 328	ตลับลายคราม ขนาดเล็ก	393
ภาพถ่ายที่ 329	ถ้วยลายครามไฟ	394
ภาพถ่ายที่ 330	ถ้วยลายครามไฟ พบจากหลุม 59' น	394
ภาพถ่ายที่ 331	ฝาตลับเคลือบสีน้ำตาลเข้ม พบจากหลุม 47' ธ	395
ภาพถ่ายที่ 332	เบี้ยหินชนวน พบจากหลุม 59' ย	395
ภาพถ่ายที่ 333	ชิ้นส่วนสะเก็ดหินอ่อน พบจากหลุม 24 ท	396
ภาพถ่ายที่ 334	ชิ้นส่วนหินทรายทรงดอกบัวตูม พบจากหลุม 64 ก	396
ภาพถ่ายที่ 335	แท่งส่วนหินทรายทรงกระบอก สีชมพู ลักษณะคล้ายสาก พบจากหลุม 44 ฌ	397
ภาพถ่ายที่ 336	ชิ้นส่วนกล้องยาสูบหินอ่อน พบจากหลุม 60 ฒ'	397
ภาพถ่ายที่ 337	หินบด ทำจากหินแกรนิตสีเขียว พบจากหลุม 46' ถ	398
ภาพถ่ายที่ 338	เบี้ยหินชนวน พบจากหลุม 28 ถ	398
ภาพถ่ายที่ 339	แผ่นหินชนวนลงยันต์ พบจากหลุม 60 ฎ	399
ภาพถ่ายที่ 340	ลูกปัดหินสีแดง ทรงกลม พบจากหลุม 31 ถ	399
ภาพถ่ายที่ 341	เบี้ยดินเผา เนื้อดินธรรมดา	400
ภาพถ่ายที่ 342	หมากรุกจีน เนื้อดินธรรมดา	400
ภาพถ่ายที่ 343	ชิ้นส่วนกล้องยาสูบดินเผาเนื้อแกร่ง พบจากหลุม 59 จ	401
ภาพถ่ายที่ 344	แหวนดินเผา เนื้อดินธรรมดา พบจากหลุม 59 ญ	401
ภาพถ่ายที่ 346	ฝาจุกภาชนะ ทำจากแก้วใส	402
ภาพถ่ายที่ 347	ฝาจุกภาชนะ ทำจากแก้วใส	403
ภาพถ่ายที่ 348	ปี่จีน ทำจากแก้วสีชมพู	403
ภาพถ่ายที่ 349	ฝาตลับทำจากกระดูก หรือ งาช้าง พบจากหลุม 28 ต	404
ภาพถ่ายที่ 350	เปลือกหอยทะเล พบจากหลุม 59 ส', 60 ห' และ 22 ป	404

ภาพถ่ายที่ 351	ตัวอย่างเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องเคลือบ (Porcelaine) จากหลุมขุดค้นที่ 1 (53 ' ท) ในระดับ 140-160 cm.dt.	405
ภาพถ่ายที่ 352	ตัวอย่างเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องเคลือบ (Porcelaine) จากหลุมขุดค้นที่ 1 (53 ' ท) ในระดับ 180-200 cm.dt.	405
ภาพถ่ายที่ 353	ตัวอย่างเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องเคลือบ (Porcelaine) จากหลุมขุดค้นที่ 1 (53 ' ท) ในระดับ 280-300 cm.dt.	406
ภาพถ่ายที่ 354	ตัวอย่างเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องเคลือบ (Porcelaine) จากหลุมขุดค้นที่ 1 (53 ' ท) ในระดับ 300-420 cm.dt.	406
ภาพถ่ายที่ 355	ถ้วยลายครามเขียนลายพันธุ์พฤกษา จากหลุมขุดค้นที่ 1 (53 ' ท) ในระดับ 140-160 cm.dt.	407
ภาพถ่ายที่ 356	ชามเคลือบเขียวไข่กา (Celadon) แหล่งเตาศรีสัชนาลัย จากหลุมขุดค้นที่ 1 (53 ' ท) ในระดับ 300-320 cm.dt.	407
ภาพถ่ายที่ 357	ตัวอย่างเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) แหล่งเตาบ้านบางปูน จ.สุพรรณบุรี จากหลุมขุดค้น ที่ 1 (53 ' ท)	408
ภาพถ่ายที่ 358	ตัวอย่างฝาภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา (Earthenware) รูปแบบต่างๆ ที่ขุดพบจากหลุมขุดค้นที่ 1 (53 ' ท)	408
ภาพถ่ายที่ 359	พวยภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา (Earthenware) ที่ขุดพบ จากหลุมขุดค้นที่ 1 (53 ' ท) ในระดับ 340-360 cm.dt.	409
ภาพถ่ายที่ 360	แท่นหินทรายรูปทรงบัวคว่ำบัวหงาย ขุดพบจาก หลุมขุดค้นที่ 1 (53 ' ท) ในระดับ 180-200 cm.dt.	409
ภาพถ่ายที่ 361	ตัวอย่างเศษภาชนะทรงหม้อทะนน เนื้อดินธรรมดา ขุดพบจาก หลุมขุดค้นที่ 1 (53 ' ท) ในระดับ 280-300 cm.dt.	410
ภาพถ่ายที่ 362	ตัวอย่างเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องเคลือบ (Porcelaine) จากหลุมขุดค้นที่ 2 (27 ฒ)	410
ภาพถ่ายที่ 363	ตัวอย่างเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) แหล่งเตา จ.สุโขทัย จากหลุมขุดค้นที่ 2 (27 ฒ)	411
ภาพถ่ายที่ 364	ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม ทำจากดินเผาเนื้อแกร่ง ขุดพบจากหลุมขุดค้นที่ 2 (27 ฒ) ในระดับ 110-130cm.dt.	411
ภาพถ่ายที่ 365	ไหถ่ภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา (Earthenware) เคลือบน้ำดินสีแดง ตกแต่งลายกดประทับเส้นขนาน และกดจุด ขุดพบจากหลุมขุดค้นที่ 2 (27 ฒ) ในระดับ 210-230cm.dt.	412

ภาพถ่ายที่ 366	ตัวอย่างเศษภาชนะดินเผา เนื้อดินธรรมดา จากหลุมขุดค้นที่ 2 (27 ฆ)	412
ภาพถ่ายที่ 367	พวยภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา ขุดพบจาก หลุมขุดค้นที่ 2 (27 ฆ) ในระดับ 210-230cm.dt.	413
ภาพถ่ายที่ 368	ชิ้นส่วนแก้วสีเขียว ขุดพบจากหลุมขุดค้นที่ 2 (27 ฆ) ในระดับ 70-90 cm.dt.	413
ภาพถ่ายที่ 369	ภาชนะดินเผาทรงสูง เนื้อแกร่ง ขึ้นรูปด้วยมือ ขุดพบจากหลุมขุดค้นที่ 2 (27 ฆ) ในระดับ 230-250cm.dt.	414
ภาพถ่ายที่ 370	ตัวอย่างเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องเคลือบ (Porcelaine) จากหลุมขุดค้นที่ 3 (57 ษ ')	414
ภาพถ่ายที่ 371	เชิงชายลายหน้ากาล ขุดพบจากหลุมขุดค้นที่ 3 (57 ษ ') ในระดับ 100-120 cm.dt.	415
ภาพถ่ายที่ 372	กาน้ำดินเผา (คณฑี) เนื้อดินธรรมดา ขุดพบจาก หลุมขุดค้นที่ 3 (57 ษ ') ในระดับ 140-160 cm.dt.	415
ภาพถ่ายที่ 373	ชิ้นส่วนประติมากรรมดินเผาเนื้อแกร่งเคลือบขาว ประดับสถาปัตยกรรม ขุดพบจากหลุมขุดค้นที่ 3 (57 ษ ') ในระดับ 270-295 cm.dt.	416
ภาพถ่ายที่ 374	ตัวอย่างเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง แหล่งเตาบ้านบางปูน จากหลุมขุดค้นที่ 3 (57 ษ ')	416
ภาพถ่ายที่ 375	ตัวอย่างเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง แหล่งเตา จ.สุโขทัย จากหลุมขุดค้นที่ 3 (57 ษ ')	417
ภาพถ่ายที่ 376	เศษภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา เคลือบน้ำดินสีแดง (Red slip) ขุดพบจากหลุมขุดค้นที่ 3 (57 ษ ')ในระดับ 100-120 cm.dt.	417

สารบัญภาพลายเส้น

ภาพลายเส้นที่		หน้า
ภาพลายเส้นที่ 1	ตัวอย่างกระจังดินเผา (พบจากหลุมที่ 44 ฒ)	419
ภาพลายเส้นที่ 2	ตัวอย่างกระจังดินเผา (พบจากหลุมที่ 23 ธ)	420
ภาพลายเส้นที่ 3	ตัวอย่างกระเบื้องเชิงชายลายพันธ์พฤกษา (พบจากหลุมที่ 46' ช)	421
ภาพลายเส้นที่ 4	ตัวอย่างกระเบื้องเชิงชาย (พบจากหลุมที่ 44 ค)	422
ภาพลายเส้นที่ 5	ตัวอย่างกระเบื้องเชิงชายลายพันธ์พฤกษา (พบจากหลุมที่ 30 ถ)	423
ภาพลายเส้นที่ 6	ตัวอย่างกระเบื้องเชิงชายลายหงหงนม (พบจากหลุมที่ 44 ฒ)	424
ภาพลายเส้นที่ 7	ชิ้นส่วนประติมากรรมสิงห์ดินเผา (พบจากหลุมที่ 31 ถ)	425
ภาพลายเส้นที่ 8	ชิ้นส่วนปูนปั้นประดับสถาปัตยกรรม (พบจากหลุมที่ 27 ถ)	425
ภาพลายเส้นที่ 9	ชิ้นส่วนนพศูลสำริด (พบจากหลุมที่ 60 ญ)	426
ภาพลายเส้นที่ 10	ห่วงเหล็ก (พบจากหลุมที่ 59 ช)	427
ภาพลายเส้นที่ 11	ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริดปางสมาธิ (พบจากหลุมที่ 32 ก)	428
ภาพลายเส้นที่ 12	เศียรพระพุทธรูปสำริด (พบจากหลุมที่ 59 ฒ')	428
ภาพลายเส้นที่ 13	เศียรพระพุทธรูปสำริด (พบจากหลุมที่ 44 ฒ)	429
ภาพลายเส้นที่ 14	ชิ้นส่วนแท่งโลหะรูปทรงคล้ายเบ็ด (พบจากหลุมที่ 24 ท)	429
ภาพลายเส้นที่ 15	เหล็กปีกปูน (พบจากหลุมที่ 45 ค)	430
ภาพลายเส้นที่ 16	เชิงเทียนสำริด (พบจากหลุมที่ 60 ต')	430
ภาพลายเส้นที่ 17	ภาชนะทรงโกศสำริด (พบจากหลุมที่ 4 ผ)	431
ภาพลายเส้นที่ 18	ตะกรุด (พบจากหลุมที่ 43 ฒ)	431
ภาพลายเส้นที่ 19	ห่วงสำริด (พบจากหลุมที่ 43 ต)	432
ภาพลายเส้นที่ 20	ชิ้นส่วนนาคห้าเศียรสำริด (พบจากกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออกหลุมที่ 59 ป')	433
ภาพลายเส้นที่ 21	ชิ้นส่วนนาคห้าเศียรสำริด (พบจากกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออกหลุมที่ 59 ป')	434
ภาพลายเส้นที่ 22	แหวนสำริด (พบจากหลุมที่ 59 ค)	432
ภาพลายเส้นที่ 23	ลูกกระสุนดินเผา (พบจากหลุมที่ 25 ถ)	435
ภาพลายเส้นที่ 24	ชิ้นส่วนมีดเหล็ก (พบจากหลุมที่ 47 ต)	435

ภาพลายเส้นที่ 25	เหล็กเกือกม้า (พบจากหลุมที่ 25 ผ)	436
ภาพลายเส้นที่ 26	เหล็กเกือกม้า (พบจากหลุมที่ 59 ฒ)	436
ภาพลายเส้นที่ 27	หัวลูกศรกระดูก (พบจากหลุมที่ 59 ฒ)	437
ภาพลายเส้นที่ 28	หัวลูกศรกระดูก (พบจากหลุมที่ 46 ค)	437
ภาพลายเส้นที่ 29	ขวากเหล็ก (พบจากหลุมที่ 26 ก)	438
ภาพลายเส้นที่ 30	แผ่นตะกั่วทรงกลมแบน เจาะรูตรงกลาง (พบจากหลุมที่ 24 ฑ)	438
ภาพลายเส้นที่ 31	แผ่นตะกั่วทรงกลมแบน (พบจากหลุมที่ 60 จ)	439
ภาพลายเส้นที่ 32	เหรียญอินโดจีน (พบจากหลุมที่ 59 ป, 23 ธ)	439
ภาพลายเส้นที่ 33	ที่ประทับตราดินเผา (พบจากหลุมที่ 47 ธ)	440
ภาพลายเส้นที่ 34	เหรียญโลหะ (พบจากหลุมที่ 47 ค)	440
ภาพลายเส้นที่ 35	เหรียญโลหะ (พบจากหลุมที่ 46 ธ)	442
ภาพลายเส้นที่ 36	ชิ้นส่วนตุ๊กตาช้างดินเผามีคนขี่ (พบจากหลุมที่ 46 ฒ')	441
ภาพลายเส้นที่ 37	ตุ๊กตาช้างดินเผา (พบจากหลุมที่ 47' น)	442
ภาพลายเส้นที่ 38	ชิ้นส่วนตุ๊กตาเสียกบาลดินเผา (พบจากหลุมที่ 31 ถ)	443
ภาพลายเส้นที่ 39	ชิ้นส่วนตุ๊กตาเสียกบาลดินเผา (พบจากหลุมที่ 59 ส)	443
ภาพลายเส้นที่ 40	ชิ้นส่วนตุ๊กตาเสียกบาลดินเผา (พบจากหลุมที่ 59 ธ')	444
ภาพลายเส้นที่ 41	ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปหัวมังกร	444
ภาพลายเส้นที่ 42	สิงห์โตจีนลายคราม (พบจากหลุมที่ 59 ช)	445
ภาพลายเส้นที่ 43	ไหเนื้อแกร่งจากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จ.สิงห์บุรี (พบจากหลุมที่ 59' ฑ)	446
ภาพลายเส้นที่ 44	ภาพด้านตัดไหเนื้อแกร่งจากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จ.สิงห์บุรี (พบจากหลุมที่ 59' ฑ)	447
ภาพลายเส้นที่ 45	ไหเนื้อแกร่ง สีน้ำตาลแกมดำ ไม่เคลือบ (พบจากหลุมที่ 52' ต)	448
ภาพลายเส้นที่ 46	ไหเนื้อแกร่ง สีน้ำตาลแกมดำ ไม่เคลือบ (พบจากหลุมที่ 52' ฒ)	449
ภาพลายเส้นที่ 47	กระปุกดินเผาเนื้อแกร่ง สีน้ำตาลแกมดำ ไม่เคลือบ (พบจากหลุมที่ 49' ฒ)	450
ภาพลายเส้นที่ 48	กระปุกดินเผาขนาดเล็ก (พบจากหลุมที่ 46 ฑ)	451
ภาพลายเส้นที่ 49	กระปุกดินเผาขนาดเล็ก (พบจากหลุมที่ 42 ต)	451
ภาพลายเส้นที่ 50	ฝาภาชนะดินเผาแบบหงาย (พบจากหลุมที่ 59 ธ')	452
ภาพลายเส้นที่ 51	ฝาภาชนะดินเผาแบบหงาย (พบจากหลุมที่ 24 ฑ)	453

ภาพลายเส้นที่ 52	ฝาภาชนะดินเผาแบบคว่ำขนาดเล็ก (พบจากหลุมที่ 60 ฆ')	454
ภาพลายเส้นที่ 53	จุกหัวเม็ดดินเผา (พบจากหลุมที่ 4 ฝ)	454
ภาพลายเส้นที่ 54	ตะคันดินเผา (พบจากหลุมที่ 24 ท)	455
ภาพลายเส้นที่ 55	ตะคันดินเผา (พบจากหลุมที่ 37 ถ)	455
ภาพลายเส้นที่ 56	หม้อดินเผาทรงกลมขนาดเล็ก (พบจากหลุมที่ 36 ฑ)	456
ภาพลายเส้นที่ 57	กระปุกดินเผา (พบจากหลุมที่ 59 ข)	456
ภาพลายเส้นที่ 58	คณฑีกลีบมะเฟือง เนื้อดินเผาธรรมดา (พบจากหลุมที่ 49' ท)	457
ภาพลายเส้นที่ 59	กระปุกดินเผา เนื้อดินเผาธรรมดา (พบจากหลุมที่ 7 ป)	458
ภาพลายเส้นที่ 60	ชิ้นส่วนคณฑีกลีบมะเฟือง เนื้อดินเผาธรรมดา (พบจากหลุมที่ 27 ต)	459
ภาพลายเส้นที่ 61	พวยภาชนะดินเผาประเภทคณฑี (พบจากหลุมที่ 27 ถ)	460
ภาพลายเส้นที่ 62	จานดินเผา เนื้อดินเผาธรรมดา (พบจากหลุมที่ 59 ธ')	461
ภาพลายเส้นที่ 63	ชิ้นส่วนภาชนะดินเผา (พบจากหลุมที่ 26 ธ)	462
ภาพลายเส้นที่ 64	หม้อทะนนทรงลูกตาล (พบจากหลุมที่ 31 ถ)	463
ภาพลายเส้นที่ 65	หม้อทะนนทรงลูกตาล (พบจากหลุมที่ 31 ถ)	464
ภาพลายเส้นที่ 66	ครกดินเผา เนื้อดินเผาธรรมดา (พบจากหลุมที่ 31 ถ)	465
ภาพลายเส้นที่ 67	กระปุกดินเผา เนื้อดินธรรมดา (พบจากหลุมที่ 31 ถ)	465
ภาพลายเส้นที่ 68	กระปุกดินเผา (พบจากหลุมที่ 37 ต)	466
ภาพลายเส้นที่ 69	หม้อถุงเงิน (พบจากหลุมที่ 27 ถ)	466
ภาพลายเส้นที่ 70	หม้อดินเผาขนาดเล็ก (พบจากหลุมที่ 27 ถ)	467
ภาพลายเส้นที่ 71	ภาชนะดินเผาก้นกลมขนาดเล็ก (พบจากหลุมที่ 27 ถ)	467
ภาพลายเส้นที่ 72	หม้อดินเผาขนาดเล็ก (พบจากหลุมที่ 60 ง')	468
ภาพลายเส้นที่ 73	หม้อดินเผาขนาดเล็ก (พบจากหลุมที่ 27 ต)	469
ภาพลายเส้นที่ 74	หม้อดินเผาขนาดเล็ก (พบจากหลุมที่ 59 ฒ)	469
ภาพลายเส้นที่ 75	กระปุกดินเผา (พบจากหลุมที่ 27 ฉ')	470
ภาพลายเส้นที่ 76	หม้อทรงกลมมีเชิง (พบจากหลุมที่ 15' ป)	470
ภาพลายเส้นที่ 77	กระปุกดินเผาคอสูง เนื้อดินเผาธรรมดา (พบจากหลุมที่ 45 ฐ)	471
ภาพลายเส้นที่ 78	คณโฑดินเผา เนื้อดินเผาธรรมดา (พบจากหลุมที่ 50' ฒ)	472
ภาพลายเส้นที่ 79	ภาพด้านตัดคณโฑดินเผา เนื้อดินเผาธรรมดา (พบจากหลุมที่ 50' ฒ)	473

ภาพลายเส้นที่ 80	คณโฑดินเผา เนื้อดินเผาธรรมดา ตกแต่งลายบริเวณไหล่ (พบจากหลุมที่ 49' ถ)	474
ภาพลายเส้นที่ 81	ภาพด้านตัดคณโฑดินเผา เนื้อดินเผาธรรมดา ตกแต่งลายบริเวณไหล่ (พบจากหลุมที่ 49' ถ)	475
ภาพลายเส้นที่ 82	ภาชนะดินเผารูปทรงคล้ายคณโฑ แต่คอสั้น เนื้อดินเผาธรรมดา ตกแต่งลายกดจุด (พบจากหลุมที่ 51' ต)	476
ภาพลายเส้นที่ 83	ภาพด้านตัดภาชนะดินเผารูปทรงคล้ายคณโฑ แต่คอสั้น เนื้อดินเผาธรรมดา ตกแต่งลายกดจุด (พบจากหลุมที่ 51' ต)	477
ภาพลายเส้นที่ 84-94	ตัวอย่างหม้อทะนนทรงลูกจันที่ขุดพบบริเวณด้านนอกของกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันตก (พบบริเวณหลุม 53' ธ- 53' ฑ - 49' ธ- 49' ฑ)	478-488
ภาพลายเส้นที่ 95-122	ตัวอย่างหม้อทะนนทรงลูกตาลที่ขุดพบบริเวณด้านนอกของกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันตก (พบบริเวณหลุม 53' ธ -53' ฑ - 49' ธ-49' ฑ)	489-516
ภาพลายเส้นที่ 123	ชามลายครามเขียนลายพันธ์พฤกษา สมัยราชวงศ์หมิง (พบจากหลุมที่ 46 ฑ)	517
ภาพลายเส้นที่ 124	ชามลายครามเขียนลายพันธ์พฤกษา สมัยราชวงศ์หมิง (พบจากหลุมที่ 46 ฑ)	518
ภาพลายเส้นที่ 125	กระปุกลายครามเขียนลายกวาง สมัยราชวงศ์หมิง (พบจากหลุมที่ 60 ค')	519
ภาพลายเส้นที่ 126	ถ้วยลายคราม สมัยราชวงศ์หมิง (พบจากหลุมที่ 45 ฐ)	519
ภาพลายเส้นที่ 127	ถ้วยเคลือบขาว สมัยราชวงศ์หมิง (พบจากหลุมที่ 45 ฐ)	520
ภาพลายเส้นที่ 128	ถ้วยลายคราม สมัยราชวงศ์หมิง (พบจากหลุมที่ 45 ฐ)	520
ภาพลายเส้นที่ 129	ตัวตลับลายคราม สมัยจักรพรรดิคังซีแห่งราชวงศ์ช่ง) (พบจากหลุมที่ 46 ฑ	521
ภาพลายเส้นที่ 130	ตัวตลับลายคราม สมัยราชวงศ์หมิง (พบจากหลุมที่ 46 ฑ)	522
ภาพลายเส้นที่ 131	กระปุกลายครามเขียนลายพันธ์พฤกษา สมัยจักรพรรดิคังซีแห่งราชวงศ์ช่ง (พบจากหลุมที่ 46 ฑ)	522
ภาพลายเส้นที่ 132	ฝาภาชนะดินเผาเคลือบสีน้ำตาล (พบจากหลุมที่ 47' ธ)	523
ภาพลายเส้นที่ 133	ภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องถ้วยลายคราม สมัยราชวงศ์หมิง (พบจากหลุมที่ 24 ฑ)	524

ภาพลายเส้นที่ 134	กระปุกลายครามสมัยราชวงศ์หมิง (พบจากหลุมที่ 59 ฆ)	524
ภาพลายเส้นที่ 135	ถ้วยลายเบญจรงค์ (พบจากหลุมที่ 31 ถ)	525
ภาพลายเส้นที่ 136	ชิ้นส่วนสะเก็ดหินอ่อน สีเขียวเข้ม (พบจากหลุมที่ 24 ท)	525
ภาพลายเส้นที่ 137	แผ่นหินชนวนมีจารึกพบจากกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ (พบจากหลุมที่ 60 ฌ)	526
ภาพลายเส้นที่ 138	ตัวหมากรุกจีน (พบจากหลุมที่ 47 ต)	526
ภาพลายเส้นที่ 139	ชิ้นส่วนกล้องยาสูบดินเผา (พบจากหลุมที่ 59 จ)	527
ภาพลายเส้นที่ 140	ชิ้นส่วนกล้องยาสูบดินเผา (พบจากหลุมที่ 59 จ)	527
ภาพลายเส้นที่ 141	ฝาตลับทำจากงาช้าง (พบจากหลุมที่ 28 ต)	528
ภาพลายเส้นที่ 142	ฝากระปุกดินเผา เคลือบสีขาวนวล (พบจากหลุมที่ 32 ต)	528
ภาพลายเส้นที่ 143	ตุ๊กตาเคลือบดินเผา (พบจากหลุมที่ 47 ฌ)	529
ภาพลายเส้นที่ 144	ตุ๊กตารูปเต่าเคลือบสีเขียวมะกอก (พบจากหลุมที่ 60 น')	529
ภาพลายเส้นที่ 145	ส่วนของยอดเครื่องใช้สำริด (พบจากหลุมที่ 25 ถ)	530
ภาพลายเส้นที่ 146	แม่พิมพ์พระพุทธรูปดินเผา (พบจากหลุมที่ 60 ญ')	530

ภาพลายเส้นที่ 147-183 ตัวอย่างโบราณวัตถุและเศษภาชนะดินเผา
จากการขุดค้นหลุมขุดค้นที่ 1 (Test Pit I) 53' ท

ภาพลายเส้นที่ 147	ปากภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 140-160 CM.DT.	532
ภาพลายเส้นที่ 148	ปากภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง พบในระดับ 140-160 CM.DT.	532
ภาพลายเส้นที่ 149	ปากภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง พบในระดับ 140-160 CM.DT.	532
ภาพลายเส้นที่ 150	ปากตลับเคลือบเขียว พบในระดับ 140-160 CM.DT.	533
ภาพลายเส้นที่ 151	ไหล่ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง พบในระดับ 140-160 CM.DT.	533
ภาพลายเส้นที่ 152	หูภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง พบในระดับ 140-160 CM.DT.	534
ภาพลายเส้นที่ 153	ก้นครกดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 140-160 CM.DT.	534
ภาพลายเส้นที่ 154	ปากภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง พบในระดับ 160-180 CM.DT.	535
ภาพลายเส้นที่ 155	ปากครกดินเผาเนื้อแกร่ง พบในระดับ 160-180 CM.DT.	535
ภาพลายเส้นที่ 156	ก้นภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง จากแหล่งเตาบ้านบางปูน พบในระดับ 160-180 CM.DT.	536

ภาพลายเส้นที่ 157	ปากภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย พบในระดับ 180-200 CM.DT.	536
ภาพลายเส้นที่ 158	ปากภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง จากแหล่งบ้านบางปูน พบในระดับ 180-200 CM.DT.	537
ภาพลายเส้นที่ 159	ฐานบัวหินทราย พบในระดับ 180-200 CM.DT.	537
ภาพลายเส้นที่ 160	ฝาภาชนะแบบหงาย เนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 200-220 CM.DT.	538
ภาพลายเส้นที่ 161	ก้นภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง พบในระดับ 200-220 CM.DT.	538
ภาพลายเส้นที่ 162	ก้นครกดินเผาเนื้อแกร่ง พบในระดับ 200-220 CM.DT.	538
ภาพลายเส้นที่ 163	ฝาภาชนะแบบคว่ำ เนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 280-300 CM.DT.	539
ภาพลายเส้นที่ 164	ปากภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 280-300 CM.DT.	539
ภาพลายเส้นที่ 165	ปากภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 280-300 CM.DT.	539
ภาพลายเส้นที่ 166	ปากภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 280-300 CM.DT.	540
ภาพลายเส้นที่ 167	อ่างน้ำดินเผาเนื้อแกร่ง พบในระดับ 280-300 CM.DT.	540
ภาพลายเส้นที่ 168	ฐานภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 280-300 CM.DT.	540
ภาพลายเส้นที่ 169	ก้นชามเคลือบเขียวไข่กาจากแหล่งเตาศรีสัชนาลัย พบในระดับ 280-300 CM.DT.	541
ภาพลายเส้นที่ 170	ไหล่ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง จากแหล่งเตาบ้านบางปูน พบในระดับ 280-300 CM.DT.	541
ภาพลายเส้นที่ 171	ฝาภาชนะแบบคว่ำ เนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 300-320 CM.DT.	542
ภาพลายเส้นที่ 172	ถาดภาชนะดินเผา เนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 300-320 CM.DT.	542
ภาพลายเส้นที่ 173	ครกดินเผาเนื้อแกร่ง พบในระดับ 300-320 CM.DT.	542
ภาพลายเส้นที่ 174	จานเคลือบเขียวไข่กาจากแหล่งเตาศรีสัชนาลัย พบในระดับ 300-320 CM.DT.	543
ภาพลายเส้นที่ 175	ชามเคลือบเขียวไข่กาจากแหล่งเตาศรีสัชนาลัย พบในระดับ 300-320 CM.DT.	543
ภาพลายเส้นที่ 176	ชามเคลือบเขียวไข่กาจากแหล่งเตาศรีสัชนาลัย พบในระดับ 300-320 CM.DT.	543
ภาพลายเส้นที่ 177	ปากภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 340-360 CM.DT.	544
ภาพลายเส้นที่ 178	ฝาภาชนะแบบคว่ำรูปมังคุด เนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 340-360 CM.DT.	544

ภาพลายเส้นที่ 179	ปากภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย พบในระดับ 340-360 CM.DT.	544
ภาพลายเส้นที่ 180	ตัวภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง จากแหล่งเตาบ้านบางปูน พบในระดับ 360-380 CM.DT.	545
ภาพลายเส้นที่ 181	ไหล่ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง จากแหล่งเตาบ้านบางปูน พบในระดับ 400-420 CM.DT.	545
ภาพลายเส้นที่ 182	ไหล่ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง จากแหล่งเตาบ้านบางปูน พบในระดับ 400-420 CM.DT.	545
ภาพลายเส้นที่ 183	ก้นภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง จากแหล่งเตาบ้านบางปูน พบในระดับ 400-420 CM.DT.	546

ภาพลายเส้นที่ 184-196 ตัวอย่างโบราณวัตถุและเศษภาชนะดินเผา
จากการขุดค้นหลุมขุดค้นที่ 2 (Test Pit II) 27 ฆ

ภาพลายเส้นที่ 184	ปากภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 70-90CM.DT.	548
ภาพลายเส้นที่ 185	ชิ้นส่วนเตาเชิงกราน พบในระดับ 70-90 CM.DT.	548
ภาพลายเส้นที่ 186	ตัวภาชนะดินเผา เนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 70-90 CM.DT.	548
ภาพลายเส้นที่ 187	ก้นชามเคลือบเขียวไข่กาจากแหล่งเตาศรีสัชนาลัย พบในระดับ 90-110 CM.DT.	548
ภาพลายเส้นที่ 188	ปากชามดินเผา เนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 70-90 CM.DT.	549
ภาพลายเส้นที่ 189	ตะคันดินเผา เนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 110-130 CM.DT.	549
ภาพลายเส้นที่ 190	ตัวตลับเขียนลายสีน้ำตาลใต้เคลือบ จากเตาบ้านป่ายาง แหล่งเตาศรีสัชนาลัย พบในระดับ 130-150 CM.DT.	549
ภาพลายเส้นที่ 191	ปากภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง พบในระดับ 170-190 CM.DT.	549
ภาพลายเส้นที่ 192	พวยภาชนะดินเผา เนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 210-230 CM.DT.	550
ภาพลายเส้นที่ 193	ตัวภาชนะดินเผา เนื้อดินธรรมดา ทาน้ำดินสีแดง (Red Slip) พบในระดับ 210-230 CM.DT.	550
ภาพลายเส้นที่ 194	ก้นภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง พบในระดับ 230-250 CM.DT.	550
ภาพลายเส้นที่ 195	ตัวภาชนะดินเผา เนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 270-290 CM.DT.	551
ภาพลายเส้นที่ 196	ตัวภาชนะดินเผา เนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 270-290 CM.DT.	551

ภาพลายเส้นที่ 197-207 ตัวอย่างโบราณวัตถุและเศษภาชนะดินเผา
จากการขุดค้นหลุมขุดค้นที่ 3 (Test Pit III) 57 ย

ภาพลายเส้นที่ 197	ปากภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 60-80 CM.DT.	553
ภาพลายเส้นที่ 198	ปากชามดินเผาเนื้อแกร่ง จากแหล่งเตาสันกำแพง พบในระดับ 60-80 CM.DT.	553
ภาพลายเส้นที่ 199	ไหล่ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง จากแหล่งเตาบ้านบางปูน พบในระดับ 80-100 CM.DT.	553
ภาพลายเส้นที่ 200	ปากภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง เคลือบสีขาวขุ่น จากแหล่งเตาสันกำแพง พบในระดับ 80-100 CM.DT.	554
ภาพลายเส้นที่ 201	ตัวภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 100-120 CM.DT.	554
ภาพลายเส้นที่ 202	ตัวภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา ทาน้ำดินสีแดง (Red Slip) พบในระดับ 100-120 CM.DT.	554
ภาพลายเส้นที่ 203	ภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 140-160 CM.DT.	555
ภาพลายเส้นที่ 204	ตัวภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 180-200 CM.DT.	555
ภาพลายเส้นที่ 205	ไหล่ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง จากแหล่งเตาบ้านบางปูน พบในระดับ 180-200 CM.DT.	555
ภาพลายเส้นที่ 206	ไหล่ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง จากแหล่งเตาบ้านบางปูน พบในระดับ 160-180 CM.DT.	556
ภาพลายเส้นที่ 207	ไหล่ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง จากแหล่งเตาบ้านบางปูน พบในระดับ 200-220 CM.DT.	556

บทนำ
ความเป็นมาของโครงการและประวัติการดำเนินงาน

กำแพงพระราชวังหลวงเป็นสิ่งก่อสร้างที่สร้างขึ้นเพื่อล้อมเขตพระราชวัง อันเป็นที่ประทับขององค์พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ภายในเขตพระราชวังหลวง ประกอบด้วยสิ่งก่อสร้างต่างๆ เช่น พระที่นั่ง พระตำหนัก ศาลา โรงช้าง โรงม้า พระคลังต่างๆ เป็นต้น พระราชวังหลวงของกรุงศรีอยุธยาที่พระเจ้าอู่ทองโปรดฯให้สร้างขึ้นเมื่อทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีนั้น ตั้งอยู่ตรงที่เป็นวัดพระศรีสรรเพชญ์ในปัจจุบัน สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงอุทิศพระราชวังหลวงให้เป็นวัดพระศรีสรรเพชญ์ แล้วทรงขยายเขตวังขึ้นไปทางเหนือติดริมแม่น้ำ อันเป็นที่ตั้งของพระราชวังหลวงที่ยังคงเหลือให้เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ในพระราชพงศาวดารไม่ได้มีหลักฐานกล่าวถึงการสร้างวังหลวง รวมทั้งกำแพงวังหลวงในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแต่อย่างใด ในคำให้การขุนหลวงประดู่ทรงธรรมกล่าวถึงกำแพงพระราชวังหลวงไว้ว่า "มีกำแพงคั่นท้องสนามน่าพระลานทิศเหนือ แลมีประตูชุ้มยอดสำหรับแห่พระเจ้าลูกเธอในพระราชพิธีลงสรงจึ่งเปิดชื่อประตูไชยมงคลไตรภพชยนต์ มีประตูช่องกุดโคหาออกไปประตูเสาธงไชย ชื่อประตูช่องกุดโคหา 1 มีกำแพงคั่นน่าสนามน่าพระที่นั่งสุริยามะรินทร์มหาปราสาท แล้วมีประตูที่กำแพงคั่นนั้นชื่อประตูไพชยนต์ทะวาร 1 มีทิมดาบชาววังอยู่ข้างขวาทิมดาบตำรวจในอยู่ข้างซ้าย นอกประตูไพชยนต์ทะวารนี้มีโรงพระโอสถ 1 (ประตูไพชยนต์ นี้มีความปรากฏอยู่ในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐในรัชสมัยพระยอดฟ้า(พ.ศ.2091)เมื่อขุน ชินราชจะชิงราชสมบัตินั้นว่า "อนึ่งประตูไพชยนต์ร้องเป็นอุบาทว์" แสดงว่าประตูนี้มีมาแต่สมัยนั้นแล้ว) มีโรงพระราชยาน หมู่พนักงานกันเจียกอยู่โรง 1 มีโรงพรมเสื่อพวกสนมรักษาโรง 1 มีโรงจีนช่าง (สะนะ) สำหรับเย็บเสื้อผ้าโรง 1 มีโรงช่างสะนะไทสำหรับเย็บม่านแลผ้าต่างๆ โรง 1 มีโรงช้างเผือกพัง มีชุ้มยอดโรง 1 มีกำแพงคั่นสวนไพชยนต์เบญจรัตน์ไปลงพระคลังมหาสมบัติ ประตูจะออกจากกำแพงพระคลังวิเศศมาออกถนนวัดพระศรีสรรเพชญ์นั้น ชื่อประตูอุดมพัตรา 1 ถนนนี้มีถนนเลี้ยวเข้าพระตำหนักตึก น่าจักรวัติมีประตูเข้าไปพระตำหนักตึกชื่อประตูภิรมยธารา 1 แล้วมาถึงประตูหูช้างริมกำแพงวัดพระศรีสรรเพชญ์เข้าไปพระคลังแสงใส่เครื่องมือช่างครบชื่อประตูช้าง 1 ท้ายจะระนำพระที่นั่งวิหารสมเด็จและพระที่นั่งสรรเพชญปราสาททั้งสององค์นั้น มีพระฉนวน มีฝาผนังกว้างสิบศอก เป็นโคหาตลอด น่าหลังพระฉนวนมีประตูฉนวนสำหรับเสด็จออกประตูภพชลทวารอุทกลงเรือพระที่นั่งน่าพระฉนวนน้ำประจำท่าวาสุกรี ชื่อประตูโคหาภพชน 1 ..... น่าพระมหาปราสาทนี้มีสนามใหญ่ยาวตลอดกำแพงพระราชวัง มีถนนใหญ่กว้าง 6 วา น่าพระที่นั่งจักรวัติไพชยนต์มหาปราสาทที่เรียกว่าถนนน่าจักรวัติ แลสนามน่าจักรวัติ หลังพระมหาปราสาทองค์นี้เป็นสนามในมีเป้าปืน แลถนนด้วยพระที่นั่งจักระวัติไพชยนต์มหาปราสาทองค์นี้อยู่บนกำแพงพระราชวังด้านตะวันออก"[1]

ในเอกสารคำให้การชาวกรุงเก่าก็มีกล่าวถึงพระราชวังหลวงและกำแพงพระราชวังหลวงไว้ว่า "พระราชวังของพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา มีกำแพงสูง 10 ศอก ล้อมรอบ กำแพงหนา 4 ศอก เป็นชานสำหรับ

---

1 คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี, สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, "คำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม", โรงพิมพ์เลขาธิการนายกรัฐมนตรี, กรุงเทพฯ, 2534, น.17.

ทหารยืนประจำ2ศอก วัดตามแนวกำแพงโดยรอบได้95เส้น มีประตูพระราชวัง 16 ประตู เรียกชื่อต่างกันดังนี้ คือ ด้านตะวันออกเฉียงเหนือ ประตูพรหมสุกฏ (เห็นจะเป็นพรหมสุดต) หนึ่ง ประตูมงคลสุนทรหนึ่ง ประตูนิเวศวิมลหนึ่ง ประตูทวารวิจิตรหนึ่ง

ด้านตะวันออกเฉียงใต้ ประตูสุมณพิสาล (น่าจะเป็นสมณพิศาล) หนึ่ง ประตูทวารนุกูล (เห็นจะซ้ำ) หนึ่ง ประตูทวารเจษฎาหนึ่ง ประตูทักขิณาภิรมย์หนึ่ง

ด้านตะวันตกประตูชาตินาวาหนึ่ง ประตูมหาโภคราชหนึ่ง ประตูอุดมคงคาหนึ่ง ประตูมรณาภิรมย์ (เห็นจะเป็นกัลยาภิรมย์) หนึ่ง

ด้านตะวันตกเฉียงเหนือเป็นประตูเมืองด้วย เพราะพระราชวังตั้งอยู่ริมกำแพงพระนครด้านนี้ คือ ประตูมหาไพชยนต์หนึ่ง ประตูทวารอุทกหนึ่ง ประตูเสาธงไชยหนึ่ง ประตูช้างเผือกหนึ่ง มีประตูสกัดเหนือสกัดใต้เรียกว่าประตูแดงอีก 2 ประตู มีหม้อดินดำ (คือป้อม) รอบพระราชวังแปด (ป้อมรอบพระราชวังพบชื่อในกฎมนเฑียรบาล คือ ป้อมท้ายสนม ป้อมท่าคั่น ป้อมศาลาสารบาญชี ป้อมศาลาพระมงคลบพิตร ป้อมมุมวัดรามาวาส ป้อมสวนองุ่น รวม 6 ป้อม แต่เมื่อได้ตรวจสอบป้อมที่ยังคงรูปอยู่กับขุดพบรากแล้วรวม 7 สงสัยว่าอีกป้อมหนึ่งจะอยู่ตรงโบสถ์วัดใหม่ไชยวิชิต ซึ่งสร้างในรัชกาลที่ 3 ถ้ามีอยู่ที่นั้นจริง ก็รวมเป็น 8 ตรงกัน)[2]

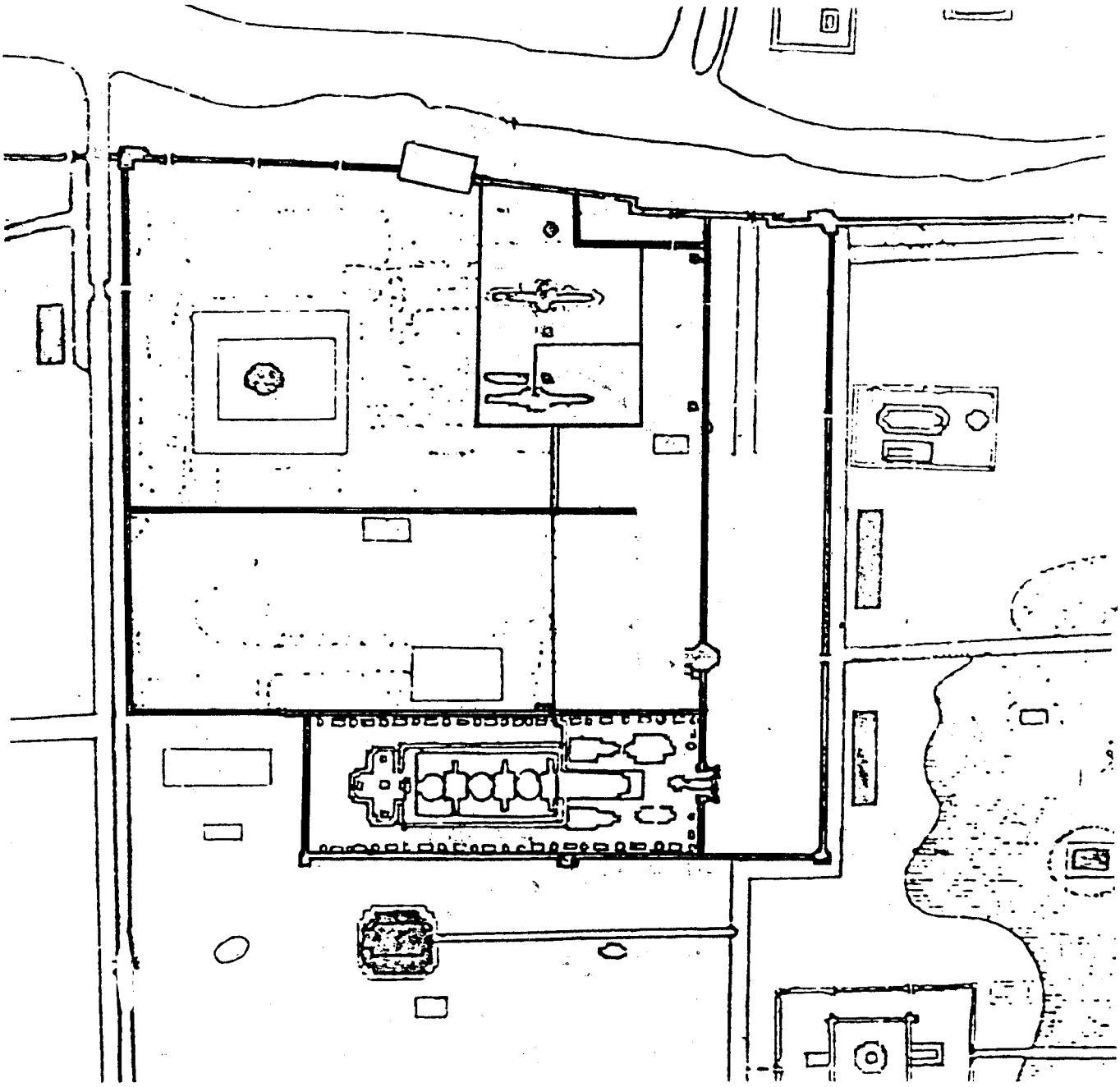
เอกสารที่กล่าวอธิบายถึงพระราชวังหลวงและกำแพงพระราชวังหลวงไว้ค่อนข้างละเอียด คือ ตำนานกรุงเก่า ซึ่งพระยาโบราณราชธานินทร์ได้ชำระและเรียบเรียงขึ้นจากเอกสารเก่าสมัยกรุงศรีอยุธยา ดังมีผู้สันนิษฐานว่าตำนานกรุงเก่าอาจมีที่มาจากต้นฉบับสมัยกรุงศรีอยุธยาฉบับเดียวกันกับคำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม ในตำนานกรุงเก่านี้ได้อธิบายถึงลักษณะของกำแพงพระราชวังหลวง ประตู และป้อมต่างๆ ไว้อย่างละเอียด คือ "ในพระราชฐานพระราชวังหลวง ตั้งกึ่งด้านแปทิศอุดร กำแพงล้อมพระราชฐานสูงจนที่ตั้งใบสีมาแปดศอก ใบสีมานั้นสูงสองศอก กำแพงสูงแต่พื้นดินสุดใบสีมาสิบศอก มีกระท่อมพลเชิงเทิญ ไต่เตี้ยแลประตูมีซุ้มยอด ป้อมปืนรอบพระราชวัง ทิศบูรรภ์ มุมวังมีป้อมปืน 1 มาถึงปตูจักรมหิมา 1 ปตูศรีชัยศัก 1 มาท้องสนามหน้าจักรวัติมีปตูชื่อสวรรค์พิจิตร 1 ปตูสมณพิศาลดิ์ 1 มีป้อมปืนตรงตลาดเจ้าพรหม มีปตูชื่อสิลาภิรมย์ 1 ปตูอาชะเนยาตรา 1 มีป้อมปืนมุมท้องสนามหน้าจักรวัติ ตรงศาลาสารบาญชีย 1 สุดด้านบูรพา

ด้านทักขีนปตูวิจิตรพิมล 1 ปตูมงคลภิศานดิ์ 1 สุดท้องสนามหน้าจักวัติถึงปตูหูช้างชื่อ ฤทธิ์ไภศานดิ์ขุนนางเข้าถือน้ำพระพิพัฒวัดพระศรีสรรเพช 1 มาถึงป้อมปืนกลางตรงวัดสีเชียง 1 มาถึงปตูบวรนิมิตรสำหรับพระมเหษรี พระราชบุตรี นางข้างในออกถวายเพลิง 1 มาป้อมปืนมุมวัดพระศรีสรรเพช 1 สุดด้านทักษิณ

ด้านประจิมปตูช่องกุดท้ายวัดพระศรีสรรเพช 1 มาถึงป้อมปืนมุมสระแก้ว 1 ปตูบวรเจษฎานารีภรรยาขุนนางเข้าถือน้ำวัดสารเพช 1 มาถึงป้อมปืนสวนอะงุ่นมุมท้ายสระ 1 มาถึงปตูไขน้ำออกจากท้องสระในวังชื่อปตูชลชาติทวารษาคร 1 ประตูมหาโภคราชขุนนางเข้าฝ่าสด์จออกพระที่นั่งทรงปืนท้ายสระ 1 ปตูอุดมคงคาระหัดน้ำเข้าท้องสระ 1 ปตูจันทวารมรณาภิรมย์อยู่ข้างสีสำราญสำหรับยกศภข้างในออก ป้อมปืนปากท่ออยู่มุมกำแพงพระราชวังสุดด้านประจิม

---

2 กรมศิลปากร, **"คำให้การชาวกรุงเก่าคำให้การขุนหลวงหาวัด และพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์"** สำนักพิมพ์คลังวิทยา, กรุงเทพฯ, 2515, น. 216

แผนที่พระราชวังโบราณฉบับจากแผนที่กรุงเทพมหานครดี ร.ศ. 117

ของพระยาโบราณราชธานินทร์ พ.ศ. 2469

ด้านอุดร แต่ป้อมมาถึงปตูบวรนารีมหาภพชนม์ คือ ปตูดิน 1 แล้วมาถึงปตูมหาไตรภพชล ทวารอุทก คือ ปตูฉนวนน้ำประจำถ้า 1 แล้วมาถึงปตูเสาธงไชยเป็นปตูหูช้าง 1 ปตูถ้าเจ้าปราบสำหรับการพิธีส่งออก ปตูนี้ 1 ปตูช้างเผือกสำหรับเจ้าพญาเนียม นางพญาลงน้ำ 1 ปตูถ้าคอยเรือมาจอดรับส่งคนราชการ สุดด้านอุดร ป้อมปืนแลปตูรอบในพระราชฐานมีป้อมปืนแปดปตู ยอดสิบปตู ช้างสี่"[3]

รายละเอียดที่ปรากฏในเอกสาร ตำนานกรุงเก่านี้ สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงให้ข้อสังเกตุไว้หลายประการ เมื่อกรมศิลปากรจัดพิมพ์เป็นชุดประชุมพงศาวดาร เช่น ประตูจักรมหิมา ขุดพบช่องประตูอยู่ริมถนนหลังวัดธรรมิกราช ตรงกับแนวประตูหน้าพระที่นั่งสรรเพชญ์ หรือตั้งข้อสังเกตุว่า ป้อมปืนมุมสระแก้วเป็นป้อมข้างในวัง อยู่ข้างฉนวนเข้าวัดพระศรีสรรเพชญ์ หน้าป้อมหันไปทางข้างในวัง เข้าใจว่าเป็นป้อมของวังเดิม เมื่อยกเป็นวัดพระศรีสรรเพชญ์แล้วยังคงไว้ไม่ได้รื้อ เป็นต้น

นอกจากเอกสารของไทยเราแล้ว เอกสารของชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาในกรุงศรีอยุธยาในสมัยนั้นก็ได้บันทึกและกล่าวถึงสภาพของพระราชวังหลวงเอาไว้ด้วยเช่นเดียวกัน เช่น ในบันทึกเรื่อง "ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งอาณาจักรสยาม" ของนิโคลาส แชร์แวส ชาวฝรั่งเศสที่เดินทางเข้ามาในกรุงศรีอยุธยาในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้กล่าวบรรยายไว้ว่า "พระบรมมหาราชวังมีอาณาเขตโดยรอบไม่เกิน 2 ลี้ เป็นรูปไข่มากกว่ากลม ล้อมรอบด้วยกำแพงอันปรักหักพังแล้ว แต่พระเจ้าแผ่นดินกำลังทรงให้ปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ยังไม่แล้วเสร็จ...." และอีกตอนหนึ่งว่า "พระราชวังนั้นสร้างขึ้นทางทิศเหนือของตัวเมือง มีกำแพงอิฐสองชั้นล้อมรอบและได้รับการบูรณะให้อยู่ในสภาพอันดีอยู่เสมอ มีความยาวโดยรอบประมาณครึ่งลี้ พระที่นั่งและตำหนักต่างๆ แบ่งออกเป็นชั้นๆ"[4]

ในเอกสารเรื่อง "The History of Japan Together With a Description of the Kingdom of Siam 1690 - 72" ของนายอิงเกิลเบอร์ต แกมเฟอร์ นายแพทย์ชาวเยอรมันที่เดินทางมากับคณะของพ่อค้าชาวฮอลันดา ได้บรรยายถึงพระราชวังหลวงกรุงศรีอยุธยาไว้ดังนี้ "ในอยุธยานี้มีพระราชวังอยู่สามแห่ง แห่งหนึ่งเป็นพระราชวังใหม่ พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ก่อนโปรดให้สร้างขึ้นทางด้านเหนือค่อนไปทางใจกลางพระนคร ประกอบด้วยที่สี่เหลี่ยมใหญ่ ปันเป็นส่วนๆ มีตำหนักเป็นอันมาก ทำเป็นหลังคาหลายชั้นตามแบบสถาปัตยกรรมจีน ด้านหน้าปิดทองตลอด ภายในกำแพงพระราชวังมีโรงช้างยาวยืด มีช้างผูกเครื่องงามวิจิตรยืนอยู่ร้อยกว่าเชือก ตั้งแต่เกิดเหตุขุ่นยากกับฝรั่งเศส เป็นต้นมา มีทางให้เข้าไปในพระราชวังได้แต่ทางเดียว ซึ่งต้องเดินเข้าไป...." และอีกตอนหนึ่งว่า "ตามประตูวังและถนนหนทางในพระราชวังมีคนเปลือยกายท่อนบนประจำอยู่หนาแน่น ตามตัวสักสีดำเป็นรูปแปลกๆ ต่างๆ เหมือนอย่างรูปที่สุสานพระคริสต์ ณ กรุงเยรูซาเล็ม ลางคนก็มีแต่ที่แขน ลางคนก็มีทั่วตัวจนถึงขา ซึ่งปกปิดด้วยผ้าชิ้นนุ่งตามวิธีพื้นเมือง พวกนี้ภาษาปอร์ตุเกสเรียกว่า บรัส ปินตาเดส (Braspintades) เป็นทหารรักษาพระองค์เฝ้าประตูวังและเป็นฝีพายถือกระบองสั้นแทนอาวุธเดินกรายไปกรายมาทั่วบริเวณพระราชวัง"[5]

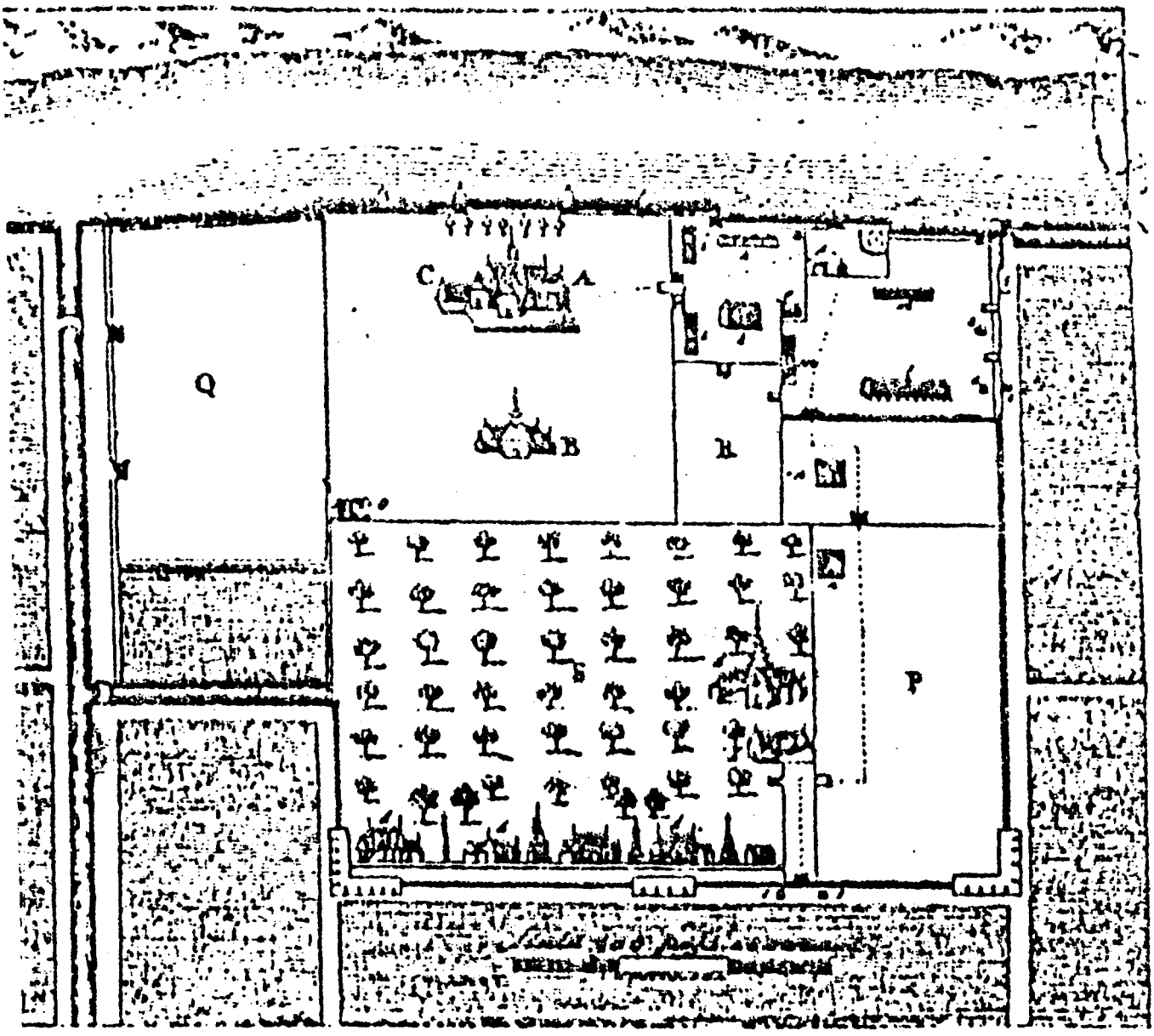
และมีเอกสารอีกเล่มหนึ่งที่กล่าวถึงพระราชวังหลวงและกำแพงพระราชวังหลวง คือ บันทึก

---

3 กรมศิลปากร, ประชุมพงศาวดารภาค 37, **"ตำนานกรุงเก่า"**, องค์การค้าคุรุสภา, กรุงเทพฯ, 2507, น. 155.

4 นิโคลาส แชร์แวส, **"ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม"**, สันต์ ท. โกมลบุตร แปล, สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, กรุงเทพฯ, 2506, น.37.

5 อิงเกิลเบอร์ต แกมเฟอร์, **"ไทยในอดีตของเคมเฟอร์"**, อ. สายปัวรรณ แปล, พิมพ์เป็นอนุสรณ์งานฌาปนกิจศพนางคำมา มุทิรางกูร, ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, 2501, น.41.

แผนที่ในบันทึกการเดินทางของหมอแกมเฟอร์ พ.ศ.2233

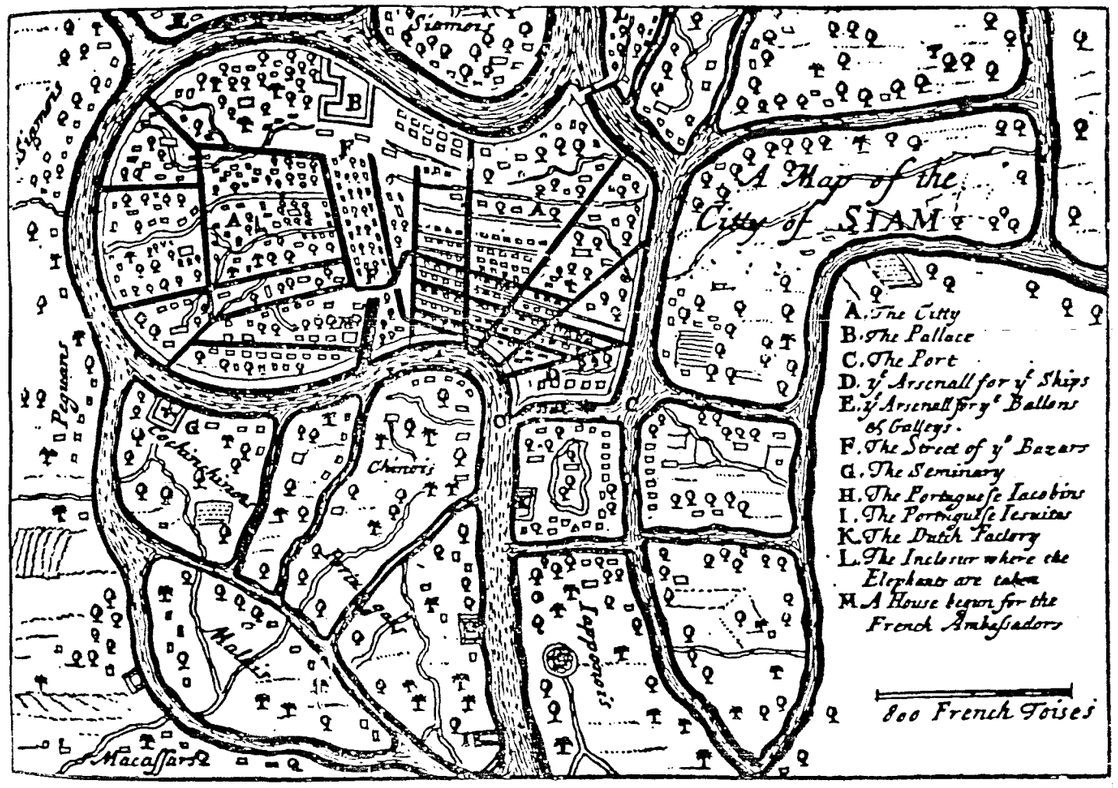
เรื่อง "Histoire du Royaume de Siam" ของนายฟรังซัว อังรี ตุรแปง ชาวฝรั่งเศสซึ่งรวบรวมเรื่องราวของกรุงศรีอยุธยาขึ้นจากบันทึกและจดหมายของบาทหลวงฝรั่งเศสที่เดินทางเข้ามาในกรุงศรีอยุธยา โดยกล่าวถึงสภาพของพระราชวังหลวงและกำแพงพระราชวังหลวงไว้คือ "วังของพระเจ้าแผ่นดินดูคล้ายกับเมือง ๆ หนึ่ง ซึ่งล้อมด้วยกำแพงอิฐสามชั้น ไม่มีหน้าต่างเลย และไม่มีอะไรน่าสนใจ นอกจากความมโหฬารของห้องต่างๆ ที่พระเจ้าแผ่นดินโปรดให้คนเข้าฝ้า ฝาผนังของพระราชวังเรียบๆ ไม่มีเครื่องประดับ แต่พื้นปูด้วยพรมเปอร์เซียอย่างสวยงาม พระเจ้าแผ่นดินประทับนั่งอยู่บนพระแท่นที่สูงพอใช้ และปูด้วยพรมที่เก่าจนดูไม่ออกว่าสีเดิมเป็นสีอะไร สำหรับวันสำคัญพิเศษ พระเจ้าแผ่นดินประทับอยู่ที่ระเบียงสูงให้คนเข้าฝ้า ภายในพระราชวังมีอาคารที่สร้างเป็นอิฐสามหลัง หลังกลางเป็นวัดประดิษฐานพระพุทธรูป พระราชวังด้านหนึ่งกำหนดไว้สำหรับบุรุษอีกด้านหนึ่งกำหนดไว้สำหรับสตรี มุขพระราชวังทาสีทองงามระยับ หลังคามุงด้วยดีบุกและมีเส้นสีทอง"[6]

จากหลักฐานที่กล่าวถึงทั้งหมดนี้ "ตำนานกรุงเก่า" เป็นเอกสารที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับกำแพงพระราชวังหลวงมากที่สุด นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่น่าสนใจ คือ คำอธิบายเพิ่มเติมในการจัดพิมพ์ของกรมศิลปากร โดยสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงตรวจทานและประทานคำอธิบายเพิ่มเติมไว้ ส่วนที่น่าสนใจ คือ ทรงอธิบายถึงสภาพ ของพระราชวังหลวงในขณะนั้นและการดำเนินการขุดแต่งในสมัยพระยาโบราณราชธานินทร์ ซึ่งทำให้เราเข้าใจถึงสภาพของกำแพงพระราชวังหลวงแต่เดิมมากขึ้น คือ "พระราชวังกรุงศรีอยุธยาเมื่อรื้อเอาอิฐปราสาท ราชฐาน ป้อม กำแพง ลงมาใช้ในการสร้างกรุงเทพพระมหานครแล้วก็ทิ้งเป็นที่ร้าง ไม่ปรากฏว่ามีการปกครองรักษาอย่างไร ในพระราชวังก็มีแต่กองอิฐหักกากปูนถมอยู่เป็นโคกเป็นเนินมีต้นไม้ขึ้นปกคลุมรกเรี้ยว ต่อมาถึงมีราษฎรไปตัดฟันถากถางต้นไม้ แล้วปลูกต้นไม้มีผล เช่น น้อยหน่า ส้ม มะขาม มะตูม ถือเป็นเจ้าของดินเป็นแปลงๆ ไป พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จขึ้นไปประพาสแต่ยังทรงพระผนวช เมื่อเสวยราชสมบัติแล้วก็ได้เสด็จขึ้นไปทรงสังเวยอดีตมหาราช และโปรดให้สร้างปราสาทจัตุรมุขขนาดย่อมก่อขึ้นบนโคกพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาทองค์ 1 ทรงพระราชดำริจะโปรดให้จารึกพระปรมาภิไธยพระเจ้าแผ่นดินกรุงศรีอยุธยาประดิษฐานไว้ภายในปราสาท เพื่อเป็นที่สักการะระลึกถึงพระเดชพระคุณ แต่การค้างอยู่เพียงก่อผนังยังหาทันยกเครื่องบนไม่ถึงรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จเฉลิงฉวัลย์ราชสมบัติ ก็ได้เสด็จขึ้นไปสังเวยอดีตมหาราช และต่อๆมาก็เสด็จประพาสอีกหลายคราว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์จะให้ขุดตรวจค้นแผนผังฐานปราสาทราชฐานทั่วพระราชวังขึ้นรักษาไว้ให้เห็นเป็นพยานประกอบพงศาวดารว่าประเทศไทยได้ตั้งเป็นปึกแผ่นมั่นคงมีความเจริญรุ่งเรืองมาแล้วช้านาน แต่ยังหาได้มีการขุดค้นตรวจสอบถวายไม่ มาจนถึงปีระกา พ.ศ.2440 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยา โบราณราชธานินทร์ (พรเดชะคุปต) สมุหเทศาภิบาลมณฑลอยุธยาแต่ครั้งยังเป็นหลวงอนุรักษ์ภูเบศร์ ข้าหลวงมหาดไทย เลื่อนขึ้นเป็นข้าหลวงรักษาราชการกรุงเก่า และปีต่อมาก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นตัวผู้รักษากรุง พระยาโบราณราชธานินทร์ได้ทราบพระราชประสงค์ในเวลาวันหยุดราชการก็ออกเที่ยวตรวจค้นสถานที่ ซึ่งมีชื่อมา

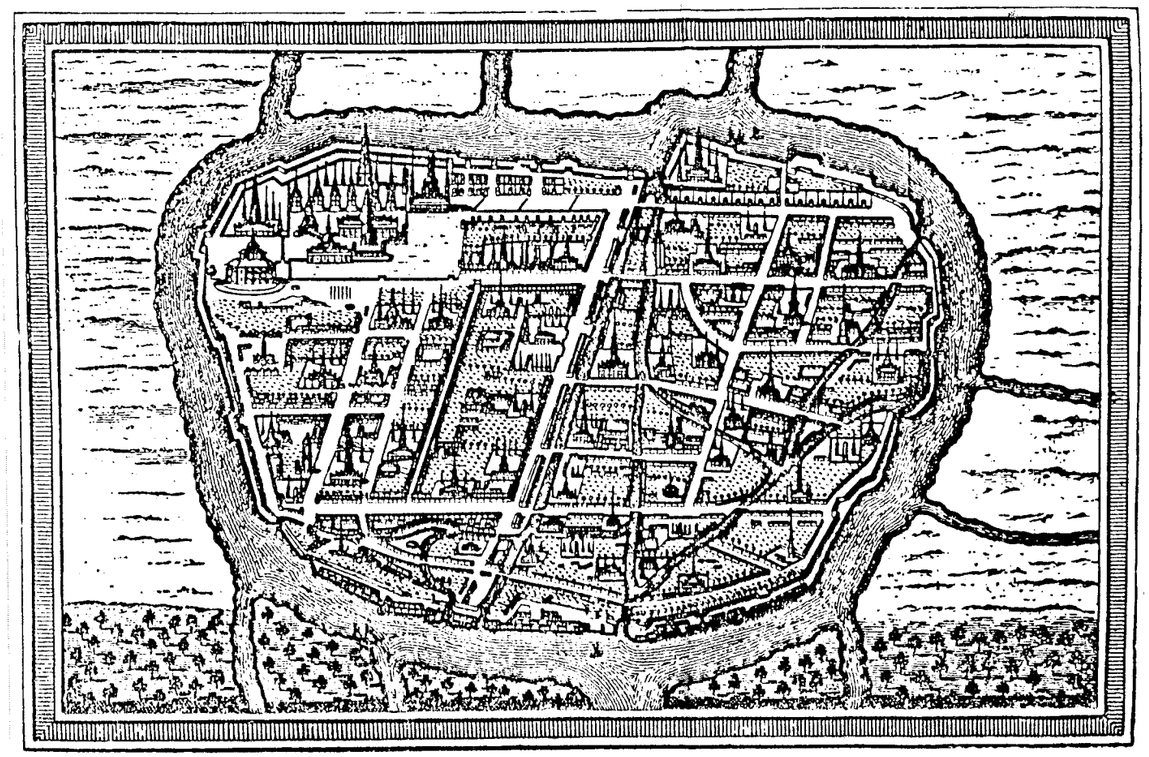
---

6 ฟรังซัว อังรี ตุรแปง, **ประวัติศาสตร์แห่งพระราชอาณาจักรสยาม**", ปอล ชาเวียแปล, กรมศิลปากร, กรุงเทพ, 2539, น.12.

ในพงศาวดารและในกฎหมายกับทั้งหมายเหตุและโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน บรรดาที่กวีชั้นกรุงศรี-อยุธยาแต่งไว้ที่พรรณาถึงภูมิฐานพระนครศรีอยุธยา แต่ในเวลานั้นเป็นการยากอย่างยิ่งในการตรวจค้นด้วย ในพระราชวังล้วนแต่เป็นโคกเป็นเนิน มีต้นไม้ปกคลุมอยู่ประดุจป่าทึบมิใคร่จะเห็นอะไร ที่ยังเห็นสูงอยู่ก็แต่ผนังรักแร้พระที่นั่งสุริยามรินทร์ แต่ภายหลังมาเมื่อจับเงื่อนเค้าได้ จึงได้ลงมือลองขุดเข้าไปจากที่ต่ำด้านหน้าวังทางตะวันออกเป็นร่องตรงไปทางตะวันตก ก็ได้พบรากพระราชวังทั้ง 2 ชั้น เมื่อพิสูจน์ได้ระดับดินเดิมแล้วก็ขุดตรงเข้าไปจนถึงแนวกำแพงแก้วหน้าพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาทสายหนึ่ง และขุดที่นอกกำแพงวังด้านเหนือตอนริมน้ำตรงเข้าไปทางข้างพระที่นั่งสุริยามรินทร์ก็พบมุมฐานพระที่นั่ง เมื่อปีขาล พ.ศ.2445 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสได้ทอดพระเนตรที่ที่ขุดไว้ก็เป็นที่พอพระราชหฤทัย แต่เวลานั้นกำลังที่จะเอาไปทำการขุดค้นตรวจสอบพื้นพระราชวังยังไม่มีพอ ได้อาศัยแบ่งแยกเอาผู้คุมเรือนจำไปได้คน 1 คุมนักโทษไปทำการขุดค้นได้เพียงวันละ 10 คนบ้างกว่าบ้าง การจึงช้าไม่ปรุโปร่ง เห็นได้ทันพระราชประสงค์ ถึงปีมะเมีย พ.ศ.2449 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสวยราชสมบัติมาจะครบ 40 ปี เท่ารัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีพระองค์ที่ 2 ในปีมะแม พ.ศ.2450 จะโปรดให้ตั้งการพระราชพิธีรัชมงคล บำเพ็ญพระราชกุศลถวายสมเด็จพระรามาธิบดีพระองค์ที่ 2 กับทั้งอดีตมหาราชทุกพระองค์ที่ในพระราชวังกรุงศรีอยุธยา โปรดเกล้าฯ ให้พระยาโบราณราชธานินทร์จัดการเตรียมที่สำหรับจะปลูกพลับพลาพระราชพิธีกับโรงการมหรสพและโปรดให้รื้อโครงปราสาทที่ทำค้างไว้บนฐานพระที่นั่งสรรเพชญ์นั้นเสียในคราวนั้น พระยาโบราณราชธานินทร์จึงกะโครงการขออนุญาตเงินตั้งพนักงานเป็นผู้คุมนักโทษขึ้น โดยเฉพาะแผนกนี้ 5 คน กับซื้อรางและรถเหล็กสำหรับขนดินอนึ่งแต่เดิมที่ดินข้างพระราชวังทางริมน้ำตั้งแต่หน้าวัดธรรมิกราชไปจนคลองท่อมีบ้านเรือนราษฎรปลูกเรียงรายปิดหน้าพระราชวังหมด จึงต้องขออนุญาตเงินใช้เป็นค่าเสียหายแก่เจ้าของบ้านที่จักต้องถูกรื้อถอนด้วย และในการขุดวังตั้งแต่เริ่มมาสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพครั้งยังดำรงในตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยได้เป็นพระธุระแนะนำอุดหนุนทุกอย่าง การจึงสำเร็จตามรูปที่กะไว้ ครั้นถึงเดือนกันยายน พ.ศ.2449 ได้แยกเอานักโทษจากเรือนจำไปคุมขังไว้ที่ข้างวัดธรรมิกราช 100 คน ไปลงมือทำการพระยาโบราณราชธานินทร์ก็ได้เข้าไปตั้งที่พักชั่วคราวอยู่ที่มุมพระราชวังด้านตะวันออกคอยตรวจตราบงการให้เจ้าหน้าที่ขุดค้นให้ถูกต้องตามแผนผังรากของเดิมและได้ขนเอาอิฐหักกากปูนมูลดินออกไปถมในที่ซึ่งราษฎรย้ายถอนบ้านเรือนไป ซึ่งเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมมาแต่เดิมนั้น สูงขึ้นจนเสมอพื้นดินเชิงกำแพงข้างวัง คือ ที่เป็นถนนย่านท่าวาสุกรีตอนข้างวังด้านริมน้ำเดี๋ยวนี้ การขุดครั้งนี้สำเร็จได้รูปแผนผังเพียงแต่กำแพงข้างเหนือไปจนถึงแนวกำแพงคั่นข้างพระวิหารสมเด็จ ด้านหน้าพระราชวังทางตะวันออก ตั้งแต่กำแพงชั้นนอกไปจดกำแพงหลังพระราชวังด้านตะวันตก ก็พอจวนจะถึงกำหนดงานพระราชพิธี จึงหยุดการขุดลงมือจัดการปลูกสร้างพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท และป้อมกำแพง ประตูเมือง ประตูวัง สถานที่ ต่างๆ ตามรูปรากเดิมด้วยเครื่องไม้ให้เหมือนอย่างพระราชวังครั้งกรุงศรีอยุธยา และปลูกโรงมหรสพรอบพระราชวังชั้นใน ครั้นถึงวันที่ 29 พฤศจิกายน พระพุทธศักราช 2450 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินแต่กรุงเทพพระมหานครขึ้นไปประทับพลับพลา ณ เกาะลอย วันที่ 30 พฤศจิกายน และวันที่ 1 ที่ 2 ธันวาคม เสาบ่ายเสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนพระราชอิสริยยศทั้งทางชลมารค สถลมารค เข้าไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศลในพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับมาประทับแรมที่พลับพลาเกาะลอย มีมหรสพโขน 2 โรง หุ่น 2 โรง ละคร 2 โรง มอญรำโรง 1 เทพทองโรง 1 และมีระเบงโมงครุ่ม คุลาตีไม้

แผนที่กรุงศรีอยุธยาซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือของลาลูแบร์ ระหว่าง พ.ศ.2230-2231

แผนที่อยุธยาโดย ฟรองซัวส์ วาเลนติน พ.ศ.2269

ไม้ลอย ญวนหก นอนหอก นอนดาบ ไต่ลวด กระอั้วแทงควาย แทงวิสัย กับสรรพกีฬามีแข่งระแทะ วิ่งวัวคน ชกมวย ขี่ช้างไล่ม้า 3 วัน ค่ำมีดอกไม้ไฟทั้ง 3 คืน เมื่อเสร็จพระราชพิธีแล้วรุ่งขึ้นเวลาบ่ายเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรในพระราชวังอีกเวลาหนึ่ง วันที่ 4 ธันวาคม จึงเสด็จพระราชดำเนินกลับกรุงเทพมหานคร อนึ่ง ทรงพระราชดำริว่าต่อไปก็คงจะเสด็จพระราชดำเนินขึ้นมาทอดพระเนตรอยู่เนืองๆ ทั้งเมื่อมีเจ้านายต่างประเทศหรือแขกเมืองชั้นสูงเข้ามาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทก็จะเป็นที่ให้แขกเมืองมาเที่ยวได้แห่งหนึ่ง จึงโปรดเกล้าฯให้พระยาโบราณราชธานินทร์สร้างพลับพลาตรีมุขขึ้นบนฐานเขียง ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นของมีมาแต่เดิม"[7]

จากเอกสารที่ได้กล่าวมาแล้วจึงทำให้เราได้ทราบถึงการขุดแต่งกำแพงพระราชวังหลวงเมื่อครั้งสมัยพระยาโบราณราชธานินทร์ว่าเป็นการขุดแต่งแนวกำแพงทางด้านเหนือ ด้านตะวันออก อันเป็นข้อมูลสำคัญที่จะนำมาใช้วิเคราะห์การขุดแต่งกำแพงพระราชวังหลวงในครั้งนี้ เมื่อต่อมากรมศิลปากรได้จัดตั้งโครงการพัฒนาเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา และบริเวณใกล้เคียงขึ้น จึงได้มีการขุดแต่งสำรวจโบราณสถาน ในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาและบริเวณใกล้เคียง รวมทั้งการขุดแต่งในบริเวณพระราชวังหลวงด้วย โดยได้ทำการขุดแต่งพระที่นั่งรวม 4 แห่ง คือ พระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์ พระที่นั่งสุริยาสน์อมรินทร์ พระที่นั่งสรรเพชญปราสาท พระที่นั่งวิหารสมเด็จ[8] ส่วนบริเวณที่เป็นกำแพงพระราชวังส่วนที่ติดกับวัดธรรมิกราชได้ทำเป็นถนนราดยางทับลงบนตัวกำแพง อีกส่วนหนึ่งเป็นสนามหญ้าซึ่งต่อมาใช้เป็นสนามกีฬาของจังหวัดจนกระทั่งถึงปี พ.ศ.2535 แต่อย่างไรก็ตามการขุดแต่งกำแพงพระราชวังหลวงยังคงมีการขุดค้น ขุดแต่งเพื่อตรวจสอบหาหลักฐานอยู่เป็นจุดๆ ในระหว่างปี พ.ศ.2525 - 2529 ได้มีการขุดแต่งแนวกำแพงทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันตก และได้มีการบูรณะขึ้นเพื่อให้เห็นรูปร่างดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้

การขุดค้น ขุดแต่งกำแพงพระราชวังหลวงในครั้งนี้จึงเป็นการหาหลักฐานเพิ่มเติมจากที่มีอยู่เพื่อจะได้ใช้เป็นข้อมูลในการบูรณะให้ถูกต้องตามหลักวิชาการต่อไป

---

7 กรมศิลปากร, ประชุมพงศาวดารภาค37, **"ตำนานกรุงเก่า"**, องค์การค้าคุรุสภา, กรุงเทพฯ, 2507, น.172.

8 กรมศิลปากร, รายงานผลการสำรวจ ขุดแต่งและบูรณะโบราณสถานในเกาะเมืองและบริเวณใกล้เคียง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามโครงการอุทยานประวัติศาสตร์ประจำปี พ.ศ2512, เอกสารโรเนียว

บทที่ 1
การขุดแต่งโบราณสถานกำแพงวังหลวง

1.1. ที่ตั้ง

โบราณสถานกำแพงวังหลวง เป็นส่วนหนึ่งของพระราชวังหลวง ตั้งอยู่ทางด้านเหนือของเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา ขึ้นอยู่กับตำบลประตูชัย อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โบราณสถานซึ่งตั้งอยู่ภายในเขตพระราชวังหลวงแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ ส่วนเหนือกับส่วนใต้

ส่วนเหนือของพระราชวังหลวง ประกอบด้วย หมู่รากฐานพระราชมนเทียรสำคัญภายในกำแพงวังหลวงชั้นใน ได้แก่ รากฐานพระที่นั่งวิหารสมเด็จ พระที่นั่งสรรเพชญปราสาท พระที่นั่งสุริยาสน์อัมรินทร์ พระที่นั่งบรรยงค์รัตนาศน์ และพลับพลาตรีมุข เป็นต้น

ส่วนใต้ของพระราชวังหลวงประกอบด้วย รากฐานพระคลังมหาสมบัติ รากฐานพระที่นั่งจักรวัติไพชยนต์ รากฐานตำหนักสระแก้ว สระน้ำขนาดใหญ่จำนวนสามสระ และวัดพระศรีสรรเพชญ์ เป็นต้น

ภายในกำแพงวังหลวงทั้งสองส่วนอาจคิดเป็นพื้นที่ประมาณ 378 ไร่

ตำแหน่งทางกายภาพของกำแพงวังหลวงประมวลจากแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ มาตราส่วน 1:50000 ของกรมแผนที่ทหาร กระทรวงกลาโหม(กรมแผนที่ทหาร :2516) และแผนผังพระราชวังโบราณ มาตราส่วน 1:1000 สำรวจโดยห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์ก่อสร้างภายใต้การควบคุมของสำนักงานนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา (โครงการอนุรักษ์และพัฒนานครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา :2539) อาจกำหนดได้ดังนี้

แนวกำแพงวังหลวงมุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งอยู่ที่ประมาณพิกัด 68628788

แนวกำแพงวังหลวงมุมทิศตะวันออกเฉียงใต้ตั้งอยู่ที่ประมาณพิกัด 68688729

แนวกำแพงวังหลวงมุมทิศตะวันตกเฉียงใต้ตั้งอยู่ที่ประมาณพิกัด 68218726

แนวกำแพงวังหลวงมุมทิศตะวันตกเฉียงเหนือตั้งอยู่ที่ประมาณพิกัด 68088779

1.2. สภาพปัจจุบัน

กำแพงวังหลวงทิศเหนือ

ทางทิศเหนือของกำแพงวังหลวงมีแนวถนนอยู่ทองอยู่ห่างจากแนวกำแพงวังหลวงประมาณ 20-50 เมตร ถนนอยู่ทองเป็นทางคมนาคมรอบเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา พื้นที่ของถนนส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนรากฐานของกำแพงเมืองเดิม ยกเว้นบริเวณทางด้านเหนือของกำแพงวังหลวงนี้ แนวของถนนได้ถูกตัดเบี่ยงขึ้นไปทางเหนือเลาะเลียบคลองเมือง (เดิมคือแม่น้ำลพบุรี) มีต้นมะฮ็อกกานีขนาดใหญ่เรียงรายเป็นระยะๆ ตามนโยบายของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม กำแพงวังหลวงทางด้านเหนือจึงเป็นทั้งกำแพงเมืองและเครื่องล้อมวังในเวลาเดียวกัน กำแพงวังหลวงทางทิศเหนือบริเวณมุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือนี้แผนที่กรุงเทพทวาราวดีของพระยาโบราณราชธานินทร์เรียกว่าป้อมท่าคั่น ลักษณะเป็นแนวกำแพงก่ออิฐถือปูนที่ได้รับการบูรณะขึ้นใหม่บนรากฐานเดิม ความสูงของกำแพงประมาณ 6 เมตร หนา 8-10 เมตร ลักษณะเป็นกำแพงมีเชิงเทิน ใต้เตี้ยและใบเสมา แนวกำแพงส่วนนี้ยาวประมาณ 70 เมตร ลัดลงมาบริเวณด้านใต้ของแนวกำแพงดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของถนนอยู่ทองซึ่งทอดตัวขนานไปกับแนวกำแพงตั้งแต่วัดธรรมิกราชไป

จากแนวกำแพงวังหลวงมุมด้านตะวันออกเฉียงเหนือไปจนถึงรากฐานพระที่นั่งสุริยาสน์อัมรินทร์รวมเป็นระยะทางประมาณ 110 เมตร ร่องรอยของกำแพงวังหลวงส่วนนี้ปรากฏให้เห็นเป็นเพียงชายเนิน มีเศษอิฐกระจายเป็นระยะๆ เท่านั้น

และตั้งแต่ชายเนินรากฐานพระที่นั่งสุริยาสน์อัมรินทร์ไปทางตะวันตกผ่านบางส่วนของกำแพงแก้วอุโบสถวัดใหม่ชัยวิชิตจนถึงโคนต้นโพธิ์ขนาดใหญ่ซึ่งยืนต้นคร่อมแนวกำแพงวังด้านนี้ระยะทางประมาณ 100 เมตร แทบจะไม่ปรากฏร่องรอยของแนวอิฐรากฐานกำแพงวังโผล่ขึ้นมาให้เห็น ห่างออกไปอีกประมาณ 150 เมตร จึงเป็นแนวกำแพงวังซึ่งถูกบูรณะขึ้นใหม่

เมื่อคำนวณระยะทางโดยรวมจะพบว่ากำแพงวังหลวงด้านเหนือมีความยาวทั้งสิ้นประมาณ 550 เมตร

กำแพงวังหลวงทิศตะวันออก

ทางด้านตะวันออกของพระราชวังหลวงเป็นพื้นที่ของวัดธรรมิกราช โรงเรียนวัดธรรมิกราช และอาคารพิบูลสงเคราะห์ ซึ่งเป็นอาคารชั้นเดียวสร้างขึ้นในสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม

ด้านตะวันออกของพระราชวังหลวงนี้เคยมีถนนศรีสรรเพชญ์ทอดเป็นแนวยาวจากมุมด้านตะวันออกเฉียงเหนือลงไปทางใต้บรรจบกับถนนเจ้าพรหมบริเวณหน้าโรงเรียนวัดธรรมิราช ก่อนจะเบนผ่านหน้าวัดพระศรีสรรเพชญลงไปทางใต้ จนกระทั่งบรรจบกับถนนอู่ทอง ณ จุดซึ่งเคยเป็นประตูชัยของกำแพงเมืองพระนครศรีอยุธยาทางทิศใต้ หลักฐานแผนที่กรุงเทพทวาราวดี ของพระยาโบราณราชธานินทร์ เรียกบริเวณมุมทิศตะวันออกเฉียงใต้ของกำแพงวังหลวงว่า "ป้อมมุมวัดพระราม" กำแพงด้านตะวันออกนี้ยาวประมาณ 550 เมตร

จากคำบอกเล่าของพระครูพิทักษ์พรหมธรรม (พระครูหลี) เจ้าอาวาสวัดธรรมิกราชและอดีตเจ้าคณะตำบลท่าวาสุกรี(อายุ 94 ปี) กล่าวว่าเคยเห็นแนวกำแพงวังด้านตะวันออกโผล่พ้นผิวดินประมาณ 50-100 เซนติเมตร ตรงกับรายงานการขุดพื้นวังของพระยาโบราณราชธานินทร์ ซึ่งระบุว่าได้ขุดพบประตูศรีไชยศักดิ์ ประตูจักรมหิมาแล้ว[1] แต่เมื่อมีการสร้างถนนศรีสรรเพชญ์ประมาณปี พ.ศ.2498 แนวอิฐรากฐานกำแพงวังได้ถูกไถเกลี่ยลงไปเป็นพื้นถนนและไหล่ทางทั้งสองข้างจนหมดสิ้น เหลือเพียงชั้นอิฐขนาดประมาณ 3x4x2 เมตร และ 50x50x60 เซนติเมตร ซึ่งถูกรถแทรกเตอร์ดันออกไปวางอยู่ด้านเหนือของแนวกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือถูกบูรณะแล้วเท่านั้น

กำแพงวังหลวงทิศใต้

กำแพงวังหลวงทิศใต้นั้นอาศัยแนวกำแพงวัดพระศรีสรรเพชญ์เป็นเครื่องล้อมยังคงปรากฏหลักฐานให้เห็นชัดเจน และมุมทิศตะวันตกเฉียงใต้ของกำแพงวังหลวงถูกเรียกตามหลักฐานบันทึกการขุดแต่งพื้นวังของพระยาโบราณราชธานินทร์ ว่าป้อมมุมวัดพระศรีสรรเพชญ์[2] ความยาวประมาณ 400 เมตร

1 กรมศิลปากร, ประชุมพงศาวดาร ภาค 37 "ตำนานกรุงเก่า", องค์การค้าคุรุสภา, กรุงเทพฯ, 2506, น. 115.

2 กรมศิลปากร, เรื่องเดิม, หน้า 73.

กำแพงวังหลวงทิศตะวันตก

ด้านตะวันตกของกำแพงวังหลวงเริ่มตั้งแต่มุมทิศตะวันตกเฉียงเหนือซึ่งหลักฐานของพระยาโบราณราชธานินทร์ว่า "ป้อมท้ายสนม" นั้น มีถนนคอนกรีตทอดตัวอยู่บนแนวรากฐานกำแพงวังบางส่วนระยะทางประมาณ 100 เมตร แล้วเบี่ยงออกไปทางตะวันตกเล็กน้อยต่อมาจึงทอดยาวขนานไปกับแนวคลองท่อ จนถึงปากคลองฉะไกรใหญ่(ปากคลองท่อ) ถนนส่วนที่ทอดตัวอยู่บนรากฐานกำแพงวังหลวงด้านตะวันตก ถูกขุดลอกพื้นผิวออกไปเพื่อการขุดตรวจหาแนวกำแพงวังหลวงในปีงบประมาณ 2539

ต่อจากแนวรากฐานกำแพงวังทิศตะวันตกได้พื้นถนนคอนกรีตซึ่งถูกขุดลอกออกไปดังกล่าวข้างต้น เป็นแนวกำแพงก่ออิฐถือปูนสูง 2-3 เมตรเศษ แนวกำแพงส่วนนี้ถูกบูรณะขึ้นใหม่บนรากฐานเดิม

ความยาวของแนวกำแพงจุดนี้ประมาณ 200 เมตร สิ้นสุดลงที่บริเวณป้อมมุมทิศตะวันตกเฉียงใต้ (ป้อมสวนอะหงุ่น) เนื่องจากปรากฏร่องรอยของทางเดินอิฐตะแคงเรียงตัวขนานกับกำแพงวังชั้นในทางทิศใต้ แนวทางเดินดังกล่าวได้รับการบูรณะขึ้นใหม่ในคราวเดียวกับกำแพงวังทิศตะวันตก

จากแผนผังพระราชวังหลวงหรือพระราชวังโบราณโดยการสำรวจของห้างหุ้นส่วนจำกัดสุรศักดิ์ก่อสร้าง ในปีงบประมาณ 2539 จะพบว่าสภาพปัจจุบันของกำแพงวังหลวงชั้นนอกเหลือร่องรอยให้เห็นเพียงรากฐานกำแพงที่ถูกบูรณะขึ้นใหม่เท่านั้น กำแพงวังหลวงทางด้านตะวันออกนั้นถูกไถเกลื่อนเป็นถนนศรีสรรเพชญ์จนหมดสิ้น กำแพงทางทิศใต้บางส่วนเป็นแนวเขตของพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าอู่ทอง ส่วนทางด้านตะวันตกก็เป็นที่น่าสงสัยว่าถัดจากป้อมสวนองุ่นลงไปทางใต้จะมีแนวกำแพงวังต่อลงไปดังที่ปรากฏอยู่ในหลักฐานบางชิ้น (อาทิ แผนที่ของบาทหลวงเดอ ชัวซี และแผนที่พระยาโบราณราชธานินทร์ เป็นต้น) หรือไม่ หากมีจริงกำแพงวังหลวงด้านตะวันตกก็จะมีความยาวทั้งสิ้นประมาณ 550 เมตร

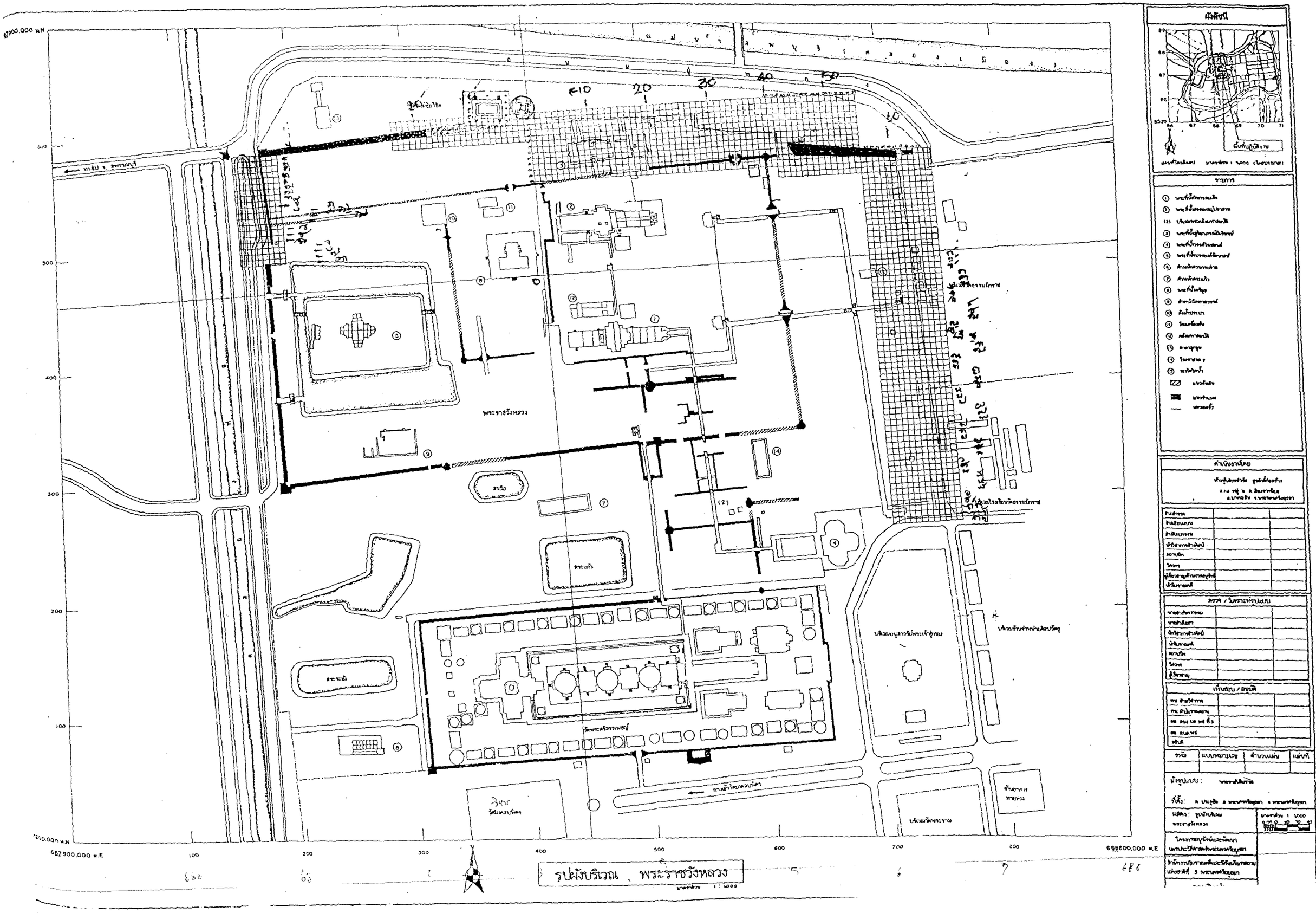
1.3 การวางผังหลุมขุดแต่งโบราณสถานกำแพงวังหลวง

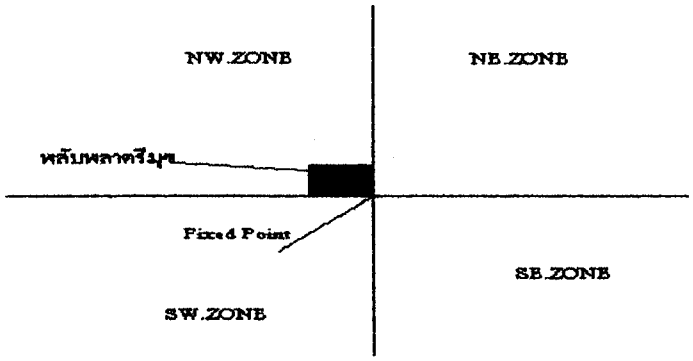
ก่อนที่นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาจะได้รับการยกฐานะเป็นมรดกโลก (WORLD HERITAGE) ในปี พ.ศ. 2534 นั้น การขุดแต่ง ขุดค้น บูรณะและ อนุรักษ์โบราณสถานในพื้นที่พระราชวังหลวงมีการดำเนินงานมาโดยตลอด ดังนั้นจึงมีการวางผังหลุมขุดแต่งและขุดค้นทางโบราณคดีครอบคลุมพื้นที่โบราณสถานแห่งนี้ไว้แต่เดิม โดยมีจุดกำหนดตายตัว (Fixed Point) ของผังหลุมอยู่ที่มุมทิศตะวันออกเฉียงใต้ของพลับพลาตรีมุข [1] หรือพระที่นั่งตรีมุข (ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์ก่อสร้าง, ผัง

1 กรมศิลปากร, โครงการปรับปรุงแผนแม่บทอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา, บริษัท เอส เจ เอ แอนด์ ทรีดี และบริษัท มรดกโลก จำกัด, กรุงเทพฯ, 2537, น.83

บริเวณพระราชวังหลวง,2539) จุด Fixed Point ของผังหลุมโบราณสถานพระราชวังหลวงนี้อยู่ที่ประมาณพิกัด 68328768 (แผนที่ 1:50,000)

ลักษณะของหลุมขุดแต่งและขุดค้นทางโบราณคดีซึ่งครอบคลุมพื้นที่ของพระราชวังหลวงนี้เป็นหลุมรูปสี่เหลี่ยมจตุรัสขนาด 5x5 เมตร การกำหนดให้มุมทิศตะวันออกเฉียงใต้ของพลับพลาตรีมุขเป็นจุดกำหนดตายตัว(Fixed Point) ทำให้โบราณสถานพระราชวังหลวงถูกแบ่งออกเป็น 4 พื้นที่ หรือ 4 โซน(Zone) ด้วยกัน โดยใช้เลขอารบิคในแนวตั้งกับพยัญชนะไทยในแนวนอนผสมกันเป็นชื่อหลุมดังนี้

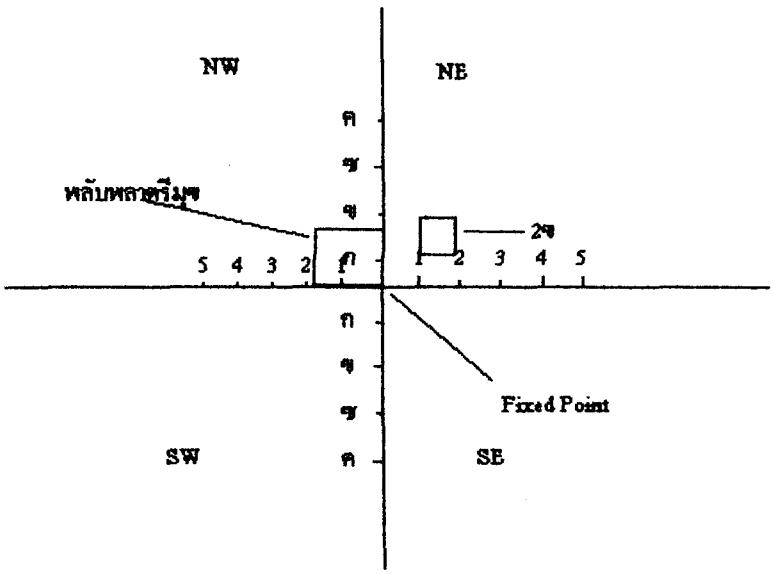

N 1700,000
E 667900.000
E 668800.000
พระราชวังหลวง
ประตูวิเศษไชยศรี
ประตูมุขกลาง
ประตูเทวาพิทักษ์
ประตูมงคลสุนทร
ประตูสุนทรพิมาน
ประตูอุดมสิทธิ์
ประตูวิเศษไชยชาญ
ประตูสุนทรวิมาน
ประตูเทพไชยา
ประตูสุนทรวิมล
ประตูสุนทรพิทักษ์
ประตูสุนทรพิพัฒน์
ประตูสุนทรพิพิธ

แผนผังที่ 1 แสดง:
-จุด Fixed Point
-การแบ่งโซนหลุม

1.พื้นที่ตะวันออกเฉียงเหนือ(NE.Zone)

หลุมขุดแต่งและขุดค้นทางโบราณคดีในพื้นที่ NE.Zone นี้ ถูกกำหนดให้เริ่มต้นด้วยการอ่านหมายเลขอารบิคแล้วตามด้วยพยัญชนะอักษรไทย เช่น หลุม 2ข เป็นต้น (ดูแผนผังสังเขปประกอบการอธิบาย)

แผนผังที่ 2 แสดง:

-จุด Fixed Point

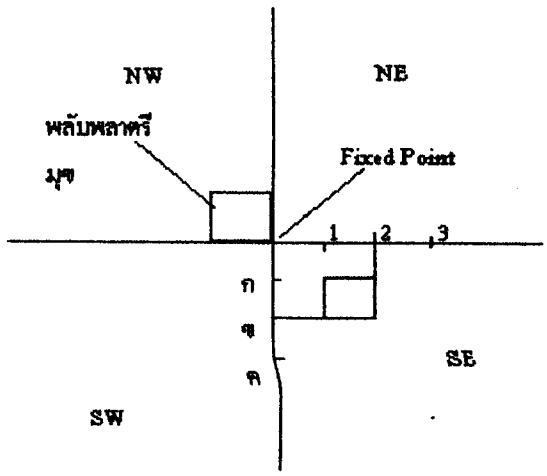
-การแบ่งโซนหลุม

-ตำแหน่งหลุมตัวอย่าง

(หลุม 2ข)ในโซน NE.ZONE

2. พื้นที่ตะวันออกเฉียงใต้ (SE.ZONE)

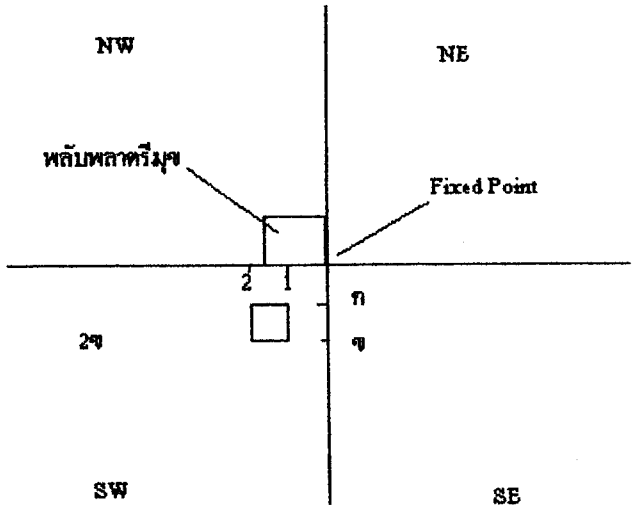
หลุมขุดแต่งและขุดค้นทางโบราณคดีในพื้นที่ SE ZONE นี้ ถูกกำหนดให้แสดงตำแหน่งด้วย เลขอารบิคตามแนวตั้ง และพยัญชนะอักษรไทยที่มีเครื่องหมาย dash - / - กำกับอยู่ด้านบน เช่น หลุม 2 ข' เป็นต้น

แผนผังที่ 3 แสดง:
ตำแหน่งหลุมตัวอย่าง
(หลุม 2ข)ใน SE ZONE

3.พื้นที่ตะวันตกเฉียงใต้(SW ZONE)

ชื่อหลุมขุดค้นและขุดแต่งใน SW ZONE นี้จะมีเครื่องหมาย Dash -/- กำกับด้านบนทั้งตัวเลขอารบิคและพยัญชนะอักษรไทย เช่น หลุม 2 ข'

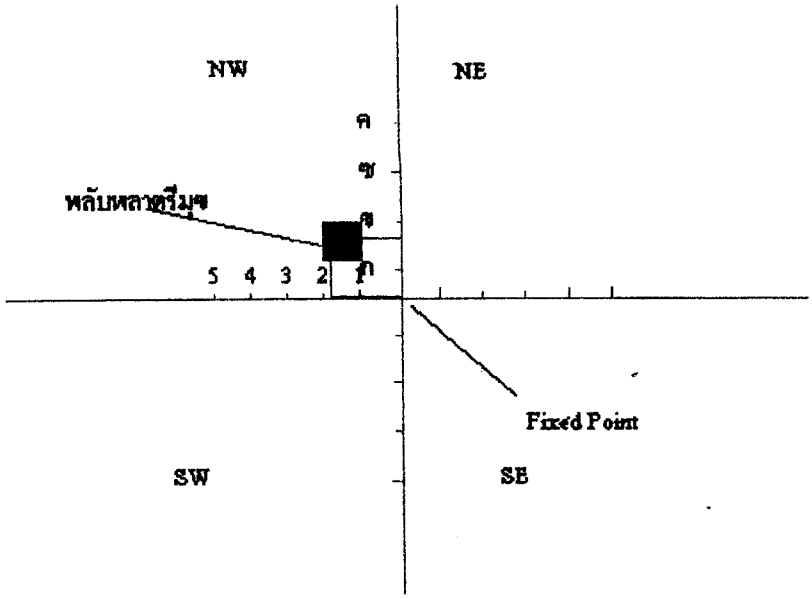

แผนผังที่ 4 แสดง:

-ตำแหน่งหลุมตัวอย่าง(หลุม2ข)ใน SW ZONE

4.พื้นที่ตะวันตกเฉียงเหนือ (NW ZONE)

ชื่อหลุมขุดค้นและขุดแต่งใน NW ZONE **นี้รหัสเลขอารบิคจะมีเครื่องหมาย** dash -/- **กำกับอยู่ด้านบน ส่วนพยัญชนะอักษรไทยนั้นไม่ต้องมีเครื่องหมายดังกล่าวกำกับ เช่น หลุม 2'ข เป็นต้น**

แผนผังที่ 5 แสดง:
-ตำแหน่งหลุมตัวอย่าง (2ข) ใน NW ZONE

เทคนิคการวางผังหลุมและการเรียกชื่อหลุมดังกล่าวเป็นหลักการพื้นฐานในการปฏิบัติงานบันทึกข้อมูลด้านการสำรวจขุดค้นและขุดแต่งโบราณสถานรูปแบบหนึ่ง ซึ่งนิยมใช้กันทั่วไปในพื้นที่แหล่งโบราณคดีหรือโบราณสถานที่มีขนาดไม่ใหญ่โตนัก หากโบราณสถานมีพื้นที่มากเกินไปจำนวนหมายเลขหรือพยัญชนะที่ใช้เรียกชื่อหลุมอาจจะไม่เพียงพอต่อการแสดงตำแหน่งผังหลุม อาจทำให้ต้องแก้ปัญหาด้วยการใช้พยัญชนะตัวแรกมาซ้อนพยัญชนะที่ใช้เริ่มต้นอีกครั้ง ดังเช่นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงกับหลุมปฏิบัติงานใน SE ZONE ตั้งแต่หลุม 59'ก ถึง 59'ข และ 64'ก ถึง 64'ข

1.4. เทคนิคการขุดแต่งโบราณสถานและการบันทึกข้อมูล

เทคนิคการขุดแต่งโบราณสถานและการบันทึกข้อมูลเป็นกระบวนการเก็บรวบรวมหลักฐานทางโบราณคดีภาคสนามที่มีความสำคัญต่อการอธิบายและทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาด้านต่างๆ ของโบราณสถานในแต่ละช่วงอายุ ขณะที่การศึกษารากฐานและโครงสร้างของอาคารบ่งชี้ถึงเทคนิคสถาปัตยกรรมในอดีต โบราณวัตถุแต่ละชิ้นที่พบในพื้นที่โบราณสถานจะสื่อให้เห็นความหมายทางวิชาการแตกต่างกันออกไปตามลักษณะคุณค่าและปรัชญาการตีความ การปฏิบัติงานขุดแต่งโบราณสถานจึงต้องดำเนินภายใต้กรอบเทคนิคทางวิชาการอย่างเคร่งครัดเพื่อมิให้เกิดความเสียหายต่อหลักฐานทางโบราณคดี

ด้วยเหตุนี้ภายหลังจากทำผังบริเวณครอบคลุมพื้นที่แนวกำแพงวังหลวงทิศเหนือ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตกเรียบร้อยแล้ว นักโบราณคดีได้ตอกหมุดตีผังหลุมขึงเชือกแบ่งหลุมขุดแต่งเป็นรูปสี่เหลี่ยมจตุรัสขนาด 5x5 เมตรคลุมเนินดินชายเนินและแนวรากฐานกำแพงวังหลวงทุกด้าน จากนั้นจึงได้ถ่ายภาพบันทึกข้อมูลก่อนการขุดแต่งโบราณสถาน ต่อมาจึงได้ถากถางวัชพืชและขนย้ายเศษวัสดุต่างๆ ออกไปจนหมดสิ้น แล้วจึงเริ่มขุดลอกหน้าดินที่ทับถมปกคลุมรากฐานกำแพงวังหลวงออกไปทีละ 10 เซนติเมตร หรือ 20 เซนติเมตร เรียกว่าเทคนิคการขุดแต่งโบราณสถานแบบ " Level System "

เครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงานขุดแต่งโบราณสถานกำแพงวังหลวง แบ่งเป็นเครื่องมือหนักกับเครื่องมือเบา เครื่องมือหนักได้แก่ จอบ เสียม ปุ้งกี๋ อีเตอร์ และรถไถขนาดเล็ก เครื่องมือเบาได้แก่ เกียงขนาดต่างๆ แปรงปัดฝุ่นและมีดขนาดเล็กเป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ทั่วไปคือ จอบ เสียม และอีเตอร์ ซึ่งเหมาะสำหรับดินร่วนปนเหนียวที่มีเนื้อดินแข็งและจับตัวกันแน่นปะปนอยู่กับเศษอิฐหักกากปูน ส่วนรถไถขนาดเล็กนั้นใช้ไถปาดเศษวัสดุประเภทหินย่อย หินคลุกบดอัดรองรับพื้นถนนที่ถูกขุดลอกออกไปและเศษยางมะตอยพื้นถนนเดิมที่สร้างอยู่บนรากฐานกำแพงวังหลวง

เครื่องมือเบาจะถูกนำมาใช้เมื่อพบร่องรอยบ่งชี้สำคัญ อาทิ กองถ่าน เถ้ากระดูก และโบราณวัตถุสำคัญ เป็นต้น ในเวลาดังกล่าวนี้เองที่นักโบราณคดีจะควบคุมการขุดแต่งให้ดำเนินไปอย่างระมัดระวังเป็นกรณีพิเศษ เช่นเดียวกับการขุดค้นแหล่งโบราณคดีทางวัฒนธรรมสำคัญๆ เพื่อมิให้ร่องรอยต่างๆ ถูกทำลายโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

การถ่ายภาพและการบรรยายขั้นตอนการปฏิบัติงานนั้นมีความสำคัญต่อระบบการขุดแต่งโบราณสถานเป็นอย่างยิ่ง การเก็บโบราณวัตถุขึ้นมาจากหลุมขุดแต่งก็จำเป็นต้องได้รับการเอาใจใส่ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน โบราณวัตถุต่างๆที่ถูกขุดค้นพบจะถูกนำมาบรรจุในถุงพลาสติกใส ซึ่งบันทึกรหัสแหล่งโบราณคดี ปีงบประมาณ ชื่อหลุม ชื่อโบราณวัตถุ และวันเดือนปีที่ถูกพบ ควบคู่กับบันทึกโบราณวัตถุที่ถูก

ค้นพบอีกชุดหนึ่งในแฟ้มเอกสาร เพื่อใช้ในการควบคุมและตรวจสอบความถูกต้องด้านต่างๆ ได้ตลอดเวลา

การย่อยดินให้ละเอียดระหว่างขุดแต่งจะช่วยให้มีโอกาสค้นพบโบราณวัตถุขนาดเล็กได้มากกว่าปกติ ถึงกระนั้นก็ตามยังมีโบราณวัตถุสำคัญหลายชิ้นหลุดรอดสายตาของนักโบราณคดีปะปนไปในกองดินด้วย อาทิเศษเครื่องประดับทำด้วยทองคำจากแนวกำแพงวังด้านตะวันตก หรือเบี้ยจั่น เป็นต้น

การทิ้งดินและจุดทิ้งดินจากกำแพงวังหลวงก็เป็นอีกกระบวนการหนึ่งซึ่งควรได้รับการบันทึกไว้เป็นหมายเหตุ เพื่อมิให้ผู้ปฏิบัติงานในชั้นหลังเข้าใจคลาดเคลื่อนระหว่างชั้นดินทางวัฒนธรรมในแหล่งโบราณคดีกับชั้นดินบดอัดด้วยดินทิ้งจากแหล่งขุดค้นและขุดแต่งทางโบราณคดีในปัจจุบัน สำนักงานนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาได้สั่งให้คณะทำงานนำดินทิ้งจากแนวกำแพงวังหลวงไปถมเป็นคันถนนในบริเวณบึงพระรามและพื้นที่บางส่วนของวิทยาลัยเกษตรกรรมพระนครศรีอยุธยา(เดิม) เนื่องจากมีโครงการอนุรักษ์และพัฒนาแนวกำแพงวังหลวงทั้งสามด้านเป็นกิจกรรมต่อเนื่องในปีงบประมาณ 2540

บทที่ 2
สภาพโบราณสถานภายหลังการขุดแต่ง

ภายหลังการขุดลอกหน้าดินและเศษอิฐหินเศษยางมะตอยซึ่งปกคลุมทับถมอยู่เหนือแนวรากฐานกำแพงวังหลวงทั้งสามด้าน(ด้านเหนือด้านตะวันออกและด้านตะวันตก)ออกไปจนหมดสิ้นแล้ว นักโบราณคดีได้พบร่องรอยของฐานรากกำแพง ทางระบายน้ำและฐานรากอาคารที่ก่อประชิดแนวกำแพงวังหลวงปรากฏให้เห็นค่อนข้างชัดเจน การขุดเจาะเพื่อตรวจสอบลักษณะแนวกำแพงในช่วงเวลาเดียวกันก็สามารถอธิบายถึงเทคนิคสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวางรากฐานก่อสร้างกำแพงวังและอาคารซึ่งก่อประชิดกำแพงวังหลวงได้เป็นอย่างดี เมื่อการขุดแต่งแนวกำแพงวังหลวงแล้วเสร็จ ช่างสำรวจได้บันทึกสภาพโบราณสถานด้วยแผนผังขนาดมาตราส่วน 1:50 ภายในผังมีพิกัดฉากที่สามารถอธิบายมิติของแนวกำแพงได้ละเอียดถึง 1x1 เมตนรเลยทีเดียว

การบรรยายสภาพแนวกำแพงวังหลวงภายหลังการขุดแต่งจะเริ่มตั้งแต่ด้านทิศตะวันตกเวียนขวามาทางทิศเหนือและต่อเนื่องไปทางด้านตะวันออกสอดคล้องกับแผนผังสภาพโบราณสถานหลังการขุดแต่งขนาดมาตราส่วน 1:50 ข้างต้น

2.1 ลักษณะแผนผังรากฐานและเทคนิคทางสถาปัตยกรรมของกำแพงวังหลวง ด้านทิศตะวันตกภายหลังการขุดแต่ง

รากฐานกำแพงวังหลวงทางทิศตะวันตกเฉพาะส่วนที่อยู่ในขอบเขตการปฏิบัติงานวางตัวอยู่ในพื้นที่หลุม 49'ค ถึง 49'น และ 50'ค ถึง 50'น ตามหลักฐานรูปผังบริเวณพระราชวังหลวง [1] หรืออยู่ระหว่างประมาณพิกัด 668075 ME ถึง 668089 ME และประมาณพิกัด 1587626 MN ถึง 1587899 MN [2]

ลักษณะแผนผังของแนวกำแพงวังหลวงด้านตะวันตกตั้งแต่แนวหลุม 49·ค และ 51·ค (พิกัด 668075 ME และ 668090 ME) ประกอบด้วยแนวกำแพงก่ออิฐถือปูนกว้างประมาณ 6-6.5 เมตร รากฐานของกำแพงวังหลวงแบ่งออกเป็นสองส่วนขนาดใกล้เคียงกันคือ ส่วนที่เป็นฐานรากโครงสร้างหลักรองรับเสมากำแพง กว้างประมาณ 3 เมตรวางตัวอยู่ด้านนอก และส่วนที่เป็นโครงสร้างรองที่เรียกว่า "แนว

1 ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์ก่อสร้าง, 2539.

2 ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์ก่อสร้าง, 2539, รูปผังพื้นแนวกำแพงพระราชวังโบราณทิศตะวันตก แผ่นที่ 3, 4, 5, 6.

เชิงเทิน" กว้างประมาณ 3 เมตรเศษ แนวรากฐานเชิงเทินนี้ถูกก่อประชิดรากฐานด้านในตามความยาวของแนวกำแพงวังขึ้นไปทางเหนือ แผนผังของรากฐานเชิงเทิน ก่อเป็นเอ็นขนาดประมาณ 1.30x2.50 เมตร ขวางคั่นคูหาขนาดประมาณ 2.50x2.50 เมตร(บางคูหาก็มีส่วนยาวมากกว่า 2.50 เมตรเล็กน้อย) ด้านในของเอ็นรากฐานเชิงเทินมีแนวอิฐ "ก่อแป"ขนานไปตามความยาวของแนวกำแพง แนวอิฐ "ก่อแป" มีความกว้างประมาณ 1 เมตรเศษ (ใกล้เคียงกับความกว้างของเอ็นรากฐานเชิงเทิน) ลักษณะดังกล่าวทำให้อธิบายได้ว่าแผนผังคูหารูปเหลี่ยมจตุรัสหรือสี่เหลี่ยมผืนผ้าระหว่างเอ็นนั้น เป็นช่องอัดดินเพื่อใช้รองรับโครงสร้างพื้นด้านบนของเชิงเทิน

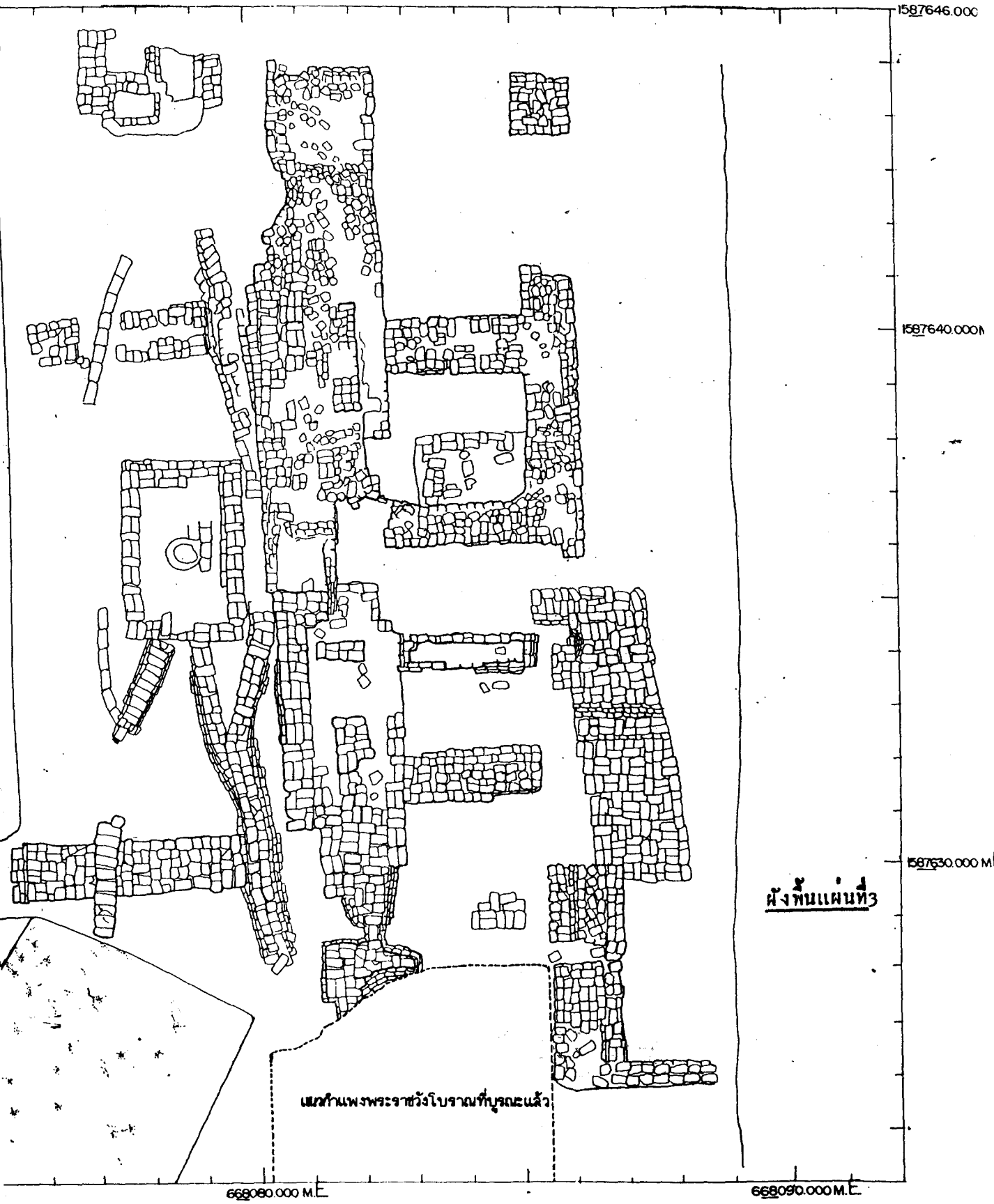
นอกจากองค์ประกอบโครงสร้างหลักและโครงสร้างรองดังกล่าวแล้ว ถัดออกไปด้านนอกของกำแพงระหว่างหลุม 48ค ถึง 48ฉ และ 46ฉ ถึง 46ฒ (พิกัด 668075 ME ถึง 668080 ME และพิกัด 668077 ME ถึง 668080 ME) (ผังพื้นแผ่นที่ 3-4) มีแนวท่อน้ำดินเผา เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 12 เซนติเมตร ถูกฝังเรียงจากเหนือไปใต้ ลักษณะคล้ายกับการลำเลียงน้ำผ่านท่อเข้าบ่อพักจากทางเหนือ ก่อนจะวางตัวลอดกำแพงวังสู่โบราณสถานอ่างแก้ว ซึ่งอยู่ห่างออกไปทางทิศตะวันออกประมาณ 200 เมตร ร่องรอยของท่อน้ำดินเผาดังกล่าววางตัวมาจากด้านตะวันออกไปทางตะวันตกที่บริเวณหลุม 46ฑ ถึง 44ฑ (พิกัด 668086 ถึง 668089 ME) (ผังพื้นแผ่นที่ 3)

พื้นบ่อพักน้ำ (ด้านเหนือของประตูอุดมคงคา) มีลักษณะเป็นแผ่นอิฐรูปสี่เหลี่ยมจตุรัสขนาดประมาณ 29x29 เซนติเมตร รอยต่อระหว่างอิฐสอด้วยปูนที่มีส่วนผสมเข้มข้น ทรายหรือหินฟันม้าที่นำมาใช้มีขนาดค่อนข้างหยาบกว่าที่พบในส่วนผสมของวัสดุสอปูนทั่วๆไป พื้นบ่อถูกปูทับด้วยวัสดุแบบเดียวกับที่ใช้ยาแนวอิฐหนาประมาณ 5-10 เซนติเมตร ลักษณะทั่วไปคล้ายพื้นอ่างเก็บน้ำในพระราชวังนารายณ์ราชนิเวศน์

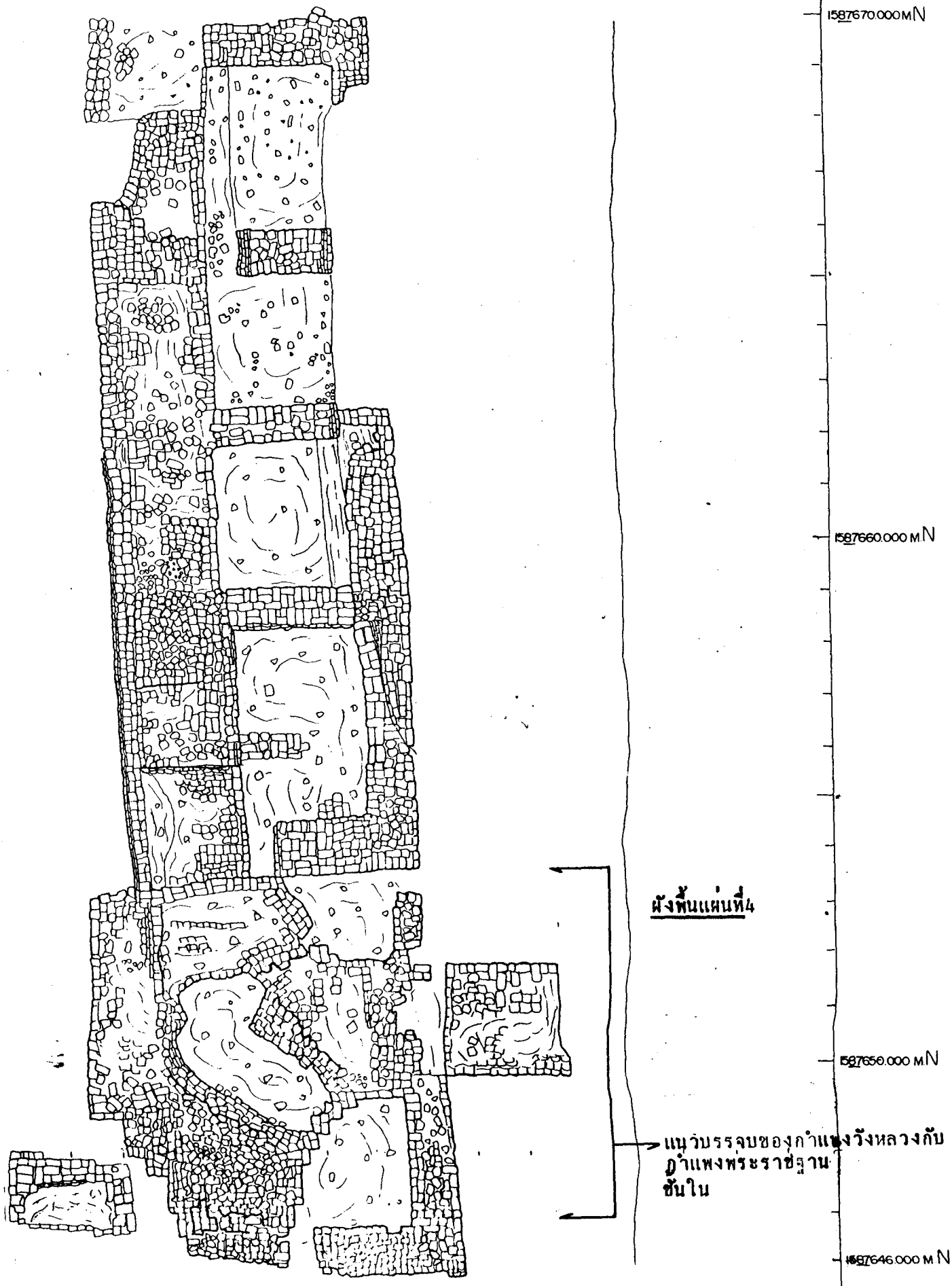
ถัดขึ้นไปทางเหนือระหว่างหลุม 48ช ถึง 43ญ (พิกัด 668079 ME ถึง 668088 MN และพิกัด 1587645 MN ถึง 1587652 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 4) พบร่องรอยแนวบรรจบของมุมกำแพงเขตพระราชฐานชั้นใน หรือกำแพงวังชั้นที่สองด้านเหนือ ซึ่งเริ่มต้นจากหลุม 56ค (พิกัด 668052 ME ตัดกับ 1587770 MN) วางแนวไปทางทิศตะวันตก ผ่านท้องสนามระหว่างพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาทกับพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ผ่านด้านเหนือของโบราณสถานอ่างแก้วไปสิ้นสุดที่แนวรากฐานกำแพงวังหลวงชั้นนอกทิศตะวันตกที่หลุม 50ซ (พิกัด 668086 ME ตัดกับ พิกัด 1587650 MN) [1] ผังสันนิษฐานพระราชวังหลวงระยะที่ 2 จากหนังสือสถาปัตยกรรมในสถาบันพระมหากษัตริย์ บ่งชี้ว่ารอยบรรจบของแนวกำแพงบริเวณนี้เป็นพัฒนาการระยะที่ 2 ของแนวกำแพงด้านเหนือของพระราชวังหลวง

ลักษณะเด่นบริเวณนี้คือช่างได้ย่อมุมฐานรากจากล่างสู่ด้านบน ยังคงเห็นได้ชัดเจนบริเวณ

1 ผังบริเวณ ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์ก่อสร้าง, 2539.

รูปผังพื้น แนวกำแพงพระราชวังโบราณ ทิศตะวันตก

1587670.000 mN
1587660.000 mN
1587650.000 mN
1587646.000 mN
668080.000 mE
668090.000 mE
ผังพื้นแผ่นที่4
แนวบรรจบของกำแพงวังหลวงกับกำแพงพระราชฐานชั้นใน

ส่วนล่างของแนวกำแพง ซึ่งในระยะหลังคงถูกก่อคูหาล้อมเพื่อบดอัดดินรองรับโครงสร้างเชิงเทินเสีย ส่วนที่ถูกย่อมุมด้านในจึงถูกโครงสร้างเชิงเทินบดบังหลุม 51'ฎ (ประมาณพิกัด 1587650 MN,ผังพื้นแผ่นที่ 4)

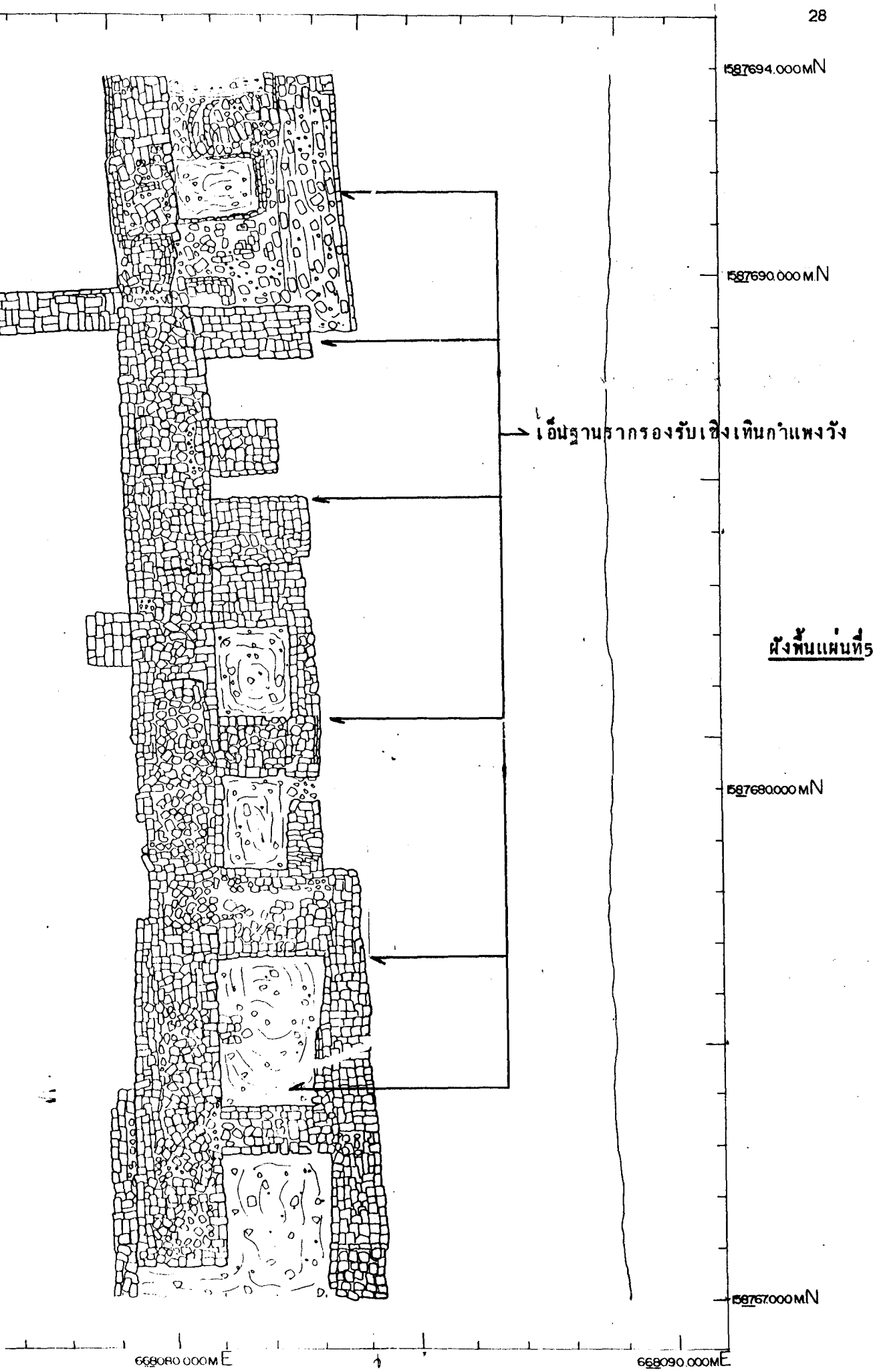
พื้นดินที่รองรับน้ำหนักหรือบดอัดกันการเลื่อน หรือปริแยกของแนวกำแพงบริเวณนี้ มีลักษณะเป็นชั้นทรายละเอียดสังเกตได้ไม่ยาก

หลักฐานสำคัญที่พบจากการขุดแต่งแนวกำแพงวังหลวงด้านตะวันตก คือ การพบหม้อดินเผาขนาดต่างๆ จำนวนสี่ร้อยใบเศษ ระหว่างหลุม 50'ฎ ถึงหลุม 49'ธ (พิกัดประมาณ 668075 ME ถึง 668080 ME และพิกัดประมาณ 1587680 MN ถึง 1587690 MN (ผังพื้นแผ่นที่ 5)

รูปทรงและลวดลายของภาชนะดินเผาเหล่านี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับเครื่องปั้นดินเผาสมัยอยุธยา แต่มีเนื้อบางกว่าเล็กน้อย สภาพการวางตัวของโบราณวัตถุข้างต้นมีทั้งคว่ำ หงาย เอียง และตะแคงทับซ้อนเรียงรายอย่างค่อนข้างเป็นระเบียบ ภายในภาชนะว่างเปล่า ยกเว้นบางชิ้นมีดินไหลเข้าไปอัดแน่นลักษณะค่อนข้างเป็นหม้อใหม่ มิใช่หม้อที่เคยผ่านการใช้งานมาก่อน ภาชนะเหล่านี้ถูกฝังลึกจากพื้นดินใต้พื้นถนนคอนกรีตประมาณ 10-15 เซนติเมตร

ในระยะแรกเสนอกันว่าเป็นภาชนะดินเผาสมัยอยุธยา เนื่องจากเป็นโบราณวัตถุที่พบในแหล่งโบราณคดีสมัยนี้ แต่การขุดพบเหรียญกษาปณ์ รศ.126 ที่หลุม 48'ญ (ประมาณพิกัด 668087 ME และพิกัด 1587645 MN) ห่างไปทางตะวันออกเฉียงใต้ 40 เมตร (ผังพื้นแผ่นที่ 3) ลึกจากผิวดินประมาณ 60 เซนติเมตร และการพบพื้นลานอิฐปูเรียงนอนลึกจากผิวดินประมาณ 120-130 เซนติเมตร ที่หลุม 47'ฌ *(พิกัด ประมาณ 668087 ME ตัดกับพิกัด ประมาณ 1587632 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 3) อันน่าจะเป็นพื้นวัง* สมัยแรก (ประมาณสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ) รวมทั้งการพบว่าระดับชั้นดินตั้งแต่ 0-60 เซนติเมตร เป็นชั้นดินรบกวนจากการทับถมของเศษอิฐหักกากปูน เศษกระเบื้องมุงหลังคา และเศษวัสดุอาทิ เหล็กและซีเมนต์จากการทำถนนคอนกรีตเสริมเหล็กภายในหลุมขุดค้นที่ 1 ซึ่งอยู่เยื้องออกไปทางตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ 10 เมตร นอกจากนี้การให้ข้อมูลของคนท้องถิ่น (นายบุญธรรม โคโต ราษฎรย่านวัดหน้าพระเมรุ) ซึ่งระบุว่า บริเวณดังกล่าวเคยเป็นที่ตั้งของร้านขายหม้อดินเผาก่อนจะถูกขับไล่ออกไปเมื่อรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามออกพระราชบัญญัติเวนคืนที่ดินบริเวณพระราชวังหลวงก่อนปี พ.ศ.2499 ทำให้เชื่อว่าภาชนะดินเผาเหล่านี้ ถูกผลิตขึ้นเมื่อไม่นานมานี้เอง ข้อมูลนี้เป็นสิ่งที่ไม่ควรจะมองข้าม เนื่องด้วยไม่ไกลจากบริเวณนี้ออกไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นย่านคลองสระบัว อันเป็นแหล่งผลิตภาชนะดินเผาสมัยใหม่แหล่งใหญ่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี พระครูพิทักษ์วรโพธิ์ เจ้าอาวาส วัดวรโพธิ์ (อายุ 80 ปี) ได้กล่าวว่า เมื่อมาบวชที่วัดนี้ในปี 2501 ก็ไม่เห็นร้านขายหม้อดินเผาในบริเวณนั้นแล้ว

1 ผังบริเวณ ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์ก่อสร้าง, 2539.

เอ็นฐานรากรองรับเชิงเทินกำแพงวัง

ผังพื้นแผ่นที่5

ถัดขึ้นไปทางเหนือประมาณ 5 เมตร ขุดพบหลักฐานอันอาจจะระบุได้ว่าเป็นตำแหน่งของประตูจันทรทวารมรณาภิรมย์ อันเป็นประตูสำหรับยกศพข้าราชการฝ่ายในออกไป [1] สภาพที่ปรากฏคือแนวอิฐรากฐานกำแพงซึ่งคงจะเคยเว้นช่องสำหรับเป็นทางผ่านเข้าออกกว้างประมาณ 3 เมตร หากแต่ในเวลาต่อมาได้มีการนำเอาวัสดุประเภทดิน อิฐ และอื่นๆ มาอุดไว้เนื่องจากเหตุผลบางประการ แล้วดัดแปลงช่องดังกล่าวให้เป็นเพียงทางระบายน้ำกว้างประมาณ 1 เมตร มีพื้นปูอิฐ และเรียงอิฐก่อเป็นผนังลึกประมาณ 1 เมตร ด้านข้างใช้ดินบดอัดแน่น ประตูจันทรทวารมรณาภิรมย์ ตั้งอยู่ที่หลุม 47'ต (ประมาณพิกัด 668080 ME กับ 158770 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 6)

หลักฐานที่อาจแสดงว่าจุดดังกล่าวเป็นตำแหน่งของประตูจันทรทวารมรณาภิรมย์ คือ การขุดค้นพบตะปูตะปลิงบิดหล่า อันเป็นเหล็กที่ใช้ตอกยึดเครื่องไม้ที่มีขนาดใหญ่ อาทิบานประตูไม้ หรือยึดคันทวยเข้ากับเสาเป็นต้น นอกจากนี้ยังพบเศษเถ้าถ่านของไม้กระดาน? เนื้อแข็งกระจายอยู่ทั่วไปในบริเวณนี้ด้วย

ที่มุมทิศตะวันตกเฉียงใต้อันเป็นที่ตั้งของป้อมท้ายสนม [2] หรือป้อมต้นท่อ [3] หรือป้อมปากท่อ [4] ฐานรากของป้อมที่ปรากฏให้เห็นค่อนข้างจะปรวนแปร เนื่องด้วยพื้นที่บางส่วนถูกขุดวางท่อระบายน้ำขนาดใหญ่เมื่อเร็วๆ นี้ กระนั้นก็ยังคงตรวจสอบได้ว่า ป้อมท้ายสนมมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจตุรัสขนาดประมาณ 14x14 เมตร

ทางเหนือของป้อมมีถนนอิฐตะแคงแบบก้างปลา กว้างอย่างน้อย 3 เมตร เรียงตัวเป็นแนวจากตะวันออกไปตะวันตก นอกจากนี้ ตรงกึ่งกลางด้านตะวันออกของตัวป้อมยังมีแนวรากฐานกำแพงวังหลวงทางทิศเหนือแล่นมาบรรจบด้วย

ป้อมท้ายสนมนี้ พระยาโบราณราชธานินทร์ระบุว่า เป็นชื่อที่ใช้เรียกในกฎมณเฑียรบาล [5]

สิ่งที่น่าสนใจคือได้ขุดค้นพบแผ่นโลหะสำริดจำนวน 2 แผ่นถูกฝังอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน สำริดแผ่นแรกมีลักษณะค่อนข้างบาง ขนาด 14 x 14 x 0.1 ซ.ม. ถูกบรรจุลงไปในหม้อดินเผาแบบหม้อทะนนผิวเรียบไม่มีลายแล้วปิดด้วยฝาละมีดินเผา หม้อมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 10-12 เซนติเมตร จุดที่พบคือ หลุม 47'ฉ (พิกัดประมาณ 668079 ME ตัดกับพิกัดประมาณ 87870 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 6) สำริดแผ่นแรกอาจจะมีความหมายทางไสยศาสตร์หรือพิธีสงครามเกี่ยวกับการสร้างกำแพงวัง เมื่อประมาณ 40 - 50 ปีที่ผ่านมายังมีมุขปาฐะ (คำบอกเล่าปากต่อปาก) ในแถบภาคกลางกล่าวถึงออกไปเกณฑ์ราษฎรที่ชื่อนายมั่นนายคงมาฝังเป็นหลักค้ำจุนบ้านเมือง แล้วฝังหม้อบรรจุแผ่นเงิน ทอง นาก ตามลงไป แผ่นสำริดใน

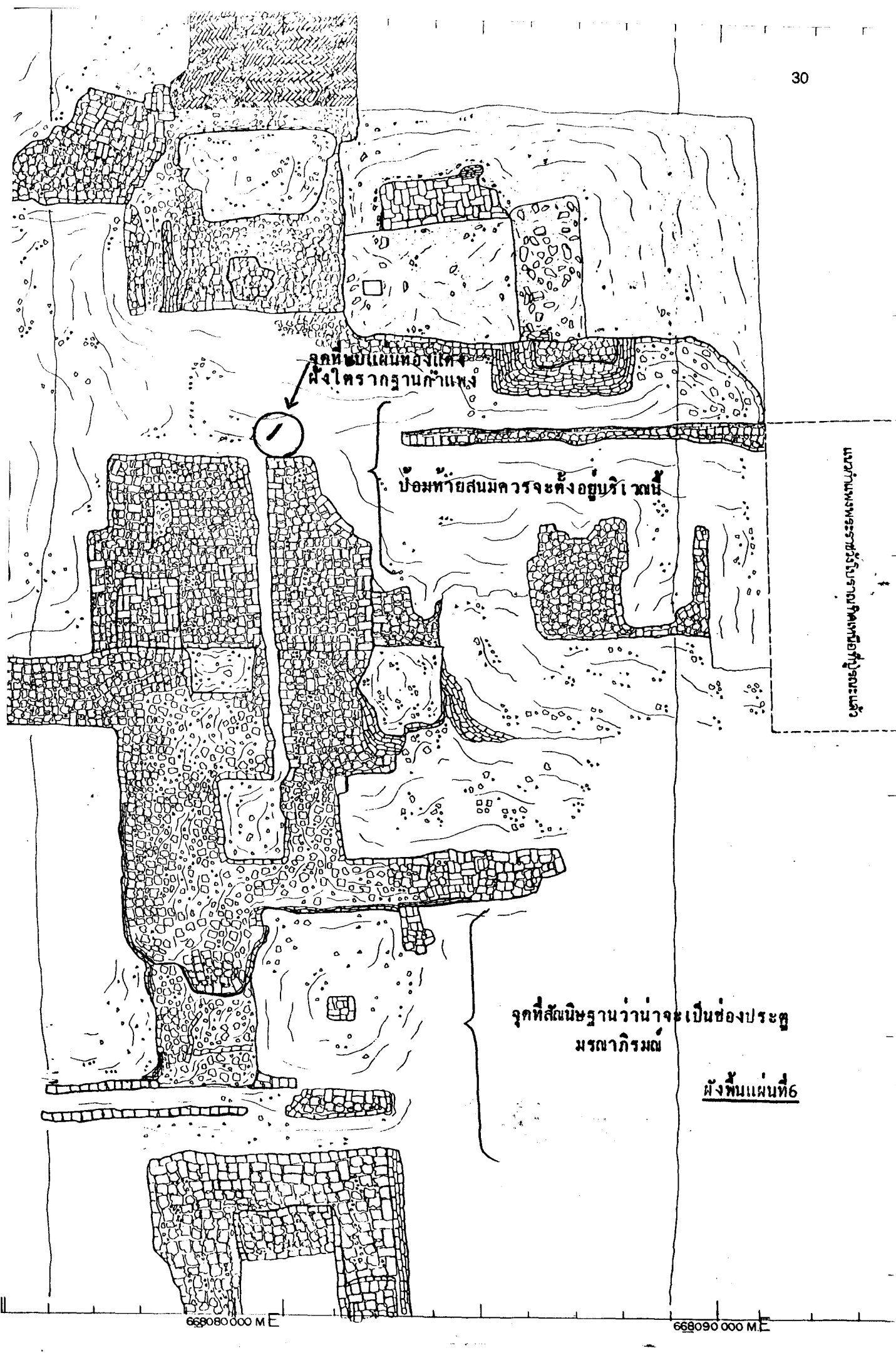
1 คำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม ตอน 2, หน้า 27.

2 แผนที่พระราชวังโบราณ หน่วยศิลปากรที่ 1, 2509.

3 แผนที่กรุงเทพทวาราวดี รศ. 117.

4 คำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม ตอน 2, หน้า 27.

5 ประชุมพงศาวดาร เล่ม 37 ภาค 63, หน้า 159.

จุดที่พบแผ่นทองเหลือ
ฝังใต้รากฐานก้าแพง
ป้อมท้ายสนมควรจะตั้งอยู่บริเวณนี้
จุดที่สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นช่องประตู
มณฑาภิรมณ์
668080 000 M E
668090 000 M E

ผังพื้นแผ่นที่6

หม้อดินเผาอาจจะเกี่ยวข้องกับสำนึกดังกล่าวบ้างไม่มากก็น้อย

สำริดแผ่นที่สอง พบบริเวณหลุม 48'น (พิกัดประมาณ 668081 ME ตัดกับพิกัดประมาณ 1587830 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 6)ลักษณะเป็นแผ่นสำริดหนาค่อนข้างแข็ง รูปสี่เหลี่ยมจตุรัส ขนาดประมาณ 27x27 เซนติเมตร พบถูกปักเฉียงไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านข้างประกบด้วยอิฐขนาด5x15x29 เซนติเมตรข้างละ 4 ก้อน ด้านบนปิดทับด้วยอิฐขนาดเดียวกันอีก 1 ก้อน รวมทั้งสิ้น 9 ก้อน

คงเป็นเรื่องยากหากจะกล่าวถึงปรัชญาการสร้างวังหรือเครื่องล้อมวัง ซึ่งน่าจะมีตำราโบราณ บัญญัติขั้นตอนและพิธีกรรมทั้งทางพุทธ พราหมณ์ และความเชื่อแบบพื้นเมืองไว้เคร่งครัด ถึงกระนั้นก็ยังพอจะมองเห็นแนวทางในการอธิบายภาพดังกล่าวได้บ้างเช่นกัน ดร.พรหมศักดิ์ เจิมสวัสดิ์ (ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย) ได้เปรียบเทียบให้เห็นว่า ในพม่าช่วงเวลาใกล้เคียงกับสมัยอยุธยาก็เคยมีพิธีการฝังแผ่นทองแดงหรือแผ่นโลหะเพื่อบูชา "นัท" หรือผีเมืองป้องกันอาถรรพณ์จากผีร้ายมิให้รบกวน หรือแก้แค้นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงนำคนมาฝังทั้งเป็นเพื่อให้วิญญาณพิทักษ์รักษาพระราชวัง [1]

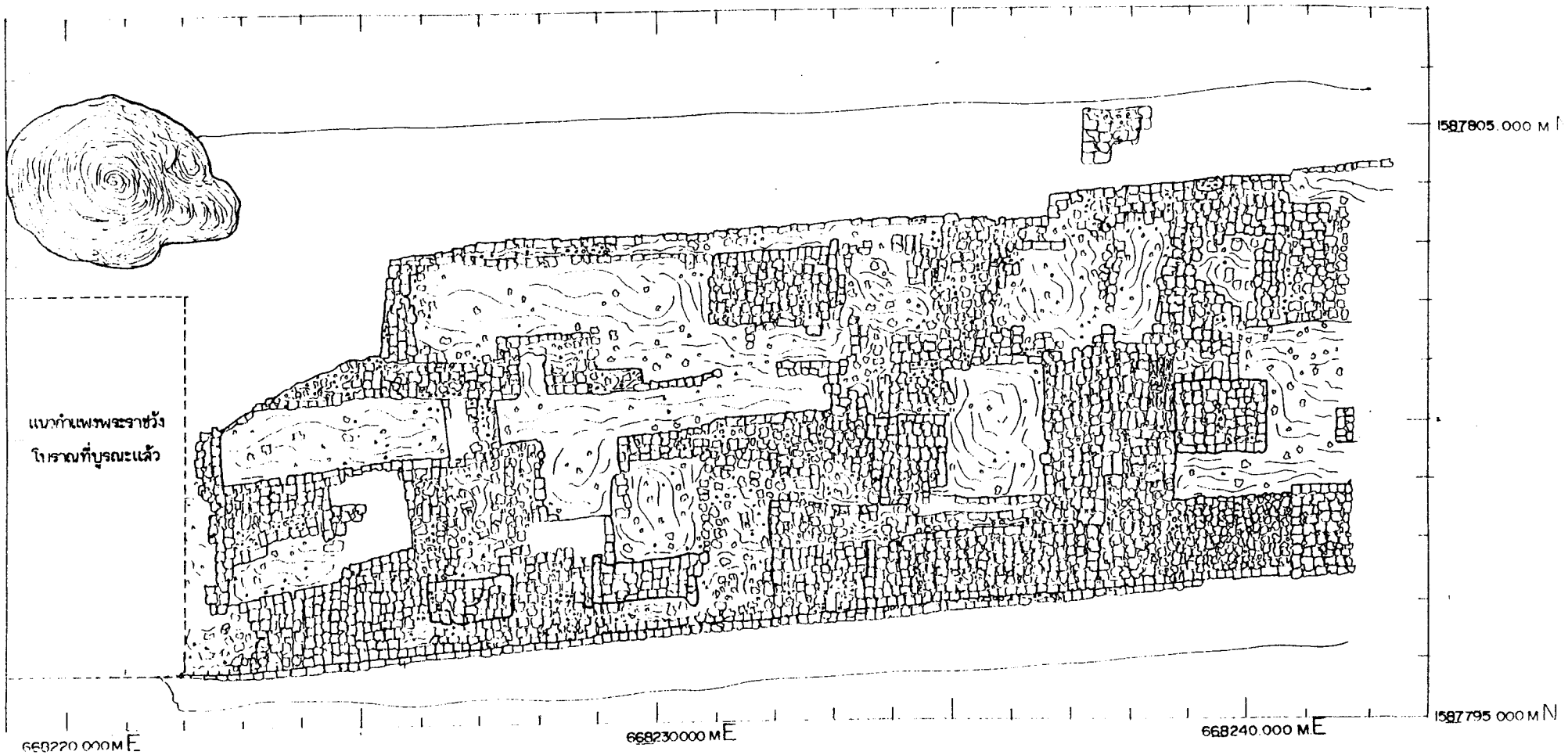
2.2 ลักษณะแผนผังรากฐานและเทคนิคทางสถาปัตยกรรมของกำแพงวังหลวง ด้านทิศเหนือภายหลังการขุดแต่ง

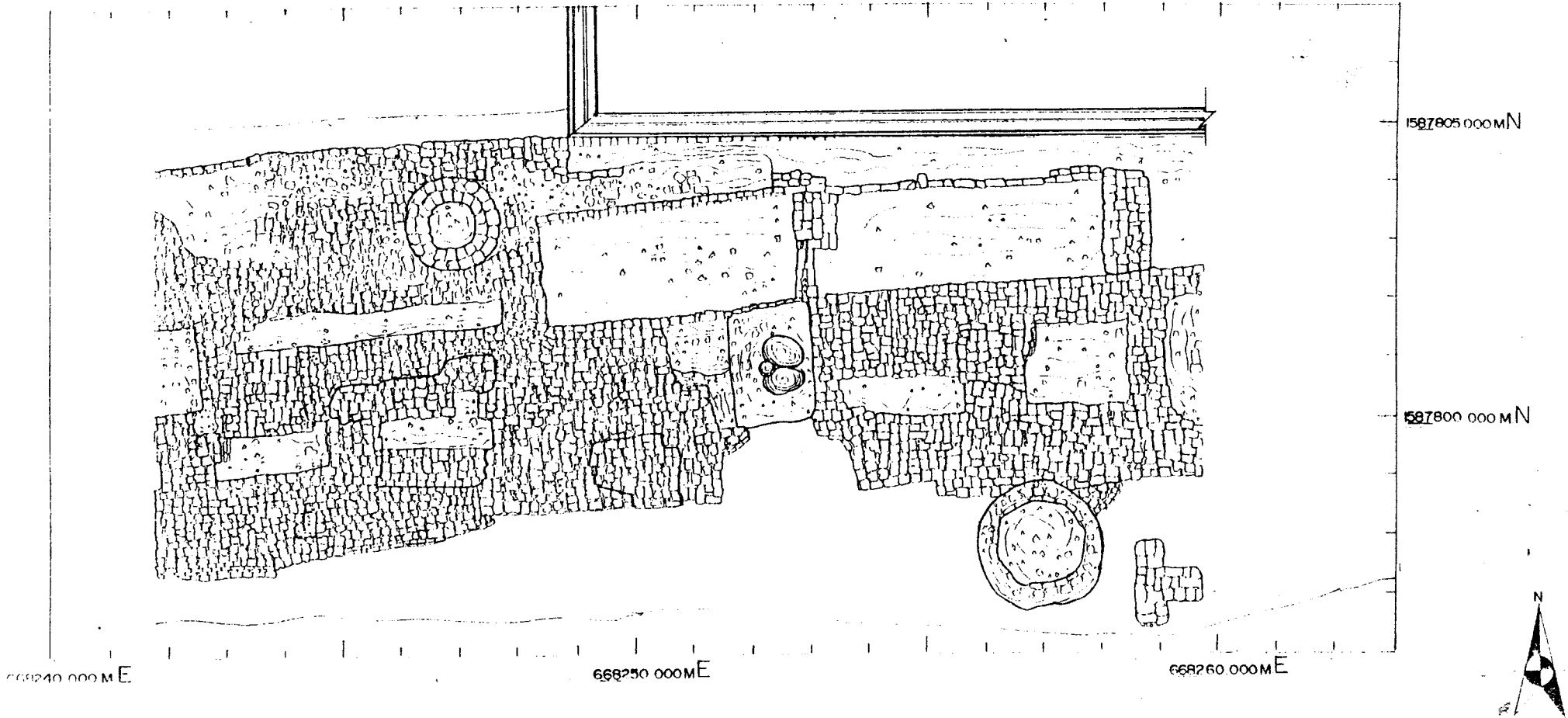
ตั้งแต่มุมทิศตะวันตกเฉียงเหนือของกำแพงวังหลวงออกไปทางทิศตะวันออกจนถึงโคนต้นโพธิ์ใหญ่ที่หลุม 21'ฉ (พิกัด 6682210 ME ตัดกับพิกัด 1587805 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 7) เป็นแนวรากฐานกำแพงซึ่งถูกบูรณะแล้ว จากเอกสารคำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรมและหลักฐานคำให้การชาวกรุงเก่า [2] ทำให้เชื่อว่าประตูดินหรือประตูบวรนารีมหาภพชล อาจตั้งอยู่ ณ จุดใดจุดหนึ่งในพื้นที่ดังกล่าว แต่หลักฐานการขุดแต่งก่อนการบูรณะแนวกำแพงช่วงข้างต้นไม่ปรากฏร่องรอยของประตูที่ว่านี้

พื้นที่ถัดมาคือแนวรากฐานกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ มีความกว้างประมาณ 7 เมตร รากฐานกำแพงวังหลวงส่วนนี้อาจแบ่งโครงสร้างออกเป็นสองส่วนเช่นกัน คือ เป็นโครงสร้างหลักรองรับเสมาและเป็นโครงสร้างของเชิงเทินสำหรับการตรวจตรารักษาการณ์ ฐานรากของโครงสร้างทั้งสองส่วนใช้อิฐหักบดอัดรองรับน้ำหนักส่วนบน บริเวณหลุม 13'ค (พิกัด 668247 ME ตัดกับพิกัด 1587805 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 7) มีบ่อซีเมนต์เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1.50 เมตร เป็นร่องรอยของการซ่อมแซมบูรณะ

1 สัมภาษณ์, พฤศจิกายน, 2539.

2 คำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม ใช้ว่า "บวรนารีมหาภพชนม์", หน้า 27, และคำให้การชาวกรุงเก่า, หน้า 217 - 218.

แนวกำแพงพระราชวัง
โบราณที่บูรณะแล้ว
1587805.000 M
1587795.000 M N
668220.000 M E
668230.000 M E
668240.000 M E

1587805.000mN
1587800.000mN
668250.000mE
668260.000mE
N

พระอุโบสถวัดใหม่ชัยวิชิตในสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ.2499) วัดใหม่ชัยวิชิตนี้ยังคงมีพระสงฆ์จำพรรษาอยู่จนถึงประมาณก่อนปี พ.ศ.2499 [1] เป็นอย่างน้อย และนอกจากบ่อซีเมนต์ซึ่งเห็นอย่างชัดเจน(จากวัสดุฉาบและสอ)นี้แล้ว บ่อหมักปูนอื่นๆ น่าจะมีอายุสมัยเรียงลำดับกันมาสัมพันธ์กับสภาพหลักฐานโบราณสถานผิวดิน อาทิ บ่อหมักปูนจำนวนหนึ่งอาจเป็นของร่วมสมัยกับอุโบสถวัดใหม่ชัยวิชิต ซึ่งถูกสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ บ่อหมักบางบ่อก็เป็นของที่ทำขึ้นพร้อมๆ กับการก่อกำแพงวังหลวงในสมัยอยุธยา แต่บางแห่งก็ไม่สามารถจำแนกอายุสมัยได้ชัดเจน เนื่องจากปัญหาการรบกวนโบราณสถานในช่วงเวลาต่างๆ ทำให้ร่องรอยที่เกี่ยวเนื่องกับหลักฐานทางโบราณคดีเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

การขุดแต่งได้พบว่าบางส่วนของกำแพงแก้ววัดใหม่ชัยวิชิตด้านตะวันออกเฉียงใต้ถูกสร้างคล่อมแนวกำแพงวังหลวงเล็กน้อย และอิฐที่ใช้สร้างอุโบสถดังกล่าวส่วนหนึ่งน่าจะถูกนำไปจากแนวกำแพงวังหลวงบริเวณนี้ (ผังพื้นแผ่นที่ 8)

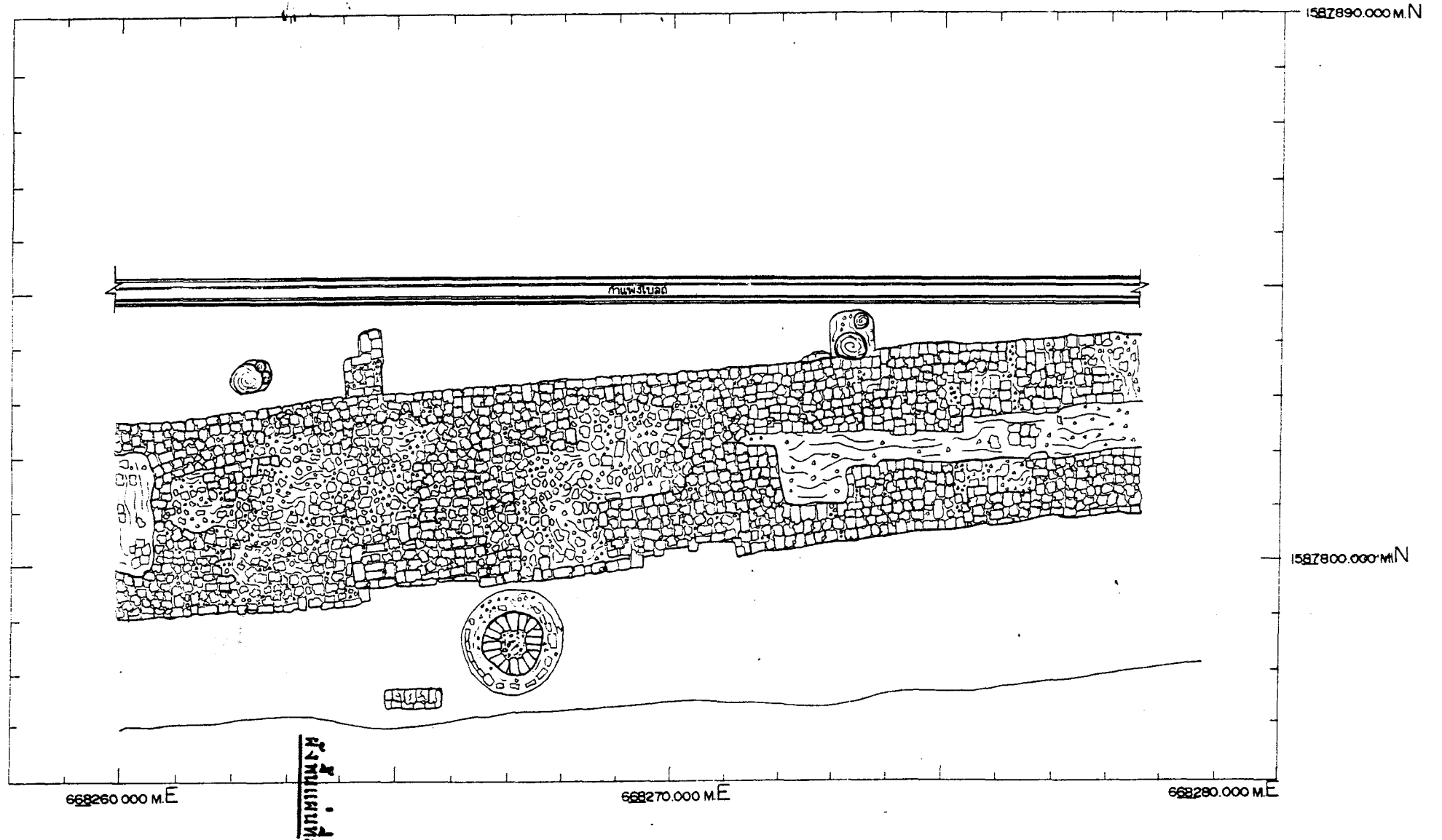
ที่หลุม 5'ผ (ประมาณพิกัด 668298 ME ตัดกับพิกัด 1587850 MN) ห่างจากกำแพงแก้วด้านตะวันออกเฉียงใต้ของอุโบสถวัดใหม่ชัยวิชิตไปประมาณ 8 เมตร(ผังพื้นแผ่นที่ 9) พบร่องรอยของถนนปูอิฐตะแคงกว้างประมาณ 2 เมตร ทำแนวมุ่งตรงจากด้านใต้มาสิ้นสุดที่แนวกำแพงและเห็นได้ชัดว่ารากฐานของกำแพงบริเวณนี้มีลักษณะยื่นออกไป วัดขนาดโดยสังเขปได้ประมาณ 7x7 เมตร ภายในก่อเป็นเอ็นมีช่องอัดดินรองรับโครงสร้างพื้นด้านบนดูคล้ายป้อม สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสันนิษฐานว่า เป็นหนึ่งในจำนวนแปดป้อมรอบพระราชวังหลวงอาจตั้งอยู่ที่บริเวณอุโบสถวัดใหม่ชัยวิชิตก็ได้ [2] ถนนปูอิฐอาจถูกใช้เป็นส่วนหนึ่งของการสัญจรระหว่างป้อมกับพื้นด้านล่างภายในเขตพระราชฐานบริเวณนี้

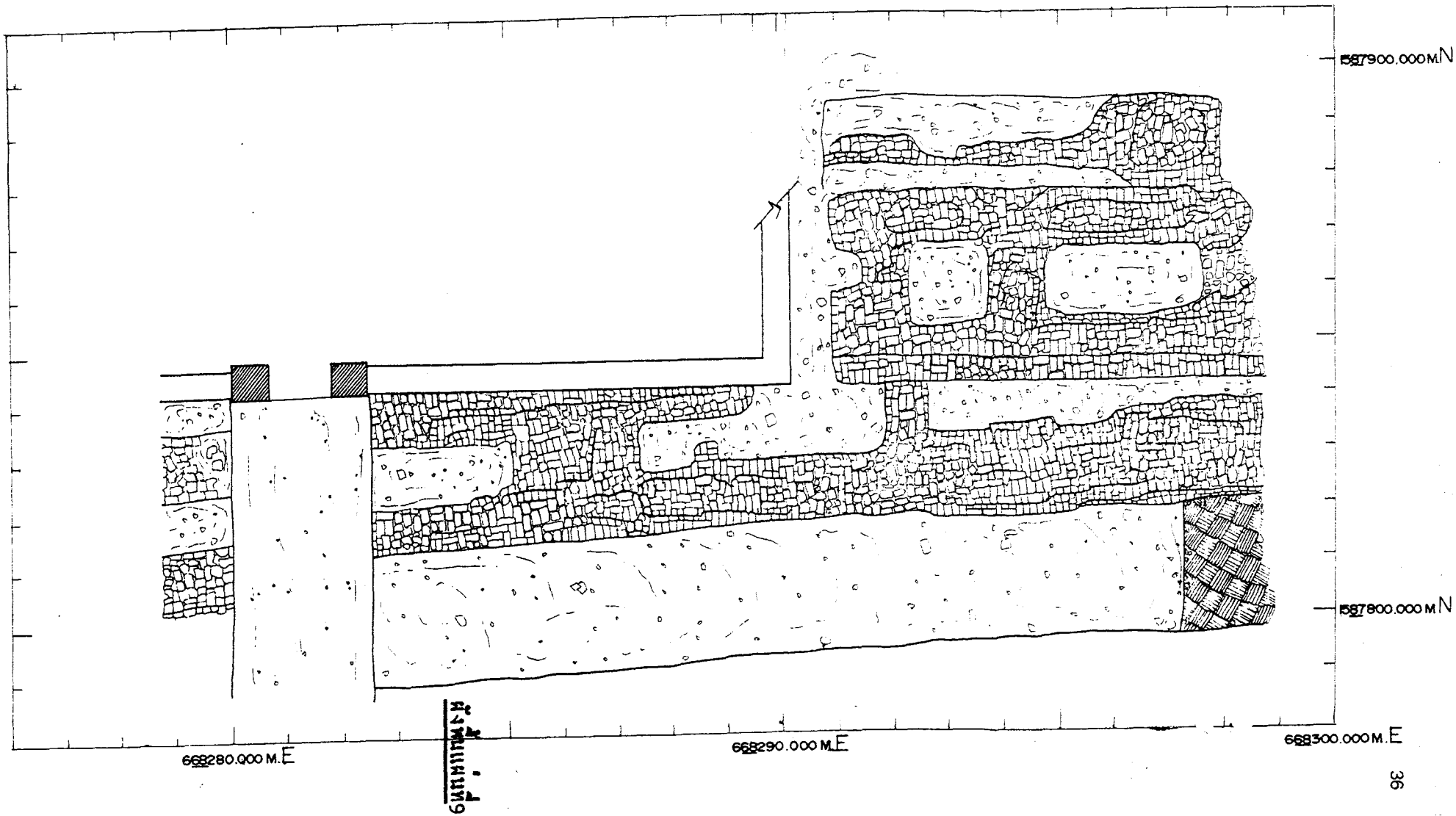
การขุดแต่งพื้นที่บริเวณนี้ได้พบแนวอิฐพุ่งตรงมาจากมุมกำแพงอุโบสถวัดใหม่ชัยวิชิตด้านตะวันออกเฉียงใต้ขึ้นมาเหลื่อมซ้อนอยู่บนแนวกำแพงวังหลวง ซึ่งก่อเป็นแนวเฉียงขึ้นไปทางเหนือเล็กน้อย แนวอิฐนี้มีความยาวเป็นระยะทาง 25 เมตร ก่อนจะหักเป็นมุมฉากขึ้นไปทางเหนือ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นส่วนหนึ่งของกำแพงวัดใหม่ชัยวิชิต

การขุดแต่งหลุม 2 ฌ ถึง 4 ฌ (ระหว่างพิกัด 668322 ME ถึงพิกัด 668328 ME) (ผังพื้นแผ่นที่ 11) ได้พบร่องรอยของพื้นโบราณสถานซึ่งมีลักษณะคล้ายช่องประตูและถนนอิฐที่ใช้สัญจรผ่านเข้า

1 พระครูพิทักษ์วรโพธิ์ เจ้าอาวาสวัดวรโพธิ์ เล่าว่า ทรัพย์สินบางส่วนของวัดใหม่ชัยวิชิต ถูกนำไปฝากไว้ที่วัดธรรมมิกราช เข้าใจว่าทรัพย์สินดังกล่าวถูกเก็บไว้บนศาลาการเปรียญหลังเดิมของวัดธรรมมิกราช ศาลาดังกล่าวถูกรื้อในปี 2540.

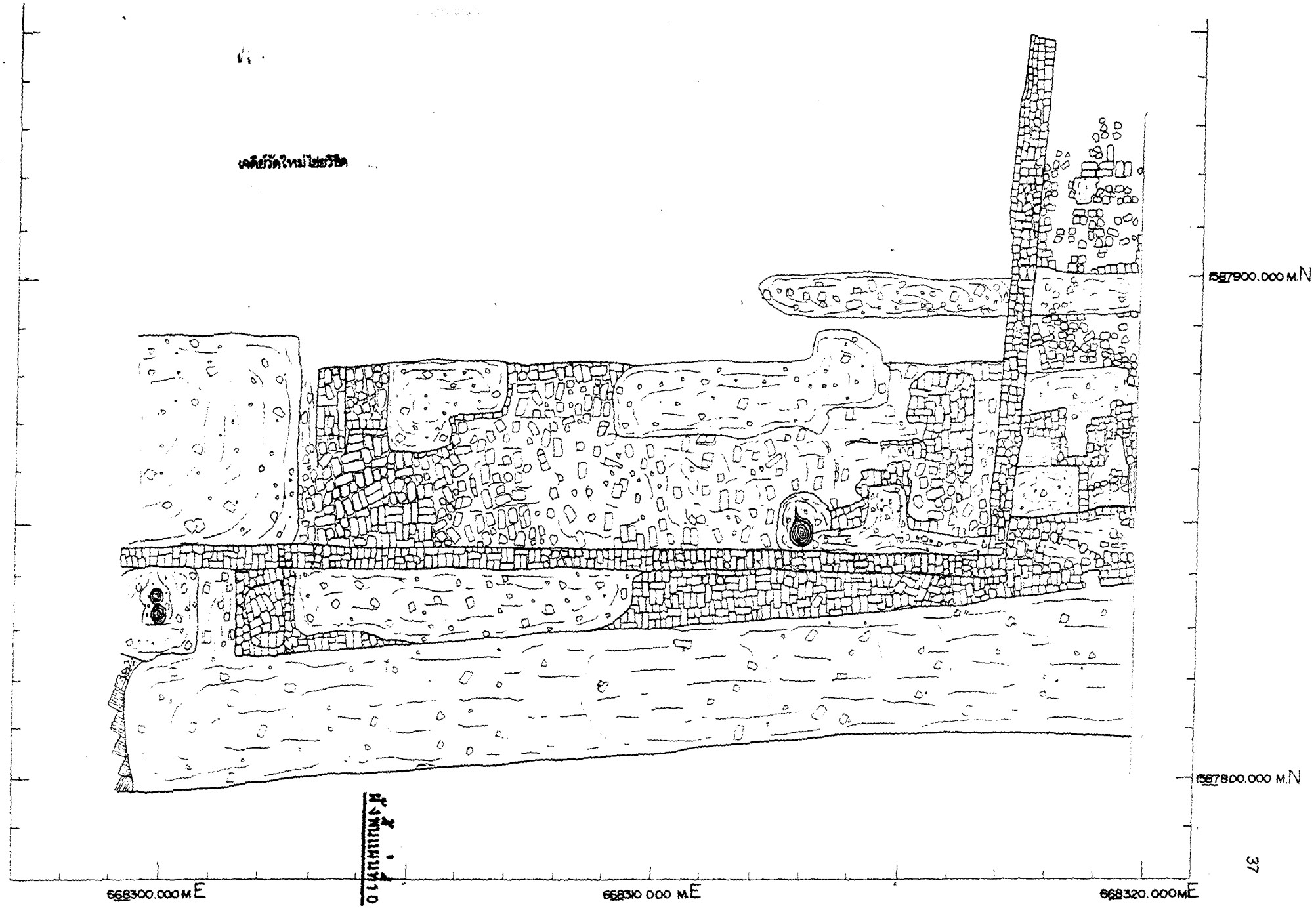
2 ประชุมพงศาวดาร เล่ม 37, หน้า 72.

1587890.000 M.N
1587800.000 M.N
668260.000 M.E
668270.000 M.E
668280.000 M.E
ถนนสายบ่อ

N

รูปผังพื้น แนวกำแพงพระราชวังโบราณ ทิศเหนือ

1587900.000 m.N
1587800.000 m.N
668300.000 m.E
668310.000 m.E
668320.000 m.E

ออกประตู สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นประตูฉนวนน้ำประจำท่าหรือประตูมหาไตรภพชลทวารอุทก [1]

ชั้นดินระดับต่ำกว่ารากฐานของแนวกำแพงวังบริเวณนี้ขุดพบชิ้นส่วนของเปลือกหอยนางรมจำนวนหนึ่ง หลักฐานดังกล่าวอาจใช้อธิบายพฤติกรรมบางอย่างของราชสำนักเกี่ยวกับการบริโภคหอยชนิดนี้ในอดีต

ถัดออกไปทางตะวันออกจนถึงชายเนินพระที่นั่งสุริยาศน์อัมรินทร์ ที่หลุม 6 ต ถึง 14 ต (ระหว่างพิกัด 668328 ME ถึงพิกัด 668345 ME) (ผังพื้นแผ่นที่ 11) พบแนวอิฐรากฐานกำแพงกว้างประมาณ 5 เมตร และฐานรากของอาคารซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งของพระที่นั่งเย็นตอนเหนือพระที่นั่งสุริยาศน์อัมรินทร์ หรือพระตำหนักใหญ่ห้าห้องฝากระดานหลังเจียด [1] ก็ได้ และแนวอิฐที่ก่อต่อเนื่องออกมาจากตัวอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมจตุรัสขนาด 2x2 เมตร ซึ่งอาจลึกมากกว่า 2 เมตร (ระหว่างพิกัด 668343 ME ถึงพิกัด 668345 ME และพิกัด 1587825 MN ถึงพิกัด 1587845 MN นั้น หรือบริเวณหลุม 8 ผ ถึงหลุม 10 พ)

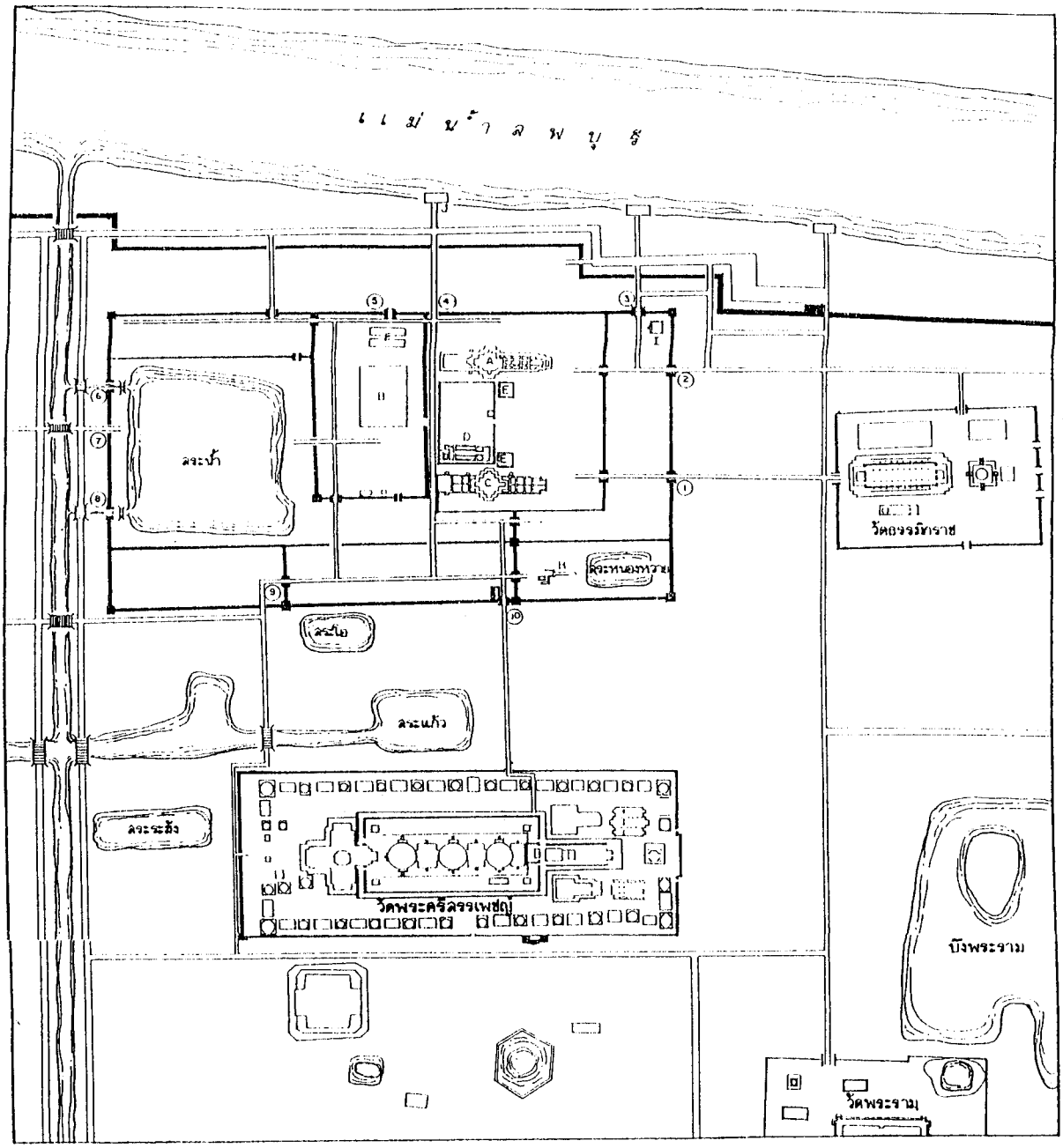
ด้านบนของรากฐานกำแพงวังส่วนนี้พบร่องรอยแนวอิฐคล้ายรางน้ำขนาด 50 เซนติเมตร x 5 เมตร พาดเฉียงเข้าหาบ่อหมักปูนทางด้านตะวันออกเฉียงใต้

การขุดแต่งแนวกำแพงวังหลวงด้านเหนือตั้งแต่หลุม 17'น (ประมาณพิกัด 668222 ME) (ผังพื้นแผ่นที่ 7) จนถึงฐานรากด้านตะวันตกเฉียงเหนือของพระที่นั่งสุริยาศน์อัมรินทร์ ที่หลุม 10'ท (ประมาณพิกัด 668345 ME) (ผังพื้นแผ่นที่ 11) รวมระยะทางประมาณ 123 เมตร ได้พบร่องรอยของเชิงเทินเป็นระยะๆ แนวกำแพงที่มีเชิงเทินเป็นส่วนประกอบนั้นสังเกตุเห็นได้ว่ารากฐานของกำแพงจะกว้างประมาณ 6-6.5 เมตร ส่วนแนวกำแพงที่ไม่มีเชิงเทินประกอบฐานรากจะกว้างเพียง 3-3.5 เมตร เท่านั้น

การขุดแต่งหาร่องแนวกำแพงวังหลวงทิศเหนือบริเวณมุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือของพระที่นั่งสุริยาศน์อัมรินทร์ได้พบแนวกำแพงกว้างประมาณ 3.5-4 เมตร (ผังพื้นแผ่นที่ 12) จะเห็นว่าส่วนเหนือของแนวกำแพงซึ่งถูกบูรณะขึ้นใหม่ แสดงแนวอิฐแบบคร่าวๆ ราวกับจะให้เข้าใจว่าแนวดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของฐานรากพระที่นั่งสุริยาศน์อัมรินทร์ ซึ่งแท้ที่จริงแล้วบริเวณที่ขุดแต่งนั้นยังไม่ปรากฏว่าองค์ประกอบส่วนใดของพระที่นั่งดังกล่าวตั้งอยู่บนกำแพงวังด้านนี้ ขณะที่ทางมุมทิศตะวันตกเฉียงเหนือของพระที่นั่ง ที่หลุม 12 ถ (ประมาณพิกัด 668343 ME) (ผังพื้นแผ่นที่ 11) หลักฐานได้บ่งบอกถึงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างแนวกำแพงวังกับรากฐานของพระที่นั่งสุริยาศน์อัมรินทร์

การขุดแต่งที่หลุม 43 บ (ประมาณพิกัด 668522 ME ตัดกับประมาณพิกัด 1587818 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 12) ได้พบแนวอิฐกว้างประมาณ 1.50 เมตร ยาวไม่ต่ำกว่า 3 เมตร (บางส่วนยังจมดินอยู่) ก่อเป็นเอ็นจากทางใต้มาจรดฐานรากกำแพง ถัดออกไปทางตะวันออกเฉียงใต้ก็มีแนวอิฐก่อเป็นคูหาคล้ายเอ็นของพื้นอาคารห่างออกไปเล็กน้อยเป็นพื้นผิวดินซึ่งถูกทับถมและถูกขุดแต่งลงไปเพียง 20 - 30 เซนติเมตร

1 ผังสันนิษฐานพระราชวังหลวงระยะที่ 3, สถาปัตยกรรมในสถาบันพระมหากษัตริย์, หน้า 39.

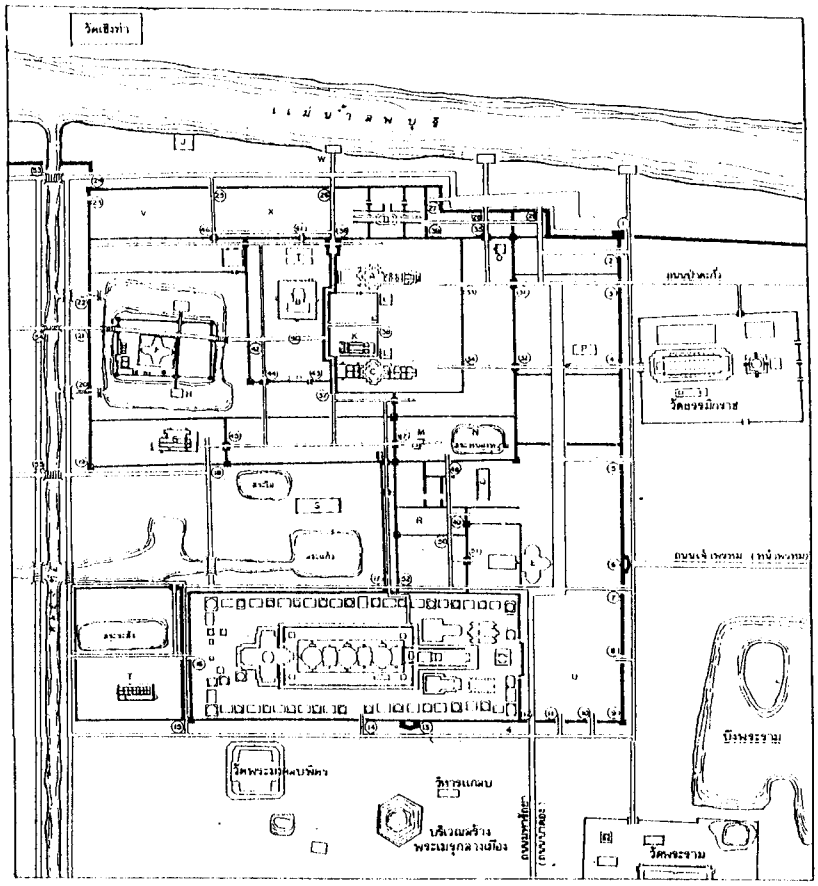

ผังสันนิษฐานพระราชวังหลวง ระยะที่ ๒

A	พระที่นั่งสรรเพชญมหาปราสาท	1	ประตูมงคลสุนทร
B	พระที่นั่งเบญจรัตนมหาปราสาท (สันนิษฐาน)	2	ประตูไพชยนต์
C	พระที่นั่งมังคลาภิเษก (พระที่นั่งวิหารสมเด็จ)	3	ประตูไชยมงคลไตรภพชล
D	พระคลังมหาสมบัติ	4	ประตูโคหามภพชล
E	โรงช้าง	5	ประตูต้นสัมโอ
F	โรงเครื่องต้น	6	ประตูอุดมคงคา
G	หอพระมณเฑียรธรรม	7	ประตูมหาไกรราช
H	ปราสาทพระเทพบิดร	8	ประตูชาติทวารสาคร
I	ศาลหลวง	9	ประตูสวนสมุน (บวรเจษฎาณารี)
J	ฉนวนน้ำท่าวาสุกรี	10	ประตูฉนวน

ที่มา ; สถาบัตยกรรมในสถาบันพระมหากษัตริย์

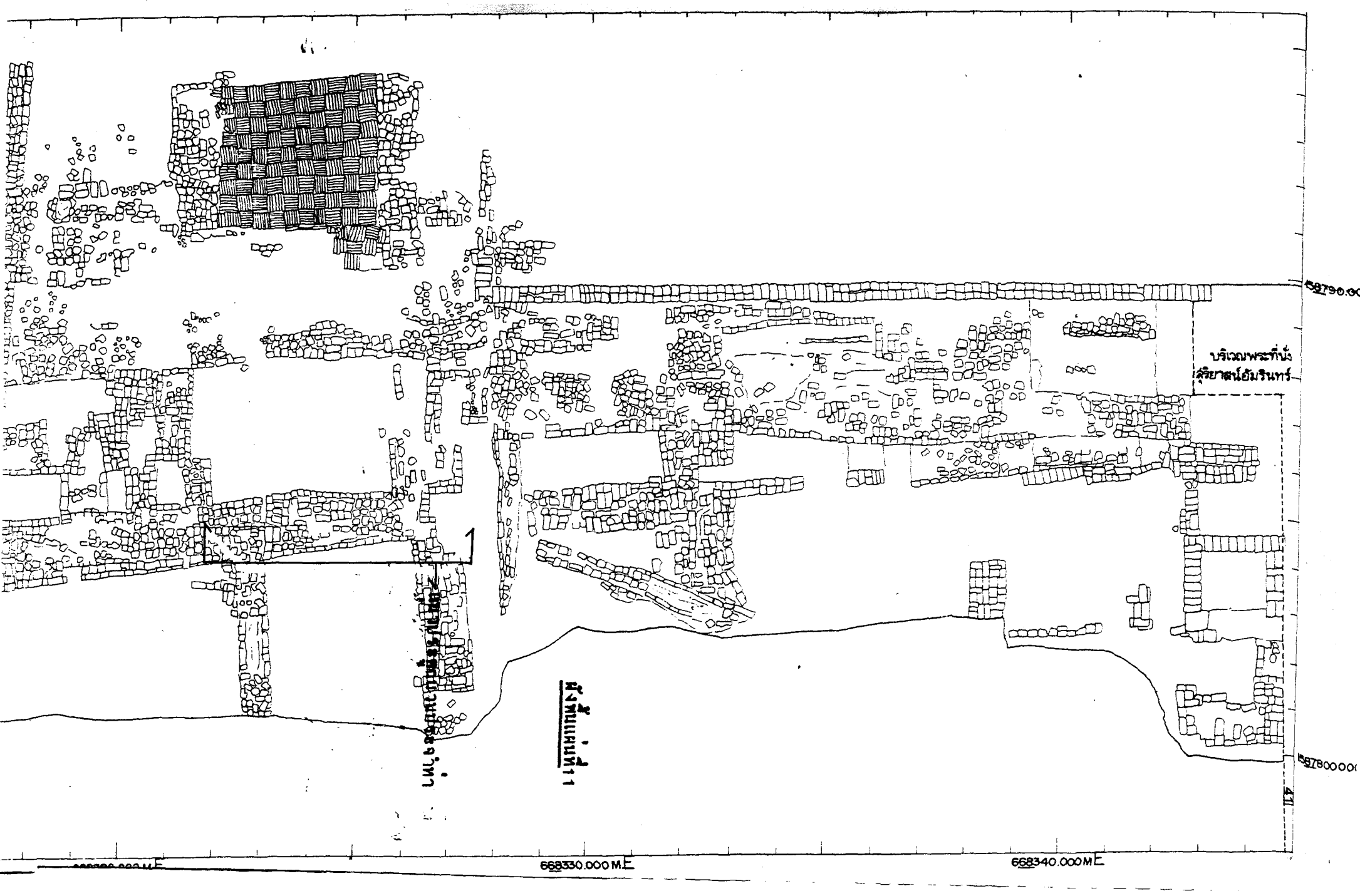
น.35

ผังสันนิษฐานพระราชวังหลวง ระยะที่ ๓

A พระที่นั่งสรรเพชญมหาปราสาท
B พระที่นั่งไกรสรวิหารมหาปราสาท (สันนิษฐาน) ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของพระที่นั่งตรีมุข
C พระที่นั่งวิหารสมเด็จ
D พระที่นั่งสุริยาสน์อมรินทร์
E พระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์
F พระที่นั่งบรรยงก์รัตนาสน์
G ตำหนักโคหาสวรรค์ หรือ ตำหนักดิ์ก
H พระที่นั่งโปรยข้าวตอก
I โรงเครื่องต้น
J ระหัดน้ำ
K พระคลังมหาสมบัติ
L โรงช้างเผือก
M ปราสาทพระเทพบิดร
N หอพระมณเฑียรธรรม
O ศาลหลวง
P ศาลาลูกขุน
Q โรงราชรถ
R บริเวณพระคลังมหาสมบัติ
S ตำหนักสระแก้ว
T ตำหนักสวนกระต่าย
U ศาลาสารบัญชีและหอแปลพระราชสาร
V บริเวณท้ายสนาม
W ฉนวนน้ำประจำท่าราชสุภรี
X ตำหนักประทมเพลิง
1 ป้อมท่าคั่น
2 ประตูจักรมหิมา
3 ประตูศรีไชยศักดิ์
4 ประตูสวรรค์พิจิตร
5 ประตูสมณพิศาลดี
6 ป้อมปืน
7 ประตูศิลาภิรมย์
8 ประตูอาคเนยาตรา
9 ป้อมศาลาสารบัญชี
10 ประตูวิจิตรพิมล
11 ประตูมงคลภิศาลดิ์
12 ประตูฤทธิ์ไพศาล
13 ป้อมปืนตรงวัดชีเชียง หรือป้อมศาลาพระมงคลบพิตร
14 ประตูบวรนิมิตร
15 ป้อมมุมวัดพระศรีสรวเพชญ หรือป้อมมุมวัดรามาวาส
16 ประตูช่องกุด
17 ป้อมปืนมุมสระแก้ว
18 ประตูบวรเจษฎาเรศ หรือประตูสวนอุ่น
19 ป้อมสวนอุ่น
20 ประตูชลาศิตทวารสาเหว
21 ประตูมหาโภคราช
22 ประตูอุตมคงคา
23 ประตูจันทวารมรณาภิรมย์
24 ป้อมปากท่อ หรือ ป้อมท้ายสนม
25 ประตูบวรนารีย์มหาภพชนย์ หรือประตูดิน
26 ประตูมหาไตรภพชลทวารอุทก หรือ ประตูฉนวนน้ำประจำท่าวาสุกรี
27 ประตูเสาธงไชย
28 ประตูเจ้าปราบ
29 ประตูช้างเผือก
30 ประตูท่าคอย
31 ประตูสำราญไพชน
32 ประตูสุรินทร์ทวาร
33 ประตูพิไชยสุนทร
34 ประตูพิศาลศิลา
35 ประตูไชยมงคลไตรภพชล
36 ประตูภูผาภพชล
37 ประตูสวรรค์โคหา
38 ประตูพิมานมงคล
39 ประตูไพชนย์ทวาร
40 เกยเทียบเรือพระที่นั่งเหล็ก
41 ประตูต้นส้มโอ
42 ประตูฉนวน
43 ประตูสุเมรุ
44 ประตูสะพานแพะ
45 ประตูสวรรค์ภิรมย์
46 ประตูอุดมนารีย
47 ประตูสวรรค์ภิรมย์
48 ประตูสวรรค์ไพชยนต์รัตน์
49 ประตูภิรมย์เจษฎา
50 ประตูสุทรภูสิต
51 ประตูภิรมย์ธารา
52 ประตูอุตมพัตรา
53 สะพานทอง
54 สะพานสายไข่
55 สะพานไกรลาส

ที่มา; ลักษณะกรรมในสถาบันพระมหากษัตริย์ น.59

บริเวณพระที่นั่งสุริยาสน์อมรินทร์
668330.000 M.E.
668340.000 M.E.

ทำให้สามารถอธิบายความสัมพันธ์ทางสถาปัตยกรรมในบริเวณนี้ได้อย่างรางเลือน แต่กระนั้นก็ดีเหนือขึ้นไปประมาณ 2 เมตร ที่หลุม 44 บ (ตั้งแต่พิกัด 668526 ME ตัดกับพิกัด 1587819 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 12) ถึงหลุม 45 ผ (ประมาณพิกัด 668537 ME ตัดกับพิกัดประมาณ 1587821 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 13) ได้ขุดพบร่องรอยของลวดบัวด้านในของฐานรากกำแพงยาวประมาณ 11 เมตร อยู่ลึกจากผิวดินลงไปประมาณ 1.50 เมตร นับเป็นบริเวณที่หลงเหลือหลักฐานของแนวกำแพงที่ชัดเจนที่สุด ชั้นดินบริเวณนี้มีทั้งเป็นชั้นทรายละเอียดและชั้นดินที่มีเถ้าถ่านจากการเผาไหม้ทับถมหนาแน่นเห็นได้ชัดเจน

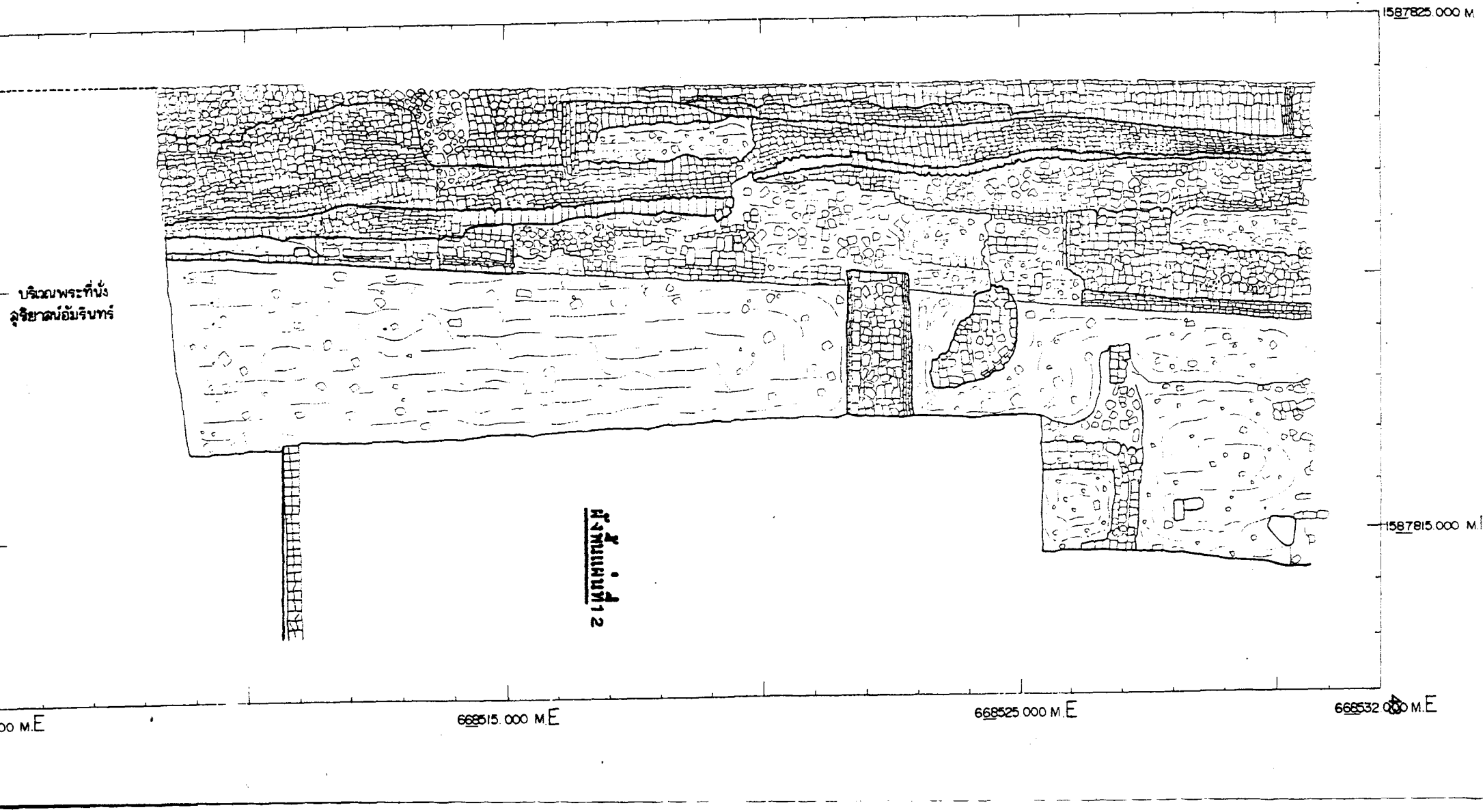
การขุดแต่งแนวกำแพงวังหลวงระหว่างหลุม 44 บ ถึงหลุม 49 บ (พิกัด 668530 ME ถึงพิกัด 668556 ME) (ผังพื้นแผ่นที่ 13) ซึ่งบริเวณเกือบกึ่งกลางของพื้นที่หลุม 47 บ (ประมาณพิกัด 668540) เป็นจุดหักเลี้ยวลงใต้ของแนวกำแพงระยะทางประมาณ 12 เมตร ก่อนที่แนวกำแพงจะพุ่งไปทางตะวันออกดังเดิม ที่ส่วนบนของผังได้พบแนวอิฐ 2 ชุดก่อประชิดฐานรากกำแพง แนวอิฐชุดแรกขนาดประมาณ 3x3 เมตร ลักษณะคล้ายรูปตัวแอล แนวอิฐชุดที่ 2 ก่อคล้ายแนวขวาง เข้าใจว่าแต่เดิมอาจจะเป็นแนวอิฐชุดเดียวกับแนวอิฐชุดแรกซึ่งหากเป็นเช่นนั้นจริง แนวอิฐนี้จะมีขนาดประมาณ 3x6 เมตร ด้านบนของแนวอิฐมีพื้นอิฐตะแคงคล้ายถนนเลียบกำแพงวังด้านนอก แนวอิฐส่วนนี้อาจเป็นเพียงกระเปาะรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่ก่อยื่นออกไปจากแนวหลักของกำแพงวังเท่านั้น

ที่หลุม 47 น ถึงหลุม 49 ผ (ประมาณพิกัด 668540 ME ถึงพิกัด 668544 ME และพิกัด 1587819 MN ถึงพิกัด 1587825 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 13) ได้พบร่องรอยของถนนปูอิฐตะแคงแบบขัดขวางสลับตั้งทอดตัวเลาะเลียบเป็นแนวจากเหนือลงใต้ขนานกับแนวรากฐานกำแพง และถัดออกไปเล็กน้อยมีท่อน้ำดินเผาขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 10-12 เซนติเมตร ถูกฝังเลียบแนวถนนยาวประมาณ 7 เมตร ก่อนจะหักเลี้ยวไปทางตะวันตกเข้าสู่ภายในพระราชวังหลวง ช่วงนี้ท่อน้ำอาจสูญหายไปเป็นระยะทางประมาณ 7 เมตร ก่อนจะปรากฏหักเลี้ยวลงใต้อีกครั้งหนึ่งด้านในแนวกำแพงวัง

ด้านล่างของท่อน้ำมีลำรางทำด้วยแท่งศิลาแลงสี่เหลี่ยมเซาะได้รูปขนาดประมาณ 30x60 เซนติเมตรรองรับ ในชั้นต้นนี้อาจระบุได้เพียงว่าท่อดังกล่าวอาจจะเป็นท่อน้ำสำหรับการบริโภคหรือเป็นท่อไขน้ำพุ ณ พื้นที่ใกล้เคียง

การขุดแต่งที่หลุม 46 บ (ประมาณพิกัด 668541 ME ตัดกับพิกัด 1587815 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 13) พบชั้นอิฐขนาดประมาณ 2x3x1.50 เมตรหล่นอยู่ไม่ห่างจากแนวท่อน้ำดินเผาเท่าใดนัก การก่ออิฐที่จุดนี้มีลักษณะเรียงตะแคงเหลื่อมรายซ้อนกันเป็นวงโค้งมุมแหลมด้านบน

จากการประมวลเหตุผลและแนวความคิดในการอธิบายองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของประตูและแนวรากฐานกำแพงวัง หลักฐานที่ปรากฏทำให้เชื่อว่าเป็นที่ตั้งของประตูวังชื่อประตูเสาธงไชยดังผังสันนิษฐานพระราชวังหลวงระยะที่ 3 ในหนังสือสถาปัตยกรรมในสถาบันพระมหากษัตริย์ หน้า 39

1587825.000 M.
บริเวณพระที่นั่ง
สุริยาศน์อัมรินทร์
1587815.000 M.
668515.000 M.E
668525.000 M.E
668532.000 M.E

รูปผังพื้น แนวกำแพงพระราชวังโบราณ ทิศเหนือ

สิ่งที่น่าสนใจสำหรับการขุดแต่งบริเวณนี้คือที่หลุม 48 น (พิกัดประมาณ 668547 ME ตัดกับพิกัด 1587813 MN) (ผังพื้นแผนที่ 13) ได้ขุดพบชั้นอิฐ 2x3 เมตร สูงประมาณ 2 เมตร (วัดจากผิวดินลงไปถึงฐาน) ตั้งอยู่บนแนวกำแพงซึ่งมีรากฐานไม่มั่นคง เนื่องด้วยปัญหาการรื้ออิฐออกไปใช้ประโยชน์ด้านอื่นในอดีต เมื่อเกิดน้ำท่วมจังหวัดพระนครศรีอยุธยาระหว่างปฏิบัติงานจึงทรุดพังลงไป แต่ก่อนหน้านั้นได้พบว่า ที่เชิงฐานของชั้นอิฐนี้ มีพื้นอิฐปูเป็นแนวจากตะวันตกไปตะวันออกตามความยาวของแนวกำแพง ได้พื้นอิฐมีโพรงอิฐ ซึ่งมีไม้เนื้อแข็งเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 10 เมตรสอดไว้ เพื่อใช้เป็นแกนโครงสร้างฐานรากกำแพง ลักษณะเทคนิคเช่นนี้ยังพบร่องรอยอยู่ในพื้นที่ขุดแต่ง ระหว่างหลุม 50 ด ถึงหลุม 53 ด (พิกัด 668560 ME ถึงพิกัด 668575 ME) (ผังพื้นแผ่นที่ 14) อีกด้วย

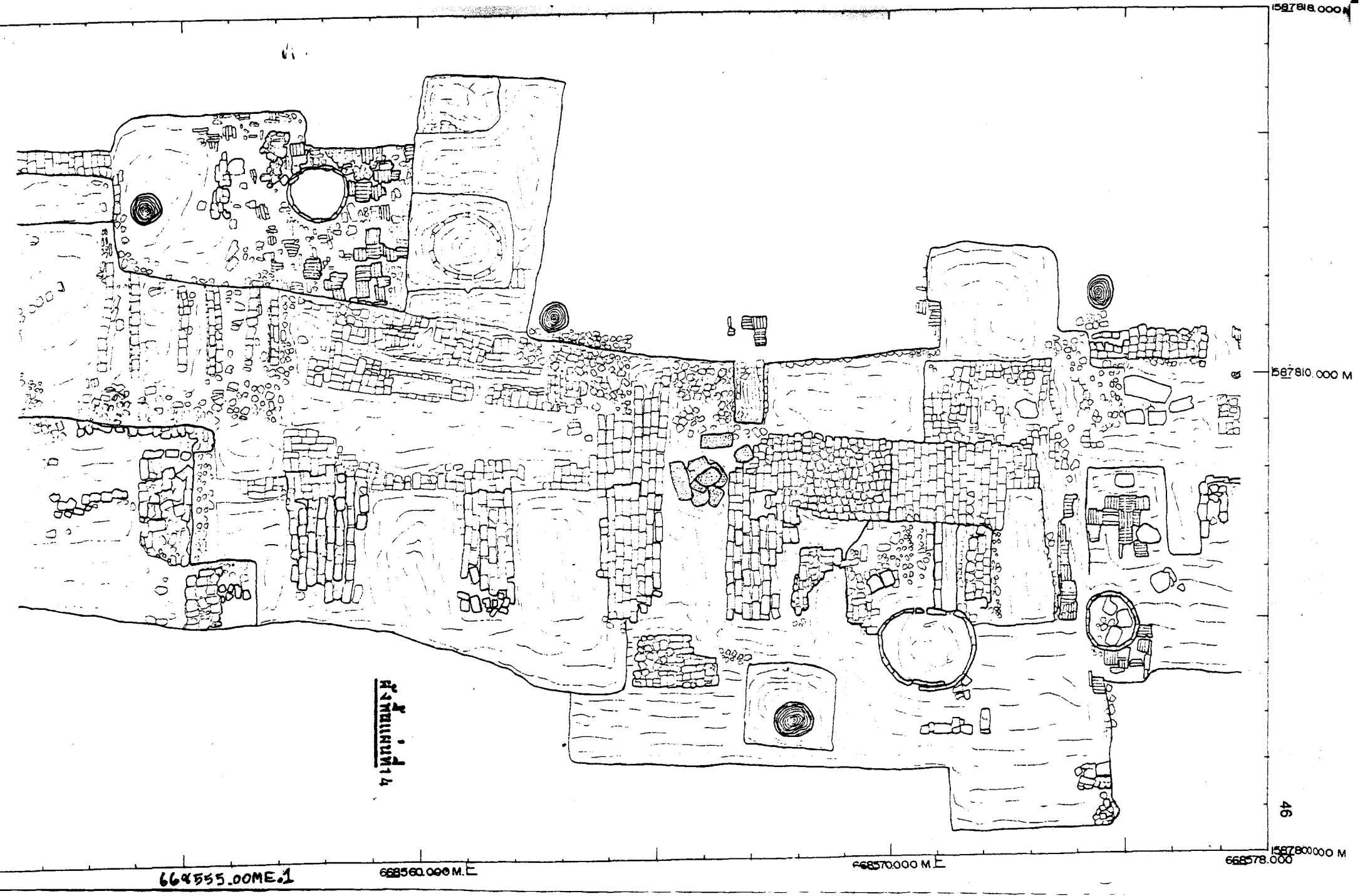
การขุดแต่งระหว่างหลุม 48 ต ถึงหลุม 50 ต (พิกัด 668550 ME (ผังพื้นแผ่นที่ 13) ถึงพิกัด 668556 ME (ยึดตามพิกัดในผังพื้นแผ่นที่ 14)) พบว่าแนวรากฐานกำแพงวังเสื่อมสภาพจนเกือบหมดสิ้น ชั้นดินที่ทับถมอยู่เต็มไปด้วยเศษอิฐหักกากปูนและเศษกระเบื้องมุงหลังคา พบร่องรอยแนวเอ็นของเชิงเทินอย่างเลือนรางเท่านั้น

อย่างไรก็ตามบริเวณนี้พบชิ้นส่วนของใบระกาดินเผาปั้นเป็นกระจังรูปเทพนมถวายกรจำนวนมากกระจัดกระจายทั่วไป เช่นเดียวกับระบุในรายงานของพระยาโบราณราชธานินทร์ [1]

การขุดแต่งพื้นที่ภายในผังพื้นแผ่นที่ 14 ได้พบบ่อปูนในระดับประมาณ 150 เซนติเมตรจากผิวดิน บ่อปูนนี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับแนวกำแพงวังตั้งแต่ระยะเริ่มสร้างกำแพงและถูกกลบทิ้งเมื่อหมดประโยชน์การใช้งาน ถัดขึ้นมาด้านบนเป็นถนนปูด้วยอิฐตะแคงและบ่อปูนอีกหนึ่งบ่อ ถนนอิฐนั้นกว้างประมาณ 4 เมตร ขณะที่บ่อปูนมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 150 เซนติเมตร ร่องรอยของถนนอิฐขัดเฉาะเฉียบเชิงกำแพงด้านนอกจะปรากฏให้เห็นเป็นระยะๆ ตลอดความยาวของแนวกำแพง การพบบ่อปูนอยู่ต่างระดับกันเช่นนี้ แสดงถึงการก่อสร้างและการบูรณะแนวกำแพงวังด้านเหนือซ้อนทับกันมากกว่าหนึ่งสมัย

การขุดแต่งระหว่างหลุม 50 น ถึงหลุม 54 น (พิกัด 668555 ME 1 ถึงพิกัด 668574 ME และพิกัด 1587805 MN ถึงพิกัด 1587810 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 14) ได้พบหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความคิดในการออกแบบองค์ประกอบแนวกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ ซึ่งมิค่อยจะพบบ่อยนักหากไม่มีการขุดแต่งทางโบราณคดี ลักษณะดังกล่าวเริ่มต้นจากการขุดและบดอัดดินเหนียวให้แน่นเป็นแนวเพื่อเตรียมฐานราก จากนั้นก่ออิฐเป็นร่องยาวเพื่อสอดไม้เนื้อแก่นก่อนจะก่อกำแพงขึ้นมา เพื่อกันมิให้ชั้นอิฐทรุดตัวหรือปริแยก คล้ายโครงสร้าง คสล. ในชั้นหลัง ส่วนรับน้ำหนักนี้กว้างประมาณ 2 เมตร ถัดลงมาด้านใต้มีการ

1 ตำนานกรุงเก่า "ประชุมพงศาวดาร เล่ม 37 ภาค 63, หน้า 64.

1587818.000 N
1587810.000 M
1587800000 M
46
668560.000 M.E
668570.000 M E
668578.000
664555.00ME.1

ออกแบบให้พื้นด้านในเขตพระราชฐานชั้นนอกบริเวณต่อเนื่องกับเชิงกำแพงลาดเทลงมาหาแกนฐานราก ชั้นดินที่ทำลาดเทนั้นถูกบดอัดด้วยดินเหนียวอย่างแน่นหนา ลักษณะเด่นของการออกแบบเชิงกำแพงจุดนี้คือการปูอิฐลาดเทตามแนวนอนหันด้านสกัดเข้าหาแนวฐานรากกำแพง แนวอิฐลาดเทมีขนาด 150 เซนติเมตร ยาวประมาณ 5 เมตร และเท่าที่ขุดพบในผังพื้นแผ่นที่ 14 นี้ มีจำนวน 5-6 แนว เว้นช่วงห่างกันเป็นระยะๆ ช่วงละประมาณ 2 เมตร การออกแบบแนวลาดเทลักษณะเช่นนี้ยังปรากฏอยู่ในพื้นที่ขุดค้นระหว่างหลุม 57 ฉ ถึงหลุม 59 ฉ (พิกัด 668585 ME ถึงพิกัด 668590 ME) (ผังพื้นแผ่นที่ 15) อีกด้วย ส่วนพื้นโครงสร้างอิฐสอดแก่นไม้ดังได้กล่าวไปแล้วนั้นอาจปรากฏหลักฐานต่อเนื่องมาจากหลุม 47'ค (พิกัด 668547 ME) (ผังพื้นแผ่นที่ 13) ก็ได้

ถัดไปทางตะวันออกเล็กน้อยได้ขุดพบหลักฐานที่บ่งชี้ว่าน่าจะเป็นช่องประตูอีกแห่งหนึ่งของแนวกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือระหว่างหลุม 54 ค ถึงหลุม 55 ค (พิกัดประมาณ 668574 ME ถึงพิกัด 668577 ME) (ผังพื้นแผ่นที่ 14) ประตูนี้ตั้งอยู่ตรงกับแนวช่องประตูไชยมงคลไตรภพชลหรือประมาณหลุม 18 ช (พิกัด 668805 ME ตัดกับพิกัด 1587755 MN) ผังสันนิษฐานพระราชวังหลวงระยะที่ 3 เรียกว่าประตูเจ้าปราบ [1] ใกล้ๆ กันนั้นมีแท่งหินทรายหรือหินแกรนิตเสื่อมสภาพเนื่องจากถูกเผาด้วยความร้อนสูงครั้งเสียกรุงกระจัดกระจายทั่วไป ถัดลงมาทางใต้พบพื้นลานอิฐตะแคงคล้ายทางสัญจรเข้าออกประตู ทำเป็นแนวมาจากประตูไชยมงคลไตรภพชล มีบ่อปูนแทรกอยู่ได้พื้นลาน 2 บ่อ แท่งหินแกรนิตนั้นมักจะพบเสมอบริเวณช่องประตูกำแพงวัง

การขุดแต่งพื้นที่ระหว่างหลุม 57 ฉ (พิกัด 668580 ME) ออกไปทางตะวันออกระยะทางยาวประมาณ 5 เมตร (ผังพื้นแผ่นที่ 15) พบแนวลาดเทของพื้นอิฐดังได้กล่าวไปแล้ว นอกจากนี้ยังพบร่องรอยของถนนอิฐตะแคงเลียบเชิงกำแพงด้านนอก (มุมซ้ายบนของผังพื้นแผ่นที่ 15) และร่องรอยของถนนอิฐตะแคงที่ทำเป็นแนวมาจากด้านตะวันออก (เลียบเชิงกำแพงวังด้านทิศเหนือมา ดูมุมซ้ายล่างของผังพื้นแผ่นที่ 16) แนวกำแพงวังหลวงช่วงนี้ถูกรื้ออิฐออกไปจนเสื่อมสภาพเกือบจะทั้งหมด การรื้ออิฐของคนชั้นหลังจะฉอดอิฐจากส่วนบนออกไปก่อนทีละก้อนๆ ตามแนวสอปูนแม้แต่อิฐที่เป็นโครงสร้างของกำแพงที่อยู่ลึกลงไปจากผิวดินก็ถูกรื้อออกไปตามความกว้างของแนวกำแพง จนกระทั่งแนวกำแพงมีลักษณะเป็นร่องคล้ายสนามเพลาะ เนื่องจากดินทั้งสองข้างแนวกำแพงมิได้ถูกขุดคุ้ยออกไปด้วย เมื่อรื้ออิฐออกจนหมดแล้วจึงได้เกลี่ยเศษอิฐหักกากปูนและเศษกระเบื้องมุงหลังคามากลบร่องดังกล่าวภายหลัง และชั้นอิฐที่ถูกก่อขึ้นมาเหนือชั้นทับถมร่อง แนวกำแพงบริเวณนี้อาจเป็นหลักฐานแสดงการเข้ามาตั้งบ้านเรือนของราษฎรภายหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาในช่วง 100-150ปีมานี้เอง เนื่องจากรากฐานของชั้นอิฐไม่มีความสัมพันธ์กับแนวกำแพงแต่อย่างใด นอกจากนี้อิฐที่นำมาก่อเป็นพื้นอาคารก็เป็นอิฐไม่สมบูรณ์อีกด้วย (ดูผัง

1 ปังสันนิษฐานพระราชวังหลวงระยะที่ 3, สถาปัตยกรรมในสถาบันพระมหากษัตริย์, หน้า 39.

1587810.000

1587805.000 M.

668600.000 M.E.

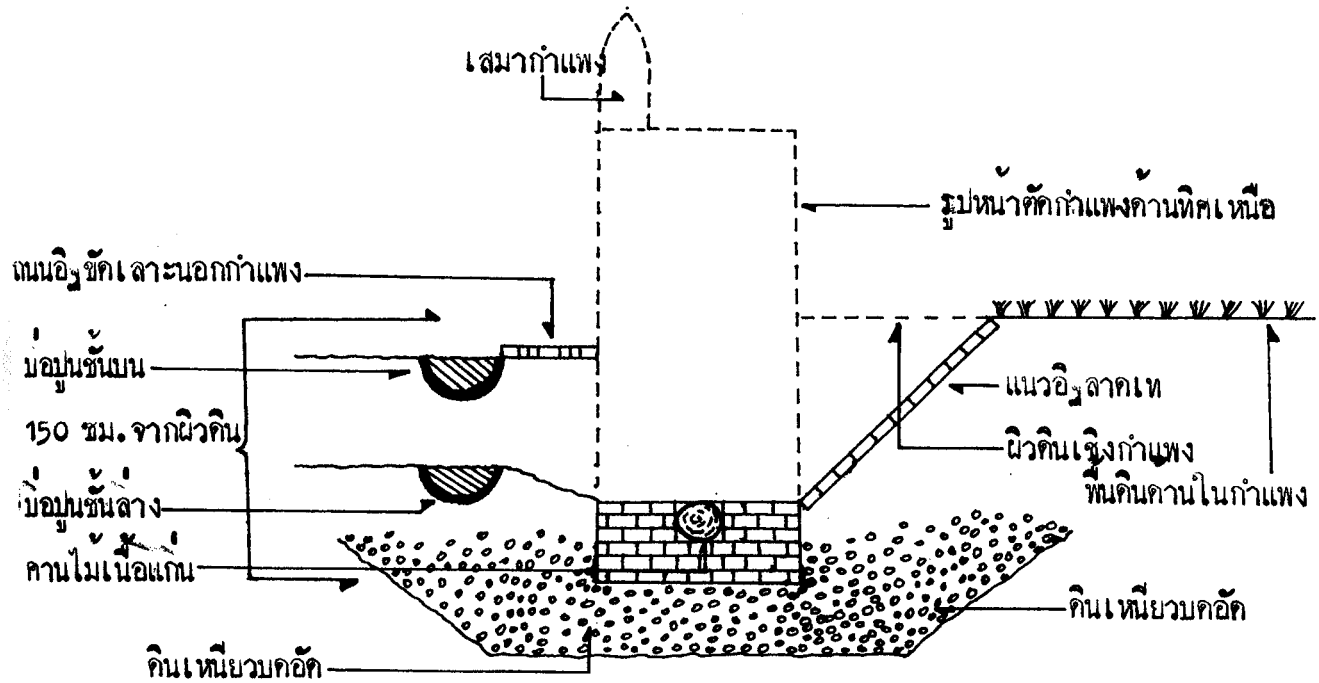
668590.000 M.E.

668580.000 M.E.

N

ประตูเข้าปราบ

ผังพื้นแผ่นที่ 15

รูปสังเขปแสดงแนวลาดเทของเชิงกำแพงและพื้นสอดคานไม้เนื้อแก่น
รองรับแนวกำแพง บริเวณ หลุม 50 น - 54 บ

พื้นแผ่นที่ 15 ต่อแผ่นที่ 16) และภายในเขตอาคารดังกล่าว(ขนาด 5.5x10 เมตร)พบแท่งหินแกรนิตกระจายอยู่ประมาณ 10 แท่ง

การขุดแต่งระหว่างหลุม 58 ฌ ถึงหลุม 60 ฌ (พิกัด 668610 ME ถึงพิกัด 668630 ME) (ผังพื้นแผ่นที่ 16) พบฐานรากแนวกำแพงวังกว้าง 3 เมตรที่หลุม 58 ด ถึงหลุม 58 ถ (ประมาณพิกัด 1587809 MN ถึงพิกัด 1587812 MN) ถัดลงมาระหว่างหลุม 59 ฒ ถึงหลุม 59 ด (พิกัด 1587803 MN พิกัด 1587808 MN) พบร่องรอยฐานรากของอาคารขนาดประมาณ 12x5 เมตรลักษณะก่อประชิดกับแนวกำแพง มีเอ็นแบ่งฐานออกเป็นส่วนๆ เพื่ออัดดินรองรับโครงสร้างส่วนบน ชั้นดินภายในเขตรากฐานอาคารและบริเวณใกล้เคียงพบเศษขี้แร่หรือเศษตะกรันโลหะที่ผ่านการหลอมละลายขนาดค่อนข้างเล็กกระจัดกระจายอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังพบเม็ดกรวดและก้อนหินกรวดแม่น้ำขนาดต่างๆ สภาพคล้ายกับเคยถูกเผาไฟมาก่อนกระจัดกระจายปะปนอยู่กับเศษเถ้าถ่าน หลักฐานคำให้การของชาวกรุงเก่าได้กล่าวถึงยุทธวิธีของพระเจ้าเชียงใหม่ตั้งรับกองทัพอยุธยาสมัยสมเด็จพระนารายณ์ แบบระยะประชิดถึงขั้นถูกเข้าตีติดกำแพงเมืองตอนหนึ่งว่า

"ให้ปิดประตูลงเขื่อนแน่นหนา ขับพลขึ้นรักษาเชิงเทินเป็นสามารถ ให้ตั้วทรายหลอมตะกั่ว เดี่ยวชันน้ำมันยางสำหรับเทราดเมื่อข้าศึกเข้าตีปล้นกำแพง....." [1]

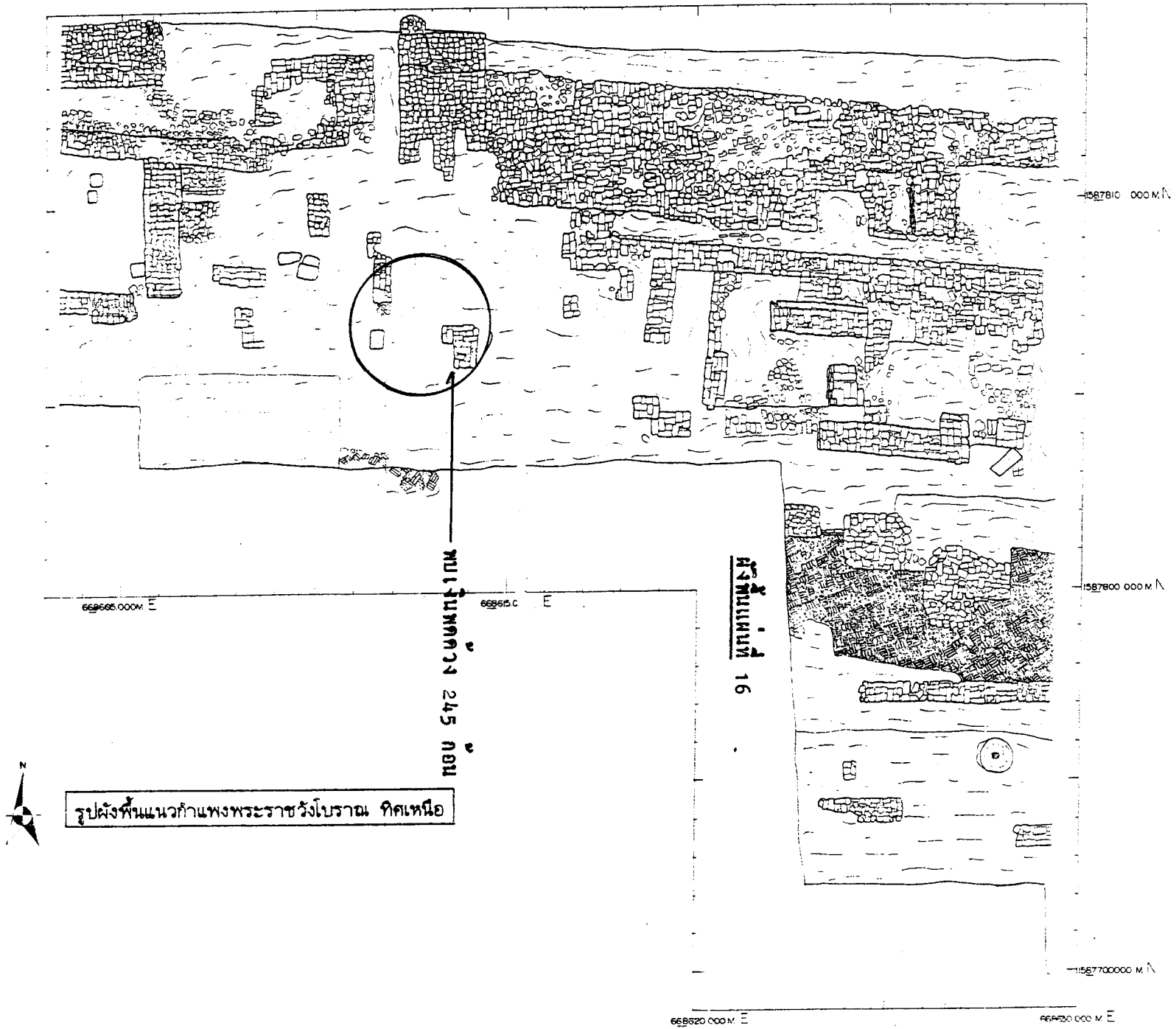
จากการเปรียบเทียบชั้นดินแนวอิฐและโบราณวัตถุที่พบในบริเวณนี้ เชื่อว่าฐานรากของอาคารหลังนี้คงถูกสร้างขึ้นในสมัยอยุธยา

ถัดจากฐานรากอาคารดังกล่าวลงมาทางใต้ พบแนวทางเดินปูอิฐตะแคงขัดเฉียง ที่หลุม 63 ต (พิกัด 1587800 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 16) ขนาดประมาณ 3.50 เมตร ทางเดินหรือถนนสายนี้มีไหล่ทางลาดลงทั้งสองด้าน ส่วนกลางนูนเล็กน้อย ถนนสายนี้ทำแนวแยกจากถนนปูอิฐที่ช่องประตูช้างเผือก 1 (ผังพื้นแผ่นที่ 17) มุ่งไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ และน่าจะสิ้นสุดลงที่ประตูเข้าปราบ (ผังพื้นแผ่นที่ 14-15-16) รวมเป็นระยะทางประมาณ 60 เมตร

ถนนบางส่วนมีเศษอิฐหักกากปูนและมีชั้นอิฐที่ก่อแบบไม่เป็นระเบียบเท่าใดนักทับถมหรือเรียงรายอยู่ด้านบน จึงคาดว่าจะเป็นแนวถนนอิฐซึ่งมีมาแต่เดิม หลักฐานสำคัญที่ปรากฏบริเวณนี้อีกอย่างหนึ่งคือการขุดพบเงินพดด้วงมีร่องรอยถูกเผาไฟจำนวน 245 ก้อนถูกฝังดินปะปนอยู่กับเศษดินเศษถ่านเป็นกระจุกระดับตื้นๆ ไม่ลึกจากผิวดินแต่อย่างใด (ผังพื้นแผ่นที่ 16)

การขุดแต่งพื้นที่หลุม 63 ต ถึงหลุม 67 ท (ระหว่างพิกัด 668634 ME ถึงพิกัด 668650 ME และพิกัด 1587800MN ถึงพิกัด 1587815 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 17) ได้พบหลักฐานของช่องประตูช้างเผือกดังได้กล่าวถึงไปแล้วข้างต้น ช่องประตูช้างเผือกมีขนาดกว้างประมาณ 5 เมตร ตั้งอยู่ที่หลุม 64 ถ ถึงหลุม

1 ผังสันนิษฐานพระราชวังหลวง, สถาปัตยกรรมในสถาบันพระมหากษัตริย์, หน้า 39.

1587810 000 M. N
1587800 000 M. N
1567700000 M. N
668665.000M. E
668665.0 E
668620.000 M. E
668630.000 M. E
ถนนหลวง 245 ตอน
ตอนที่ 16
N
รูปผังพื้นแนวกำแพงพระราชวังโบราณ ทิศเหนือ

รูปผังพื้น แนวกำแพงพระราชวังโบราณ ทิศเหนือ

65 ถ (ประมาณพิกัด 668636 ME ถึงพิกัด 668641 ME ตัดกับพิกัดประมาณ 1587810 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 17) พบแผ่นหินแกรนิต หรือ หินทรายถูกเผาไฟจนผิวนอกเสื่อมสภาพและแตกเปราะง่ายวางเรียงรายอยู่จำนวน 5 แผ่นที่บริเวณช่องประตู แผ่นหินกลุ่มนี้มีขนาดประมาณ 50x100 เซนติเมตร บริเวณที่พบแผ่นหินวางอยู่พบชิ้นส่วนของเถ้าถ่านจากไม้เนื้อแข็งและเหล็กยึดเครื่องไม้ หรือตะปูตะปลิงบิดหล่า เป็นสิ่งของที่พบร่วม (Associated finds) จำนวนหนึ่ง ด้านเหนือของช่องประตูมีแนวถนนอิฐตะแคงขัดขนานกับทิศและเลียบแนวกำแพงวังด้านนอกถัดลงมาทางใต้ประมาณ 2 เมตร พบถนนอิฐขัดเฉียงกว้างประมาณ 5 เมตร วางเป็นแนวลงมาทางใต้ และสิ้นสุดลงที่หลุม 60 ต (ประมาณพิกัด 1587804 MN) เนื่องจากมีแนวอิฐผุขวางคั่นอยู่สังเกตได้ว่าใต้ผิวถนนส่วนเหนือใกล้ช่องประตูมีร่องรอยถนนอิฐรองรับอีกชั้นหนึ่ง แนวถนนบางส่วนถูกตัดเฉียงออกไปทางตะวันตก เป็นเส้นเดียวกับที่แนวที่อาจแล่นไปสิ้นสุดที่ประตูเจ้าปราบ ดังได้กล่าวไปแล้ว ทางด้านใต้แนวถนนเริ่มปรากฏให้เห็นอีกครั้งรางๆที่หลุม 60 ค (ประมาณพิกัด 1587802 MN) แล้วชัดเจนยิ่งขึ้นที่หลุม 61 ช (ประมาณพิกัด 1587750 MN) [1] ถนนเส้นนี้ถูกวางแนวเป็นเส้นตรงไปจรดถนนป่าตอง [2] หรือเรียกว่าถนนพระศรีสรรเพชญ์ [3] ผิวถนนอิฐใกล้ช่องประตูจะมีสภาพดีกว่าผิวถนนซึ่งอยู่ถัดลงไปจากแนวกำแพงในชั้นดินที่ถูกไถดันมาทับถมอยู่ในระนาบเดียวกันกับแนวกำแพงอันเนื่องมาจากวัตถุประสงค์ในการสร้างสนามกีฬาประจำจังหวัดในอดีตก่อนจะมีนโยบายและโครงการอนุรักษ์พระราชวังหลวง ได้พบหลักฐานสำคัญชนิดหนึ่งคือ ขวากบก รูปคล้ายดาวสี่แฉกกว้างประมาณ 4.5 เซนติเมตร เกลื่อนกระจายคล้ายถูกโรยไว้ตามยุทธวิธีการตั้งรับแบบโบราณ

ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของผังพื้นแผ่นที่ 17 พบว่าแนวกำแพงได้หักเลี้ยวเป็นมุมฉากลงมาเล็กน้อยก่อนจะแล่นไปทางตะวันออก ตรงกับแนวที่ถูกบูรณะและจำลองรูปแบบเดิมของกำแพงบางส่วนในอดีตทางมุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือของกำแพงวังหลวง กำแพงส่วนนี้มีร่องรอยของรากฐานกว้างประมาณ 6-8 เมตร

2.3 ลักษณะแผนผัง รากฐานและเทคนิคทางสถาปัตยกรรมของกำแพงวังหลวง ด้านตะวันออกภายหลังการขุดแต่ง

แนวกำแพงวังหลวงด้านตะวันออกนี้เคยถูกขุดแต่งมาแล้วในสมัย ร.5 พื้นที่ขุดแต่งแนวกำแพงวังหลวงด้านตะวันออกมีความต่อเนื่องกันไปจากมุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือลงไปทางใต้ระยะทาง 303 เมตร (จากความยาวทั้งสิ้น 550 เมตร) การขุดแต่งเริ่มขึ้นที่หลุม 62 ฌ (พิกัดประมาณ 1587793 MN)

1 ผังบริเวณพระราชวังหลวง, หจก. ธุรศักดิ์ก่อสร้าง, 2539.

2 แผนที่พระราชวังโบราณ, หน่วยศิลปากรที่ 1, 2509.

3 ผังปรับปรุงคลองและถนนอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา, โครงการปรับปรุงแผนแม่บทอุทยานประวัติพระนครศรีอยุธยา, 2537, หน้า 57.

(ผังพื้นแผ่นที่ 18) และสิ้นสุดลงที่หลุม 64 ก'ข (ประมาณพิกัด 1587490 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 32) กำแพงวังหลวงด้านนี้ทำแนวเบี่ยงจากทิศเหนือกริดประมาณ 15 องศา ด้านตะวันออกของแนวกำแพงพบท่อน้ำประปาแบบพีวีซี ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 20 เซนติเมตรฝังเลียบผ่านใต้ดิน

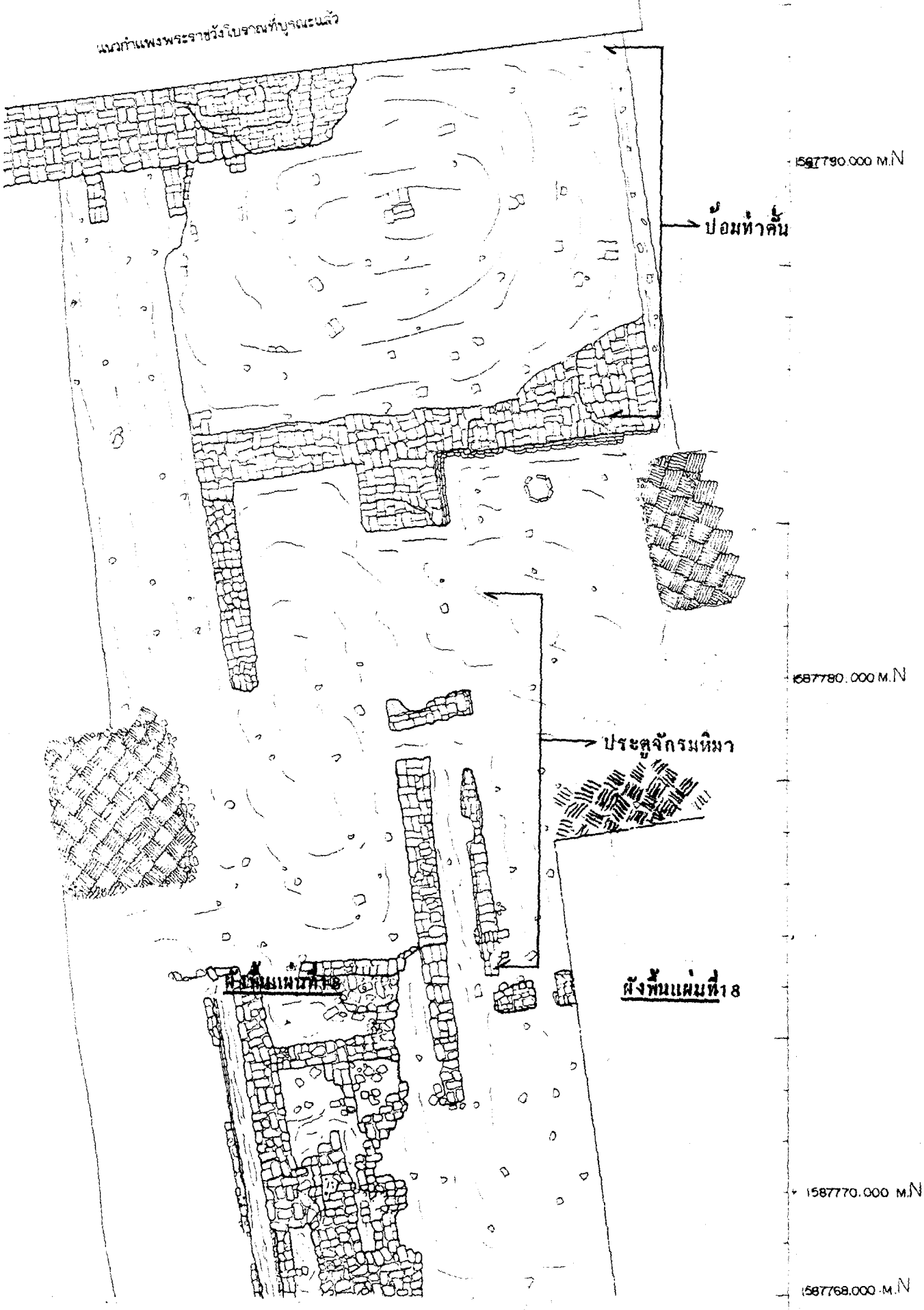
การขุดแต่งมุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือของกำแพงวังหลวงพบรากฐานบางส่วนของป้อมท่าดั้น ขนาด 8x10 เมตร ส่วนทางด้านตะวันออกเฉียงใต้ของรากฐานป้อมพบร่องรอยคล้ายถนนอิฐตะแคงขัดเฉียง 2 แนว อยู่ห่างกันประมาณ 2 เมตร จากหลักฐานแผนที่กรุงเทพทวาราวดี รศ.117 ของพระยาโบราณราชธานินทร์ พบว่าแนวทั้งสองนี้เป็นถนนอิฐสายเดียวกันซึ่งทำแนวจากเหนือไปใต้เลาะเลียบกำแพงวังหลวงด้านตะวันออกผ่านวัดบรมพุทธารามไปสิ้นสุดที่ประตูชัย

ด้านตะวันตกเฉียงใต้ของป้อมท่าดั้น พบแนวถนนอิฐตะแคงแล่นมาจากทางทิศตะวันตกและพบว่าแนวกำแพงทางส่วนเหนือของถนนสายนี้ที่หลุม 61ฎ (ประมาณพิกัด 1587780 MN ผังพื้นแผ่นที่ 18) มีช่องว่างระหว่างแนวกำแพงคล้ายช่องประตู ผังสันนิษฐานพระราชวังหลวงระยะที่ 3 เรียกว่า ประตูจักรมหิมา โบราณวัตถุสำคัญที่ค้นพบบริเวณช่องประตูช้างเผือกชิ้นหนึ่ง เป็นรูปตัวที มีหัว 2 ชั้น เจาะรูคล้ายกับเป็นเหล็กยึดแผ่นกระดานประตูเข้ากับโครงหรือกรอบประตูขนาดใหญ่

การขุดแต่งแนวรากฐานกำแพงวังหลวงด้านตะวันออกส่วนใน ตั้งแต่ช่องประตูจักรมหิมาลงไปถึงหลุม 61 ฐ (ประมาณพิกัด 1587775 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 18) ได้พบทางระบายน้ำเชิงกำแพงลึกประมาณ 50 เซนติเมตร กว้างประมาณ 50 เซนติเมตร กรุอิฐที่ขอบทั้งสองข้าง พื้นด้านล่างซึ่งมีลักษณะสอบก็ปูอิฐเช่นกัน

เมื่อทางระบายน้ำนี้แล่นผ่านช่องประตูก็จะพบแนวถนนปูอิฐตะแคงขวางไว้เป็นช่วง ครั้นถึงหลุม 63 ธ' (ประมาณพิกัด 15876005 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 27) ปรากฏว่ามีแนวกำแพงกว้างประมาณ 5 เมตร(จะได้กล่าวถึงข้างหน้า) ทำแนวจากด้านตะวันตกมาทางตะวันออก ขวางคั่นทางระบายน้ำนี้เอาไว้ เมื่อขุดลอกดินออกไปก็ได้พบว่าทางระบายน้ำมิได้สิ้นสุดเพียงนี้ หากแต่ถูกเจาะลอดแนวกำแพงออกไปจนถึงหลุม 63 น' (ประมาณพิกัด 1587598 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 27) จึงเบี่ยงแนวทำมุม 45 องศาไปทางตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 3 เมตร ก่อนจะทำแนวเลียบเชิงกำแพงลงไปทางใต้อีกครั้ง จนสุดเขตปฏิบัติงานขุดแต่งที่หลุม 66ก'ก (ประมาณพิกัด 1587490 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 32) และเข้าใจว่าทางระบายน้ำนี้คงจะมีตลอดแนวกำแพงด้านตะวันออกอย่างแน่นอน

การขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านตะวันออกตั้งแต่หลุม 62 ฎ (พิกัด 1587774 MN (ผังพื้นแผ่นที่ 18) ลงไปจนถึงประมาณพิกัด 158771 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 23) ได้พบแนวรากฐานกำแพงไม่ค่อยชัดเจนนัก แต่ถึงกระนั้นก็ยังพอจะอนุมานได้ว่า รากฐานแนวกำแพงด้านนี้มีความกว้างประมาณ 3 เมตร ส่วนด้านตะวันออกของแนวกำแพงวังปรากฏแนวอิฐยาวแต่ขาดหายเป็นช่วงๆ ห่างจากแนวกำแพงวังประมาณ 1.50 เมตร แนวอิฐดังกล่าวบางตอนก็มีสภาพเป็นเพียงชั้นหรือกองอิฐซ้อนๆ กันไม่มีร่องรอยของ

แนวกำแพงพระราชวังโบราณที่บูรณะแล้ว
1587790.000 M.N
ป้อมท้าคั้น
1587780.000 M.N
ประตูจักรมหิมา
ผังพื้นแผ่นที่ 8
ผังพื้นแผ่นที่ 8
1587770.000 M.N
1587768.000 M.N

การก่ออิฐสอปูนตามปกติ เช่นที่หลุม 60 ฃ (ประมาณพิกัด 1587738 MN ผังพื้นแผ่นที่ 21) บางช่วงก็ถูกก่อค่อนข้างมั่นคงแข็งแรง เช่นที่หลุม 60 ก ถึงหลุม 60'ฆ (ประมาณพิกัด 1587728 MN ถึงพิกัด 1587735 MN, ผังพื้นแผ่นที่ 21) และหลุม 63 ฆ ถึงหลุม 61 ข (ประมาณพิกัด 1587688 MN ถึง พิกัด 1587707 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 22) เมื่อวิเคราะห์ผังพื้นกำแพงวังหลวงด้านตะวันออกหลังการขุดแต่งประกอบกันทีละแผ่น ในชั้นนี้คงจะเห็นได้ว่า แนวอิฐดังกล่าว ค่อนข้างจะสัมพันธ์กับถนนอิฐเลียบกำแพงวังด้านนอกมากกว่าจะเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งส่วนใดของกำแพงวังหลวง รายงานการขุดแต่งพื้นวังของพระยาโบราณราชธานินทร์ระบุว่า นอกกำแพงวังหลวงด้านตะวันออกตั้งแต่หลังวัดธรรมิกราชไปจนถึงหน้าพระที่นั่งจักรวัติไพชยนต์ เป็นที่ตั้งของโรงม้าใช้ม้าแซงในราชการ [1] โบราณวัตถุที่ถูกค้นพบตั้งแต่ทางด้านใต้ของป้อมท่าคั่นลงมา ได้พบเหล็กเกือกม้า และเหล็กโค้งคล้ายกงล้อจำนวนหนึ่งด้วย แนวกำแพงวังหลวงตั้งแต่หลุม 62 ง' ถึงหลุม 64 ส' (ประมาณพิกัด 1587668 MN (ผังพื้นแผ่นที่ 24) ถึงประมาณพิกัด 1587632 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 25) ยังคงมีความกว้างประมาณ 3 เมตร และยังมีทางระบายน้ำเชิงกำแพงขนาบรากฐานกำแพงเช่นเดิม แต่ถัดลงไปจากหลุม 64 ส' ถึงหลุม 65ก'ก (พิกัด 1587632 MN ลงไปจนถึงพิกัดประมาณ 1587490 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 32 สุดเขตปฏิบัติงานขุดแต่ง) ปรากฏว่าแนวรากฐานกำแพงเริ่มขยายความกว้างออกไปเป็น 4 เมตร และเมื่อทางระบายน้ำเชิงกำแพงเปลี่ยนจากเดิมที่หลุม 64 ม' (ประมาณพิกัด 1587598 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 27) ทำให้ดูราวกับว่าทางระบายน้ำได้เปลี่ยนจากแนวขนานกับเชิงกำแพงมาเป็นแนวกึ่งกลางของแนวรากฐานกำแพงวังหลวง แต่แท้ที่จริงแล้วแนวดังกล่าวเป็นแนวเชิงกำแพงด้านในของกำแพงวังหลวงเช่นกัน สังเกตได้จากการขุดพบลวดบัวของฐานรากกำแพงด้านในที่หลุม 63 ธ' ถึงหลุม 64 บ' (ประมาณพิกัด 15876000 MN ถึงประมาณพิกัด 1587597 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 27) อยู่ถัดจากแนวทางระบายน้ำเชิงกำแพงออกไปทางตะวันออกเล็กน้อย ลักษณะดังกล่าวทำให้แนวกำแพงวังหลวงด้านตะวันออกส่วนนอกหนาเพียง 2 เมตร ขณะที่แนวกำแพงวังหลวงส่วนในมีร่องรอยของเสาอิฐและตอม่อรองรับ[1] ฐานเสาตั้งเรียงรายถัดจากทางระบายน้ำเข้าไปด้านใน เสาอิฐและฐานเสาตั้งอยู่ห่างกันช่วงละประมาณ 2 เมตร จึงเชื่อว่าตั้งแต่หลุม 63 ป' (พิกัด 1587590 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 27) ลงไปจนถึงหลุม 64 ภ' (ประมาณพิกัด 1587533 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 30) เป็นอย่างน้อยรวมระยะทางประมาณ 57 เมตร กำแพงวังหลวงด้านตะวันออกนี้มีโครงสร้างอาคารทำการประเภทใดประเภทหนึ่งของราชสำนักตั้งประชิดแนวรากฐาน ลักษณะเป็นอาคารก่อยาวจากเหนือลงใต้ ความกว้างของอาคารยังไม่สามารถกำหนดได้ เนื่องจากยังไม่พบแนวเสาขนานด้านในเป็นที่น่าสังเกตุว่า ตั้งแต่หลุม 63 ธ' (พิกัด 1587600 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 27) ลงไปจนตลอดความยาวของแนวกำแพงในพื้นที่ขุดแต่ง รากฐานกำแพงวังหลวงด้านตะวันออกนี้ปรากฏแนวเอ็นเป็นชั้นอิฐกว้าง 50 เซนติเมตร ยาว 1 เมตร คั่นขวางอยู่เป็นระยะๆ ห่างกันช่วงละ 3.50 เมตร แนวเอ็นดัง

1 ประชุมพงศาวดาร เล่ม 37 ภาค 63 หน้า 70.

กล่าวมีลักษณะคล้ายกับหลักฐานที่พบจากการขุดแต่งแนวกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันตก (ดูผังพื้นแผ่นที่ 3-4-5) จะแตกต่างกันแต่เพียงว่าแนวเอ็นที่ฐานรากกำแพงทิศตะวันตกมีลักษณะต่อเนื่องกับแนวรากฐานกำแพงอย่างแน่นหนามั่นคง ขณะที่แนวเอ็นซึ่งปรากฏตามรากฐานกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออกมีลักษณะบ่งบอกถึงการบดอัดดินและก่อเอ็นแบบหยาบๆขึ้นบนแนวฐานรากเดิม ดินที่ถูกนำมาอัดภายในช่องคูหา มีลักษณะเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายมีเศษอิฐหักกากปูน เศษภาชนะดินเผาและเศษกระเบื้องมุงหลังคาปะปนอยู่ด้วยเป็นจำนวนมาก การนำดินมาอัดในคูหาเอ็นจึงทำให้ร่องน้ำ(หรือทางระบายน้ำ) ถูกปิดโดยปริยาย (ดูผังพื้นแผ่นที่ 27-32) ลักษณะดังกล่าวสามารถอธิบายได้ 2 แนวทางคือ

1.ทางระบายน้ำด้านในมีมาแต่เดิมตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองควบคู่กับแนวกำแพงกว้าง 2 เมตร ด้านนอก ครั้นมีการสร้างอาคารประชิดรากฐานกำแพงส่วนนี้ ในระยะหลังจึงได้ก่อเอ็นขวาง ก่อแนวอิฐแปและอัดดินรองรับพื้นอาคาร

2.ทางระบายน้ำมีมาแต่เดิมตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง และยังคงใช้งานตลอดมาในสมัยอยุธยา ชั้นดินที่ถูกนำมาอัดในท่อระบายน้ำก่อนก่อเอ็นขวางด้านบน เป็นหลักฐานที่ถูกทำขึ้นใหม่หลังสมัยอยุธยา เนื่องด้วยชั้นดินมีเศษอิฐหักกากปูนและเศษกระเบื้องมุงหลังคาทับถมโดยตลอดเป็นจำนวนมาก การขุดพื้นวังหลวงระหว่างปี พ.ศ.2440-2466 แม้จะมีหลักฐานกล่าวถึงการขนดินบรรทุกรางเหล็กไปทิ้งชายน้ำริมกำแพงวังทางทิศ เหนือตั้งแต่หน้าป้อมท่าคั่นถึงแนวป้อมท้ายสนม [1] แต่การก่อแนวป้อมกำแพงประตูเมือง ประตูวัง สถานที่ต่างๆ ตามรูปรากเดิมด้วยเครื่องไม้ให้เหมือนอย่างพระราชวังครั้งกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ.2449 [2] อาจทำให้มีการปรับถมและขุดแนวกำแพงบางช่วงเพื่อเตรียมพื้นที่และตั้งเสากำแพงวังจำลอง เพื่อการพระราชพิธีรัชมงคลปี พ.ศ.2450 และต่อมาเมื่อมีการสร้างถนนซ้อนทับบนแนวกำแพงวังหลวงด้านตะวันออกประมาณปี พ.ศ.2498 แนวกำแพงวังด้านนี้ก็ถูกกลบทิ้งไปอีกครั้งหนึ่ง สำหรับการขุดแต่งเพื่อหาหลักฐานประตูกำแพงวังชั้นนอกด้านตะวันออกตลอดความยาวจากเหนือลงใต้ของพื้นที่ปฏิบัติงานตั้งแต่มุมกำแพงวังด้านตะวันออกเฉียงเหนือใต้ป้อมท่าคั่นลงมาได้พบร่องรอยที่อาจจะเป็นช่องประตูเข้าออกเขตพระราชฐานทั้งสิ้น 3 ประตู จากจำนวนประตูที่ถูกระบุในเอกสารโบราณ 7 ประตู

1.ประตูจักรมหิมา ตั้งอยู่ระหว่างหลุม 60 ญ ถึงหลุม 60 ฌ (พิกัด 1587780 MN ถึงประมาณพิกัด 1587780 MN) ความกว้างประมาณ 4 เมตร(ผังพื้นแผ่นที่ 18) บริเวณประตูจักรมหิมาและหรือเยื้องลงไปเล็กน้อย เป็นจุดที่พระยาโบราณราชธานินทร์ ผู้รักษากรุงเก่า ได้ตั้งโบราณศาลาเพื่อเป็นที่พักและควบคุมการขุดแต่งพื้นวังในสมัยรัชกาลที่ 5 [3]

1 ประชุมพงศาวดาร เล่ม 37 ภาค 63, หน้า 174.

2 ประชุมพงศาวดาร เล่ม 37 ภาค 63, หน้า 175.

3 ประชุมพงศาวดาร เล่ม 37 ภาค 63, หน้า 125.

2.ประตูศรีไชยศักดิ์ ตั้งอยู่ระหว่างหลุม 61 ช ถึงหลุม 61 ฌ (พิกัด 1587750 MN ถึงประมาณพิกัด 1587754 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 19) เป็นช่องประตูกว้างประมาณ 4 เมตร มีพื้นอิฐตะแคงเฉียงปรากฏอยู่ทั้งด้านในและด้านนอกของแนวกำแพง ประตูศรีชัยศักดิ์ห่างจากประตูจักรมหิมาราว 26 เมตร รายงานการขุดแต่งพื้นวังหลวงของพระยาโบราณราชธานินทร์ ระบุว่า ประตูจักรมหิมาตั้งอยู่ตรงกับแนวประตูพิชัยสุนทรหน้าพระที่นั่งสรรเพชญปราสาท [1] ปัจจุบันกรมศิลปากรได้บูรณะแนวกำแพงวังชั้นในและถนนอิฐตะแคงบางส่วนตามหลักฐานที่ปรากฏเมื่อประมาณปี พ.ศ.2530

3.ประตูสวรรค์พิจิตร ตั้งอยู่ที่ประมาณหลุม 61 ช ถึงหลุม 61 ซ (พิกัด 1587668 MN ถึงประมาณพิกัด 1587673 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 23) ลักษณะเป็นช่องประตูกว้างประมาณ 5 เมตร พื้นทางเข้าปูอิฐตะแคงแบบ 6 ก้อน มีแนวถนนอิฐตะแคงตัดตรงมาจากประตูมงคลสุนทรของกำแพงวังหลวงชั้นในช่องประตูสวรรค์พิจิตรมีแนวตรงกับด้านหลังวิหารวัดธรรมิกราช ตามรายงานของพระยาโบราณราชธานินทร์ [2] แนวประตูสวรรค์พิจิตรอยู่ห่างจากประตูศรีไชยศักดิ์ลงมาทางใต้ประมาณ 83 เมตร

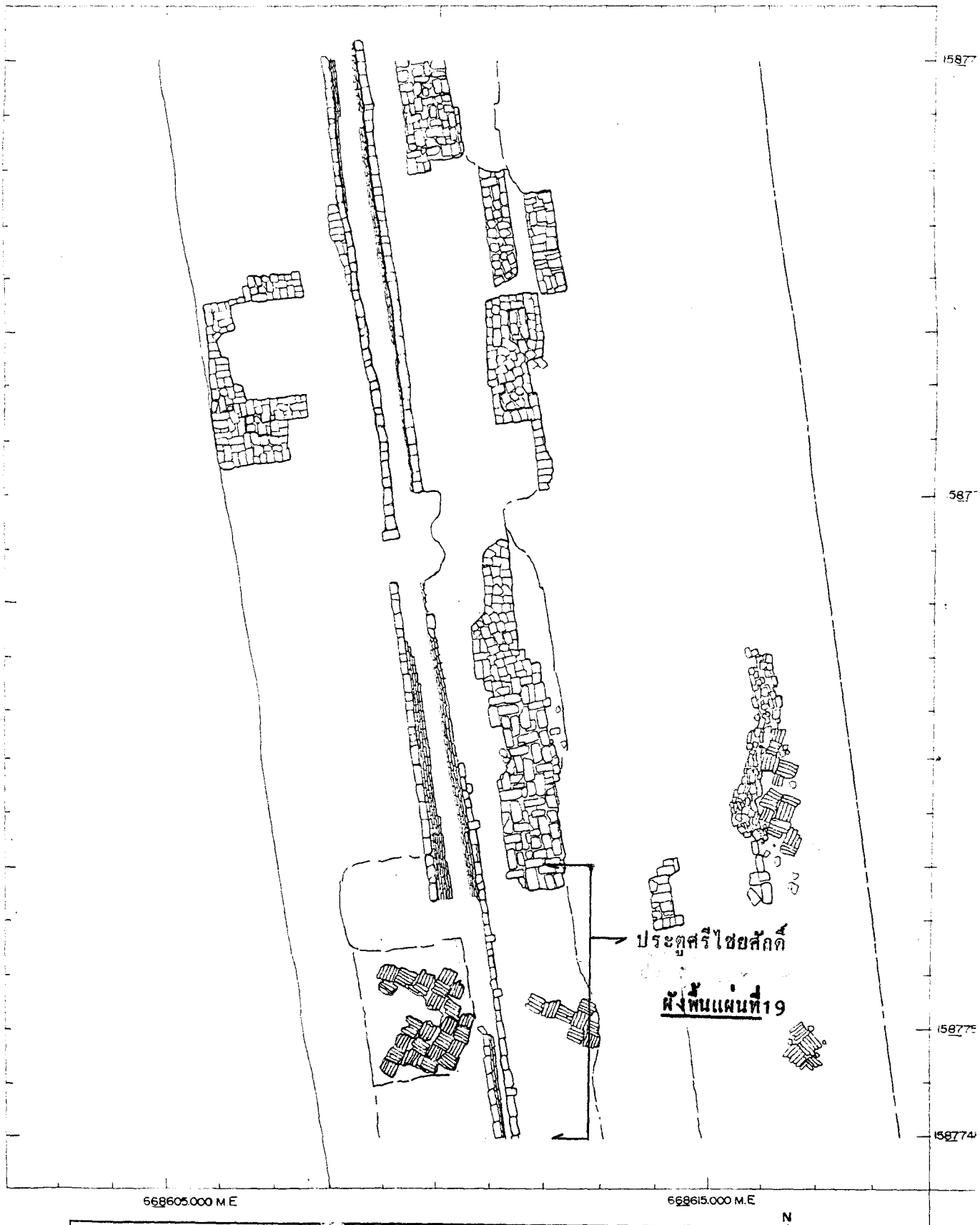
สำหรับร่องรอยของประตูสมณพิศาล ซึ่งคาดว่าจะอยู่ถัดลงมาทางใต้ตามแนวกำแพงประมาณ 90 เมตร ก็พบช่องอิฐกว้างประมาณ 2 เมตรมีพื้นคล้ายขั้นบันได 2 ชั้น มีทางระบายน้ำขวางอยู่ตรงกลางหลุม 63 ผ' ถึงหลุม 63 บ' (พิกัดประมาณ 1587580 MN ถึง 1587584 MN) ผังพื้นแผ่นที่ 28) ด้านนอกมีลักษณะคล้ายฐานรากกำแพง ที่สำคัญคือไม่ปรากฏแนวถนนอิฐตัดตรงมาจากทั้งด้านในและด้านนอกของกำแพง และชั้นดินซึ่งทับถมอยู่ในบริเวณนี้ก็มีลักษณะเป็นดินทิ้งหรือดินบดอัดจากการทำถนนในชั้นหลัง

แสดงว่าทั้งประตูสวรรคพิจิตรและประตูสมณพิศาล คงตั้งอยู่ก่อนถึงสี่แยกหน้าโรงเรียนวัดธรรมิกราชวิทยา ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของถนนเจ้าพรหม น่าจะเป็นที่ตั้งของป้อมปืนหน้าพระที่นั่งจักรวัติไพชยนต์ (ผังพื้นแผ่นที่ 31) จากผลการขุดแต่งได้พบว่าบริเวณหลุม 64 พ' ถึงหลุม 64 ส' (พิกัดระหว่าง 1587517 MN ถึงพิกัด 1587523 MN) มีร่องรอยที่น่าเชื่อว่าจะเป็นช่องประตูสมณพิศาล โดยสังเกตจากหลักฐานพื้นอิฐตะแคงด้านนอกกำแพงกว้างอย่างน้อย 4 เมตร ปรากฏให้เห็น เป็นส่วนหนึ่งของแนวถนนอิฐเลียบด้านนอกกำแพงวังด้านตะวันออก ส่วนด้านในนั้นไม่พบร่องรอยของถนนตัดตรงออกมาจากพระราชวังหลวงต่างจากหลักฐานของช่องประตูศรีไชยศักดิ์ ประตูจักรมหิมา และประตูช้างเผือก

การขุดแต่งแนวกำแพงวังหลวงด้านตะวันออกถัดจากช่วงประตูศรีไชยศักดิ์ลงมา ตั้งแต่หลุม 61 ฉ' (พิกัดประมาณ 1587668 MN) (ผังพื้นผ่นที่ 27) ได้พบร่องรอยของหลุมเสาไม้เนื้อแก่น (ไม้เต็ง)

1 ประชุมพงศาวดาร เล่ม 37 ภาค 63, หน้า 155.

2 ประชุมพงศาวดาร เล่ม 37 ภาค 63, หน้า 155.

รูปผังพื้น แนวกำแพงพระราชวังโบราณ ทิศตะวันออก

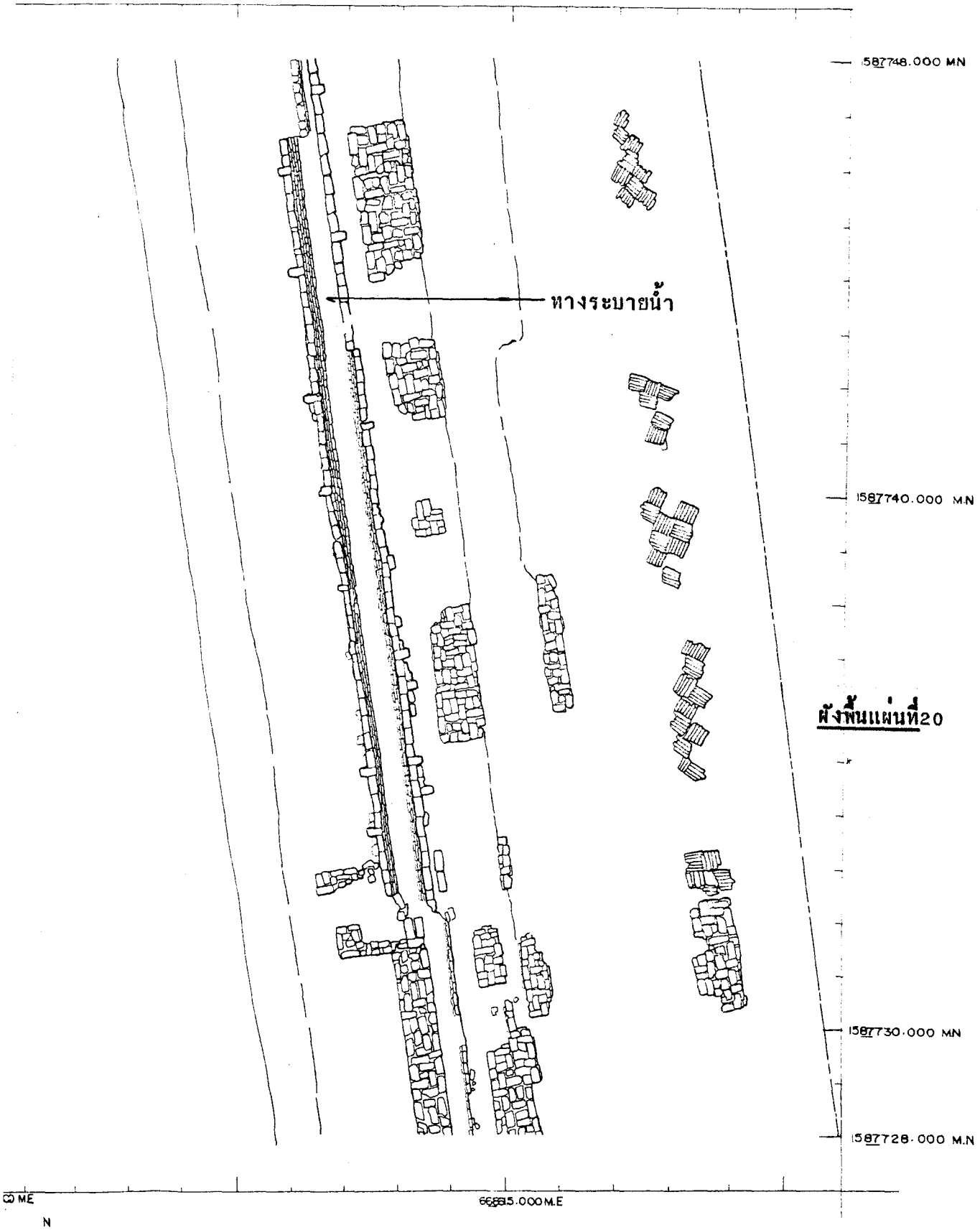
รวมเป็นระยะทาง 63 เมตร หลุมเสาแต่ละช่วงห่างกันประมาณ 2.25 เมตร จำนวน 26 หลุม มีเสาไม้เต็งถูกไฟไหม้เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 15 เซนติเมตร เหลืออยู่จำนวน 5 ต้น หลักฐานข้างต้นน่าจะบ่งชี้ถึงสภาพเหตุการณ์ไฟไหม้เมื่อครั้งสงครามเสียกรุงศรีอยุธยา อย่างไรก็ตามรายงานการขุดพื้นของพระยาโบราณราชธานินทร์ก็เคยระบุถึงการพบมูลเถ้าและโคนเสาไม้แก่นในบริเวณตำหนักหนองหวายด้วย [1] และจากการสำรวจบริเวณประตูอุดมคงคาก็ได้พบแนวโคนเสาไม้แก่นลักษณะคล้ายกันตั้งเรียงรายเด่นชัด

หลักฐานสำคัญอีกอย่างหนึ่งซึ่งอาจจะแสดงให้เห็นถึงเทคนิคทางสถาปัตยกรรมในการออกแบบสร้างหรือขยายแนวกำแพงวังหลวงด้านตะวันออกนี้ก็คือ การขุดแต่งแนวกำแพงตั้งแต่ประมาณหลุม 61 ฌ' ถึงหลุม 63 ต' (พิกัด 1587658 MN (ผังพื้นแผ่นที่ 24) ถึงประมาณพิกัด 1587612 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 25) ได้พบร่องรอยของช่องอิฐกว้างประมาณ 130 เซนติเมตร สูง 90 เซนติเมตร มีพื้นแอ่นโค้งเรียงอิฐเล็กใหญ่สลับกัน พบทั้งสิ้นจำนวน 7 ช่อง (ช่องดูหาน่าจะมีมากกว่า 7 ช่อง แต่อาจถูกรื้อจนเหลือแต่ฐานราก) ช่องบางช่วงมีอิฐสอปูนอุดไว้แบบหยาบๆ แต่ช่วงช่องอยู่ห่างกัน 5.50 เมตร ชั้นดินที่อยู่ข้างแนวอิฐลึกลงไปมีอิฐหัก เศษกระเบื้องมุงหลังคา เปลือกหอย และเบี้ยจั่นเล็กๆ ทับถมปะปนอยู่กับเศษถ่าน แนวโค้งของพื้นอิฐจะสังเกตเห็นได้เฉพาะด้านนอกของฐานรากกำแพงวังหลวงบริเวณนี้เท่านั้น และด้านบนของแนวรากฐานกำแพงก็มีช่องหลุมเสาระยะห่างกันประมาณ 3 เมตรเศษเรียงเป็นแนวจากเหนือลงใต้

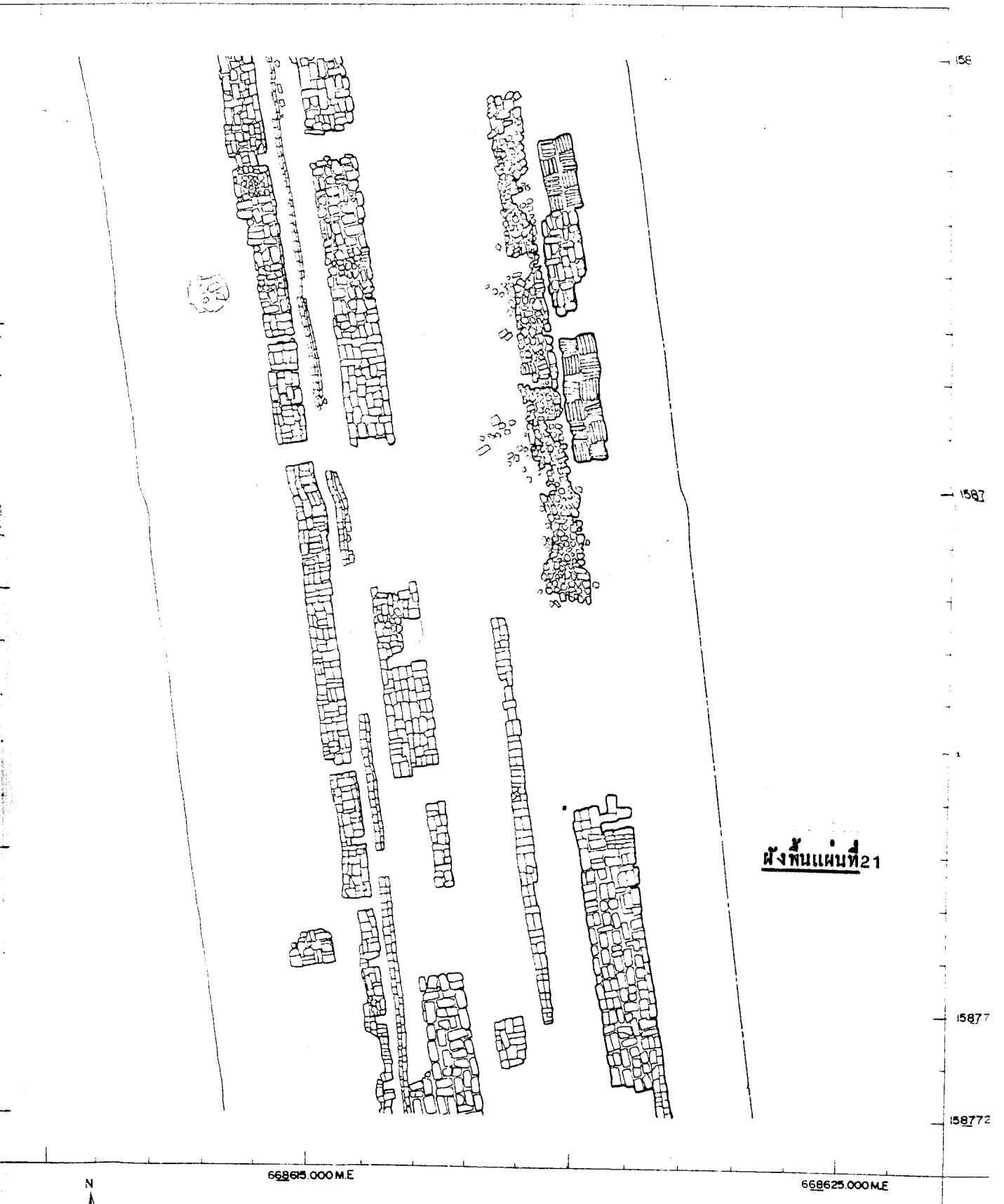
มีความพยายามที่จะอธิบายว่าช่องอิฐและแนวโค้งของพื้นอิฐเป็นลักษณะการออกแบบเพื่อใช้งานคล้ายที่พักพลเชิงกำแพง โดยโยงความสัมพันธ์ระหว่างเสาไม้กับช่องดูหาดังกล่าว เสาไม้อาจให้ความหมายในแง่ของการเป็นเสาค้ำหลังคา ส่วนช่องดูหาเป็นทางเข้าออก แต่ก็มีข้อขัดแย้งว่า พื้นเข้าออกไม่ควรจะเป็นแผ่นโค้ง เพราะผิดหลักการอำนวยความสะดวก ในชั้นต้นจำเป็นต้องละความเห็นในประเด็นนี้ไว้ก่อน สำหรับกรณีที่พบหลักฐานการก่ออิฐสอปูนหยาบปนกับดินและอิฐหักในแต่ละช่วงดูหาที่พบทั้ง 7 ช่อง (เป็นอย่างน้อย) นั้น บ่งชี้ให้เห็นว่าน่าจะเกิดขึ้นในระหว่างสงครามเสียกรุงปี พ.ศ. 2310 โดยเปรียบเทียบได้กับเหตุการณ์ขับไล่กองทหารฝรั่งเศสออกไปจากป้อมวิชัยประสิทธิ์ ที่เมืองบางกอกหลังจากสมเด็จพระเพทราชายึดอำนาจจากสมเด็จพระนารายณ์ในปี พ.ศ. 2231 ครั้งนั้น นายพลเดฟาร์ช ได้สานตะกร้าขึ้นวางไว้บนเชิงเทินรอบป้อมแล้วเอาดินใส่ในตะกร้า และทำสนามเพลาะภายในป้อมอีกชั้นหนึ่ง ทำด้วยต้นตาลใหญ่คล้ายป้อมอีกป้อมหนึ่งต่างหาก แล้วเอาปืนใหญ่บรรจุตามที่ได้ยกพื้นขึ้น สามารถวางปืนใหญ่ได้สองชั้นซ้อนกัน [2] ร่องรอยซึ่งปรากฏที่รากฐานกำแพงวังหลวงด้านตะวันออกน่าจะเป็นหลักฐานอันเกิดจากการเสริมแนวป้องกันการเข้าตีของพม่า และแนวร่องที่ขุดพบเป็นทางยาวจากเหนือลง

1 ประชุมพงศาวดาร เล่ม 37, หน้า 66.

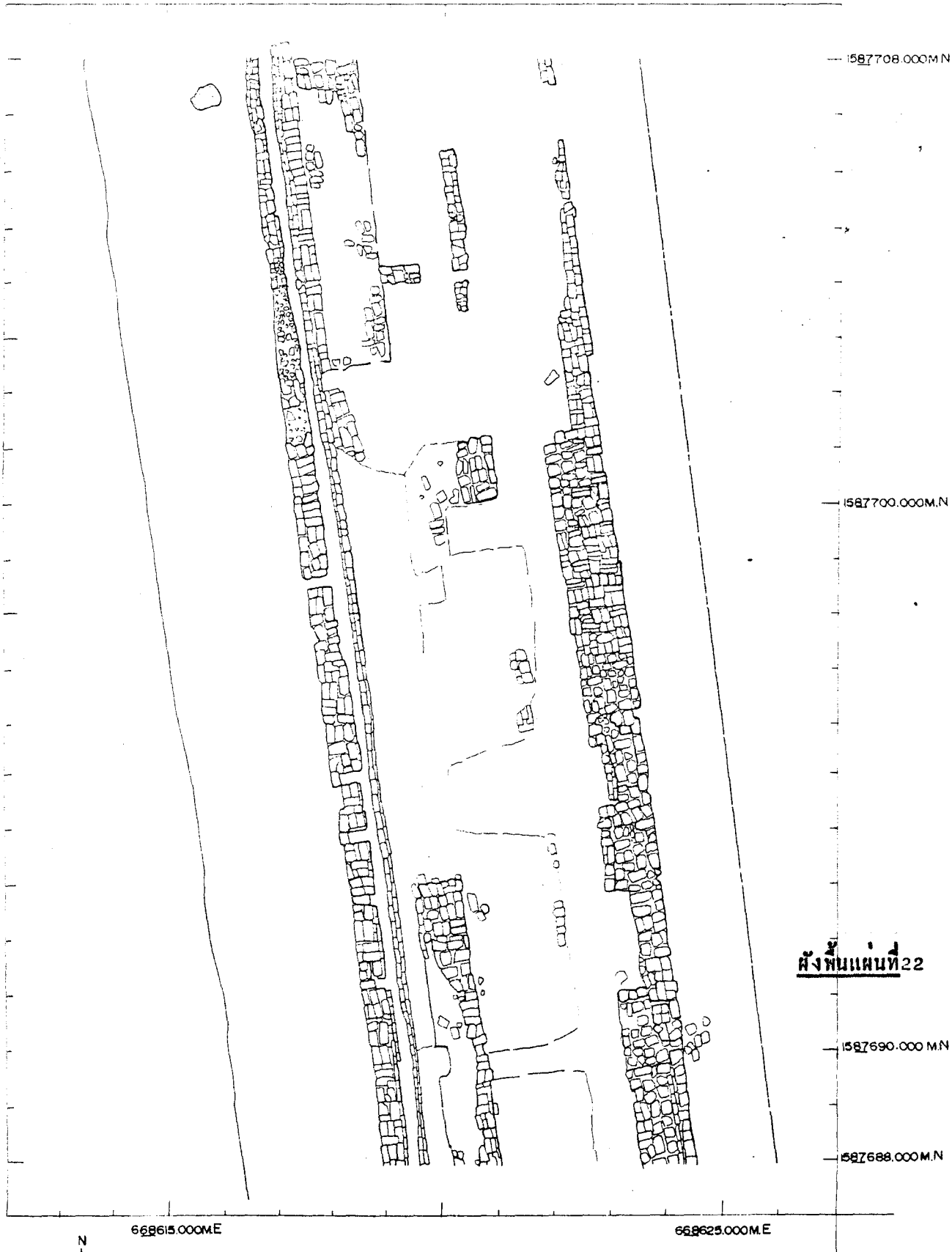
2 ประชุมพงศาวดาร เล่ม 21, หน้า 80.

รูปผังพื้น แนวกำแพงพระราชวังโบราณ ทิศตะวันออก

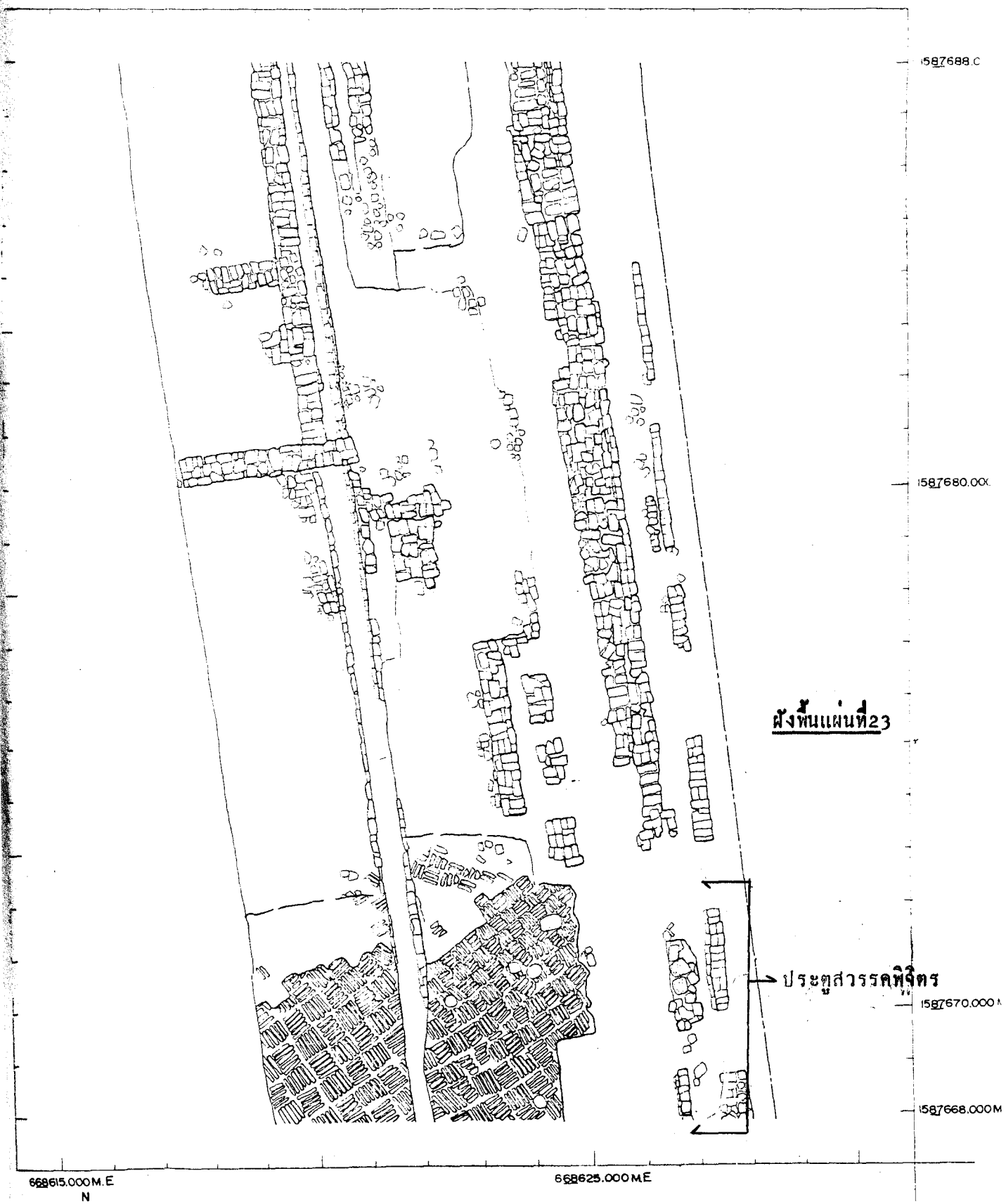

รูปผังพื้น แนวกำแพงพระราชวังโบราณ ทิศตะวันออก

ผังพื้นแผ่นที่22

รูปผังพื้น แนวกำแพงพระราชวังโบราณ ทิศตะวันออก

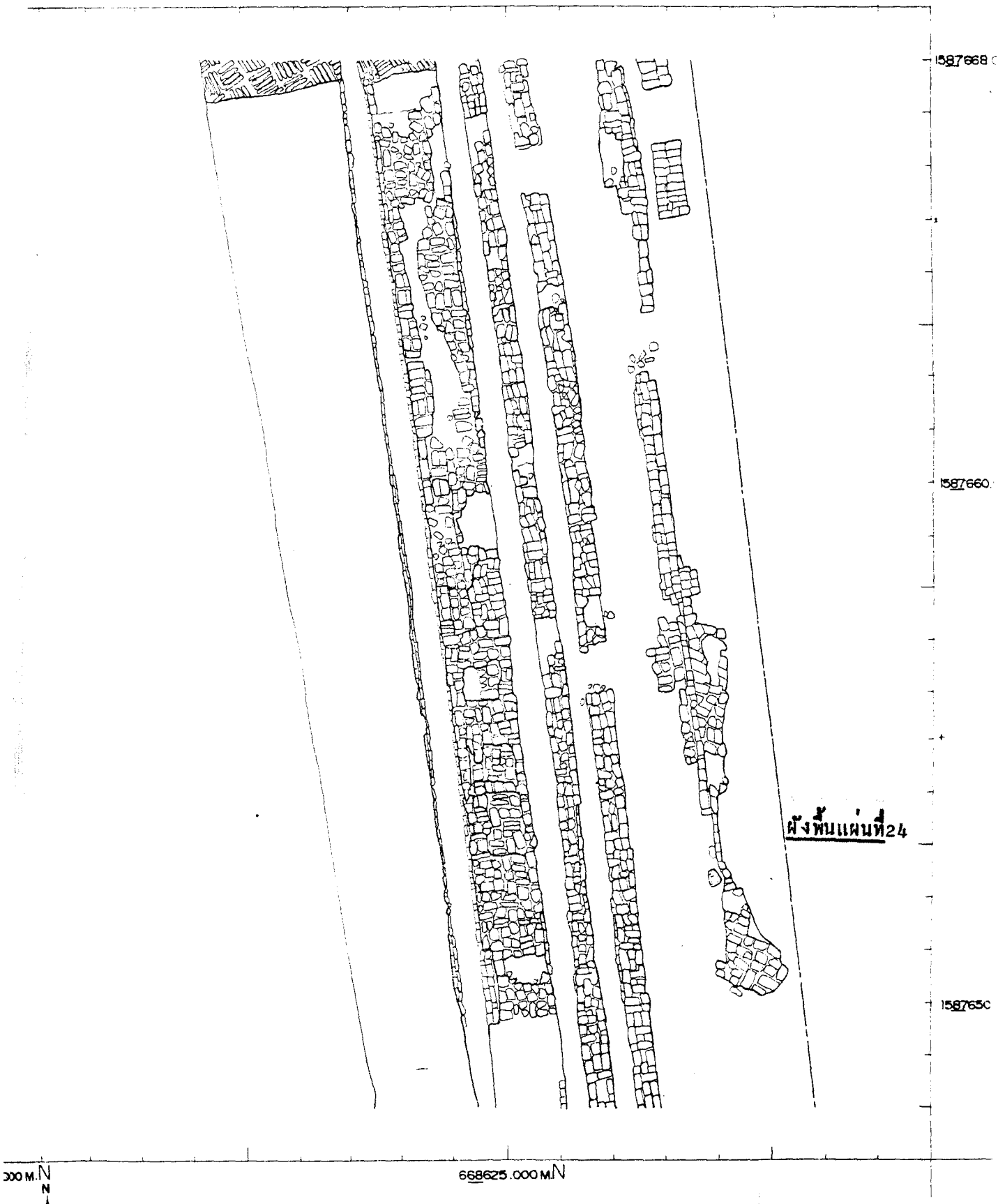
รูปผังพื้น แนวกำแพงพระราชวังโบราณ ทิศตะวันออก

ไปทางใต้ เสาะฐานรากกำแพงวังหลวงฝั่งในนั้น ถูกตั้งข้อสังเกตว่าเป็นทางระบายน้ำซึ่งทำเป็นแนวยาวลงมาจากป้อมท่าคั่น และมีความเกี่ยวข้องกับการทำความสะอาดโรงม้าสำหรับราชการในกำแพงพระราชวังหลวงด้านตะวันออกส่วนใน

สำหรับแนวรากฐานกำแพงคั่นขวางหัวสนามหน้าจักรวัติทางด้านเหนือที่หลุม 63 ธ' ถึงหลุม 63 ท' (ประมาณพิกัด 1587600MNถึงพิกัด ประมาณ 1587604 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 27) ลักษณะเป็นแนวรากฐานก่ออิฐ 4 แนวเว้นช่องว่างระหว่างแนวประมาณ 50 เซนติเมตร เพื่อบดอัดดินและเศษวัสดุอื่นๆ แนวกำแพงขวางหัวสนามหน้าจักรวัตินี้กว้างประมาณ 4 เมตร แผนที่ของหมอแกมเฟอร์ ค.ศ. 1790 ซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือชื่อ "The History of Japan "(หน้า 43) ได้ลงแนวเส้นขวางในบริเวณสนามหน้าจักรวัติไว้ 2 แนว แนวแรกอยู่ถัดลงมาจากประตูสวรรค์พิจิตรเล็กน้อย แนวที่สองอยู่ตรงกับแนวกำแพงพระราชฐานชั้นในด้านใต้ เมื่อได้นำผังบริเวณพระราชวังหลวง (หจก. สุรศักดิ์ ก่อสร้าง, 2539) มาวิเคราะห์เปรียบเทียบดูแล้วก็พบว่าแนวเส้นขวางแนวแรกน่าจะตรงกับแนวรากฐานกำแพงที่หลุม 63 ธ' ถึงหลุม 63 ท' (ระหว่างพิกัดประมาณ 1587600 MN ถึงพิกัดประมาณ 1587604 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 27) อย่างแน่นอน แนวกำแพงขวางดังกล่าวแสดงตำแหน่งของประตูบริเวณใกล้กับประตูมงคลสุนทรของพระราชฐานชั้นใน

คานตอม่อและแนวรั้วด้านหลังวัดธรรมิกราช(ด้านตะวันตก)เป็นเครื่องล้อมเขตอารามส่วนหนึ่งที่รักษาแนวขนานกับกำแพงวังหลวงด้านตะวันออก เนื่องจากการสร้างถนนศรีสรรเพชญ์เมื่อปี พ.ศ. 2498 นั้น เกิดจากความร่วมมือของกรมทางหลวง กรมโยธาธิการ และกรมศิลปากร ภายใต้การประสานงานของผู้ว่าราชการจังหวัด แต่การไถเกลี่ยแนวกำแพงวังหลวงเพื่อปรับพื้นที่ เกิดขึ้นก่อนที่อธิบดีกรมศิลปากรจะเดินทางมาถึงเพียงเล็กน้อย (ข้อมูลจากพระครูพิทักษ์พรหมธรรม เจ้าอาวาสวัดธรรมิกราช) การที่มีถนนคั่นระหว่างพื้นที่วัดกับพื้นที่วัง ทำให้เขตสังฆาวาสของวัด ซึ่งเคยมีพื้นที่ล้ำเข้ามาในเขตวังลดขนาดเล็กลงกว่าเดิม นอกจากนี้คานรั้วของวัด ยังคล่อมแนวถนนอิฐเลียบหน้าวังด้านตะวันออก และแนวฐานรากอาคารหลังหนึ่งที่หลุม 61 ฆ' ถึงหลุม 61 ช' (ระหว่างพิกัดประมาณ 1587680 MN(ผังพื้นแผ่นที่ 23) ถึงประมาณพิกัด 1587665 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 24) มีลักษณะเป็นชั้นอิฐก่อหันด้านสกัดออกมาข้างนอกยาวประมาณ 25 เมตร บริเวณดังกล่าวนี้เจ้าอาวาสวัดธรรมิกราชกล่าวว่าเคยปรากฏรากฐานอาคารหลังหนึ่งก่อนจะถูกหมู่กุฏิพระสร้างคล่อมในระยะหลัง (ประมาณ 60 ปีที่ผ่านมา)

หลุมขุดตรวจผ่าเข้าไปในเขตวัดทางตอนใต้ของหมู่กุฏิสงฆ์ที่ประมาณพิกัด 1587630 MN (ผังพื้นแผ่นที่ 25) ขนาด 1x10 เมตร พบพื้นถนนปูด้วยอิฐขนาดใหญ่ 8 รู ต่อเนื่องมาจากแนวอิฐใต้คานรั้ววัดธรรมิกราช ถัดเข้าไปเป็นพื้นอิฐตะแคงแบบขัดทะแยง นอกจากนี้ได้พบเศษกระเบื้องมุงหลังคา เหรียญกษาปณ์สมัย ร.5 บนพื้นอิฐตะแคง และอีแปะจีน เช่นเดียวกับการพบเหรียญกษาปณ์สมัย ร.5 ที่หลุม 48'ญ ของแนวกำแพงวังหลวงด้านตะวันตก (ด้านเหนือของประตูอุดมดงคา) (ผังพื้นแผ่นที่ 3) หลักฐานที่พบนี้อาจเป็นเหรียญที่ตกหล่นจากการเข้ามาบูรณะพระราชวัง หลังสมัยพระยาโบราณราชธานินทร์ ก็เป็นได้

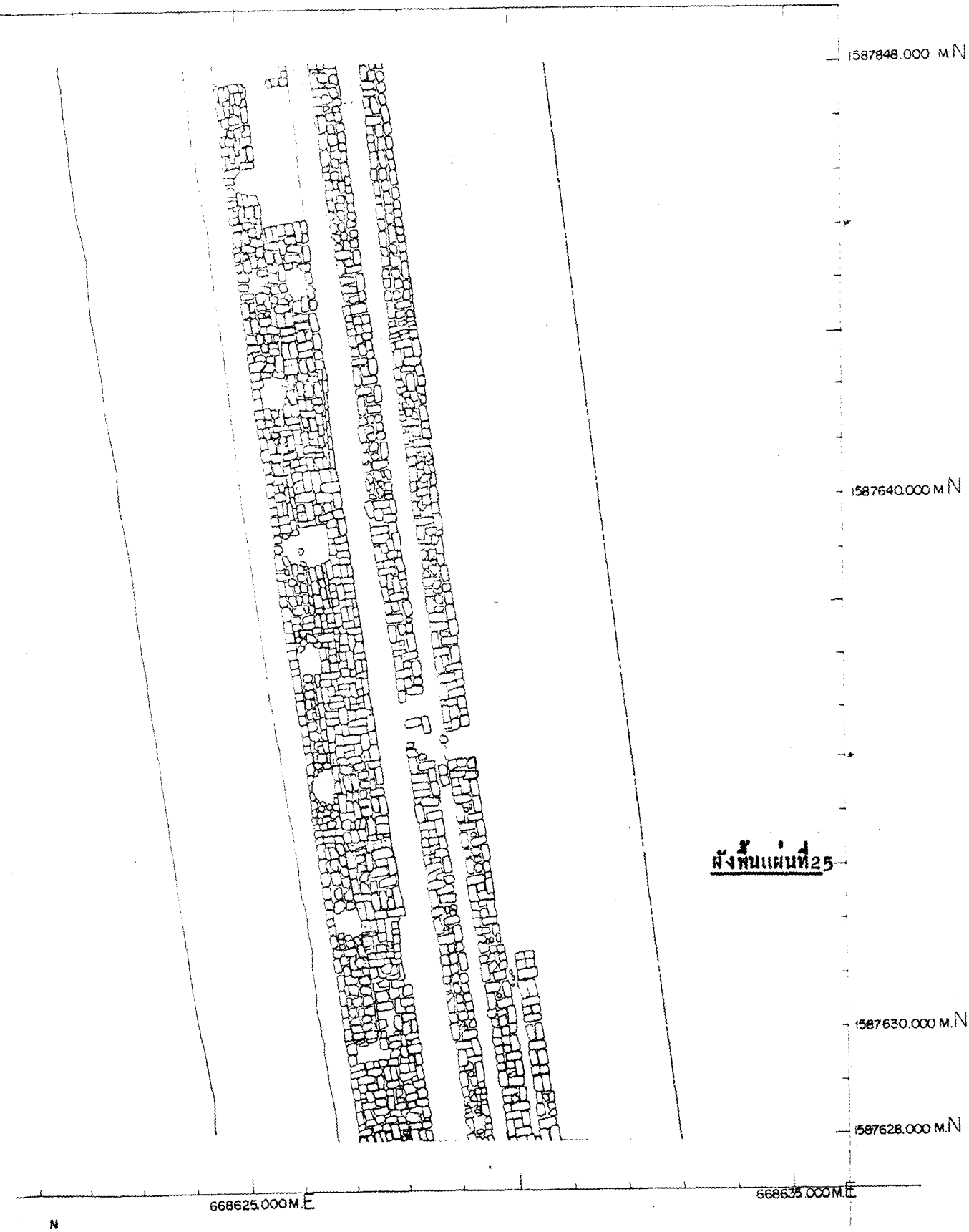

รูปผังพื้น แนวกำแพงพระราชวังโบราณ ทิศตะวันออก

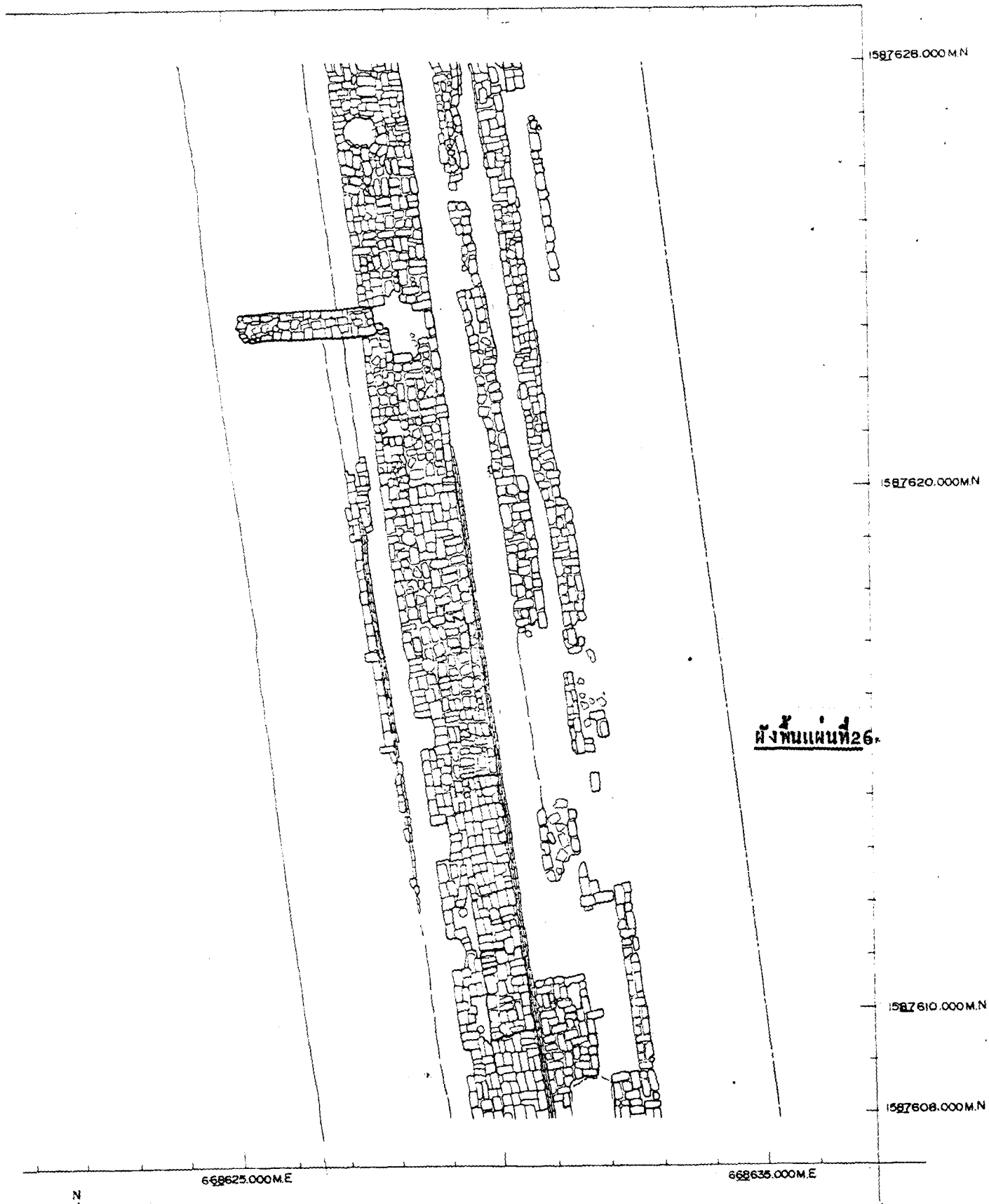
สำหรับการขุดแต่งหลุม 63 ฮ' ถึงหลุม 61 ซ (ระหว่างพิกัด 1587490 MN ถึงพิกัด 1587750 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 32) ได้พบแนวถนนอิฐตะแคงขัดแบบก้างปลายาวต่อเนื่องมาจากผังพื้นแผ่นที่ 29-30-31 และช่องทางระบายน้ำด้านในเลาะแนวรากฐานกำแพง ซึ่งยาวต่อเนื่องมาตั้งแต่ผังพื้นแผ่นที่ 27 ทางระบายน้ำดังกล่าวมีร่องรอยของการถูกเศษอิฐหักกากปูนและเศษกระเบื้องมุงหลังคาทับถมเป็นจำนวนมาก เหนือดินอัดขึ้นมามีชั้นอิฐก่อหยาบๆเป็นแนวเอ็นขวางแนวฐานรากกำแพงเช่นเดียวกับหลักฐานที่ปรากฏในพื้นที่ขุดค้น ดังได้บันทึกในผังพื้นแผ่นที่ 27-28—29-30-31 มาแล้ว นอกจากนี้ที่หลุม 64ก'ก ถึงหลุม 64 ฮ' (ระหว่างพิกัด 1587490 MN ถึงพิกัด 1587495 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 32) ปรากฏว่าแนวถนนอิฐตะแคงซึ่งสิ้นสุดลงได้แปรสภาพเป็นอิฐตะแคงแบบก้างปลาขนาดใหญ่ (คืออิฐทรงปริมาตร 10 รู) ปรากฏแทนที่อิฐลักษณะดังกล่าว คล้ายหลักฐานที่ขุดพบบริเวณฐานรากของป้อมท้ายสนมทางมุมทิศตะวันตกเฉียงเหนือของพระราชวังหลวง ด้วยเหตุนี้ถึงเห็นว่าร่องรอยเช่นนี้ อาจบ่งชี้ถึงการขุดพบฐานรากบางส่วนของ "ป้อมปืนตรงตลาดเจ้าพรหม" ซึ่งอยู่ระหว่างประตูสวรรค์พิจิตรกับประตูสมณพิศาล ตามหลักฐานขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม เป็นที่น่าสังเกตว่าอิฐทรงปริมาตร 10 รู นี้มีลักษณะคล้ายอิฐทรงปริมาตรแบบทวารวดี แต่จากการค้นคว้ารูปแบบการก่อกำแพงป้อมค่ายของยุโรประหว่างคริสตศตวรรษที่ 14-16 ได้พบว่ามีการใช้วัสดุที่มีขนาดและรูปทรงคล้ายอิฐดังกล่าวก่อเรียบแบบเทคนิคการก่ออิฐทั่วไป หลักฐานเกี่ยวกับอิฐทรงปริมาตร 10 รู อาจเป็นร่องรอยของการรับอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมจากชนยุโรปก็ได้ [1]

จากหลักฐานการขุดแต่งแนวกำแพงวังหลวงด้านตะวันออก ในชั้นนี้อาจจะกล่าวได้ว่า ได้พบหลักฐานที่ค่อนข้างชัดเจนของช่องประตูจักรมหิมา ที่หลุม 60 ฎ ถึงหลุม 60 ฒ (ระหว่างพิกัด 1587778 MN ถึงพิกัด 1587785 MN ผังพื้นแผ่นที่ 18) จากนั้นถัดลงไปประมาณ 30 เมตร ได้พบร่องรอยของประตูศรีไชยศักดิ์ ที่หลุม 61 ซ ถึงหลุม 61 ญ (ระหว่างพิกัด 1587750 MN ถึงพิกัด 1587753 MN ผังพื้นแผ่นที่ 19) และห่างลงไปทางใต้ประมาณ 80 เมตร ได้พบร่องรอยของประตูสวรรค์พิจิตร ซึ่งอยู่ตรงกับแนววิหารทรงธรรมในวัดธรรมิกราชพอดี ที่หลุม 62 ช ถึงหลุม 61 ง' (ระหว่างพิกัด 1587668 MN ถึงพิกัด 1587674 MN ผังพื้นแผ่นที่ 23) รวม 3 ประตู ส่วนประตูสมณพิศาลนั้น ร่องรอยที่ปรากฏจากการขุดค้นไม่ใคร่จะชัดเจนเท่าใดนัก แต่กระนั้นก็ตามจากข้อมูลต่างๆที่ปรากฏในพื้นที่ขุดแต่งอาจสันนิษฐานได้ว่า ช่องประตูสมณพิศาลนั้นตั้งอยู่ที่หลุม 63 ป' ถึงหลุม 63 ท' (ระหว่างพิกัด 1587579 MN ถึงพิกัด 1587584 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 28) หรืออยู่ห่างจากประตูสวรรค์พิจิตรไปทางใต้ประมาณ 95 เมตร

1 A.G. Keller, Atheartre of Machines, P. 18.

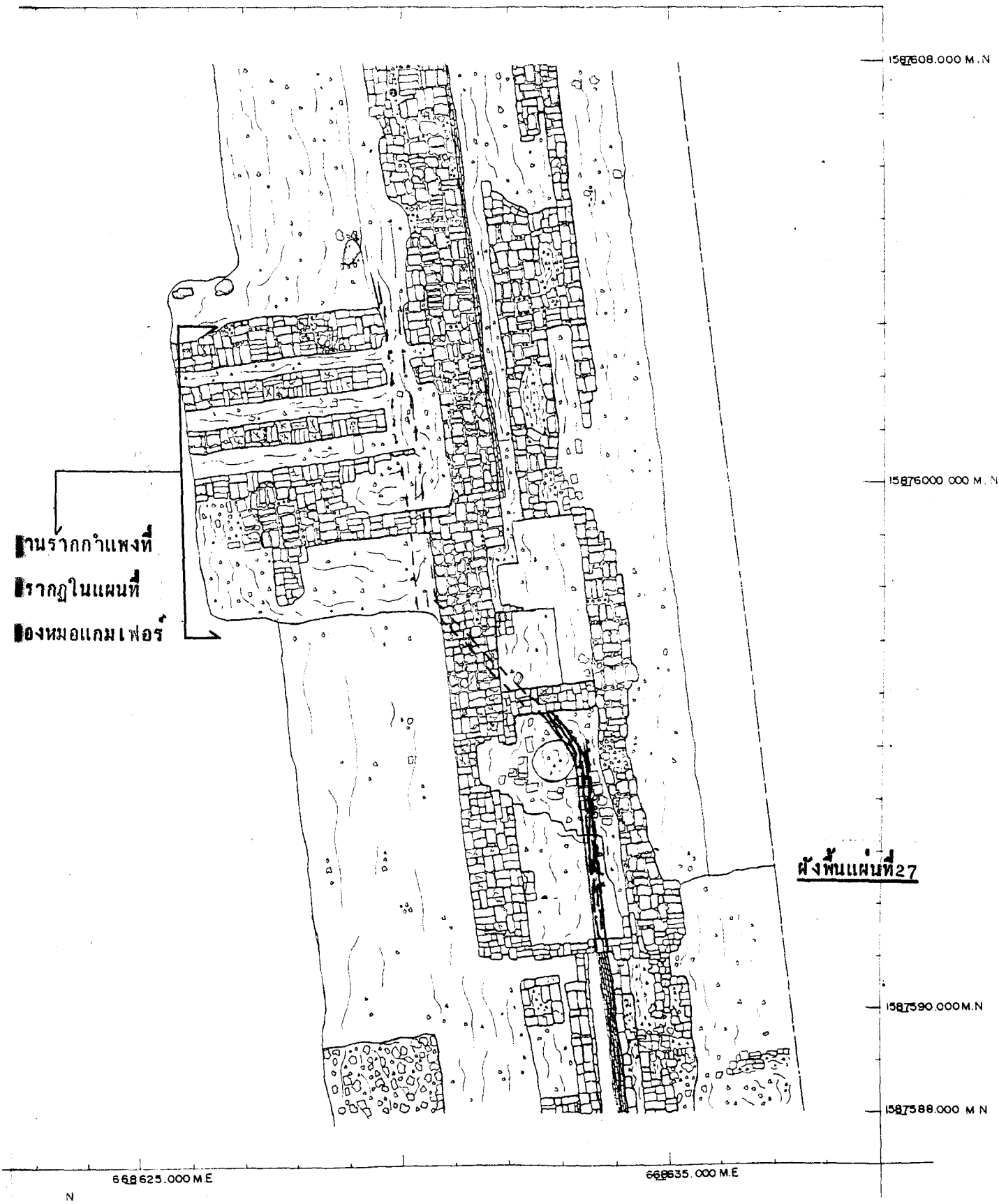

รูปผังพื้น แนวกำแพงพระราชวังโบราณ ทิศตะวันออก

ผังพื้นแผ่นที่26.

รูปผังพื้น แนวกำแพงพระราชวังโบราณ ทิศตะวันออก

รูปผังพื้น แนวกำแพงพระราชวังโบราณ ทิศตะวันออก

2.4 การกำหนดอายุแนวกำแพงพระราชวังหลวง

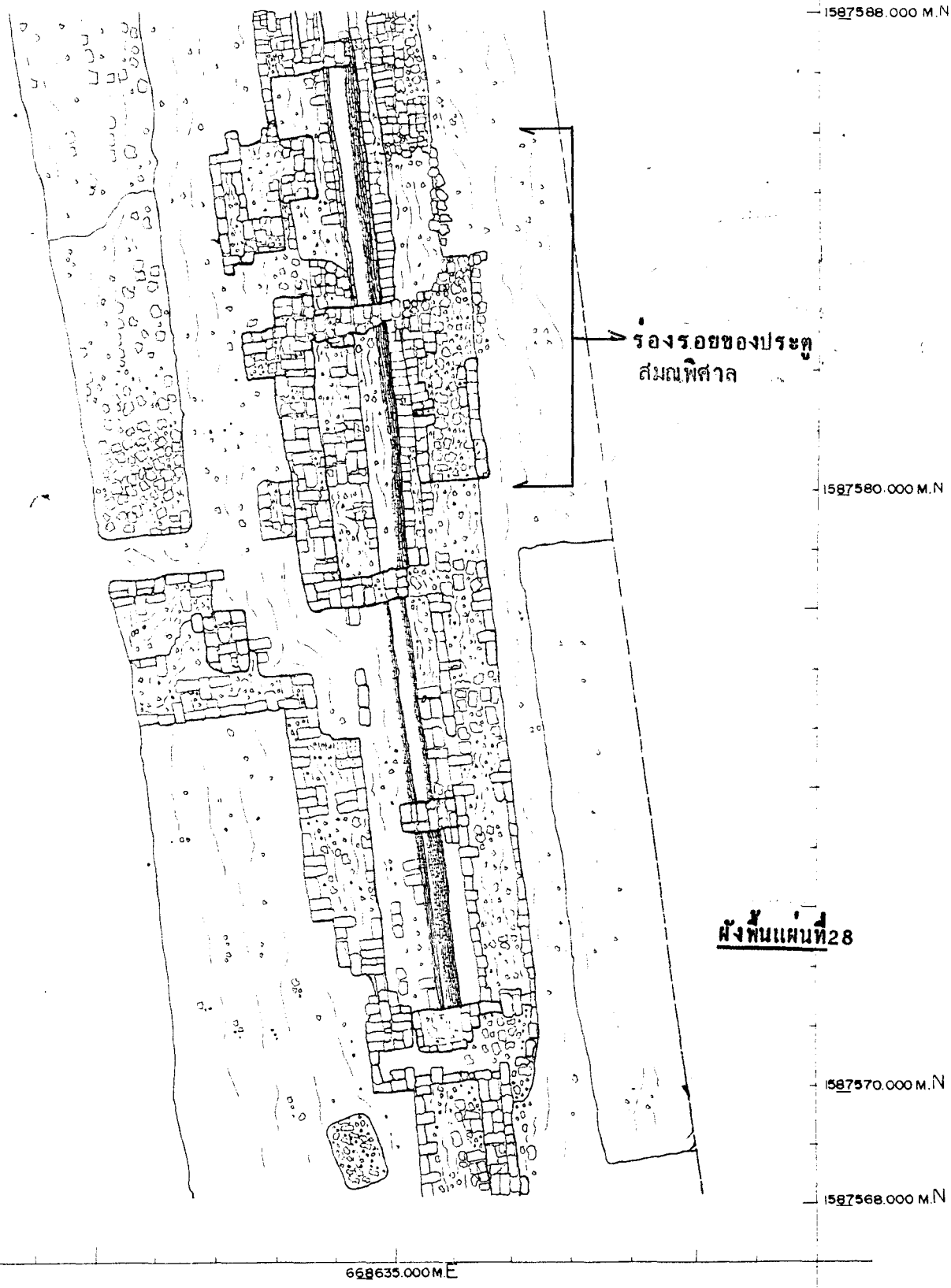
แนวฐานรากกำแพงพระราชวังหลวงในพื้นที่ปฏิบัติงานทั้งสามด้าน ได้แก่ ด้านตะวันตก ด้านเหนือ และด้านตะวันออก เป็นแนวโบราณสถานที่มิได้มีการก่อสร้างซ้อนทับกันหลายสมัยแต่อย่างใด การขยายแนวกำแพงพระราชวังหลวงในประวัติศาสตร์เมืองพระนครศรีอยุธยา ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป็นเครื่องล้อมพระราชวังที่ประทับของพระมหากษัตริย์ในสภาวะปรกติเคยเกิดขึ้น 2 ครั้ง คือ ครั้งแรกในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เมื่อปี พ.ศ. 1977 ครั้งที่สองในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง เมื่อปี พ.ศ. 2175

นอกจากการขยายพื้นที่พระราชวังหลวงออกไปทั้งสองครั้งนั้นแล้ว ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าเอกทัศน์ ได้มีการก่อแนวกำแพงล้อมกำแพงพระราชวังหลวงด้านริมน้ำ (ข้างทิศเหนือ) ขึ้นมาเป็นกรณีพิเศษอีกครั้งหนึ่ง เมื่อปี พ.ศ. 2304 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นแนวป้องกันพระนครข้างพระราชวังหลวง ฝ่ายทิศเหนือ ตามยุทธวิธีอันทันสมัยเปรียบเทียบได้คล้ายกับการตั้งรับของกองทหารฝรั่งเศสที่ป้อมวิไชยประสิทธิ์ในเมืองบางกอก เมื่อปี พ.ศ. 2231 (เมื่อจะสิ้นรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์)

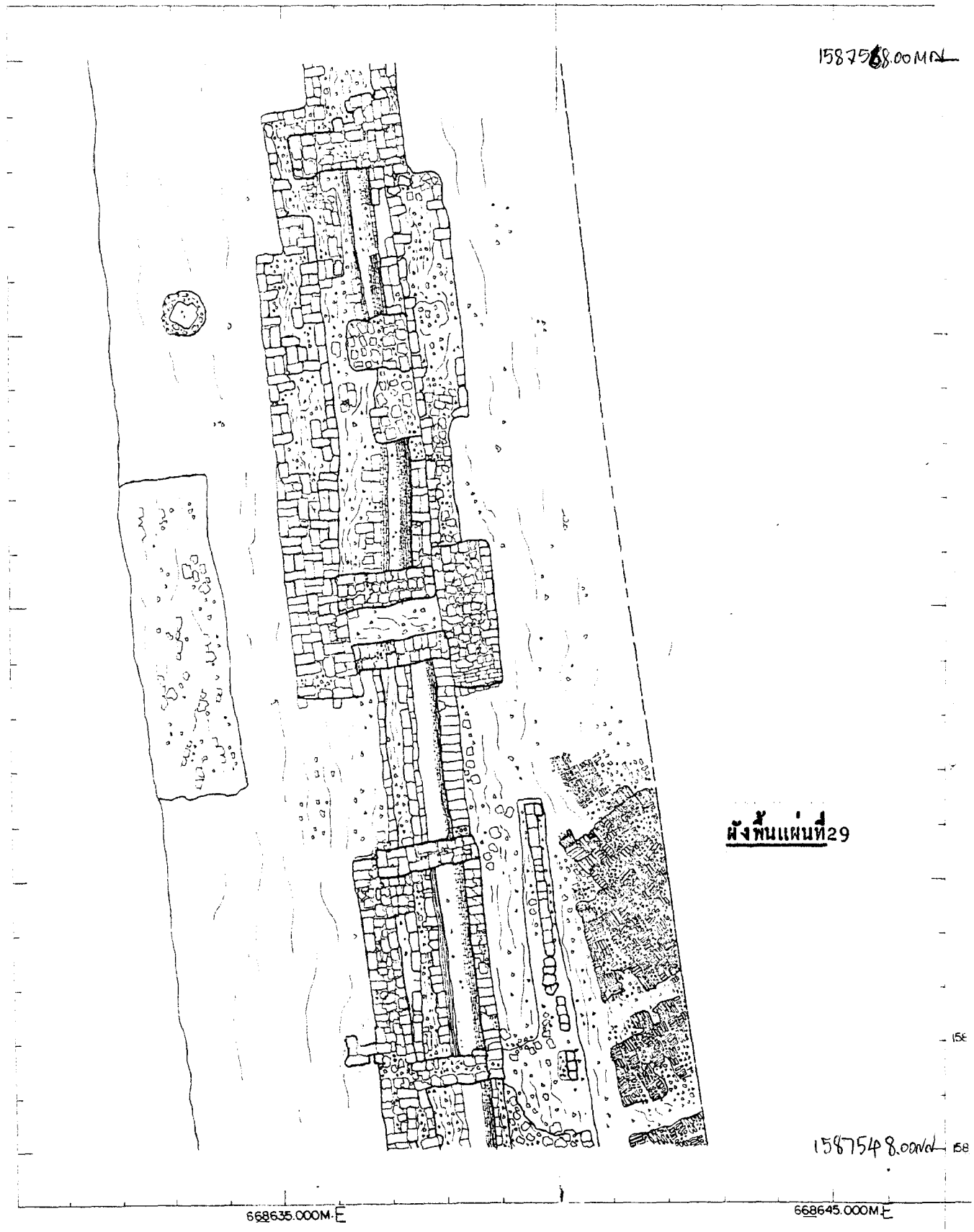
การปฏิบัติงานในพื้นที่ตามแนวฐานรากกำแพงวังหลวงด้านตะวันตก ตั้งแต่หลุม 49'ค ถึง 49'น และ 50'ค ถึง 50'น คิดเป็นระยะทางประมาณ 90 เมตร ได้พบร่องรอยที่เกี่ยวข้องกับระบบประปาในพระราชวังหลวง ได้แก่ พื้นของบ่อพักน้ำหรือบ่อกักน้ำ และแนวท่อน้ำดินเผา ซึ่งใช้ส่งน้ำไปจากถังน้ำประปาภายในพระราชวัง ร่องรอยดังกล่าวพบที่หลุม 25'ฎ' ถึงหลุม 24'ฎ' (ประมาณ พิกัด 668086 ME ถึง 668089 ME) (ผังพื้นแผ่นที่ 3) นอกจากนี้ได้พบแนวบรรจบของกำแพงพระราชวังชั้นใน ซึ่งแล่นมาจากด้านเหนือของพระที่นั่งสรรเพชญ์มหาปราสาทไปสิ้นสุดยังบริเวณหลุม 25'ฌ' (พิกัด 1587650 MN ตัดกับพิกัดประมาณ 668086 ME) (ผังพื้นแผ่นที่ 4) นอกจากนี้ได้พบร่องรอยของช่องประตูจันทรทวารมรณาภิรมย์ (คำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม) หรือมรณาภิรมย์ (คำให้การชาวกรุงเก่า) ที่หลุม 26'ฆ' (ประมาณพิกัด 668080 ME ตัดกับหลุมพิกัด 1587770 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 6) และได้พบร่องรอยของฐานรากป้อมท้ายสนม ถัดออกไปทางเหนือเล็กน้อย โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่ประมาณหลุม 24' ผ พิกัด 668081 ME ตัดกับพิกัดประมาณ 1587830 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 6) พิกัดข้างต้นนี้เป็นจุดพบแผ่นโลหะสำริดรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาด 27 x 27 ซ.ม. ปักเฉียงอยู่ใต้ฐานรากของป้อมดังกล่าวด้วย กล่าวโดยสรุปก็คือ แนวกำแพงพระราชวังหลวงด้านตะวันตกที่เห็นอยู่ในปัจจุบันอาจมีพัฒนาการมาตั้งแต่เหตุการณ์ขยายพระราชวังหลวงในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ.1977 - 1992) และยังคงรักษาแนวเดิมเอาไว้ จนกระทั่งเสียกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ.2310

การขุดแต่งแนวกำแพงพระราชวังหลวงด้านเหนือ ได้พบว่าฐานรากกำแพงมีความกว้างประมาณ 6 เมตร โดยตลอด ยกเว้นบริเวณที่มีกำแพงแก้วของพระอุโบสถวัดใหม่ชัยวิชิตคล่อมทับเท่านั้น ที่แนวกำแพงแก้วจะเหลือความกว้างเพียง 3 เมตรเศษ แต่ก็ยังพอจะสังเกตเห็นได้ว่ามีร่องรอยฐานรากกำแพงถูกซ้อนทับเอาไว้เบื้องล่าง

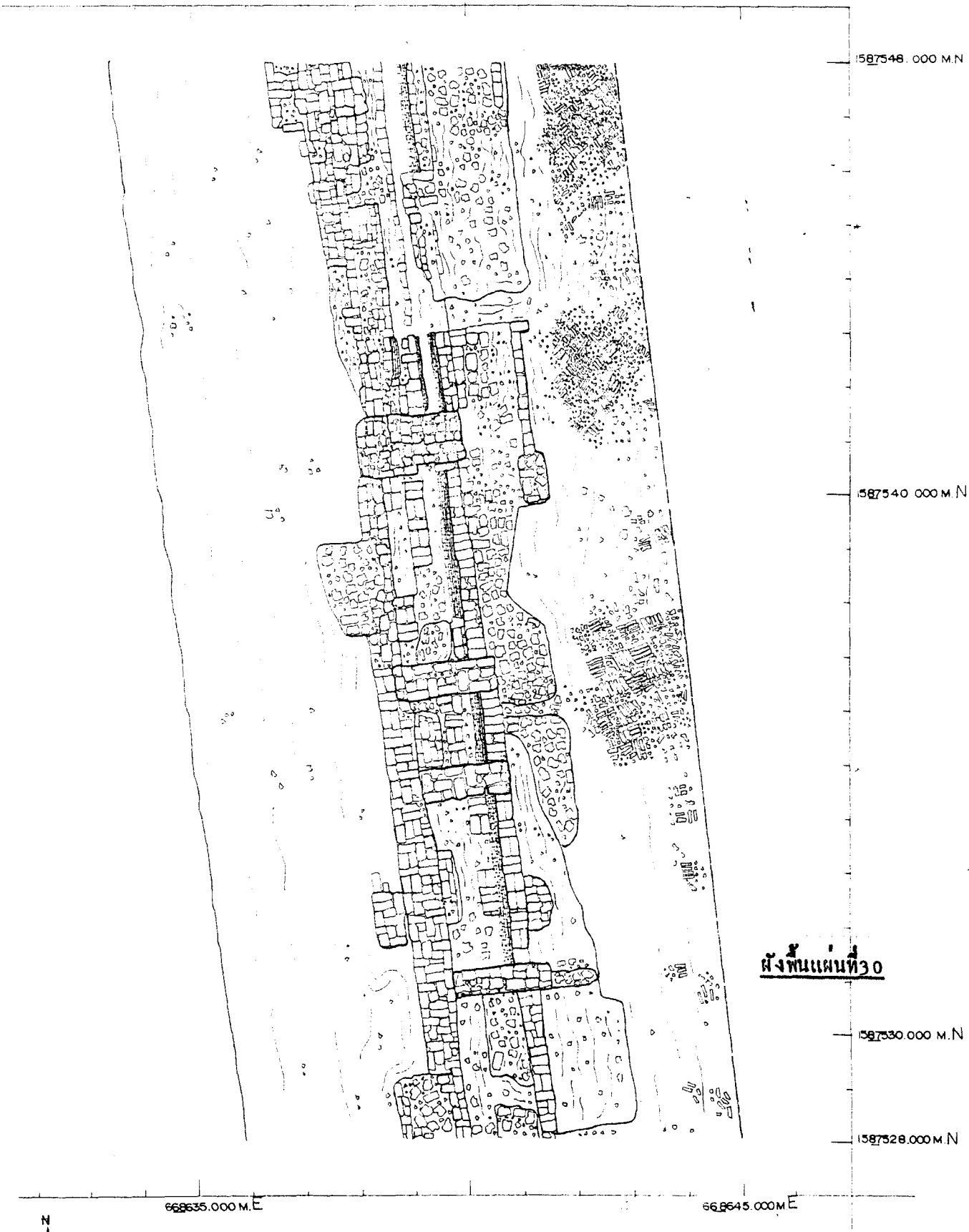
การขุดแต่งที่หลุม 48 น (ประมาณ 668540 ME ตัดกับพิกัดประมาณ 1587815 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 13) ได้พบชั้นอิฐลักษณะคล้ายช่องโค้งมุมแหลมแบบช่องประตูที่พระราชวังนารายณ์ราชนิเวศน์ ที่หลุม 62 ค ถึงหลุม 64 ค (ประมาณพิกัด 668634 ME ถึง 668640 ME ตัดกับพิกัด 1587810 MN) (ผังพื้นหมายเลข 17) และพบแนวช่องประตูช้างเผือกที่หลุม 64' ฉ ถึงหลุม 65' ฉ (ประมาณพิกัด 668636 ME ถึงพิกัด 668641 ME

รูปผังพื้น แนวกำแพงพระราชวังโบราณ ทิศตะวันออก

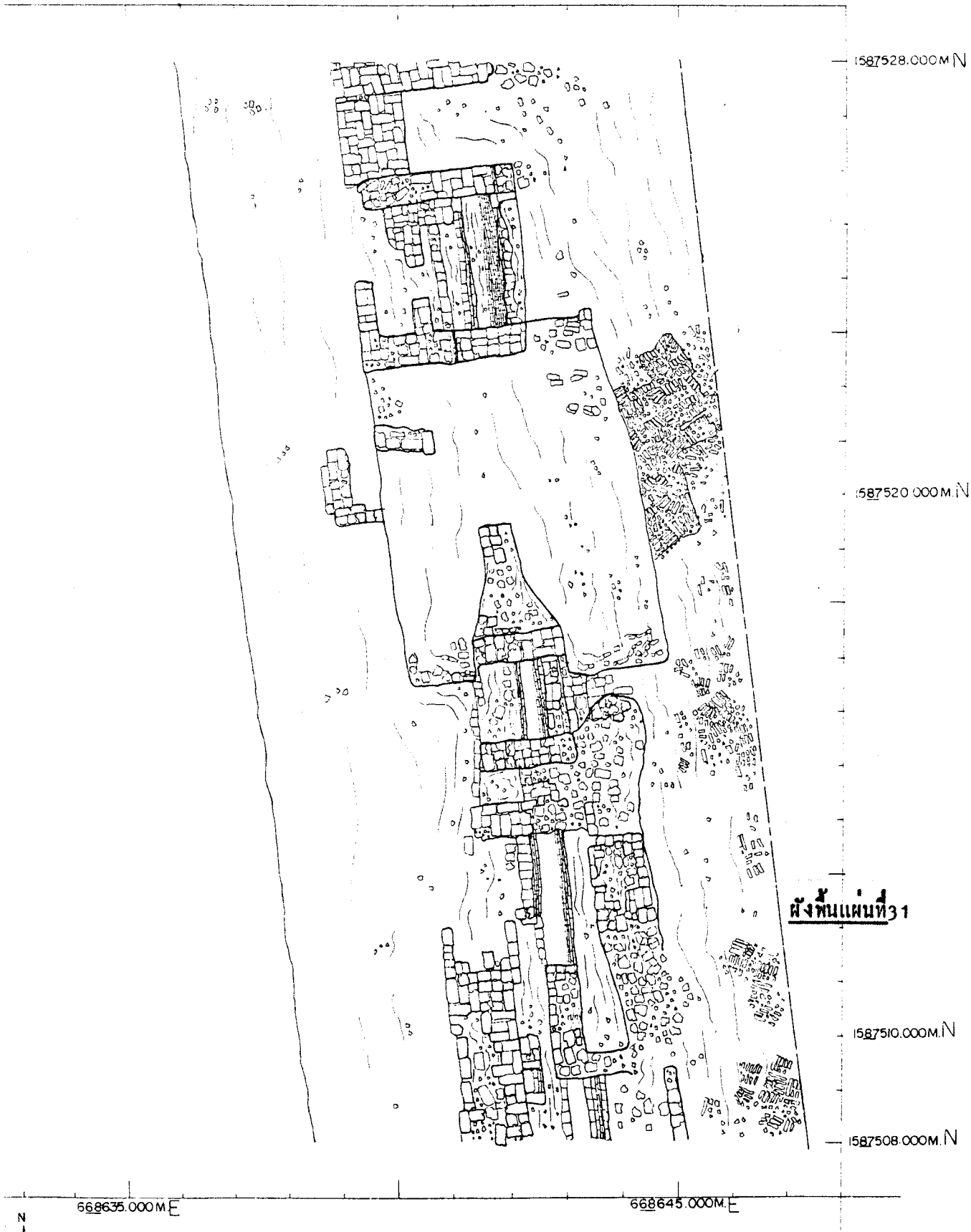

รูปผังพื้น แนวกำแพงพระราชวังโบราณ ทิศตะวันออก

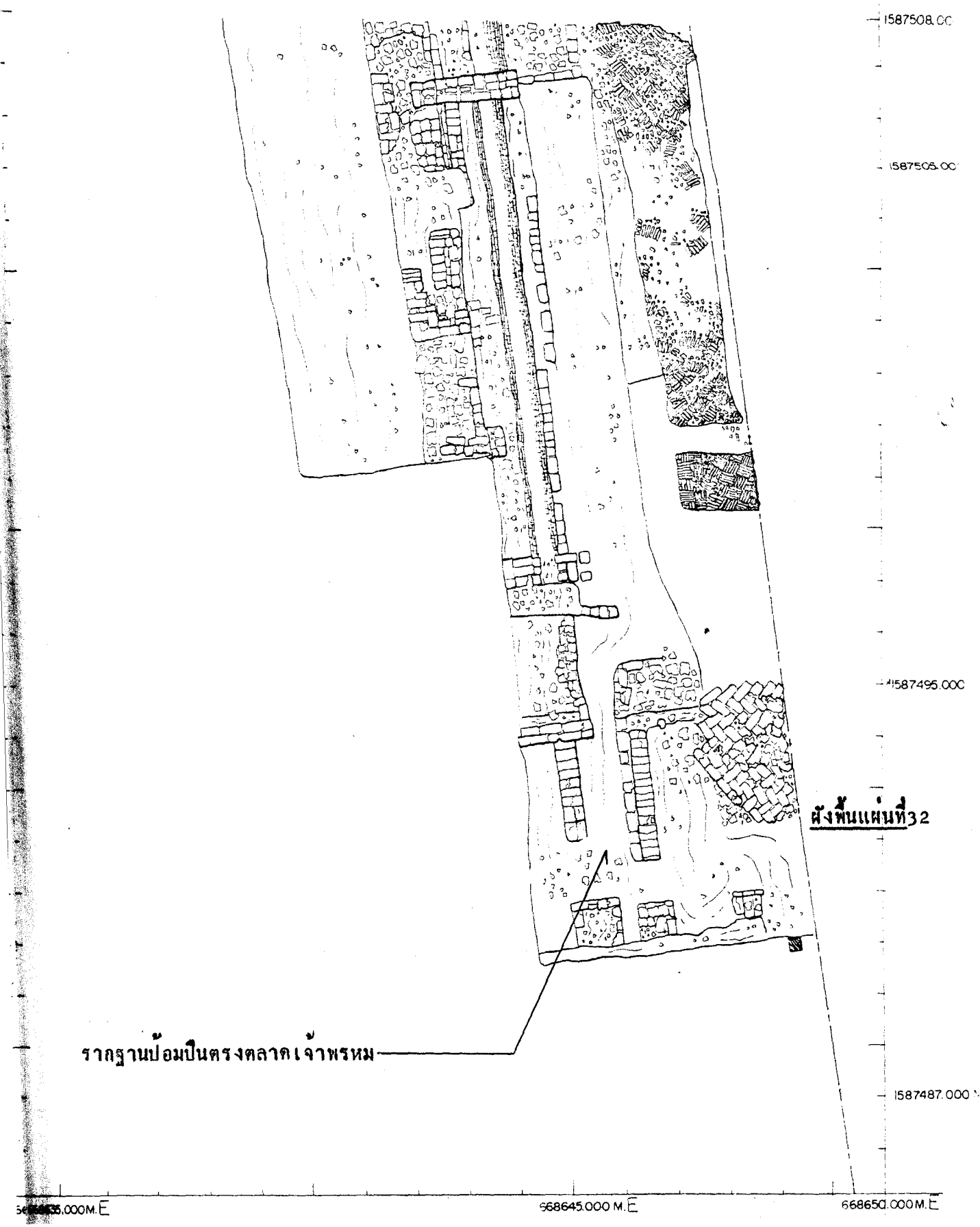
ผังพื้นแผ่นที่ 30

รูปผังพื้น แนวกำแพงพระราชวังโบราณ ทิศตะวันออก

ผังพื้นแผ่นที่ 31

รูปผังพื้น แนวกำแพงพระราชวังโบราณ ทิศตะวันออก

1587508.00
1587505.00
1587495.000
1587487.000
668645.000 M.E
668650.000 M.E
ผังพื้นแผ่นที่32
รากฐานป้อมปืนตรงตลาดเจ้าพรหม

ตัดกับพิกัด 1587810 MN ดูผังพื้นที่ 17)

การขุดแต่งแนวกำแพงด้านตะวันออก ตั้งแต่มุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือลงมาทางใต้จนถึงด้านข้างโรงเรียนวัดธรรมิกราช ได้พบร่องรอยของช่องประตูจักรมหิมาที่หลุม 62 ฎ ถึงหลุม 61 ฐ (ประมาณพิกัด 1587780 MN ถึงพิกัด 1587784 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 18) พบร่องรอยของประตูศรีไชยศักดิ์ที่ระหว่างหลุม 62 ช ถึงหลุม 62 ฌ (พิกัด 158750 MN ถึง 158754 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 19) พบร่องรอยของประตูสวรรค์พิจิตร ที่หลุม 63 ฉ' ถึงหลุม 63ฆ' (ประมาณพิกัด 1587668 MN ถึงพิกัด 1587673 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 23) พบร่องรอยที่เชื่อว่าอาจเป็นช่องประตูสมณพิศาล ที่ประมาณหลุม 63 ป' ถึงหลุม 63 น' (พิกัด 1587580 MN ถึง 1587584 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 28) และร่องรอยของฐานรากป้อมตรงตลาดเจ้าพรหม ที่ประมาณหลุม 64ก'ก ถึงหลุม 64 ฮ' (พิกัด 1587490 MN ถึงพิกัด 1587495 MN) (ผังพื้นแผ่นที่ 32)

ผลจากการขุดในปีงบประมาณ 2539 ได้ขุดพบฐานรากและแนวกำแพงพระราชวังหลวง อันประกอบด้วยป้อม และช่องประตูทางด้านทิศตะวันออก ทิศเหนือ และทิศตะวันตก โดยพบช่องประตูของแนวกำแพงทางด้านตะวันออก พบช่องประตูจำนวน 4 ประตู คือ ประตูจักรมหิมา ประตูศรีไชยศักดิ์ ประตูสวรรค์พิจิตร ประตูสมณพิศาล ด้านทิศนเหนือพบช่องประตูจำนวน 4 ประตู คือ ประตูมหาไตรภพ-ชลทวารอุทก ประตูเสาชิงไชย ประตูท่าเจ้าปราบ ประตูช้างเผือก ด้านทิศตะวนตก พบช่องประตูจำนวน 1 ช่อง คือ ประตูจันทวารมรณาภิรมย์ ฐานรากของกำแพงพระราชวังหลวงนี้สันนิษฐานว่าเป็นการก่อสร้างระยะที่ 3 ในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. 2172 - 2199) จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2310 ซึ่งกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า กำแพงพระราชวังหลวงนี้จึงถูกทำลายไป ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานในพระราชพงศาวดารที่กล่าวถึงการขยายวังในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองว่า "ศักราช 998 ปีชวด อัฐศก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้รื้อเทวสถานพระอิศวร พระนารายณ์ขึ้นมาตั้งยังชีกุน ในปีนั้นให้ยกกำแพงพระราชวังออกไป"[1]

---

1 ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จกรมพระยา, **"พระราชพงษ์สดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพระราชหัตถเลขา"**, กรมศิลปากร, กรุงเทพฯ, 2534, น. 9.

บทที่ 3
การศึกษาโบราณวัตถุที่พบจากการขุดแต่ง

จากการขุดแต่งแนวกำแพงพระราชวังหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้พบโบราณวัตถุประเภทต่างๆ ทั้งเศษภาชนะดินเผา ประติมากรรมดินเผา เครื่องมือเครื่องใช้โลหะ เครื่องประดับโลหะ อาวุธ เงินตรา ฯลฯ โดยแบ่งประเภทโบราณวัตถุออกเป็นดังนี้

1. โบราณวัตถุสำคัญ (small finds หรือ special finds) หมายถึง โบราณวัตถุหรือชิ้นส่วนโบราณวัตถุขนาดเล็ก อาจเป็นชิ้นส่วนของเครื่องมือ เครื่องใช้ หรือเครื่องประดับ ฯลฯ

2. เศษภาชนะดินเผา หมายถึง ชิ้นส่วนเครื่องปั้นดินเผาแบบต่างๆ ที่เป็นเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของชุมชนในสมัยโบราณ เช่น เศษหม้อ, อ่าง, ครก, ชาม, จาน, และไห เป็นต้น

โบราณวัตถุสำคัญ

โบราณวัตถุสำคัญที่พบจากการขุดแต่งโบราณสถานกำแพงวังหลวง ในปี พ.ศ. 2539 สามารถจำแนกประเภทได้ดังนี้

1. โบราณวัตถุที่เป็นส่วนประกอบของสถาปัตยกรรม
2. โบราณวัตถุที่เป็นรูปเคารพในศาสนา
3. โบราณวัตถุที่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้และเครื่องประดับทำจากโลหะ
4. โบราณวัตถุที่ใช้เป็นอาวุธ
5. โบราณวัตถุที่เกี่ยวกับการโลหะกรรม
6. โบราณวัตถุที่ใช้เป็นเงินตรา
7. โบราณวัตถุประเภทประติมากรรมดินเผา
8. ภาชนะดินเผาในประเทศ
9. ภาชนะดินเผาต่างประเทศ
10. โบราณวัตถุอื่นๆ

3.1 โบราณวัตถุที่เป็นส่วนประกอบของสถาปัตยกรรม

ประเภทดินเผา

1. เสมาดินเผา มีลักษณะรูปแบบคล้ายเสมาศิลา คือ เป็นเสมาใบแบน ซึ่งประกอบด้วยส่วนฐานทรงสี่เหลี่ยม และตัวเสมารูปทรงคล้ายกลีบบัว มีส่วนเอวคอดกิ่ว เสมาดินเผาที่พบจากการขุดแต่งนี้พบว่าทำจากดินเผาชนิดเนื้อแกร่ง และชนิดเนื้อดินธรรมดา รวมทั้งทำขึ้นจากการโกลนอิฐที่เผาสุกแล้วเป็นเสมาในภายหลัง

รูปแบบของเสมาดินเผาจำแนกได้ 3 รูปแบบ คือ

แบบที่ 1 ประกอบด้วยส่วนฐานทรงสี่เหลี่ยม ส่วนเอวเสมา และส่วนยอดที่รวบเข้าหากันเหมือนรูปกลีบบัว รูปแบบนี้พบมากที่สุดจำนวน 27 ชิ้น (ภาพถ่ายที่ 165)

แบบที่ 2 รูปแบบเหมือนแบบที่ 1 แต่ส่วนยอดของใบเสมาต่างกัน คือ จะเปลี่ยนจากยอดแหลมรูปกลีบดอกบัวเป็นยอดทรงแท่งสี่เหลี่ยมตัดตรง รูปแบบนี้พบจำนวน 15 ชิ้น (ภาพถ่ายที่ 166)

แบบที่ 3 ส่วนฐานทรงสี่เหลี่ยมและส่วนเอวคอดของใบเสมาเหมือนกับแบบที่ 1 และ 2 แต่ส่วนยอดของใบเสมามีการทำวงโค้งวกเข้าด้านในก่อนที่จะรวบเข้าหากันเป็นยอดแหลม เสมารูปแบบนี้พบจำนวนน้อยเพียง 5 ชิ้นเท่านั้น (ภาพถ่ายที่ 167)

เสมาดินเผาที่พบ มีขนาดโดยเฉลี่ย คือ ฐานทรงสี่เหลี่ยมมีความกว้าง 19.5 ซ.ม. สูง 14 ซ.ม. ใบเสมามีความกว้าง 20.5 ซ.ม. ส่วนเอวกว้าง 13 ซ.ม. หนา 4.5 ซ.ม. ความสูงรวมจากฐานถึงยอดประมาณ 42.5 ซ.ม. ส่วนเสมาที่ทำขึ้นจากการโกลนก้อนอิฐให้เป็นรูปแผ่นเสมานั้นจะมีขนาดจำกัดเท่ากับขนาดของอิฐก่อสร้างสมัยอยุธยาโดยทั่วไป

เสมาดินเผาพบจากการขุดแต่งกำแพงวังหลวงทั้งสิ้น 48 ชิ้น มีน้ำหนักรวม 100,270 กรัม สามารถจำแนกตามประเภทของเนื้อดินและรูปแบบของเสมาได้ดังนี้

-เสมาดินเผาชนิดเนื้อดินธรรมดา (earthenware) มีลักษณะสีส้มอมแดงแกนในดำมีการเจาะรูขนาดเล็ก จำนวน 6-8 ตำแหน่ง เพื่อประโยชน์ในการกระจายความร้อนขณะเผา เสมาชนิดเนื้อดินธรรมดารูปแบบที่ 1 พบจำนวน 18 ชิ้น (32,090 กรัม), รูปแบบที่ 2 พบจำนวน 13 ชิ้น (25,480 กรัม), รูปแบบที่ 3 พบจำนวน 4 ชิ้น (10,320 กรัม)

-เสมาดินเผาชนิดเนื้อดินแกร่ง (stoneware) มีลักษณะสีน้ำตาลถึงดำเข้ม บางชิ้นมีการเจาะรูขนาดเล็กเพื่อประโยชน์ในการกระจายความร้อนขณะเผา เสมาชนิดเนื้อดินแกร่งรูปแบบที่ 1 พบจำนวน 2 ชิ้น (5,740 กรัม) รูปแบบที่ 3 พบ 1 ชิ้น (6,600 กรัม)

-เสมาดินเผาที่ทำขึ้นจากโกลนอิฐเป็นรูปใบเสมา มีลักษณะเนื้อดินธรรมดา (Earthenware) สีส้มอมแดง ขนาดค่อนข้างเล็ก แต่มีความหนามาก รอบๆขอบของเสมามีร่องรอยการใช้ของมีคมฉากหรือฟันอย่างเด่นชัด ซึ่งแสดงว่าได้ทำภายหลังการเผาอิฐนั้นสุกแล้ว เสมาจากการโกลนอิฐพบรูปแบบที่ 1 จำนวน 7 ชิ้น (11,420 กรัม), รูปแบบที่ 2 พบ 1 ชิ้น (2,460 กรัม) (ภาพถ่ายที่ 168)

นอกจากนี้ยังพบเฉพาะส่วนฐานถึงส่วนเอวของเสมาซึ่งไม่ทราบว่าจะมีรูปแบบใดอีก จำนวน 2 ชิ้น (6,160 กรัม)

2. เสมาทรงกระจัง มีลักษณะส่วนฐานทรงสี่เหลี่ยมสูงคล้ายกับเป็นแกนสำหรับปักติดกับกำแพงเช่นเดียวกับเสมาดินเผา แต่ส่วนของตัวเสมาทำเป็นทรงกระจัง ทำจากดินเผาชนิดเนื้อดินธรรมดา (earthenware) สีส้มอมแดง ขนาดโดยเฉลี่ยของเสมาทรงกระจัง คือ ส่วนฐานทรงสี่เหลี่ยม สูง 14.5 ซ.ม. กว้าง 22 ซ.ม. ส่วนทรงกระจังกว้าง 21.5 ซ.ม. สูง 22 ซ.ม. หนา 3.5 ซ.ม. เสมาทรงกระจังนี้พบจากการขุดแต่งจำนวน 7 ชิ้น (10,490 กรัม) (ภาพถ่ายที่ 169)

3. กระเบื้องชายกำแพง จำแนกรูปทรงได้ 2 แบบ แบบแรกทำเป็นทรงกระจัง แบบที่ 2 ทำเป็นทรงคล้ายกระเบื้องเชิงชายหลังคา

กระเบื้องชายกำแพงขึ้นรูปด้วยแม่พิมพ์ มีแกนสำหรับเสียบฝังเข้าไปในกำแพง ทำจาก

วัสดุเนื้อดินธรรมดา (earthenware) สีส้มอมแดง มีขนาดโดยเฉลี่ยกว้าง 13.5 ซ.ม. สูง 17 ซ.ม. หนา 2 ซ.ม.

กระเบื้องชายกำแพงทรงกระจังยังสามารถแบ่งตามลวดลายที่พบได้ 3 แบบ คือ

- ลายพันธุ์พฤกษาประทับนูน รูปดอกไม้และใบไม้ บริเวณกลางลำตัวทรงกระจัง พบจำนวน 5 ชิ้น (900 กรัม) (ภาพลายเส้นที่ 1 ,ภาพถ่ายที่ 170)

- ลายพันธุ์พฤกษาเต็มแผ่น โดยแบ่งลวดลายเป็น 3 ส่วน คือ ซ้าย กลาง และขวา ลายส่วนซ้ายและขวาเป็นลายกนกตัวเหงาแกนกลางเป็นลายก้านและใบ ซึ่งออกลายจากทรงสามเหลี่ยมที่ส่วนฐาน พบเพียง 1 ชิ้น (440 กรัม) (ภาพถ่ายที่ 171)

- แบบเรียบ ไม่มีลวดลาย พบจำนวน 110 ชิ้น (56,800 กรัม) (ภาพลายเส้นที่ 2, ภาพถ่ายที่ 172)

กระเบื้องชายกำแพงทรงคล้ายกระเบื้องเชิงชายหลังคา พบจำนวน 2 ชิ้น ชิ้นแรกทำลวดลายเทพนมครึ่งตัว ใต้ท้องเทพนมเป็นจุดทรงรีออกช่อลายกระหนกเปลว ฉัดลงมาตอนล่างสุดเป็นทรงสามเหลี่ยมอยู่ในระดับเดียวกันกับเส้นกรอบนอกของกระเบื้อง ซึ่งภายในบรรจุลายจุดไข่ปลาโดยตลอด เศียรของเทพนมสวมมงกุฎมีกรรเจียกและจอนหู กระเบื้องชายกำแพงชิ้นนี้ส่วนยอดได้หักหายไป มีน้ำหนักประมาณ 390 กรัม

ชิ้นที่สองทำเป็นลายพันธุ์พฤกษาที่มีช่อดอกและใบออกจากลายดอกลำดวนครึ่งซีก ทางด้านล่างของแผ่นกระเบื้อง ลายดอกลำดวนนี้คาดทับลายเส้นกรอบ 2 เส้นที่ทำล้อขอบของแผ่นกระเบื้อง ภายในเส้นกรอบนี้ทำลายจุดไข่ปลาเรียงกันโดยรอบ น้ำหนักของกระเบื้องชายกำแพงชิ้นนี้ ประมาณ 470 กรัม

4. กระเบื้องเชิงชายหลังคาเป็นกระเบื้องกระบู (กาบกล้วย) ตัวผู้ ที่มุงอยู่ริมชายคา มักทำทรงสามเหลี่ยมปิดปลายกระเบื้อง บางครั้งจึงเรียกว่า "กระเบื้องหน้าอุด" ทรงสามเหลี่ยมของกระเบื้องเชิงชายที่พบจากการขุดแต่งกำแพงวังหลวง ทำลวดลายประดับค่อนข้างหลากหลาย เช่น ลายพันธุ์พฤกษาแบบต่างๆ ลายเทพนมแบบต่างๆ และลายหน้ากาลหรือหน้ายักษ์ ก็พบบ้างเช่นกัน

กระเบื้องเชิงชายทำจากวัสดุเนื้อดินธรรมดา (earthenware) สีส้มอมแดง ทรงสามเหลี่ยมของกระเบื้องเชิงชายมีขนาดโดยเฉลี่ยประมาณ 13 ซ.ม. สูง 23 ซ.ม. หนา 1 ซ.ม. ลวดลายที่ปรากฏบนทรงสามเหลี่ยมนี้ทำโดยใช้แม่พิมพ์แล้วจึงนำไปปั้นต่อกับกระเบื้องกระบูหรือกาบกล้วยอีกทีหนึ่ง

- กระเบื้องเชิงชายลายพันธุ์พฤกษา จากการศึกษาเบื้องต้นสามารถแยกเป็นลวดลายแบบต่างๆ ได้ 6 แบบ พบทั้งสิ้นจำนวน 76 ชิ้น (45,590 กรัม) (ภาพลายเส้นที่ 3, 4, 5, ภาพถ่ายที่ 173-178)

- กระเบื้องเชิงชายลายเทพนม ทำลวดลายต่างๆกัน รวม 4 แบบ พบทั้งสิ้นจำนวน 9 ชิ้น (2,640 กรัม) (ภาพลายเส้นที่ 6 ,ภาพถ่ายที่ 179-182)

- กระเบื้องเชิงชายลายหน้ากาล พบเพียง 1 ชิ้น (460 กรัม) (ภาพถ่ายที่ 183)

5. กระเบื้องมุงหลังคา พบ 3 ชนิด ได้แก่

- กระเบื้องกระบู (กระเบื้องกาบกล้วยหรือกระเบื้องลูกฟูก) พบทั้งชนิดเนื้อดินแกร่ง (stoneware) และชนิดเนื้อดินธรรมดา (earthenware) มีขนาดโดยเฉลี่ย กว้าง 19 - 23 ซ.ม. ยาว 28 ซ.ม. หนา 1 ซ.ม. เดือยที่ใช้เกี่ยวระแนงไม้มีขนาด เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 ซ.ม. ลักษณะของกระเบื้องกระบูหรือกาบกล้วยจะประกอบด้วยกระเบื้องตัวผู้ (ภาพถ่ายที่ 184) ซึ่งเป็นลอนโค้งคล้ายกาบกล้วย และกระเบื้องตัวเมีย (ภาพถ่ายที่185) ซึ่งเป็นรางแบนกว้างยกขอบทั้ง 2 ข้าง กระเบื้องทั้งตัวผู้และตัวเมียมี

เดือยสำหรับเกี่ยวกับระแนงโครงสร้างของหลังคา การมุงหลังคาจะใช้กระเบื้องตัวผู้แถวหนึ่งสลับกับกระเบื้องตัวเมียแถวหนึ่ง โดยกระเบื้องตัวผู้จะครอบอยู่บนกระเบื้องตัวเมีย

กระเบื้องกาบกล้วยชนิดเนื้อดินแกร่ง พบ 1 ชิ้น เป็นกระเบื้องตัวเมีย สีดำเข้ม มีน้ำหนักประมาณ 900 กรัม

กระเบื้องกาบกล้วยชนิดเนื้อดินธรรมดาพบจำนวน 34 ชิ้น มีสีส้มอมแดง แกนในส้ม แสดงถึงการเผาสุกทั่วทั้งแผ่น จำแนกเป็นชนิดตัวผู้ 9 ชิ้น (6,540 กรัม) ชนิดตัวเมีย 25 ชิ้น (14,780 กรัม)

- กระเบื้องแผ่นเรียบ ทำจากเนื้อดิน earthenware สีส้ม แกนในส้ม ขนาดกว้าง 12 ซ.ม. ยาว 24 ซ.ม. หนา 1 ซ.ม. มีเขี้ยวเกี่ยวระแนงยาว 3.5 ซ.ม. พบจำนวน 5 ชิ้น (3,500 กรัม) (ภาพถ่ายที่186)

- กระเบื้องเกล็ดเต่า รูปทรงคล้ายเกล็ดเต่า ด้านหัวที่มีเขี้ยวเพื่อเกาะกับระแนงจะตัดตรง ส่วนด้านท้ายสอบเข้าหากันเป็นยอดรีแหลม ทำจากวัสดุเนื้อดิน earthenware สีส้มแกมแดง มีขนาดกว้าง 14.5 ซ.ม. ยาว 20 ซ.ม. หนา 1.5 ซ.ม. พบสภาพสมบูรณ์เพียง 3 ชิ้น (1,280 กรัม) (ภาพถ่ายที่187)

6. ท่อน้ำดินเผา รูปทรงกระบอก ภายในกลวงตลอด มีเดือยสำหรับเชื่อมต่อกัน ทำจากวัสดุเนื้อดิน Earthenware สีส้มอมแดง อาจผลิตจากเตาแม่น้ำน้อย จ.สิงห์บุรี พบ 3 ขนาด คือ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 19 ซ.ม. ยาว 30 ซ.ม. หนา 3.5 ซ.ม. เดือยมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 12 ซ.ม. ยาว 6.5 ซ.ม. หนา 1.5 ซ.ม. หนักประมาณ 5,500 กรัม พบประมาณ 10 ชิ้น (ภาพถ่ายที่188)

ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 14 ซ.ม. ไม่ทราบความยาวแน่นอน หนา 1.5 ซ.ม. น้ำหนักประมาณ 3,000 กรัม พบจำนวน 1 ชิ้น บริเวณหลุม 47'ช

ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 8 ซ.ม. ไม่ทราบความยาวแน่นอน หนา 1.5 ซ.ม. หนักประมาณ 1,200 กรัม พบจำนวน 1 ชิ้น บริเวณหลุม 37ถ'

7. กระเบื้องปูพื้น รูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า พบในสภาพชำรุด มีขนาดกว้าง 15 ซ.ม. ยาว 20 ซ.ม. หนา 2.5 ซ.ม. น้ำหนัก 800 กรัม ทำจากเนื้อดิน หtoneware สีดำเข้ม พบบริเวณหลุม 47'น ของกำแพงวังหลวงด้านตะวันตก (ภาพถ่ายที่189)

8. แผ่นอิฐกลมทำขึ้นจากการโกลนก้อนอิฐให้เป็นทรงกลม มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 13.5 ซ.ม. หนา 6 ซ.ม. หนัก 1,140 กรัม อาจใช้เป็นแผ่นอิฐแกนกลางของเสาขนาดเล็กก็ได้ (ภาพถ่ายที่190)

9. ชิ้นส่วนโคมไฟดินเผา พบเฉพาะส่วนล่าง ซึ่งเป็นทรงกระบอกฉลุลวดลายดอกไม้ มีเดือยที่ส่วนล่างเพื่อปักไว้บนสันกำแพง มีขนาดกว้าง 8.5 ซ.ม. ยาว 15.5 ซ.ม. หนัก 950 กรัม ทำจากวัสดุเนื้อดิน (earthenware) (ภาพถ่ายที่191)

10. แผ่นอิฐโกลนรูปสี่เหลี่ยมคางหมู ทำขึ้นจากแผ่นอิฐก่อนนำมาโกลนหรือฉากเป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมู กว้าง 16 ซ.ม. ยาว 22 ซ.ม. หนา 5.5 ซ.ม. หนัก 1,950 กรัม พบบริเวณหลุม 47'ธ อาจใช้ประโยชน์เป็น อิฐก่อส่วนฐานบัวคว่ำบัวหงายของฐานอาคารหรือฐานชุกชีก็ได้ (ภาพถ่ายที่192)

11. แผ่นอิฐมีลายขูดขีดรูปตาราง ขูดขีดก่อนการเผา มีขนาดกว้าง 15.5 ซ.ม. ยาว 24 ซ.ม. หนา 5 ซ.ม. หนัก 2,450 กรัม อาจใช้เป็นอิฐศิลาฤกษ์ก็ได้ พบบริเวณหลุม 43ฒ ในระดับ 100 cm.dt. (ภาพถ่ายที่193)

12. แผ่นอิฐมีลวดลายพันธุ์พฤกษา เป็นการขูดขีดลายก่อนเผา พบบริเวณหลุม 60ถ' มีขนาดกว้าง 11 ซ.ม. ยาว 18 ซ.ม. หนา 4 ซ.ม. หนัก 930 กรัม อาจใช้เพื่อประโยชน์ประดับสถาปัตยกรรม (ภาพถ่ายที่194)

-ประเภทปูนปั้น

13. ชิ้นส่วนปูนปั้นรูปขาสิงห์ประดับสถาปัตยกรรม พบบริเวณหลุม 46ด จำนวน 6 ชิ้น ขนาด (กว้าง x ยาว x สูง) 11 x 20 x 9, 8 x 12 x 6.5, 11 x 19 x 7 และ 10 x 22 x 8.5 อีก 3 ชิ้น น้ำหนักรวม 5,280 กรัม (ภาพถ่ายที่195)

14. ชิ้นส่วนปูนปั้นประดับสถาปัตยกรรมรูปหน้าสิงห์ พบบริเวณหลุม 32ถ มีขนาด 10 x 14.5 x 7.5 หนัก 750 กรัม (ภาพถ่ายที่196)

15. ชิ้นส่วนปูนปั้นประดับสถาปัตยกรรมลวดลายพันธุ์พฤกษารูปดอกไม้ ใบไม้ กลีบบัว จำนวน 5 ชิ้น ขนาด 7 x 13 x 8, 10 x 10 x 4, 11 x 14.5 x 4.5, 6.5 x 6.5 x 12, 6.5 x 8 x 3.5 มีน้ำหนักรวม 1,860 กรัม (ภาพลายเส้นที่ 8 , ภาพถ่ายที่197)

-ประเภทไม้

16. ชิ้นส่วนเสาไม้ขนาดต่างๆ ผุกร่อนเหลือเฉพาะบางส่วน พบบริเวณหลุม 46'ป น้ำหนักรวม 3,030 กรัม สันนิษฐานเบื้องต้นว่าอาจเป็นเสาไม้สักทอง (ภาพถ่ายที่198)

-ประเภทโลหะ

17. ชิ้นส่วนยอดนพศูล พบเพียง 1 ชิ้น ขนาดยาว 26 ซ.ม. กว้าง 5 ซ.ม. หนา 3 ซ.ม. หนัก 1,490 กรัม ทำจากโลหะสำริด สภาพชำรุดมากเนื่องจากสนิมกัดกร่อน พบบริเวณหลุม 60ฉ' (ภาพลายเส้นที่ 9 , ภาพถ่ายที่ 199)

18. ท่อน้ำโลหะ เป็นโลหะทรงกรวยคล้ายท่อน้ำ มีขนาดความยาว 15.5 ซ.ม. ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 6 ซ.ม. พบบริเวณหลุม 60ญ จำนวน 3 ชิ้น (3,600 กรัม) (ภาพถ่ายที่ 200)

19. ตะปูเหล็ก จำแนกได้ 3 รูปแบบ

-ตะปูจีน ลักษณะเป็นแท่งสี่เหลี่ยม ปลายด้านหนึ่งแหลม อีกด้านหนึ่งม้วนเป็นหัวตะปู มีขนาดใหญ่และยาวต่างกันเพื่อการใช้งานตอกเย็บที่เหมาะสมกับหน้าไม้แต่ละขนาด โดยมีความยาวตั้งแต่ 6 - 13 ซ.ม. พบจำนวน 31 ตัว (ภาพถ่ายที่ 201)

-ตะปูปลิง เป็นแท่งสี่เหลี่ยม ปลายแหลมทั้ง 2 ด้านหักงอ ใช้ยึดรอยต่อของไม้ให้แข็งแรงยิ่งขึ้น มีขนาดยาวตั้งแต่ 14 - 30 ซ.ม. พบจำนวน 16 ชิ้น (ภาพถ่ายที่ 202)

-เหล็กยึดโครงสร้างแบบอื่น มีหลายรูปแบบ เช่น เป็นแท่งยาวปลายแหลม งอเป็นห่วง เหล็กปลายงอด้านเดียว หักงอคล้ายเหล็กฉากและเหล็กแผ่นแบนมีหัวด้านหนึ่งหักเป็นมุมฉาก เป็นต้น พบหลากหลายขนาด จำนวนทั้งสิ้น 23 ชิ้น (ภาพลายเส้นที่ 10 , ภาพถ่ายที่ 203)

3.2 โบราณวัตถุที่เป็นรูปเคารพในศาสนา

1. ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด พบเฉพาะส่วนพระวรกายและพระเศียร มีขนาดกว้าง 3.5 ซ.ม. สูง 7.8 ซ.ม. หนัก 70 กรัม พบบริเวณหลุม 32ก (ภาพลายเส้นที่ 11, ภาพถ่ายที่ 204)

2. ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด ประทับนั่งปางสมาธิ ขัดสมาธิราบ พบเฉพาะส่วนพระวรกายท่อนล่าง มีขนาดหน้าตักกว้าง 7.2 ซ.ม. สูง 4.5 ซ.ม. หนัก 80 กรัม พบบริเวณหลุม 44ด ในระดับ 56 cm.dt.

(ภาพถ่ายที่ 205)

3. ชิ้นส่วนเศียรพระพุทธรูปสำริด ขนาดกว้าง 3.7 ซ.ม. สูง 5.8 ซ.ม. หนัก 80 กรัม เป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องน้อย (ภาพถ่ายที่ 206)

4. ชิ้นส่วนแม็ดพระศกพระพุทธรูปสำริด จำนวน 3 ชิ้น น้ำหนักรวม 220 กรัม (ภาพถ่ายที่ - 207)

5. ชิ้นส่วนนิ้วพระหัตถ์พระพุทธรูปสำริด เป็นส่วนนิ้วก้อยและนิ้วนางของพระหัตถ์ขวา มีขนาดกว้าง 3.5 ซ.ม. ยาว 7 ซ.ม. หนัก 170 กรัม (ภาพถ่ายที่ 208)

6. ชิ้นส่วนฐานพระพุทธรูปสำริด เป็นทรงบัวคว่ำ ขนาดกว้าง 4 ซ.ม. ยาว 6 ซ.ม. สูง 5 ซ.ม. หนัก 70 กรัม (ภาพถ่ายที่ 209)

7. ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด หักหายเฉพาะส่วนพระเศียร มีขนาดหน้าตักกว้าง 4 ซ.ม. สูง 4.5 ซ.ม. พระพุทธรูปประทับทับนั่งขัดสมาธิราบ ปางสมาธิ หนักประมาณ 50 กรัม (ภาพถ่ายที่ 210)

8. เศียรพระพุทธรูปทรงเครื่องน้อยสำริด พบบริเวณหลุม 44ฉ มีขนาดกว้าง 2.5 ซ.ม. สูง 4 ซ.ม. หนัก 20 กรัม (ภาพลายเส้นที่ 13 , ภาพถ่ายที่ 211)

9. ชิ้นส่วนพระพุทธรูปประทับนั่งปางสมาธิสำริด ประทับนั่งขัดสมาธิราบบนฐานบัวคว่ำบัวหงาย แอ่นโค้งเศียรพระพุทรูปหักหายมีขนาดหน้าตักกว้าง 6.5 ซ.ม. หนัก 210 กรัม พบบริเวณหลุม 60ก' (ภาพถ่ายที่ 212)

10. เศียรพระพุทธรูปสำริด ขนาดพระพักตร์กว้าง 3.5 ซ.ม. หนัก 130 กรัม (ภาพลายเส้นที่ 12, (ภาพถ่ายที่ 213)

11. ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด ประทับนั่งปางสมาธิบนฐานบัวคว่ำบัวหงาย ขนาดหน้าตักกว้าง 4 ซ.ม. พบบริเวณกำแพงวังหลวงด้านตะวันออก (ภาพถ่ายที่ 214)

12. พระรัศมีของพระพุทธรูปทำจากเหล็ก ชำรุดมาก มีขนาดยาว 10 ซ.ม. กว้าง 3 ซ.ม. หนัก 190 กรัม (ภาพถ่ายที่ 215)

13. ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริดขนาดต่างๆ มักพบเฉพาะส่วนฐาน และพระวรกายท่อนล่างเท่านั้น มีสภาพชำรุดมาก พบจำนวนกว่า 50 ชิ้น (ภาพถ่ายที่ 216-219)

3.3 โบราณวัตถุที่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้และเครื่องประดับทำจากโลหะ

-ประเภทเครื่องมือเครื่องใช้

1. ชิ้นส่วนตะขอเหล็ก มีลักษณะคล้ายเบ็ดขนาดใหญ่ มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.6 ซ.ม. ยาว 9.8 ซ.ม. หนัก 30 กรัม พบในบริเวณหลุม 24ท (ภาพลายเส้นที่ 14 , ภาพถ่ายที่ 220)

2. ไม้ป้ายปูนกินกับหมาก ทำจากสำริด มีลักษณะเป็นแท่งยาว ด้านหนึ่งตีเป็นแผ่นแบน อีกด้านเป็นด้ามจับทรงกระบอก พบจำนวน 3 ชิ้น มีขนาด (กว้าง x ยาว) 1.5 x 6.5, 1 x 11.5 และ 0.5 x 5.5 พบจากหลุม 43ฒ, 47ป และ 45ด ตามลำดับ มีน้ำหนักรวม 55 กรัม (ภาพลายเส้นที่ 15, ภาพถ่ายที่ 221)

3. กล้องยาสูบฝีมือสำริด พบจำนวน 3 ชิ้น มีขนาด (กว้าง x สูง) 1.5 x 6.5, 4 x 1.3 จากหลุม 59ฎ',

60น' และ 60ฆ' ตามลำดับ มีน้ำหนักรวม 60 กรัม (ภาพถ่ายที่ 222)

4. จุกภาชนะที่จับรูปทรงดอกบัวตูมของฝาภาชนะทำจากทองเหลือง มีขนาดกว้าง 2.1 ซ.ม. สูง 2.1 ซ.ม. หนัก 20 กรัม (ภาพถ่ายที่ 223)

5. เบ็ดทองเหลือง พบจากหลุม 60ฮ' มีขนาดยาวประมาณ 3.5 ซ.ม. เส้นผ่าศูนย์กลาง 0.2 ซ.ม. หนัก 5 กรัม (ภาพถ่ายที่ 224)

6. ลูกกระพรวนสำริดและเหล็ก ใช้สำหรับห้อยคอสัตว์ พบจำนวน 5 ชิ้น มีขนาดโดยเฉลี่ย เส้นผ่าศูนย์กลาง 3 ซ.ม. พบจากหลุม 47'ต และ 45ต ในระดับ 130 cm.dt. มีน้ำหนักรวม 170 กรัม (ภาพถ่ายที่ 225)

7. เชิงเทียนสำริด เป็นแท่งทรงกระบอกเรียวตอนปลาย ส่วนฐานและส่วนยอดทำเป็นทรงบัวหงาย-บัวคว่ำ มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3 และ 2 ซ.ม. สูง 7 ซ.ม. หนัก 70 กรัม พบจากหลุม 60ฉ' (ภาพลายเส้นที่ 16 , ภาพถ่ายที่ 226)

8. ฝาภาชนะ ยอดทรงโกศ ทำจากสำริด ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 5 ซ.ม. สูง 5 ซ.ม. หนัก 40 กรัม (ภาพลายเส้นที่ 17 , ภาพถ่ายที่ 227)

9. พานสำริด เป็นภาชนะทรงเตี้ยมีเชิงเตี้ย ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปากและก้น 7.3 และ 5.2 ซ.ม. ตามลำดับ สูง 3 ซ.ม. หนัก 70 กรัม พบจากหลุม 59ฉ' (ภาพถ่ายที่ 228)

10. ชิ้นส่วนมีดเหล็ก ขนาดกว้าง 2.5 ซ.ม. ยาว 14 ซ.ม. หนัก 110 กรัม พบจากหลุม 59ต

11. ชิ้นส่วนโลหะสำริดและเหล็กรูปทรงต่างๆ ไม่ทราบประโยชน์ใช้สอยแน่นอน มีหลากหลายขนาด พบจำนวนกว่า 200 ชิ้น น้ำหนักรวมกว่า 19,000 กรัม

12. เหล็กรูปทรงคล้ายเขาควายมีปลายด้านหนึ่งสำหรับสวมกับด้ามไม้ ไม่ทราบประโยชน์ใช้สอย มีขนาดกว้าง 8.5 ซ.ม. สูง 15 ซ.ม. หนัก 140 กรัม พบเพียง 1 ชิ้น (ภาพถ่ายที่ 229)

13. เหล็กรูปทรงคล้ายฆ้อน มีปลายด้านหนึ่งสำหรับสวมกับด้ามไม้ มีขนาดกว้าง 11 ซ.ม. ยาว 22 ซ.ม. หนา 3 ซ.ม. หนัก 1,250 กรัม (ภาพถ่ายที่ 230)

14. เหล็กรูปเขาควายใช้ติดปลายถ่อเรือ มีขนาดกว้าง 5.5 ซ.ม. ยาว 11 ซ.ม. หนัก 120 กรัม (ภาพถ่ายที่ 231)

15. จอบเหล็ก ขนาดกว้าง 8.8 ซ.ม. สูง 22 ซ.ม. หนา 3.8 ซ.ม. หนัก 580 กรัม (ภาพถ่ายที่ 232)

16. ยันต์โลหะม้วนเป็นตระกรุด ทำจากแผ่นตะกั่ว ขนาดความยาว 4.5 ซ.ม. เส้นผ่าศูนย์กลาง 0.7 ซ.ม. หนัก 5 กรัม ใช้เป็นเครื่องรางพกพาติดตัวชนิดหนึ่ง พบบริเวณหลุม 43ฒ (ภาพลายเส้นที่ 18, ภาพถ่ายที่ 233)

17. ห่วงสำริด รูปวงกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3.3 ซ.ม. หนา 0.5 ซ.ม. หนัก 30 กรัม พบบริเวณหลุม 43ต (ภาพลายเส้นที่ 19, ภาพถ่ายที่ 234)

18. ห่วงเหล็กเป็นเหล็กเส้นดัดโค้งรูปวงกลม พบ 2 ชิ้น ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 12.5 ซ.ม. หนา 1.3 ซ.ม. น้ำหนักรวม 740 กรัม พบบริเวณหลุม59ช' (ภาพถ่ายที่ 234)

19. เศียรนาคสำริด ทำเป็นนาค 7 เศียร ด้านหลังเศียรนาคทำเป็นรูปราหู ด้านล่างของเศียรนาคมีช่องวงกลมสันนิษฐานเบื้องต้นว่าอาจเป็นเครื่องประดับคานหาบของราชยาน เสลี่ยง คานหาม โดยเปรียบเทียบ

กับภาพจำหลักรูปสตรีในราชสำนักประทับนั่งบนเสลี่ยงกัญญาที่ปราสาทนครวัด ในศิลปะเขมรโบราณ เตียรนาคสำริดชิ้นนี้มีขนาดกว้าง 14 ซ.ม. สูง 19.5 ซ.ม. หนัก 1,550 กรัม พบที่กำแพงวังหลวงด้านเหนือ (ภาพลายเส้นที่ 20 , 21, ภาพถ่ายที่ 236-237)

20. ฝาภาชนะสำริด เป็นฝาภาชนะแบบคว่ำ จุกฝาทำเป็นทรงมนยอดแหลมรูปดอกบัวตูม มีขนาดความสูง 2.8 ซ.ม. เส้นผ่าศูนย์กลาง 4.3 ซ.ม. หนัก 15 กรัม (ภาพถ่ายที่ 238)

22. ชิ้นส่วนกระจังสำริดเป็นแท่งโลหะสำริดมีปลายด้านหนึ่งรูปกระจัง มีขนาดกว้าง 10 ซ.ม. ยาว 12 ซ.ม. หนา 2.5 ซ.ม. อาจเป็นชิ้นส่วนประดับราชยาน คานหาม ฯลฯ (ภาพถ่ายที่ 239)

23. ฝาภาชนะสำริดเป็นฝาภาชนะแบบหงาย ทรงบัวหงายบัวคว่ำ ด้านหนึ่งทำจุกฝาทรงกรวยแหลม มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3.5 ซ.ม. หนัก 10 กรัม พบบริเวณหลุม 59ฌ' (ภาพถ่ายที่ 240)

-ประเภทเครื่องประดับ

24. ชิ้นส่วนกำไลสำริดเป็นกำไลชนิดแบนมีความกว้าง 3.2 ซ.ม. ยาว 6.1 ซ.ม. หนา 0.5 ซ.ม. สภาพชำรุดมาก

25. ชิ้นส่วนแหวนสำริด ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2 ซ.ม. หนา 0.4 ซ.ม. หนัก 5 กรัม พบบริเวณหลุม 47ฌ (ภาพถ่ายที่ 241)

26. ชิ้นส่วนเครื่องประดับสำริด พบบริเวณหลุม 43ฒ สภาพชำรุดมาก มีน้ำหนัก 10 กรัม

27. แหวนสำริด 2 วง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2.3 และ 1.8 ซ.ม. น้ำหนักรวม 20 กรัม พบบริเวณหลุม 59ด (ภาพลายเส้นที่ 22, ภาพถ่ายที่ 242)

28. ชิ้นส่วนเครื่องประดับสำริด อาจเป็นกำไลชนิดแบน มีขนาดกว้าง 9.5 ซ.ม. ยาว 9 ซ.ม. หนา 0.4 ซ.ม. หนัก 130 กรัม ขุดพบจากหลุม 44ต ในระดับ 80 cm.dt. (ภาพถ่ายที่ 243)

29. ชิ้นส่วนเครื่องประดับทอง อาจเป็นชิ้นส่วนหัวแหวนที่ใช้ล้อมกรอบอัญมณีประเภทเพชร พลอย ฯลฯ มีการบุลายเป็นรูปกลีบบัวโดยรอบ วัดขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางด้านบนและล่างได้ 2.5 และ 1.5 ซ.ม. ตามลำดับ สูง 0.7 ซ.ม. (ภาพถ่ายที่ 244)

3.4 โบราณวัตถุที่ใช้เป็นอาวุธ

1.ลูกกระสุน พบทำจากวัสดุ 3 ชนิด คือ โลหะ หิน และดินเผา

-ลูกกระสุนโลหะ ทำจากเหล็ก พบจำนวน 35 ลูก เป็นลูกกระสุนสำหรับปืนใหญ่ลงมาจนถึงปืนพก มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางใหญ่สุด 5.5 ซ.ม. พบจำนวน 5 ลูก (5,000 กรัม) ขนาดย่อมลงมามีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 5, 4.2, 3.3, 2.8, 2.5, 2.2 และ 1.7 ซ.ม. พบจำนวน 6 ลูก และยังพบลูกกระสุนทำมาจากตะกั่ว ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง1.2 ซ.ม. พบจำนวน 6 ลูก และขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2.5 ซ.ม. หนัก 100 กรัม อีก 1 ลูกเท่านั้น (ภาพถ่ายที่ 245)

-ลูกกระสุนหิน ทำจากหินทรายและหินปูน พบขนาดใหญ่ที่สุด มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 8.2 ซ.ม. หนัก 930 กรัม พบเพียง 1 ลูก ทำมาจากหินทรายสีขาวนวล ขนาดย่อมลงมามีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 5.7, 5.4, 5.2

และ 4.3 ซ.ม. พบจำนวน 5 ลูก (1,040 กรัม) (ภาพถ่ายที่ 246)

- ลูกกระสุนดินเผา ทำจากเนื้อดิน Stoneware และ Earthenware มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 10.5 ซ.ม. (พบจากหลุม 33ก พบเพียง 1 ลูก หนัก 1,810 กรัม) 3.3, 2.7, 2.4 และ 1.8 ซ.ม. พบจำนวน 36 ลูก น้ำหนักรวม 820 กรัม (ภาพถ่ายที่ 247)

2. ชิ้นส่วนอาวุธเหล็ก ลักษณะคล้ายดาบปลายแหลม มีขนาดกว้าง 2.8 ซ.ม. ยาว 9 ซ.ม. หน้า 1.2 ซ.ม. หนัก 750 กรัม สภาพชำรุดมาก พบจากหลุม 45ค ในระดับ 90-100 cm.dt. (ภาพถ่ายที่ 248)

3. พระขรรค์เหล็ก ด้านหนึ่งมีเดือยแหลมสำหรับเสียบเข้ากับด้าม พระขรรค์มีขนาดความยาว 35.5 ซ.ม. กว้าง 2.5 ซ.ม. เดือยแหลมมีความยาว 2.5 ซ.ม. มีน้ำหนักประมาณ 330 กรัม พบจากหลุม 47ฌ (ภาพถ่ายที่ 249)

4. ชิ้นส่วนปืนยาว ทำจากทองเหลือง มีขนาดยาว 10.5 ซ.ม. กว้าง 1 ซ.ม. หนัก 60 กรัม พบจากหลุม 37ต (ภาพถ่ายที่ 250)

5. ชิ้นส่วนอาวุธปลายแหลม อาจเป็นหอก ทำจากสำริด ขนาดยาว 7.4 ซ.ม. กว้าง 2.2 ซ.ม. หนัก 60 กรัม พบจากหลุม 25ถ (ภาพถ่ายที่ 251)

6. ชิ้นส่วนมีดพกขนาดเล็ก ขนาดยาว 9.2 ซ.ม. กว้าง 1.9 ซ.ม. หนัก 50 กรัม พบจากหลุม 47ต (ภาพลายเส้นที่ 24 , ภาพถ่ายที่ 252)

7. เกือกม้า ทำจากเหล็ก สันนิษฐานว่าอาจใช้ประโยชน์ในการศึกที่มีการนำม้ามาเป็นพาหนะ พบ 5 ชิ้น (410 กรัม) พบจากหลุม 2ผ, 47ญ และ 59ฌ (ภาพลายเส้นที่ 25, 26 , ภาพถ่ายที่ 253)

8. หัวลูกศร ทำจากกระดูกสัตว์หรืองาช้าง มีสีขาวนวล พบ 3 ชิ้น ขนาด (กว้าง x ยาว) 0.7 x 4 ซ.ม. (จากหลุม 46ค), 0.8 x 6.4 ซ.ม. (จากหลุม 23ป) และ 0.8 x 6.3 ซ.ม. (จากหลุม 23ธ) มีน้ำหนักรวม 15 กรัม (ภาพลายเส้นที่ 27, 28, ภาพถ่ายที่ 254)

9. ขวากเหล็ก ใช้ในการสงครามเป็นกับดักสัตว์ เช่น ช้าง ม้า รวมทั้งกำลังพลเดินเท้า ทำให้เกิดอาการบาดเจ็บ พบจำนวน 18 ชิ้น (140 กรัม) (ภาพลายเส้นที่ 29 , ภาพถ่ายที่ 255)

3.5 โบราณวัตถุที่เกี่ยวกับการโลหะกรรม

1. เบ้าหลอมโลหะ (ภาพถ่ายที่ 256) พบจำนวน 4 ชิ้น ขนาดต่างกันดังนี้

- ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 3.7 ซ.ม. สูง 2.8 ซ.ม. หนา 0.7 ซ.ม. พบจากหลุม 47ค
- ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 1.8 ซ.ม. สูง 1.4 ซ.ม. หนา 0.3 ซ.ม. พบจากหลุม 47ค
- ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 4.8 ซ.ม. สูง 3 ซ.ม. หน้า 0.3 ซ.ม. พบจากหลุม 27ถ'
- ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 9.5 ซ.ม. สูง 7 ซ.ม. หนา 2 ซ.ม. พบจากหลุม 30ถ

2. ตะกรันโลหะ หรือขี้แร่เหล็ก พบ 1 ก้อน หนัก 260 กรัม

3. แผ่นสำริด รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด 27.2 x 27.2 ซ.ม. หนา 0.1 ซ.ม. หนัก 560 กรัม พบจากหลุม 46'ป (ภาพถ่ายที่ 257)

4. แผ่นสำริด ขนาด 13 x 11.5 ซงม. หนา 0.1 ซ.ม. พบจากหลุม 24ธ (ภาพถ่ายที่ 258)

5. ตะกั่วกลมแบน ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3.2 ซ.ม. หนา 1 ซ.ม. หนัก 80 กรัม พบจากหลุม 60จ (ภาพถ่ายที่ 259)

6. ตะกั่วกลมแบน เจาะรูตรงกลาง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 6.8 ซ.ม. หนา 1 ซ.ม. พบ 2 ชิ้น (150 กรัม) จากหลุม 24ท และ 60จ (ภาพลายเส้นที่ 30, 31 , ภาพถ่ายที่ 260)

7. แผ่นทองเหลืองกลมแบน ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3.8 ซ.ม. พบจากหลุม 43ต ในระดับ 100-120 cm.dt. (ภาพถ่ายที่ 261)

8. แผ่นตะกั่วกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2.7 ซม. หนา 0.9 ซม. มีลายขีดเป็นช่องตาราง พบร่วมกับแผ่นตะกั่วกลมขนาดเล็ก เส้นผ่าศูนย์กลาง 1.8 ซม. หนา 0.6 ซม.น้ำหนักรวม 80 กรัม (ภาพถ่ายที่ 262)

9. แผ่นสำริด รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด 14 x 14 ซ.ม. หนา 0.05 ซ.ม. หนัก 100 กรัม พบจาก หลุม 60 ฎ (ภาพถ่ายที่ 263)

3.6 โบราณวัตถุที่ใช้เป็นเงินตรา

1. เงินพดด้วง ขนาดน้ำหนัก 1 บาท ซึ่งเป็นขนาดที่นิยมผลิตและใช้ในสมัยอยุธยา พบจำนวน 144 เม็ด ตรงแนวกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือใกล้กับเขตพระที่นั่งสุริยาสน์อัมรินทร์ (หลุม 41ด และ 42ด) พบรวมเป็นกลุ่มคล้ายอยู่ในห่อผ้า ซึ่งคาดว่าผุสลายหมดแล้ว เงินพดด้วงที่ขุดค้นพบสามารถแบ่งออกเป็นเงินพดด้วง สมัยพระเจ้าทรงธรรม (พ.ศ.2163-2171) พบจำนวน 134 เม็ด โดยตราแผ่นดินที่ประทับด้านบนเป็นรูปจักร 8 จุด ล้อมจุดตรงกลาง มีเส้นโยงระหว่างจุดกรอบหยักเข้าทุกจุดดูคล้ายยันต์ ส่วนตรารัชกาลที่ประทับด้านล่างเรียกว่า ลายรัศมีเปลวเพลิง เป็นรูปคล้ายดวงไฟ มีกนกเปลวลอยขนาบอยู่ 2 ข้าง

เงินพดด้วงสมัยพระเจ้าเอกทัศน์ (พ.ศ.2301-2310) พบจำนวน 10 เม็ด โดยตราแผ่นดินที่ประทับด้านบนเป็นรูปจักร 6 แฉก ส่วนตรารัชกาลที่ประทับด้านล่างเป็นตราราชวัตรรูปจุด 9 จุด เรียงอยู่ 4 แถว ภายในกรอบ (ภาพถ่ายที่ 264)

2. หอยเบี้ยโลหะ มีลักษณะรูปทรงสัณฐานคล้ายหอยเบี้ย (เบี้ยจั่น) ซึ่งใช้เป็นเงินปลีกย่อยในสมัยกรุงศรีอยุธยา สันนิษฐานว่าอาจจะหล่อขึ้นราวปี พ.ศ.2287 ตรงกับรัชกาลพระเจ้าบรมโกศ ซึ่งอยู่ในช่วงหอยเบี้ยขาดแคลน พบรวมอยู่กับกลุ่มเงินพดด้วงข้างต้น (ภาพถ่ายที่ 265)

3. หอยเบี้ย (เบี้ยจั่น) พบจำนวน 106 ตัว ในสมัยอยุธยาได้ใช้หอยเบี้ยเป็นเงินชั้นต่ำปลีกย่อยที่สุด มีอัตราการแลกเปลี่ยนซึ่งถูกจดบันทึกไว้โดย Monsieur De La Loubere ว่า เฟื้องซึ่งมีค่าเท่ากับ 1 ใน 8 ของหนึ่งบาท สามารถแลกเบี้ยได้ 800 เบี้ย แต่อัตราการแลกเปลี่ยนของเบี้ยจะมีขึ้น-ลง โดยขึ้นอยู่กับความมากหรือน้อยของปริมาณหอยเบี้ยที่มากับเรือสินค้าซึ่งเข้ามาค้าขาย หอยเบี้ยดังกล่าวมักจะนำมาจากหมู่เกาะฟิลิปปินส์หรือหมู่เกาะมัลดิฟในมหาสมุทรอินเดีย (ภาพถ่ายที่ 266)

4. เงินเหรียญกะแปะของจีน พบจากหลุม 59ฉ 1 เหรียญ จากหลุม 59ป จำนวน 2 เหรียญ เป็นเงินที่ ถูกใช้ในช่วงราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง ชาวจีนได้นำเข้ามาเป็นเงินแลกเปลี่ยนในสมัยอยุธยา (ภาพลายเส้นที่ 32, ภาพถ่ายที่ 267)

5. แม่พิมพ์ประกับดินเผา ประกับเป็นดินเผาตีตราต่างๆ เช่น ลายกระหนกเปลวเพลิง ลาย

ราชวัตร ลายช้างเผือก เป็นต้น เริ่มมีการผลิตครั้งแรกในปี พ.ศ.2287 สมัยพระเจ้าบรมโกศ ใช้แทนหอยเบี้ยที่ขาดแคลน จากการขุดแต่งกำแพงวังหลวง พบแม่พิมพ์ประกับดินเผาลายกระหนกเปลวเพลิงเพียง 1 ชิ้น จากหลุม 47ธ (ภาพลายเส้นที่ 33, ภาพถ่ายที่ 268)

6. เงินรูปทรงสัณฐานคล้ายดอกไม้ อาจเป็นเงินเขมรที่ถูกนำมาใช้แลกเปลี่ยนในกรุงศรีอยุธยา พบจำนวน 5 ชิ้น จากหลุม 46ฌ, 47ช, 46ธ 37ค และ 36ค (ภาพลายเส้นที่ 34, 35, ภาพถ่ายที่ 269)

7. เงินตราพระเกี้ยว ราคา 1 เฟื้อง รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พบเพียง 1 เหรียญ อยู่บริเวณด้านล่างกลุ่มหม้อทะนนลงไป 30 ซ.ม. ห่างจากกำแพงวังหลวงด้านตะวันตกออกไป 40 ซ.ม. (หลุม 47'ฌ)

8. สตางค์รู ขนาดราคา 1 สตางค์ และ 5 สตางค์ มีอายุในรัชกาลปัจจุบัน พบจากหลุม 43ค, 36ถ, 51ฒ, 60ฌ และ 1ผ (ภาพถ่ายที่ 270)

3.7 โบราณวัตถุประเภทประติมากรรมดินเผา

1. ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปบุคคล เป็นส่วนแขนท่อนบนซึ่งมีพาหุรัดคาด ทำขึ้นจากเนื้อดิน Stoneware เคลือบขาว น่าจะผลิตจากเตาบ้านป่ายาง อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย อายุราวพุทธศตวรรษที่ 21 พบจากหลุม 47'ป (ภาพถ่ายที่ 271)

2. ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปสัตว์ ได้แก่ ประติมากรรมช้างมีควาญประกอบและประติมากรรมม้าประติมากรรมช้างมีควาญขี่ พบค่อนข้างสมบูรณ์ 1 ชิ้น จากหลุม 46ฒ' มีขนาดกว้าง 5.7 ซ.ม. ยาว 16 ซ.ม. สูง 14 ซ.ม. หนัก 480 กรัม นอกจากนี้ยังพบเป็นชิ้นส่วนต่างๆอีกจำนวน 11 ชิ้น จากหลุม 46ฏ', 59ป' (2 ชิ้น) 46'ฒ (6 ชิ้น) และ 46ต (2 ชิ้น) ประติมากรรมรูปช้างและม้าที่พบทำขึ้นจากวัสดุเนื้อดิน earthenware สีส้มถึงแดง ภายในกลวง เทคนิคการเผาค่อนข้างสุกทั่วถึง อาจผลิตขึ้นจากแหล่งเตาพื้นเมืองของกรุงศรีอยุธยาเอง (แหล่งเตาริมคลองสระบัว) (ภาพลายเส้นที่ 36, 37, ภาพถ่ายที่ 272 , 273)

3. ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปบุคคลขนาดเล็ก พบทั้งแบบเนื้อดิน stoneware เคลือบเขียว, ขาวนวล และแบบเนื้อดิน earthenware ส่วนมากเป็นรูปสตรี หรือสตรีอุ้มเด็ก ซึ่งศีรษะหลุดหายหมด สันนิษฐานได้ว่าอาจเป็น "ตุ๊กตาเสียกบาล" ก็ได้ พบจำนวนทั้งสิ้น 7 ชิ้น จากหลุม 47ฒ', 47ฌ และ 47'น ประติมากรรมเหล่านี้เป็นผลิตภัณฑ์จากเตาบ้านป่ายาง อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 21 (ภาพลายเส้นที่ 38,39, 40 , ภาพถ่ายที่ 274)

4. ศีรษะประติมากรรมที่เรียกว่า "ตุ๊กตาเจ้าพราหมณ์" ซึ่งพบได้ทั่วไปในแหล่งโบราณคดีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบจำนวนทั้งสิ้น 14 ชิ้น จากแนวกำแพงวังหลวงด้านเหนือ และจากหลุม 47'ช, 46'ญ และ 32ถ (ภาพถ่ายที่ 275)

5. ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปบุคคลเป็นส่วนแขนท่อนบน ซึ่งมีเครื่องประดับจำพวกพาหุรัดคาด ทำขึ้นจากวัสดุเนื้อดิน stoneware เคลือบสีเขียว ภายในกลวง ขนาดกว้าง 5.5 ซ.ม. ยาว 10 ซ.ม. หนัก 430 กรัม อาจเป็นผลิตภัณฑ์จากเตาบ้านป่ายาง อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 21 พบบริเวณกำแพงวังหลวงด้าน เหนือ จากหลุม 35ถ (ภาพถ่ายที่ 271)

6. ชิ้นส่วนประติมากรรมสัตว์ อาจเป็นส่วนเท้าของสิงห์ ทำขึ้นจากวัสดุเนื้อดิน stoneware เคลือบสีขาวอมเหลือง พบจำนวน 3 ชิ้น (1,810 กรัม) จากหลุม 36ฎ', 60ฎ และ 39ต (ภาพถ่ายที่ 276)

7. ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปหัวมังกร ขนาด 4 x 3 x 1.5 ซ.ม. (30 กรัม) ทำจากวัสดุเนื้อดิน stoneware เคลือบสีน้ำตาล อาจเป็นผลิตภัณฑ์จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จังหวัดสิงห์บุรี (ภาพลายเส้นที่ 41 , ภาพถ่ายที่ 277)

8. ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปสิงห์ พบเฉพาะส่วนขาหลังของสิงห์ มีขนาด 5 x 5 x 1.5 ซ.ม. หนัก 50 กรัม ทำจากเนื้อดิน earthenware พบจากหลุม 31ถ (ภาพถ่ายที่ 278)

9. ประติมากรรมรูปสิงโตจีนขนาดเล็ก ทำจากวัสดุเนื้อดิน stoneware เคลือบสีขาวและฟ้า มีขนาด 2 x 4.5 x 2.5 ซ.ม. หนัก 20 กรัม (ภาพลายเส้นที่ 42, ภาพถ่ายที่ 279)

3.8 ภาชนะดินเผาในประเทศ

- ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (stoneware)

1. หม้อทรงกลม ก้นตัด คอยาว ปากแคบ สีน้ำตาลแกมดำ ไม่เคลือบ ตกแต่งลายขูดร่อง 5 แนว บริเวณไหล่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางก้น 7.5 ซ.ม. ตัว 10.5 ซ.ม. สูง 10 ซ.ม. หนา 0.4 ซ.ม. ผลิตจากเตาแม่น้ำน้อย จังหวัดสิงห์บุรี พบจากหลุม 7ป (ภาพถ่ายที่ 280)

2. หม้อทรงกลม ก้นตัด คอยาว ปากแคบ สีดำ ไม่เคลือบ ไม่ตกแต่งลวดลายใดๆ มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง (ก้น, ตัว, ปาก) เท่ากับ 7 , 11 และ 6.5 ซ.ม. สูง 12 ซ.ม. หนา 0.6 ซ.ม. (ภาพถ่ายที่ 281)

3. หม้อทรงกลม ก้นตัด คอสั้น ปากแคบ สีดำ ไม่เคลือบ ตกแต่งด้วยลายขูดขีดบริเวณไหล่ มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง (ก้น, ตัว, ปาก) เท่ากับ 8.5, 15 และ 11.5 ซ.ม. หนา 0.8 ซ.ม. พบ 2 ใบ (ภาพถ่ายที่ 282)

4. คนโท ก้นตัด สีดำ ไม่เคลือบ มีลายขูดขีดที่ไหล่ มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง (ก้น, ตัว, ปาก) เท่ากับ 11, 21 และ 14.5 ซ.ม. สูง 23 ซ.ม. หนา 0.5 ซ.ม. (ภาพถ่ายที่ 283)

5. ภาชนะทรงไห ไหล่มีสัน ขอบปากเซาะร่อง 2 แนว บริเวณไหล่ และกลางตัวตกแต่งด้วยลายขูด 4-5 แนว ภาชนะมีสีดำ ไม่เคลือบ มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง (ก้น, ตัว, ปาก) เท่ากับ 11.5, 20.5 และ 16 ซ.ม. สูง 19 ซ.ม. หนา 0.6 ซ.ม. ผลิตจากกลุ่มเตาแม่น้ำน้อย จังหวัดสิงห์บุรี (ภาพลายเส้นที่ 43, 44, ภาพถ่ายที่ 284)

6. ฝาตลับเขียนสีดำใต้เคลือบ ลวดลายที่เขียนเป็นลายดอกไม้ มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 4.2 ซ.ม. ผลิตจากเตาบ้านป่ายาง อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย (ภาพถ่ายที่ 285)

7. ภาชนะรูปทรงคล้ายครก เขียนสีดำใต้เคลือบ มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางก้น 11.5 ซ.ม. หนา 1.2 ซ.ม. ลวดลายที่เขียนเป็นลายกลีบบัว และลายสามเหลี่ยม พบจากหลุม 4ผ อาจผลิตจากเตาบ้านป่ายาง อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย (ภาพถ่ายที่ 286)

8. อ่างน้ำขนาดใหญ่ สีน้ำตาลเข้ม ตกแต่งด้วยลายกลีบบัว เคลือบสีน้ำตาลเข้ม พบจากหลุม 21ป พบเป็นชิ้นส่วนขนาด 19 x 30 ซ.ม. หนา 2 ซ.ม. หนัก 1,830 กรัม (ภาพถ่ายที่ 287)

9. ตัวตลับเคลือบ 2 สี สีน้ำตาลและขาวเป็นลายดอกไม้ มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางก้น 2.2 ซ.ม. ปาก 7.5 ซ.ม. สูง 2.8 ซ.ม. อาจเป็นเครื่องใช้ของชนชั้นสูง ผลิตจากกลุ่มเตาเมืองศรีสัชนาลัย มีอายุราวพุทธศต-

วรรษที่21 ถึง 22 ตอนปลาย

- ภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา (earthenware)

10. กระปุกดินเผา เป็นกระปุกก้นตัด ทรงแป้นกลม คอสั้น ไม่มีการตกแต่งลวดลาย แต่บางใบมีการทาน้ำดินสีแดง มีขนาดโดยเฉลี่ย คือ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง (ก้น, ตัว, ปาก) 5, 7.5 และ 3 ซ.ม. สูง 5 ซ.ม. หนา 0.4 ซ.ม. พบจำนวน 6 ใบ จากหลุม 46ฑ และ 42ต (ภาพลายเส้นที่ 48, 49 , ภาพถ่ายที่ 288)

11. ครกจำลองดินเผาขึ้นรูปด้วยมือ สีส้ม มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 1.4 ซ.ม. ก้น 1.4 ซ.ม. สูง 1.3 ซ.ม. หนา 0.3 ซ.ม. หนัก 5 กรัม พบจากหลุม 15'ป (ภาพถ่ายที่ 289)

12. ฝาภาชนะ ใช้สำหรับปิดภาชนะ พบ 4 แบบ

- ฝาแบบหงาย พบ 4 ชิ้น จากหลุม 45ฐ, 59ธ' และ 59ค และ 24ท มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 10, 5.8 และ 5.5 ซ.ม. ตามลำดับ มีความสูงตั้งแต่ 3.5 - 1.5 ซ.ม. ฝาแบบหงายขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน สีส้มอมแดง ไม่ตกแต่งลวดลายใดๆ (ภาพลายเส้นที่ 50, 51 , ภาพถ่ายที่ 290)

- ฝาแบบคว่ำ พบ 6 ชิ้น มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 12, 10, 9, 7.7, 5.2 และ 4.7 ซ.ม. สูง 4.5 - 3.2 ซ.ม. เทคนิคการปั้นขึ้นรูปด้วยมือ และขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน มีสีส้มอมแดง ผิวเรียบ ไม่มีลวดลาย แต่มีอยู่ 1 ชิ้น มีการปั้นดินแปะเป็นเส้นดิ่งโดยรอบ (ภาพลายเส้นที่ 52 , ภาพถ่ายที่ 291)

- ฝาตลับดินเผา สีขาวนวล ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน ฝามีลักษณะโค้งคว่ำ ไม่มีจุกฝา ตกแต่งลวดลายดอกไม้ในกรอบวงกลม มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 4.5 ซ.ม. สูง 1.5 ซ.ม. หนัก 20 ซ.ม. พบจากหลุม 32ด (ภาพถ่ายที่ 292)

- ฝาภาชนะ ลักษณะโค้งคว่ำคล้ายฝาตลับดินเผา แต่มีเดือยยาว มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 9 ซ.ม. สูง 5 ซ.ม. หนัก 170 กรัม ขึ้นรูปด้วยมือ สีส้มแดง ตกแต่งด้วยลายกดประทับจากหอยแครง พบจากหลุม 31ถ (ภาพถ่ายที่ 293)

13. จุกฝาภาชนะ (จุกหัวเม็ด) รูปทรงคล้ายฝาภาชนะโกศสำริด สีส้มอมน้ำตาล ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน พบจำนวน 2 ชิ้น มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 6 ซ.ม. และ 4.8 ซ.ม. สูง 6.5 และ 5.2 ซ.ม. หนัก 150 กรัม และ 80 กรัม ตามลำดับ ขุดพบจากหลุม 4ผ (ภาพลายเส้นที่ 53 , ภาพถ่ายที่ 294)

14. ตะคันดินเผา ใช้จุดไฟตามประทีปเพื่อความสว่าง ตะคันที่พบมี 3 รูปแบบ

- ตะคันแบบถ้วยธรรมดา สีส้ม น้ำตาล ถึงดำ ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน มีขนาดอยู่ระหว่างเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 6.2 - 2.8 ซ.ม. เส้นผ่าศูนย์กลางก้น 4 - 2.4 ซ.ม. สูง 3.4 - 1.6 ซ.ม. หนา 0.7 - 0.3 ซ.ม. พบจำนวนทั้งสิ้น 59 ชิ้น (ภาพลายเส้นที่ 54, 55, ภาพถ่ายที่ 295)

- ตะคันแบบถ้วยแบน มีเดือยทรงกระบอกตรงกลาง พบ 3 ชิ้น มีสีส้มนวล ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 7 ซ.ม. ก้น 3.5 ซ.ม. สูง 1.8 ซ.ม. หนา 0.4 ซ.ม. เดือยทรงกระบอก มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.2 ซ.ม. สูง 1.5 ซ.ม. น้ำหนักรวม 40 กรัม (ภาพถ่ายที่ 296)

- ตะคันแบบถ้วยแบน ตรงกลางมีแท่งทรงกรวยประกอบ มีสีดำขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 16.5 ซ.ม. ก้น 9 ซ.ม. สูง 4 ซ.ม. หนา 1 ซ.ม. แท่งทรงกรวยมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 9 ซ.ม. สูง 6.5 ซ.ม. น้ำหนักรวม 680 กรัม ขุดพบจากหลุม 27ถ (ภาพถ่ายที่ 297)

15. หม้อทรงกลม ก้นตัด คอยาว ปากแคบ ขึ้นรูปด้วยมือ สีส้ม เรียบ ไม่ตกแต่งลวดลาย มีขนาด

เส้นผ่าศูนย์กลางก้น 8 ซ.ม. ตัว 11 ซ.ม. ปาก 6.5 ซ.ม. สูง 12 ซ.ม. หนา 0.5 ซ.ม. หนัก 580 กรัม พบจำนวน 2 ใบ จากหลุม 7ป

16. ภาชนะทรงหม้อตาลขนาดเล็ก เป็นภาชนะทรงกลมแป้น เตี้ย ก้นตัดตรง คอยาว ปากผายมากขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน สีส้มนวล มีขนาดโดยเฉลี่ยเส้นผ่าศูนย์กลางก้น 3 ซ.ม. ตัว 4 ซ.ม. ปาก 3.5 ซ.ม. สูง 3.5 ซ.ม. พบจำนวน 11 ใบ (ภาพลายเส้นที่ 56, 57 , ภาพถ่ายที่ 299)

17. ครก ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน สีแดงส้ม ตกแต่งด้วยลายขูด 2 แนวใกล้ขอบปาก และทาน้ำดินสีแดง มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 18 ซ.ม. ก้น 10 ซ.ม. สูง 12.5 ซ.ม. หนา 1.2 ซ.ม. (ภาพถ่ายที่ 300)

18. คณฑี ภาชนะทรงกลมแป้น ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน สีน้ำตาลแกมเทา ลำตัวตกแต่งด้วยลายกลีบบัว และกดประทับเส้นดิ่ง ตรงส่วนพวยปั้นเป็นกลีบมะเฟือง มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางก้น 14 ซ.ม. ตัว 17.5 ซ.ม. สูง 13 ซ.ม. หนา 0.6 ซ.ม. พวยมีขนาดกว้าง 7 ซ.ม. (ภาพลายเส้นที่ 58, ภาพถ่ายที่ 301)

19. ภาชนะทรงกลม ก้นตัด มีปากขนาดเล็ก คล้ายกระปุก ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน สีนวล ตกแต่งบริเวณไหล่ภาชนะด้วยลายขูดเส้นขนาน และลายเชือกทาบ มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางก้น 7 ซ.ม. ตัว 14 ซ.ม. ปาก 5.5 ซ.ม. สูง 13.5 ซ.ม. หนา 0.7 ซ.ม. (ภาพลายเส้นที่ 59 , ภาพถ่ายที่ 302)

20. ภาชนะทรงกลม ก้นตัดตรง คอสั้น ปากผาย สีแดงแกมส้ม ชุบผิวภาชนะด้วยน้ำดินสีแดง ภาชนะมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 10.5 ซ.ม. ตัว 14 ซ.ม. ก้น 7.5 ซ.ม. สูง 11 ซ.ม. หนา 0.7 ซ.ม. (ภาพถ่ายที่ 303)

21. ภาชนะทรงกลม ก้นตัดตรง คอยาว ปากตรง ตกแต่งผิวภาชนะด้วยการทาน้ำดินสีแดง (red slip) ภาชนะมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 9 ซ.ม. ตัว 14.5 ซ. ก้น 9 ซ.ม. สูง 11 ซ.ม. หนา 0.9 ซ.ม. (ภาพถ่ายที่ 304)

22. คนโท ก้นกลม สีแดงแกมส้ม ผิวภาชนะชุบน้ำดินสีแดง มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางลำตัว 18.5 ซ.ม. สูงประมาณ 23 ซ.ม. หนา 0.8 ซ.ม. พบจำนวน 2 ใบ (ภาพถ่ายที่ 305)

23. กระถางดินเผา สีแดง ตกแต่งผิวภาชนะด้วยลายขูด 3 แนว บริเวณสันไหล่ และทาน้ำดินสีแดง ภาชนะมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 26.5 ซ.ม. ก้น 13.5 ซ.ม. สูง 16 ซ.ม. หนา 0.9 ซ.ม. (ภาพถ่ายที่ 306)

24. ชิ้นส่วนปากภาชนะ มีหูทรงกรวยประกอบติดที่ขอบปากภาชนะสีส้มนวล ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน หนัก 220 กรัม หูทรงกรวยมีขนาดกว้าง 8 ซ.ม. หนา 0.8 ซ.ม. น่าจะเป็นปากภาชนะทรงพิเศษชนิดหนึ่ง ขุดพบจากหลุม 6ป (ภาพถ่ายที่ 307)

25. ชิ้นส่วนไหล่ภาชนะทรงกระปุก ผิวภาชนะชุบน้ำดินสีแดงเขียนลายสีดำ และขีดตีกรอบลายสีดำนั้น ชิ้นส่วนภาชนะมีขนาด 10 x 10 ซ.ม. หนา 0.5 ซ.ม. แกนในสีดำ หนัก 110 ซ.ม. พบจากหลุม 34ถ (ภาพถ่ายที่ 308)

26. คณฑีทรงกลีบมะเฟือง ผิวภาชนะทาน้ำดินสีแดง มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางก้น 7.5 ซ.ม. หนัก 390 กรัม พบจากหลุม 27ต (ภาพลายเส้นที่ 60 , ภาพถ่ายที่ 309)

27. ชามดินเผา ก้นตัดตรง ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน สีส้ม มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางก้น 8 ซ.ม. ปาก 14.5 ซ.ม. สูง 5.3 ซ.ม. หนา 1 ซ.ม. ภายในภาชนะมีปูนขาวเกาะติดอยู่จำนวนมาก (ภาพถ่ายที่ 310)

28. ถ้วยดินเผา ก้นกลม สีดำขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน ตกแต่งด้วยลายเชือกทาบบริเวณก้นภาชนะ ภาชนะมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 4.5 ซ.ม. สูง 2.5 ซ.ม. หนัก 40 กรัม พบจากหลุม 47 ด และ 27 ฉ' (ภาพถ่ายที่ 314)

29. หม้อทะนน เป็นภาชนะพื้นเมืองของกรุงศรีอยุธยา มีแหล่งผลิตอยู่ริม 2 ฝั่งคลองสระบัว และคลองบางขวด (แม่น้ำลพบุรีเดิม) ภาชนะขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน มีสีส้มแกมแดงถึงดำแกนในสีเทาดำ ภาชนะมีลักษณะประทับ, ทาบ, ขูด, ขูดขีด, เชือกทาบ ฯลฯ บางใบชุบน้ำดินสีแดงด้วย ลวดลายที่ปรากฏบนผิวของหม้อทะนนนี้ เคยมีผู้ศึกษาไว้แล้ว พบว่าสามารถแยกย่อยเป็นลวดลายต่างๆ ได้ราว 63 ลาย ซึ่งจัดเป็นลวดลายเฉพาะที่มีปรากฏบนภาชนะดินเผาพื้นเมืองของกรุงศรีอยุธยา หม้อทะนนพบจำนวนทั้งสิ้น 393 ใบ ส่วนมากพบกองรวมกันอยู่ใกล้แนวกำแพงวังหลวงด้านตะวันตก มีลักษณะรูปทรงที่สามารถแบ่งแยกได้ 2 รูปทรง ดังนี้

- หม้อทะนนทรงลูกจัน จะมีลักษณะทรงกลมเตี้ย แป้น คอสั้น ลักษณะคล้ายลูกจัน มีขนาดโดยเฉลี่ยเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 11 ซ.ม. ตัว 18.5 ซ.ม. สูง 13 ซ.ม. หนา 1 ซ.ม. พบจำนวนทั้งสิ้น 74 ใบ (ภาพลายเส้นที่ 84 - 94 , ภาพถ่ายที่ 312-313)

- หม้อทะนนทรงลูกตาล มีลักษณะทรงกลม คอยาวกว่าทรงลูกจันทร์ ลักษณะสัณฐานทางรูปทรงคล้ายลูกตาล (โตนด) มีขนาดโดยเฉลี่ยเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 9.5 ซ.ม. ตัว 15 ซ.ม สูง 12 ซ.ม. หนา 1 ซ.ม. พบจำนวนทั้งสิ้น 319 ใบ (ภาพลายเส้นที่ 95 - 122, ภาพถ่ายที่ 314-315)

3.9 ภาชนะดินเผาต่างประเทศ

1. ชามลายคราม เขียนลายพันธุ์พฤกษา ผลิตจากเตาในมณฑลกว่างตงหรือฝูเจี้ยน มีอายุในสมัยราชวงศ์หมิง จัดเป็นภาชนะประเภท "export ware" มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 14 ซ.ม. ก้น 6.4 ซ.ม. สูง 6 ซ.ม. หนา 0.4 ซ.ม. หนัก 230 กรัม พบจากหลุม 46ฑ ในระดับ 90-110 cm.dt. (ภาพลายเส้นที่ 123, 124 ,ภาพถ่ายที่ 316)

2. กระปุกลายคราม เขียนลายกวาง ผลิตจากเตาในมณฑลกว่างตงหรือฝูเจี้ยน มีอายุในสมัยราชวงศ์หมิง ราวครึ่งหลังพุทธศตวรรษที่ 22 มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 2.4 ซ.ม. ตัว 4 ซ.ม. ก้น 3.2 ซ.ม. สูง 5 ซ.ม. พบจำนวน 7 ใบ จากหลุม 60ค' ในระดับ 90-110 cm.dt. (ภาพลายเส้นที่ 125, ภาพถ่ายที่ 317)

3. กระปุกเคลือบสีขาว จากเตาในมณฑลกว่างตงหรือฝูเจี้ยน สมัยราชวงศ์หมิง อายุราวพุทธศตวรรษที่ 20-22 มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 2.5 ซ.ม. ตัว 3.8 ซ.ม. ก้น 3.3 ซ.ม. สูง 4.7 ซ.ม. หนัก 40 กรัม พบจำนวน 2 ใบ จากหลุม 45ฑ ในระดับ 90-110 cm.dt. (ภาพถ่ายที่ 318)

4. ถ้วยลายคราม สมัยราชวงศ์หมิง มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 21 ผลิตจากเตาในมณฑลกว่างตงหรือฝูเจี้ยน มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 10.7 ซ.ม. ก้น 5.3 ซ.ม. สูง 5 ซ.ม. หนัก 80 กรัม พบจากหลุม 45ฐ ในระดับ 90-110 cm.dt. (ภาพลายเส้นที่ 126 , ภาพถ่ายที่ 319))

5. ถ้วยเคลือบขาว สมัยราชวงศ์หมิง มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 21 มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 4.7 ซ.ม. ก้น 2.2 ซ.ม. สูง 3.2 ซ.ม. บริเวณก้นภาชนะขูดขีดลายกลีบดอกไม้ พบจากหลุม 45ฐ ในระดับ 90-110 cm.dt. (ภาพลายเส้นที่ 127, ภาพถ่ายที่ 320)

6. กระปุกลายคราม เขียนลายพันธุ์พฤกษา ผลิตภัณฑ์จากแหล่งเตาในมณฑลกว่างตงหรือฝูเจี้ยน สมัยราชวงศ์หมิง อายุราวพุทธศตวรรษที่ 21 มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 2.3 ซ.ม. ตัว 4.5 ซ.ม. ก้น 3.4

ซ.ม. สูง 4.8 ซ.ม. หนัก 60 กรัม พบจากหลุม 45ฐ ในระดับ 90-110 cm.dt. (ภาพถ่ายที่ 321)

7. ถ้วยลายคราม สมัยราชวงศ์หมิง อายุราวพุทธศตวรรษที่ 21 ผลิตจากเตาในมณฑลกว่างตง มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 7 ซ.ม. ก้น 3.2 ซ.ม. สูง 3.7 ซ.ม. หนัก 40 กรัม พบจากหลุม 45ฐ ในระดับ 90-110 cm.dt. (ภาพลายเส้นที่ 128 ,ภาพถ่ายที่ 322)

8. ตัวตลับลายคราม สมัยจักรพรรดิคังซีแห่งราชวงศ์ชิง ราว พ.ศ.2205-2266 มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 5.2 ซ.ม. ก้น 2.5 ซงม. สูง 1.2 ซ.ม. หนัก 30 กรัม พบจากหลุม 46ฑ ในระดับ 90-110 cm.dt. (ภาพลายเส้นที่ 129, ภาพถ่ายที่ 323)

9. ตัวตลับลายคราม สมัยราชวงศ์หมิง อายุราวพุทธศตวรรษที่ 21 ผลิตจากเตาในมณฑลกว่างตง มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 4 ซ.ม. ก้น 2.2 ซ.ม. สูง 2.2 ซ.ม. หนัก 30 ซ.ม. พบจากหลุม 46ฑ ในระดับ 90-110 cm.dt. (ภาพลายเส้นที่ 130, ภาพถ่ายที่ 324)

10. กระปุกลายคราม เขียนลายพันธุ์พฤกษา เป็นผลิตภัณฑ์จากเตาในเขตจิ่งเต๋อเจิ้น มณฑลเจียงซี สมัยจักรพรรดิคังซีแห่งราชวงศ์ชิง (พ.ศ.2205-2266) มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 2.2 ซ.ม. ตัว 5 ซ.ม. ก้น 3 ซ.ม. สูง 4 ซ.ม. หนัก 40 กรัม พบจากหลุม 46ฑ ในระดับ 90-110 cm.dt. (ภาพลายเส้นที่ ,ภาพถ่ายที่ 325)

11. ตลับลายคราม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 3.2 ซ.ม. ก้น 2 ซ.ม. สูง 0.9 ซ.ม. หนัก 20 กรัม พบจากหลุม 39ธ (ภาพถ่ายที่ 326)

12. ฝาตลับเคลือบเขียว ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 4 ซ.ม. หนัก 40 กรัม (ภาพถ่ายที่ 327)

13. ตลับลายครามขนาดเล็ก เส้นผ่าศูนย์กลางปาก 1.5 ซ.ม. (ภาพถ่ายที่ 328)

14. ถ้วยลายครามไฟ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 5 ซ.ม. ก้น 2.8 ซ.ม. หนัก 30 กรัม (ภาพถ่ายที่ 329)

15. ถ้วยลายครามไฟ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 4.5 ซ.ม. ก้น 3 ซ.ม. สูง 3 ซ.ม. หนัก 60 กรัม พบจากหลุม 59'น (ภาพถ่ายที่ 330)

16. ฝาตลับ เคลือบสีน้ำตาลเข้ม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 9.2 ซ.ม. สูง 2 ซ.ม. หนัก 120 กรัม พบจากหลุม 47'ธ (ภาพถ่ายที่ 331)

3.10 โบราณวัตถุอื่นๆ

- ประเภทหิน (ศิลา)

1. เบี้ยหินชนวน ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 6 ซ.ม. หนา 0.4 ซ.ม. หนัก 60 กรัม พบจากหลุม 59'ย (ภาพถ่ายที่ 332)

2. ชิ้นส่วนสะเก็ดหินอ่อน ทำจากหินอ่อนสีเขียวเข้ม ขนาด 3.2 x 3 ซ.ม. หนา 1 ซ.ม. หนัก 10 กรัม พบจากหลุม 24ท (ภาพลายเส้นที่ 136 , ภาพถ่ายที่ 333)

3. ชิ้นส่วนหินทรายทรงดอกบัวตูม ขนาด 8.8 x 7.7 ซ.ม. หนา 2 ซ.ม. หนัก 330 กรัม ทำจากหินทรายสีชมพู พบจากหลุม 64ก (ภาพถ่ายที่ 334)

4. แท่งหินทรายทรงกระบอก ทำจากหินทรายสีชมพู มีลักษณะคล้ายสาก ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 4.8 ซ.ม. สูง 7.6 ซ.ม. หนัก 330 กรัม พบจากหลุม 44ฌ (ภาพถ่ายที่ 335)

5. ชิ้นส่วนกล้องยาสูบหินอ่อน ขนาด 2.3 x 4 ซ.ม. หนัก 40 กรัม พบจากหลุม 60ฒ' (ภาพถ่ายที่ 336)

6. หินบด ทำจากหินแกรนิตสีเขียว ขนาด 3 x 9 ซ.ม. หนัก 160 กรัม พบจากหลุม 46'ถ (ภาพถ่ายที่ 337)

7. เบี้ยหินชนวน ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 5.8 ซ.ม. หนา 0.8 ซ.ม. หนัก 80 กรัม พบจากหลุม 28ถ (ภาพถ่ายที่ 338)

8. แผ่นหินชนวนลงยันต์ แผ่นหินมีลายขีดเป็นร่องตาราง และเขียนตัวอักษรภายในช่องตารางนั้น ขอบของแผ่นหินถูกฝนจนมนเรียบ มีขนาด 7.5 x 10 ซ.ม. หนา 1.3 ซ.ม. หนัก 150 ซ.ม. พบจากหลุม 60ฏ (ภาพลายเส้นที่ 137 , ภาพถ่ายที่ 339)

9. ลูกปัดหิน หินสีแดงทรงกลม เจาะรูตรงกลาง มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.5 ซ.ม. หนัก 10 กรัม พบจากหลุม 31ถ (ภาพถ่ายที่ 340)

-ประเภทดินเผา

10. เบี้ยดินเผา ทำจากวัสดุเนื้อดิน earthenware มีลักษณะกลมแบน บางชิ้นมีการฝนขอบจนมนเรียบ มีขนาดตั้งแต่เส้นผ่าศูนย์กลาง 2.8 ซ.ม. ถึง 11 ซ.ม. หนาประมาณ 1 ซ.ม. พบจำนวน 16 ชิ้น จากหลุม 45ต, 44ค, 32ถ, 59ป', 60ภ' และ 44'ฌ (ภาพถ่ายที่ 341)

11. หมากรุกจีน ทำจากดินเผาเนื้อดิน earthenware มีลักษณะกลมแบน ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3.5 ซ.ม. หนา 1.3 ซ.ม. ด้านหนึ่งเขียนตัวอักษรจีนไว้ พบจำนวน 2 ชิ้น (ภาพลายเส้นที่ 138, ภาพถ่ายที่ 342)

12. ชิ้นส่วนกล้องยาสูบดินเผา ทำจากเนื้อดิน stoneware สีน้ำตาลดำ มีหลายรูปทรง มีขนาดประมาณ 3 x 3 ซ.ม. พบจำนวน 3 ชิ้น น้ำหนักรวม 50 กรัม จากหลุม 59จ (ภาพลายเส้นที่ 139, 140, ภาพถ่ายที่ 343)

13. แหวนดินเผา ทำจาก earthenware ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.4 ซ.ม. หนา 0.4 ซ.ม. หนัก 5 กรัม พบจากหลุม59ฎ (ภาพถ่ายที่ 344)

14. เชิงเทียนดินเผา ดินเผาทรงกระบอก เนื้อดิน earthenware สีส้มนวล พบเป็นชิ้นส่วนขนาด 4 x 6 ซ.ม.

-ประเภทแก้ว

15. ขวดแก้วขนาดเล็ก ทรงสี่เหลี่ยม ขนาด 0.8 x 1.5 x 5 ซ.ม. หนัก 20 กรัม พบจำนวน 2 ชิ้น จากหลุม 44ฌ และ 45ฒ

16. ฝาจุกภาชนะ ทำจากแก้วใส สีเขียว มีขนาดเล็ก พบจำนวน 6 ชิ้น น้ำหนักรวม 240 เป็นโบราณวัตถุสมัยรัตนโกสินทร์ (ภาพถ่ายที่ 186, 187 , ภาพถ่ายที่ 346-347)

17. ปี๊จีน ทำจากแก้วสีชมพู ทรงกลมแบน ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2.2 ซ.ม. หนา 0.4 ซ.ม. หนัก 20 กรัม ด้านหนึ่งเขียนอักษรจีนไว้ ปี๊จีนเป็นอุปกรณ์ที่ใช้เกี่ยวกับการเสียภาษีของชาวจีนต่อราชสำนักกรุงศรีอยุธยา หรือวัตถุที่ใช้แทนเงินในการเล่นการพนัน (ภาพถ่ายที่ 348)

-ประเภทกระดูกสัตว์และเปลือกหอย

18. ฝาตลับทำจากกระดูก (หรืองาช้าง) มีสีขาวนวล วัดขนาดได้เส้นผ่าศูนย์กลาง 3.3 ซ.ม. สูง 2.3 ซ.ม. หนัก 30 กรัม พบจากหลุม 28ด (ภาพลายเส้นที่ 141, ภาพถ่ายที่ 349)

19. เปลือกหอยทะเล ประกอบด้วยหอยแครง หอยมุก และหอยสังข์ พบจากหลุม 59ส', 60ห' และ 22ป น้ำหนักรวม 1,180 กรัม (ภาพถ่ายที่ 350)

การศึกษาวิเคราะห์เศษภาชนะดินเผาจากการขุดแต่งบริเวณกำแพงพระราชวังหลวง

จากการขุดค้น ขุดแต่ง บริเวณกำแพงพระราชวังหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (porcelain) จำนวนทั้งสิ้น 2,760 ชิ้น หนัก 74,047 กรัม ส่วนใหญ่เป็นเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (porcelain) ของจีน จากแหล่งเตาจิ่งเต๋อเจิ้น แหล่งเตากว่างตงหรือฝูเจี้ยน แหล่งเตาจีนภาคใต้ และแหล่งเตาเต๋อฮัว มีเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (porcelain) ของเวียตนามบ้างเล็กน้อย ส่วนใหญ่จะเป็นเศษภาชนะเคลือบ (porcelain) ประเภทเครื่องลายคราม (blue and white) และเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (porcelain) ประเภทเครื่องถ้วยเบญจรงค์ในสมัยราชวงศ์หมิง ซึ่งเป็นระยะแรกของการทำเครื่องถ้วยเบญจรงค์ สีสันและความสวยงามจึงสู้เครื่องถ้วยเบญจรงค์ในสมัยราชวงศ์ชิงไม่ได้ ชนิดของเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (porcelain) เมื่อได้ทำการวิเคราะห์แล้ว ส่วนใหญ่จะเป็นภาชนะประเภทชาม ซึ่งพบมากที่สุด นอกจากนั้นก็เป็นถ้วย จาน กระปุก ตลับ มีชิ้นส่วนของไหบ้างเล็กน้อย

พบเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อแกร่ง (stoneware) จำนวนทั้งสิ้น 116 ชิ้น หนัก 7,845 กรัม เป็นเศษชิ้นส่วนภาชนะที่ผลิตขึ้นจากแหล่งเตาในประเทศและต่างประเทศ ทั้งของจีนและเวียตนาม และเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดิน (earthenware) จำนวน 5,452 ชิ้น หนัก 409,960 กรัม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเศษภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาพื้นเมืองของอยุธยา โดยเฉพาะหม้อทะนน ที่พบมากถึงเกือบ 400 ใบ

ในการศึกษาวิเคราะห์ได้แยกการวิเคราะห์เศษภาชนะดินเผาออกไปตามตำแหน่งที่พบในการขุดแต่งด้านต่างๆ ดังนี้

กำแพงด้านทิศตะวันออก

เป็นด้านที่พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (porcelain) น้อยที่สุด โดยพบทั้งสิ้น 62 ชิ้น 2,335 กรัม โดยแยกได้เป็นชิ้นส่วนชาม 18 ชิ้น 1,540 กรัม ชิ้นส่วนกระปุก 11 ชิ้น 20 กรัม จำแนกเป็นชนิดของภาชนะดินเผาได้เป็นเศษภาชนะดินเผาเคลือบสีของจีน 1 ชิ้น 20 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทลายครามของจีน สมัยราชวงศ์หมิง จำนวน 31 ชิ้น 1,030 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทลายครามของจีนสมัยราชวงศ์ชิง จำนวน 13 ชิ้น 465 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทด้วยเบญจรงค์ของจีนสมัยราชวงศ์หมิง จำนวน 7 ชิ้น 330 กรัม โดยเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (porcelain) เหล่านี้สามารถวิเคราะห์ถึงแหล่งเตาที่ทำการผลิตได้ดังนี้

เตาเต๋อฮัว	1 ชิ้น	80 กรัม
เตาจิ่งเต๋อเจิ้น	52 ชิ้น	1,850 กรัม
เตากว่างตงหรือฝูเจี้ยน	45 ชิ้น	1,660 กรัม

นอกจากนี้ก็มีเศาภาชนะจำนวนหนึ่งซึ่งไม่สามารถวิเคราะห์ชนิด ประเภท และแหล่งผลิตได้ จำนวน 11 ชิ้น 190 กรัม

เศษภาชนะดินเผาเคลือบ (porcelain) ที่พบจากการขุดแต่งทางด้านทิศตะวันออกนี้ ไม่พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (porcelain) ของเวียตนามและญี่ปุ่นเลย

การขุดแต่งกำแพงพระราชวังหลวงด้านทิศตะวันออก พบเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อแกร่ง (stoneware) จำนวนทั้งสิ้น 23 ชิ้น น้ำหนักรวม 1,495 กรัม มีรายละเอียดดังนี้

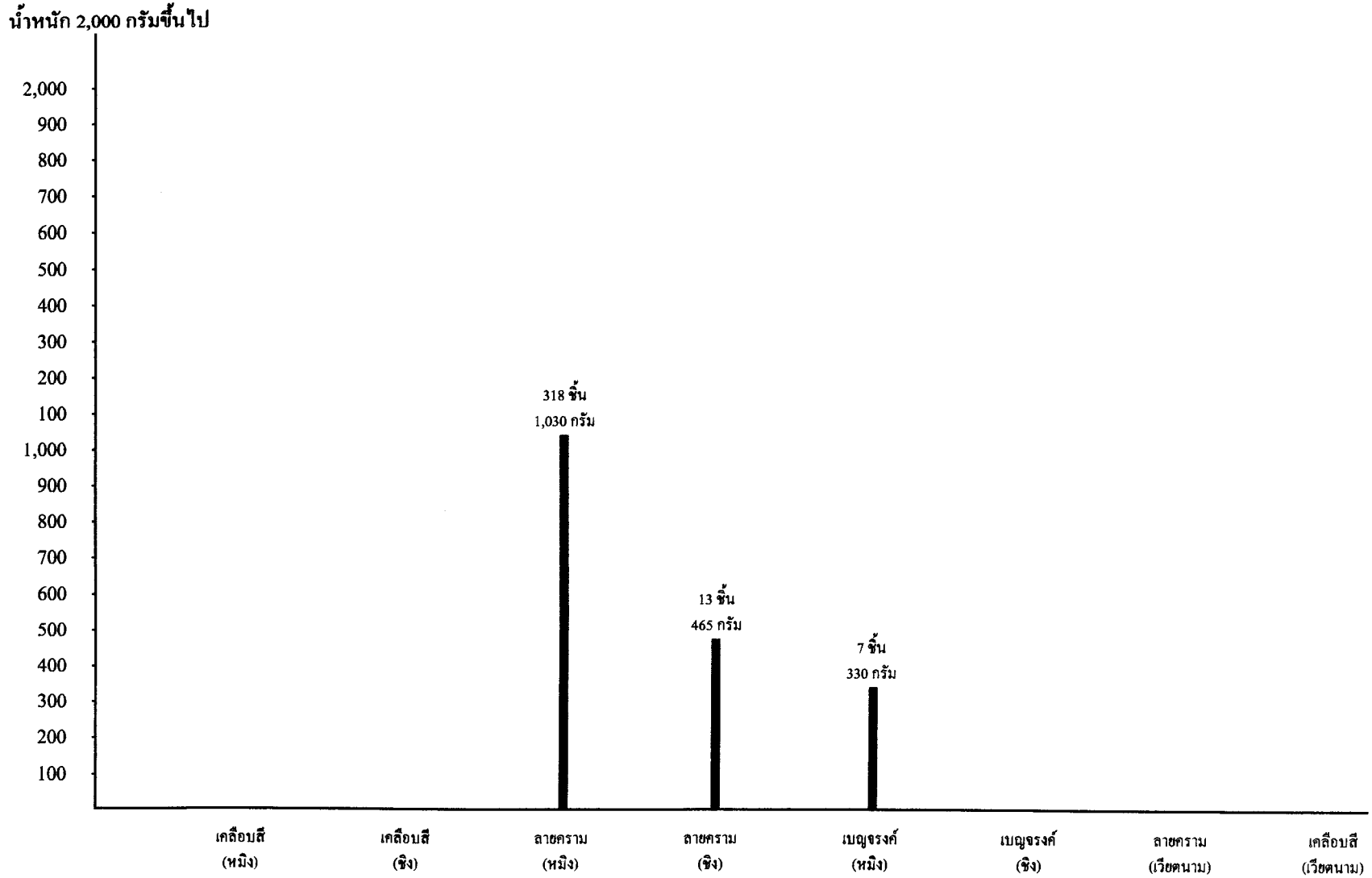
ชิ้นส่วนปากภาชนะรมควันจากเตาแม่น้ำน้อย 1 ชิ้น 100 กรัม ชิ้นส่วนตัวภาชนะดินเผาเตาแม่น้ำน้อย 1 ชิ้น 30 กรัม เศษตัวภาชนะเขียนสีครามใต้เคลือบ จากเตากว่างตง ฝูเจี้ยน มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 22 จำนวน 3 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนตัวภาชนะ เตาแม่น้ำน้อย 4 ชิ้น 250 กรัม เศษภาชนะดินเผาทำลายเชาะร่อง แหล่งเตาหลงฉวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนก้นภาชนะ จากเตาเกาะน้อย ศรีสัชนาลัย 3 ชิ้น 210 กรัม ชิ้นส่วนก้นภาชนะ เตาแม่น้ำน้อย 2 ชิ้น 90 กรัม เศษภาชนะดินเผาส่วนก้นของเครื่องถ้วยเวียตนาม 1 ชิ้น 100 กรัม ก้นภาชนะเขียนสีครามเป็นลาย 1 ชิ้น 180 กรัม ก้นภาชนะเขียนสีดำใต้เคลือบ จากเตาเกาะน้อย 2 ชิ้น 200 กรัม เศษภาชนะส่วนก้นทำลายขูดขีด เตาเกาะน้อย 1 ชิ้น 130 กรัม ก้นภาชนะมีลายเชาะร่องจากเตาหลงฉวน 1 ชิ้น 60 กรัม และชิ้นส่วนฝาภาชนะเขียนสีดำใต้เคลือบ เตาเกาะน้อย 2 ชิ้น 55 กรัม

การขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออก พบเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดินธรรมดา จำนวน 548 ชิ้น น้ำหนักรวม 60,880 กรัม ประกอบด้วยเศษภาชนะดินเผาขนาดใหญ่ของเตาเชิงกราน 23 ชิ้น 9,250 กรัม ชิ้นส่วนครกดินเผา 1 ชิ้น 600 กรัม เศษภาชนะประเภทถาด 1 ชิ้น 500 กรัม ชิ้นส่วนหูภาชนะมีลายขูดขีด 1 ชิ้น 200 กรัม ชิ้นส่วนหูภาชนะดินเผา 5 ชิ้น 550 กรัม เศษปากตะคันดินเผา 1 ชิ้น 50 กรัม เศษปากภาชนะแบบปากตรงทำลายขูดขีด 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนปากภาชนะแบบโค้งออก ประดับด้วยลายขูดขีด 1 ชิ้น 100 กรัม เศษปากภาชนะโค้งเข้า 6 ชิ้น 150 กรัม ปากภาชนะดินเผาแบบโค้งออก 64 ชิ้น 7,380 กรัม ชิ้นส่วนปากภาชนะตกแต่งด้วยการประทับลาย 4 ชิ้น 610 กรัม ปากภาชนะตกแต่งด้วยลายขูดขีด 2 ชิ้น 290 กรัม เศษปากภาชนะตกแต่งด้วยการเชาะร่อง 14 ชิ้น 1,450 กรัม ชิ้นส่วนปากภาชนะแบบปากตรง 3 ชิ้น 150 กรัม ปากภาชนะเรียบไม่มีลวดลาย 70 ชิ้น 5,840 กรัม

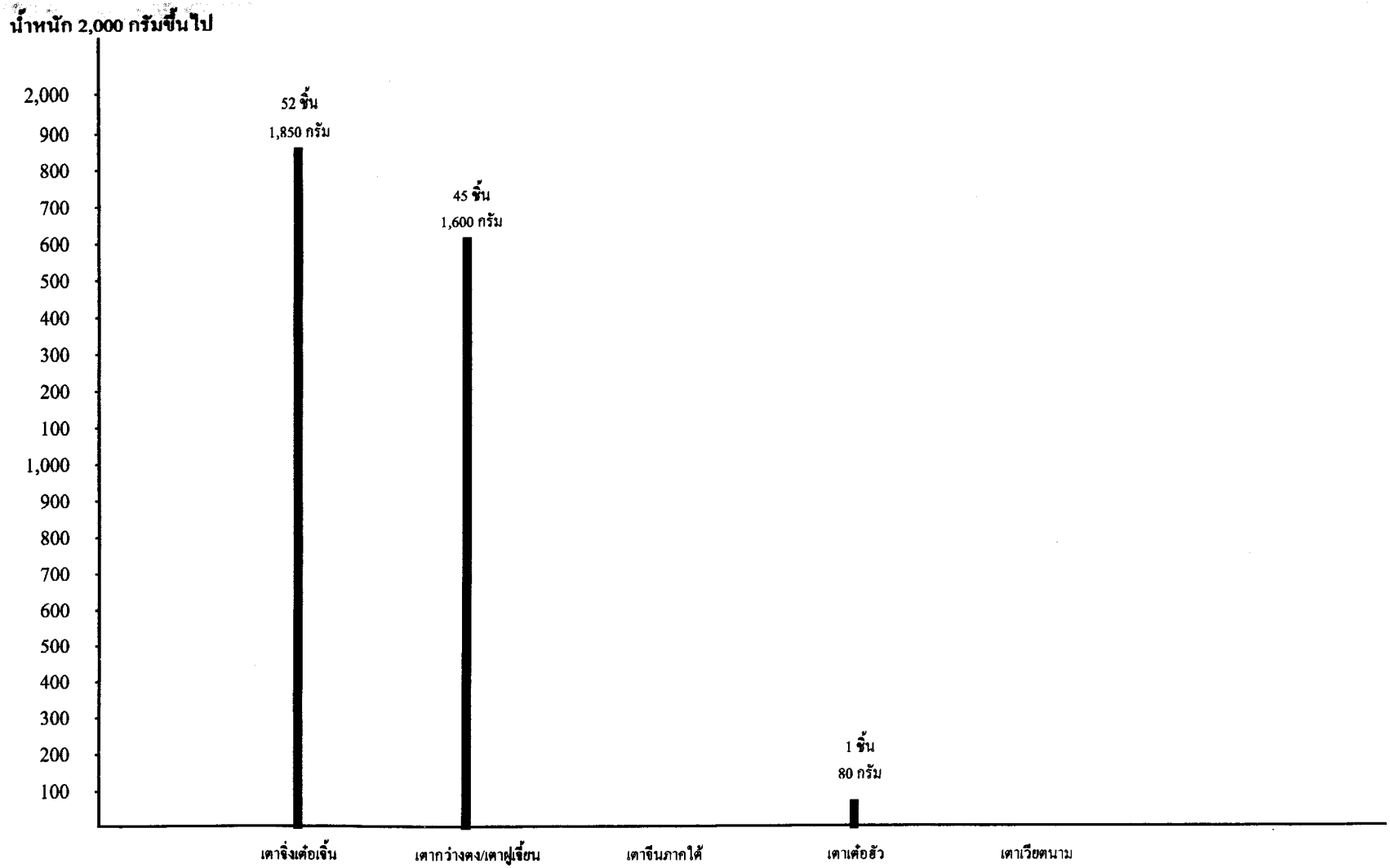
ชิ้นส่วนไหล่ภาชนะประดับลายขูดขีดและซิกแซก 2 ชิ้น 300 กรัม ชิ้นส่วนไหล่ภาชนะตกแต่งลวดลายด้วยการประทับ 6 ชิ้น 140 กรัม ชิ้นส่วนไหล่ภาชนะตกแต่งด้วยการทาบลาย 5 ชิ้น 410 กรัม ชิ้นส่วนไหล่ภาชนะมีการตีลายประดับ 2 ชิ้น 110 กรัม ชิ้นส่วนไหล่ภาชนะซึ่งตกแต่งลวดลายโดยเทคนิคการตีและทาบลวดลาย 10 ชิ้น 700 กรัม เศษไหล่ภาชนะมีการประทับและทาบลวดลาย 6 ชิ้น 350 กรัม ชิ้นส่วนไหล่ภาชนะตกแต่งด้วยการเชาะร่องพร้อมมีหูจับ 1 ชิ้น 500 กรัม ชิ้นส่วนไหล่ภาชนะมีหูขนาดเล็กประดับ 1 ชิ้น 100 กรัม เศษไหล่ภาชนะเรียบไม่ประดับลวดลาย 4 ชิ้น 350 กรัม ชิ้นส่วนคอภาชนะ 3 ชิ้น 110 กรัม

ตัวภาชนะตกแต่งด้วยการประทับขูดขีดและทาบลาย 4 ชิ้น 200 กรัม เศษตัวภาชนะตกแต่งด้วยการประทับ ตีลาย และทาบลาย 17 ชิ้น 1,300 กรัม ชิ้นส่วนตัวภาชนะมีการประทับลายและขูดขีด 7 ชิ้น 610 กรัม เศษตัวภาชนะมีการประทับและตีลาย 14 ชิ้น 420 กรัม ตัวภาชนะมีร่องรอยการประทับและทาบลวดลาย 16 ชิ้น 810 กรัม ชิ้นส่วนตัวภาชนะขนาดใหญ่ประทับลายพร้อมกับรมควัน 8 ชิ้น 1,500 กรัม ตัวภาชนะประทับลาย 17 ชิ้น 1,400 กรัม ชิ้นส่วนตัวภาชนะตกแต่งด้วยการขูดขีดและตีลวดลาย 8 ชิ้น 200 กรัม ตัวภาชนะมีการตีลาย 24 ชิ้น 500 กรัม ชิ้นส่วนตัวภาชนะประดับด้วยลวดลายที่เกิดจากการตีและทาบ 2 ชิ้น 200 กรัม ตัวภาชนะมีการทาบลวดลาย 18 ชิ้น 470 กรัม ตัวภาชนะประดับด้วยลายขูดขีด 3 ชิ้น 500 กรัม ตัวภาชนะแบบเรียบ 31 ชิ้น 2,160 กรัม

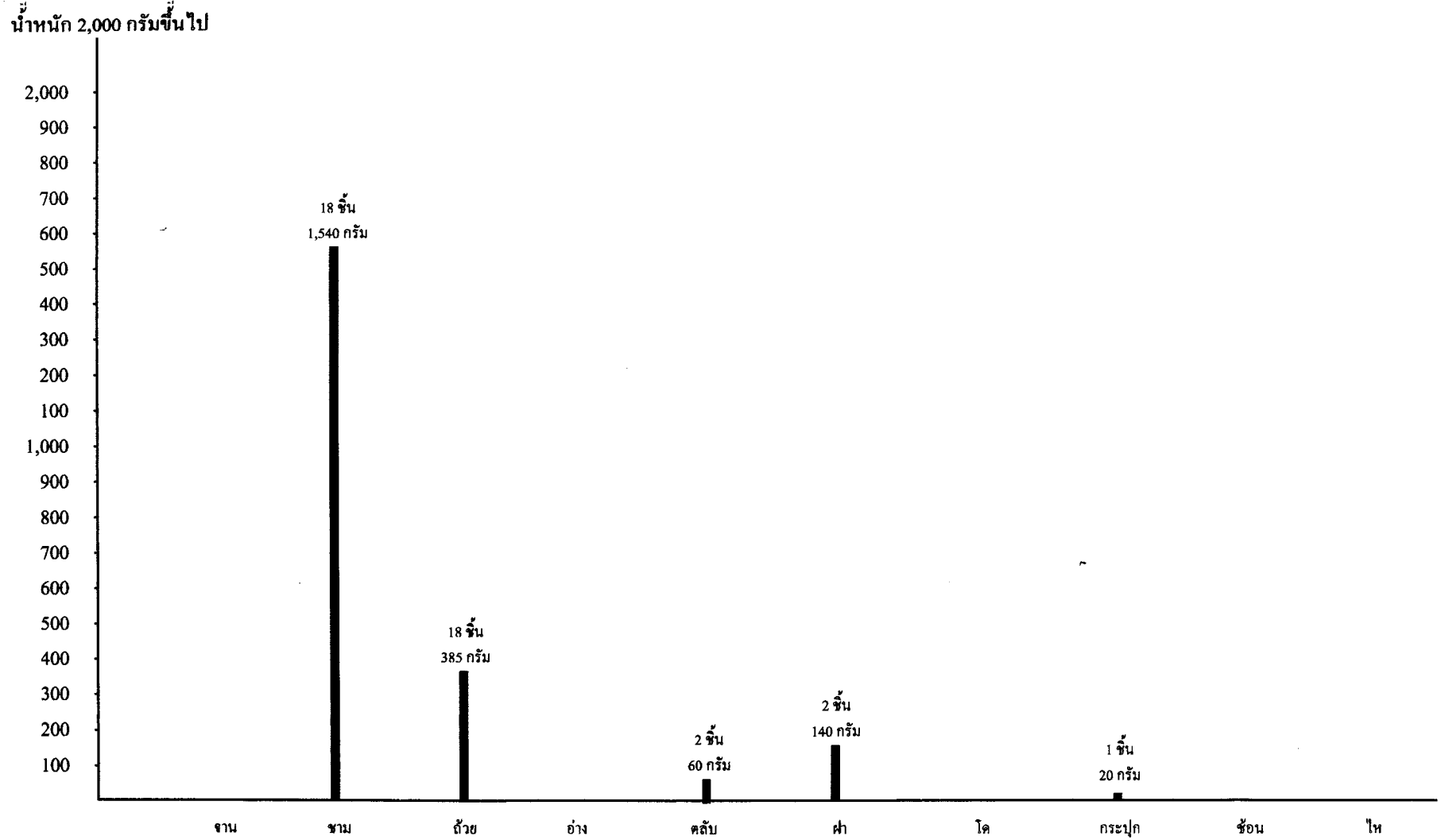
ก้นภาชนะประเภทครก 32 ชิ้น 11,260 กรัม ชิ้นส่วนภาชนะก้นกลม 4 ชิ้น 200 กรัม เศษก้น

แผนภูมิแสดงประเภทของเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (Porcelain) จากการขุดแต่งกำแพงวังหลวง ด้านทิศตะวันออก

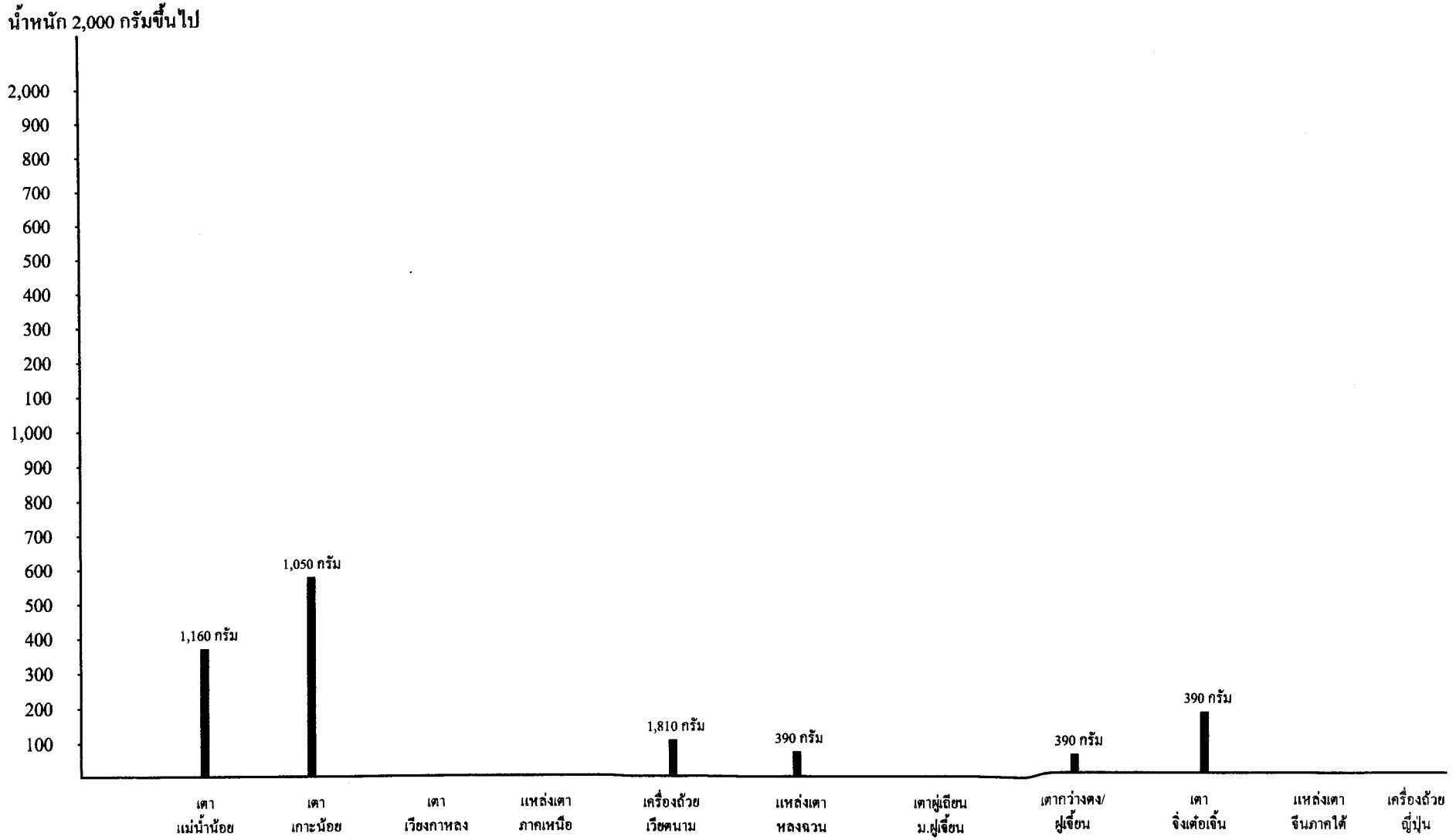
แผนภูมิแสดงปริมาณเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (Porcelain) จากการขุดแต่งกำแพงวังหลวง
ด้านทิศตะวันออก

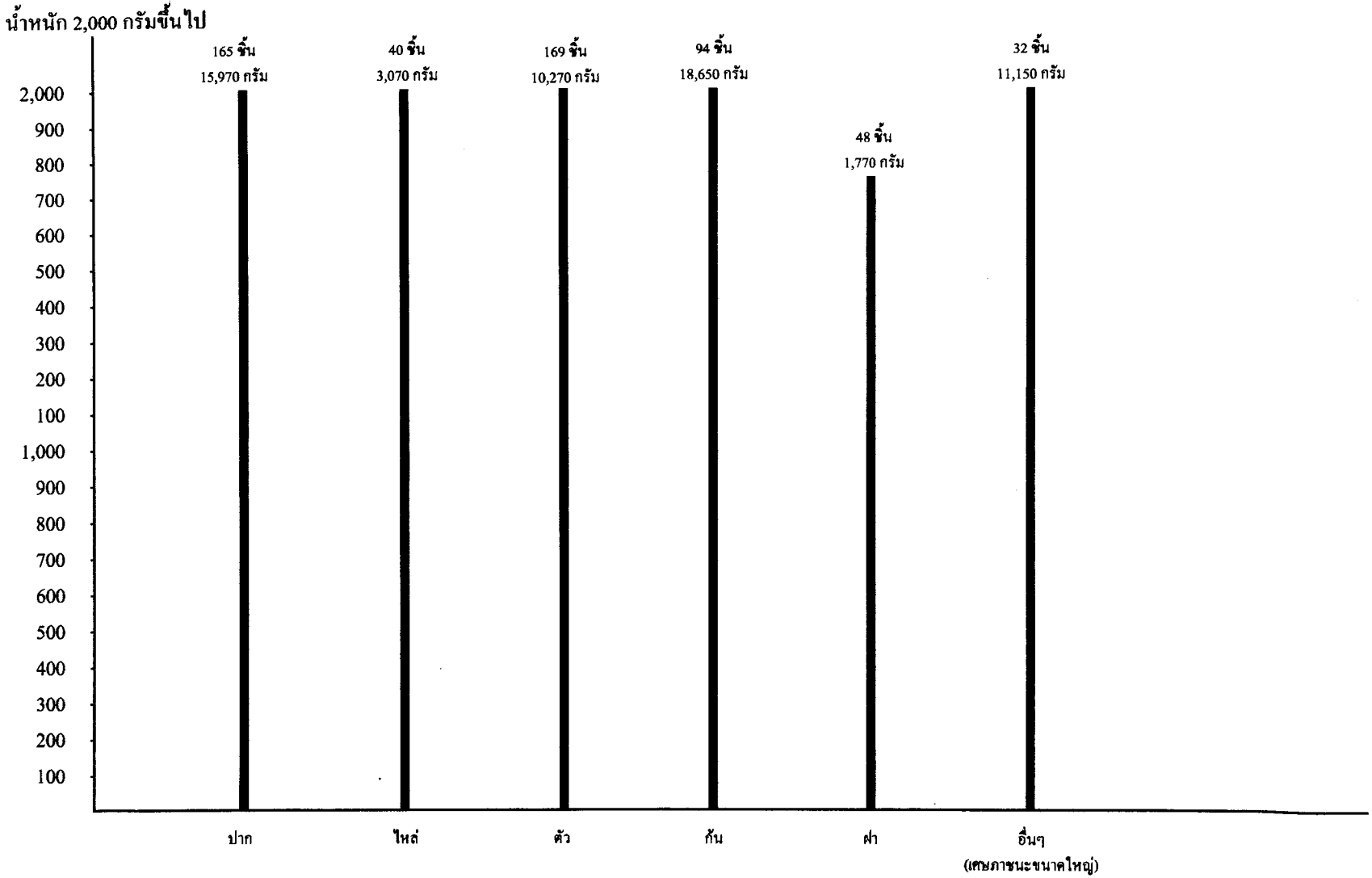
แผนภูมิแสดงชนิดของเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (Porcelain) จากการขุดแต่งกำแพงวังหลวง ด้านทิศตะวันออก

Stoneware กำแพงด้านทิศตะวันออก

รูปทรง	ลวดลาย	แหล่งผลิต	ชิ้น	กรัม
ปาก				
-	รมควัน	เตาแม่น้ำน้อย	1	100
ไหล่ ไม่มี				
-	-		-	-
ลำตัว	-	เตาแม่น้ำน้อย	1	30
-	เขียนสีครามใต้เคลือบ	กว่างตง/ฝูเจี้ยน	3	40
-	-	เตาแม่น้ำน้อย	4	250
-	เซาะร่อง	เตาหลงฉวน	1	50
ก้น				
-	-	เตาเกาะน้อย	1	10
-	-	เตาแม่น้ำน้อย	1	40
-	-	เตาแม่น้ำน้อย	1	50
-	-	เตาเวียตนาม	1	100
-	สีครามใต้เคลือบ, พันธุ์พฤกษา	เตาจิ่งเต๋อเจิ้น	1	180
-	สีดำใต้เคลือบ	เตาเกาะน้อย	2	200
-	-	เตาเกาะน้อย	2	200
-	ขูดขีด	เตาเกาะน้อย	1	130
-	เซาะร่อง	เตาหลงฉวน	1	60
ฝา				
-	สีดำใต้เคลือบ	เตาเกาะน้อย	1	30
-	สีดำใต้เคลือบ	เตาเกาะน้อย	1	25
			23	1,495
		เตาเกาะน้อย 595		
		เตาแม่น้ำน้อย 370		
		เตาหลงฉวน 110		

แผนภูมิแสดงปริมาณเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อแกร่ง (Stoneware) จากการขุดแต่งกำแพงวังหลวง
ด้านทิศตะวันออก

แผนภูมิแสดงปริมาณเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดินธรรมดา (Earthenware) จากการขุดแต่งกำแพงวังหลวง ด้านทิศตะวันออก

ภาชนะก้นกลมมีการทาบลาย 9 ชิ้น 600 กรัม เศษก้นภาชนะก้นกลมมีเชิงเตี้ย 1 ชิ้น 200 กรัม ก้นของถาด 1 ชิ้น 400 กรัม ก้นภาชนะตัดตรงทาน้ำดินสีแดง 2 ชิ้น 310 กรัม ก้นตัดตรงเรียบไม่ประดับลาย 1 ชิ้น 450 กรัม เศษภาชนะก้นกลมทาน้ำดินสีดำ 1 ชิ้น 100 กรัม ชิ้นส่วนภาชนะก้นกลมประดับด้วยการตีลวดลาย 5 ชิ้น 400 กรัม ก้นของตะคันดินเผา 2 ชิ้น 50 กรัม เศษก้นภาชนะมีการตีลาย 2 ชิ้น 100 กรัม ก้นภาชนะมีการประทับลายและตีลาย 13 ชิ้น 1,100 กรัม ก้นภาชนะประทับลาย 1 ชิ้น 70 กรัม ก้นภาชนะแบบเรียบไม่ประดับลายใดๆ 20 ชิ้น 3,410 กรัม

ชิ้นส่วนฝาภาชนะแบบหงาย 6 ชิ้น 200 กรัม ชิ้นส่วนฝาภาชนะแบบคว่ำ 15 ชิ้น 590 กรัม ฝาภาชนะทรงมนยอดแหลม 1 ชิ้น 10 กรัม จุกภาชนะทรงกระบอก 5 ชิ้น 220 กรัม ชิ้นส่วนจุกภาชนะขนาดใหญ่ 3 ชิ้น 100 กรัม ชิ้นส่วนฝาภาชนะมีการประทับลาย 1 ชิ้น 10 กรัม เศษฝาภาชนะทาน้ำดิน 1 ชิ้น 30 กรัม และเศษฝาภาชนะแบบเรียบ 16 ชิ้น 610 กรัม

เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดินธรรมดา (earthenware) ที่ขุดพบจากแนวกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออก สามารถแบ่งแยกตามส่วนต่างๆ ของภาชนะได้ดังนี้

- ชิ้นส่วนปากภาชนะ	165 ชิ้น	น้ำหนักรวม	15,970 กรัม
- ชิ้นส่วนไหล่ภาชนะ	40 ชิ้น	น้ำหนักรวม	3,070 กรัม
- ชิ้นส่วนตัวภาชนะ	169 ชิ้น	น้ำหนักรวม	10,270 กรัม
- ชิ้นส่วนก้นภาชนะ	94 ชิ้น	น้ำหนักรวม	18,650 กรัม
- ชิ้นส่วนฝาภาชนะ	48 ชิ้น	น้ำหนักรวม	1,770 กรัม

-และชิ้นส่วนภาชนะขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญ 32 ชิ้น น้ำหนักรวม 11,150 กรัม

กำแพงด้านทิศตะวันตก

จากการขุดแต่งกำแพงพระราชวังหลวง ทางด้านทิศตะวันตก ได้พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (porcelain) จำนวนทั้งสิ้น 376 ชิ้น 9,450 กรัม โดยแยกได้เป็นประเภทดังนี้ ชิ้นส่วนจาน 1 ชิ้น 160 กรัม ชิ้นส่วนชาม 198 ชิ้น 6,225 กรัม ชิ้นส่วนถ้วย 27 ชิ้น 265 กรัม ชิ้นส่วนตลับ 3 ชิ้น 160 กรัม ชิ้นส่วนฝา 10 ชิ้น 760 กรัม ชิ้นส่วนโถ 1 ชิ้น 20 กรัม แยกเป็นชนิดของภาชนะดินเผาได้ดังนี้ เศษภาชนะดินเผาเคลือบสีเดียวของจีนสมัยราชวงศ์หมิง 2 ชิ้น 120 กรัม เศษภาชนะเคลือบสีเดียวของจีนสมัยราชวงศ์ชิง 1 ชิ้น 15 กรัม เศษภาชนะประเภทลายครามของจีน สมัยราชวงศ์หมิง จำนวน 32 ชิ้น 1,650 กรัม เศษภาชนะเคลือบของจีนสมัยราชวงศ์หมิง จำนวน 31 ชิ้น 1,160 กรัม เศษภาชนะเครื่องถ้วยเบญจรงค์ของจีนสมัยราชวงศ์หมิง 12 ชิ้น 555 กรัม เศษภาชนะเคลือบสีของเวียตนาม 1 ชิ้น 50 กรัม และเศษภาชนะเครื่องลายครามของเวียตนาม จำนวน 3 ชิ้น 280 กรัม โดยสามารถวิเคราะห์ถึงแหล่งที่ทำการผลิตได้ คือ จากแหล่งกว่างตงหรือฝูเจี้ยน 110 ชิ้น 5,885 กรัม แหล่งเตาจีนภาคใต้ 24 ชิ้น 1,570 กรัม แหล่งเตาเวียตนาม 4 ชิ้น 230 กรัม

นอกจากนั้นก็มีเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (porcelain) อีก 101 ชิ้น 1,860 กรัม ที่ไม่สามารถวิเคราะห์แยกประเภท ชนิด และแหล่งเตาได้ และไม่พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (porcelain) ของญี่ปุ่นเลย

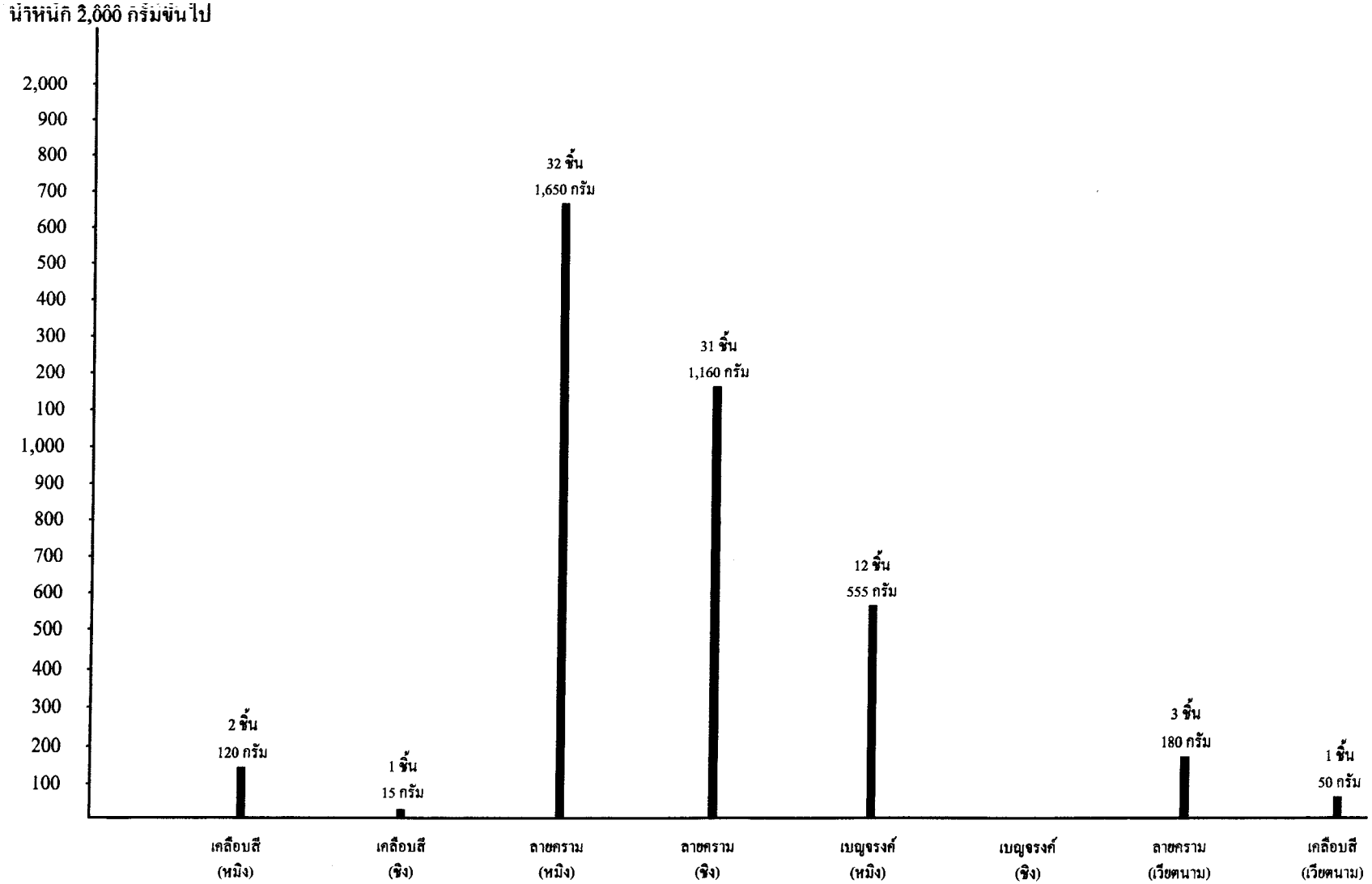
พบเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อแกร่ง จำนวน ทั้งสิ้น 19 ชิ้น น้ำหนักรวม 1,410 กรัม ประกอบด้วย เศษปากภาชนะเตาหลงฉวน 2 ชิ้น 110 กรัม ไหล่ของภาชนะ ประเภทกระปุกเขียนลายสีดำใต้เคลือบ จากเตาเกาะน้อย 3 ชิ้น 50 กรัม เศษภาชนะเตาแม่น้ำน้อย สิงห์บุรี 1 ชิ้น 60 กรัม เศษภาชนะจากแหล่งเตาประเทศจีนทางใต้ 4 ชิ้น 60 กรัม ก้นภาชนะลายขูดขีด เตาเกาะน้อย 1 ชิ้น 100 กรัม ก้นภาชนะลายขูดขีดจากเตาหลงฉวน สมัยราชวงศ์หยวน 1 ชิ้น 40 กรัม ก้นเครื่องถ้วยเวียตนาม 1 ชิ้น 120 กรัม ก้นภาชนะทำลายขูดขีด ลายรูปกลีบบัว และเซาะร่อง จากเตาเกาะน้อย 1 ชิ้น 80 กรัม ก้นของเครื่องถ้วยญี่ปุ่นทำลายขูดขีด 1 ชิ้น 310 กรัม เศษก้นภาชนะเขียนลายสีแดง จากแหล่งเตาประเทศจีนทางใต้ 1 ชิ้น 80 กรัม ก้นของภาชนะทำลายประทับ จากแหล่งเตาผู่เถียน แม่น้ำฝูเจี้ยน 1 ชิ้น 100 กรัม และชิ้นส่วนก้นภาชนะของเครื่องถ้วยเวียตนามเขียนลายสีแดงและสีเขียว 2 ชิ้น 300 กรัม

พบเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดินธรรมดา (earthenware) จำนวน 2,779 ชิ้น น้ำหนักรวม 201,520 กรัม ประกอบด้วย ชิ้นส่วนปากภาชนะมีการตีลาย 18 ชิ้น 1,100 กรัม ชิ้นส่วนปากภาชนะประทับลายปั้นแปะ และขูดขีด 1 ชิ้น 300 กรัม ปากภาชนะแบบโค้งเข้า 77 ชิ้น 4,850 กรัม ปากภาชนะแบบปากโค้งเข้ามีการประทับลาย 3 ชิ้น 500 กรัม ปากภาชนะประทับลายและตีลาย 11 ชิ้น 500 กรัม ปากภาชนะแบบโค้งออก 107 ชิ้น 11,010 กรัม ปากภาชนะมีการประทับลาย 9 ชิ้น 770 กรัม ชิ้นส่วนปากภาชนะประทับลายพร้อมการรมควัน 2 ชิ้น 220 กรัม เศษปากภาชนะประทับลายและขูดขีด 29 ชิ้น 2,410 กรัม ปากภาชนะทำลายขูดขีด ตีลาย ทาน้ำดินสีดำ (black slip) และขัดมัน 1 ชิ้น 20 กรัม ปากของถาดดินเผา 1 ชิ้น 500 กรัม ปากแบบโค้งเข้าของจานดินเผา 1 ชิ้น 100 กรัม ปากภาชนะแบบปากตรง 2 ชิ้น 500 กรัม ปากภาชนะแบบเรียบไม่มีลาย 269 ชิ้น 23,290 กรัม

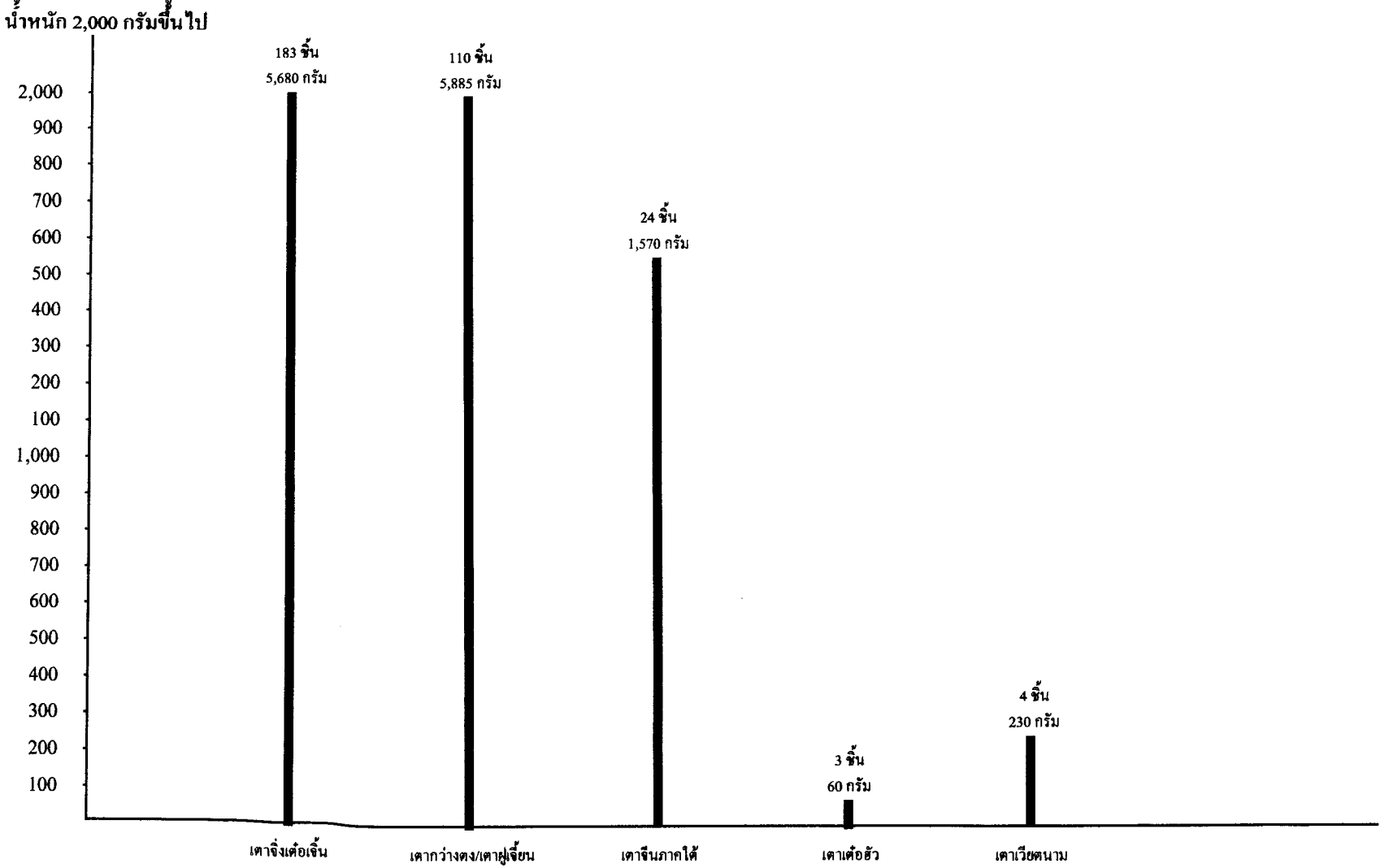
ชิ้นส่วนไหล่ภาชนะมีการตีลาย 166 ชิ้น 11,170 กรัม เศษไหล่ภาชนะประดับลายขูดขีดและตีลาย 43 ชิ้น 1,900 กรัม ไหล่ภาชนะประทับลาย 8 ชิ้น 340 กรัม เศษไหล่ภาชนะประทับลายร่วมกับลายขูดขีด 8 ชิ้น 335 กรัม ไหล่ภาชนะตกแต่งด้วยการประทับลายร่วมกับการรมควัน 1 ชิ้น 15 กรัม เศษไหล่ภาชนะทำลวดลายโดยวิธีตีและทาบ 2 ชิ้น 250 กรัม ไหล่ภาชนะตกแต่งด้วยการประทับ ขูดขีด และตีลาย 4 ชิ้น 400 กรัม ชิ้นส่วนไหล่ภาชนะมีการทาบลาย 8 ชิ้น 1,200 กรัม ไหล่ภาชนะประทับลายร่วมกับการทาบลาย 11 ชิ้น 800 กรัม เศษไหล่ภาชนะแบบเรียบไม่มีลาย 19 ชิ้น 1,110 กรัม

ชิ้นส่วนตัวภาชนะมีการประทับและตีลวดลาย 23 ชิ้น 1,100 กรัม ตัวภาชนะประดับด้วยการตีลวดลาย 557 ชิ้น 22,910 กรัม เศษตัวภาชนะลายขูดขีดและตีลาย 114 ชิ้น 5,200 กรัม ชิ้นส่วนภาชนะแบบประทับลาย 23 ชิ้น 960 กรัม ตัวภาชนะประทับลายร่วมกับการรมควัน 3 ชิ้น 170 กรัม ชิ้นส่วนตัวภาชนะตกแต่งด้วยการประทับลายและขูดขีด 95 ชิ้น 4,150 กรัม ตัวภาชนะมีการตีลายและทาบลาย 4 ชิ้น 600 กรัม ตัวภาชนะแบบทาบลวดลาย 78 ชิ้น 2,800 กรัม ชิ้นส่วนตัวภาชนะแบบเรียบไม่มีลวดลาย 138 ชิ้น 5,710 กรัม ชิ้นส่วนเตาเชิงกราน 9 ชิ้น 2,700 กรัม

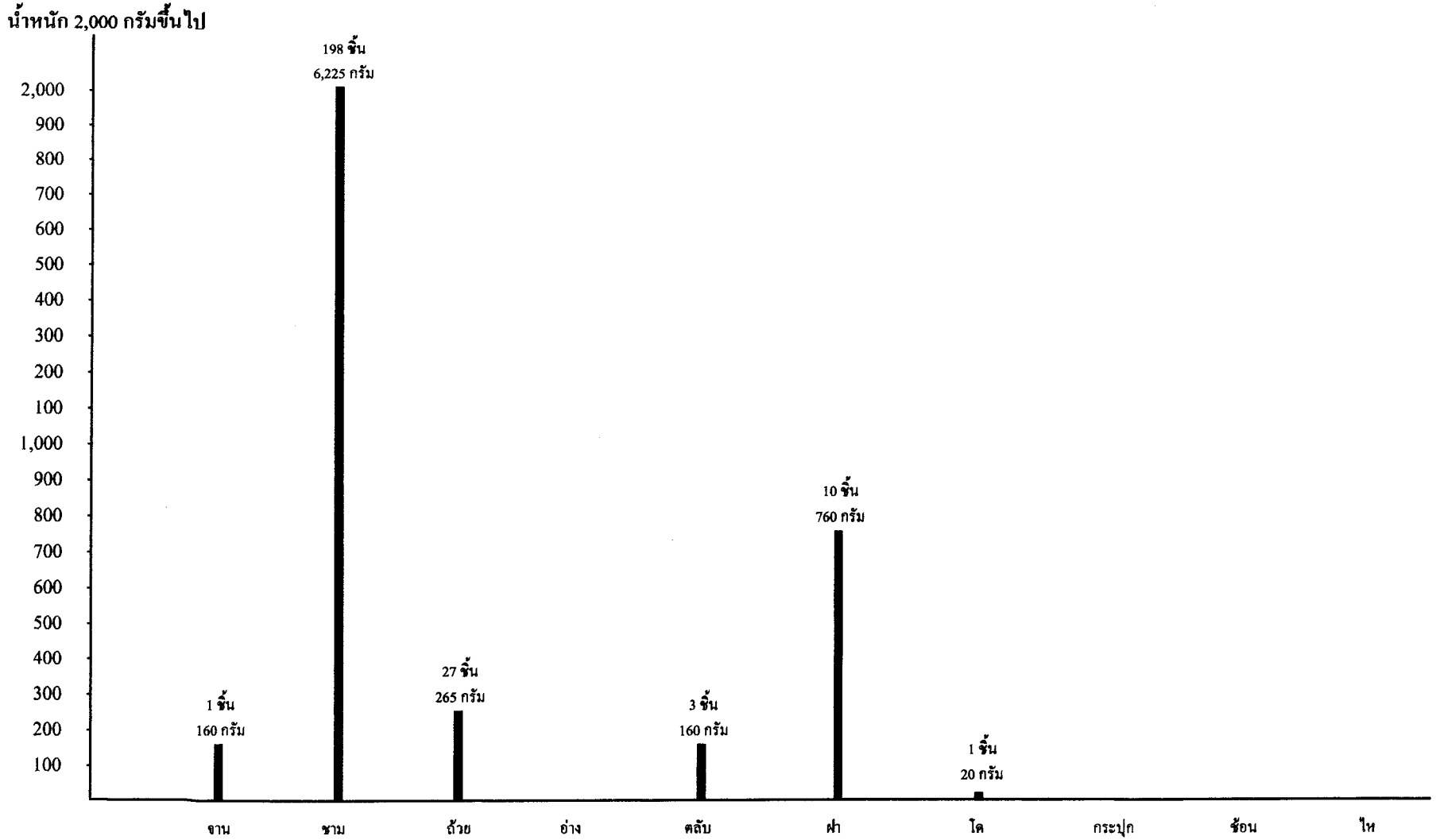
เศษก้นภาชนะก้นกลมตีลายประดับ 109 ชิ้น 11,910 กรัม ก้นภาชนะมีการตีลาย 479 ชิ้น 30,060 กรัม ก้นภาชนะแบบตัดตรง 9 ชิ้น 2,430 กรัม ก้นภาชนะก้นกลมมีเชิง 4 ชิ้น 1,250 กรัม ก้นครก 11 ชิ้น 3,250 กรัม ก้นภาชนะประดับด้วยลายจากเทคนิคการประทับและตีลาย 29 ชิ้น 2,250 กรัม ก้นภาชนะแบบตัดตรงของภาชนะขนาดใหญ่ 1 ชิ้น 600 กรัม เศษก้นภาชนะมีการประทับลายและรมควัน 2 ชิ้น 190 กรัม ก้นภาชนะมีลาย

แผนภูมิแสดงประเภทของเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (Porcelain) จากการขุดแต่งกำแพงวังหลวง ด้านทิศตะวันตก

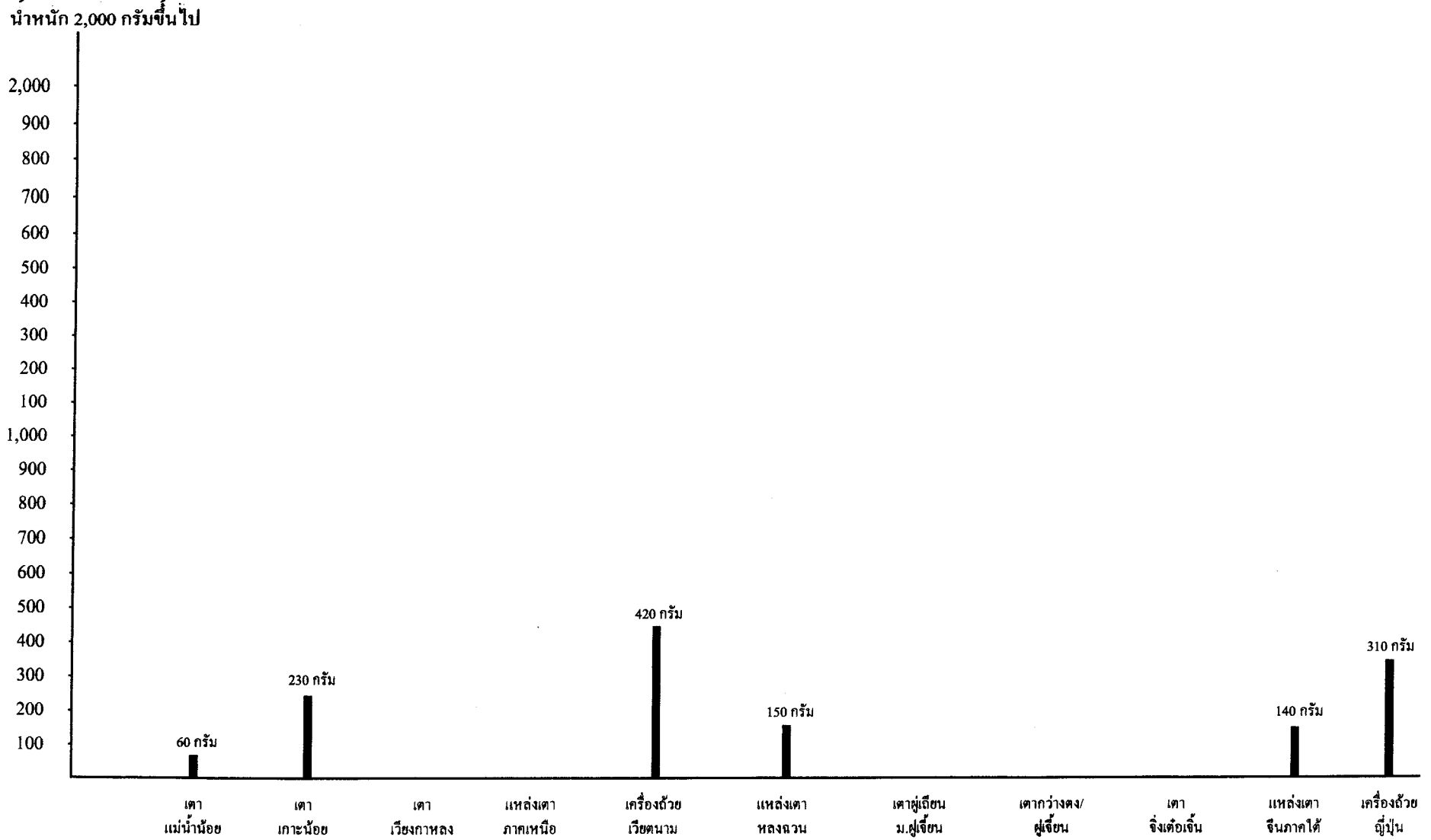
แผนภูมิแสดงปริมาณเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (Porcelain) จากการขุดแต่งกำแพงวังหลวง
ด้านทิศตะวันตก

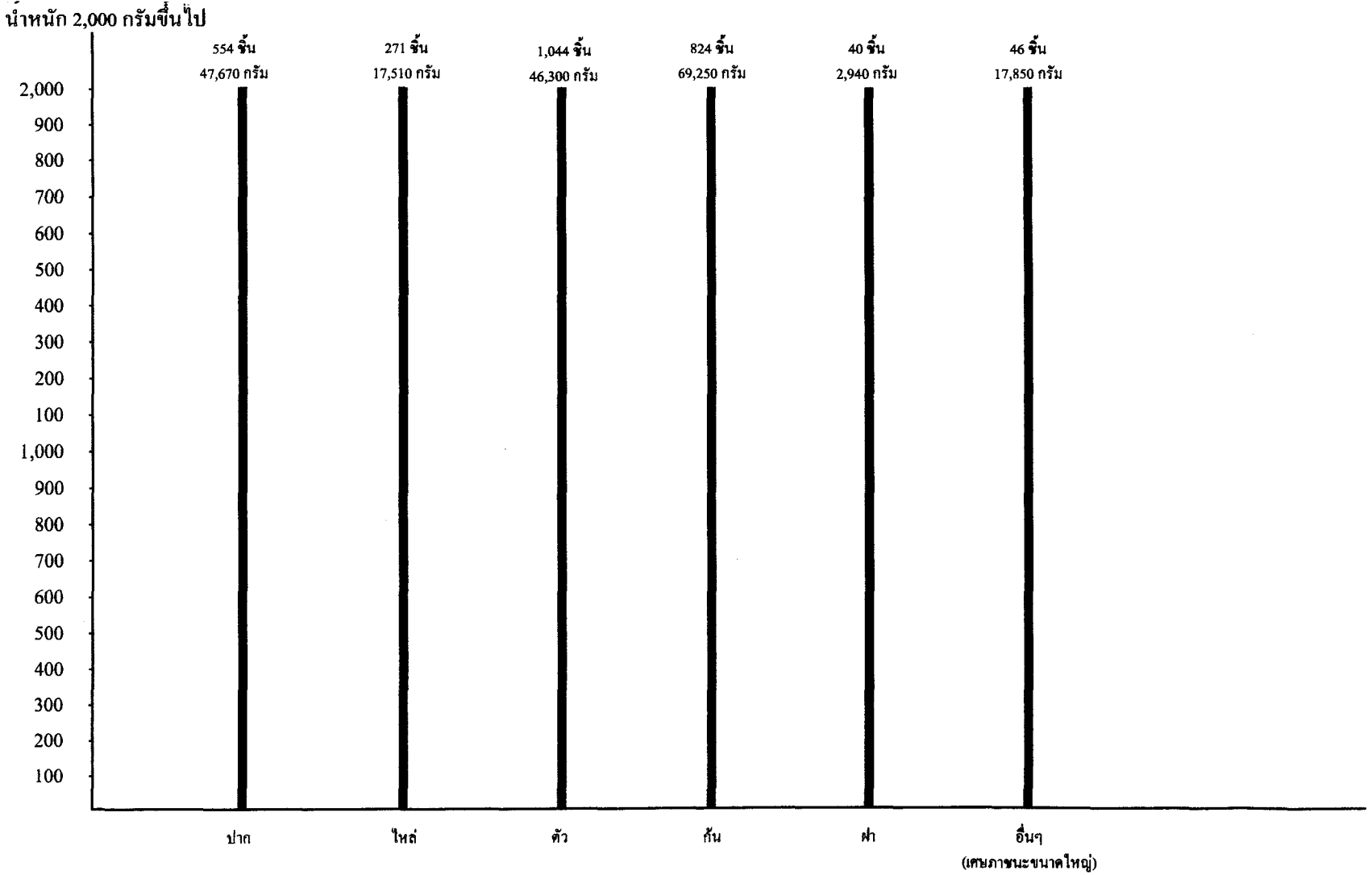
แผนภูมิแสดงชนิดของเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (Porcelain) จากการขุดแต่งกำแพงวังหลวง
ด้านทิศตะวันตก

Stoneware กำแพงด้านทิศตะวันตก

รูปทรง	ลวดลาย	แหล่งผลิต	ชิ้น	กรัม
ปาก				
-	-	เตาหลงฉวน	2	110
ไหล่				
กระปุก	สีดำใต้เคลือบ	เตาเกาะน้อย	3	50
ตัว				
-	-	เตาแม่น้ำน้อย	1	60
-	-	เตาจีนภาคใต้	4	60
ก้น				
-	ขูดขีด	เตาเกาะน้อย	1	100
-	ขูดขีด	เตาหลงฉวน	1	40
-	-	เตาเวียตนาม	1	120
-	ขูดขีด + เซาะร่อง + กลีบบัว	เตาเกาะน้อย	1	80
-	ขูดขีด	เตาญี่ปุ่น	1	310
-	สีแดง	เตาจีนภาคใต้	1	80
-	ประทับ	เตาผู่เถียน	1	100
-	สีแดง + เขียว	เตาเวียตนาม	2	300
			19	**1,410**

แผนภูมิแสดงปริมาณเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อแกร่ง (Stoneware) จากการขุดแต่งกำแพงวังหลวง ด้านทิศตะวันตก

แผนภูมิแสดงปริมาณเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดินธรรมดา (Earthenware) จากการขุดแต่งกำแพงวังหลวง ด้านทิศตะวันตก

ขูดขีด 3 ชิ้น 180 กรัม ก้นภาชนะก้นกลมประดับด้วยลวดลายที่เกิดจากเทคนิคการตีลวดลายและลายขูดขีด 72 ชิ้น 7,900 กรัม ชิ้นส่วนก้นภาชนะประทับลายร่วมกับลายขูดขีด 17 ชิ้น 1,680 กรัม ก้นภาชนะแบบเรียบไม่มีลวดลาย 73 ชิ้น 5,130 กรัม

ชิ้นส่วนฝาภาชนะแบบคว่ำ 9 ชิ้น 500 กรัม ชิ้นส่วนฝาภาชนะทรงมังคุด 1 ชิ้น 50 กรัม เศษฝาภาชนะดินเผา 1 ชิ้น 10 กรัม ฝาภาชนะแบบเรียบไม่มีลาย 12 ชิ้น 1,840 กรัม ชิ้นส่วนจุกภาชนะทรงมน 9 ชิ้น 220 กรัม ชิ้นส่วนจุกภาชนะทรงกระบอก 8 ชิ้น 410 กรัม

ชิ้นส่วนเตาเชิงกราน 35 ชิ้น 13,900 กรัม ชิ้นส่วนครกดินเผา 5 ชิ้น 2,400 กรัม ชิ้นส่วนฐานภาชนะ 1 ชิ้น 400 กรัม และชิ้นส่วนปากเตาเชิงกรานมีการตีลายประดับ 1 ชิ้น 700 กรัม

เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดินธรรมดา (earthenware) ที่ขุดพบจากแนวกำแพงวังหลวงด้านตะวันตก สามารถแบ่งแยกตามส่วนต่างๆ ของภาชนะได้ดังนี้

- ปากภาชนะ	554 ชิ้น	47,670 กรัม
- ไหล่ภาชนะ	271 ชิ้น	17,510 กรัม
- ตัวภาชนะ	1,044 ชิ้น	46,300 กรัม
- ก้นภาชนะ	824 ชิ้น	69,250 กรัม
- ฝาภาชนะ	40 ชิ้น	2,940 กรัม

และชิ้นส่วนภาชนะชิ้นสำคัญขนาดใหญ่ 46 ชิ้น 17,850 กรัม

กำแพงด้านทิศเหนือ

จากการขุดแต่งกำแพงพระราชวังหลวง ด้านทิศเหนือ ได้พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (porcelain) จำนวนทั้งสิ้น 932 ชิ้น 24,147 กรัม แยกได้เป็นประเภทดังนี้ คือ ชิ้นส่วนจาน 5 ชิ้น 250 กรัม ชิ้นส่วนชาม 809 ชิ้น 21,337 กรัม ชิ้นส่วนถ้วย 75 ชิ้น 1,825 กรัม ชิ้นส่วนตลับ 15 ชิ้น 180 กรัม ชิ้นส่วนฝา 8 ชิ้น 355 กรัม ชิ้นส่วนกระปุก 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนช้อน 1 ชิ้น 20 กรัม และชิ้นส่วนไห 19 ชิ้น 160 กรัม แยกเป็นชนิดได้ดังนี้ เศษภาชนะดินเผาเคลือบสีเดียวของจีนสมัยราชวงศ์หมิง 19 ชิ้น 415 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบสีเดียวของจีนสมัยราชวงศ์ชิง จำนวน 2 ชิ้น 35 กรัม เศษภาชนะดินเผาประเภทเครื่องลายคราม (blue and white) ของจีนสมัยราชวงศ์หมิง จำนวน 127 ชิ้น 2,455 กรัม เศษภาชนะดินเผาประเภทเครื่องถ้วยเบญจรงค์ของจีนสมัยราชวงศ์หมิง 18 ชิ้น 510 กรัม เศษภาชนะดินเผาประเภทเครื่องถ้วยเบญจรงค์ของจีนสมัยราชวงศ์ชิง 1 ชิ้น 30 กรัม เศษภาชนะดินเผาประเภทเครื่องลายครามของเวียตนาม 2 ชิ้น 120 กรัม และสามารถวิเคราะห์แหล่งเตาที่ผลิตได้คือ เศษภาชนะดินเผาเคลือบ (porcelain) จากแหล่งเตาต๋อฮัว 6 ชิ้น 420 กรัม แหล่งเตาจิ่งเต๋อเจิ้น 422 ชิ้น 8,935 กรัม แหล่งเตากว่างตงหรือฝูเจี้ยน 268 ชิ้น 7,940 กรัม แหล่งเตาจีนภาคใต้ 52 ชิ้น 1,375 กรัม และแหล่งเตาเวียตนาม 2 ชิ้น 120 กรัม โดยมีเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (porcelain) จำนวน 486 ชิ้น 10,315 กรัม ไม่สามารถวิเคราะห์แยกประเภท ชนิด และแหล่งผลิตได้ และไม่พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (porcelain) ของญี่ปุ่นเช่นเดียวกัน

พบเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อแกร่ง stoneware จำนวนทั้งสิ้น 75 ชิ้น น้ำหนักรวม 4,940 กรัม แบ่งแยกรายละเอียดได้ดังนี้

เศษภาชนะส่วนปากของเครื่องถ้วยเวียตนาม 1 ชิ้น 160 กรัม ปากภาชนะทำลายประทับรูปดอกพิกุล จากเตาเวียงกาหลง 1 ชิ้น 10 กรัม ปากเครื่องถ้วยญี่ปุ่นทำลายขูดขีด 1 ชิ้น 140 กรัม เศษปากภาชนะลายขูดขีดและประทับ จากเตาหลงฉวน 1 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนปากภาชนะ เตาแม่น้ำน้อย 16 ชิ้น 120 กรัม ไหล่ของภาชนะประเภทลับเขียนสีดำใต้เคลือบ จากเตาเกาะน้อย 1 ชิ้น 20 กรัม เศษภาชนะเขียนสีดำใต้เคลือบ เตาเกาะน้อย 1 ชิ้น 40 กรัม เศษภาชนะเตาหลงฉวน 1 ชิ้น 60 กรัม เศษเครื่องถ้วยเวียตนาม 2 ชิ้น 400 กรัม เศษภาชนะเตาแม่น้ำน้อย 10 ชิ้น 110 กรัม ชิ้นส่วนก้นภาชนะ จากเตาแม่น้ำน้อย 11 ชิ้น 930 กรัม ชิ้นส่วนก้นภาชนะเตาเกาะน้อย 2 ชิ้น 420 กรัม ชิ้นส่วนก้นภาชนะจากเตาหลงฉวน 1 ชิ้น 60 กรัม ก้นของเครื่องถ้วยเวียตนามเขียนสีครามใต้เคลือบ 1 ชิ้น 20 กรัม ก้นของภาชนะประเภทชามจากเตาผู่เถียน แม่น้ำฝูเจี้ยน สมัยราชวงศ์หยวน 1 ชิ้น 200 กรัม เศษก้นภาชนะจากแหล่งเตาภาคเหนือทำลายขูดขีด 1 ชิ้น 60 กรัม เศษภาชนะดินเผาประเภทชามของเครื่องถ้วยเวียตนาม 2 ชิ้น 110 กรัม ก้นภาชนะทำลายขูดขีด จากเตาเกาะน้อย ศรีสัชนาลัย 1 ชิ้น 260 กรัม ก้นภาชนะของเครื่องถ้วยเวียตนาม 1 ชิ้น 70 กรัม ชิ้นส่วนก้นเครื่องถ้วยเวียตนามเขียนสีครามใต้เคลือบ 8 ชิ้น 650 กรัม ก้นภาชนะเขียนสีแดงบนเคลือบ จากแหล่งเตาประเทศจีนทางใต้ 1 ชิ้น 120 กรัม ก้นภาชนะเขียนสีดำใต้เคลือบ จากเตาเกาะน้อย 1 ชิ้น 260 กรัม ชิ้นส่วนก้นภาชนะประเภทจากทำลายขูดขีด จากแหล่งเตาหลงฉวน สมัยราชวงศ์หมิง 2 ชิ้น 230 กรัม ชิ้นส่วนก้นของชามทำลายขูดขีดและเซาะร่อง เตาเกาะน้อย 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนก้นภาชนะประเภทถ้วยขนาดเล็กเขียนสีดำใต้เคลือบ ด้านล่างของก้นทาสีเทา เป็นเครื่องถ้วยเวียตนาม 1 ชิ้น 40 กรัม ก้นของเครื่องถ้วยเวียตตาม 3 ชิ้น 180 กรัม ก้นของเครื่องถ้วยเวียตนามเขียนสีแดงบนเคลือบ 1 ชิ้น 150 กรัม และชิ้นส่วนฝามียอดของเครื่องถ้วยเวียตนาม 1 ชิ้น 30 กรัม

พบเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดินธรรมดา (earthenware) จำนวนทั้งสิ้น 2,125 ชิ้น น้ำหนักรวม 147,560 กรัม ประกอบด้วย ชิ้นส่วนปากภาชนะมีการประทับลายขูดขีดและทาน้ำดิน (slip) 2 ชิ้น 200 กรัม เศษปากภาชนะทาน้ำดินสีแดง 2 ชิ้น 130 กรัม เศษปากภาชนะทาน้ำดินสีแดงพร้อมขัดมัน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนปากภาชนะมีลายขูดขีด 6 ชิ้น 550 กรัม ปากภาชนะมีการเจาะรูขนาดเล็กเว้นระยะถี่ 1 ชิ้น 40 กรัม ปากภาชนะมีการประทับลาย 5 ชิ้น 630 กรัม ปากภาชนะแบบโค้งออก มีการเซาะร่องลึกโดยรอบ 5 ชิ้น 550 กรัม ปากของจานดินเผา 6 ชิ้น 210 กรัม ปากครก 1 ชิ้น 350 กรัม ปากตะคันดินเผา 6 ชิ้น 210 กรัม เศษปากภาชนะโค้งออก 347 ชิ้น 28,970 กรัม เศษปากภาชนะโค้งเข้า 27 ชิ้น 1,430 กรัม เศษปากภาชนะแบบตรง 20 ชิ้น 580 กรัม ปากภาชนะเรียบไม่มีลาย 131 ชิ้น 9,950 กรัม

ชิ้นส่วนไหล่ภาชนะมีลายขูดขีด 7 ชิ้น 560 กรัม ไหล่ภาชนะมีการประทับลายและขูดขีด 6 ชิ้น 570 กรัม ไหล่ภาชนะประทับลายขูดขีดและตีลาย 10 ชิ้น 600 กรัม ไหล่ภาชนะมีการขูดขีดและตีลาย 10 ชิ้น 760 กรัม ไหล่ภาชนะมีหูปั้นประดับ 1 ชิ้น 150 กรัม ไหล่ภาชนะมีการประทับลาย 10 ชิ้น 330 กรัม เศษไหล่ภาชนะประทับและตีลายประดับ 6 ชิ้น 300 กรัม ไหล่ภาชนะทาบลายประดับ 20 ชิ้น 1,310 กรัม ชิ้นส่วนไหล่ภาชนะมีการตีและทาบลาย 11 ชิ้น 750 กรัม คอภาชนะทาน้ำดินสีแดง 3 ชิ้น 400 กรัม ไหล่ภาชนะประทับและทาบลาย 14 ชิ้น 600 กรัม ไหล่ภาชนะมีการตีลายประดับ 44 ชิ้น 2,440 กรัม เศษไหล่ภาชนะเรียบไม่ประดับลวดลาย 31 ชิ้น 2,120 กรัม

เศษภาชนะประทับลายและตีลาย 89 ชิ้น 2,960 กรัม ชิ้นส่วนตัวภาชนะมีการตีลาย 155 ชิ้น 7,810 กรัม ตัวภาชนะประดับลายเชาะร่อง 2 ชิ้น 100 กรัม ตัวภาชนะประทับลาย 27 ชิ้น 1,450 กรัม ตัวภาชนะมีการขูดขีดและตีลาย 89 ชิ้น 3,650 กรัม ตัวภาชนะประดับลายขูดขีด 6 ชิ้น 410 กรัม ชิ้นส่วนตัวภาชนะประทับลายและขูดขีด 30 ชิ้น 1,420 กรัม ตัวภาชนะประดับลายขูดขีดพร้อมด้วยการรมควัน 1 ชิ้น 20 กรัม ตัวภาชนะประทับลายตีลายและทาบลาย 50 ชิ้น 1,500 กรัม ตัวภาชนะประทับและทาบลาย 245 ชิ้น 6,030 กรัม ตัวภาชนะมีการทาบลาย 17 ชิ้น 310 กรัม ตัวภาชนะมีการประทับลายขูดขีดและทาบลาย 29 ชิ้น 750 กรัม ชิ้นส่วนตัวภาชนะมีการตีและทาบลาย 9 ชิ้น 250 กรัม ตัวภาชนะทาน้ำดินสีแดง 5 ชิ้น 350 กรัม ตัวภาชนะประทับลายขูดขีด ตีและทาบลาย 43 ชิ้น 800 กรัม ตัวภาชนะแบบเรียบ 175 ชิ้น 5,810 กรัม

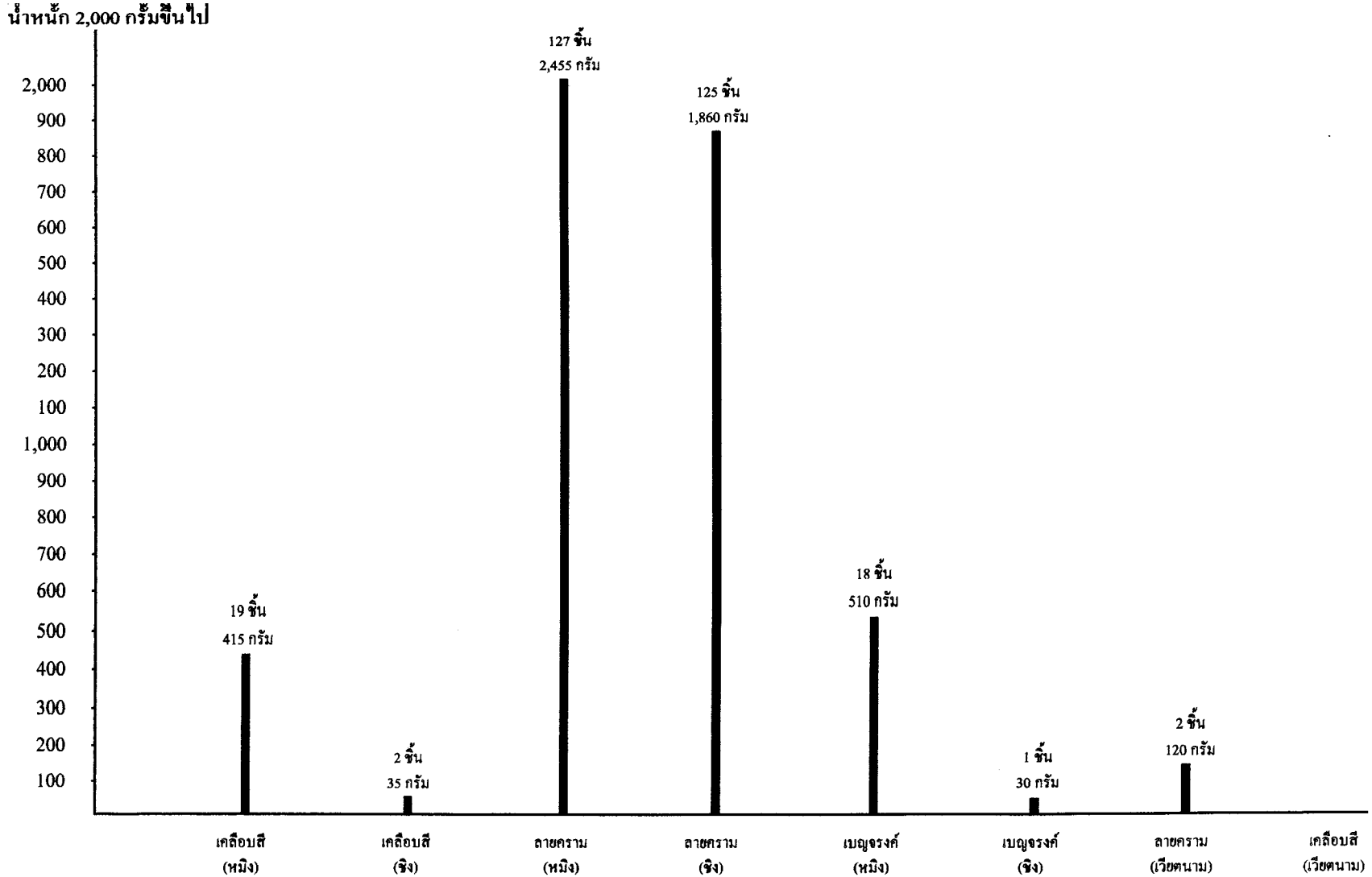
ก้นภาชนะแบบตัดตรง 29 ชิ้น 4,570 กรัม ชิ้นส่วนภาชนะก้นกลมตีลายประดับ 54 ชิ้น 4,200 กรัม ก้นของภาชนะขนาดใหญ่ 2 ชิ้น 1,700 กรัม ก้นภาชนะแบบตัดตรงมีลายขูดขีด 3 ชิ้น 460 กรัม ก้นภาชนะมีการตีลายและที่ด้านใต้ของก้นมีลวดลาย 9 ชิ้น 1,000 กรัม ก้นครกดินเผา 22 ชิ้น 6,300 กรัม ก้นภาชนะมีลายขูดขีดและตีลายประดับ 3 ชิ้น 100 กรัม ก้นภาชนะแบบก้นกลมมีเชิงเตี้ย 2 ชิ้น 900 กรัม ก้นภาชนะก้นกลมทาน้ำดินสีแดง (red slip) 3 ชิ้น 350 กรัม ก้นภาชนะมีการประทับและตีลาย 23 ชิ้น 2,200 กรัม ก้นภาชนะมีการประทับ ตี และทาบลาย 4 ชิ้น 200 กรัม ก้นของตะคันดินเผา 3 ชิ้น 150 กรัม ชิ้นส่วนก้นภาชนะแบบก้นกลม 3 ชิ้น 200 กรัม เศษก้นภาชนะแบบเรียบไม่ประดับลวดลาย 67 ชิ้น 8,540 กรัม

ชิ้นส่วนฝาภาชนะแบบหงาย 2 ชิ้น 100 กรัม ชิ้นส่วนฝาภาชนะแบบคว่ำ 22 ชิ้น 1,020 กรัม จุกภาชนะทรงกระบอก 16 ชิ้น 690 กรัม จุกภาชนะทรงมน 19 ชิ้น 640 กรัม ฝาภาชนะมีการรมควัน 2 ชิ้น 280 กรัม เศษฝาภาชนะแบบคว่ำมีลวดลาย 2 ชิ้น 800 กรัม ชิ้นส่วนฝาภาชนะแบบเรียบไม่มีลวดลาย 22 ชิ้น 1,350 กรัม ชิ้นส่วนพวยกา 1 ชิ้น 10 กรัม

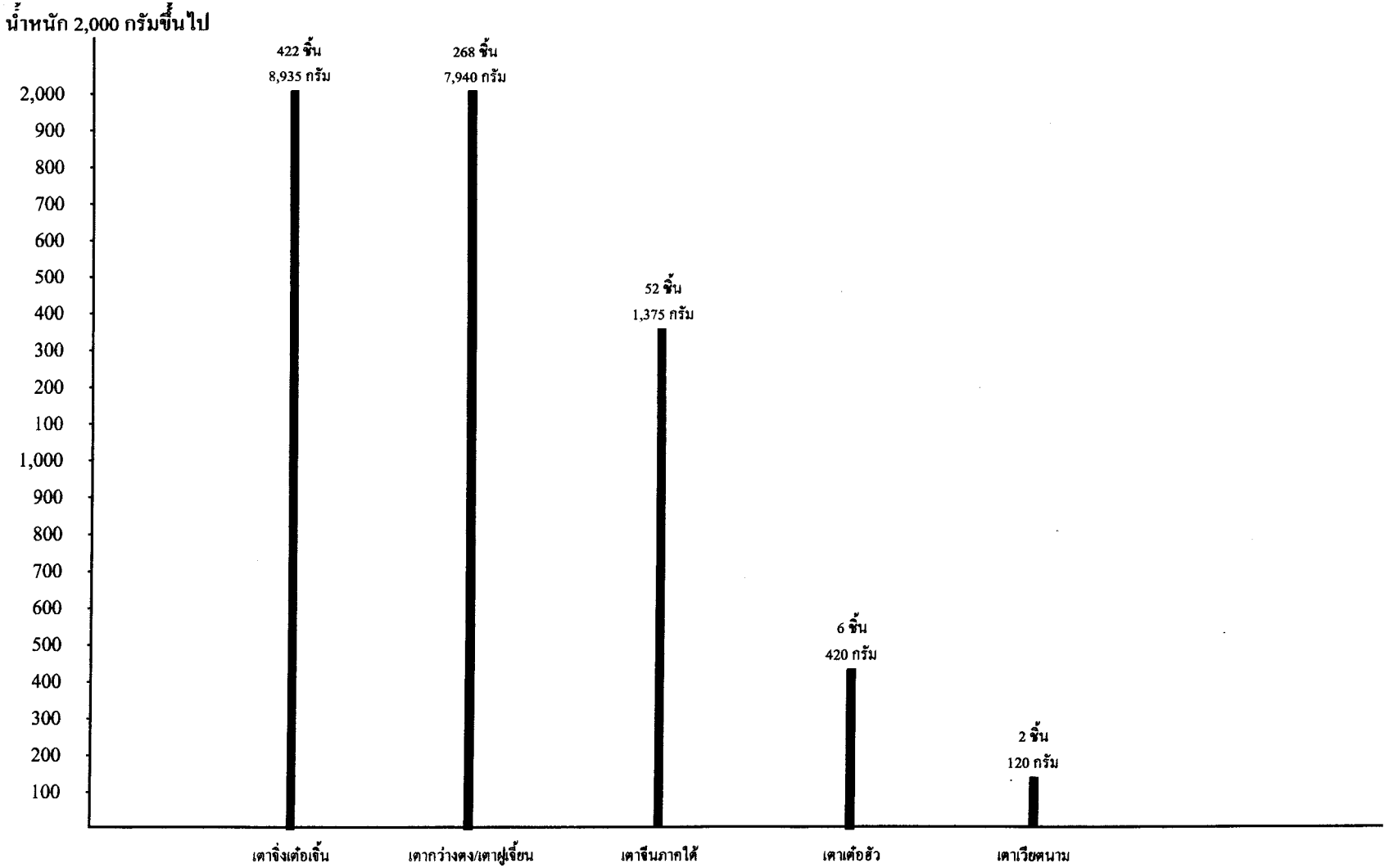
ชิ้นส่วนเตาเชิงกราน 54 ชิ้น 14,350 กรัม ชิ้นส่วนเตาเชิงกรานมีลายขูดขีด 3 ชิ้น 700 กรัม ชิ้นส่วนเตาเชิงกรานมีการประทับและทำลายขูดขีด 1 ชิ้น 280 กรัม ชิ้นส่วนพวยกาดินเผา 6 ชิ้น 150 กรัม และชิ้นส่วนคอเหยือก 2 ชิ้น 800 กรัม

เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดินธรรมดา (earthenware) ที่ขุดพบจากแนวกำแพงวังหลวงด้านเหนือ สามารถแบ่งแยกตามส่วนต่างๆ ของภาชนะได้ดังนี้

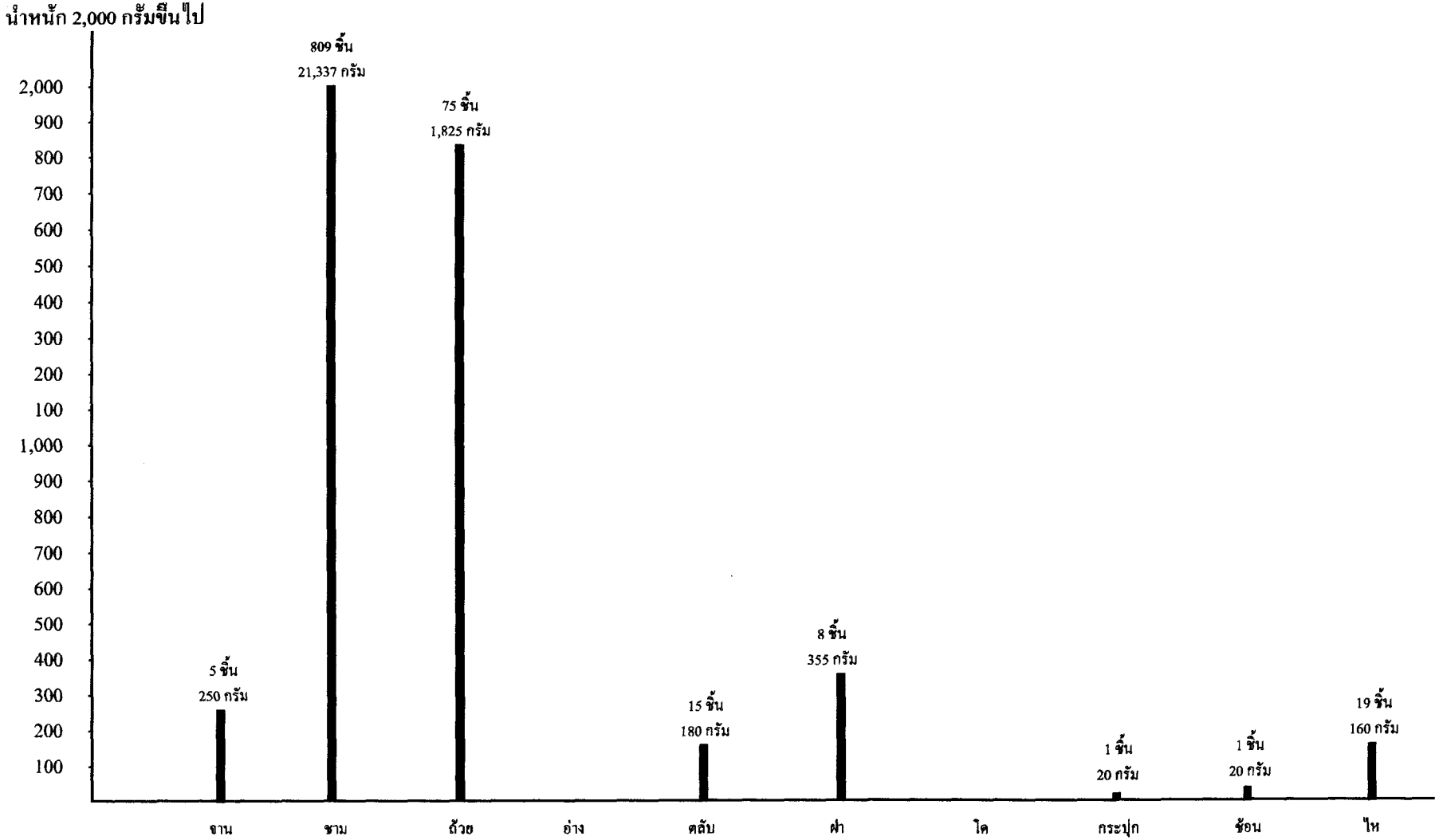
- ปากภาชนะ 560 ชิ้น 43,720 กรัม
- ไหล่ภาชนะ 173 ชิ้น 10,890 กรัม
- ตัวภาชนะ 973 ชิ้น 33,670 กรัม
- ก้นภาชนะ 259 ชิ้น 34,820 กรัม
- ฝาภาชนะ 87 ชิ้น 4,930 กรัม
- และชิ้นส่วนภาชนะชิ้นสำคัญขนาดใหญ่ 73 ชิ้น 19,530 กรัม

แผนภูมิแสดงประเภทของเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (Porcelain) จากการขุดแต่งกำแพงวังหลวง ด้านทิศเหนือ

แผนภูมิแสดงปริมาณเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (Porcelain) จากการขุดแต่งกำแพงวังหลวง ด้านทิศเหนือ

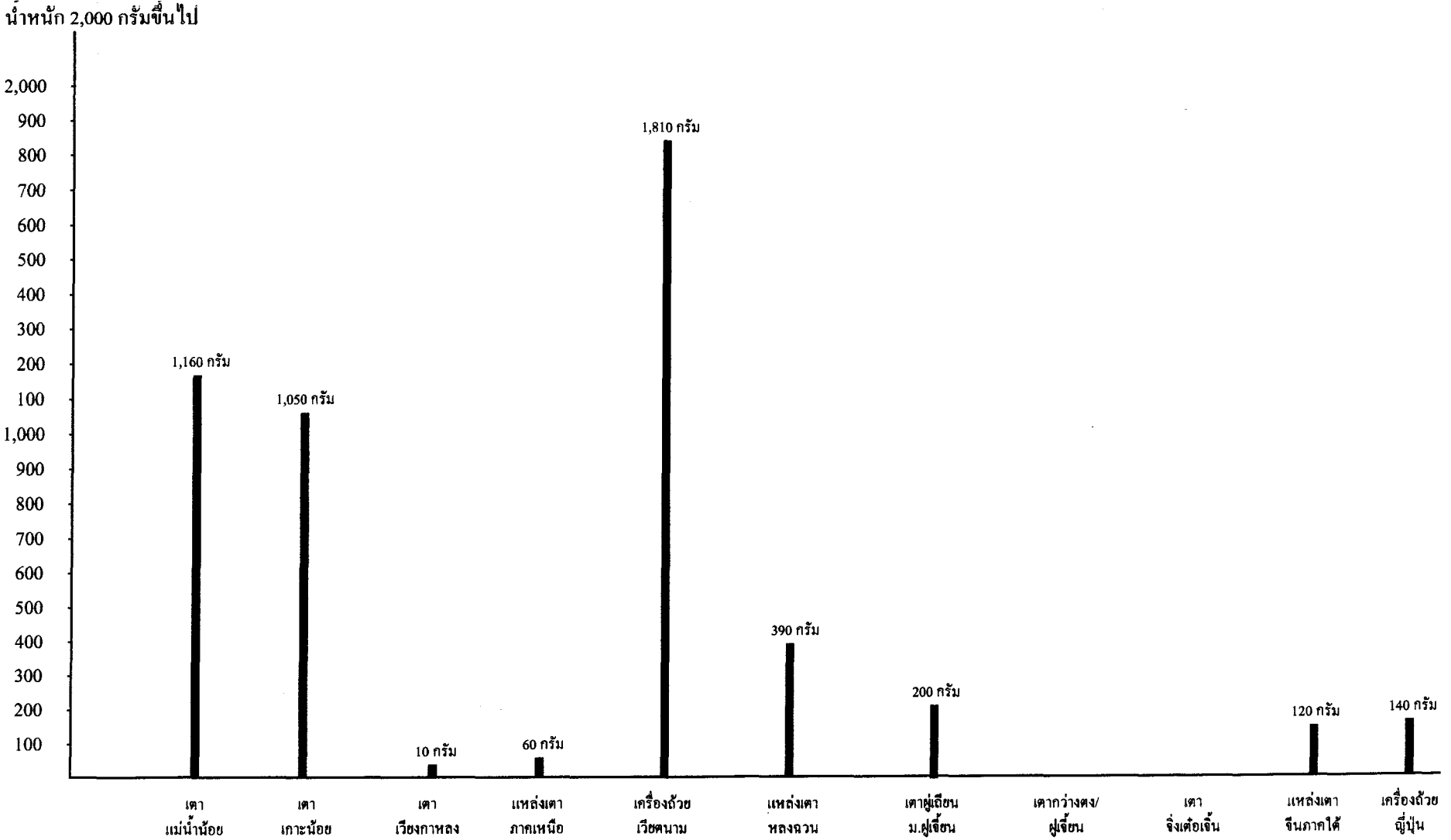
แผนภูมิแสดงชนิดของเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (Porcelain) จากการขุดแต่งกำแพงวังหลวง ด้านทิศเหนือ

Stoneware กำแพงด้านทิศเหนือ

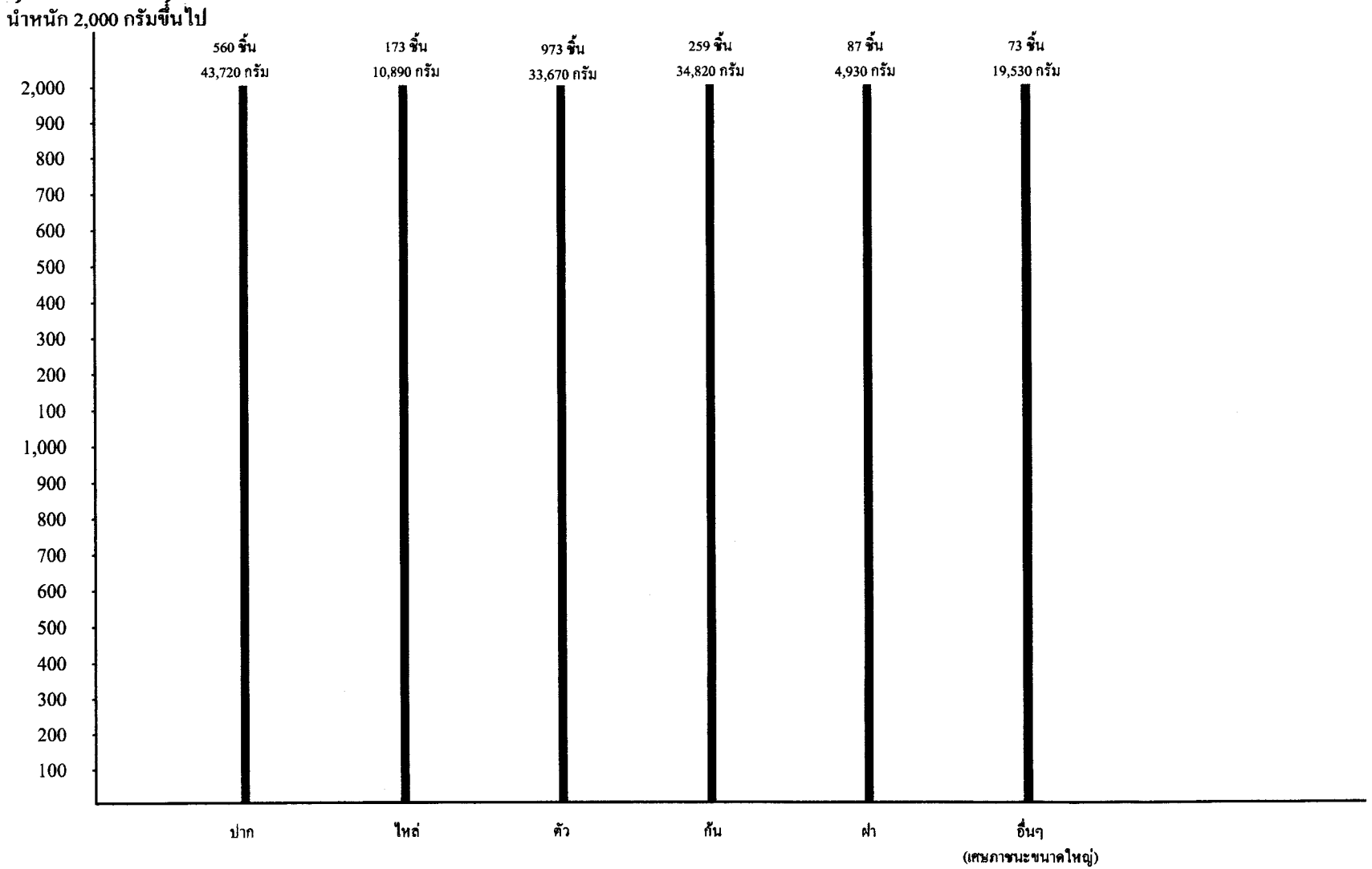
รูปทรง	ลวดลาย	แหล่งผลิต	ชิ้น	กรัม
ปาก				
-	-	เตาเวียตนาม	1	160
-	ลายประทับรูปดอกพิกุล	เตาเวียงกาหลง	1	10
-	ขูดขีด	เตาญี่ปุ่น	1	140
-	ขูดขีด + ประทับ	เตาหลงฉวน	1	40
-	-	เตาแม่น้ำน้อย	16	120
ไหล่				
ตลับ	สีดำใต้เคลือบ	เตาเกาะน้อย	1	20
ตัว				
-	สีดำใต้เคลือบ	เตาเกาะน้อย	1	40
-	-	เตาหลงฉวน	1	60
-	-	เตาเวียตนาม	2	400
-	-	เตาแม่น้ำน้อย	10	110
ก้น				
-	-	เตาแม่น้ำน้อย	2	30
-	-	เตาเกาะน้อย	1	320
-	-	เตาหลงฉวน	1	60
-	สีครามใต้เคลือบ	เตาเวียตนาม	1	20
ชาม	-	เตาผู่เถียน ม.ฝูเจี้ยน	1	200
-	ขูดขีด	เตาภาคเหนือ	1	60
ชาม	-	เตาเวียตนาม	2	110
-	ขูดขีด	เตาเกาะน้อย	1	260
-	-	เตาเวียตนาม	1	70
-	สีครามใต้เคลือบ	เตาเวียตนาม	8	650
-	สีแดงบนเคลือบ	เตาจีนภาคใต้	1	120
-	สีดำใต้เคลือบ	เตาเกาะน้อย	1	260
จาน	ขูดขีด	เตาหลงฉวน	2	230
ชาม	ขูดขีด + เซาะร่อง	เตาเกาะน้อย	1	50
ด้วย	สีดำใต้เคลือบ	เตาเวียตนาม	1	40
-	-	เตาเวียตนาม	1	80
-	-	เตาเกาะน้อย	1	100
-	สีแดงบนเคลือบ	เตาเวียตนาม	1	150
-	-	เตาเวียตนาม	2	100
-	-	เตาแม่น้ำน้อย	9	900

Stoneware กำแพงด้านทิศเหนือ

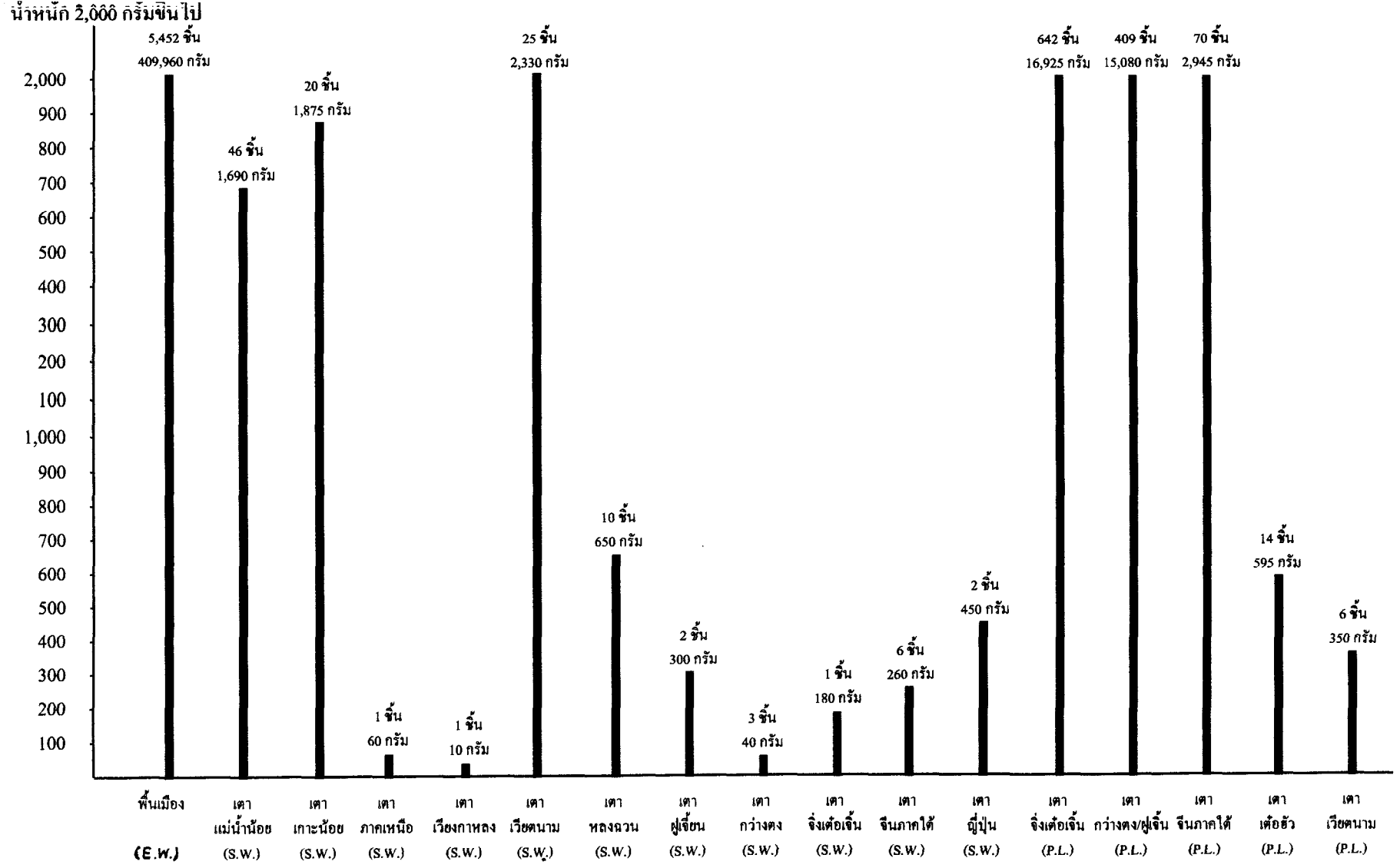
รูปทรง	ลวดลาย	แหล่งผลิต	ชิ้น	กรัม
ฝา				
ฝามียอด	-	เตาเวียตนาม	1	30
			75	4,940
		เตาแม่น้ำน้อย 1,160		
		เตาเกาะน้อย 1,050		
		เตาเวียงกาหลง 10		
		เตาภาคเหนือ 60		
		เตาเวียตนาม 1,810		
		เตาหลงฉวน 390		
		เตาญี่ปุ่น 140		
		เตาผู่เถียน 200		
		เตาจีนภาคใต้ 120		

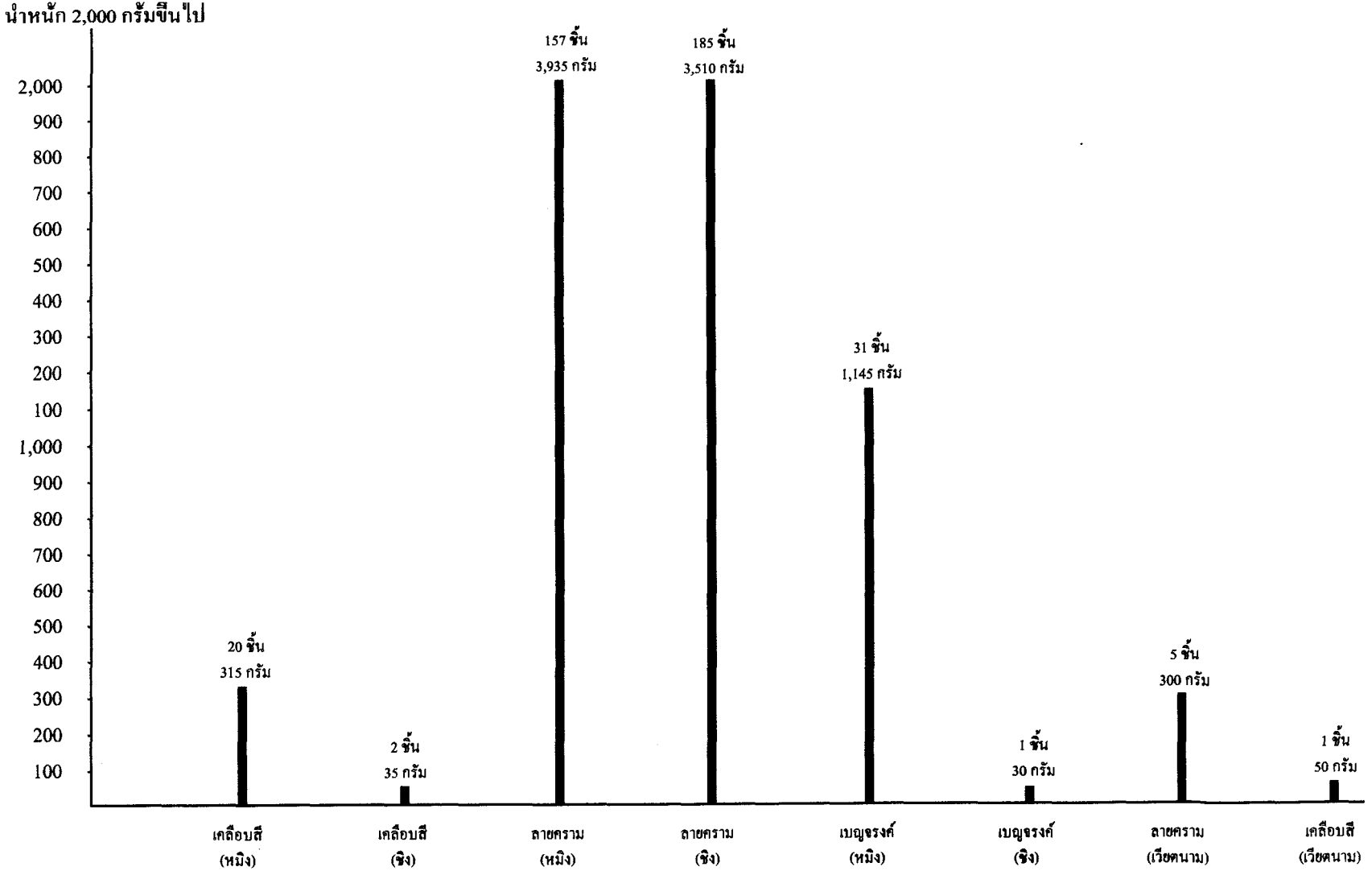
แผนภูมิแสดงปริมาณเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อแกร่ง (Stoneware) จากการขุดแต่งกำแพงวังหลวง ด้านทิศเหนือ

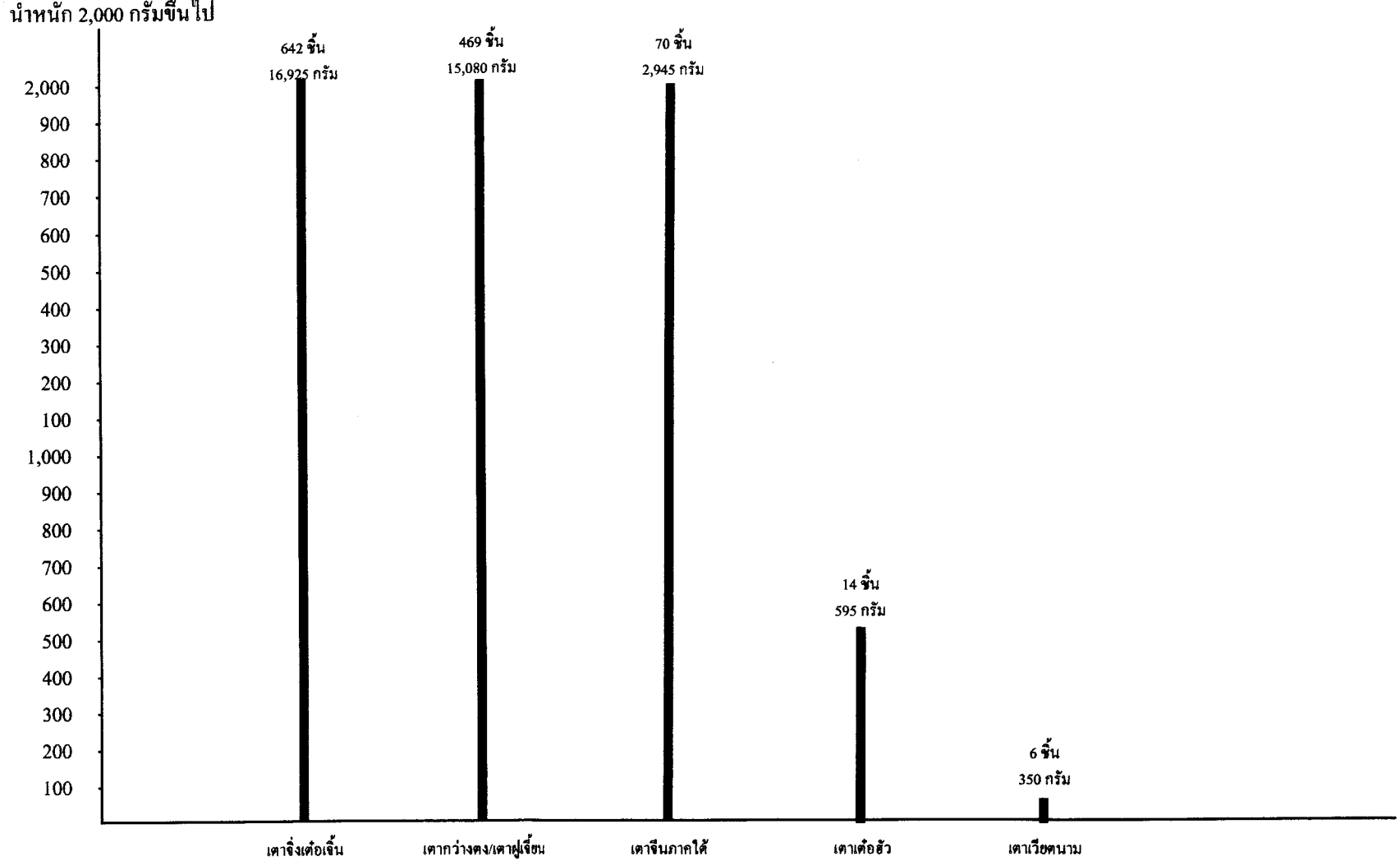
แผนภูมิแสดงปริมาณเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดินธรรมดา (Earthenware) จากการขุดแต่งกำแพงวังหลวง ด้านทิศเหนือ

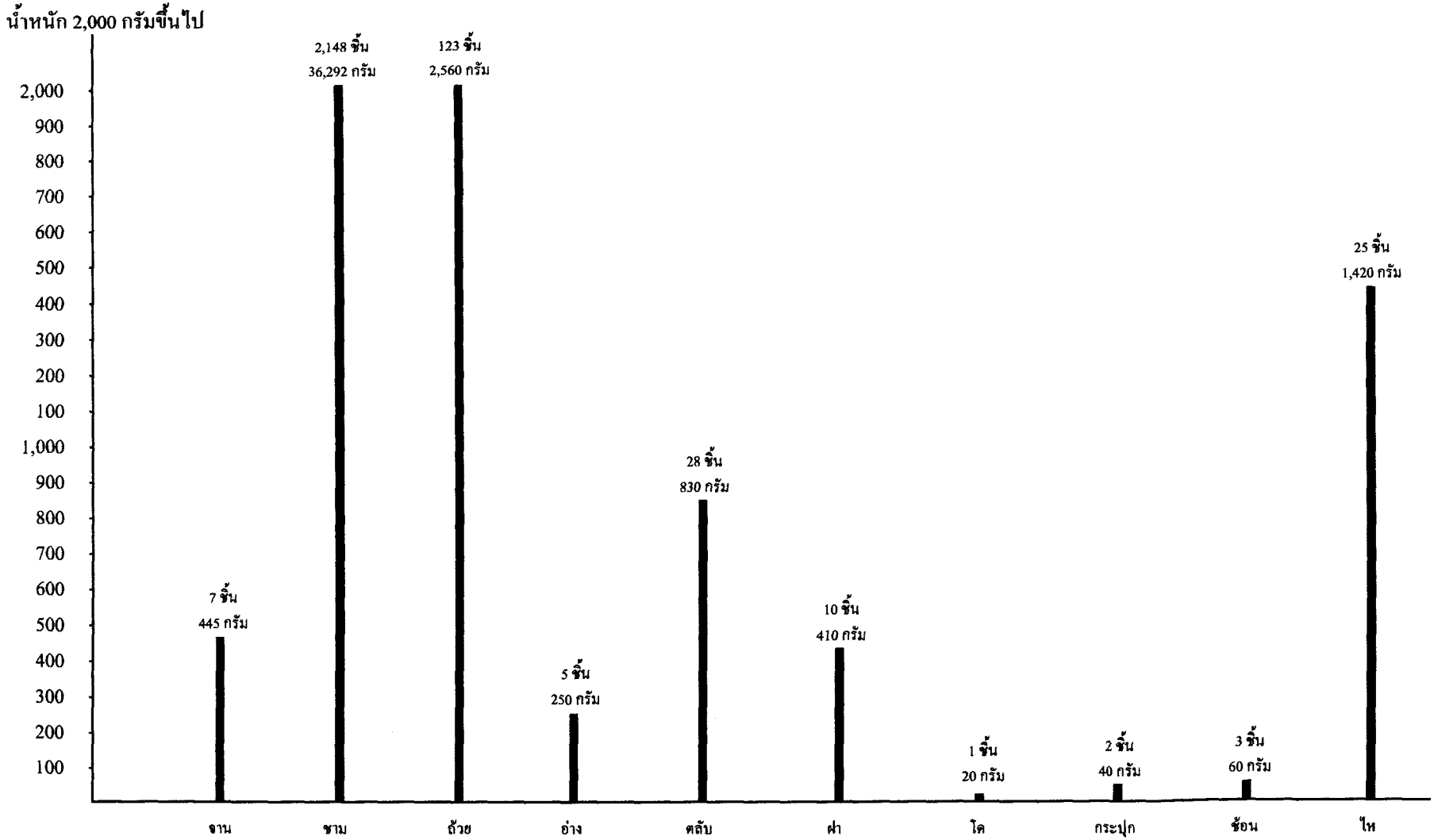
แผนภูมิแสดงปริมาณเศษภาชนะดินเผาจากการขุดแต่งกำแพงวังหลวง

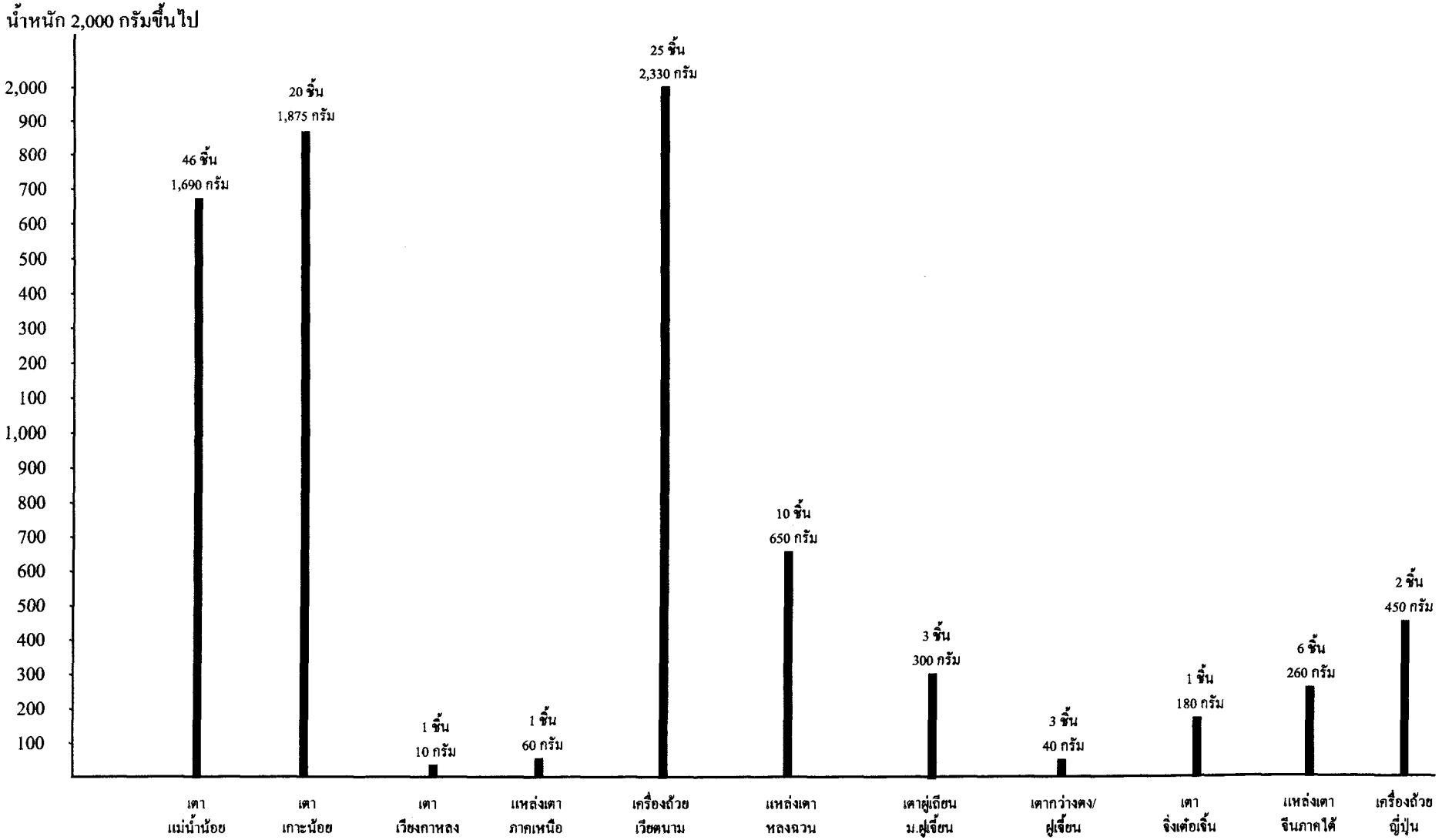
แผนภูมิแสดงประเภทของเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (Porcelain) จากการขุดแต่งกำแพงวังหลวง

แผนภูมิแสดงปริมาณเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (Porcelain) จากการขุดแต่งกำแพงวังหลวง

แผนภูมิแสดงชนิดของเศษภาชนะดินเผาเคลือบ (Porcelain) จากการขุดแต่งกำแพงวังหลวง

แผนภูมิแสดงปริมาณเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อแกร่ง (Stoneware) จากการขุดแต่งกำแพงวังหลวง

Stoneware แหล่งเตาแม่น้ำน้อย

ส่วนของภาชนะ					จำนวนชิ้น	น้ำหนัก (กรัม)
ปาก	ไหล่	ลำตัว	ก้น	ฝา		
			/		9	900
		/			10	110
/					16	120
			/		2	30
		/			1	30
			/		1	40
/					1	100
			/		1	50
		/			1	60
		/			4	250
17		16	13		46	1,690

ปาก 17 ชิ้น 220 กรัม
ลำตัว 16 ชิ้น 450 กรัม
ก้น 13 ชิ้น 1,020

Stoneware แหล่งเตาเกาะน้อย

ส่วนของภาชนะ					จำนวนชิ้น	น้ำหนัก (กรัม)
ปาก	ไหล่	ลำตัว	ก้น	ฝา		
			/		2	200
				/	1	25
			/		1	130
			/		1	10
			/		1	320
			/		1	100
			/		1	260
	/				1	20
			/		1	80
			/		1	260
			/		1	50
			/		1	100
		/			1	40
	/				3	50
				/	1	30
			/		2	200
	4	**1**	**13**	**2**	**20**	**1,875**

ไหล่ 4 ชิ้น 70 กรัม
ลำตัว 1 ชิ้น 40 กรัม
ฝา 2 ชิ้น 55 กรัม
ก้น ไม่มีลาย 12 ชิ้น 1,630 กรัม
ลายกลีบบัว 1 ชิ้น 80 กรัม

Stoneware แหล่งเตาเวียตนาม

ส่วนของภาชนะ					จำนวนชิ้น	น้ำหนัก (กรัม)
ปาก	ไหล่	ลำตัว	ก้น	ฝา		
			/		2	100
			/		1	100
/					1	160
				/	1	30
			/		1	20
			/		2	110
			/		1	70
			/		8	650
			/		1	120
			/		1	40
			/		1	80
		/			2	400
			/		1	150
			/		2	300
1		1	22	1	25	2,330

ปาก 1 ชิ้น 160 กรัม
ลำตัว 2 ชิ้น 400 กรัม
ก้น 21 ชิ้น 1,140 กรัม
ฝามียอด 1 ชิ้น 30 กรัม

Stoneware แหล่งเตาหลงฉวน

ส่วนของภาชนะ					จำนวนชิ้น	น้ำหนัก (กรัม)
ปาก	ไหล่	ลำตัว	ก้น	ฝา		
			/		1	60
		/			1	50
			/		1	60
/					2	110
			/		1	40
			/		2	230
/					1	40
		/			1	60
3		2	5		10	650

ปาก 3 ชิ้น 150 กรัม
ลำตัว 2 ชิ้น 110 กรัม
ก้น 5 ชิ้น 390 กรัม

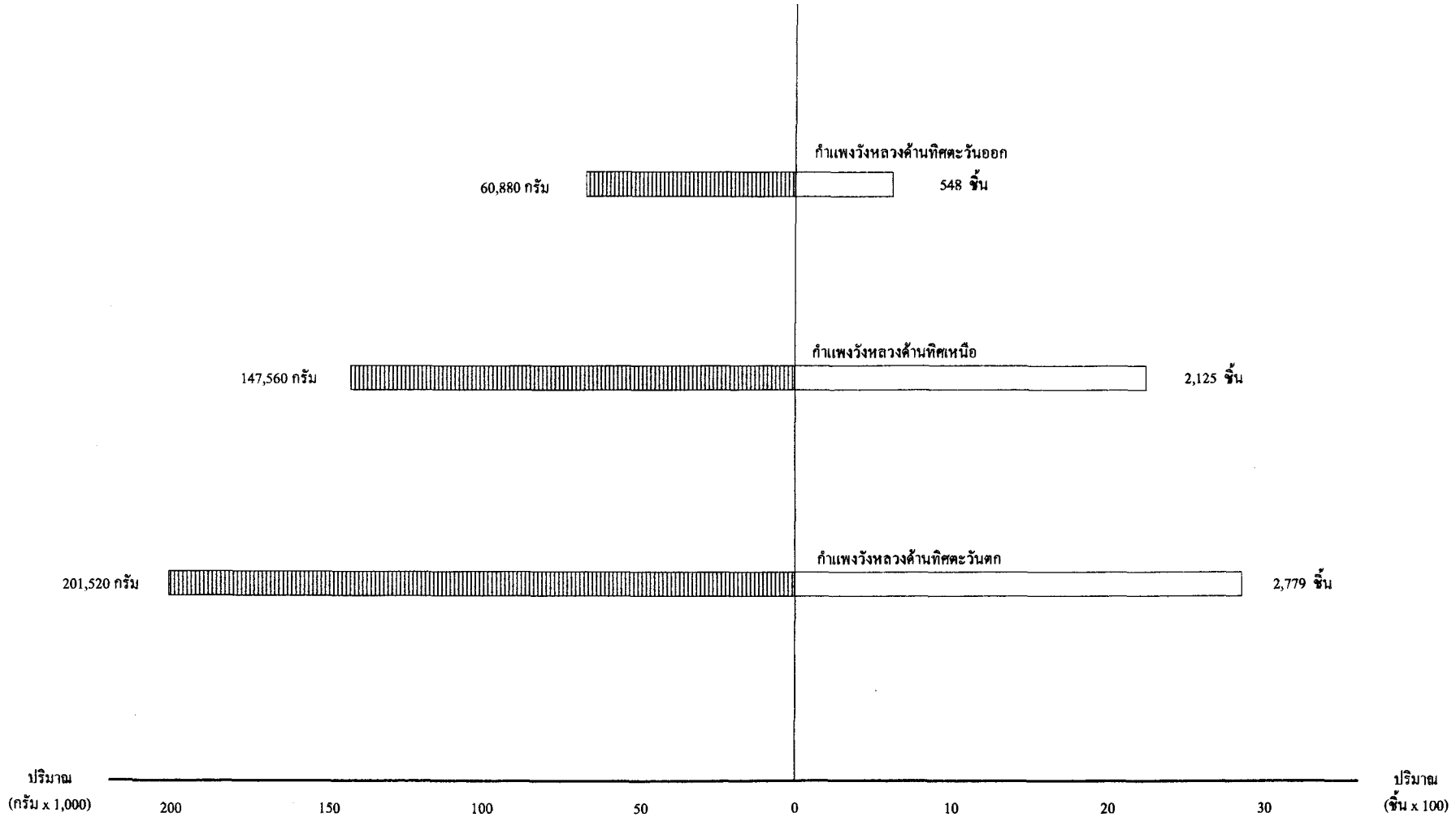
Stoneware

แหล่งเตาเวียงกาหลง	ปาก	1 ชิ้น 10 กรัม (ลายประทับรูปดอกพิกุล)
แหล่งเตาภาคเหนือ	ก้น	1 ชิ้น 60 กรัม
แหล่งเตาผู่เถียน ม.ผู่เจี้ยน	ก้น	2 ชิ้น 300 กรัม (ราชวงศ์หยวน 1 ชิ้น 200 กรัม เป็นชาม)
แหล่งเตากว่างตง/ผู่เจี้ยน	ลำตัว	3 ชิ้น 40 กรัม (ลายวรรณรูป พุทธศตวรรษที่ 22)
แหล่งเตาจิ่งเต๋อเจิ้น	ก้น	1 ชิ้น 180 กรัม (ลายพันธุ์พฤกษา ราชวงศ์ชิงตอนปลาย)
แหล่งเตาจีนภาคใต้	ก้น	2 ชิ้น 200 กรัม
	ลำตัว	4 ชิ้น 60 กรัม
	รวม	6 ชิ้น 260 กรัม
เศษเครื่องถ้วยญี่ปุ่น	ก้น	1 ชิ้น 310 กรัม
	ปาก	1 ชิ้น 140 กรัม
	รวม	2 ชิ้น 450 กรัม

Stoneware

แหล่งเตา	
แม่น้ำน้อย	9/900, 1/110, 16/120, 2/30, 1/30, 1/40, 1/100, 1/50, 1/60, 4/250
เกาะน้อย	2/200, 1/25, 1/130, 1/10, 1/320, 1/100, 1/260, 1/20, 1/30, 2/200, 1/80, 1/260, 1/50, 1/100, 1/40, 3/50
เวียงกาหลง	1/10
ภาคเหนือ	1/10
เวียตนาม	2/100, 1/100, 1/160, 1/30, 1/20, 2/110, 1/70, 8/650, 1/120, 1/40, 1/80, 2/400, 1/150, 2/300
หลงฉวน	1/60, 1/50, 1/60, 2/110, 1/40, 2/230, 1/40, 1/60
ผู่เถียนม.ผูเจี้ยน	1/200, 1/100
กว่างตง/ผูเจี้ยน	3/40
จิ่งเต๋อเจิ้น	1/180
จีนภาคใต้	1/120, 1/80, 4/60
ญี่ปุ่น	1/310, 1/140

รวม	
แม่น้ำน้อย	46 ชิ้น 1,690 กรัม
เกาะน้อย	20 ชิ้น 1,875 กรัม
เวียงกาหลง	1 ชิ้น 10 กรัม
ภาคเหนือ	1 ชิ้น 60 กรัม
เวียตนาม	25 ชิ้น 2,330 กรัม
หลงฉวน	10 ชิ้น 650 กรัม
ผู่เถียนม.ผูเจี้ยน	2 ชิ้น 300 กรัม
กว่างตง/ผูเจี้ยน	3 ชิ้น 40 กรัม
จิ่งเต๋อเจิ้น	1 ชิ้น 180 กรัม
จีนภาคใต้	6 ชิ้น 260 กรัม
ญี่ปุ่น	2 ชิ้น 450 กรัม

แผนภูมิแสดงปริมาณเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดินธรรมดา (Earthenware) จากการขุดแต่งกำแพงวังหลวง ด้านทิศตะวันออก ด้านทิศเหนือ และด้านทิศตะวันตก

บทที่ 4
การขุดค้นและการศึกษาโบราณวัตถุจากการขุดค้น

การขุดค้นทางโบราณคดีในโครงการขุดค้น ขุดแต่ง กำแพงวังหลวง จำนวน 3 หลุม ถูกกำหนดขึ้นในพื้นที่น่าสนใจ 3 แห่งคือ หลุมทดสอบที่ 1 (53'ท) อยู่ด้านนอกของกำแพงวังหลวงทางด้านทิศตะวันตก หลุมทดสอบที่ 2 อยู่บริเวณด้านในของกำแพงวังหลวงชั้นนอกใกล้กับรากฐานด้านตะวันออกเฉียงใต้ของพระที่นั่งสุริยาสน์อมรินทร์ (บริเวณหลุม 27ฒ) หลุมทดสอบที่ 3 อยู่ด้านในของกำแพงวังหลวงทิศตะวันออก (บริเวณหลุม 57ษ')

หลุมทดสอบทั้ง 3 แห่ง มีขนาด 3 x 3 เมตร หลุมทดสอบที่ 1 ลึกจากระดับชั้นดินสมมุติ 410 cm.dt. หลุมทดสอบที่ 2 ลึกจากระดับชั้นดินสมมุติ 310 cm.dt. หลุมทดสอบที่ 3 ลึกจากระดับ ชั้นดินสมมุติ 300 cm.dt.

4.1 หลักฐานที่พบจากการขุดค้น

หลุมทดสอบที่ 1 (53'ท)

ระดับ 50 - 120 cm.dt. เป็นการทับถมของดินชั้นบน มีเศษอิฐหัก กากปูน กระจายทั่วไป ปะปนกับเศษกระเบื้องมุงหลังคา

ระดับ 120 - 240 cm.dt. ลักษณะเป็นชั้นทรายบดอัดเพื่อใช้เป็นพื้นรองรับลานหรืออาคาร พบหลักฐานแนวอิฐที่ผนังหลุมทิศเหนือและทิศใต้ในชั้นดินนี้

ระดับ 240 - 300 cm.dt. สามารถระบุได้แต่เพียงว่าเนื้อดินเป็นดินร่วนปนเหนียว เนื่องจากสภาพการทรุดพังของผนังหลุมอย่างน่ากลัวว่าจะเป็นอันตราย

ระดับ 300 - 400 cm.dt. ลักษณะเป็นดินเหนียว มีโบราณวัตถุเล็กน้อย

ระดับ 400 - 410 cm.dt. เป็นชั้นดินเลน ไม่พบโบราณวัตถุ

หลุมทดสอบที่ 2 (27ฒ)

ระดับ 30 - 50 cm.dt. ลักษณะเป็นดินร่วนปนทรายมีอิฐหัก กากปูน ปะปนจำนวนมาก พบเศษกระเบื้องดินเผา รากพืช เศษเครื่องเคลือบดินเผาและกระจังดินเผา

ระดับ 50 - 100 cm.dt. ลักษณะเป็นดินร่วนปนเหนียว มีกากปูนกระจายทั่วไป

ระดับ 100 - 150 cm.dt. ลักษณะเป็นชั้นทรายพบรากฐานอาคารก่ออิฐถือปูน ขนาด 1.50 x 0.50 เมตร ที่ผนังหลุมด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ ส่วนทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของหลุมทดสอบพบพื้นอิฐสภาพผุพังคล้ายพื้นถนนหรือลานทางเดิน มีกากปูนจำนวนมากทับถมอยู่ด้านบน

ระดับ 150 - 200 cm.dt. ลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย มีเศษอิฐหัก กากปูนปะปน พบร่องรอย

คล้ายหลุมเสาบนพื้นลานอิฐด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของหลุม พบร่องรอยกองถ่าน เปลือกหอยแครงและหอยทราย

ระดับ 200 - 250 cm.dt. ลักษณะเป็นดินร่วนเหนียว พบเศษอิฐหัก กากปูน และเศษกระเบื้องมุงหลังคา

ระดับ 250 - 300 cm.dt. ลักษณะเป็นดินเหนียว พบเศษอิฐเล็กน้อย

ระดับ 300 - 310 cm.dt. ดินเหนียว ไม่พบโบราณวัตถุ

หลุมทดสอบที่ 3 (57ษ')

ระดับ 40 - 60 cm.dt. พบร่องรอยการทับถมของเศษอิฐหัก กากปูนทั่วไป ไม่พบโบราณวัตถุอื่น

ระดับ 60 - 80 cm.dt. พบเศษอิฐหัก กากปูนทั่วไป ลักษณะดินเป็นดินเหนียว มีเศษถ่านปะปนเล็กน้อย พบเศษภาชนะดินเผาและเศษเครื่องเคลือบดินเผาเล็กน้อย

ระดับ 80 - 120 cm.dt. ลักษณะดินเป็นดินร่วนเหนียว พบเศษอิฐหัก กากปูน และเศษกระเบื้องมุงหลังคาเล็กน้อย

ระดับ 120 - 160 cm.dt. ลักษณะดินเป็นดินทรายอัดแน่น

ระดับ 160 - 200 cm.dt. ดินเป็นดินร่วนเหนียว พบเศษอิฐหักเล็กน้อย พื้นหลุมมีน้ำซึมตลอดเวลา

ระดับ 200 - 240 cm.dt. ดินเหนียว มีน้ำซึม มีเศษภาชนะดินเผาเล็กน้อย

ระดับ 240 - 290 cm.dt. ดินเป็นดินเหนียว พบเศษอิฐเล็กน้อย

ระดับ 290 - 310 cm.dt. ไม่พบโบราณวัตถุ ภายในหลุมขุดค้นมีน้ำใต้ดินซึมออกมาตลอดเวลา ทำให้ผนังหลุมทุกด้านทรุดพังลงมา

4.2 การศึกษาชั้นดินทางโบราณคดี

หลุมขุดค้นที่ 1 (test pit I) 53'ท

ชั้นดินธรรมชาติ

ชั้นดินธรรมชาติของหลุมขุดค้นที่ 1 53'ท สามารถแบ่งได้เป็น 6 ชั้นหลัก ตามลำดับจากบนลงล่างดังนี้

ชั้นดินที่ 1 (layer 1) เป็นชั้นดินหลักที่อยู่บนสุด มีความหนาเฉลี่ย 40-50 ซ.ม. ชั้นดินปรากฏอยู่ทั้ง 4 ด้านของผนังหลุมขุดค้น เนื้อดินมีลักษณะดินเหนียวปนทราย สีเทาเข้ม ค่าสีดินวัดได้ 10 yr 4/1 องค์ประกอบของชั้นดินหนาแน่นด้วยเศษอิฐ เศษภาชนะดินเผา เศษปูน และเศษกระเบื้อง ขอบเขตชั้นดินเป็นแบบเรียบ (smooth) และโค้งคลื่น (wavy)

ชั้นดินที่ 2 (layer 2) เป็นชั้นดินหลัก มีความหนาเฉลี่ยราว 25-30 ซ.ม. ชั้นดินปรากฏอยู่ทั้ง 4

ด้านของผนังหลุมขุดค้น แต่ขาดความต่อเนื่องที่ผนังด้านทิศใต้ (south section) เนื้อดินเป็นดินเหนียว ปนทราย สีน้ำตาลอ่อน วัดค่าสีดินได้ 10 yr 6/3 ชั้นดินประกอบด้วยเศษอิฐ เศษปูน และเศษภาชนะดินเผา ซึ่งมีความเบาบางกว่าชั้นดินที่ 1 ขอบเขตของชั้นดินเป็นแบบเรียบ (smooth)

ชั้นดินที่ 2a (layer 2a) เป็นชั้นดินแทรก มีความหนาเฉลี่ย 40 ซ.ม. (บริเวณหนาสุด 70 ซ.ม.) ชั้นดินปรากฏเป็นแนวสั้นๆ แทรกตัวอยู่ทุกด้านของผนังชั้นดิน เนื้อดินเป็นดินเหนียวปนทราย วัดค่าสีดินได้ 10 yr 3/1 สีเทาเข้ม ชั้นดินประกอบด้วยเศษอิฐและเศษปูน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ขอบเขตของชั้นดินเป็นแบบโค้งคลื่น (wavy)

ชั้นดินที่ 3 (layer 3) เป็นชั้นดินหลัก มีความหนาเฉลี่ย 100-110 ซ.ม. (บริเวณหนาสุด 140 ซ.ม.) ชั้นดินปรากฏเป็นแนวขนานค่อนข้างสม่ำเสมอทั่วทั้งผนังหลุม 4 ด้าน เนื้อดินเป็นดินเหนียวปนทราย สีน้ำตาลเข้ม วัดค่าสีดินได้ 10 yr 3/2 องค์ประกอบชั้นดินที่สำคัญ คือ เศษอิฐ เศษปูน ขอบเขตชั้นดินเป็นแบบเรียบ (smooth)

ชั้นดินที่ 4 (layer 4) เป็นชั้นดินหลัก มีความหนาเฉลี่ย 60 ซ.ม. ชั้นดินปรากฏอยู่ทั้ง 4 ด้าน ของผนังหลุมขุดค้น เนื้อดินเป็นดินร่วนปนเหนียว สีน้ำตาลแกมเทา ค่าสีดินวัดได้ 10 yr 5/2 องค์ประกอบชั้นดินพบเศษอิฐ เศษปูน ค่อนข้างเบาบาง ขอบเขตชั้นดินเป็นแบบเรียบ (smooth)

ชั้นดินที่ 4a (layer 4a) เป็นชั้นดินแทรก มีความหนาเฉลี่ย 25 ซ.ม. ชั้นดินปรากฏพบเฉพาะผนังด้านทิศใต้ (south section) และผนังด้านทิศตะวันตก (west section) เนื้อดินเป็นดินเหนียวปนทรายร่วน สีเทาเข้ม ค่าสีดินวัดได้ 7.5 yr 7/4 องค์ประกอบของชั้นดินยังคงพบเศษอิฐ เศษปูน ในปริมาณมากกว่าโบราณวัตถุชนิดอื่นๆ ขอบเขตของชั้นดินเป็นแบบโค้งคลื่น (wavy)

ชั้นดินที่ 4b (layer 4b) เป็นชั้นดินแทรก มีความหนาเฉลี่ย 50 ซ.ม. และปรากฏพบต่อเนื่องกันของผนังด้านทิศเหนือ (north section) กับผนังด้านทิศตะวันออก (east section) เนื้อดินเป็นดินร่วนปนกับดินเหนียว ค่สีดินวัดได้ 10 yr 6/2 สีเทาปนน้ำตาลอ่อน องค์ประกอบชั้นดินพบเศษปูนค่อนข้างหนาแน่น ขอบเขตชั้นดินเป็นแบบเรียบ (smooth)

ชั้นดินที่ 5 (layer 5) เป็นชั้นดินหลัก มีความหนาเฉลี่ย 40 ซ.ม. (บริเวณหนาสุด 70 ซ.ม.) ปรากฏพบเฉพาะผนังด้านทิศใต้และผนังด้านทิศตะวันตก โดยมีลักษณะต่อเนื่องกัน เนื้อดินเป็นดินร่วนค่อนข้างเหนียวปนทรายเล็กน้อย สีเทา ค่าสีดินวัดได้ 10 yr 5/1 องค์ประกอบชั้นดินพบเศษอิฐ เศษปูน และโบราณวัตถุอื่นๆ อีกเล็กน้อย ขอบเขตชั้นดินเป็นแบบเรียบผสมโค้งคลื่น

ชั้นดินที่ 5a (layer 5a) เป็นชั้นดินแทรก พบเฉพาะผนังด้านทิศตะวันตกเท่านั้น มีขนาดกว้าง 30 ซ.ม. ยาว 50 ซ.ม. เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย สีเทาเข้ม ค่าสีดินวัดได้ 10 yr 3/2 องค์ประกอบของชั้นดินเป็นเศษปูนจำนวนมาก ขอบเขตของชั้นดินเป็นแบบเรียบ

ชั้นดินที่ 5b (layer 5b) เป็นชั้นดินแทรก พบบริเวณผนังด้านทิศใต้และผนังด้านทิศตะวันตก โดยมีแนวที่ต่อเนื่องกับชั้นดินที่ 5a มีความหนาราว 30 ซ.ม. เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทรายจับตัวแบบหลวมๆ ค่าสีดินวัดได้ 10 yr 6/1 สีเทาเศษปูนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของชั้นดิน ขอบเขตของชั้นดินเป็นแบบโค้ง คลื่น (wavy)

ชั้นดินที่ 6 (layer 6) เป็นชั้นดินหลักชั้นล่างสุด ปรากฏพบทั้ง 4 ด้านของผนัง เนื้อดินเป็น

ดินเหนียว สีน้ำตาลเข้ม ค่าสีดินวัดได้ 10 yr 2/2 มีจุดประสีน้ำตาลเทาแทรกอยู่จำนวนมาก ซึ่งแสดงถึงการท่วมขังของน้ำ ในชั้นดินนี้ไม่พบโบราณวัตถุใดๆเลย ขอบเขตของชั้นดินเป็นแบบเรียบ (smooth)

ชั้นดินทางโบราณคดี

การจัดแบ่งชั้นดินทางโบราณคดี จะพิจารณาจากลักษณะของชั้นดินธรรมชาติ โบราณวัตถุในแต่ละชั้นดิน รวมทั้งร่องรอยของสิ่งก่อสร้างหรือสถาปัตยกรรมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน โดยในหลุมขุดค้นที่ 1 (test pit I) 53'ท นี้ สามารถแบ่งชั้นทางโบราณคดีได้เป็น 5 ชั้น ตามลำดับดังนี้

1. ชั้นดินสมัยปัจจุบัน ได้แก่ ชั้นดินบริเวณพื้นผิว (surface layer) และชั้นดินธรรมชาติที่ 1 ซึ่งเป็นชั้นดินที่ถูกรบกวนโดยกิจกรรมของมนุษย์ในสมัยปัจจุบัน ชั้นดินระดับนี้พบเศษภาชนะดินเผาแบบหม้อทะนนค่อนข้างหนาแน่นมาก และพบเศษอิฐเศษปูน กระจายตัวปะปนกันอย่างกระจัดกระจาย มีลักษณะของการนำดินบริเวณอื่นมาถมปรับพื้นที่ในบริเวณดังกล่าวนี้ และการพบเศษหม้อทะนนจำนวนมาก ซึ่งจากการศึกษาทราบว่าเป็นภาชนะมี่ถูกผลิตขึ้นเมื่อราว พ.ศ. 2500 นี้เอง ทำให้สอดคล้องกับคำบอกเล่าของราษฎรที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงซึ่งเล่าว่าเมื่อราวสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีการผลิตหม้อทะนนขึ้นจำหน่ายจำนวนมาก โดยตั้งร้านจำหน่ายติดกับแนวกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันตก ในบริเวณใกล้เคียงกับหลุมขุดค้น 53'ท ซึ่งจากการขุดแต่งกำแพงวังหลวงในบริวเณดังกล่าวนี้ ได้พบ หม้อทะนนสภาพค่อนข้างสมบูรณ์เป็นจำนวนมาก ทำให้มีความเป็นไปได้อย่างสูงกว่าชั้นดินธรรมชาติชั้นที่ 1 (layer 1) เป็นชั้นดินสมัยปัจจุบัน

2. ชั้นดินที่มีการก่อสร้างงานสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาตอนปลาย ตรงกับชั้นดินธรรมชาติที่ 2, 2a โดยพบสิ่งก่อสร้างที่มีการก่อเรียงอิฐเป็นชั้นบนผนังหลุมขุดค้นด้านทิศเหนือและทิศใต้ นอกจากนี้ยังพบโบราณวัตถุที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างอีกเป็นจำนวนมาก โดยที่โบราณวัตถุจำพวกเศษภาชนะดินเผาพบในจำนวนน้อย

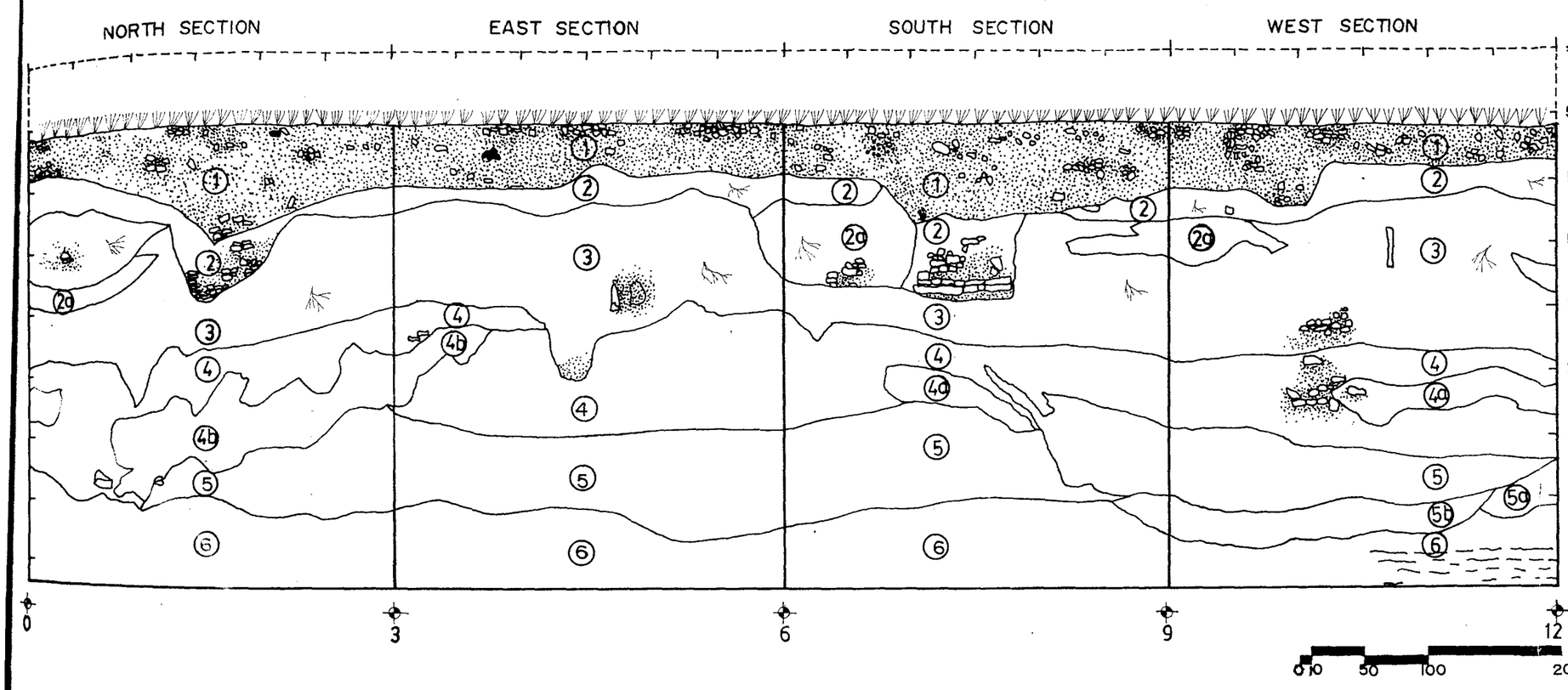
3. ชั้นดินถมเพื่อการก่อสร้าง ตรงกับชั้นดินธรรมชาติที่ 3 ซึ่งเป็นชั้นทรายใต้ชั้นอิฐของชั้นดินธรรมชาติที่ 2 มีลักษณะเป็นชั้นดินแนวยาวขนานค่อนข้างเรียบ จึงอาจจะเป็นชั้นดินถมเพื่อปรับพื้นที่ก่อนจะทำการก่อสร้างสถาปัตยกรรม ซึ่งพบทุกด้านของผนังหลุมขุดค้น โบราณวัตถุในชั้นดินนี้พบในปริมาณเบาบางกว่าชั้นดินที่มีการก่อสร้างงานสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยา

4. ชั้นดินที่มีการทำกิจกรรมในสมัยอยุธยา ตรงกับชั้นดินธรรมชาติที่ 4 ซึ่งพบโบราณวัตถุจำพวกข้าวของเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันเป็นจำนวนมาก อาทิ เศษภาชนะดินเผาจากแหล่งผลิตทั้งภายในและภายนอกประเทศและมีอัตราการพบใกล้เคียงกับชั้นดินธรรมชาติที่ 1

5. ชั้นดินที่มีการทำกิจกรรมของมนุษย์ในช่วงก่อนสมัยอยุธยา และช่วงแรกของสมัยอยุธยา ตรงกับชั้นดินธรรมชาติที่ 5, 6 ซึ่งพบหลักฐานทางโบราณคดี จำพวกเศษอิฐ เศษกระเบื้อง เศษภาชนะดินเผาในปริมาณน้อยและมีรูปแบบซึ่งค่อนข้างเก่า จึงอาจเป็นชั้นดินที่เกิดขึ้นก่อนสมัยอยุธยาจนถึงช่วงแรกของสมัยอยุธยา โดยพิจารณาจากหลักฐานโบราณวัตถุประกอบกับการเปรียบเทียบชั้นดินจากหลุมขุดค้นเมื่อครั้งก่อน

โบราณสถานกำแพงวังหลวง

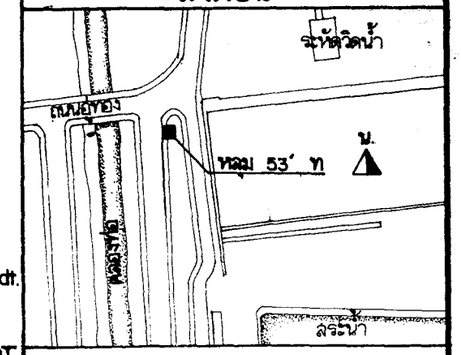
ผังแสดงชั้นดินหลุมขุดค้นที่ I (TEST PITI) 53´ท

ต้นหญ้า
อิฐ
รากไม้
เศษปูน
เศษภาชนะดินเผา

ชั้นดินที่ 1	10 YR 4/1	สีเทาเข้ม	ดินร่วนเหนียวปนทราย
ชั้นดินที่ 2	10 YR 6/3	สีน้ำตาลอ่อน	ดินเหนียวปนทรายร่วน
2a	10 YR 3/1	สีเทาเข้มมาก	ดินเหนียวปนทราย
ชั้นดินที่ 3	10 YR 3/2	สีน้ำตาลเข้ม	ดินเหนียวปนทราย
ชั้นดินที่ 4	10 YR 5/2	สีน้ำตาลเทา	ดินร่วนเหนียว
4a	7.5YR 7/4	สีเทาเข้ม	ดินเหนียวปนทรายร่วน
4b	10 YR 6/2	สีเทาปนน้ำตาลอ่อน	ดินร่วนปนทราย
ชั้นดินที่ 5	10 YR 5/1	สีเทา	ดินร่วนเหนียวปนทราย
5a	10 YR 3/2	สีเทาเข้มมาก	ดินร่วนปนทราย
5b	10 YR 6/1	สีเทา	ดินร่วนปนทรายจับตัวหลวม
ชั้นดินที่ 6	10 YR 2/2	สีน้ำตาลเข้มมาก	ดินเหนียว

ผังตั้งชั้น

รายการ

ดำเนินงานโดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด ลรศักดิ์ก่อสร้าง
5/8 หมู่ 6 ต. ใยงรากน้อย
อ.บางปะอิน จ.พระนครศรีอยุธยา

ช่างโยธา	กฤษฎา ตรอง		
นายช่างศิลปกรรม	กลมา พงศ์ไพร		
นักโบราณคดี	พิทยะ ศรีวัฒนสาร		
สถาปนิก			
วิศวกรโยธา			
ผู้เชี่ยวชาญ			

ตรวจ/วิเคราะห์รูปแบบ

ช่างศิลปกรรม			
นักวิชาการช่างศิลป์			
นักโบราณคดี			
สถาปนิก			
วิศวกรโยธา			

เห็นชอบ/อนุมัติ

หน.ฝ่ายวิชาการ			
หน.ฝ่ายโบราณสถาน			
ผอ.สนง.บค.พช.ที่3			
ผอ.สนง.บค.พช.			
อธิบดี			

รหัส	แบบหมายเลขแผ่นที่	จำนวน

แบบ : หลุมขุดค้น 53´ ท

แสดง : ผนังชั้นดิน

สำนักงานโบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3

กรมศิลปากร

Made in U.K.

หลุมขุดค้นที่ 2 (test pit II) 27ฒ

ชั้นดินธรรมชาติ

ชั้นดินธรรมชาติของหลุมขุดค้นที่ 2 27ฒ สามารถแบ่งได้เป็น 8 ชั้นหลัก และ 7 ชั้นแทรก ตามลำดับจากบนลงล่างดังนี้

ชั้นดินที่ 1 (layer 1) เป็นชั้นดินหลักที่อยู่บนสุด มีความหนาเฉลี่ย 20-25 ซ.ม. (มีบริเวณหนาสุด 30 ซ.ม.) ชั้นดินปรากฏอยู่ 2 ด้าน คือ ผนังด้านทิศเหนือ (north section) และผนังด้านทิศตะวันออก (east section) *เป็นลักษณะของชั้นดินวงกลม เนื้อดินเป็นดินร่วนค่อนข้างเหนียวปนทราย มีสีน้ำตาลอ่อน ค่าสีดินวัดได้ 10 yr 6/3 องค์ประกอบชั้นดินมีเศาอิฐ เศากระเบื้อง เศาภาชนะดินเผา เปลือกหอย* ขอบเขตชั้นดินเป็นแบบเรียบ (smooth) และโค้งคลื่น (wavy)

ชั้นดินที่ 2 (layer 2) เป็นชั้นดินหลัก มีความหนาเฉลี่ย 20-25 ซ.ม. (บริเวณหนาสุด 40 ซ.ม.) ปรากฏพบทั้ง 4 ด้านของผนัง แต่ขาดการต่อเนื่องกันของชั้นดิน เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย มีสีเทา ค่าสีดินวัดได้ 10 yr 5/1 เศษภาชนะดินเผา เศาอิฐ และเศษกระเบื้อง เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของชั้นดิน ขอบเขตชั้นดินเป็นแบบเรียบ (smooth)

ชั้นดินที่ 2a (layer 2a) เป็นชั้นดินแทรก มีความหนาเฉลี่ย 30 ซ.ม. (บริเวณหนาสุด 40 ซ.ม.) มีปรากฏที่ผนังด้านทิศเหนือ (north section) และผนังด้านทิศตะวันตก (west section) เนื้อดินเป็นดินเหนียวปนทราย ค่าสีดินวัดได้ 7.5 yr 7/4 สีเทาเข้ม องค์ประกอบชั้นดินพบเศษภาชนะดินเผา เศษถ่าน เศษปูนหนาแน่น ขอบเขตชั้นดินเป็นแบบโค้งคลื่น (wavy)

ชั้นดินที่ 2b (layer 2b) เป็นชั้นดินแทรก ปรากฏพบเฉพาะผนังด้านตะวันออก (east section) เพียงด้านเดียว มีความหนา 70 ซ.ม. ยาว 150 ซ.ม. เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย สีเทาปนน้ำตาลอ่อน ค่าสีดินวัดได้ 10 yr 6/2 องค์ประกอบของชั้นดินมีกลุ่มเศษอิฐ เศษถ่าน และเศษปูน ขอบเขตของชั้นดินเป็นแบบโค้งคลื่น (wavy)

ชั้นดินที่ 3 (layer 3) เป็นชั้นดินหลัก มีความหนาเฉลี่ย 60 ซ.ม. (บริเวณหนาสุด 80 ซ.ม.) มีปรากฏที่ผนังทุกด้าน แต่ขาดความต่อเนื่องบริเวณผนังด้านทิศตะวันออก เนื้อดินเป็นดินเหนียวปนทราย สีน้ำตาลอ่อน ค่าสีดินวัดได้ 10 yr 6/3 องค์ประกอบชั้นดินเป็นพวกเศษอิฐจำนวนมาก และเศษภาชนะดินเผา, เศษปูนอีกเล็กน้อย ขอบเขตชั้นดินเป็นแบบเรียบ (smooth) ผสมโค้งคลื่น (wavy)

ชั้นดินที่ 4 (layer 4) เป็นชั้นดินหลัก มีความหนาเฉลี่ย 60 ซ.ม. (บริเวณหนาสุด 80 ซ.ม.) ชั้นดินปรากฏต่อเนื่องกันทุกด้านของผนังหลุมขุดค้น เป็นดินร่วนค่อนข้างเหนียวปนทราย สีเทาเข้ม ค่าสีดินวัดได้ 10 yr 4/1 องค์ประกอบของชั้นดินมีเศษอิฐ เศษภาชนะดินเผา เศษปูน และเศษกระเบื้อง ขอบเขตของชั้นดินเป็นแบบเรียบ (smooth)

ชั้นดินที่ 4a (layer 4a) เป็นชั้นดินแทรก มีความหนาเฉลี่ย 30 ซ.ม. (บริเวณหนาสุด 40 ซ.ม.) ชั้นดินปรากฏพบเป็นแนวสั้นๆ บนผนังด้านทิศเหนือ ทิศตะวันออก และทิศใต้ เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย มีค่าสีดิน 10 yr 5/1 สีเทา องค์ประกอบของชั้นดินเป็นเศษอิฐและเศษปูน ขอบเขตของชั้นดินเป็นแบบโค้งคลื่น

ชั้นดินที่ 4b (layer 4b) เป็นชั้นดินแทรก มีความหนาเฉลี่ย 50 ซ.ม. (บริเวณหนาสุด 110 ซ.ม.)

ชั้นดินปรากฏบนผนังทุกด้าน แต่ขาดความต่อเนื่อง เนื้อดินเป็นดินเหนียวปนทราย สีเทาเข้ม มีค่าสีดิน 10 yr 3/2 องค์ประกอบของชั้นดินที่สำคัญ คือ เศษอิฐ และเศษปูน โดยเฉพาะผนังด้านทิศตะวันตก มีการก่ออิฐเป็นชั้นหนาประมาณ 60 ซ.ม. ขอบเขตของชั้นดินเป็นแบบโค้งคลื่น

ชั้นดินที่ 5 (layer 5) เป็นชั้นดินหลัก มีความหนาเฉลี่ย 40 ซ.ม. (บริเวณหนาสุด 60 ซ.ม.) ชั้นดินปรากฏเป็นระยะๆ บนผนังทุกด้าน เป็นเนื้อดินร่วนปนทราย สีเทาปนน้ำตาลอ่อน ค่าสีดินวัดได้ 10 yr 6/2 องค์ประกอบชั้นดินเป็นพวกเศษอิฐ เศษปูน โดยพบเศษภาชนะดินเผาจำนวนเล็กน้อย ขอบเขตของชั้นดินเป็นแบบเรียบ

ชั้นดินที่ 6 (layer 6) เป็นชั้นดินหลัก ปรากฏบนผนังทุกด้าน แต่ขาดความต่อเนื่องกันของชั้นดิน มีความหนาเฉลี่ย 50 ซ.ม. (บริเวณหนาสุด 100 ซ.ม.) เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย สีเทา ค่าสีดิวัดได้ 10 yr 5/1 องค์ประกอบชั้นดิน ได้แก่ เศษอิฐ เศษปูน และเศษภาชนะดินเผาในปริมาณเบาบาง ขอบเขตของชั้นดินเป็นแบบโค้งคลื่น

ชั้นดินที่ 6a (layer 6a) เป็นชั้นดินแทรก มีความหนาเฉลี่ย 25 ซ.ม. (บริเวณหนาสุด 30 ซ.ม.) ปรากฏพบ 2 ตำแหน่ง ณ บริเวณผนังด้านทิศตะวันตก เนื้อดินเป็นดินเหนียวปนทราย สีเทาเข้ม องค์ประกอบชั้นดินที่สำคัญ คือ เศษปูน และเศษอิฐ ขอบเขตของชั้นดินเป็นแบบโค้งคลื่น ค่าสีดินวัดได้ 10 yr 3/1

ชั้นดินที่ 6b (layer 6b) เป็นชั้นดินแทรก ปรากฏพบจำนวน 3 ตำแหน่ง บนผนังทั้ง 4 ด้าน โดยมีความหนาเฉลี่ย 20 ซ.ม. (บริเวณหนาสุด 30 ซ.ม.) เนื้อดินเป็นดินร่วนค่อนข้างเหนียว สีน้ำตาลแกมเทา ค่าสีดินวัดได้ 10 yr 5/2 องค์ประกอบชั้นดินพบเศษอิฐ เศษปูน และเศษภาชนะดินเผาค่อนข้างเบาบาง ขอบเขตชั้นดินเป็นแบบโค้งคลื่น

ชั้นดินที่ 7 (layer 7) เป็นชั้นดินหลัก ปรากฏพบต่อเนื่องทุกผนังชั้นดิน มีความหนาเฉลี่ย 60 ซ.ม. (บริเวณหนาสุด 90 ซ.ม.) เนื้อดินเป็นดินร่วนค่อนข้างเหนียวปนทราย สีเทาเข้ม ค่าสีดินวัดได้ 10 yr 4/1 องค์ประกอบชั้นดินพบเศษอิฐ และเศษปูนในปริมาณเล็กน้อย ขอบเขตชั้นดินเป็นแบบเรียบ

ชั้นดินที่ 7a (layer 7a) เป็นชั้นดินแทรก พบเพียงตำแหน่งเดียวบนผนังด้านทิศใต้ โดยมีขนาดความหนา 30 ซ.ม. ยาว 40 ซ.ม. เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย สีเทา ค่าสีดินวัดได้ 10 yr 5/1 องค์ประกอบของชั้นดินพบเศษปูนหนาแน่น ขอบเขตชั้นดินเป็นแบบโค้งคลื่น

ชั้นดินที่ 8 (layer 8) เป็นชั้นดินหลักชั้นล่างสุด ปรากฏเป็นแนวขนานทั้ง 4 ด้านของผนังหลุมขุดค้น เนื้อดินเป็นดินเหนียว สีน้ำตาลเข้ม มีจุดประสีน้ำตาลแกมเทาแทรกปะปนอยู่ แสดงถึงการท่วมขังของน้ำ ค่าสีดินวัดได้ 10 yr 2/2 ชั้นดินนี้ไม่พบโบราณวัตถุใดๆ ขอบเขตชั้นดินเป็นแบบเรียบ (smooth)

ชั้นดินทางโบราณคดี

การจัดแบ่งชั้นดินทางโบราณคดี จะพิจารณาจากลักษณะของชั้นดินธรรมชาติ โบราณวัตถุในแต่ละชั้นดิน รวมทั้งร่องรอยของสิ่งก่อสร้างหรือสถาปัตยกรรมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน โดยในหลุมขุดค้นที่ 2 (test pit II) 27ฒ สามารถแบ่งชั้นดินทางโบราณคดีออกได้เป็น 5 ชั้น ตามลำดับดังนี้

1. ชั้นดินปัจจุบัน ได้แก่ ชั้นดินบริเวณพื้นผิว (surface layer) และชั้นดินธรรมชาติที่ 1, 2 ซึ่งเป็นชั้นดินที่ถูกรบกวนโดยกิจกรรมของมนุษย์ในสมัยปัจจุบัน โดยมีการปรับพื้นที่เพื่อการบางอย่าง ทั้งนี้สังเกตได้

จากการขาดความต่อเนื่องกันของชั้นดิน ซึ่งอาจมีการนำดินจากแหล่งอื่นๆมาถมปรับพื้นที่ ทำให้มีเศษอิฐ เศษปูน เศษภาชนะดินเผา เศษกระเบื้องมุงหลังคา และโบราณวัตถุอื่นๆ กระจายปะปนกันเป็นจำนวนมาก

2. ชั้นดินที่มีการก่อสร้าง ได้แก่ ชั้นดินธรรมชาติที่ 3, 4 โดยพบแนวชั้นก่ออิฐในชั้นดินธรรมชาติที่ 4 บริเวณผนังหลุมด้านทิศตะวันตก ซึ่งน่าจะเป็นแนวฐานของสิ่งก่อสร้างที่น่าจะอยู่ในสมัยอยุธยาตอนปลาย แต่ก็ไม่กระจ่างชัดนักว่าเป็นฐานของสิ่งก่อสร้างประเภทใด เนื่องจากมีแค่ด้านเดียว นอกจากนี้ยังพบเศษอิฐ เศษปูน เศษภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาภายในและภายนอกประเทศ เศษกระเบื้องมุงหลังคา และโบราณวัตถุอื่นๆ อีกเป็นจำนวนมาก

3. ชั้นดินถม ได้แก่ ชั้นดินธรรมชาติที่ 4a และ 4b ซึ่งเป็นชั้นทรายใต้ชั้นอิฐของชั้นดินธรรมชาติชั้นที่ 4 และเป็นชั้นแนวนอนขนานค่อนข้างเรียบ จึงน่าจะเป็นชั้นถมเพื่อปรับพื้นที่ก่อนจะทำการก่อสร้างสถาปัตยกรรม ซึ่งพบทุกด้านแต่ไม่มีความต่อเนื่อง ส่วนโบราณวัตถุประเภทอื่นๆ พบในปริมาณน้อย

4. ชั้นดินที่มีการทำกิจกรรมของมนุษย์ในสมัยอยุธยา เป็นชั้นดินธรรมชาติที่ 5, 6 ซึ่งพบหลักฐานทางโบราณคดีประเภทข้าวของเครื่องมือเครื่องใช้จำนวนมาก และมีอัตราการพบที่ใกล้เคียงกันทั้ง 2 ชั้น

5. ชั้นดินที่มีกิจกรรมช่วงก่อน และช่วงแรกของสมัยอยุธยา ตรงกับชั้นดินธรรมชาติที่ 7 ซึ่งพบหลักฐานทางโบราณคดี เช่น เศษอิฐ เศษภาชนะดินเผา เศษกระเบื้องมุงหลังคา และเครื่องมือ เครื่องใช้อื่นๆ ในปริมาณน้อยมาก และมีรูปแบบค่อนข้างเก่า จึงน่าจะเป็นชั้นวัฒนธรรมที่มีมาก่อนสมัยอยุธยา หรือช่วงแรกของสมัยอยุธยา โดยดูจากทั้งหลักฐานและเปรียบเทียบชั้นดินกับหลุมขุดค้นในครั้งก่อน

หลุมขุดค้นที่ 3 (test pit III) 57ษ'

ชั้นดินธรรมชาติ

ชั้นดินธรรมชาติของหลุมขุดค้นที่ 3 57ษ' สามารถแบ่งได้เป็น 6 ชั้นหลัก ตามลำดับจากบนลงล่างดังนี้

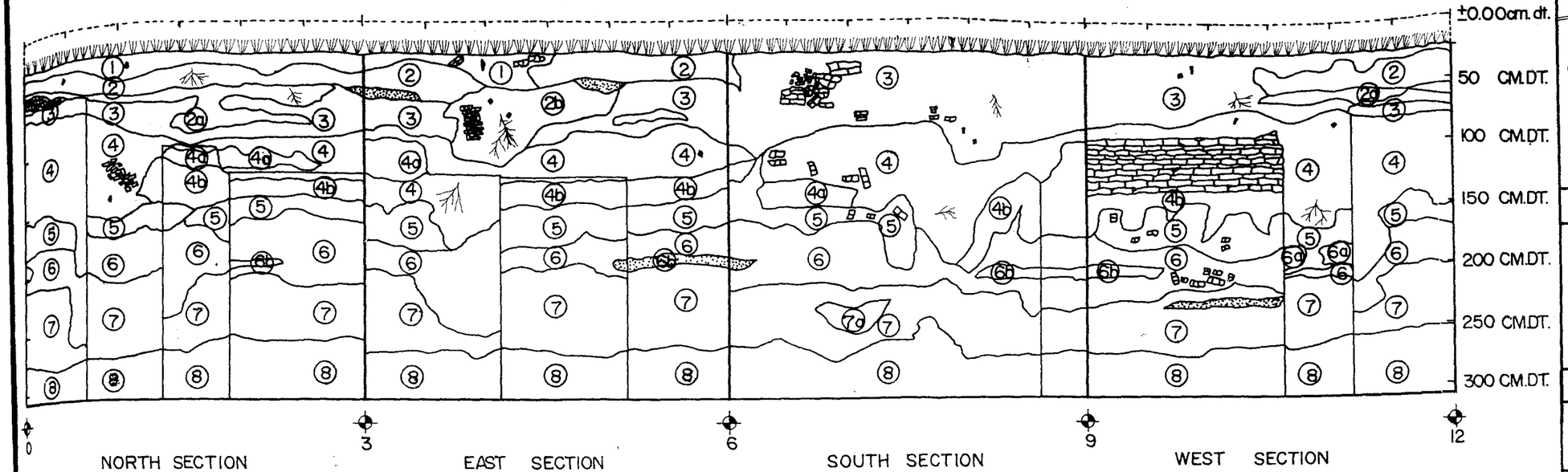
ชั้นดินที่ 1 (layer 1) เป็นชั้นดินหลักที่อยู่บนสุด มีความหนาเฉลี่ย 40 ซ.ม. (บริเวณหนาสุด 60 ซ.ม.) ปรากฏพบต่อเนื่องกันของทุกด้านผนังหลุมขุดค้น เนื้อดินเป็นดินเหนียวปนทราย ค่าสีดินวัดได้ 10 yr 6/3 สีน้ำตาลอ่อน องค์ประกอบชั้นดินเป็นเศษอิฐ เศษปูน เศษภาชนะดินเผาในปริมาณหนาแน่น ขอบเขตชั้นดินเป็นแบบเรียบ (smooth) และโค้งคลื่น (wavy)

ชั้นดินที่ 2 (layer 2) เป็นชั้นดินหลัก มีความหนาเฉลี่ย 80 ซ.ม. (บริเวณหนาสุด 120 ซ.ม.) ปรากฏพบต่อเนื่องกันบนผนังทุกด้าน เนื้อดินเป็นดินร่วนค่อนข้างเหนียวปนทราย สีเทาเข้ม มีค่าสีดิน 10 yr 4/1 องค์ประกอบชั้นดินพบเศษอิฐ เศษปูน และเศษภาชนะดินเผาในปริมาณลดลง ขอบเขตชั้นดินเป็นแบบเรียบ (smooth)

ชั้นดินที่ 3 (layer 3) เป็นชั้นดินหลัก ที่มีความหนาเฉลี่ย 25 ซ.ม. (บริเวณหนาสุด 40 ซ.ม.) เป็นชั้นดินที่มีความหนาน้อยที่สุด แต่ก็ปรากฏพบต่อเนื่องทุกด้านของผนัง เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย ซึ่งจับตัวกันอย่างหลวมๆ วัดค่าสีดินได้ 10 yr 6/1 สีเทา องค์ประกอบชั้นดินเป็นเศษปูนและเศษอิฐในปริมาณเบาบางลดลงจากชั้นดินที่ 2 ขอบเขตชั้นดินเป็นแบบเรียบ

โบราณสถานกำแพงวังหลวง

ผังแสดงชั้นดินหลุมขุดค้นที่ 2 (TEST PIT II) 27 ฌ

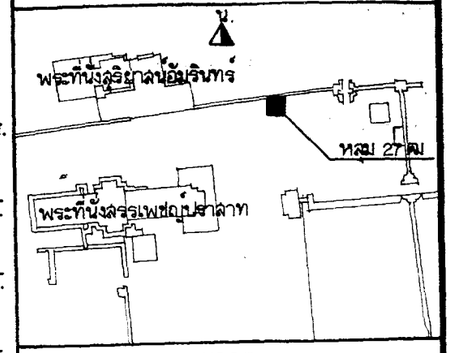

0 10 50 100 200 CM

	ดินหญ้า
	อิฐ
	รากไม้
	เศษปูน
	เศษภาชนะดินเผา

ชั้นดินที่ 1	10 YR 6/3	สีน้ำตาลอ่อน	ดินร่วนเหนียวปนทราย
ชั้นดินที่ 2	10 YR 5/1	สีเทา	ดินร่วนปนทราย
2	7.5 YR 7/4	สีเทาเข้ม	ดินเหนียวปนทรายร่วน
2	10 YR 6/2	สีเทาปนน้ำตาลอ่อน	ดินร่วนปนทราย
ชั้นดินที่ 3	10 YR 6/3	สีน้ำตาลอ่อน	ดินเหนียวปนทราย
ชั้นดินที่ 4	10 YR 4/1	สีเทาเข้ม	ดินร่วนเหนียวปนทราย
4	10 YR 5/1	สีเทา	ดินร่วนปนทราย
4	10 YR 3/2	สีเทาเข้มมาก	ดินเหนียวปนทรายร่วน
ชั้นดินที่ 5	10 YR 6/2	สีเทาปนน้ำตาลอ่อน	ดินร่วนปนทราย
ชั้นดินที่ 6	10 YR 5/1	สีเทา	ดินร่วนปนทราย
6	10 YR 3/1	สีเทาเข้มมาก	ดินเหนียวปนทราย
6	10 YR 5/2	สีน้ำตาลเทา	ดินร่วนเหนียว
ชั้นดินที่ 7	10 YR 4/1	สีเทาเข้ม	ดินร่วนเหนียวปนทราย
7	10 YR 5/1	สีเทา	ดินร่วนปนทราย
ชั้นดินที่ 8	10 YR 2/2	สีน้ำตาลเข้มมาก	ดินเหนียวมีน้ำท่วมขัง

ผังดัชนี

รายการ

ดำเนินงานโดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์ก่อสร้าง
5/8 หมู่ 6 ต. เสียงรากน้อย
อ.บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

ช่างโยธา	กฤษฎา ตะกอง		
นายช่างศิลปกรรม	กุสุมา พงศ์โพธร		
นักโบราณคดี	พิทยะ ศรีวัฒนสาร		
สถาปนิก			
วิศวกรโยธา			
ผู้เชี่ยวชาญ			

ตรวจ/วิเคราะห์รูปแบบ

ช่างศิลปกรรม			
นักวิชาการช่างศิลป์			
นักโบราณคดี			
สถาปนิก			
วิศวกรโยธา			

เห็นชอบ/อนุมัติ

หน.ฝ่ายวิชาการ			
หน.ฝ่ายโบราณสถาน			
ผอ.สนง.บค.พช.ที่3			
ผอ.สนง.บค.พช.			
อธิบดี			

รหัส	แบบหมายเลข	แผ่นที่	จำนวน

แบบ :
หลุมขุดค้น 27 ฌ

แสดง :
ผนังชั้นดิน

สำนักงานโบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3
กรมศิลปากร

NATURAL TRANSLUCENT PAPER 90/95 gm² SIZE A3

ชั้นดินที่ 4 (layer 4) เป็นชั้นดินหลัก ที่มีความหนาเฉลี่ย 60 ซ.ม. (บริเวณหนาสุด 80 ซ.ม.) ชั้นดินปรากฏแนวต่อเนื่องสม่ำเสมอตลอดทั้ง 4 ด้านของผนัง เนื้อดินเป็นดินร่วนค่อนข้างเหนียวปนทราย ค่าสีดินวัดได้ 10 yr 4/3 สีน้ำตาลเข้ม องค์ประกอบชั้นดินเป็นเศษอิฐและเศษปูนในปริมาณเล็กน้อย ขอบเขตของชั้นดินเป็นแบบโค้งคลื่น

ชั้นดินที่ 5 (layer 5) เป็นชั้นดินหลักมีความหนาเฉลี่ย 50 ซ.ม. (บริเวณหนาสุด 70 ซ.ม.) ชั้นดินปรากฏแนวต่อเนื่องกันทุกด้านของผนัง เนื้อดินเป็นดินเหนียวปนทราย สีเทาเข้ม วัดค่าสีดินได้ 10 yr 3/2 องค์ประกอบชั้นดินเป็นเศษอิฐ และเศษปูนในปริมาณลดลงจากชั้นดินที่ 4 ขอบเขตของชั้นดินเป็นแบบเรียบ

ชั้นดินที่ 6 (layer 6) เป็นชั้นดินหลักชั้นล่างสุด เนื้อดินเป็นดินเหนียวมีน้ำท่วมขัง ไม่พบโบราณวัตถุใดๆ ดินมีสีน้ำตาลเข้มพร้อมกับมีจุดประสีน้ำตาลอมเทาแทรก วัดค่าสีดินได้ 10 yr 2/2 ขอบเขตของชั้นดินเป็นแบบเรียบ (smooth)

ชั้นดินทางโบราณคดี

ชั้นดินทางโบราณคดีของหลุมขุดค้นที่ 3 (test pit III) หลุม 57ษ' สามารถแบ่งออกได้ตามลำดับดังนี้

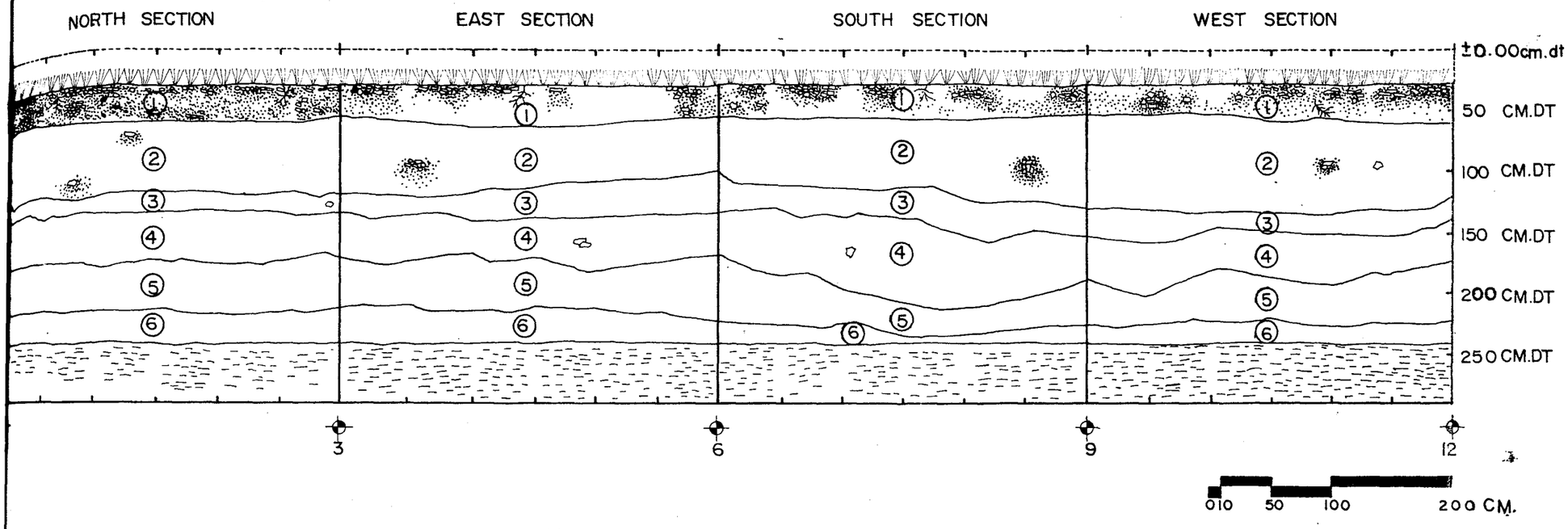
1. ชั้นดินปัจจุบัน ได้แก่ ชั้นดินบริเวณพื้นผิว (surface layer) และชั้นดินธรรมชาติที่ 1 ซึ่งเป็นดินที่ถูกรบกวนโดยกิจกรรมของมนุษย์ในสมัยหลังอยุธยา (รัตนโกสินทร์) จนถึงสมัยปัจจุบัน พื้นที่ในบริเวณหลุมขุดค้นที่ 3 นี้เคยมีการปรับพื้นที่เพื่อการก่อสร้างถนนมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ครั้งพระยาโบราณราชธานินทร์ทำหน้าที่ดูแลมลฑลกรุงเก่า และมีการปรับปรุงรูปแบบของถนนเรื่อยมาจนในที่สุดมีการลาดพื้นผิวถนนด้วยยางมะตอย (asphalt) การปรับปรุงพื้นผิวถนนหลายครั้งต่อเนื่องกันนี้ทำให้ชั้นดินธรรมชาติที่ 1 ถูกรบกวนอย่างมาก โบราณวัตถุที่พบจึงพบอยู่ในลักษณะไร้ระเบียบ พบปะปนกันอย่างหนาแน่น ส่วนมากเป็นเศษอิฐหักเศษปูน และชิ้นส่วนของงานสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาตอนปลาย

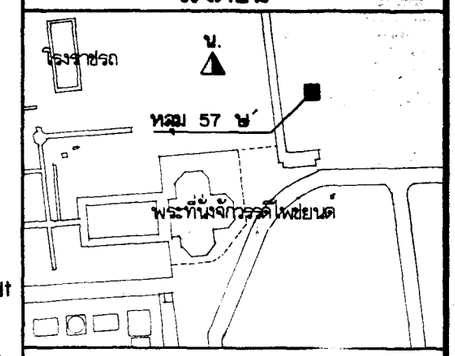
2. ชั้นดินสมัยอยุธยา ตรงกับชั้นดินธรรมชาติที่ 2, 3 เป็นชั้นดินที่มีการทำกิจกรรมของมนุษย์ในสมัยอยุธยา ซึ่งพบหลักฐานทางโบราณคดี เช่น เศษอิฐ, เศษปูน, เศษภาชนะดินเผา และโบราณวัตถุที่เป็นองค์ประกอบงานสถาปัตยกรรมเป็นจำนวนมาก และที่สำคัญได้พบแนวของการก่อเรียงอิฐจำนวน 2-3 ชั้น ที่บริเวณผนังหลุมด้านทิศตะวันออกและทิศใต้ ซึ่งเป็นตัวยืนยันได้ว่าชั้นดินนี้น่าจะเคยมีสิ่งก่อสร้างสมัยอยุธยา

3. ชั้นดินสมัยก่อนอยุธยาถึงช่วงแรกของสมัยอยุธยา ตรงกับชั้นดินธรรมชาติที่ 4, 5, และ 6 เป็นชั้นดินที่พบหลักฐานทางโบราณคดีในปริมาณน้อย และมีรูปแบบค่อนข้างเก่ากว่าชั้นดินธรรมชาติที่ 2, 3 จึงน่าจะเป็นชั้นดินที่มีกิจกรรมของมนุษย์ในสมัยก่อนอยุธยาถึงช่วงแรกของสมัยอยุธยา โดยพิจารณาจากทั้งหลักฐานด้านโบราณวัตถุและการเปรียบเทียบชั้นดินกับหลุมขุดค้นครั้งอดีตที่ผ่านมา

โบราณสถานกำแพงวังหลวง

ผังแสดงชั้นดินหลุมขุดค้นที่ 3 (TEST PIT III) 57 ษ'

ผังดัชนี

รายการ

ดำเนินงานโดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรลักดิ์กอสร้าง
5/8 หมู่ 6 ต.เชียงรากน้อย
อ.บางปะอิน จ.พระนครศรีอยุธยา

ช่างโยธา	กฤษฎา ดชทอง		
นายช่างศิลปกรรม	กฤษฎา พงศ์ไพร		
นักโบราณคดี	พิทยะ ศรีวัฒนสาร		
สถาปนิก			
วิศวกรโยธา			
ผู้เชี่ยวชาญ			

ตรวจ/วิเคราะห์รูปแบบ

ช่างศิลปกรรม			
นักวิชาการช่างศิลป์			
นักโบราณคดี			
สถาปนิก			
วิศวกรโยธา			

เห็นชอบ/อนุมัติ

หน.ฝ่ายวิชาการ			
หน.ฝ่ายโบราณสถาน			
ผอ.สนง.บค.พช.ที่3			
ผอ.สนง.บค.พช.			
อธิบดี			

รหัส	แบบหมายเลข	แผ่นที่	จำนวน

แบบ :
หลุมขุดค้น 57 ษ'

แสดง :
ผนังชั้นดิน

สำนักงานโบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่3

กรมศิลปากร

	ต้นหญ้า	ชั้นดินที่ 1	10 YR 6/3	สีน้ำตาลอ่อน ดินเหนียวปนทรายร่วน
	อิฐ	ชั้นดินที่ 2	10 YR 4/1	สีเทาเข้ม ดินร่วนเหนียวปนทราย
	รากไม้	ชั้นดินที่ 3	10 YR 6/1	สีเทา ดินร่วนปนทรายจับตัวหลวม
	เศษปูน	ชั้นดินที่ 4	10 YR 4/3	สีน้ำตาลเข้ม ดินร่วนเหนียวปนทราย
	เศษภาชนะดินเผา	ชั้นดินที่ 5	10 YR 3/2	สีเทาเข้มมาก ดินเหนียวปนทรายร่วน
		ชั้นดินที่ 6	10 YR 2/2	สีน้ำตาลเข้มมาก ดินเหนียวมีน้ำท่วมขัง

NATURAL TRANSLUCENT PAPER 90/95 gm² SIZE A3
Made in U.K.

4.3 การศึกษาโบราณวัตถุที่พบจากการขุดค้น

จากการขุดค้นหลุมขุดค้น TP.I, TP.II และ TP.III ในบริเวณพระราชวังหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้พบโบราณวัตถุประเภทต่างๆ ทั้งเศษภาชนะดินเผา ประติมากรรมดินเผา เครื่องมือเครื่องใช้โลหะ รวมทั้งโบราณวัตถุตามธรรมชาติ เช่น กระดูก หอย เปี้ยจั่น เป็นต้น การวิเคราะห์โบราณวัตถุที่พบจากการขุดค้นหลุมขุดค้นทั้ง 3 หลุม ได้แบ่งประเภทโบราณวัตถุออกเป็น ดังนี้

1. โบราณวัตถุสำคัญ (Small Finds หรือ Special Finds) หมายถึง โบราณวัตถุหรือชิ้นส่วนโบราณวัตถุขนาดเล็กซึ่งอาจเป็นชิ้นส่วนของเครื่องมือ เครื่องใช้ หรือเครื่องประดับ ฯลฯ

2. เศษภาชนะดินเผา หมายถึง ชิ้นส่วนเครื่องปั้นดินเผาแบบต่างๆ ที่เป็นเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของชุมชนในสมัยโบราณ เช่น เศษหม้อดินเผา อ่างดินเผา ครกดินเผา ชาม จาน ไห ฯลฯ

1. การศึกษาวิเคราะห์โบราณวัตถุสำคัญที่พบจากการขุดค้น

1.1 โบราณวัตถุสำคัญที่พบจากการขุดค้นหลุมขุดค้น T.P.I

โบราณวัตถุสำคัญที่พบจากการขุดค้นหลุมขุดค้น T.P.I ในบริเวณพระราชวังหลวง จำแนกเป็นโบราณวัตถุที่ทำจากดินเผา หิน สำริด เหล็ก และวัตถุที่มาจากธรรมชาติ เช่น หอยชนิดต่างๆ กระดูกสัตว์ ดังนี้

ก. โบราณวัตถุที่ทำจากดินเผา

- ชิ้นส่วนเตาเชิงกราน พบเกือบทุกระดับ ตั้งแต่ระดับ

140 - 160 cm.dt. (1 ชิ้น 400 กรัม)
160 - 180 cm.dt. (1 ชิ้น 1,090 กรัม)
280 - 300 cm.dt. (3 ชิ้น 620 กรัม)
300 - 320 cm.dt. (1 ชิ้น 70 กรัม)
340 - 360 cm.dt. (7 ชิ้น 1,720 กรัม)
360 - 380 cm.dt. (2 ชิ้น 640 กรัม)
รวม 15 ชิ้น 4,540 กรัม

- ชิ้นส่วนกระเบื้องมุงหลังคา มีทั้งกระเบื้องกาบกล้วยและกระเบื้องแผ่นเรียบ พบในระดับต่างๆ ดังนี้

140 - 160 cm.dt. (4 ชิ้น 250 กรัม)
240 - 260 cm.dt. (2 ชิ้น 420 กรัม)
260 - 280 cm.dt. (1 ชิ้น 460 กรัม)
280 - 300 cm.dt. (1 ชิ้น 380 กรัม)
340 - 360 cm.dt. (1 ชิ้น 40 กรัม)

360 - 380 cm.dt. (2 ชิ้น 130 กรัม)

-หูภาชนะ ลักษณะเป็นหูของภาชนะขนาดเล็ก พบเพียง 1 ชิ้น 45 กรัม ในระดับ 140 - 160 cm.dt. (ภาพลายเส้นที่ 152)

- ชิ้นส่วนกระจังดินเผา เป็นชิ้นส่วนลวดลายประดับอาคาร เช่น ตามซุ้มหน้าต่าง และซุ้มประตู พบในระดับ 160 - 180 cm.dt. 1 ชิ้น 200 กรัม

-ฝาภาชนะดินเผาเป็นฝาภาชนะขนาดเล็ก พบในระดับต่างๆ ดังนี้ (ภาพถ่ายที่ 358)

260 - 280 cm.dt. (2 ชิ้น 200 กรัม)

280 - 300 cm.dt. (2 ชิ้น 60 กรัม) (ภาพลายเส้นที่ 163)

300 - 320 cm.dt. (10 ชิ้น 860 กรัม) (ภาพลายเส้นที่ 171)

340 - 360 cm.dt. (5 ชิ้น 1650 กรัม) (ภาพลายเส้นที่ 178)

360 - 380 cm.dt. (2 ชิ้น 210 กรัม)

รวม 21 ชิ้น 1,495 กรัม

-ตะครันดินเผาลักษณะคล้ายถ้วยขนาดเล็ก พบในระดับต่างๆ ดังนี้

280 - 300 cm.dt. (3 ชิ้น 60 กรัม)

300 - 320 cm.dt. (2 ชิ้น 90 กรัม)

340 - 360 cm.dt. (1 ชิ้น 30 กรัม)

360 - 380 cm.dt. (1 ชิ้น 30 กรัม)

รวม 7 ชิ้น 210 กรัม

-เบี้ยดินเผาเป็นแผ่นดินเผาเกลาให้เป็นรูปกลม พบในระดับต่างๆ ดังนี้

360 - 380 cm.dt. (1 ชิ้น 80 กรัม)

420 - 440 cm.dt. (1 ชิ้น 30 กรัม)

รวม 2 ชิ้น 110 กรัม

- พวยกา พบในระดับ 340 - 360 cm.dt. จำนวน 3 ชิ้น 100 กรัม (ภาพลายเส้นที่ 177, ภาพถ่ายที่ 359)

-จุกภาชนะ เป็นจุกภาชนะทรงจุกและทรงกระปุก อย่างละ 1 ชิ้น รวม 2 ชิ้น 60 กรัม

- กระเบื้องปูพื้น เป็นกระเบื้องทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าและทรงหลายเหลี่ยม เคลือบด้านเดียว สีขาว ขาวอมฟ้าเขียว เป็นผลผลิตจากแหล่งเตาป่ายาง ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย พบในระดับ 280 - 300 cm.dt. จำนวน 2 ชิ้น 140 กรัม

ข. โบราณวัตถุที่ทำจากหิน เป็นหินทราย ลักษณะคล้ายฐานพระพุทธรูป เนื้อละเอียด สีเทาแกมเขียว ขนาดกว้าง 13 ซ.ม. ยาว 9.3 ซ.ม. (หักเหลือขนาดเท่านี้) หนา 4.7 ซ.ม. พบในระดับ 180 - 200 cm.dt. จำนวน 1 ชิ้น 1,090 กรัม (ภาพลายเส้นที่ 159, ภาพถ่ายที่ 360)

ค. โบราณวัตถุที่ทำจากโลหะ

- โบราณวัตถุที่ทำจากสำริด เป็นชิ้นส่วนกล้องยาสูบ สภาพชำรุดมาก หักเป็น 2 ชิ้น 30 กรัม

- โบราณวัตถุที่ทำจากเหล็กเป็นชิ้นส่วนเหล็กแท่งยาว ปลายเรียว กลมม้วน ขนาดยาว 12.5 ซ.ม. เส้นผ่าศูนย์กลาง 1.5 ซ.ม. พบในระดับ 280 - 300 cm.dt. จำนวน 3 ชิ้น 40 กรัม

- ตะครันโลหะ อาจเป็นส่วนของโลหะที่เหลือจากการหลอม พบในระดับต่างๆ ดังนี้

300 - 320 cm.dt.	(2 ชิ้น 250 กรัม)
400 - 420 cm.dt.	(1 ชิ้น 50 กรัม)
420 - 440 cm.dt.	(6 ชิ้น 680 กรัม)
รวม	9 ชิ้น 980 กรัม

ง. โบราณวัตถุที่มาจากธรรมชาติ

- กระดูกสัตว์ ไม่ทราบแน่ชัดว่าเป็นสัตว์อะไร เพราะชิ้นส่วนแตกละเอียด ไม่สามารถวิเคราะห์ได้ พบในระดับ 280 - 300 cm.dt. จำนวน 13 ชิ้น 150 กรัม

- หอยทะเล เป็นชิ้นส่วนของหอยจากทะเลและหอยแครง พบในระดับ 280 - 300 cm.dt. จำนวน 10 ชิ้น 50 กรัม

ตารางแสดงรายการและปริมาณโบราณวัตถุสำคัญ หลุมขุดค้น T.P.I

ระดับ	เตาเชิงกราน	กระเบื้องมุงหลังคา	หูภาชนะ	กระจัง	ลูกกรงมะหวด	ฝา	ตะคัน	แท่นหินทราย	กล้องยาสูบ	เบี้ยดินเผา	ชิ้นส่วนเหล็ก	กระดูกสัตว์	ตะกรันโลหะ	หอยทะเล	พวยกา	ฐานภาชนะ	กระเบื้องปูพื้น	หอยโข่ง	เหล็ก	หอยน้ำจืด	ไม้เสา
140-160 cm.dt.	1 ชิ้น 400กรัม	4 ชิ้น 250กรัม 1 ชิ้น 230กรัม	1 ชิ้น 45กรัม																		
160-180 cm.dt.	1 ชิ้น 1,090กรัม			1 ชิ้น 200กรัม																	
180-200 cm.dt.								1 ชิ้น 1,060กรัม													
240-260 cm.dt.		1 ชิ้น 460กรัม																			
260-280 cm.dt.		2 ชิ้น 420กรัม				2 ชิ้น 200กรัม			2 ชิ้น 30กรัม												
280-300 cm.dt.	2 ชิ้น 430กรัม 1 ชิ้น 190 กรัม	1 ชิ้น 380กรัม				1 ชิ้น 20กรัม 1 ชิ้น 40กรัม	3 ชิ้น 60กรัม			1 ชิ้น 80กรัม	3 ชิ้น 40กรัม	13 ชิ้น 150กรัม		10 ชิ้น 50กรัม			2 ชิ้น 140กรัม				
300-320 cm.dt.	1 ชิ้น 40กรัม					6 ชิ้น 300กรัม 2 ชิ้น 60กรัม 1 ชิ้น 80กรัม 1 ชิ้น 420กรัม	2 ชิ้น 90กรัม						2 ชิ้น 250กรัม			2 ชิ้น 60กรัม					
340-360 cm.dt.	7 ชิ้น 1,720	1 ชิ้น 40กรัม				1 ชิ้น 30กรัม 1 ชิ้น [illegible]	1 ชิ้น 30กรัม								3 ชิ้น 100กรัม						

ตารางแสดงรายการและปริมาณโบราณวัตถุสำคัญ หลุมขุดค้น T.P.I

ระดับ	เตาเชิงกราน	กระเบื้องมุงหลังคา	หูภาชนะ	กระจัง	ลูกกรงมะหวด	ฝา	ตะคัน	แท่นหินทราย	กล้องยาสูบ	เบี้ยดินเผา	ชิ้นส่วนเหล็ก	กระดูกสัตว์	ตะคันโลหะ	หอยทะเล	พวยกา	ทุกภาชนะ	กระเบื้องปูพื้น	หอยโข่ง	เหล็ก	หอยน้ำจืด	ไม้เสา
360-380 cm.dt.	2ชิ้น 640กรัม	1ชิ้น 80กรัม				1ชิ้น 200กรัม 1ชิ้น 10กรัม	1ชิ้น 30กรัม			1ชิ้น 80กรัม											
400-420 cm.dt.													1ชิ้น 50กรัม								
420-440 cm.dt.										1ชิ้น 30กรัม			6ชิ้น 680กรัม								

1.2 โบราณวัตถุสำคัญที่พบจากการขุดค้นหลุมขุดค้น T.P.II

โบราณวัตถุสำคัญที่พบจากการขุดค้นหลุมขุดค้น T.P.II ในบริเวณพระราชวังหลวง จำแนกเป็นโบราณวัตถุที่ทำจากดินเผา โลหะ แก้ว หิน และไม้ ดังนี้

ก. โบราณวัตถุที่ทำจากดินเผา

- เตาเชิงกราน พบในระดับต่างๆ ดังนี้

70 - 90 cm.dt.	(2 ชิ้น 1,300 กรัม) (ภาพลายเส้นที่ 185)
130 - 150 cm.dt.	(1 ชิ้น 170 กรัม)
170 - 190 cm.dt.	(2 ชิ้น 580 กรัม)
190 - 210 cm.dt.	(1 ชิ้น 200 กรัม)
300 - 320 cm.dt.	(3 ชิ้น 650 กรัม)
รวม	9 ชิ้น 2,900 กรัม

- เบี้ยดินเผา พบทั้งหมด 3 ชิ้น คือ ในระดับ

30 - 50 cm.dt.	(1 ชิ้น 40 กรัม)
50 - 70 cm.dt.	(1 ชิ้น 30 กรัม)
70 - 90 cm.dt.	(1 ชิ้น 100 กรัม)
รวม	3 ชิ้น 170 กรัม

- ตะคันดินเผา พบจำนวน 3 ชิ้น เช่นกัน คือระดับ

30 - 50 cm.dt.	(1 ชิ้น 40 กรัม)
50 - 70 cm.dt.	(1 ชิ้น 50 กรัม)
110 - 130 cm.dt.	(1 ชิ้น 50 กรัม) (ภาพลายเส้นที่ 189)
รวม	3 ชิ้น 140 กรัม

- จุกภาชนะดินเผา พบในระดับต่างๆ ดังนี้

30 - 50 cm.dt.	(1 ชิ้น 40 กรัม)
170 - 190 cm.dt.	(4 ชิ้น 240 กรัม)
210 - 230 cm.dt.	(1 ชิ้น 50 กรัม)
รวม	6 ชิ้น 330 กรัม

- กระจังดินเผา พบทั้งหมด 2 ชิ้น ในระดับ 30 - 50 cm.dt. (1 ชิ้น 140 กรัม) และระดับ 50 - 70 cm.dt. (1 ชิ้น 250 กรัม) รวม 2 ชิ้น 390 กรัม

- เดือยกระเบื้องดินเผาสำหรับมุงหลังคา พบทั้งสิ้น 7 ชิ้น ในระดับ

30 - 50 cm.dt.	(6 ชิ้น 430 กรัม)
170 - 190 cm.dt.	(1 ชิ้น 30 กรัม)

รวม 7 ชิ้น 460 กรัม

- กระเบื้องมุงหลังคา มีทั้งกระเบื้องกาบกล้วยและกระเบื้องแผ่นเรียบ พบในระดับต่างๆ ดังนี้

50 - 70 cm.dt.	(3 ชิ้น 1,430 กรัม)
70 - 90 cm.dt.	(5 ชิ้น 370 กรัม)
130 - 150 cm.dt.	(4 ชิ้น 240 กรัม)
170 - 190 cm.dt.	(3 ชิ้น 900 กรัม)
190 - 210 cm.dt.	(2 ชิ้น 480 กรัม)
รวม	17 ชิ้น 3,420 กรัม

- ลวดลายประดับอาคาร เป็นดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) พบในระดับ 110 - 130 cm.dt. (หนัก 430 กรัม) (ภาพถ่ายที่ 364)

- กระเบื้องปูพื้น พบในระดับต่างๆ ดังนี้

70 - 90 cm.dt.	
130 - 150 cm.dt.	(2 ชิ้น 210 กรัม)
170 - 190 cm.dt.	(2 ชิ้น 180 กรัม)
รวม	4 ชิ้น 390 กรัม

- พวยภาชนะดินเผา พบในระดับ 210 - 230 cm.dt. จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม (ภาพลายเส้นที่ 192, ภาพถ่ายที่ 367)

ข. โบราณวัตถุที่ทำจากโลหะ

- อาวุธเหล็ก พบชิ้นส่วนอาวุธเหล็ก เข้าใจว่าเป็นชิ้นส่วนของเหล็กแขนขนาดยาว 8 ซ.ม. กว้าง 6 ซ.ม. จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม

- เหล็กควักปูน สำหรับควักปูนทาลงบนใบพลูในเวลากินหมาก ขนาดยาว 7.5 ซ.ม. เส้นผ่าศูนย์กลาง 0.7 ซ.ม. จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม

- แท่งเหล็ก สภาพมีสนิมขึ้นจำนวนมาก ขนาดยาว 4.5 ซ.ม. เส้นผ่าศูนย์กลาง 1.5 ซ.ม. จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม

ค. โบราณวัตถุที่ทำจากหิน

- หินชนวน รูปทรงคล้ายสี่เหลี่ยมผืนผ้า จำนวน 1 ชิ้น 250 กรัม

- หินแกรนิต ขนาดยาว 8.5 ซ.ม. สูง 5.5 ซ.ม. จำนวน 1 ชิ้น 340 กรัม

ง. โบราณวัตถุที่ทำจากแก้ว เป็นแก้วสีเขียวใส ขนาด 5 x 4 x 0.3 ซ.ม. จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม (ภาพถ่ายที่ 368)

จ. โบราณวัตถุที่ทำจากไม้ พบชิ้นส่วนไม้ เข้าใจว่าเป็นเสาไม้สัก สีน้ำตาลดำ ในระดับ 290 -

300 cm.dt. จำนวน 7 ชิ้น 990 กรัม

ฉ. โบราณวัตถุจากธรรมชาติ

-เปลือกหอย พบทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ในระดับต่างๆ ดังนี้

70 - 90 cm.dt.	(1 ชิ้น 5 กรัม)
130 - 150 cm.dt.	(6 ชิ้น 10 กรัม)
170 - 190 cm.dt.	(13 ชิ้น 20 กรัม)
190 - 210 cm.dt.	(16 ชิ้น 30 กรัม)
รวม	36 ชิ้น 65 กรัม

- กระดูก อาจเป็นกระดูกสัตว์ พบในระดับ

70 - 90 cm.dt.	(2 ชิ้น 10 กรัม)
170 - 190 cm.dt.	(1 ชิ้น 20 กรัม)
รวม	3 ชิ้น 30 กรัม

- หอยแครงและหอยทะเล พบในระดับต่างๆ ดังนี้

70 - 90 cm.dt.	(1 ชิ้น 10 กรัม)
130 - 150 cm.dt.	(8 ชิ้น 10 กรัม)
150 - 170 cm.dt.	(6 ชิ้น 30 กรัม)
170 - 190 cm.dt.	(36 ชิ้น 120 กรัม)
230 - 250 cm.dt.	(2 ชิ้น 20 กรัม)
รวม	53 ชิ้น 190 กรัม

- หอยโข่ง พบในระดับ 150 - 170 cm.dt. จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม

- หอยน้ำจืด พบในระดับ 170 - 190 cm.dt. จำนวน 68 ชิ้น 150 กรัม

ตารางแสดงรายการและปริมาณโบราณวัตถุสำคัญ หลุมขุดค้น T.P.II

ระดับ	เตาเชิงกราน	เบี้ยดินเผา	ตะคัน	จุกภาชนะ	อาวุธเหล็ก	กระจัง	เหล็กควักปูน	เบี้ยขั้น	กระดูก	เดือยกระเบื้อง	หอยแครง/หอยทะเล	แก้วเขียว	กระเบื้องมุงหลังคา	ลวดลายประดับอาคาร	กระเบื้องปูพื้น	หินขนวน	หินแกรนิต	หอยโข่ง	เหล็ก	หอยน้ำจืด	พวยภาชนะ
30-50 cm.dt.		1ชิ้น 40กรัม	1ชิ้น 40กรัม	1ชิ้น 40กรัม		1ชิ้น 140กรัม				6ชิ้น 430กรัม											
50-70 cm.dt.		1ชิ้น 30กรัม	1ชิ้น 50กรัม		1ชิ้น 50กรัม	1ชิ้น 250กรัม							3ชิ้น 1,430กรัม								
70-90 cm.dt.	2ชิ้น 1,300กรัม	1ชิ้น 100กรัม					1ชิ้น 40กรัม	1ชิ้น 5กรัม	2ชิ้น 10กรัม		1ชิ้น 10กรัม	1ชิ้น 20กรัม	1ชิ้น 20กรัม 4ชิ้น 350กรัม								
110-130 cm.dt.			1ชิ้น 50กรัม											430กรัม							
130-150 cm.dt.	1ชิ้น 170กรัม							6ชิ้น 10กรัม			8ชิ้น 10กรัม		1ชิ้น 210กรัม 1ชิ้น 30กรัม 2ชิ้น 370กรัม		2ชิ้น 210กรัม						
150-170 cm.dt.											6ชิ้น 30กรัม					1ชิ้น 250กรัม	1ชิ้น 340กรัม	1ชิ้น 20กรัม			
170-190 cm.dt.	2ชิ้น 580กรัม			4ชิ้น 240กรัม				13ชิ้น 20กรัม	1ชิ้น 20กรัม	1ชิ้น 30กรัม	36ชิ้น 120กรัม		2ชิ้น 290กรัม 1ชิ้น 240กรัม		2ชิ้น 180กรัม				1ชิ้น 30กรัม	68ชิ้น 150กรัม	
190-210 cm.dt.	1ชิ้น 200กรัม							16ชิ้น 30กรัม					1ชิ้น 80กรัม 1ชิ้น 400กรัม								

ตารางแสดงรายการและปริมาณโบราณวัตถุสำคัญ หลุมขุดค้น T.P.II

ระดับ	เตาเชิงกราน	เบี้ยดินเผา	ตะคัน	จุกภาชนะ	อาวุธเหล็ก	กระจัง	เหล็กตัวกปูน	เบี้ยชั่น	กระดูก	เดือยกระเบื้อง	หอยแครง/หอยทะเล	แก้วเขียว	กระเบื้องมุงหลังคา	ลวดลายประดับอาคาร	กระเบื้องปูพื้น	หินชนวน	หินแกรนิต	หอยโข่ง	เหล็ก	หอยน้ำจืด	ไม้เสา
230-250 cm.dt.											2ชิ้น 20กรัม										
290-300 cm.dt.																					7ชิ้น 990กรัม
300-320 cm.dt.	3ชิ้น 650กรัม																				

1.3 โบราณวัตถุสำคัญที่พบจากการขุดค้นหลุมขุดค้น T.P.III

โบราณวัตถุสำคัญที่พบจากการขุดค้นหลุมขุดค้น T.P.III ในบริเวณพระราชวังหลวง จำแนกเป็นโบราณวัตถุที่ทำจากดินเผาและที่เป็นวัตถุจากธรรมชาติ เช่น หอยชนิดต่างๆ กระดูกสัตว์ ฟันสัตว์ ได้ดังนี้

ก. โบราณวัตถุที่ทำจากดินเผา

-ชิ้นส่วนเตาเชิงกราน พบในระดับต่างๆ ดังนี้

100 - 120 cm.dt.	(2 ชิ้น 450 กรัม)
270 - 295 cm.dt.	(1 ชิ้น 70 กรัม)
รวม	3 ชิ้น 520 กรัม

-กระเบื้องมุงหลังคา มีทั้งกระเบื้องกาบกล้วยและกระเบื้องแผ่นเรียบ พบในระดับต่างๆ ดังนี้

60 - 80 cm.dt.	(2 ชิ้น 120 กรัม)
80 - 100 cm.dt.	(1 ชิ้น 40 กรัม)
100 - 120 cm.dt.	(1 ชิ้น 40 กรัม)
140 - 160 cm.dt.	(1 ชิ้น 100 กรัม)
160 - 180 cm.dt.	(1 ชิ้น 120 กรัม)
180 - 200 cm.dt.	(1 ชิ้น 80 กรัม)
200 - 220 cm.dt.	(3 ชิ้น 220 กรัม)
220 - 240 cm.dt.	(1 ชิ้น 70 กรัม)
270 - 295 cm.dt.	(2 ชิ้น 220 กรัม)

-ตะคันดินเผา พบเพียง 1 ชิ้น 30 กรัม ในระดับ 100 - 120 cm.dt.

- กระเบื้องปูพื้น พบเพียง 1 ชิ้นเช่นเดียวกัน เป็นกระเบื้องดินเผาเนื้อแกร่ง เคลือบสีขาวด้านเดียว หนัก 140 กรัม ในระดับ 180 - 200 cm.dt.

-ฝาภาชนะดินเผา เป็นภาชนะดินเผาขนาดเล็ก พบในระดับต่างๆ ดังนี้

60 - 80 cm.dt.	(1 ชิ้น 30 กรัม)
100 - 120 cm.dt.	(1 ชิ้น 40 กรัม)
180 - 200 cm.dt.	(1 ชิ้น 140 กรัม)
200 - 220 cm.dt.	(2 ชิ้น 90 กรัม)
รวม	5 ชิ้น 280 กรัม

-จุกภาชนะดินเผา พบเพียง 2 ชิ้น 180 กรัม ในระดับ 100 - 120 cm.dt.

-เชิงชายดินเผาพบ 1 ชิ้น 190 กรัม ในระดับ 100 - 120 cm.dt. ทำเป็นลายรูป หน้ายักษ์

หรือหน้ากาล สีน้ำตาลอมเทา (ภาพถ่ายที่ 371)

- คณฑีดินเผา หรือ กานำ้ พบในระดับ 140 - 160 cm.dt. จำนวน 1 ชิ้น 100 กรัม (ภาพลายเส้นที่ 203 , ภาพถ่ายที่ 372)

- ชิ้นส่วนหูภาชนะดินเผา พบในระดับ 200 - 220 cm.dt. เพียง 1 ชิ้น 20 กรัม เป็นหูของภาชนะขนาดเล็ก เคลือบสีเขียวอมเทา อาจเป็นผลิตภัณฑ์จากแหล่งเตาเกาะน้อย ศรีสัชนาลัย

- อิฐโกลน รูปทรงคล้ายฐานพระพุทธรูป ขนาดยาว 16 ซ.ม. กว้าง 8.5 ซ.ม. หนา 5 ซ.ม. จำนวน 2 ชิ้น 1,220 กรัม

- ชิ้นส่วนประติมากรรม คล้ายแขน ขา ของบุคคล เป็นดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) ขนาด 9 x 9 x 3.5 ซ.ม. จำนวน 1 ชิ้น 420 กรัม (ภาพถ่ายที่ 373)

- เดือยกระเบื้อง เป็นเดือยของกระเบื้องแผ่นเรียบ สีเทานวล จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม

ข. โบราณวัตถุจากธรรมชาติ

- กระดูกสัตว์ พบชิ้นส่วนกระดูกสัตว์ในระดับ 140 - 160 cm.dt. จำนวน 2 ชิ้น 40 กรัม

- หอยมุก พบในระดับต่างๆ ดังนี้

40 - 60 cm.dt.	(4 ชิ้น 450 กรัม)
60 - 80 cm.dt.	(17 ชิ้น 580 กรัม)
80 - 100 cm.dt.	(4 ชิ้น 130 กรัม)
100 - 120 cm.dt.	(3 ชิ้น 50 กรัม)
รวม	28 ชิ้น 1,110 กรัม

- หอยนำ้จืด พบในระดับ 100 - 120 cm.dt. และ 200 - 220 cm.dt. จำนวน 35 กรัม

- หอยแครงและหอยทะเล พบในระดับ 200 - 220 cm.dt. จำนวน 3 ชิ้น 30 กรัม

- เบี้ยจั่น พบจำนวน 2 ชิ้น 10 กรัม ในระดับ 180 - 200 cm.dt. และ 200 - 220 cm.dt.

- ฟันสัตว์ พบในระดับ 200 - 220 cm.dt. จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม เป็นฟันสัตว์ขนาดใหญ่ เป็นชิ้นส่วนฟันกราม ขนาด 3.5 x 2.5 x 2

- กระดูก พบชิ้นส่วนกระดูก ไม่สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเป็นกระดูกของคนหรือ สัตว์ เพราะแตกเป็นชิ้นเล็กๆ ในระดับ 40 - 60 cm.dt. จำนวน 20 กรัม

ตารางแสดงรายการและปริมาณโบราณวัตถุสำคัญ หลุมขุดค้น T.P.III

ระดับ	เตาเชิงกราน	กระเบื้องมุงหลังคา	กระดูกสัตว์	หอยมุก	ตะคัน	กระเบื้องปูพื้น	ฝาภาชนะ	จุกภาชนะ	หอยน้ำจืด	หอยแครง/หอยทะเล	เชิงชาย	คณฑี	เบี้ยจั่น	หูภาชนะ	ฟันสัตว์	อิฐโกลน	ชิ้นส่วนประติมากรรม	กระดูก	เดือยกระเบื้อง	เหล็ก	ไม้เสา
40-60 cm.dt.				4ชิ้น 450กรัม														1ชิ้น 20กรัม			
60-80 cm.dt.		1ชิ้น 50กรัม 1ชิ้น 70กรัม		17ชิ้น 580กรัม			1ชิ้น 30กรัม														
80-100 cm.dt.		1ชิ้น 40กรัม		4ชิ้น 130กรัม																	
100-120 cm.dt.	2ชิ้น 450กรัม	1ชิ้น 40กรัม		3ชิ้น 50กรัม	1ชิ้น 30กรัม		1ชิ้น 20กรัม	2ชิ้น 180กรัม	30กรัม		1ชิ้น 190กรัม								1ชิ้น 30กรัม		
140-160 cm.dt.		1ชิ้น 100กรัม	2ชิ้น 40กรัม									1ชิ้น 100กรัม									
160-180 cm.dt.		1ชิ้น 120กรัม														2ชิ้น 1,220กรัม					
180-200 cm.dt.		1ชิ้น 80กรัม				1ชิ้น 140กรัม							1ชิ้น 5กรัม								
200-220 cm.dt.		2ชิ้น 160กรัม 1ชิ้น 60กรัม					2ชิ้น 40กรัม		1ชิ้น 5กรัม	3ชิ้น 30กรัม			1ชิ้น 5กรัม	1ชิ้น 20กรัม	1ชิ้น 20กรัม						
220-240 cm.dt.		1ชิ้น 70กรัม																			
270-295 cm.dt.	1ชิ้น 70กรัม	1ชิ้น 40กรัม															1ชิ้น 420กรัม				

2. การศึกษาวิเคราะห์เศษภาชนะดินเผาที่พบจากการขุดค้น

จากการขุดค้นหลุมขุดค้นในบริเวณพระราชวังหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาทั้ง 3 หลุม ได้พบเศษภาชนะดินเผาทั้งประเภท (porcelain) เนื้อแกร่ง (stoneware) และเนื้อดิน (earthenware) ในการศึกษาวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 3 หลุม ตามหลุมขุดค้น ดังนี้

2.1 การศึกษาเศษภาชนะดินเผาที่พบในหลุมขุดค้น T.P.I

จากการขุดค้นหลุมขุดค้น T.P.I ในบริเวณพระราชวังหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้พบเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อเครื่องเคลือบ (porcelain) จำนวนทั้งสิ้น 109 ชิ้น 2,050 กรัม โดยแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้ คือ เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีนสมัยราชวงศ์หมิง 32 ชิ้น 670 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีนสมัยราชวงศ์ชิง 21 ชิ้น 320 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน จากแหล่งเตาจีนภาคใต้ 18 ชิ้น 380 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องถ้วยเบญจรงค์ของจีนสมัยราชวงศ์หมิง 15 ชิ้น 145 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของเวียตนาม 10 ชิ้น 275 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบสีเดียว 7 ชิ้น 115 กรัม โดยพบในระดับความลึกต่างๆกันดังนี้

ระดับ 140 - 160 cm.dt. พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีนสมัยราชวงศ์หมิง 8 ชิ้น 145 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน จากแหล่งเตาจีนภาค ใต้ 3 ชิ้น 35 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องถ้วยเบญจรงค์ของจีนสมัยราชวงศ์หมิง 8 ชิ้น 70 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของเวียตนาม 2 ชิ้น 70 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของญี่ปุ่น 3 ชิ้น 35 กรัม และเศษภาชนะดินเผาเคลือบสีเดียว 4 ชิ้น 85 กรัม (ภาพถ่ายที่ 351 และ 355)

ระดับ 180 - 200 cm.dt. พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบเพียงเล็กน้อย โดยพบเศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของเวียตนาม 4 ชิ้น 145 กรัม (ภาพถ่ายที่ 352)

ระดับ 280 - 300 cm.dt. พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีนสมัยราชวงศ์หมิง 19 ชิ้น 440 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีนสมัยราชวงศ์ชิง 17 ชิ้น 250 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเอรื่องถ้วยเบญจรงค์ของจีนสมัยราชวงศ์หมิง 7 ชิ้น 75 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของเวียตนาม 3 ชิ้น 40 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของญี่ปุ่น 4 ชิ้น 105 กรัม และเศษภาชนะดินเผาเคลือบของจีนจากแหล่งเตาจีนภาคใต้ 14 ชิ้น 315 กรัม (ภาพถ่ายที่ 353)

ระดับ 300 - 320 cm.dt. พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีนสมัยราชวงศ์หมิง 1 ชิ้น 20 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีนสมัยราชวงศ์ชิง 4 ชิ้น 70 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของเวียตนาม 1 ชิ้น 20 กรัม และเศษภาชนะดินเผาเคลือบสีเดียว 1 ชิ้น 10 กรัม

ระดับ 360 - 380 cm.dt. พบเศษภาชนะดินเผาเพียงเล็กน้อย คือ เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีนจากแหล่งเตาจีนภาคใต้ 1 ชิ้น 30 กรัม และเศษภาชนะดินเผาเคลือบสีเดียว 1 ชิ้น 5 กรัม

ระดับ 400 - 420 cm.dt. พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีนสมัยราชวงศ์หมิง 4 ชิ้น 65 กรัม และเศษภาชนะดินเผาเคลือบสีเดียว 1 ชิ้น 15 กรัม (ภาพถ่ายที่ 354)

จากเศษภาชนะดินเผาประเภทเครื่องเคลือบ (porcelain) ทั้งหมดที่พบจากการขุดค้นหลุมขุดค้น T.P.I นี้สามารถแยกเป็นชนิดภาชนะได้ คือ

ภาชนะประเภทชามพบมากที่สุด 22 ชิ้น 655 กรัม รองลงมาเป็นจาน 12 ชิ้น 320 กรัม และถ้วย 16 ชิ้น 285 กรัม

จากการขุดค้นหลุมขุดค้น T.P.I ในบริเวณพระราชวังหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้พบเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อแกร่ง (stoneware) จำนวนทั้งสิ้น 129 ชิ้น 10,455 กรัม โดยสามารถแบ่งออกเป็นภาชนะชนิดต่างๆ คือ ครก กระปุก ไห ตลับ หม้อ คณโฑ ชาม อ่าง ขวด จาน ถ้วย จากแหล่งเตาต่างๆ โดยพบในระดับชั้นดินต่างๆ ดังนี้

ระดับ 140 - 160 cm.dt. พบชิ้นส่วนครกสีดำอมส้ม ผิวเรียบ มีฐาน จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 2 ชิ้น 800 กรัม ชิ้นส่วนกระปุกขนาดเล็กสีดำอมส้ม มีลายขูดเป็นร่องตรงสันไหล่ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 45 กรัม ชิ้นส่วนไหขนาดใหญ่สีดำอมแดง มีลายขีดเป็นร่องตรงคอ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย 1 ชิ้น 95 กรัม ชิ้นส่วนไหสีดำ มีลายขูดเป็นร่องรอบก้น จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย 1 ชิ้น 190 กรัม ชิ้นส่วน ตลับหรือผอบสีเขียวอมน้ำตาล เคลือบสีเขียว จากแหล่งเตาเกาะน้อย ศรีสัชนาลัย จำนวน 1 ชิ้น 5 กรัม ชิ้นส่วนกระปุกขนาดเล็กสีน้ำตาล ผิวเรียบ จากแหล่งเตาป่ายาง ศรีสัชนาลัย จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วน หม้อสีเขียวอมขาว เคลือบสีขาวเขียว จำนวน 3 ชิ้น 80 กรัม ชิ้นส่วนคณโฑ สีเขียว เคลือบเขียว จำนวน 1 ชิ้น 170 กรัม

ระดับ 160 - 180 cm.dt. พบชิ้นส่วนหม้อสีน้ำตาลอมดำ มีลายขูดตรงสันไหล่ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนไหสีเทา มีลายขูดเป็นร่องแนวขนาน จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนครก สีเทาอมดำ มีลายขูดเป็นร่องรอบไหล่ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย 6 ชิ้น 320 กรัม ชิ้นส่วนหม้อ สีน้ำตาลอมดำ มีลายขูดที่ปาก และกดเป็นเส้นที่คอ จากแหล่งเตาพื้นเมือง (อยุธยา) จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีน้ำตาล มีลายกดเป็นลายเส้นดิ่งสลับฟันปลา จากแหล่งเตาพื้นเมือง (อยุธยา) จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม

ระดับ 180 - 200 cm.dt. พบชิ้นส่วนชามสีเขียวอมขาว เคลือบสีเขียวไข่กาด้านใน จากแหล่งเตาป่ายาง ศรีสัชนาลัย จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนไหขนาดใหญ่ สีเทานวล เขียนลายขูดเป็นเส้นดิ่ง 2 แนว จากแหล่งเตาบ้านบางปูน สุพรรณบุรี จำนวน 1 ชิ้น 170 กรัม ชิ้นส่วนไหขนาดใหญ่ สีน้ำตาลอมดำ มีลายขูดเป็นเส้นขนานรอบไหล่ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 95 กรัม ชิ้นส่วนครก สีน้ำตาลอมดำ มีลายขูดเป็นแนว 2 แนวที่ไหล่ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 180 กรัม ชิ้นส่วนครกมีฐาน สีน้ำตาล มีลายขูดเป็นร่องตรงช่องก่อนถึงฐาน จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 100 กรัม ชิ้นส่วนกระปุกขนาดเล็ก สีน้ำตาลแดง มีลายขูดเป็นร่อง 2 แนว จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 90 กรัม ชิ้นส่วนอ่างสีเทา นวล มีลายขูดเป็นร่องที่ปาก 2 แนว จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 15 กรัม

ระดับ 200 - 220 cm.dt. พบชิ้นส่วนครกมีฐาน สีน้ำตาลดำ มีลายขูดเป็นรูปสามเหลี่ยมที่ใต้ฐาน จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 470 กรัม

ระดับ 260 - 280 cm.dt. พบชิ้นส่วนไหก้นตัด ขนาดเล็ก สีน้ำตาลดำ ผิวเรียบ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนไหขนาดใหญ่ สีน้ำตาลดำมีลายจากการขดดินแป้น และขูดเป็นร่อง จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย 1 ชิ้น 160 กรัม

ระดับ 280 - 300 cm.dt. พบชิ้นส่วนไหสีเทานวล ขูดลายรอบคอ 3 รอย และต่อด้วยรอยกดประทับรูปกลีบบัวหันด้านข้าง จากแหล่งเตาบ้านบางปูน (ภาพลายเส้นที่ 170 , ภาพถ่ายที่ 357) จำนวน 1 ชิ้น 100 กรัม ชิ้นส่วนไหสีเทานวล มีลายขูดที่ไหล่ร่องใหญ่ๆ 7 รอย จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 80 กรัม ชิ้นส่วนอ่างสีน้ำตาลดำ ผิวเรียบ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 90 กรัม ชิ้นส่วนคณโฑ สีเทาดำ ผิวเรียบ จากแหล่งเตาบ้าน บางปูน จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนอ่าง สีน้ำตาลดำมีลายขูดเป็นร่องและกดประทับเป็นจุด จากแหล่ง เตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 110 กรัม ชิ้นส่วนขวดปากบาน ผิวสีน้ำตาลดำ เคลือบสีน้ำตาล จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 70 กรัม ชิ้นส่วนไหสีน้ำตาลดำ เคลือบสีน้ำตาล จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 150 กรัม ชิ้นส่วนไหมีหู สีน้ำตาลอมเขียว เคลือบสีน้ำตาลอมเขียว จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 140 กรัม ชิ้นส่วนขวดปากบาน รูปทรงคล้ายแจกัน สีน้ำตาลอมเทา ผิวเรียบ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 90 กรัม ชิ้นส่วนอ่างน้ำ สีน้ำตาลอมดำ ผิวเรียบ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีน้ำตาลดำ เคลือบสีน้ำตาล จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนชามสีน้ำตาล อมนวลเขียว เคลือบสีขาวอมเขียว จากแหล่งเตาศรีสัชนาลัย จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนชามสีเขียวอ่อน เคลือบสีเขียว จากแหล่งเตาป่ายาง ศรีสัชนาลัย จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนชามสีเขียว เคลือบสีเขียว เขียนสีเขียวใต้เคลือบ จากแหล่งเตาป่ายาง ศรีสัชนาลัย จำนวน 3 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนชามสีเขียว เขียนสีเขียว มีรอยขูดใกล้ฐาน เขียนสีเขียวใต้เคลือบ จากแหล่งเต่าป่ายาง ศรีสัชนาลัย จำนวน 2 ชิ้น 100 กรัม

ระดับ 300 - 320 cm.dt. พบชิ้นส่วนไหสีเทาดำ ทำลายเป็นรูปกลีบบัวและลายขูด จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 25 กรัม ชิ้นส่วนหม้อสีน้ำตาลเทา ผิวเรียบ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 15 กรัม ชิ้นส่วนครกสีน้ำตาลดำ มีลายขูดที่ปากเป็นร่องขนาดใหญ่ 3 ร่อง จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 280 กรัม ชิ้นส่วนชามสีเขียวไข่กา เคลือบสีเขียว ก้นด้านในและด้านนอกไม่เคลือบ จากแหล่งเตาป่ายาง ศรีสัชนาลัย (ภาพลายเส้นที่ 176 ,ภาพถ่ายที่ 356)จำนวน 1 ชิ้น 180 กรัม ชิ้นส่วนชามสีเขียวไข่กา มีลายขูดเป็นร่องที่ปากด้านใน จากแหล่งเตาป่ายาง ศรีสัชนาลัย จำนวน 2 ชิ้น 60 กรัม ชิ้นส่วนจานสีเขียวไข่กา ผิวเรียบ จากแหล่งเตาป่ายาง จำนวน 1 ชิ้น 15 กรัม

ระดับ 340 - 360 cm.dt. พบชิ้นส่วนจานสีเขียวไข่กา มีลายขูดทั้งด้านในและด้านนอก เคลือบสีเขียว จากแหล่งเตาป่ายาง จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนอ่างหรือชามสีน้ำตาล เคลือบสีน้ำตาล มีลายขูดเป็นร่องใหญ่ๆ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 70 กรัม ชิ้นส่วนไหขนาดเล็ก สีน้ำตาล เคลือบสีน้ำตาล จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 60 กรัม ชิ้นส่วนไหขนาดใหญ่ สีน้ำตาลดำ มีลายขูดเป็นร่อง มีหู จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย (ภาพลายเส้นที่ 179) จำนวน 1 ชิ้น 220 กรัม ชิ้นส่วนหม้อ สีดำ เคลือบสีดำอมน้ำตาล จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อ สีดำ ผิวเรียบ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 3 ชิ้น 100 กรัม ชิ้นส่วนไหขนาดเล็ก สีดำ เคลือบสีน้ำตาลอมขาว จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม

ชิ้นส่วนไหขนาดใหญ่ สีดำอมน้ำตาล ผิวเรียบ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 100 กรัม ชิ้นส่วนไห สีเทานวล ผิวเรียบ จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 4 ชิ้น 60 กรัม ชิ้นส่วนครกมีฐาน สีเทานวล มีลายขูดเป็นร่อง จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 70 กรัม ชิ้นส่วนไห สีเทานวล มีลายขูดเป็นร่อง จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 100 กรัม ชิ้นส่วนหม้อ สีเทานวล ผิวเรียบ จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนไหขนาดใหญ่ สีเทาอมน้ำตาล ผิวเรียบ จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 3 ชิ้น 200 กรัม ชิ้นส่วนชามสีเขียว มีลายขูดเป็นร่อง เคลือบสีเขียวอมเทา จากแหล่งเตาศรีสัชนาลัย จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อ สีน้ำตาลอมเทา มีลายขูดเป็นร่อง จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อขนาดเล็ก ก้นตัด สีเทา ผิวเรียบ จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนไหขนาดใหญ่ สีเทาอมน้ำตาล มีลายกดเป็นจุดรูปเมล็ดข้าว หน้าสัตว์ จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 70 กรัม ชิ้นส่วนครก สีน้ำตาลเข้มอมแดง ผิวเรียบ น้ำเคลือบสีแดง จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 2 ชิ้น 2,550 กรัม

ระดับ 360 - 380 cm.dt. พบชิ้นส่วนชามสีเทานวล มีลายขูดเป็นร่องที่ฐาน จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนไห สีเทานวล มีลายกดเป็นรูปฟันปลาเอียงและเส้นดิ่ง จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนไห สีเทานวล ผิวเรียบ จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 6 ชิ้น 120 กรัม ชิ้นส่วนไห สีเทานวล มีลายขูดเป็นร่องทึบ จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 60 กรัม ชิ้นส่วนไหปากแคบ สีเทานวล มีลายขูดเป็นร่องที่ขอบปาก จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนไหปากแคบสีน้ำตาล เคลือบสีน้ำตาล มีลายขูดเป็นร่องที่คอและขอบปาก จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนภาชนะสีเทานวล มีลายขัดมัน จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนไห สีเทานวล มีลายขูดเป็นร่องเล็กๆ คล้ายคลื่น จากแหล่งเตาบ้านบางปูน 2 ชิ้น 150 กรัม ชิ้นส่วนถ้วยหรือชาม สีเขียวไข่กาเคลือบสีเขียวไข่กา จากแหล่งเตาเกาะน้อยหรือป่ายาง ศรีสัชนาลัย จำนวน 5 ชิ้น 50 กรัม

ระดับ 400 - 420 cm.dt. พบชิ้นส่วนไห สีน้ำตาลอมดำ มีลายขูดใต้ฐาน จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนไห สีน้ำตาลอมดำ ผิวเรียบ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 3 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนไห สีเทาดำมีลายขูด จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 2 ชิ้น 200 กรัม ชิ้นส่วนไห สีดำมีลายขูด จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนอ่างขนาดเล็ก สีดำ มีลายขูดเป็นร่องใกล้ปาก จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 70 กรัม ชิ้นส่วนไห สีดำมีลายขูดด้านใน จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 70 กรัม ชิ้นส่วนหม้อ สีน้ำตาล เคลือบสีน้ำตาล จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 2 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนกระปุก สีน้ำตาลแกมเทา เคลือบสีน้ำตาลอมเทา จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 15 กรัม ชิ้นส่วนไห สีน้ำตาล มีลายขุดเป็นรูปเมล็ดข้าวและปั้นแปะ จากแหล่งเตาเกาะน้อย ศรีสัชนาลัย จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนไห สีขาวนวล จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 2 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีนวล มีลายขูดรอบปาก จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนไห สีเทา มีลายกดเป็นรูปสามเหลี่ยมและจุดเล็กๆ รอบๆสามเหลี่ยม และรอบจุดขนาดใหญ่ 2 ข้างของยอดสามเหลี่ยม จากแหล่งเตาบ้าน บางปูน จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนหม้อปากแคบ สีเทา มีลายกดเป็นรูปดอกไม้ จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนครก สีเทา มีลายขูดรอบๆก้น จากแหล่งเตาบ้านบางปูน (ภาพลายเส้นที่ 183 , ภาพถ่ายที่ 357) จำนวน 2 ชิ้น 470 กรัม ชิ้นส่วนไหสีเทามีลายกลีบบัว จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีเทา มีลายขูดด้านนอก จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีเขียวไข่กา

จากแหล่งเตาเกาะน้อยหรือป่ายาง ศรีสัชนาลัย จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีเขียวไข่กา จากแหล่งเตาเกาะน้อย หรือป่ายาง จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีเขียวไข่กา จากแหล่งเตาป่ายาง จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนจาน สีเขียวไข่กา จากแหล่งเตาป่ายาง จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม

ระดับ 420 - 440 cm.dt. พบชิ้นส่วนครก สีเทานวล มีลายขูดด้านนอก จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 80 กรัม ชิ้นส่วนไห สีดำเคลือบน้ำตาล จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 2 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีดำ มีลายคล้ายพู่หรือดอกไม้ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนไห สีเทานวล มีลายขุดเป็นแนว 4 แนว จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนภาชนะสีดำ ผิวเรียบ จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 4 ชิ้น 80 กรัม ชิ้นส่วนหม้อ สีเทานวล มีลายขุด จากแหล่งเตา บ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนไห สีเทานวล มีลายขุด จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม

พบเศษภาชนะดินเผา (earthenware) จำนวนทั้งสิ้น 295 ชิ้น 7,915 กรัม เป็นชิ้นส่วนอ่างดินเผา 1 ชิ้น ชามดินเผา 3 ชิ้น ถาดดินเผา 3 ชิ้น หม้อขนาดใหญ่ 3 ชิ้น หม้อมีเชิง 2 ชิ้น ฝาภาชนะ 1 ชิ้น หม้อทะนน 273 ชิ้น เป็นผลผลิตจากแหล่งเตาพื้นเมืองทั้งหมด โดยพบในชั้นดินระดับต่างๆ คือ

ระดับ 140 - 160 cm.dt. พบชิ้นส่วนอ่างดินเผา สีส้มนวล ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 380 กรัม

ระดับ 160 - 180 cm.dt. พบชิ้นส่วนหม้อทะนนดินเผา สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 1 ชิ้น 45 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนนสีส้มนวล มีลายกดเป็นเส้นขนานในกรอบและกดเป็นเส้นดิ่ง จำนวน 1 ชิ้น 80 กรัม

ระดับ 280 - 300 cm.dt. พบชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดประทับเป็นรูปขนม จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวลเทา มีลายกดประทับเป็นเส้นดิ่ง จำนวน 5 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วน หม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็นรูปก้างปลาในกรอบเส้นขนาน จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายขุดที่ริมขอบปาก จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นดิ่ง และฟันปลาในกรอบสี่เหลี่ยม จำนวน 3 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วน หม้อทะนน สีน้ำตาล มีลายกดเป็นก้างปลาตั้งขึ้นในกรอบสี่เหลี่ยม จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้มมีลายขูดที่รอบปาก จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อขนาดใหญ่ สีส้ม มีลายกดประทับเป็นเส้นเฉียง จำนวน 1 ชิ้น 230 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดประทับเป็นเส้นเฉียง จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 4 ชิ้น 160 กรัม ชิ้นส่วนหม้อขนาดใหญ่ คอยาว สีเทานวล มีลายกดจุดในกรอบสี่เหลี่ยม จำนวน 1 ชิ้น 280 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีเทานวล มีลายกดจุดในกรอบ สี่เหลี่ยม จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีนวลเทา ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวลเทา ผิวเรียบ จำนวน 2 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีเทาดำ มีลายกดเป็นรูปคล้ายดอกไม้ในกรอบ สีเหลี่ยม (ภาพลายเส้นที่ 165 , ภาพถ่ายที่ 361) จำนวน 1 ชิ้น 90 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นขนานและฟันปลาขนาน มีลายกดเฉียงทาบทับ จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีเทานวล ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 8 ชิ้น 100 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้มนวล มีลายกดเป็นเส้นไม่เป็นระเบียบ จำนวน 3 ชิ้น 70 กรัม ชิ้นส่วนหม้อ ทะนน สีส้ม มีลายจักสาน จำนวน 2 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีเทา ดำ ผิวเรียบ จำนวน 2 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นขนานและฟันปลาขนาบ จำนวน 7 ชิ้น 190 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน

สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นเฉียงในกรอบสามเหลี่ยม จำนวน 2 ชิ้น 130 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้มนวล มีลายกดเป็นเส้นขนานและลายฟันปลาขนานจำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้มนวล มีลายคลื่น จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม

ระดับ 300 - 320 cm.dt. พบชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายก้างปลา จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายขูดที่ขอบปาก จำนวน 1 ชิ้น 25 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายก้างปลาแนวตั้งในกรอบเส้นดิ่ง จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนนขนาดใหญ่ สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นเฉียงและฟันปลาลายเฉียง ด้านในมีลายขูด 1 รอยรอบปาก จำนวน 1 ชิ้น 240 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นขนานและลายฟันปลา จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้มนวล ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 90 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็นลายฟันปลาแนวตั้ง จำนวน 1 ชิ้น 5 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายกดเป็นเส้นไขว้กันไปมา จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นเฉียง จำนวน 2 ชิ้น 60 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นไขว้กันไปมา จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 90 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นขนาดใหญ่ไขว้กัน มีเส้นขนานประทับ จำนวน 1 ชิ้น 60 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้มนวล ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 2 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนถาดดินเผา สีเทาดำ มีลายเชือกทาบในแนวเฉียง (ภาพลายเส้นที่ 172) จำนวน 1 ชิ้น 60 กรัม ชิ้นส่วนจานหรือถาดดินเผา สีเทานวล ด้านในมีลายขูดและลายคลื่น จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีน้ำตาลเข้ม มีลายกดเฉียงและลายฟันปลาเฉียง จำนวน 1 ชิ้น 190 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 5 ชิ้น 60 กรัม

ระดับ 340 - 360 cm.dt. พบชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 2 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้มนวล ผิวเรียบ จำนวน 6 ชิ้น 120 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนหม้อ สีดำอมเทา ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีเทา นวล ผิวเรียบ จำนวน 2 ชิ้น 140 กรัม ชิ้นส่วนชามมีเชิง สีส้ม มีลายขูดเป็นร่องรอบปาก มีรอยน้ำเคลือบ สีแดง จำนวน 1 ชิ้น 220 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายเชือกทาบเฉียง จำนวน 1 ชิ้น 120 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ ผิวเรียบ จำนวน 5 ชิ้น 100 กรัม ชิ้นส่วนถาดดินเผา สีแดงออกส้ม ผิวเรียบ มีรอยน้ำเคลือบสีแดง จำนวน 1 ชิ้น 110 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายขูด จำนวน 2 ชิ้น 60 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นลายคลื่น จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีเทาดำ มีลายฟันปลาขนาน จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีเทาดำ มีลายกดเป็นเส้นเฉียง จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายก้างปลาในแนวตั้งสลับกัน จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายกดเป็นเส้นเฉียงในกรอบสี่เหลี่ยม จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็น เส้นขนานสลับฟันปลาขนาน ลายก้างปลาในแนวตั้ง จำนวน 1 ชิ้น 25 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีขาวนวล มีลายจักสาน จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำอมเทา ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีเทานวล มีลายขูดเป็นร่อง 2 ร่อง จำนวน 1 ชิ้น 7 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายกดเป็นเส้นดิ่ง จำนวน 3 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 5 ชิ้น 80 กรัม ชิ้นส่วน หม้อทะนน สีส้มนวล มีลายขูดเป็นรอย 5-6 รอย จำนวน 1 ชิ้น 60 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน

สีส้มนวล ผิวเรียบ จำนวน 5 ชิ้น 140 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวลเทา มีลายขีดเป็นเส้นดิ่ง จำนวน 8 ชิ้น 60 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นเส้นเฉียง จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายกดเป็นเส้นเฉียง และมีลายกดจุดทาบ จำนวน 1 ชิ้น 15 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายคลื่น มีลายขีดเส้นดิ่งทับ จำนวน 1 ชิ้น 15 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายฟันปลาขนานและลายกดเป็นเส้นเฉียงทับ จำนวน 1 ชิ้น 15 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีน้ำตาลดำ มีลายกดเป็นเส้นดิ่ง และกดเป็นลายเส้นเฉียงทาบ จำนวน 1 ชิ้น 160 กรัม

ระดับ 360 - 380 cm.dt. พบชิ้นส่วนชาม สีส้ม มีลายขูดด้านนอก จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวลเทาดำ มีลายขูดด้านนอก จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นเส้นขนาน และมีขีดเป็นเส้นเฉียงๆ จำนวน 2 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวลเทา มีลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 2 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นขนานและลายฟันปลาขนาน จำนวน 2 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นดิ่งและลายฟันปลาในแนวตั้ง จำนวน 2 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายกดเป็นเส้นดิ่งและลายคลื่น จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นดิ่งและลายสลับฟันปลาที่ไหล่ จำนวน 1 ชิ้น 60 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 3 ชิ้น 130 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นเส้นดิ่งและลายกดสลับฟันปลา จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นโค้งดิ่งและสลับฟันปลาดิ่งโค้ง จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายขูดด้านในปาก จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อ ทะนน สีดำมีลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 6 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นในโครง สามเหลี่ยมไม่เป็นระบบ จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำอมเทา ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีเทานวล ผิวเรียบ จำนวน 2 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีแดงส้ม มีลายกดเป็นเส้นเฉียง จำนวน 1 ชิ้น 130 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นดิ่งสั้นๆ จำนวน 3 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายขูดด้านใน จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 8 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ ผิวเรียบ จำนวน 4 ชิ้น 15 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีแดงส้ม มีลายก้างปลา จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายกดเป็นเส้นขนานในกรอบสี่เหลี่ยม จำนวน 2 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวลดำ มีลายกดขนาดใหญ่ จำนวน 2 ชิ้น 80 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายเส้นดิ่งสลับเส้นเฉียงในกรอบสี่เหลี่ยมผืนผ้า จำนวน 1 ชิ้น 80 กรัม ชิ้นส่วนหม้อมีเชิง สีนวล ผิวเรียบ ก้นมีเชิง จำนวน 1 ชิ้น 100 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีเทานวล มีลายก้างปลา จำนวน 2 ชิ้น 20 กรัม

ระดับ 400 - 420 cm.dt. พบชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ ผิวเรียบ จำนวน 4 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายขูด จำนวน 2 ชิ้น 25 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล ผิวเรียบ จำนวน 2 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 10 ชิ้น 60 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายจักสาน จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเส้นดิ่งในกรอบเส้นขนาน จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายขูด จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นวงใหญ่ๆ จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายฟันปลาขนานสลับลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายขูด จำนวน

2 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายเชือกทาบแบบก้างปลาในแนวตั้ง จำนวน 3 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีแดง มีลายก้างปลาไม่เป็นระบบ จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 3 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีเทานวล มีลายกดเส้นดิ่งคั่นด้วยลายกดเส้นขนาน จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีแดง มีรอยน้ำเคลือบสีแดง จำนวน 3 ชิ้น 70 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวลเทา มีลายกดเส้นเฉียงและกดฟันปลาเฉียง จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเส้นดิ่งคั่นด้วยลายกดฟันปลาขนาน จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 3 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีเทานวล มีลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 2 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายขูด จำนวน 2 ชิ้น 70 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นเส้นดิ่งและลายกดเป็นเส้นขนานคั่น จำนวน 20 ชิ้น 130 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นเส้นเฉียงและลายกดฟันปลาเฉียง จำนวน 2 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีแดง ด้านในทำลายซิกแซก จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีเทานวล มีลายกดเป็นเส้นดิ่งสั้นๆ คั่นด้วยลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายเส้นขนานสลับด้วยก้างปลาในแนวตั้ง จำนวน 3 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายฟันปลาขนานและลายกดเส้นขนาน จำนวน 6 ชิ้น 50 กรัม

ระดับ 420 - 440 cm.dt. พบชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ ผิวเรียบ จำนวน 4 ชิ้น 100 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวลดำ มีลายฟันปลาในกรอบสามเหลี่ยม จำนวน 1 ชิ้น 15 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นเส้นเฉียงและลายกดเป็นลายฟันปลาเฉียง จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายกดรูปสามเหลี่ยมในร่องคลื่น จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายกดเป็นเส้นขนานและลายกดเป็นเส้นเฉียงทาบ จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นขนานและลายฟันปลาคาดเฉียง จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายขูดรอบๆ จำนวน 1 ชิ้น 15 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นดิ่ง จำนวน 3 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนฝาภาชนะแบบหงาย สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 3 ชิ้น 100 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นขนาน และฟันปลาขนาน จำนวน 4 ชิ้น 20 กรัม

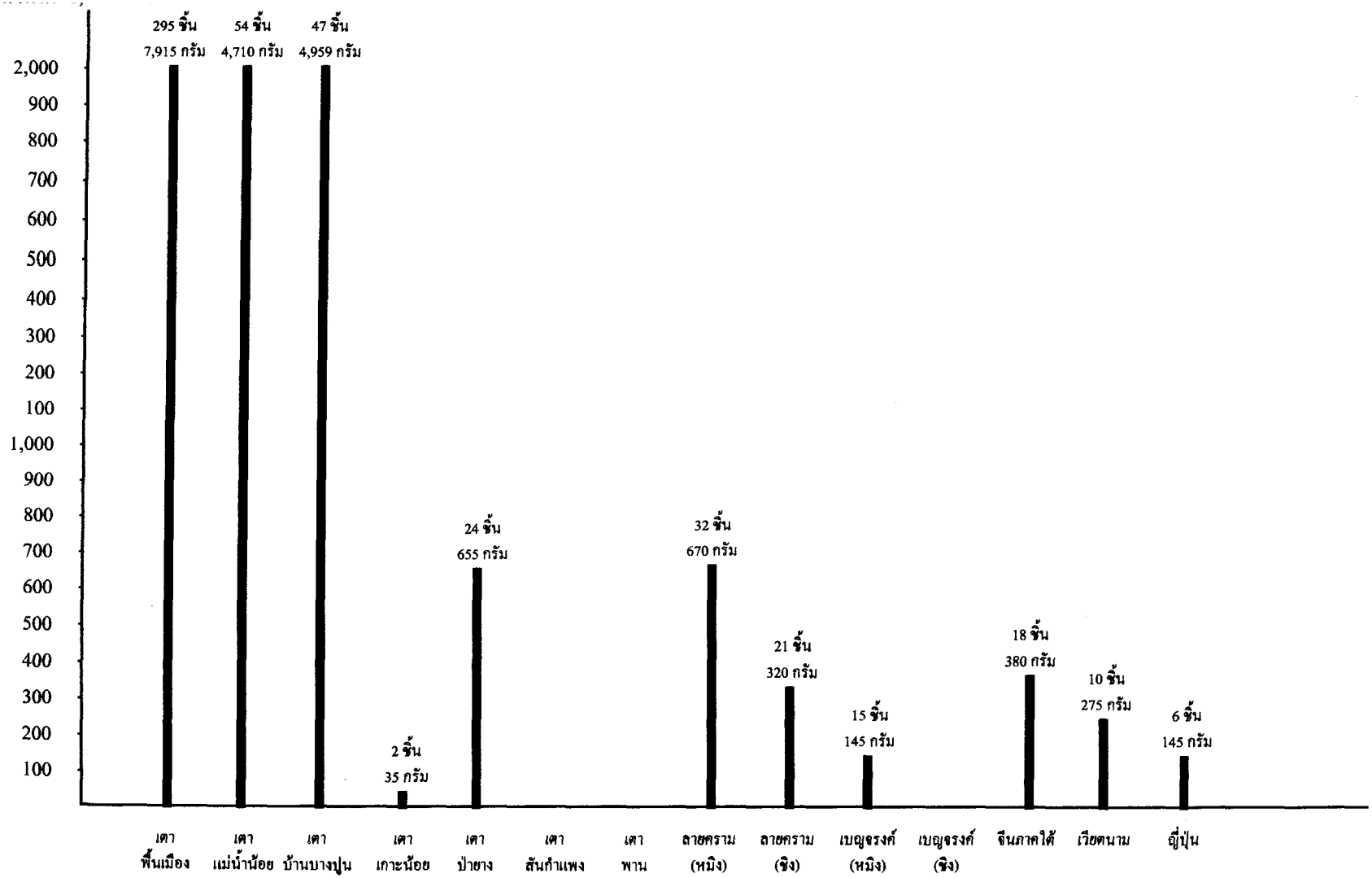
การจำแนกลายภาชนะดินเผา (Earthenware) ที่พบในหลุมขุดค้น T.P.I

1. ลายกดเป็นเส้นขนาน	(27 ชิ้น 325 กรัม)
2. ลายกดเป็นเส้นขนานในกรอบและลายกดเป็นเส้นดิ่ง	(1 ชิ้น 80 กรัม)
3. ลายกดประทับเป็นรูปขนมเปียกปูน	(1 ชิ้น 20 กรัม)
4. ลายกดประทับเป็นเส้นดิ่ง	(14 ชิ้น 180 กรัม)
5. ลายกดเป็นรูปก้างปลาในกรอบเส้นขนาน	(1 ชิ้น 20 กรัม)
6. ลายขูดที่ริมขอบปาก	(4 ชิ้น 295 กรัม)
7. ลายกดเป็นเส้นดิ่งและฟันปลาในกรอบสี่เหลี่ยม	(3 ชิ้น 40 กรัม)
8. ลายกดเป็นรูปก้างปลาในกรอบสี่เหลี่ยม	(1 ชิ้น 50 กรัม)
9. ลายประทับเป็นเส้นเฉียง	(7 ชิ้น 460 กรัม)
10. ลายกดเป็นจุดในกรอบสี่เหลี่ยม	(2 ชิ้น 310 กรัม)
11. ลายกดเป็นรูปดอกไม้ในกรอบสี่เหลี่ยม	(1 ชิ้น 10 กรัม)
12. ลายกดเป็นเส้นขนานและลายฟันปลาขนาน มีลายกดเฉียงทาบทับ	(1 ชิ้น 20 กรัม)
13. ลายกดเป็นเส้น ไม่เป็นระเบียบ	(3 ชิ้น 70 กรัม)
14. ลายจักสาน	(4 ชิ้น 50 กรัม)
15. ลายกดเป็นเส้นขนานและฟันปลาขนาน	(23 ชิ้น 375 กรัม)
16. ลายกดเป็นเส้นเฉียงในกรอบสามเหลี่ยม	(2 ชิ้น 130 กรัม)
17. ลายคลื่น	(2 ชิ้น 40 กรัม)
18. ลายก้างปลา	(4 ชิ้น 110 กรัม)
19. ลายก้างปลาแนวตั้งในกรอบเส้นดิ่ง	(1 ชิ้น 30 กรัม)
20. ลายกดเป็นเส้นเฉียงและฟันปลาเฉียงด้านในมีลายขูด 1 รอยรอบปาก	(1 ชิ้น 240 กรัม)
21. ลายฟันปลาแนวตั้ง	(1 ชิ้น 5 กรัม)
22. ลายกดเป็นเส้นไขว้กันไปมา	(2 ชิ้น 60 กรัม)
23. ลายกดเป็นเส้นขนาดใหญ่ไขว้กัน มีเส้นขนานประทับ	(1 ชิ้น 60 กรัม)
24. ลายเชือกทาบในแนวเฉียง	(2 ชิ้น 180 กรัม)
25. ลายขูดและลายคลื่น	(1 ชิ้น 30 กรัม)
26. ลายกดเป็นเส้นเฉียงและลายฟันปลาเฉียง	(5 ชิ้น 290 กรัม)
27. ลายขูด	(11 ชิ้น 275 กรัม)
28. ลายฟันปลาขนาน	(1 ชิ้น 10 กรัม)
29. ลายก้างปลาในแนวตั้งสลับกัน	(1 ชิ้น 10 กรัม)
30. ลายกดเป็นเส้นเฉียงในกรอบสี่เหลี่ยม	(1 ชิ้น 30 กรัม)

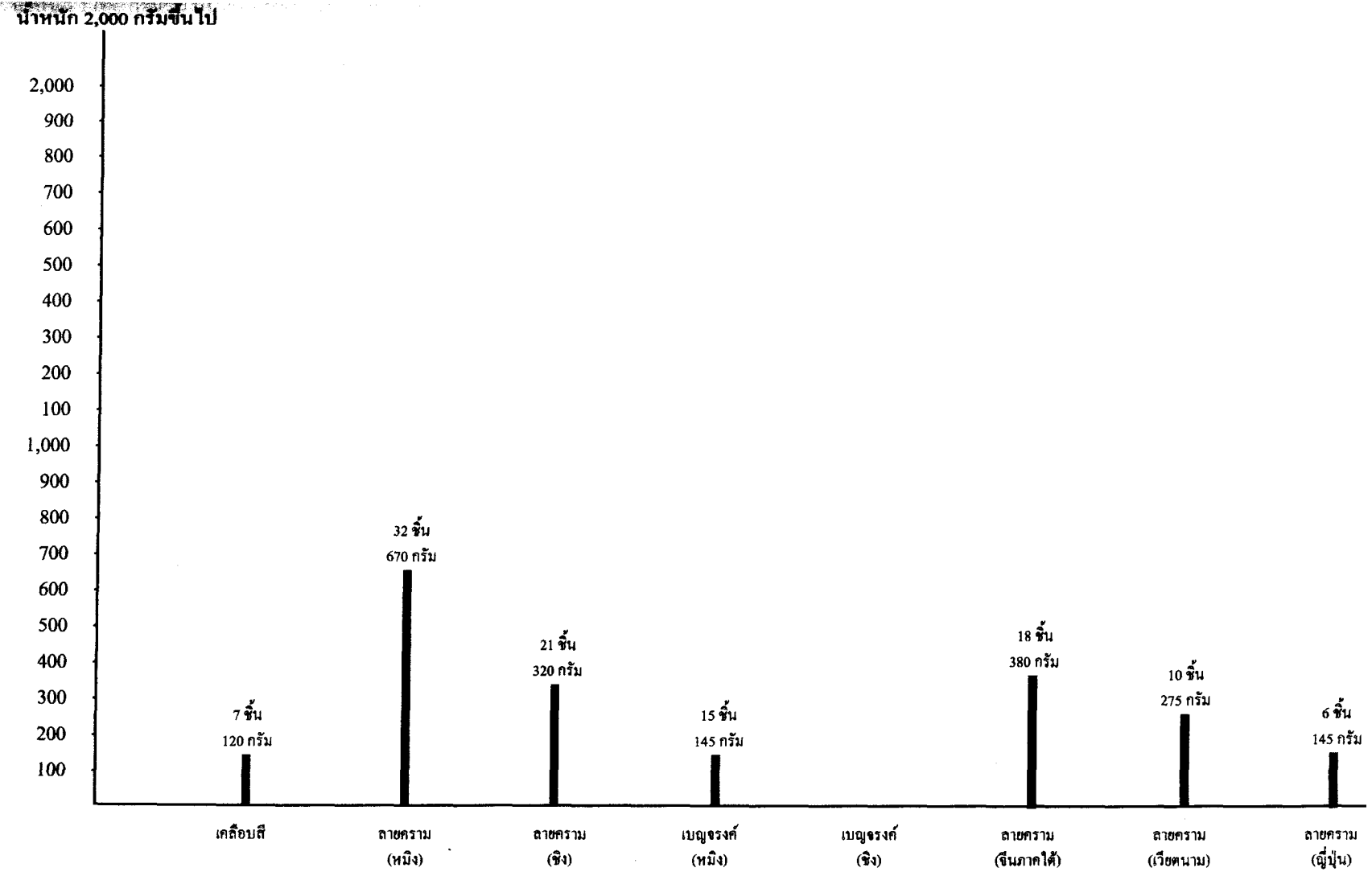
31. ลายขูดเป็นร่อง 2 ร่อง	(1 ชิ้น 70 กรัม)
32. ลายขูดเป็นรอย 5 - 6 รอบ	(1 ชิ้น 60 กรัม)
33. ลายขีดเป็นเส้นดิ่ง	(8 ชิ้น 60 กรัม)
34. ลายกดเป็นเส้นเฉียงและลายจุดทาบ	(1 ชิ้น 15 กรัม)
35. ลายคลื่น มีลายขีดเส้นดิ่งทับ	(1 ชิ้น 15 กรัม)
36. ลายฟันปลาขนานและลายกดเป็นเส้นเฉียงทาบ	(1 ชิ้น 15 กรัม)
37. ลายกดเป็นเส้นดิ่งและลายเส้นเฉียงทาบ	(1 ชิ้น 160 กรัม)
38. ลายกดเป็นเส้นขนานและลายขีดเป็นเส้นเฉียง	(2 ชิ้น 10 กรัม)
39. ลายกดเป็นเส้นดิ่งและลายฟันปลาในแนวตั้ง	(2 ชิ้น 40 กรัม)
40. ลายกดเป็นเส้นดิ่งและลายคลื่น	(1 ชิ้น 30 กรัม)
41. ลายกดเป็นเส้นดิ่งและลายสลับฟันปลาที่ไหล่	(2 ชิ้น 70 กรัม)
42. ลายกดเป็นเส้นโค้งดิ่งและสลับฟันปลาแนวดิ่งโค้ง	(1 ชิ้น 20 กรัม)
43. ลายขูดด้านในปาก	(2 ชิ้น 50 กรัม)
44. ลายกดเป็นเส้นในกรอบสามเหลี่ยม ไม่เป็นระเบียบ	(1 ชิ้น 10 กรัม)
45. ลายกดเป็นเส้นขนานในกรอบสี่เหลี่ยม	(2 ชิ้น 20 กรัม)
46. ลายขดขนาดใหญ่	(2 ชิ้น 80 กรัม)
47. ลายเส้นดิ่งสลับเส้นเฉียงในกรอบสี่เหลี่ยมผืนผ้า	(1 ชิ้น 80 กรัม)
48. ลายกดเป็นเส้นดิ่งในกรอบเส้นขนาน	(21 ชิ้น 140 กรัม)
49. ลายกดเป็นขนดวงใหญ่ๆ	(1 ชิ้น 20 กรัม)
50. ลายเชือกทาบแบบก้างปลาในแนวตั้ง	(3 ชิ้น 30 กรัม)
51. ลายก้างปลาไม่เป็นระบบ	(1 ชิ้น 10 กรัม)
52. ลายกดเส้นดิ่งคั่นด้วยลายกดเส้นขนาน	(2 ชิ้น 20 กรัม)
53. ลายกดเป็นเส้นดิ่งสลับลายฟันปลาขนาน	(1 ชิ้น 30 กรัม)
54. ลายซิกแซกด้านใน	(1 ชิ้น 10 กรัม)
55. ลายกดเป็นเส้นขนาบสลับด้วยลายก้างปลาในแนวตั้ง	(3 ชิ้น 20 กรัม)
56. ลายฟันปลาในกรอบสามเหลี่ยม	(1 ชิ้น 15 กรัม)
57. ลายกดรูปสามเหลี่ยมในร่องคลื่น	(1 ชิ้น 50 กรัม)
58. ลายกดเป็นเส้นขนานและลายกดเส้นเฉียงทาบ	(1 ชิ้น 10 กรัม)
59. ลายกดเป็นเส้นขนานและลายฟันปลาคาดเฉียง	(1 ชิ้น 10 กรัม)
60. ลายขูดรอบๆ	(1 ชิ้น 15 กรัม)

ตารางจำแนกปริมาณเศษภาชนะดินเผาตามระดับชั้นดิน ที่พบจากการขุดค้นหลุม T.P.I

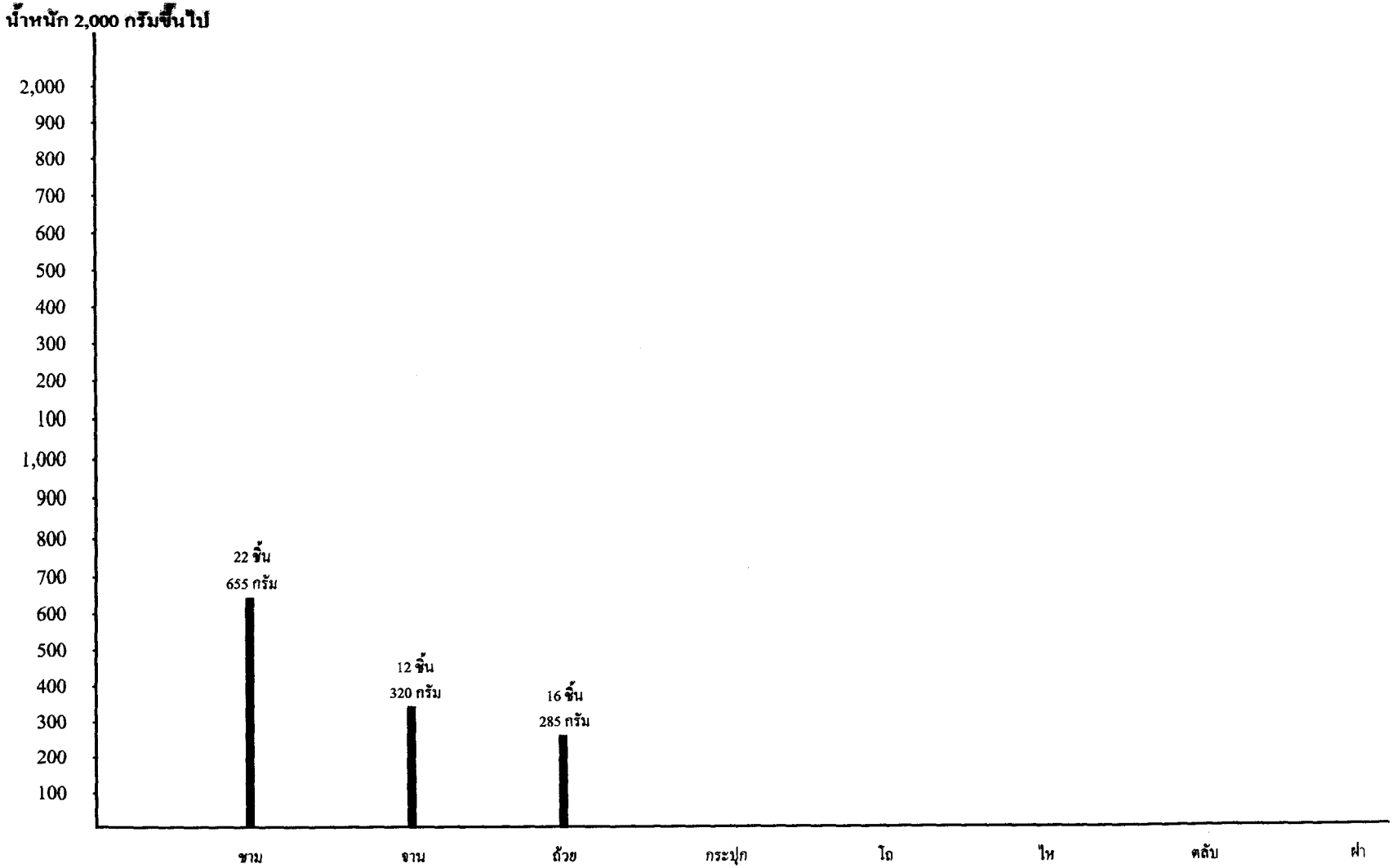
ชั้นดิน / ระดับ	Earthen ware	Stoneware				Porcelain							อื่นๆ
		บ้านบางปูน	แม่น้ำน้อย	เกาะน้อย	บ้านาง	ลายคราม (หมิง)	ลายคราม (ชิง)	เบญจรงค์ (หมิง)	เบญจรงค์ (ชิง)	เวียดนาม	ญี่ปุ่น	จีนลายไผ่	
140-160 cm.dt	1 ช. 380 ก.	-	4 ช. 1,130 ก.	1 ช. 5 ก.	1 ช. 30 ก.	8 ช. 145 ก.	-	8 ช. 70 ก.	-	2 ช. 70 ก.	2 ช. 40 ก.	3 ช. 35 ก.	-สีเขียวอ่อนไม่มีลาย 1 ช. 20 ก. -สีทามีลายดอกไม้ 1 ช. 30 ก. -เคลือบใส ไม่มีลาย 1 ช. 20 ก. -เคลือบใส ขอบปากสีน้ำตาล 1 ช. 15 ก.
160-180 cm.dt.	2 ช. 125 ก.	1 ช. 50 ก.	7 ช. 370 ก.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
180-200 cm.dt.	-	1 ช. 170 ก.	5 ช. 480 ก.	-	1 ช. 30 ก.	-	-	-	-	4 ช. 145 ก.	-	-	-
200-220 cm.dt.	-	-	1 ช. 470 ก.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
260-280 cm.dt.	-	-	2 ช. 200 ก.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
280-300 cm.dt.	51 ช. 1,980 ก.	4 ช. 270 ก.	8 ช. 650 ก.	-	7 ช. 170 ก.	19 ช. 440 ก.	17 ช. 250 ก.	7 ช. 75 ก.	-	3 ช. 40 ก.	4 ช. 105 ก.	14 ช. 315 ก.	-
300-320 cm.dt.	26 ช. 1,200 ก.	1 ช. 25 ก.	2 ช. 330 ก.	-	4 ช. 255 ก.	1 ช. 20 ก.	4 ช. 70 ก.	-	-	1 ช. 20 ก.	-	-	-สีเขียวอ่อน มีรอยขูดบางๆ 1 ช. 10 ก.
340-360 cm.dt.	59 ช. 1,640 ก.	15 ช. 3,150 ก.	9 ช. 600 ก.	-	2 ช. 40 ก.	-	-	-	-	-	-	-	-
360-380 cm.dt.	53 ช. 1,365 ก.	12 ช. 410 ก.	5 ช. 140 ก.	-	5 ช. 50 ก.	-	-	-	-	-	-	1 ช. 30 ก.	-สีน้ำตาล ไม่มีลาย 1 ช. 5 ก.
400-420 cm.dt.	78 ช. 795 ก.	9 ช. 690 ก.	8 ช. 315 ก.	1 ช. 30 ก.	4 ช. 80 ก.	4 ช. 65 ก.	-	-	-	-	-	-	-สีน้ำตาล ไม่มีลาย 1 ช. 15 ก.
420-440 cm.dt.	25 ช. 430 ก.	4 ช. 170 ก.	3 ช. 60 ก.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

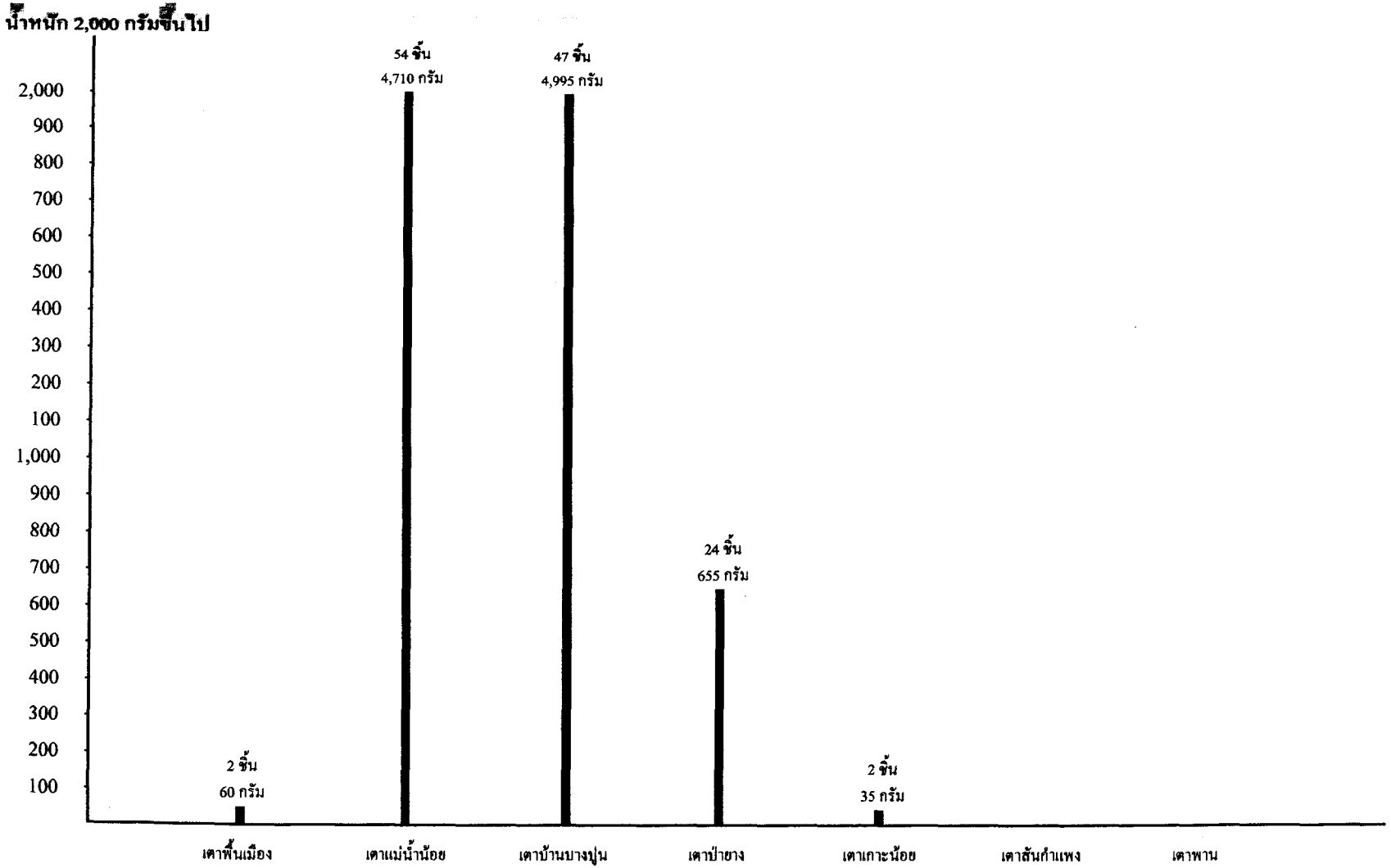
แผนภูมิแสดงปริมาณของเศษภาชนะดินเผา หลุมขุดค้น T.P.I

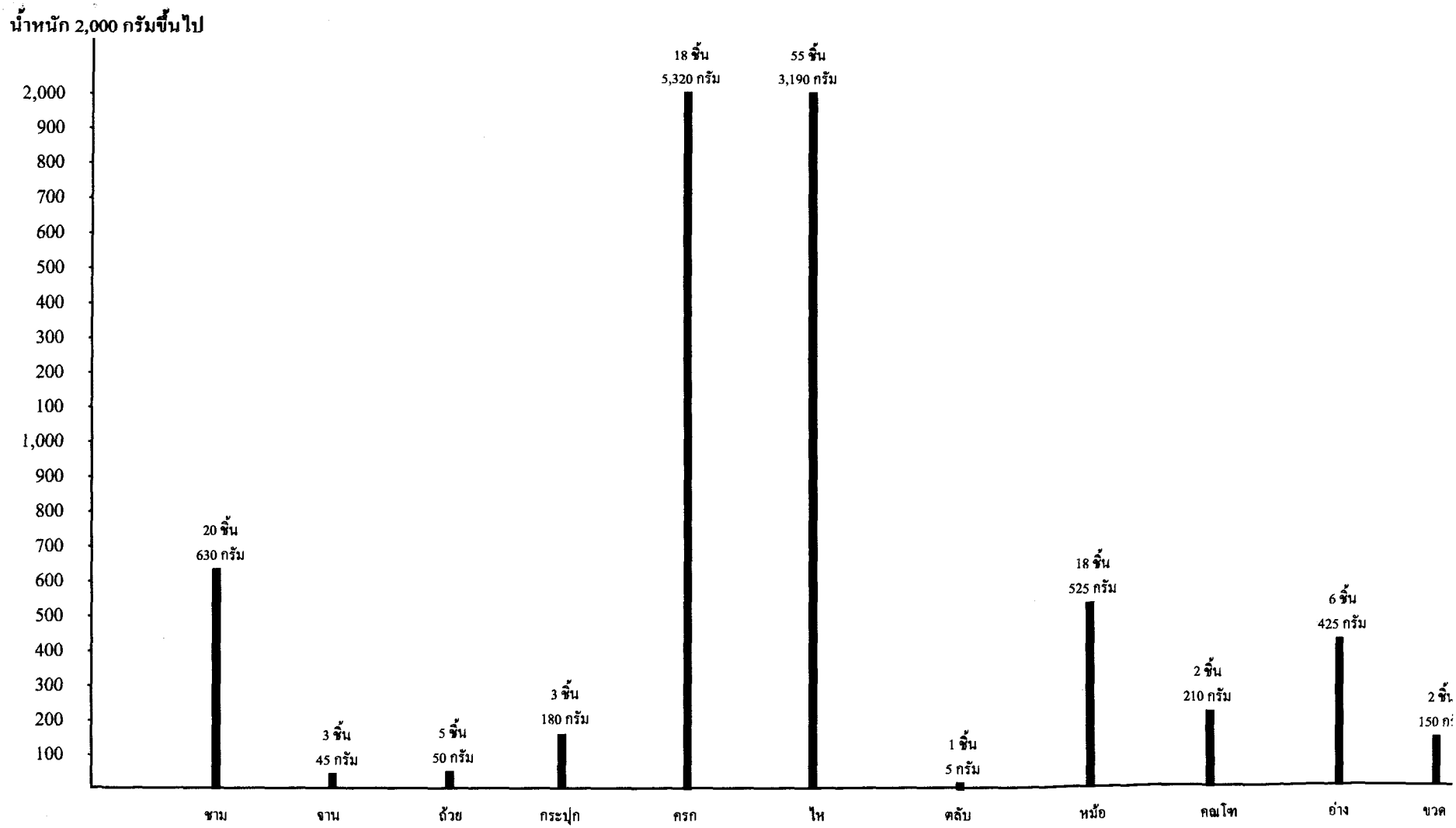
แผนภูมิแสดงประเภทของเศษภาชนะดินเผา (Porcelain) หลุมขุดค้น T.P.I

แผนภูมิแสดงชนิดของเศษภาชนะดินเผา (Porcelain) หลุมขุดค้น T.P.I

แผนภูมิแสดงปริมาณของเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) หลุมขุดค้น T.P.I

แผนภูมิแสดงชนิดของเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) หลุมขุดค้น T.P.I

ตารางแสดงรายการและปริมาณเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) ที่พบในหลุมขุดค้น T.P.I

ระดับ	รูปทรง	แหล่งผลิต							ชิ้น	กรัม
		พื้นเมือง	แม่น้ำน้อย	บ้านบางปูน	เกาะน้อย	ป่ายาง	สันกำแพง	พาน		
140 - 160 cm.dt.	ครก		/						2	800
	กระปุก		/							45
	ไห		/						1	95
	ไห		/						1	190
	ตลับ/ผอบ				/				1	5
	กระปุก					/			1	30
	หม้อ								3	80
	คณโฑ								1	170
160 - 180 cm.dt.	หม้อ		/						1	50
	ไห			/					1	50
	ครก		/						6	320
	หม้อ	/							1	40
	หม้อ	/							1	20
180 - 200 cm.dt.	ชาม					/			1	30
	ไห			/					1	170
	ไห	/							1	95
	ครก	/							1	180
	ครก	/							1	100
	กระปุก	/							1	90
	อ่าง	/							1	15
200 - 220 cm.dt.	**ครก**	/							1	470

ตารางแสดงรายการและปริมาณเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) ที่พบในหลุมขุดค้น T.P.I

ระดับ	รูปทรง	แหล่งผลิต							ชิ้น	กรัม
		พื้นเมือง	แม่น้ำน้อย	บ้านบางปูน	เกาะน้อย	ป่ายาง	สันกำแพง	พาน		
260 - 280 cm.dt.	ไห		/						1	40
	ไห		/						1	160
280 - 300 cm.dt.	ไห			/					1	100
	ไห			/					1	80
	อ่าง		/						1	90
	คณโฑ			/					1	40
	อ่าง			/					1	110
	ขวดปากบาน		/						1	60
	ไห		/						1	70
	ไห		/						1	150
	ไหมีหู		/						1	140
	ขวดปากบาน		/						1	90
	อ่าง		/						1	40
	ชาม		/						1	10
	ชาม					/			1	30
	ชาม					/			1	10
	ชาม					/			3	30
	ชาม					/			2	100
300 - 320 cm.dt.	ไห			/					1	25
	หม้อ		/						1	15
	ครก		/						1	280
	ชาม					/			1	180
	ชาม					/			2	60

ตารางแสดงรายการและปริมาณเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) ที่พบในหลุมขุดค้น T.P.I

ระดับ	รูปทรง	แหล่งผลิต							ชิ้น	กรัม
		พื้นเมือง	แม่น้ำน้อย	บ้านบางปูน	เกาะน้อย	ป่ายาง	สันกำแพง	พาน		
340 - 360 cm.dt.	จาน					/			1	10
	อ่างหรือชาม		/						1	70
	ไห		/						1	60
	ไห		/						1	220
	หม้อ		/						1	30
	หม้อ		/						3	100
	ไห		/						1	20
	ไห		/						1	100
	ไห			/					4	60
	ครก			/					1	70
	ไห			/					1	100
	หม้อ			/					1	40
	ไห			/					3	200
	ชาม					/			1	30
	หม้อ			/					1	20
	หม้อ			/					1	40
	ไห			/					1	70
	ครก			/					2	2,550
360 - 380 cm.dt.	ชาม			/					1	30
	ไห			/					1	30
	ไห			/					6	120
	ไห			/					1	60
	ไห			/					1	20
	ไห		/						1	30

ตารางแสดงรายการและปริมาณเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) ที่พบในหลุมขุดค้น T.P.I

ระดับ	รูปทรง	แหล่งผลิต							ชิ้น	กรัม
		พื้นเมือง	แม่น้ำน้อย	บ้านบางปูน	เกาะน้อย	ป่ายาง	สันกำแพง	พาน		
400 - 420 cm.dt.	ไห		/						1	50
	ไห		/						3	60
	ไห		/						2	100
	ไห		/						1	30
	อ่าง		/						1	70
	ไห		/						1	70
	หม้อ		/						2	30
	กระปุก		/						1	15
	ไห				/				1	30
	ไห			/					2	30
	ชาม			/					1	30
	ไห			/					1	50
	หม้อ			/					1	50
	ครก			/					2	470
	ไห			/					1	50
	ชาม			/					1	10
	ชาม					/			1	20
	ชาม					/			1	20
	ชาม					/			1	20
	จาน					/			1	20
420 - 440 cm.dt.	ครก			/					1	80
	ไห		/						2	40
	ชาม		/						1	20
	ไห			/					1	50

2.2 การศึกษาเศษภาชนะดินเผาที่พบในหลุมขุดค้น T.P.II

จากการขุดค้นหลุมขุดค้น T.P.II ในบริเวณพระราชวังหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้พบเศษภาชนะดินเผาประเภทเครื่องเคลือบ (porcelain) จำนวนทั้งสิ้น 63 ชิ้น 1,238 กรัม โดยแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้

เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน สมัยราชวงศ์หมิง 22 ชิ้น 465 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน สมัยราชวงศ์ชิง 7 ชิ้น 133 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องถ้วยเบญจรงค์ของจีน สมัยราชวงศ์หมิง 5 ชิ้น 100 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องถ้วยเบญจรงค์ของจีน สมัยราชวงศ์ชิง 1 ชิ้น 10 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน จากแหล่งเตาจีนภาคใต้ 11 ชิ้น 205 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของเวียตนาม 11 ชิ้น 205 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของญี่ปุ่น 2 ชิ้น 50 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบสีเดียว 4 ชิ้น 70 กรัม โดยพบในชั้นดินระดับต่างๆ ดังนี้

ระดับ 30 - 50 cm.dt. พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน สมัยราชวงศ์หมิง 5 ชิ้น 85 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน สมัยราชวงศ์ชิง 2 ชิ้น 105 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน จากแหล่งเตาจีนภาคใต้ 6 ชิ้น 175 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องถ้วยเบญจรงค์ของจีน สมัยราชวงศ์หมิง 1 ชิ้น 15 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของเวียตนาม 1 ชิ้น 50 กรัม

ระดับ 70 - 90 cm.dt. พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน สมัยราชวงศ์หมิง 7 ชิ้น 210 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน สมัยราชวงศ์ชิง 3 ชิ้น 15 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน จากแหล่งเตาจีนภาคใต้ 4 ชิ้น 20 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องถ้วยเบญจรงค์ของจีน สมัยราชวงศ์หมิง 3 ชิ้น 55 กรัม และเศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของญี่ปุ่น 1 ชิ้น 20 กรัม

ระดับ 90 -110 cm.dt. พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบเพียงเล็กน้อย โดยพบเศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของเวียตนาม 3 ชิ้น 20 กรัม

ระดับ 110 - 130 cm.dt. พบเพียงเศษภาชนะดินเผาเคลือบสีขาวใส 1 ชิ้น 10 กรัม

ระดับ 130 - 150 cm.dt. พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน สมัยราชวงศ์หมิง 7 ชิ้น 120 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน สมัยราชวงศ์ชิง 1 ชิ้น 10 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องถ้วยเบญจรงค์ของจีน สมัยราชวงศ์หมิง 1 ชิ้น 30 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องถ้วยเบญจรงค์ของจีน สมัยราชวงศ์ชิง 1 ชิ้น 10 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของเวียตนาม 5 ชิ้น 125 กรัม และเศษภาชนะดินเผาเคลือบสีเดียว 3 ชิ้น 60 กรัม

ระดับ 230 - 250 cm.dt. พบเพียงเศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน สมัยราชวงศ์ชิง 1 ชิ้น 3 กรัม

ระดับ 270 - 290 cm.dt. พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของญี่ปุ่น 1 ชิ้น 30 กรัม

ระดับ 320 -340 cm.dt. พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน สมัยราชวงศ์หมิง 3 ชิ้น 50 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน สมัยราชวงศ์ชิง 3 ชิ้น 50 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน จากแหล่งเตาจีนภาคใต้ 1 ชิ้น 10 กรัม และเศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของเวียตนาม 2 ชิ้น 10 กรัม

เศษภาชนะดินเผาเคลือบ (porcelain) ที่พบจากการขุดค้นหลุมขุดค้น T.P.II นี้สามารถแบ่งออกเป็นภาชนะชนิดต่างๆ ได้คือ

ภาชนะทรงชาม 14 ชิ้น 405 กรัม จาน 1 ชิ้น 50 กรัม ถ้วย 12 ชิ้น 100 กรัม กระปุก 1 ชิ้น 10 กรัม โถ 1 ชิ้น 100 กรัม ไห 1 ชิ้น 15 กรัม (ภาพถ่ายที่ 362)

จากการขุดค้นหลุมทดสอบ T.P.II ได้พบเศาภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (stoneware) จำนวนทั้งสิ้น 53 ชิ้น 2,570 กรัม โดยแบ่งเป็นภาชนะชนิดต่างๆ คือ หม้อ ชาม จาน ตลับ ไห ครก ขวด โดยพบในระดับชั้นต่างๆ ดังนี้

ระดับ 30 - 50 cm.dt. พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (stoneware) สีฟ้าเขียว จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม

ระดับ 70 - 90 cm.dt. พบชิ้นส่วนหม้อ สีน้ำตาล ผิวเรียบ จากแหล่งเตาพื้นเมือง (อยุธยา) จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อ สีน้ำตาลดำ ผิวเรียบ จากแหล่งเตาพื้นเมือง (อยุธยา) จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีเขียวไข่กา จากแหล่งเตาป่ายาง จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนจานสีดำและขาว เขียน สีดำเป็นเส้นยาว ใต้เคลือบสีขาวขุ่น จากแหล่งเตาสันกำแพง เชียงใหม่ จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนชามสีเขียว เคลือบสีเขียวไข่กา จากแหล่งเตาป่ายาง จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม

ระดับ 90 - 110 cm.dt. พบชิ้นส่วนภาชนะสีดำ ผิวเรียบ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีเขียวไข่กาเคลือบเขียวอมฟ้า มีลายดอกไม้ที่ก้นด้านใน จากแหล่งเตาป่ายาง ศรีสัชนาลัย (ภาพลายเส้นที่ 187) จำนวน 1 ชิ้น 100 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีเขียวไข่กา เคลือบเขียวอมฟ้า มีลายขูดเป็นรูปดอกไม้ จากแหล่งเตาป่ายาง ศรีสัชนาลัย จำนวน 1 ชิ้น 80 กรัม

ระดับ 110 - 130 cm.dt. พบชิ้นส่วนหม้อ สีน้ำตาล เคลือบสีน้ำตาล จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 70 กรัม

ระดับ 130 - 150 cm.dt. พบชิ้นส่วนชาม สีเขียว กลางก้นชามเขียนลาย จากแหล่งเตาป่ายาง จำนวน 1 ชิ้น 150 กรัม ชิ้นส่วนตลับ สีขาวดำ เขียนสีดำใต้เคลือบสีขาว จากแหล่งเตาป่ายาง (ภาพลายเส้นที่ 190)จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม

ระดับ 150 - 170 cm.dt. พบชิ้นส่วนไห สีดำผิวเรียบ เคลือบสีน้ำตาล จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนไห สีดำ ผิวเรียบ เคลือบสีน้ำตาลดำ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 170 กรัม

ระดับ 170 - 190 cm.dt. พบชิ้นส่วนไห สีเทานวล มีลายขูดรอบบ่า จากแหล่งเตาบ้านบาง ปูน จำนวน 1 ชิ้น 160 กรัม ชิ้นส่วนครก สีน้ำตาลดำ ผิวเรียบ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 210 กรัม

จำนวน 1 ชิ้น 160 กรัม ชิ้นส่วนครก สีน้ำตาลดำ ผิวเรียบ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 210 กรัม ชิ้นส่วนไห สีเทานวลมีลายกดเป็นจุดในร่องขนาน จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนไห สีน้ำตาลดำ เคลือบสีน้ำตาล จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 2 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีเขียวไข่กา จากแหล่งเตาป่ายาง ศรีสัชนาลัย จำนวน 2 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีเขียว มีลายขูดที่ขอบปากด้านในและขูดเป็นลายร่องดิ่งด้านนอก จากแหล่งเตาป่ายาง ศรีสัชนาลัย จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนจาน เขียนเส้นสีดำใต้เคลือบสีขาวขุ่น จากแหล่งเตาสันกำแพง เชียงใหม่ จำนวน 2 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีเขียว จากแหล่งเตาป่ายาง ศรีสัชนาลัย จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม

ระดับ 190 - 210 cm.dt. พบชิ้นส่วนไหขนาดเล็ก สีเขียวอมเทา เคลือบสีน้ำตาลอมเทา จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 2 ชิ้น 210 กรัม ชิ้นส่วนไห สีเขียวอมน้ำตาล เคลือบสีดำอมเขียว จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 70 กรัม ชิ้นส่วนไห สีเขียวอมน้ำตาล จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 15 กรัม

ระดับ 210 - 230 cm.dt. พบชิ้นส่วนไห สีน้ำตาลอมดำ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 140 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีเขียวไข่กา จากแหล่งเตาป่ายาง จำนวน 2 ชิ้น 55 กรัม

ระดับ 230 - 250 cm.dt. พบชิ้นส่วนขวดทรงสูง สีเทานวล ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางก้น 4 ซ.ม. จากแหล่งเตาบ้านบางปูน (ภาพลายเส้นที่ 194 ,ภาพถ่ายที่ 369) จำนวน 1 ชิ้น 80 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีเขียวไข่กา จากแหล่งเตาป่ายาง ศรีสัชนาลัย จำนวน 1 ชิ้น 5 กรัม

ระดับ 250 - 270 cm.dt. พบชิ้นส่วนหม้อ สีดำอมเทา ผิวเรียบ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อ สีเทานวล ผิวเรียบ จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 15 กรัม

ระดับ 270 - 290 cm.dt. พบชิ้นส่วนชาม สีเขียว จากแหล่งเตาป่ายาง จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีเขียว มีลายขูดเป็นร่องดิ่ง จากแหล่งเตาป่ายาง จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนจาน สีเขียว ผิวเรียบ จากแหล่งเตาป่ายาง จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนจาน สีเขียว จากแหล่งเตาป่ายาง จำนวน 11 ชิ้น 410 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีขาวนวล เขียนลายสีดำใต้เคลือบ สีขาวนวล จากแหล่งเตาสันกำแพง เชียงใหม่ จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีขาวขุ่น เขียนลายสีดำใต้เคลือบขาวนวล จากแหล่งเตาสันกำแพง เชียงใหม่ จำนวน 2 ชิ้น 30 กรัม

ระดับ 300 - 320 cm.dt. พบชิ้นส่วนไห สีน้ำตาลดำ ส่วนก้นตัดตรง จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 180 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีเขียว ด้านในมีลายขูดตัดกันเป็นตารางเฉียงๆ ด้านนอกขูดเป็นร่องขนาดใหญ่และหนา จากแหล่งเตาป่ายาง จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม

จากการขุดค้นหลุมขุดค้น T.P.II ได้พบเศษภาชนะดินเผา (earthenware) จำนวนทั้งสิ้น 87 ชิ้น 4,060 กรัม เป็นชิ้นส่วนครกดินเผา 1 ชิ้น อ่างดินเผา 4 ชิ้น คณโฑดินเผา 2 ชิ้น หม้อขนาดใหญ่ 4 ชิ้น พวยภาชนะ 1 ชิ้น ไหดินเผา 6 ชิ้น หม้อทะนน 69 ชิ้น เป็นผลผลิตจากเตาพื้นเมืองเกือบทั้งหมด มีเพียง 3 ชิ้นเท่านั้นที่เป็นภาชนะดินเผาจากเตาแม่น้ำน้อย และ1 ชิ้นจากแหล่งเตาเวียงท่ากาน จังหวัดเชียงใหม่ โดยพบในชั้นดินระดับต่างๆ ดังนี้ (ภาพถ่ายที่ 366)

ระดับ 30 - 50 cm.dt. พบชิ้นส่วนครกมีฐาน สีส้ม ผิวเรียบ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 230 กรัม

ระดับ 70 - 90 cm.dt. พบชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วน

หม้อทะนน สีดำ มีลายก้างปลา จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ ผิวเรียบ จำนวน 2 ชิ้น 60 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายตีและทาบ จำนวน 1 ชิ้น 90 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีแดง มีลายคล้ายคลื่นและฟันปลา จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายขีดเล็กๆ เป็นแถว มีเส้นคั่นระหว่างลายขีด จำนวน 2 ชิ้น 60 กรัม ชิ้นส่วนหม้อขนาดใหญ่ สีส้ม มีลายขูดรอบๆขอบปาก จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 250 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 3 ชิ้น 100 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดคล้ายดอกไม้ จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายฟันปลาแนวดิ่ง จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายคล้ายก้างปลาหันเข้าหากัน ทั้งสี่ด้าน จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม

ระดับ 90 - 110 cm.dt. พบชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายเส้นดิ่งสลับเส้นเฉียง จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม

ระดับ 110 - 130 cm.dt. พบเศษหม้อทะนน สีส้มนวล ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนอ่างสีส้ม มีลายขีดเฉียงตัดกันเป็นตาราง จำนวน 1 ชิ้น 120 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายขีดเฉียง จำนวน 1 ชิ้น 120 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นเส้นเฉียงห่างๆ จำนวน 1 ชิ้น 90 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีเทาแดง มีลายกดเป็น เส้นดิ่ง จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนหม้อขนาด ใหญ่ สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 2 ชิ้น 220 กรัม ชิ้นส่วนไห สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 5 ชิ้น 100 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายขูดขนานกัน จำนวน 2 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 2 ชิ้น 15 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายกดเป็นเส้นเฉียง และลายฟันปลาเฉียง จำนวน 1 ชิ้น 130 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายฟันปลาขนานกัน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายฟันปลาขนานและลายกดเป็นเส้นขนานกัน จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายฟันปลาขนานกันในกรอบลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อขนาดใหญ่ สีส้ม มีลายขูด 1 รอย จำนวน 1 ชิ้น 160 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายกดเป็นเส้นขนานและลายฟันปลาขนานกัน จำนวน 2 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ ผิวเรียบ จำนวน 3 ชิ้น 40 กรัม

ระดับ 190 - 210 cm.dt. พบชิ้นส่วนคณโฑ สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 15 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายขูดเป็นเส้นขนานและเส้นดิ่ง จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายขูด 1 รอยรอบไหล่ จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 70 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายขูดรอบไหล่ ลายกดด้วยไม้ จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม

ระดับ 210 - 230 cm.dt. พบชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายขูด 3 รอยที่ขอบปาก จำนวน 2 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนคณโฑหรือคณฑี สีแดง มีรอยน้ำเคลือบสีแดง และลายขูดและกดเป็นลายคล้ายดอกไม้ กลีบบัว จากแหล่งเตาเวียงท่ากาน เชียงใหม่ (ภาพลายเส้นที่ 193,ภาพถ่ายที่ 365)

จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม

ระดับ 250 - 270 cm.dt. พบชิ้นส่วนพวยภาชนะ สีส้ม มีรอยน้ำเคลือบสีแดง จำนวน 1 ชิ้น 5 กรัม ชิ้นส่วนหม้อขนาดเล็ก สีดำ มีลายกดรอยใหญ่ๆ ไม่เป็นระเบียบ จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายขูดที่ไหล่ จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็น เส้นขนาน จำนวน 1 ชิ้น 5 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ ผิวเรียบ จำนวน 4 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นโค้ง จำนวน 1 ชิ้น 140 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายขูดรอบบ่า จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม

ระดับ 270 - 290 cm.dt. พบชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้มนวล มีลายกดนูน เป็นลายคล้ายฟันปลาในแนวนอน จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนหม้อ สีเทา ส่วนก้นตัดตรง ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน ผิวนวล มีลายกดนูนด้วยหอยแครง จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล ผิวเรียบ จำนวน 2 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายคล้ายกลีบบัวหรือกลีบดอกไม้ จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีเทานวล มีลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 2 ชิ้น 30 กรัม

ระดับ 300 - 320 cm.dt. พบชิ้นส่วนอ่างขนาดใหญ่ สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 290 กรัม ชิ้นส่วนอ่าง สีส้ม มีลายเส้นขนาน และลายเส้นเฉียงตัดกัน จำนวน 1 ชิ้น 140 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นเฉียง และลายฟันปลาเฉียง จำนวน 2 ชิ้น 100 กรัม ชิ้นส่วนหม้อก้นตัด สีส้ม ก้นตัดเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 70 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายเส้นเฉียงสั้นๆ สลับเส้นขนานในกรอบสี่เหลี่ยม ผืนผ้า จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม

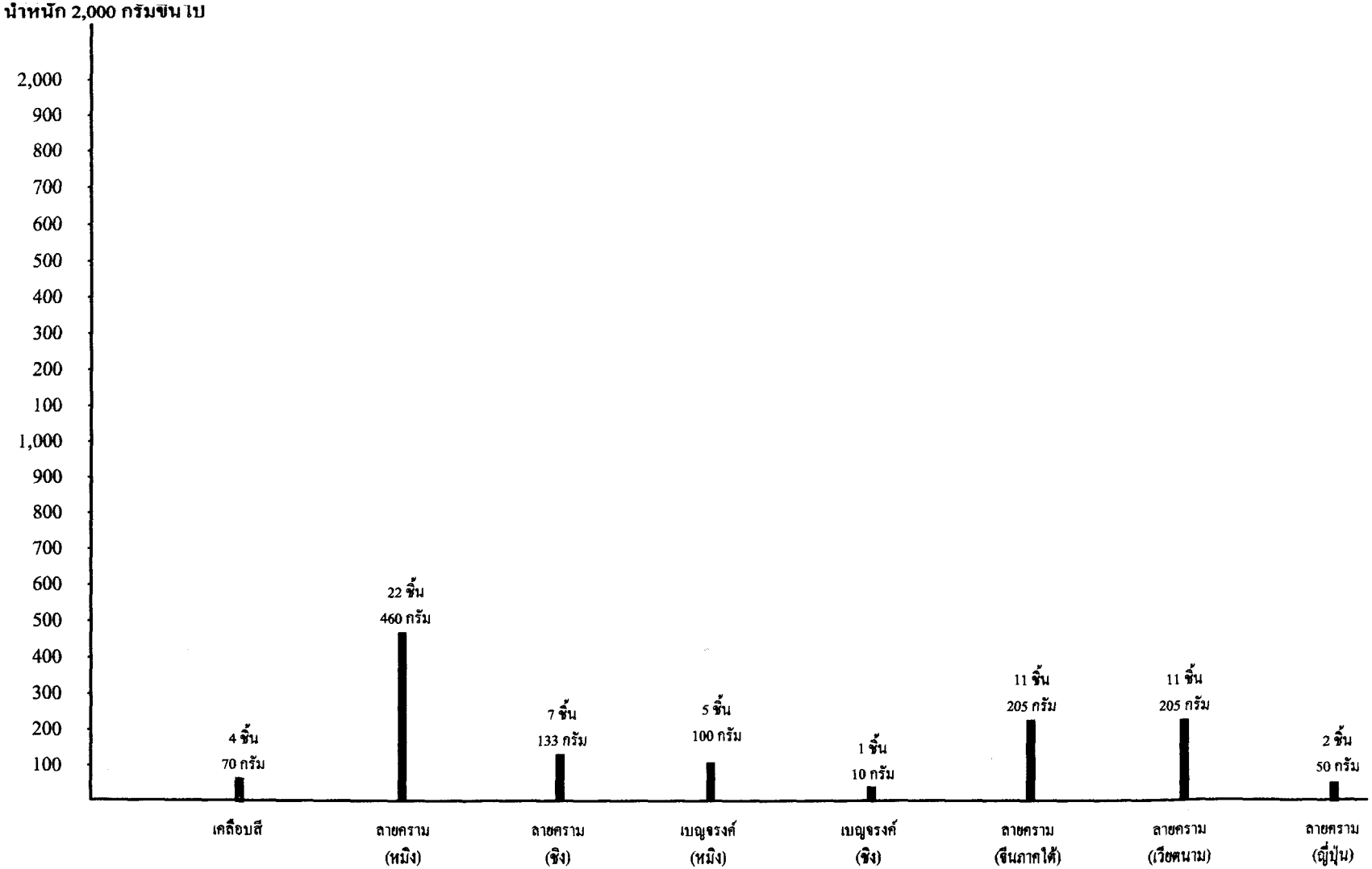
ระดับ 320 - 340 cm.dt. พบชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนอ่างขนาดเล็ก สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 100 กรัม

การจำแนกลายภาชนะดินเผา (Earthenware) ที่พบในหลุมขุดค้น T.P.II

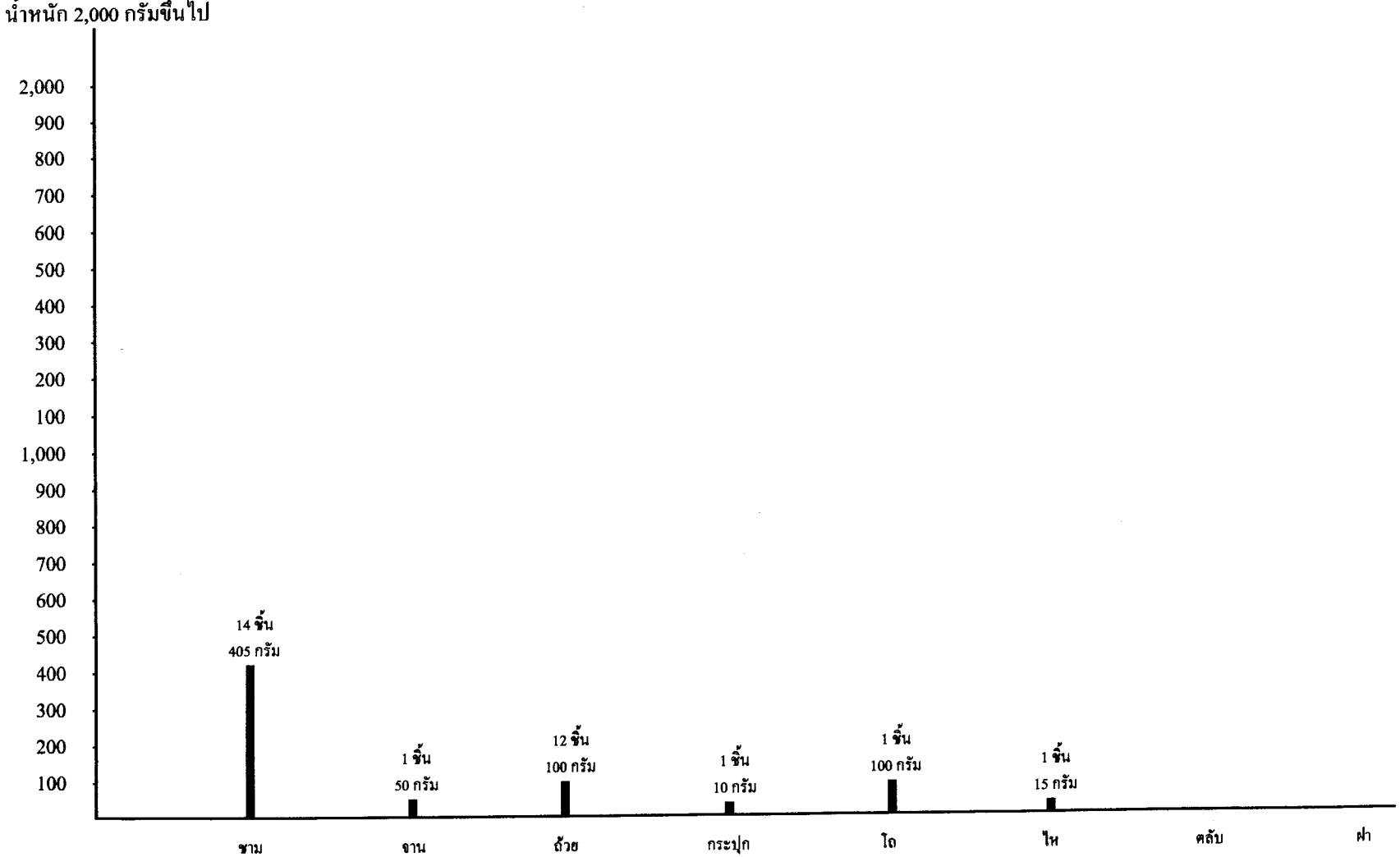
1. ลายก้างปลา	(1 ชิ้น 30 กรัม)
2. ลายตีและทาบ	(1 ชิ้น 90 กรัม)
3. ลายคลื่นและฟันปลา	(1 ชิ้น 50 กรัม)
4. ลายขีดเล็กๆ เป็นแถวมีเส้นคั่นระหว่างลายขีด	(2 ชิ้น 60 กรัม)
5. ลายขูดรอบๆ ขอบปาก	(1 ชิ้น 250 กรัม)
6. ลายกดคล้ายดอกไม้	(1 ชิ้น 20 กรัม)
7. ลายฟันปลาในแนวดิ่ง	(1 ชิ้น 20 กรัม)
8. ลายคล้ายก้างปลาหันเข้าหากันสี่ด้าน	(1 ชิ้น 50 กรัม)
9. ลายเส้นดิ่งสลับเส้นเฉียง	(1 ชิ้น 30 กรัม)
10. ลายขีดเฉียงตัดกันเป็นตาราง	(1 ชิ้น 120 กรัม)
11. ลายขีดเส้นเฉียง	(1 ชิ้น 120 กรัม)
12. ลายกดเป็นเส้นเฉียงต่างๆ	(1 ชิ้น 90 กรัม)
13. ลายกดเป็นเส้นดิ่ง	(1 ชิ้น 20 กรัม)
14. ลายขูดขนานกัน	(2 ชิ้น 30 กรัม)
15. ลายกดเป็นเส้นขนาน	(7 ชิ้น 80 กรัม)
16. ลายกดเป็นเส้นเฉียงและลายฟันปลาเฉียง	(3 ชิ้น 230 กรัม)
17. ลายฟันปลาขนานกัน	(1 ชิ้น 20 กรัม)
18. ลายฟันปลาขนานและลายกดเป็นเส้นขนาน	(3 ชิ้น 70 กรัม)
19. ลายฟันปลาขนานในกรอบ ลายกดเป็นเส้นขนาน	(1 ชิ้น 10 กรัม)
20. ลายขูด 1 รอย	(2 ชิ้น 170 กรัม)
21. ลายขูดเป็นเส้นขนานและเส้นดิ่ง	(1 ชิ้น 30 กรัม)
22. ลายขูดรอบไหล่และลายกดด้วยไม้	(1 ชิ้น 30 กรัม)
23. ลายขูด 3 รอยที่ขอบปาก	(2 ชิ้น 30 กรัม)
24. ลายขูดและกดเป็นลายคล้ายดอกไม้และกลีบบัว	(1 ชิ้น 40 กรัม)
25. ลายกดเป็นรอยขนาดใหญ่ ไม่เป็นระเบียบ	(1 ชิ้น 10 กรัม)
26. ลายขูดที่ไหล่	(1 ชิ้น 20 กรัม)
27. ลายกดเป็นเส้นโค้ง	(1 ชิ้น 140 กรัม)
28. ลายขูดรอบบ่า	(1 ชิ้น 40 กรัม)
29. ลายกดนูนเป็นลายคล้ายฟันปลาในแนวนอน	(1 ชิ้น 40 กรัม)
30. ลายกดนูนด้วยหอยแครง	(1 ชิ้น 20 กรัม)
31. ลายคล้ายกลีบบัวหรือกลีบดอกไม้	(1 ชิ้น 30 กรัม)
32. ลายเส้นขนานและเส้นเฉียงตัดกัน	(1 ชิ้น 140 กรัม)
33. ลายเส้นเฉียงสั้นๆ สลับเส้นขนานในกรอบสี่เหลี่ยมผืนผ้า	(1 ชิ้น 50 กรัม)

ตารางจำแนกปริมาณเศษภาชนะดินเผาตามระดับชั้นดิน ที่พบจากการขุดค้นหลุม T.P.II

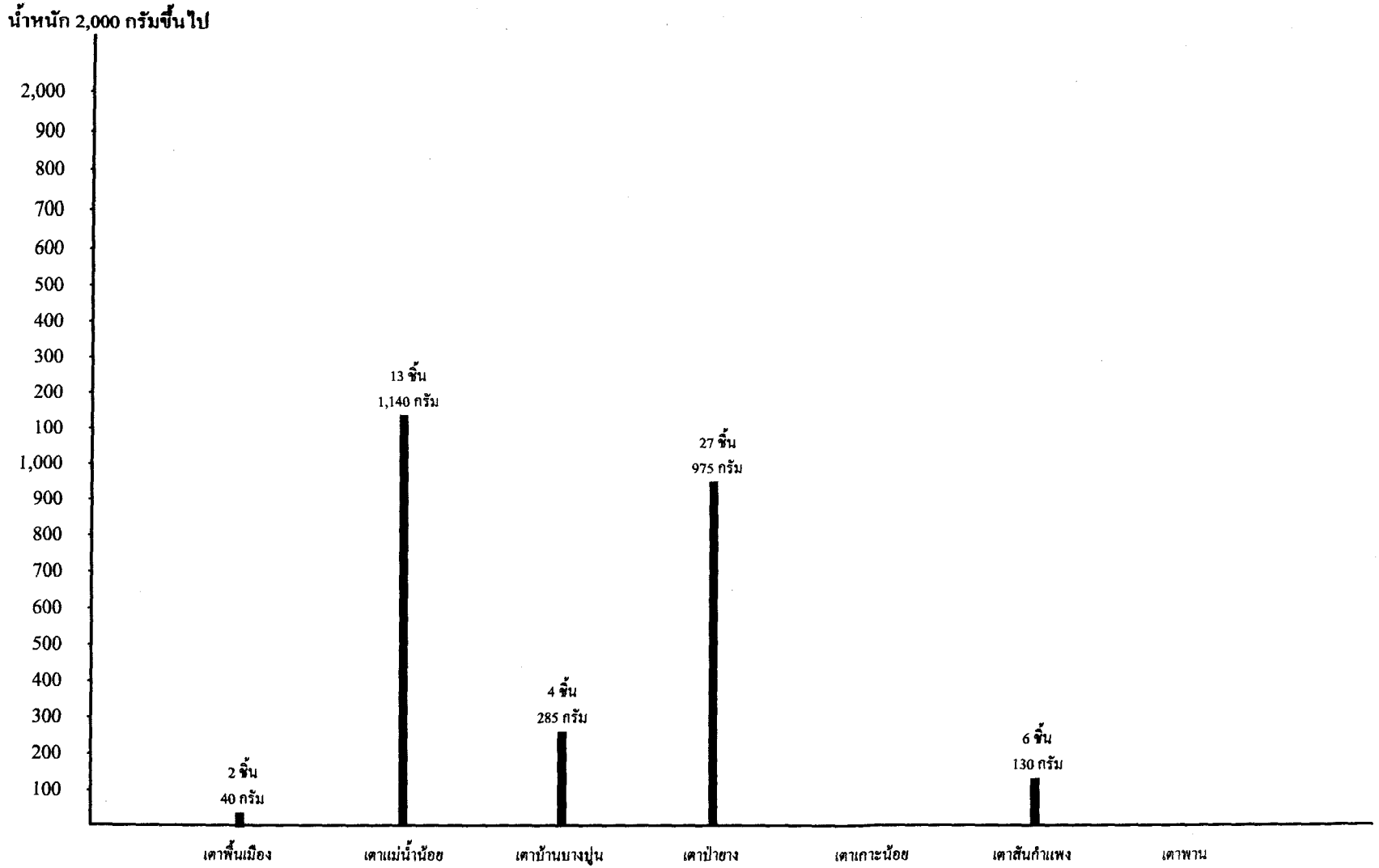
ชั้นดิน / ระดับ	Earthen ware	Stoneware				Porcelain							อื่นๆ
		บ้านบางปูน	แม่น้ำน้อย	เกาะน้อย	ป่าขาง	สายคราม (หมิง)	สายคราม (ชิง)	เบญจรงค์ (หมิง)	เบญจรงค์ (ชิง)	เวียดนาม	ญี่ปุ่น	จีนลายใต้	
30-50 cm.dt	1ช. 230ก.	-	-	-	-	5ช. 85ก.	2ช. 105ก.	6ช. 175ก.	-	1ช. 50ก.	-	6ช. 175ก.	-
70-90 cm.dt.	17ช. 790ก.	-	-	-	2ช. 30ก.	7ช. 210ก.	3ช. 15ก.	3ช. 55ก.	-	-	-	4ช. 20ก.	-เครื่องถ้วยสันกำแพง 1 ช. 20 ก.
90-110 cm.dt	2ช. 60ก.	-	-	-	2ช. 180ก.	-	-	-	-	3ช. 20ก.	-	-	-
110-130 cm.dt.	4ช. 350ก.	-	1ช. 70ก.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-สีขาวใส 1 ช. 10 ก.
130-150 cm.dt.	5ช. 310ก.	-	-	-	2ช. 160ก.	7ช. 120ก.	1ช. 10ก.	1ช. 30ก.	1ช. 10ก.	5ช. 125ก.	-	-	-สีเขียวอ่อน 1 ช. 10 ก. -สีเขียวไข่กา 1 ช. 20 ก. -สีขาวนวล 1 ชิ้น 30 ก.
170-190 cm.dt.	20ช. 585ก.	2ช. 200ก.	3ช. 240ก.	-	4ช. 50ก.	-	-	-	-	-	-	-	-เครื่องถ้วยสันกำแพง 2 ช. 30 ก. -เวียงท่ากาน 1 ช. 40 ก.
190-210 cm.dt.	6ช. 795ก.	-	4ช. 295ก.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
210-230 cm.dt.	5ช. 270ก.	-	1ช. 140ก.	-	2ช. 55ก.	-	-	-	-	-	-	-	-
230-250 cm.dt.	-	1ช. 80ก.	-	-	1ช. 5ก.	-	1ช. 3ก.	-	-	-	-	-	-
250-270 cm.dt.	11ช. 290ก.	-	2ช. 35ก.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
270-290 cm.dt.	8ช. 190ก.	-	-	-	13ช. 470ก.	-	-	-	-	-	1ช. 30ก.	-	-เครื่องถ้วยสันกำแพง 3 ช. 80 ก.
300-320 cm.dt.	6ช. 650ก.	-	1ช. 180ก.	-	1ช. 30ก.	-	-	-	-	-	-	-	-
320-340 cm.dt.	2ช. 140ก.	-	-	-	-	3ช. 50ก.	-	-	-	2ช. 10ก.	-	1ช. 10ก.	-

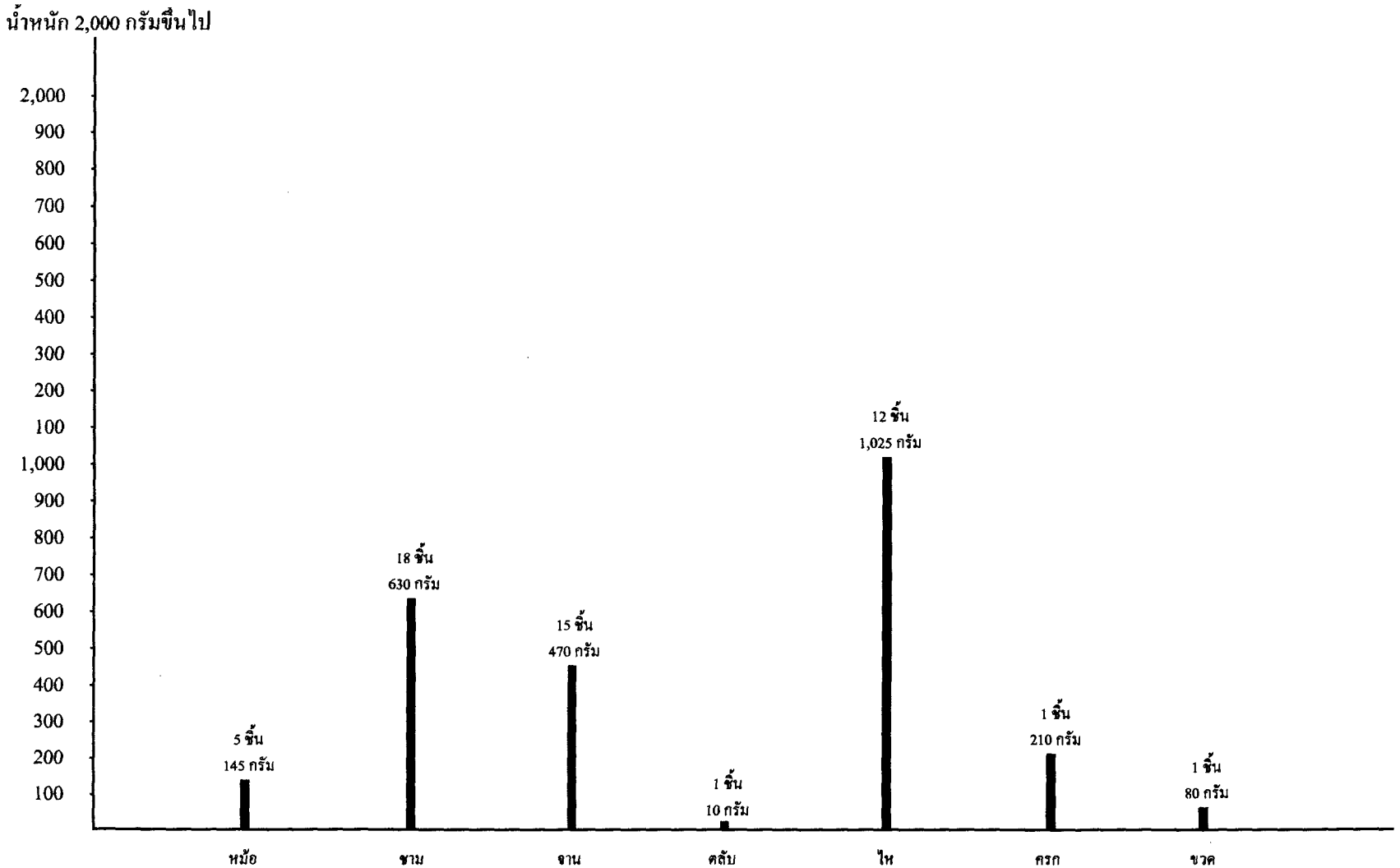
แผนภูมิแสดงประเภทของเศษภาชนะดินเผา (Porcelain) หลุมขุดค้น T.P.II

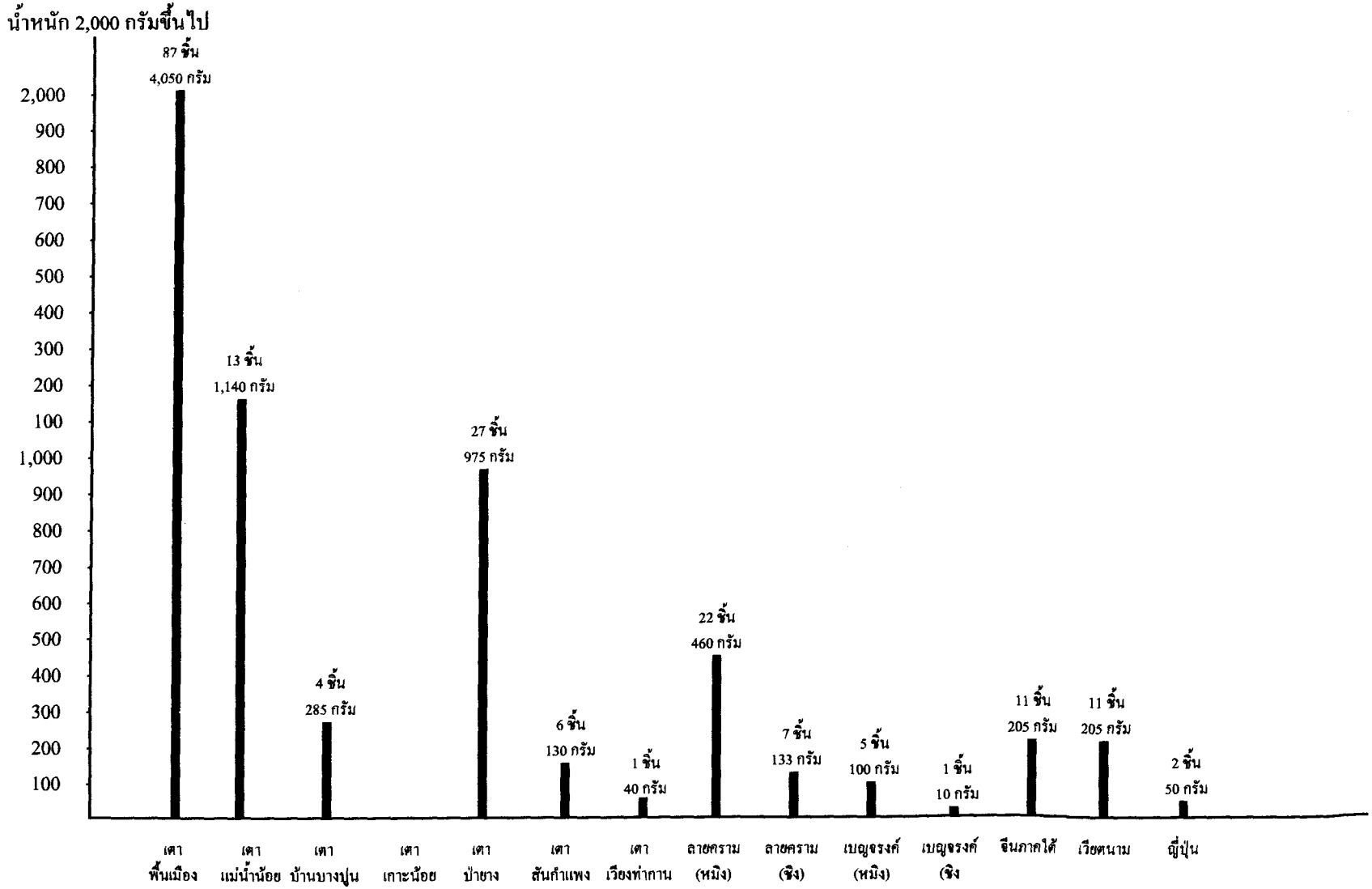
แผนภูมิแสดงชนิดของเศษภาชนะดินเผา (Porcelain) หลุมขุดค้น T.P.II

แผนภูมิแสดงประเภทของเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) หลุมขุดค้น T.P.II

แผนภูมิแสดงชนิดของเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) หลุมขุดค้น T.P.II

แผนภูมิแสดงปริมาณของเศษภาชนะดินเผา หลุมขุดค้น T.P.II

ตารางแสดงรายการและปริมาณเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) ที่พบในหลุมขุดค้น T.P.II

ระดับ	รูปทรง	แหล่งผลิต							ชิ้น	กรัม
		พื้นเมือง	แม่น้ำน้อย	บ้านบางปูน	เกาะน้อย	ป่ายาง	สันกำแพง	พาน		
70 - 90 cm.dt.	หม้อ	/							1	20
	หม้อ	/							1	20
	ชาม					/			1	20
	จาน						/		1	20
	ชาม					/			1	10
90 - 110 cm.dt.	ชาม					/			1	100
	ชาม					/			1	80
110 - 130 cm.dt.	หม้อ		/						1	70
130 - 150 cm.dt.	ชาม					/			1	150
	ตลับ					/			1	10
150 - 170 cm.dt.	ไห		/						1	10
	ไห		/						1	170
170 - 190 cm.dt.	ไห			/					1	160
	ครก		/						1	210
	ไห			/					1	40
	ไห		/						2	30
	ชาม					/			2	20
	ชาม					/			1	20
	จาน						/		2	30
	ชาม					/			1	10

ตารางแสดงรายการและปริมาณเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) ที่พบในหลุมขุดค้น T.P.II

ระดับ	รูปทรง	แหล่งผลิต							ชิ้น	กรัม
		พื้นเมือง	แม่น้ำน้อย	บ้านบางปูน	เกาะน้อย	ป่ายาง	สันกำแพง	พาน		
190 - 210 cm.dt.	ไห		/						2	210
	ไห		/						1	70
	ไห		/						1	15
210 - 230 cm.dt.	ไห		/						1	140
	ชาม					/			2	55
230 - 250 cm.dt.	ขวด			/					1	80
	ชาม					/			1	5
250 - 270 cm.dt.	หม้อ		/						1	20
	หม้อ		/						1	15
270 - 290 cm.dt.	ชาม					/			1	30
	ชาม					/			1	20
	จาน					/			1	10
	จาน					/			11	410
	ชาม						/		1	50
	ชาม						/		1	50
300 - 320 cm.dt.	ไห		/						1	180
	ชาม					/			1	30

2.3 การศึกษาเศษภาชนะดินเผาที่พบในหลุมขุดค้น T.P.III

จากการขุดค้นหลุมขุดค้น T.P.III ในบริเวณพระราชวังหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้พบเศษภาชนะดินเผาประเภทเครื่องเคลือบ (porcelain) จำนวนทั้งสิ้น 59 ชิ้น 1,285 กรัม โดยแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้คือ

เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน สมัยราชวงศ์หมิง 24 ชิ้น 540 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน สมัยราชวงศ์ชิง 9 ชิ้น 110 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน จากแหล่งเตาจีนภาคใต้ 18 ชิ้น 450 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องถ้วยเบญจรงค์ของจีน สมัยราชวงศ์หมิง 2 ชิ้น 20 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของเวียตนาม 2 ชิ้น 35 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของญี่ปุ่น 1 ชิ้น 10 กรัม และเศษภาชนะดินเผาเคลือบสีเดียว 3 ชิ้น 120 กรัม โดยพบในชั้นดินระดับต่างๆกัน คือ

ระดับ 40 - 60 cm.dt. พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน สมัยราชวงศ์หมิง 4 ชิ้น 70 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน สมัยราชวงศ์ชิง 2 ชิ้น 30 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน จากแหล่งเตาจีนภาคใต้ 8 ชิ้น 245 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องถ้วยเบญจรงค์ของจีน สมัยราชวงศ์หมิง 1 ชิ้น 5 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของเวียตนาม 1 ชิ้น 15 กรัม และเศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของญี่ปุ่น 1 ชิ้น 10 กรัม

ระดับ 80 - 120 cm.dt. พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน สมัยราชวงศ์หมิง 9 ชิ้น 240 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน จากแหล่งเตาจีนภาค ใต้ 7 ชิ้น 180 กรัม

ระดับ 100 - 120 cm.dt. พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน สมัยราชวงศ์หมิง 3 ชิ้น 20 กรัม และเศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน สมัยราชวงศ์ชิง 6 ชิ้น 60 กรัม

ระดับ 120 - 140 cm.dt. พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน สมัยราชวงศ์หมิง 6 ชิ้น 120 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน จากแหล่งเตาจีนภาค ใต้ 2 ชิ้น 20 กรัม เศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของเวียตนาม 1 ชิ้น 20 กรัม และเศษภาชนะดินเผาเคลือบสีเดียว 2 ชิ้น 70 กรัม

ระดับ 140 - 160 cm.dt. พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน สมัยราชวงศ์หมิง 2 ชิ้น 40 กรัม และเศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องถ้วยเบญจรงค์ของจีน สมัยราชวงศ์ หมิง 1 ชิ้น 15 กรัม

ระดับ 180 - 200 cm.dt. พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน สมัยราชวงศ์ชิง 1 ชิ้น 20 กรัม

ระดับ 200 - 220 cm.dt. พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบประเภทเครื่องลายครามของจีน จาก

แหล่งเตาจีนภาคใต้ 1 ชิ้น 5 กรัม และเศษภาชนะดินเผาเคลือบสีเขียว 1 ชิ้น 50 กรัม

โดยเศษภาชนะดินเผาที่พบในหลุมขุดค้น T.P.III นี้สามารถแยกเป็นภาชนะชนิดต่างๆ ได้คือ ภาชนะประเภทชาม 18 ชิ้น 465 กรัม จาน 1 ชิ้น 20 กรัม และฝา 1 ชิ้น 30 กรัม (ภาพถ่ายที่ 370)

จากการขุดค้นหลุมขุดค้น T.P.III ในบริเวณพระราชวังหลวง ได้พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (stoneware) จำนวนทั้งสิ้น 53 ชิ้น 4,380 กรัม แบ่งออกเป็นภาชนะชนิดต่างๆ คือ ชาม จาน ไห หม้อ ครก (ภาพถ่ายที่ 374-375) โดยพบในชั้นดินระดับต่างๆ ดังนี้

ระดับ 40 - 60 cm.dt. พบชิ้นส่วนไห สีเทาอมน้ำตาล ผิวเรียบ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 120 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีเทาอมเขียวอ่อน เคลือบสีเขียวอ่อน จากแหล่งเตาสันกำแพง จำนวน 1 ชิ้น 120 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีเขียวอ่อน ด้านในมีรอยขีดวงกลม จากแหล่งเตาสันกำแพง จำนวน 1 ชิ้น 270 กรัม

ระดับ 60 - 80 cm.dt. พบชิ้นส่วนไห สีน้ำตาลอมดำ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 130 กรัม ชิ้นส่วนหม้อ สีเทานวล มีลายกลีบบัว จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนไห สีเทานวล มีลายขูดเป็นแนว 5 แนว จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนครก สีดำอม น้ำตาล มีลายขูดเป็นร่องใหญ่ๆ 2 ร่อง จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนไห สีดำอมน้ำตาล มีลายขูดเป็นลายคล้ายคลื่น จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนจาน สีขาวแกมเหลือง จากแหล่งเตาสันกำแพงเชียงใหม่ จำนวน 1 ชิ้น 60 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีขาวขุ่น มีลายพันธุ์พฤกษา สีดำ ใต้เคลือบ จากแหล่งเตาสันกำแพง (ภาพลายเส้นที่ 198)1 ชิ้น 10 กรัม

ระดับ 80 - 100 cm.dt. พบชิ้นส่วนไห สีดำอมน้ำตาล จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 140 กรัม ชิ้นส่วนไห สีดำอมน้ำตาล จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อขนาด เล็ก สีดำ ผิวเรียบ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนไห สีดำอมแทา ผิวเรียบ จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 180 กรัม ชิ้นส่วนไห สีเทานวล ผิวเรียบ จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 350 กรัม ชิ้นส่วนไห สีเทานวล มีลายกดและปั้นแปะ เป็นจุดวงกลมและขีดใต้เส้นคู่ จากแหล่งเตาบ้าน บางปูน (ภาพลายเส้นที่ 199) จำนวน 1 ชิ้น 650 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีขาวขุ่น มีลายขูดสีแดง จากแหล่งเตาสันกำแพง (ภาพลายเส้นที่ 200) จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีเขียวอ่อน จากแหล่งเตาพาน (เตาโป่งแดง) จำนวน 1 ชิ้น 60 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีเขียวไข่กา จากแหล่งเตาป่ายาง จำนวน 2 ชิ้น 100 กรัม

ระดับ 100 - 120 cm.dt. ชิ้นส่วนหม้อปากผาย สีน้ำตาลอมดำ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 100 กรัม ชิ้นส่วนหม้อปากผาย สีน้ำตาลอมดำ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 15 กรัม ชิ้นส่วนไห สีเทานวล ผิวเรียบ จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีขาวขุ่น เขียนสีดำใต้เคลือบ จากแหล่งเตาสันกำแพง จำนวน 1 ชิ้น 70 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีเขียวอ่อน เขียนสีดำใต้เคลือบ จากแหล่งเตาสันกำแพง จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีขาวนวล เขียนลายสีฟ้าและสีดำใต้เคลือบ จากแหล่งเตาสันกำแพง จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนชามสีเขียว จากแหล่งเตาป่าย่าง ศรีสัชนาลัย จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม

ระดับ 120 - 140 cm.dt. พบชิ้นส่วนไห สีน้ำตาลอมดำ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น

100 กรัม ชิ้นส่วนจานเคลือบสีเขียว จากแหล่งเตาป่ายาง จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนครก สีน้ำตาลอมดำ มีลายขูดรอบปาก จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนไห สีเทาดำ มีลายขูดเป็น แนว 5 แนว จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนไห สีเทานวล ผิวเรียบ จากแหล่งเตา บ้านบางปูน จำนวน 3 ชิ้น 200 กรัม ชิ้นส่วนไห สีน้ำตาลอมดำ มีหู จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนไห สีน้ำตาลอมเทา จากแหล่งเตาเกาะน้อย ศรีสัชนาลัย จำนวน 1 ชิ้น 100 กรัม

ระดับ 140 - 160 cm.dt. พบชิ้นส่วนไหขนาดเล็ก สีดำ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม

ระดับ 160 - 180 cm.dt. พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (stoneware) สีขาวนาล จากแหล่งเตาป่ายาง จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีเขียว จากแหล่งเตาป่ายาง จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนไห สีดำ ผิวเรียบ จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 240 กรัม ชิ้นส่วนไห สีเทาอมดำ มีลายขูดขนาดใหญ่ และลายกดประทับในกรอบเป็นรูปต่างๆ จากแหล่งเตาบ้านบางปูน (ภาพลายเส้นที่ 206)จำนวน 1 ชิ้น 200 กรัม

ระดับ 180 - 200 cm.dt. พบชิ้นส่วนไห สีนวลอมเทา มีลายกดด้วยหอยแครงบน จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 140 กรัม ชิ้นส่วนไห สีเทาอมขาว มีลายกลีบบัวคว่ำลง จากแหล่งเตาบ้านบางปูน (ภาพลายเส้นที่ 205) จำนวน 1 ชิ้น 60 กรัม

ระดับ 200 - 220 cm.dt. พบชิ้นส่วนภาชนะสีน้ำตาลอมดำ ผิวเรียบ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 150 กรัม ชิ้นส่วนไห สีเทาอมนวล มีรอยขูด 3 รอยที่ปาก จากแหล่งเตาบ้านบางปูน จำนวน 1 ชิ้น 120 กรัม ชิ้นส่วนไหขนาดเล็ก สีเขียวอมน้ำตาล ผิวเรียบ จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีเขียว จากแหล่งเตาป่ายาง จำนวน 2 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีเขียว จากแหล่งเตาป่ายาง จำนวน 2 ชิ้น 60 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีเขียว มีลายขูดเป็นวงกลม จากแหล่งเตาป่ายาง จำนวน 1 ชิ้น 15 กรัม ชิ้นส่วนชาม สีขาวขุ่น จากแหล่งเตาสันกำแพง จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนจาน สีขาวขุ่น เขียนลายสีดำ ใต้เคลือบ จากแหล่งเตาสันกำแพง จำนวน 2 ชิ้น 30 กรัม

จากการขุดค้นหลุมขุดค้น T.P.III ในบริเวณพระราชวังหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้พบเศษภาชนะดินเผา (earthenware) จำนวนทั้งสิ้น 104 ชิ้น 5,345 กรัม เป็นชิ้นส่วนอ่างดินเผา 2 ชิ้น ชามดินเผา 2 ชิ้น โอ่งดินเผา 1 ชิ้น หม้อมีเชิง 1 ชิ้น คณโฑดินเผา 1 ชิ้น หม้อขนาดใหญ่ 1 ชิ้น หม้อทะนน 96 ชิ้น เป็นผลผลิตจากแหล่งเตาพื้นเมืองเกือบทั้งหมด มีเพียง 1 ชิ้น เป็นเศษภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาเวียงท่ากาน เชียงใหม่ โดยพบในชั้นดินระดับต่างๆ ดังนี้

ระดับ 40 - 60 cm.dt. พบชิ้นส่วนหม้อทะนน สีเทาส้ม ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม

ระดับ 60 - 80 cm.dt. พบชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้มแดง มีลวดลายคล้ายดอกไม้ดอกเล็กๆ และเส้นคิ่งสั้นๆ จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีแดง มีลายกดเป็นเส้นโค้งและฟันปลาโค้ง จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 1 ชิ้น 15 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวลผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนอ่าง สีส้มนวล มีลายขูดเป็นรอยที่ขอบปาก จำนวน 1 ชิ้น 80 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ ผิวเรียบ จำนวน 2 ชิ้น 80 กรัม ชิ้นส่วนชามขนาดเล็ก สีเทาดำ ผิวเรียบ จำนวน 2 ชิ้น 50

กรัมชิ้นส่วนหม้อทะนน สีเทานวล มีลายจักสาน จำนวน 1 ชิ้น 140 กรัม ชิ้นส่วนหม้อมีเชิง สีนวล ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นเส้นดิ่ง จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนหม้อ สีนวล ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม

ระดับ 100 - 120 cm.dt. พบชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ ผิวเรียบ จำนวน 2 ชิ้น 80 กรัม ชิ้นส่วนหม้อขนาดใหญ่ สีส้ม มีลายขูดเป็นรอยขนาดใหญ่ 1 รอย จำนวน 1 ชิ้น 140 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้มนวล มีลายกดเป็นเส้นเฉียงและลายกดเป็นจุดในกรอบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล ผิวเรียบ จำนวน 2 ชิ้น 60 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นรูปสามเหลี่ยมซ้อนกัน จำนวน 1 ชิ้น 80 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวลส้ม ผิวเรียบ จำนวน 3 ชิ้น 150 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวลมีลายกดเป็นเส้นเฉียง จำนวน 2 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายกดเป็นจุดในกรอบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน จำนวน 1 ชิ้น 80 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีแดง ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายกดเป็นเส้นขนานสลับลายฟันปลาขนาน จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นจุดในกรอบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน จำนวน 1 ชิ้น 15 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวลส้ม ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 70 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายขูดรอบไหล่ จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนคณโฑ สีส้ม มีลายกดเฉียงสลับลายขีดขวาง มีรอยน้ำเคลือบสีแดง จากแหล่งเตาเวียงท่ากาน เชียงใหม่ (ภาพลายเส้นที่ 202 ,ภาพถ่ายที่ 376) จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วน หม้อทะนน สีดำ ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดในกรอบสามเหลี่ยมซ้อน จำนวน 2 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีแดง มีลายก้างปลา จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายคลื่นและลายสลับฟันปลาในแนวนอน จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายคลื่นและ เส้นโค้งสั้นๆ ลายสลับฟันปลา จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายสี่เหลี่ยมจัตุรัสซ้อนกันและ กากะบาทตรงกลาง จำนวน 1 ชิ้น 100 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีแดง มีลายคล้ายจักสาน จำนวน 1 ชิ้น 50 กรัม

ระดับ 140 - 160 cm.dt. พบชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายกดเป็นเส้นดิ่งและเส้นขวาง จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล ผิวเรียบ จำนวน 3 ชิ้น 40 กรัม

ระดับ 160 - 180 cm.dt. พบชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 1 ชิ้น 15 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนอ่าง สีนวล ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 80 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นเส้นขนานและลายฟันปลานูน จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม

ระดับ 180 - 200 cm.dt. พบชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายฟันปลาในกรอบเส้นขนานคู่ จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นเส้นดิ่ง จำนวน 11 ชิ้น 80 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวลมีลายกดเป็นเส้นดิ่ง ลายกดเป็นลายฟันปลาในแนวดิ่ง จำนวน 1 ชิ้น 60 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีเทาส้ม มีลายกดเป็นเส้นดิ่งที่ไหล่ ลายกดเป็นลาย

ฟันปลาคว่ำที่ลำตัวภาชนะสลับกับลายกดเป็นลายฟันปลาเฉียง จำนวน 2 ชิ้น 100 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายคลายจักสาน จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นเส้นเฉียงสั้นๆ จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นเส้นดิ่งเฉียงและลายสลับฟันปลา จำนวน 2 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 190 กรัม

ระดับ 200 - 220 cm.dt. พบชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายกดเป็นลายคล้ายฟันปลาโค้งเส้นโค้ง และจุดสี่เหลี่ยมเล็กๆ เรียงกันในแนวตั้ง จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นลายฟันปลาและลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายก้างปลา จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล ผิวเรียบ จำนวน 3 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 2 ชิ้น 50 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ ผิวเรียบ จำนวน 4 ชิ้น 60 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล ผิวเรียบ จำนวน 2 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายคลื่นและลายกดเป็นเส้นดิ่งทาบ จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นเส้นดิ่งและลายกดทับด้วยเชือก จำนวน 1 ชิ้น 70 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นเส้นเฉียงและลายฟันปลาเฉียง จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 2 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีดำ มีลายคล้ายจักสาน จำนวน 1 ชิ้น 40 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายเส้นเฉียงและลายฟันปลาในแนวนอน จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม

ระดับ 220 - 240 cm.dt. พบชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม มีลายกดเป็นเส้นเฉียงและฟันปลาเฉียง จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีส้ม ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 10 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีแดง ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 30 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีแดง มีลายฟันปลาขนาน จำนวน 1 ชิ้น 5 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 1 ชิ้น 5 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 300 กรัม

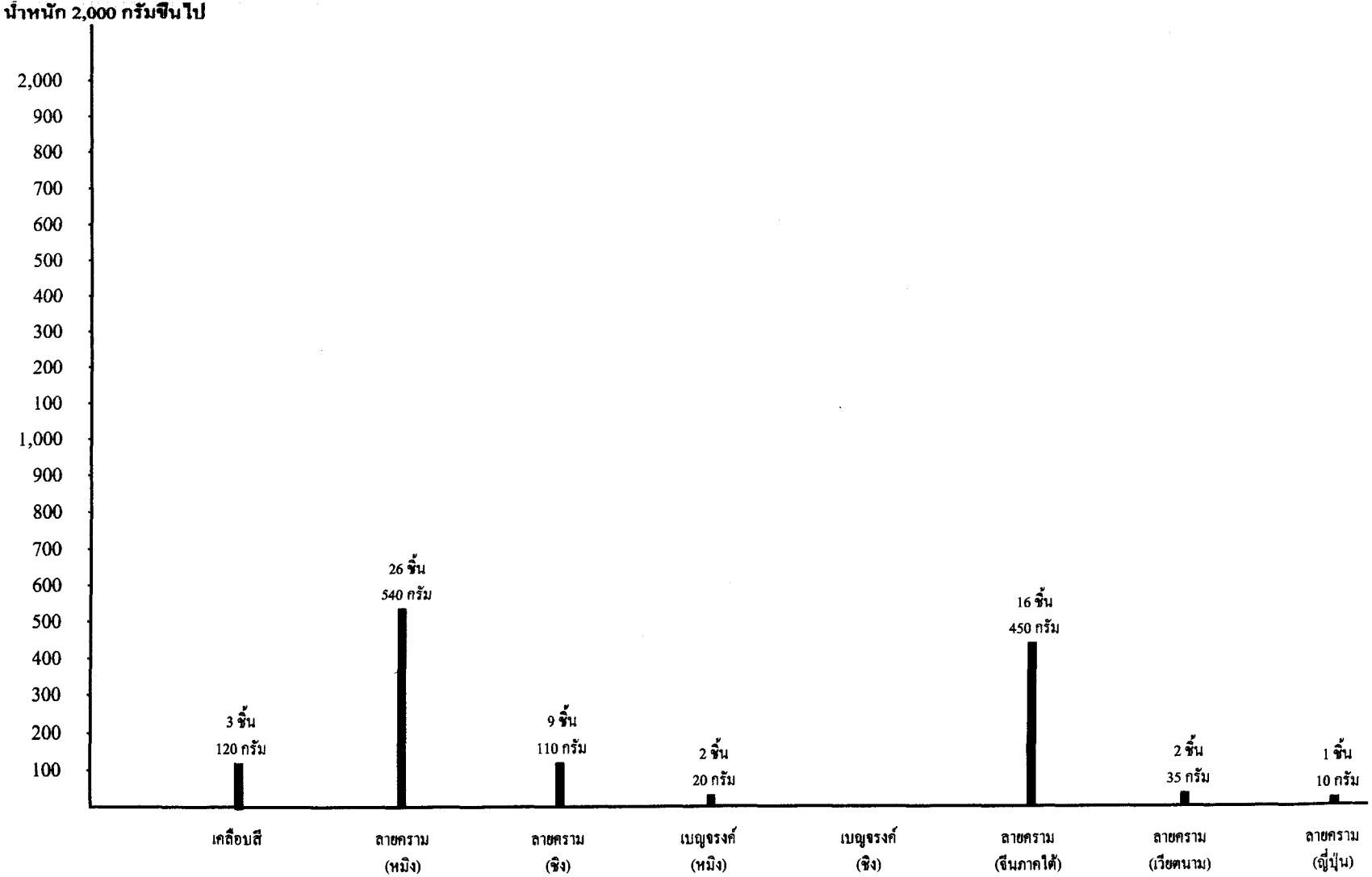
ระดับ 270 - 295 cm.dt. พบหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นเส้นขนาน จำนวน 1 ชิ้น 20 กรัม ชิ้นส่วนโอ่งขนาดใหญ่ สีนวลเทา ผิวเรียบ จำนวน 1 ชิ้น 1,180 กรัม ชิ้นส่วนหม้อทะนน สีนวล มีลายกดเป็นจุดเล็กๆ ในกรอบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน จำนวน 1 ชิ้น 700 กรัม

การจำแนกลายเศษภาชนะดินเผา (Earthenware) ที่พบในหลุมขุดค้น T.P.III

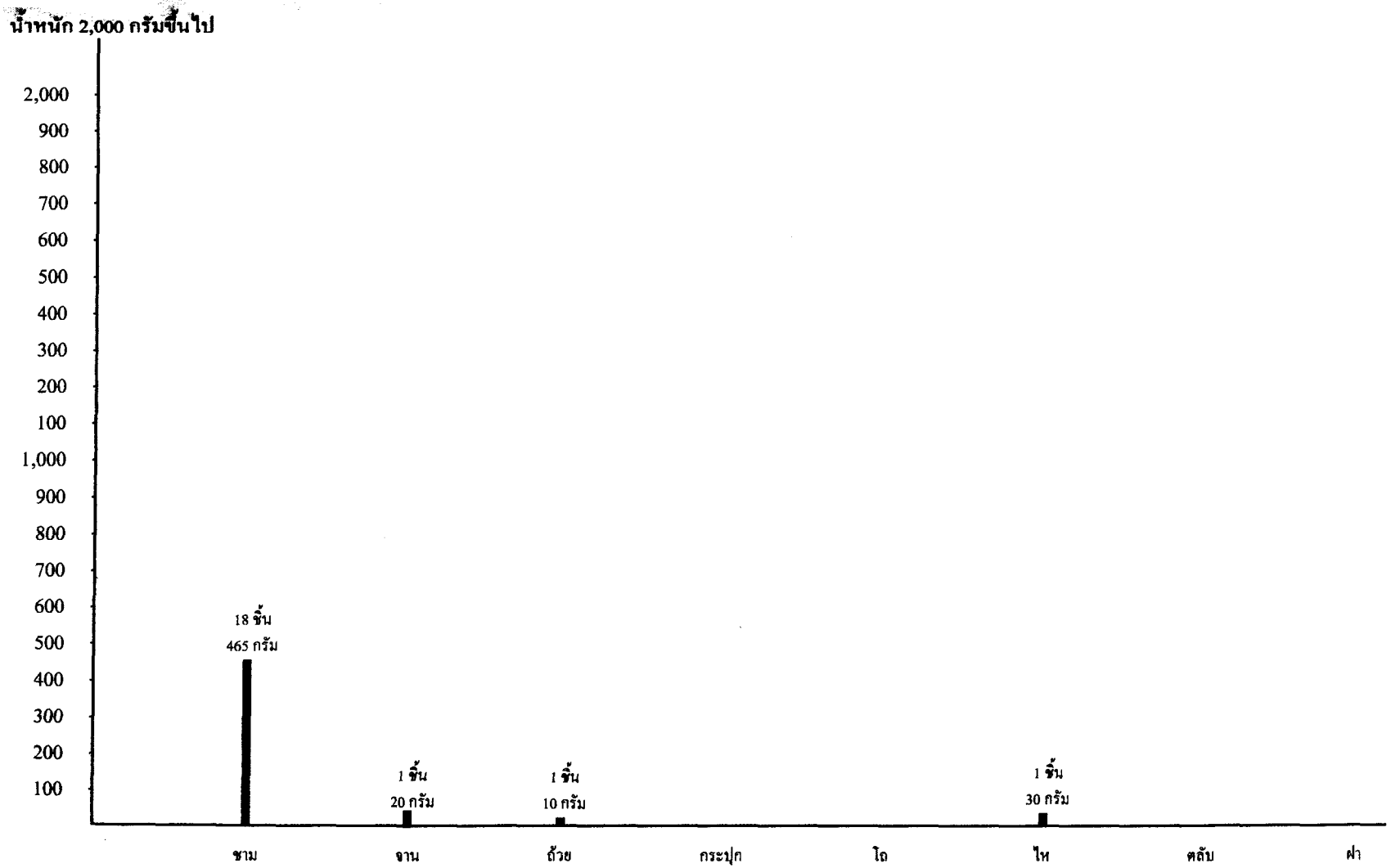
1. ลายดอกไม้เล็กๆ และเส้นดิ่งสั้นๆ	(1 ชิ้น 30 กรัม)
2. ลายกดเป็นเส้น โค้งและฟันปลาโค้ง	(1 ชิ้น 10 กรัม)
3. ลายกดเป็นเส้นขนาน	(10 ชิ้น 180 กรัม)
4. ลายขูดเป็นรอยที่ขอบปาก	(1 ชิ้น 80 กรัม)
5. ลายขักสาน	(4 ชิ้น 270 กรัม)
6. ลายกดเป็นเส้นดิ่ง	(12 ชิ้น 130 กรัม)
7. ลายขูดเป็นรอยขนาดใหญ่ 1 รอย	
8. ลายกดเป็นเส้นเฉียงและจุดในกรอบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน	(1 ชิ้น 120 กรัม)
9. ลายกดเป็นรูปสามเหลี่ยมซ้อนกัน	(1 ชิ้น 80 กรัม)
10. ลายกดเป็นเส้นเฉียง	(2 ชิ้น 10 กรัม)
11. ลายกดเป็นจุดในกรอบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน	(3 ชิ้น 795 กรัม)
12. ลายกดเป็นเส้นขนานสลับลายฟันปลาขนาน	(2 ชิ้น 60 กรัม)
13. ลายขูดรอบไหล่	(1 ชิ้น 30 กรัม)
14. ลายกดเฉียงสลับลายขีดขวาง	(1 ชิ้น 20 กรัม)
15. ลายกดในกรอบสามเหลี่ยมซ้อนกัน	(2 ชิ้น 30 กรัม)
16. ลายก้างปลา	(2 ชิ้น 40 กรัม)
17. ลายคลื่นและลายสลับฟันปลาแนวนอน	(1 ชิ้น 10 กรัม)
18. ลายคลื่นและเส้น โค้งสั้นๆ และลายสลับฟันปลา	(1 ชิ้น 50 กรัม)
19. ลายสี่เหลี่ยมจัตุรัสซ้อนกันและกากะบาทตรงกลาง	(1 ชิ้น 100 กรัม)
20. ลายกดเป็นเส้นดิ่งและเส้นขวาง	(1 ชิ้น 20 กรัม)
21. ลายกดเป็นเส้นขนานและลายฟันปลานูน	(1 ชิ้น 20 กรัม)
22. ลายฟันปลาในกรอบเส้นขนานคู่	(1 ชิ้น 20 กรัม)
23. ลายกดเป็นเส้นดิ่งและลายฟันปลาแนวดิ่ง	(1 ชิ้น 60 กรัม)
24. ลายกดเป็นเส้นดิ่งที่ไหล่ ลายกดเป็นลายฟันปลาคว่ำที่ลำตัวสลับกับลายฟันปลาเฉียง	(2 ชิ้น 100 กรัม)
25. ลายกดเป็นเส้นเฉียงสั้นๆ	(1 ชิ้น 10 กรัม)
26. ลายกดเป็นเส้นดิ่งเฉียงและลายสลับฟันปลา	(2 ชิ้น 50 กรัม)
27. ลายฟันปลาโค้ง เส้นโค้ง และจุดสี่เหลี่ยมเล็กๆ เรียงกันในแนวตั้ง	(1 ชิ้น 30 กรัม)
28. ลายคลื่นและลายกดเป็นเส้นดิ่งทาบ	(1 ชิ้น 10 กรัม)
29. ลายกดเป็นเส้นดิ่งและกดทับด้วยเชือก	(1 ชิ้น 70 กรัม)
30. ลายกดเป็นเส้นเฉียงและลายฟันปลาเฉียง	(2 ชิ้น 50 กรัม)
31. ลายเส้นเฉียงและลายฟันปลาในแนวนอน	(1 ชิ้น 10 กรัม)
32. ลายฟันปลาขนาน	(1 ชิ้น 5 กรัม)

ตารางจำแนกปริมาณเศษภาชนะดินเผาตามระดับชั้นดิน ที่พบจากการขุดค้นหลุม T.P.III

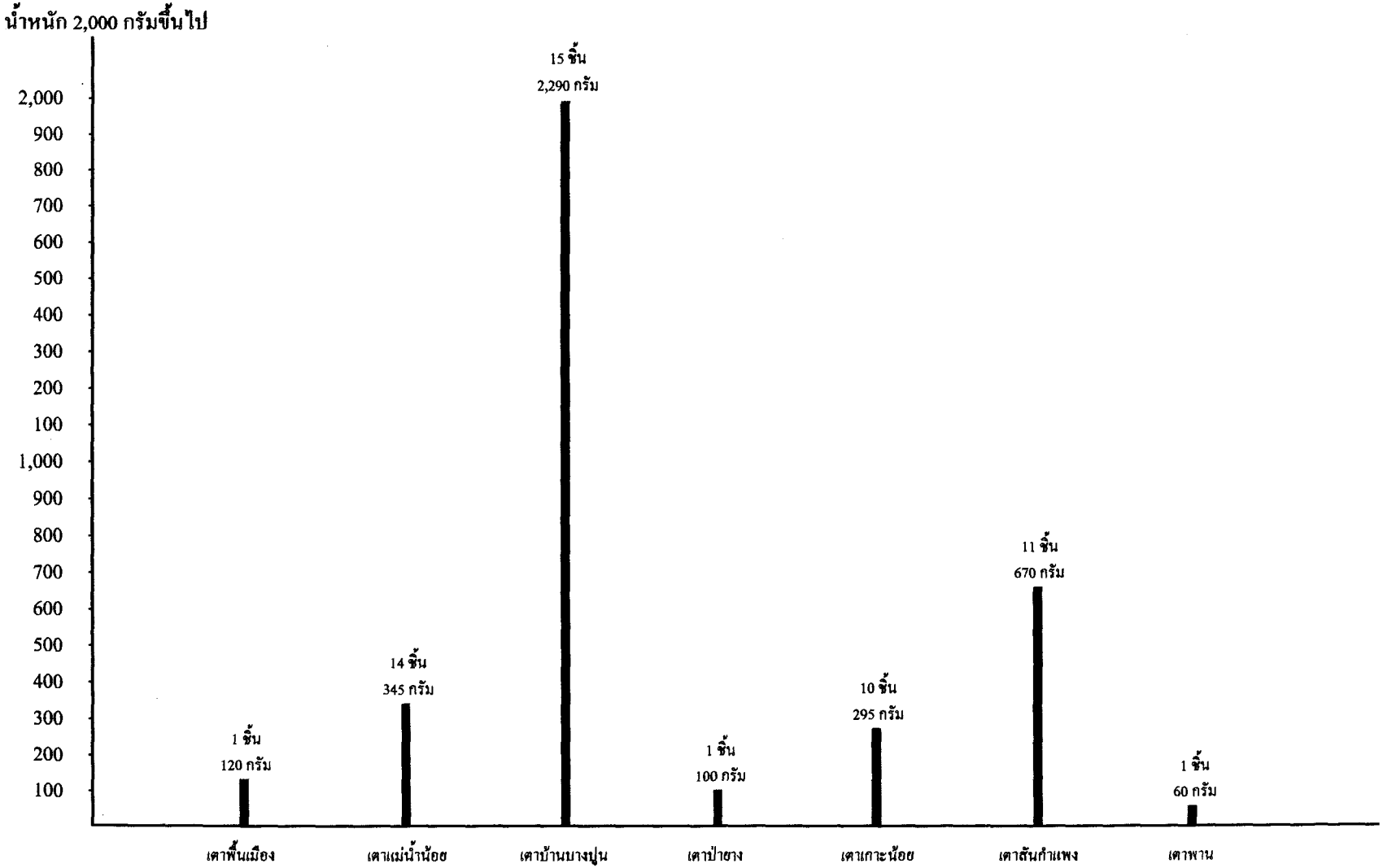
ชั้นดิน / ระดับ	Earthen ware	Stoneware				Porcelain							อื่นๆ
		บ้านบางปูน	แม่น้ำน้อย	เกาะน้อย	ป่ายาง	สายคราม (หมิง)	สายคราม (ชิง)	เบญจรงค์ (หมิง)	เบญจรงค์ (ชิง)	เวียดนาม	ญี่ปุ่น	จีนลายไข่	
40-60 cm.dt.	1 ช. 40 ก.	-	1 ช. 120 ก.	-	-	4 ช. 70 ก.	2 ช. 30 ก.	1 ช. 5 ก.	-	1 ช. 15 ก.	1 ช. 10 ก.	8 ช. 245 ก.	-เครื่องถ้วยสันกำแพง 2 ช. 390 ก.
60-80 cm.dt.	13 ช. 565 ก.	28 ช. 70 ก.	3 ช. 230 ก.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-เครื่องถ้วยสันกำแพง 2 ช. 70 ก.
80-100 cm.dt.	-	3 ช. 1,180 ก.	3 ช. 260 ก.	-	2 ช. 100 ก.	9 ช. 240 ก.	-	-	-	-	-	7 ช. 180 ก.	-เครื่องถ้วยสันกำแพง 1 ช. 50 ก. -เครื่องถ้วยเมืองพาน 1 ช. 60 ก.
100-120 cm.dt.	29 ช. 1,165 ก.	1 ช. 50 ก.	2 ช. 115 ก.	-	1 ช. 20 ก.	3 ช. 70 ก.	6 ช. 60 ก.	-	-	-	-	-	-เครื่องถ้วยสันกำแพง 3 ช. 120 ก.
120-140 cm.dt.	-	3 ช. 200 ก.	4 ช. 190 ก.	1 ช. 100 ก.	1 ช. 50 ก.	6 ช. 120 ก.	-	-	-	1 ช. 20 ก.	-	2 ช. 20 ก.	-สีเขียวอ่อน 2 ช. 70 ก.
140-160 cm.dt.	4 ช. 60 ก.	-	1 ช. 80 ก.	-	-	2 ช. 40 ก.	-	1 ช. 15 ก.	-	-	-	-	-
160-180 cm.dt.	5 ช. 165 ก.	2 ช. 440 ก.	-	-	1 ช. 10 ก.	-	-	-	-	-	-	-	-
180-200 cm.dt.	12 ช. 620 ก.	2 ช. 200 ก.	-	-	-	-	1 ช. 20 ก.	-	-	-	-	-	-
200-220 cm.dt.	23 ช. 450 ก.	2 ช. 150 ก.	1 ช. 20 ก.	-	5 ช. 115 ก.	-	-	-	-	-	-	1 ช. 5 ก.	-สีเขียวอ่อน 1 ช. 50 ก. -เครื่องถ้วยสันกำแพง 3 ช. 40 ก.
220-240 cm.dt.	6 ช. 380 ก.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
270-295 cm.dt.	3 ช. 1,900 ก.												

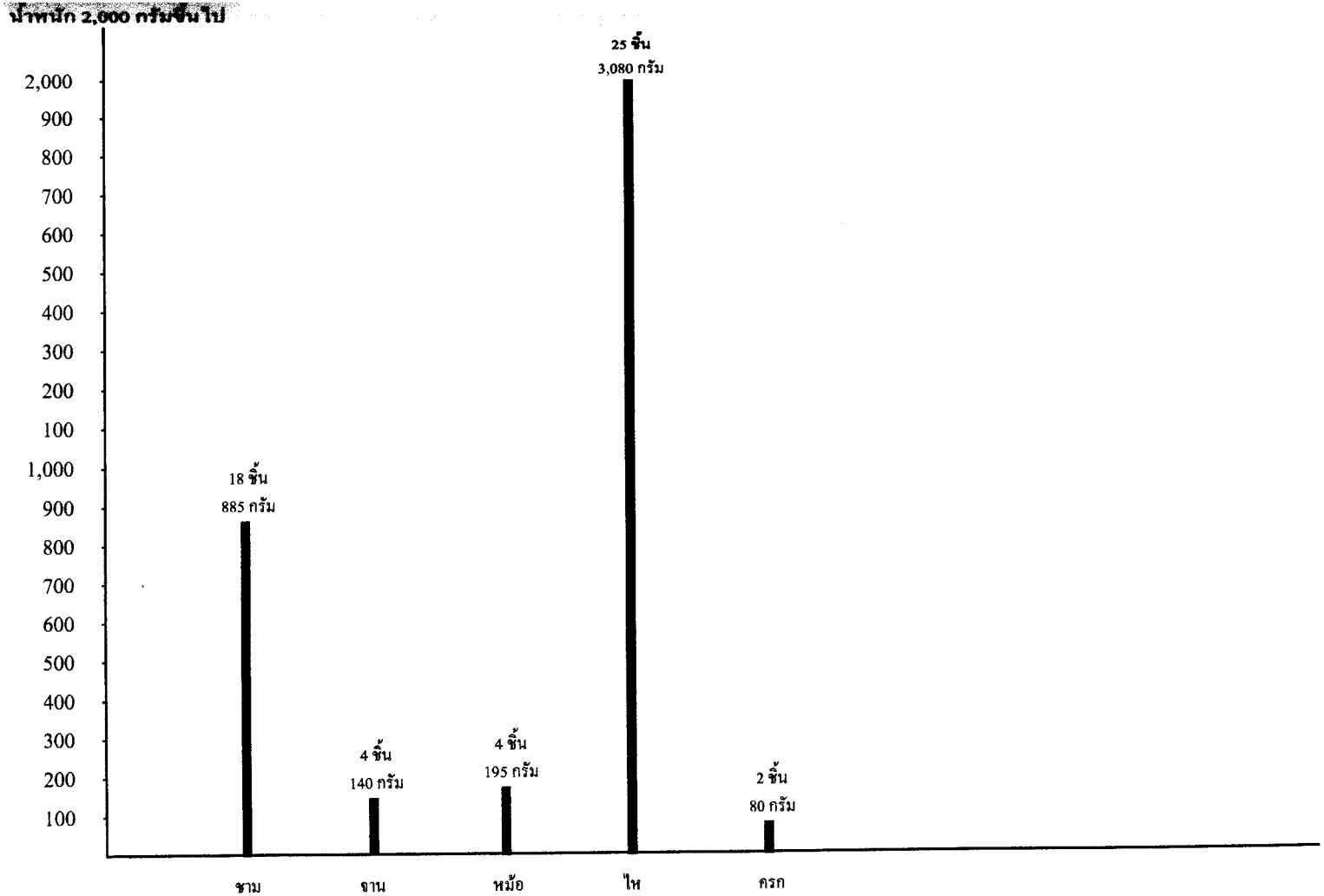
แผนภูมิแสดงประเภทของเศษภาชนะดินเผา (Porcelain) หลุมขุดค้น T.P.III

แผนภูมิแสดงชนิดของเศษภาชนะดินเผา (Porcelain) หลุมขุดค้น T.P.III

แผนภูมิแสดงปริมาณของเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) หลุมขุดค้น T.P.III

แผนภูมิแสดงชนิดของเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) หลุมขุดค้น T.P.III

ตารางแสดงรายการและปริมาณเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) ที่พบในหลุมขุดค้น T.P.III

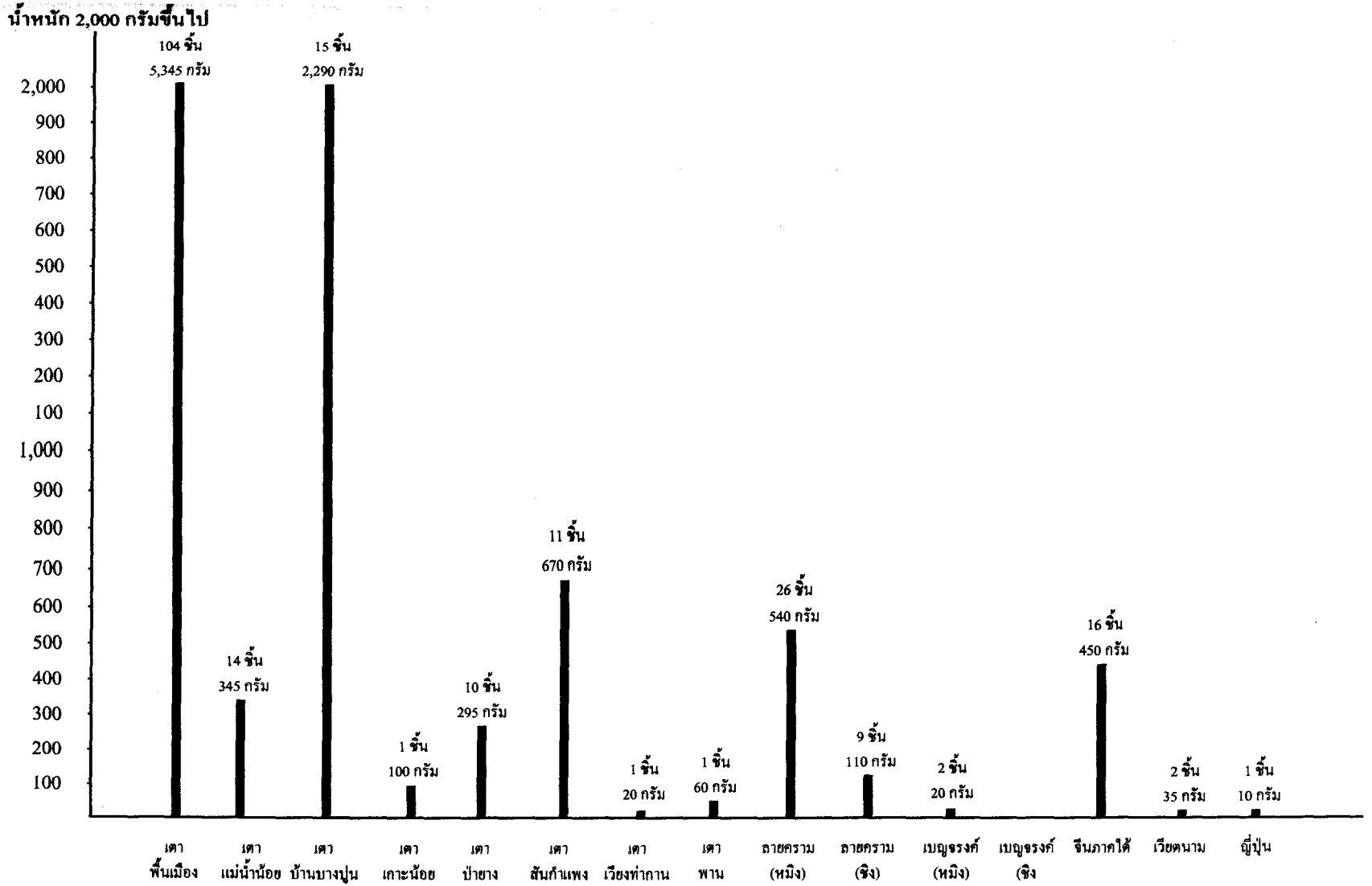
ระดับ	รูปทรง	แหล่งผลิต							ชิ้น	กรัม
		พื้นเมือง	แม่น้ำน้อย	บ้านบางปูน	เกาะน้อย	ป่ายาง	สันกำแพง	พาน		
40 - 60 cm.dt.	ไห		/						1	120
	ชาม						/		1	120
	ชาม						/		1	270
60 - 80 cm.dt.	ไห		/						1	130
	หม้อ			/					1	30
	ไห			/					1	40
	ครก		/						1	50
	ไห		/						1	50
	จาน						/		1	60
	ชาม						/		1	10
80 - 100 cm.dt.	ไห		/						1	140
	ไห		/						1	70
	หม้อ		/						1	50
	ไห			/					1	180
	ไห			/					1	350
	ไห			/					1	650
	ชาม						/		1	50
	ชาม							/	1	60
	ชาม					/			2	100
100 - 120 cm.dt.	หม้อ		/						1	100
	หม้อ		/						1	15
	ไห			/					1	50

ตารางแสดงรายการและปริมาณเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) ที่พบในหลุมขุดค้น T.P.III

ระดับ	รูปทรง	แหล่งผลิต							ชิ้น	กรัม
		พื้นเมือง	แม่น้ำน้อย	บ้านบางปูน	เกาะน้อย	ป่ายาง	สันกำแพง	พาน		
	ชาม						/		1	30
	ชาม						/		1	20
	ชาม					/			1	20
120 - 140 cm.dt.	ไห		/						1	100
	จาน					/			1	50
	ครก		/						1	30
	ไห		/						1	30
	ไห			/					3	200
	ไห		/						1	30
	ไห				/				1	100
140 - 160 cm.dt.	ไห		/						1	30
160 - 180 cm.dt.	ชาม					/			1	10
	ไห			/					1	240
	ไห			/					1	200
180 - 200 cm.dt.	ไห			/					1	140
	ไห			/					1	60
200 - 220 cm.dt.	ไห			/					1	30
	ไห			/					1	120
	ไห		/						1	120
	ชาม					/			2	40

ตารางแสดงรายการและปริมาณเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) ที่พบในหลุมขุดค้น T.P.III

ระดับ	รูปทรง	แหล่งผลิต							ชิ้น	กรัม
		พื้นเมือง	แม่น้ำน้อย	บ้านบางปูน	เกาะน้อย	ป่ายาง	สันกำแพง	พาน		
	ชาม					/			1	15
	ชาม						/		1	10
	จาน						/		2	30

แผนภูมิแสดงปริมาณของเศษภาชนะดินเผา หลุมขุดค้น T.P.III

ตารางแสดงประเภทของเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อเครื่องเคลือบ (Porcelain) ตามระดับชั้นดิน

หลุมขุดค้น T.P.I	หลุมขุดค้น T.P.II	หลุมขุดค้น T.P.III
ระดับ 140 - 160 cm.dt. - ชิ้นส่วนจานลายคราม มีลายเป็นเส้นรอบก้นจานด้านใน เตาเวียตนาม พุทธศตวรรษที่ 20 - 22 (1 ชิ้น 20 กรัม) - ชิ้นส่วนจานสีเขียวอ่อน ไม่มีลาย (1 ชิ้น 20 กรัม) - ชิ้นส่วนจานลายคราม ลายต้นไม้ ดอกไม้ หญ้า สมัยราชวงหมิง พุทธศตวรรษที่ 20 - 22 (2 ชิ้น 30 กรัม) - ชิ้นส่วนจานสีขาวขุ่น มีลายเส้นรอบก้นจานด้านในสีแดง แหล่งเตาจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20 - 22 (2 ชิ้น 25 กรัม) - ชิ้นส่วนชามเบญจรงค์ มีลายดอกไม้ ใบไม้ และลายคล้ายก้านขด สีแดง เขียว สีทอง สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20 - 22 (5 ชิ้น 40 กรัม) - ชิ้นส่วนชามลายคราม ลายใบไม้ ดอกไม้ และลายคล้ายเมฆ สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20 - 22 (3 ชิ้น 60 กรัม) - ชิ้นส่วนชามลายคราม ลายดอกบัว และลายคล้ายก้านขด เตาเวียตนาม (1 ชิ้น 50 กรัม) - ชิ้นส่วนจานลายคราม ลายดอกโบตั๋น สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (2 ชิ้น 40 กรัม) - ชิ้นส่วนชามลายคราม ลายดอกไม้เล็กๆ เครื่องถ้วยญี่ปุ่น พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 30 กรัม) - ชิ้นส่วนถ้วยเบญจรงค์ ลายดอกไม้ สีแดง เขียว เหลือง สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (3 ชิ้น 30 กรัม)	**ระดับ 30 - 50 cm.dt.** - ชิ้นส่วนถ้วยเบญจรงค์ สีแดง เหลือง เขียว สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 15 กรัม) - ชิ้นส่วนกระปุกลายคราม ลายก้านขดและลายคล้ายกลีบบัว สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 10 กรัม) - ชิ้นส่วนถ้วยลายคราม ลายคล้ายดอกไม้ ขอบปาก 2 ชั้น สมัยราชวงศ์ชิง พุทธศตวรรษที่ 22-24 (1 ชิ้น 5 กรัม) - ชิ้นส่วนแจกันหรือโถลายคราม ลายทิวทัศน์ ภูเขา ต้นไม้ สมัยราชวงศ์ชิง พุทธศตวรรษที่ 22-24 (1 ชิ้น 100 กรัม) - ชิ้นส่วนโถหรือไหลายคราม มีลายก้านขด สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 15 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายพู่กัน เครื่องถ้วยจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (2 ชิ้น 15 กรัม) - เศษภาชนะจานสีน้ำตาลอ่อน มีรอยคล้ายเป็นลายในเนื้อที่ก้นด้านใน เครื่องถ้วยเวียตนาม พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 50 กรัม) - ชิ้นส่วนชามลายคราม ลายดอกไม้ และลายคล้ายลายประแจจีน ที่ก้นด้านในมีรอยคล้ายวางซ้อนกัน เครื่องถ้วยจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 100 กรัม) - ชิ้นส่วนชามลายคราม คล้ายลายตวัดด้วยพู่กัน เครื่องถ้วยจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 20 กรัม)	**ระดับ 40 - 60 cm.dt.** - เศษภาชนะลายคราม ลายคล้ายพู่กันตวัด เครื่องถ้วยจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 20 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายคล้ายพู่กันตวัดไปมา เครื่องถ้วยจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (2 ชิ้น 180 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายดอกไม้ ใบไม้ ตัวอักษรจีน และลายคล้ายสี่เหลี่ยมผืนผ้าจำนวนมากรอบตัวภาชนะ สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (2 ชิ้น 40 กรัม) **ระดับ 60 - 80 cm.dt.** - ชิ้นส่วนชามสีน้ำตาลอ่อนหรือสีขาวนวล เครื่องถ้วยเวียตนาม พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 15 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายดอกไม้ เครื่องถ้วยจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 10 กรัม) - ชิ้นส่วนชามลายคราม ลายดอกไม้ เถาวัลย์ เนื้อค่อนข้างละเอียด สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 20 กรัม) - ชิ้นส่วนถ้วยลายคราม ลายคล้ายดอกบัว สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 10 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายพู่กันตวัดไปมา เครื่องถ้วยจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (2 ชิ้น 15 กรัม) - เศษภาชนะเบญจรงค์ สีแดง ดำ เหลือง สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 5 กรัม)

ตารางแสดงประเภทของเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อเครื่องเคลือบ (Porcelain) ตามระดับชั้นดิน

หลุมขุดค้น T.P.I	หลุมขุดค้น T.P.II	หลุมขุดค้น T.P.III
- ชิ้นส่วนชามเนื้อสีเทา ลายดอกไม้สีส้ม เหลือง (1 ชิ้น 30 กรัม) - ชิ้นส่วนถ้วยสีขาวใส ไม่มีลาย สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 20 กรัม) - ชิ้นส่วนถ้วยลายคราม ลายคล้ายเมฆ สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 15 กรัม) - ชิ้นส่วนถ้วยเนื้อสีขาวใส ขอบปากมีสีน้ำตาล สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 15 กรัม) - ชิ้นส่วนถ้วยลายคราม เนื้อบาง มีลายเป็นลายเส้นขด เครื่องถ้วยญี่ปุ่น พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 10 กรัม) - ชิ้นส่วนถ้วยลายคราม มีลายเส้นขด แหล่งเตาจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 10 กรัม) - ชิ้นส่วนเครื่องประดับอาคาร คล้ายลูกกรงลูกมะหวด เคลือบสีเขียวด้านนอก ทำลายโดยการขูดเป็นร่องรอบตัว แหล่งเตากว่างตง พุทธศตวรรษที่ 23-24 (4 ชิ้น 250 กรัม) **ระดับ 180 - 200 cm.dt.** - ชิ้นส่วนชามลายคราม ลายต้นไม้ใบหญ้า แหล่งเตาเวียตนาม พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 120 กรัม) - ชิ้นส่วนชามลายคราม ลายต้นไม้แบบหยาบๆ แหล่งเตาเวียตนาม พุทธศตวรรษที่ 20-22 (3 ชิ้น 25 กรัม)	- ชิ้นส่วนถ้วยลายคราม ลายคล้ายดอกทานตะวันรอบก้นถ้วย เครื่องถ้วยจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (2 ชิ้น 40 กรัม) - ชิ้นส่วนชามลายคราม ลายคล้ายพู่กันตวัดไปมา มีตัวอักษรที่ก้นด้านนอก สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (3 ชิ้น 60 กรัม) - ชิ้นส่วนถ้วยแปด หรือสิบสองเหลี่ยม ลายคราม มีลายคล้ายก้านขด สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 5 กรัม) - ชิ้นส่วนถ้วยเบญจรงค์ สีเขียวเหลืองค่อนข้างลบเลือน สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 5 กรัม) - ชิ้นส่วนถ้วยสีเขียวอ่อน ด้านในไม่เคลือบ (1 ชิ้น 5 กรัม) - ชิ้นส่วนถ้วยลายคราม ลายดอกไม้ เครื่องถ้วยจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 5 กรัม) - ชิ้นส่วนถ้วยลายคราม ลายดอกไม้และลายคล้ายกวาง สมัยราชวงศ์ชิง พุทธศตวรรษที่ 22-24 (1 ชิ้น 5 กรัม) - เศษภาชนะเบญจรงค์ สีแดง เขียว เหลือง สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 30 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายต้นไม้ดอกไม้ สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 5 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายคล้ายใบไม้ เครื่องถ้วยญี่ปุ่น พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 20 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายคล้ายก้านขด เมฆ และดอกทานตะวัน เครื่องถ้วยจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (3 ชิ้น 15 กรัม)	- ชิ้นส่วนชามลายคราม ลายพู่กันตวัดไปมาที่ก้นด้านในและด้านนอก เครื่องถ้วยญี่ปุ่น พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 10 กรัม) - ชิ้นส่วนชามลายคราม ลายดอกไม้ต้นไม้ ลายคล้ายทิวทัศน์ สมัยราชวงศ์ชิง พุทธศตวรรษที่ 22-24 (2 ชิ้น 30 กรัม) - ชิ้นส่วนชามลายคราม ลายพู่กัน เครื่องถ้วยจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (2 ชิ้น 20 กรัม) **ระดับ 80 - 100 cm.dt.** - ชิ้นส่วนชามลายคราม ลายดอกไม้ต้นไม้ สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 20 กรัม) - ชิ้นส่วนชามลายคราม ลายคล้ายทิวทัศน์ เครื่องถ้วยจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (3 ชิ้น 40 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายคล้ายกลีบบัว สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (2 ชิ้น 20 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายเส้นรอบก้น สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (4 ชิ้น 80 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายดอกไม้ใบไม้ ลักษณะคล้ายศิลปะยุโรป โดยเฉพาะใบไม้ สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (2 ชิ้น 120 กรัม) - ชิ้นส่วนชามลายคราม ลายใบไม้ลายคล้ายเมฆ สีน้ำเงินค่อนข้างเข้ม เครื่องถ้วยจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (2 ชิ้น 140 กรัม)

ตารางแสดงประเภทของเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อเครื่องเคลือบ (Porcelain) ตามระดับชั้นดิน

หลุมขุดค้น T.P.I	หลุมขุดค้น T.P.II	หลุมขุดค้น T.P.III
ระดับ 280 - 300 cm.dt. - ชิ้นส่วนชามลายคราม ลายคล้ายพู่กันตวัดและลายเส้นรอบขอบปาก สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 20 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายคล้ายก้านขดหรือเมฆ ดอกไม้และตัวอักษรจีน สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (4 ชิ้น 30 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายดอกไม้ คล้ายก้านขด และลายคล้ายกลีบบัวแบบหยาบๆ แหล่งเตาจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (4 ชิ้น 40 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายดอกไม้ ใบไม้ เครื่องถ้วยเวียตนาม พุทธศตวรรษที่ 20-22 (2 ชิ้น 25 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายใบไม้ และลายพู่กันตวัดไปมา เครื่องถ้วยจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (4 ชิ้น 30 กรัม) - เศษภาชนะเบญจรงค์ ลายดอกไม้ต้นหญ้า สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (3 ชิ้น 25 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายพู่กันตวัดไปมาเครื่องถ้วยญี่ปุ่น พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 15 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายจุดเล็กๆ สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 10 กรัม) - เศษภาชนะสีน้ำตาลอ่อน เครื่องถ้วยจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 30 กรัม) - เศษภาชนะสีขาวนวล เครื่องถ้วยจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 5 กรัม)	- เศษภาชนะสีเขียวอ่อน (1 ชิ้น 5 กรัม) - ชิ้นส่วนชามเบญจรงค์ สีแดง เขียว เหลือง สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 20 กรัม) - เศษภาชนะสีขาวใส เนื้อค่อนข้างละเอียด (1 ชิ้น 15 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายเส้นรอบฐานก้นด้านนอก สมัยราชวงศ์ชิง พุทธศตวรรษที่ 22-24 (2 ชิ้น 10 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายใบไม้ ดอกไม้ ลายคล้ายก้านขด ลายคล้ายกลีบบัว สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (5 ชิ้น 200 กรัม) **ระดับ 90 - 100 cm.dt.** - เศษภาชนะลายคราม ลายดอกไม้ ใบไม้ สีน้ำเงินค่อนข้างเข้ม เครื่องถ้วยเวียตนาม พุทธศตวรรษที่ 20-22 (3 ชิ้น 20 กรัม) **ระดับ 110 - 130 cm.dt.** - ชิ้นส่วนถ้วยสีขาวใส เนื้อบาง ละเอียด (1 ชิ้น 10 กรัม) **ระดับ 130 - 150 cm.dt.** - เศษภาชนะลายคราม มีลายคล้ายกลีบบัว สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (2 ชิ้น 10 กรัม) - เศษภาชนะสีขาวนวล ออกสีน้ำตาลอ่อน เครื่องถ้วยเวียตนาม พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 80 กรัม)	**ระดับ 100 - 120 cm.dt.** - ชิ้นส่วนจานลายคราม สีน้ำเงินค่อนข้างเข้ม สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 20 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายดอกไม้ ใบไม้ ลายคล้ายเมฆ เนื้อค่อนข้างละเอียด สมัยราชวงศ์ชิง พุทธศตวรรษที่ 22-24 (6 ชิ้น 60 กรัม - เศษภาชนะลายคราม ลายดอกไม้ ใบไม้ ลายก้านขด สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (2 ชิ้น 50 กรัม) **ระดับ 120 - 140 cm.dt.** - ชิ้นส่วนฝาภาชนะลายคราม ลายทิวทัศน์ สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 30 กรัม) - ชิ้นส่วนชามลายคราม ลายทิวทัศน์ ลายพู่กันตวัดไปมา สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (2 ชิ้น 50 กรัม) - ชิ้นส่วนชามสีเขียวอ่อน (1 ชิ้น 30 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายดอกไม้ ลายคล้ายเส้นคด เครื่องถ้วยจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (2 ชิ้น 20 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายทิวทัศน์ และตัวอักษรจีน สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (3 ชิ้น 40 กรัม) - ชิ้นส่วนชามสีเขียวอ่อน (1 ชิ้น 40 กรัม) - เศษภาชนะลายครามสีน้ำเงินเข้ม เครื่องถ้วยเวียตนาม พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 20 กรัม)

ตารางแสดงประเภทของเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อเครื่องเคลือบ (Porcelain) ตามระดับชั้นดิน

หลุมขุดค้น T.P.I	หลุมขุดค้น T.P.II	หลุมขุดค้น T.P.III
- ศษภาชนะสีน้ำเงินเข้มหรือสีคราม เนื้อหยาบ (1 ชิ้น 25 กรัม) - เศษภาชนะเบญจรงค์สีแดง เขียว เหลือง ลายดอกไม้ ใบไม้ สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (4 ชิ้น 50 กรัม) - ชิ้นส่วนชามลายคราม ลายคล้ายเมฆ เครื่องถ้วยจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 40 กรัม) - ชิ้นส่วนถ้วยลายคราม ลายทิวทัศน์ ลายคล้ายกางเขน ที่ขอบปากด้านใน สมัยราชวงศ์ชิง พุทธศตวรรษที่ 22-24 (4 ชิ้น 50 กรัม) - ชิ้นส่วนจานเบญจรงค์ มีลายคล้ายดอกบัว สีหลุดร่อนเกือบหมด เครื่องถ้วยเวียตนาม พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 15 กรัม) - ชิ้นส่วนชามลายคราม ลายคล้ายก้านขดและกลีบบัว เครื่องถ้วยจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 30 กรัม) - ชิ้นส่วนชามลายคราม ลายคล้ายต้นไม้ ใบไม้ อย่างหยาบๆ เครื่องถ้วยญี่ปุ่น พุทธศตวรรษที่ 20-22 (2 ชิ้น 50 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายต้นไม้ ดอกไม้ และเมฆ สมัยราชวงศ์ชิง พุทธศตวรรษที่ 22-24 (7 ชิ้น 40 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายดอกไม้ ใบไม้ สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (7 ชิ้น 50 กรัม) - ชิ้นส่วนจานลายคราม ลายดอกไม้ ดอกโบตั๋น สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 40 กรัม)	- ชิ้นส่วนชามเบญจรงค์ สีแดง เหลือง เขียว มีลายสีน้ำเงินที่ด้านในของฐานก้น สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 30 กรัม) - ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยเบญจรงค์ สีแดง เขียว เนื้อค่อนข้างบางละเอียด สมัยราชวงศ์ชิง พุทธศตวรรษที่ 22-24 (1 ชิ้น 10 กรัม) - ชิ้นส่วนชามสีเขียวอ่อน สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 10 กรัม) **ระดับ 170 - 190 cm.dt.** - ชิ้นส่วนชามลายคราม ลายคล้ายกลีบดอกไม้โดยรอบตัวภาชนะ สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 15 กรัม) - ชิ้นส่วนชามสีน้ำตาลอ่อน ทำลายนูนในเนื้อด้วยการขูดเป็นร่องรอบตัว เครื่องถ้วยเวียตนาม (1 ชิ้น 10 กรัม) - เศษภาชนะสีเขียวไข่กา (1 ชิ้น 20 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายเส้นรอบภาชนะ เครื่องถ้วยเวียตนาม พุทธศตวรรษที่ 20-22 (2 ชิ้น 15 กรัม) - เศษภาชนะสีขาวนวล (1 ชิ้น 30 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายเส้นรอบก้นด้านใน คล้ายลายดอกไม้ สมัยราชวงศ์ชิง พุทธศตวรรษที่ 22-24 (1 ชิ้น 10 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายคล้ายเมฆ สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (2 ชิ้น 15 กรัม)	**ระดับ 140 - 160 cm.dt.** - เศษภาชนะลายคราม ลายเส้นขด ลายคล้ายเมฆ สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (2 ชิ้น 20 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายพู่กัน สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (2 ชิ้น 20 กรัม) - เศษภาชนะเบญจรงค์ สีเขียว แดง สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 15 กรัม) **ระดับ 180 - 200 cm.dt.** - เศษภาชนะลายคราม ลายต้นหญ้า ใบไม้ สมัยราชวงศ์ชิง พุทธศตวรรษที่ 22-24 (1 ชิ้น 20 กรัม) **ระดับ 200 - 220 cm.dt.** - ชิ้นส่วนชามสีเขียวอ่อน ไม่มีลวดลาย (1 ชิ้น 50 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายพู่กัน เครื่องถ้วยจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 5 กรัม)

ตารางแสดงประเภทของเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อเครื่องเคลือบ (Porcelain) ตามระดับชั้นดิน

หลุมขุดค้น T.P.I	หลุมขุดค้น T.P.II	หลุมขุดค้น T.P.III
- ชิ้นส่วนจานสีเขียวอ่อน ไม่มีลาย (1 ชิ้น 30 กรัม) - ชิ้นส่วนถ้วย สีขาวขุ่น ทำลายคล้ายกลีบมะเฟืองด้วยการขูดเป็นร่องรอบตัว (2 ชิ้น 25 กรัม) - ชิ้นส่วนถ้วยลายคราม มีลายดอกไม้เฉพาะด้านนอก สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 22-24 (1 ชิ้น 50 กรัม) - ชิ้นส่วนถ้วยสีขาวขุ่น มีลายคล้ายกลีบมะเฟือง ด้วยการขูดเป็นร่องรอบตัวภาชนะ (1 ชิ้น 20 กรัม) - ชิ้นส่วนจานลายคราม ลายดอกไม้ใบไม้ เครื่องถ้วยจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 100 กรัม) - ชิ้นส่วนชามลายคราม สีน้ำเงินเข้ม เครื่องถ้วยญี่ปุ่น พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 40 กรัม) - ชิ้นส่วนถ้วยลายคราม ลายดอกไม้ลายคล้ายเมฆ สมัยราชวงศ์ชิง พุทธศตวรรษที่ 22-24 (1 ชิ้น 60 กรัม) - ชิ้นส่วนชามลายคราม ลายคล้ายดอกไม้และเมฆ สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 120 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม สีน้ำเงินค่อนข้างเข้ม ส่วนก้นด้านนอกเคลือบสีน้ำตาล เครื่องถ้วยจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 40 กรัม) - เศษภาชนะสีขาวใส เนื้อบางละเอียด สมัยราชวงศ์ชิง (1 ชิ้น 15 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายดอกไม้ใบไม้ และผลไม้ คล้ายลูกท้อ และลายมังกร 3 เล็บ สมัยราชวงศ์ชิง (5 ชิ้น 100 กรัม)	- ชิ้นส่วนชามลายคราม ลายดอกไม้ลายพู่กันตวัดไปมาคล้ายเมฆ สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (2 ชิ้น 80 กรัม) - ชิ้นส่วนชามลายคราม สีขาวค่อนข้างขุ่น สีน้ำเงินเข้ม ลายใบไม้ เครื่องถ้วยเวียตนาม พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 20 กรัม) **ระดับ 230 - 250 cm.dt.** - ชิ้นส่วนภาชนะลายคราม ลายคล้ายใบไม้สมัยราชวงศ์ชิง พุทธศตวรรษที่ 22-24 (1 ชิ้น 3 กรัม) **ระดับ 270 - 290 cm.dt.** - เศษภาชนะลายคราม ลายดอกไม้ใบไม้เครื่องถ้วยญี่ปุ่น พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 30 กรัม) **ระดับ 320 - 350 cm.dt.** - ชิ้นส่วนถ้วยเบญจรงค์ สีแดง เขียว เหลือง เครื่องถ้วยเวียตนาม พุทธศตวรรษที่ 20-22 (2 ชิ้น 10 กรัม) - ชิ้นส่วนถ้วยลายคราม ลายดอกไม้ลายคล้ายเมฆ สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 5 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายคล้ายดอกไม้ เครื่องถ้วยจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 10 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 5 กรัม)	

ตารางแสดงประเภทของเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อเครื่องเคลือบ (Porcelain) ตามระดับชั้นดิน

หลุมขุดค้น T.P.I	หลุมขุดค้น T.P.II	หลุมขุดค้น T.P.III
- เศษภาชนะลายคราม ลายดอกไม้ เส้นขด และตัวอักษรจีน สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (3 ชิ้น 120 กรัม) **ระดับ 300 - 320 cm.dt.** - เศษภาชนะลายคราม ลายหู่กันตวัดไปมาสมัยราชวงศ์ชิง พุทธศตวรรษที่ 22-24 (1 ชิ้น 100 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายหู่กัน และลายคล้ายเมฆ สมัยราชวงศ์ชิง พุทธศตวรรษที่ 22-24 (1 ชิ้น 20 กรัม) - เศษภาชนะสีน้ำตาลอ่อน ไม่มีลาย เครื่องถ้วยเวียดนาม พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 20 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม มีลายนกกระยางด้านใน สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 20 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายคล้ายก้านขด สมัยราชวงศ์ชิง พุทธศตวรรษที่ 22-24 (2 ชิ้น 40 กรัม) - เศษภาชนะสีเขียวอ่อน มีลายขูดบางๆ เป็นเส้นรอบภาชนะ (1 ชิ้น 10 กรัม) **ระดับ 360 - 380 cm.dt.** - เศษภาชนะลายคราม ลายลบเลือนเกือบหมด เครื่องถ้วยจีนภาคใต้ พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 30 กรัม) - เศษภาชนะสีน้ำตาล ไม่มีลาย (1 ชิ้น 5 กรัม)	- ชิ้นส่วนชามลายคราม ลายเส้นรอบตัวภาชนะด้านนอก และลายคล้ายทิวทัศน์ที่ก้นด้านใน สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 40 กรัม)	

ตารางแสดงประเภทของเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อเครื่องเคลือบ (Porcelain) ตามระดับชั้นดิน

หลุมขุดค้น T.P.I	หลุมขุดค้น T.P.II	หลุมขุดค้น T.P.III
ระดับ 400 - 420 cm.dt. - เศษภาชนะลายคราม ลายดอกไม้ ใบไม้และตัวอักษรจีน สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (3 ชิ้น 50 กรัม) - เศษภาชนะลายคราม ลายเส้นคู่รอบตัวภาชนะด้านในและด้านนอก สมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22 (1 ชิ้น 15 กรัม) - เศษภาชนะสีน้ำตาลอ่อน ไม่มีลาย (1 ชิ้น 15 กรัม)		

4.4 การกำหนดอายุแหล่งขุดค้น ขุดแต่ง บริเวณพระราชวังหลวง จากการเปรียบเทียบกับเศษภาชนะดินเผาแบบต่างๆ ที่พบในประเทศไทย

จากการขุดค้นหลุมขุดค้น จำนวน 3 หลุม และการขุดแต่งแนวกำแพงพระราชวังหลวง ด้านทิศตะวันออก ทิศเหนือ และทิศตะวันตก ได้พบเศษภาชนะดินเผาประเภทต่างๆ ทั้งเศษภาชนะดินเผาประเภทเครื่องเคลือบ (porcelain) เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อแกร่ง (stoneware) และเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดิน (earthenware) มีทั้งที่เป็นเศษภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาภายในประเทศไทย เช่น แหล่งเตาพื้นเมืองในอยุธยา แหล่งเตาแม่น้ำน้อย จังหวัดสิงห์บุรี แหล่งเตาบ้านบางปูน จังหวัดสุพรรณบุรี แหล่งเตาเกาะน้อย และป่ายาง อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย แหล่งเตาเวียงท่ากาน จังหวัดเชียงใหม่ แหล่งเตาเมืองพาน (โป่งแดง) จังหวัดพะเยา เป็นต้น และรวมถึงแหล่งเตาจากต่างประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเศษภาชนะดินเผาประเภทเครื่องเคลือบ (porcelain) จากแหล่งเตาในประเทศจีน เช่น แหล่งเตาจิ่งเต๋อเจิ้น แหล่งเตาต๋อฮัว แหล่งเตากว่างตงหรือผู่เจี้ยน และแหล่งเตาในภาคใต้ของจีน กับแหล่งเตาในประเทศเวียตนาม และญี่ปุ่นบ้างเล็กน้อย เศษภาชนะดินเผาประเภทต่างๆ เหล่านี้เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับเศษภาชนะดินเผาที่พบจากแหล่งขุดค้นอื่นๆ รวมทั้งแหล่งโบราณคดีใต้น้ำ สามารถกำหนดอายุของแหล่งขุดค้น ขุดแต่งบริเวณกำแพงพระราชวังหลวงได้ดังนี้

1. เศษภาชนะดินเผาประเภทเครื่องดิน (earthenware) ส่วนใหญ่เป็นเศษภาชนะดินเผาที่ผลิตจากแหล่งเตาพื้นเมืองในอยุธยา โดยมีแหล่งผลิตภาชนะดินเผาประเภทเครื่องดินนี้กระจายอยู่บริเวณคลองสระบัว ทางด้านเหนือของตัวเมือง เรื่อยไปจนถึงเพนียดคล้องช้าง ดังมีข้อความปรากฏอยู่ในเอกสารคำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรมว่า "ตลาดน่าวัดตะไกร ลงมาน่าวัดพระเมรุ 1 ตลาดข้างวัดควายวัดวัว ถนนบ้านทำม่อ 1 ตลาดป่าเหล็กหลังบ้านเขมรโยมพระ 1 ตลาดวัดครุธ 1" และ "บ้านม่อปั้นม่อเข้าม่อแกงใหญ่เลก และกะทะเตาขนมครก ขนมเบื้อง เตาไฟตะเกียง ใต้ตะคันเชิงไฟพานภุ่ม สีผึ้งถวายพระเข้าวษา บาตร์ดินกะโถนดิน 1 บ้านกระเบื้องทำกระเบื้องผู้เมีย และกระเบื้องเกลดเต่ากระเบื้องขอกระเบื้องถูกฟูกขาย 1 บ้านศาลาปูนตั้งเตาทำปูนแดงขาย 1 บ้านเขาหลวงพวกจีนตั้งโรงต้มสุราขาย 1 บ้านห้าตำบลนี้อยู่ในแขวงเกาะทุ่งขวัญ"(1) ทุ่งขวัญเป็นชื่อเรียกทุ่งกว้างด้านทิศเหนือของเมืองพระนครศรีอยุธยา ตั้งแต่คลองสระบัวขึ้นไปจนถึงเพนียดคล้องช้าง จากการสำรวจทางโบราณคดีด้วยเครื่องมือสำรวจหาแหล่งโบราณคดี ได้พบเตาเผาเครื่องปั้นดินเผาสมัยโบราณบริเวณใกล้ๆกับเพนียดคล้องช้าง เศษภาชนะดินเผาที่พบที่แหล่งเตานี้ ส่วนใหญ่เป็นเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องดิน (earthenware) นอกจากนี้ในปัจจุบันชาวบ้านบริเวณนี้ยังคงมีอาชีพปั้นหม้อขายแม้จะมีจำนวนน้อยลง เนื่องจากความนิยมในการใช้งานก็ตาม

แต่อย่างไรก็ตามการกำหนดอายุเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องดิน (earthenware) ก็ทำได้ยาก เนื่องจากมีการผลิตกันมาอย่างต่อเนื่อง จึงต้องอาศัยการวิเคราะห์ร่วมกับเศษภาชนะดินเผาประเภทอื่นที่สามารถกำหนดอายุได้ เช่น เศษภาชนะประเภทเนื้อแกร่ง (stoneware) จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จังหวัดสิงห์บุรี แหล่งเตาบ้านบางปูน จังหวัดสุพรรณบุรี แหล่งเตาเกาะน้อยและป่ายาง ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย รวมทั้งเศษภาชนะดินเผาประเภทเครื่องเคลือบ (porcelain) ของจีน เวียตนาม และญี่ปุ่นอีกด้วย ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงระหว่างพุทธศตวรรษที่ 20 - 24 อันเป็นสมัยอยุธยา

---

(1)คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยฯ สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, "คำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม เอกสารจากหอหลวง", โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, กรุงเทพฯ, 2534, น. 3 - 4.

นอกจากการพบเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องดิน (earthenware) จากแหล่งเตาพื้นเมืองแล้ว ก็ยังพบเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องดิน (earthenware) จากแหล่งเตาเวียงท่ากาน จังหวัดเชียงใหม่ แหล่งเตาแม่น้ำน้อย จังหวัดสิงห์บุรี และแหล่งเตาบ้านบางปูน จังหวัดสุพรรณบุรี บ้างเล็กน้อย ส่วนใหญ่จะเป็นเศษภาชนะประเภทดินเผา สีเทา เนื้อค่อนข้างละเอียดกว่าเศษภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาพื้นเมือง เศษภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาเหล่านี้ก็มีอายุอยู่ราวประมาณพุทธศตวรรษที่ 21 - 23 อันเป็นสมัยอยุธยาเช่นเดียวกัน

2. เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อแกร่ง (stoneware) มีเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (stoneware) จากแหล่งเตาหลายแห่งด้วยกัน คือ

2.1 เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (stoneware) จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งเป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่ใหญ่แห่งหนึ่งในภาคกลางของประเทศไทย แหล่งเตาแม่น้ำน้อยนี้กระจัดกระจายอยู่ริมฝั่งแม่น้ำน้อยฟากตะวันตก บ้านโคกหม้อ หมู่ที่ 7 ตำบลเชิงกลัด อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี โดยมีแหล่งศูนย์กลางอยู่ที่บริเวณวัดพระปรางค์ ห่างจากฝั่งแม่น้ำน้อยไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ประมาณ 200 เมตร เศษภาชนะดินเผาที่พบในบริเวณแหล่งเตาเหล่านี้มีทั้งภาชนะประเภทไห 4 หู ซึ่งพบเป็นส่วนใหญ่ แจกันเคลือบสีน้ำตาล น้ำตาลอมแดง กระปุก ครก ชาม กระเบื้องปูพื้น ท่อน้ำดินเผา และส่วนที่เป็นประติมากรรมอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม เป็นกระเบื้องเชิงชายรูปหน้ากาล ช่อฟ้า ฐานชุกชีดินเผา เป็นต้น นอกจากนี้ก็พบเศษภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย ทั้งที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์และชำรุดที่แหล่งโบราณคดีใต้น้ำจำนวนมาก ทั้งในอ่าวไทยและน่านน้ำของประเทศต่างๆ เช่น แหล่งเรือสีชัง 1 เรือสีชัง 3 เรือพัทยา ในอ่าวไทย แหล่งเรือวิทเลียว บริเวณเกาะเซนต์เฮเลน่า ในมหาสมุทรแอตแลนติค แหล่งโบราณคดีใต้น้ำบริเวณเกาะซีแซลีส ในมหาสมุทรอินเดีย แหล่งเรือซาโอเมนโต ชายฝั่งปอนโดแลนด์ ประเทศนาทาล แหล่งเรือซานดิเอโก ชายฝั่งประเทศโมซัมบิค ทวีปอัฟริกา แหล่งเรือปัตตาเวีย ชายฝั่งประเทศออสเตรเลียเป็นต้น จากการวิเคราะห์ภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาแม่น้ำน้อยที่พบในแหล่งโบราณคดีต่างๆเหล่านี้ นักโบราณคดีกำหนดอายุให้อยู่ในระหว่างครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 21 ถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 23 (2) เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (stoneware) จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย ที่พบจากการขุดค้นในบริเวณพระราชวังหลวงนี้ส่วนใหญ่เป็นภาชนะประเภทไห ขวด และคณฑี เป็นต้น

2.2 แหล่งเตาบ้านบางปูน จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นแหล่งเตาที่ผลิตภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (stoneware) อีกแห่งหนึ่งที่อยู่ใกล้กรุงศรีอยุธยา แหล่งเตาบ้านบางปูนนี้ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำสุพรรณบุรี ซึ่งจากการสำรวจทางโบราณคดี พบว่าแหล่งเตาเผากระจายอยู่สองฝั่งแม่น้ำเป็นระยะทางประมาณ 7 กิโลเมตร ในเขตตำบลรั้วใหญ่ ตำบลพิหารแดง ตำบลโพธิ์พระยา และตำบลสนามชัย อำเภอเมือง ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (stoneware) จากแหล่งเตาบ้านบางปูนที่พบจากการขุดค้น ขุดแต่งในบริเวณพระราชวังหลวง ส่วนใหญ่จะเป็นอ่างและไห เนื้อค่อนข้างหนา ละเอียด สีเทา หรือเทาปนดำ มักทำลวดลายเป็นรูปแบบเฉพาะของแหล่งเตาแห่งนี้ เช่น ลายกลีบบัว ลายพวงอุบะ ลายดอกไม้ เป็นต้น นักโบราณคดีได้กำหนดอายุภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาบ้านบางปูน โดยศึกษาจากลวดลายบนภาชนะที่มีลักษณะคล้ายกับลวดลายบนเศษภาชนะดินเผาและโบราณวัตถุอื่นๆ ในสมัยทวารวดี และสันนิษฐานว่า กลุ่มชนที่ทำผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่แหล่งเตาบ้านบางปูนนี้เป็นกลุ่มชนที่มีพัฒนาการต่อเนื่องมาจากชุมชนสมัยทวารวดี ที่มีศูนย์กลางอยู่ที่เมือง

---

(2) ดารัตน์ ไพรชาญจิตร์, "เตาแม่น้ำน้อย", กองโบราณคดี กรมศิลปากร, โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ, 2531, น. 13, 67.

อู่ทองและต่อมาย้ายมาตั้งหลักแหล่งอยู่ที่เมืองสุพรรณบุรี และมีพัฒนาการเติบโตรุ่งเรืองขึ้นในสมัยอยุธยา (3)

2.3 เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (stoneware) จากแหล่งเตาเกาะน้อยและป่ายาง อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย แหล่งเตานี้ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำยม อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ผลิตทั้งภาชนะประเภทถ้วย ชาม จาน กระปุก ไห แจกัน และเครื่องประดับสถาปัตยกรรม ส่วนใหญ่จะมีสีเขียว เขียนลายใต้เคลือบเป็นลายดอกไม้ ปลาคู่ หรือสีขาวนวล เขียนลายสีน้ำตาลหรือสีดำเป็นลายช่องกระจก ลายดอกไม้ ใบไม้ เป็นต้น ผลิตภัณฑ์จากแหล่งเตาเกาะน้อยและป่ายางนี้มีคุณภาพค่อนข้างดี เนื้อค่อนข้างละเอียด

ในการสำรวจแหล่งโบราณคดีใต้น้ำในอ่าวไทยได้พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (stoneware) ผลิตจากแหล่งเตาเกาะน้อยและป่ายางจำนวนมาก เช่น แหล่งเรือรางเกวียน แหล่งเรือสมุย แหล่งเรือสีชัง แหล่งเรือพัทยา เป็นต้น (4) นอกจากนี้ก็ยังพบผลิตภัณฑ์จากแหล่งเตาทั้งสองนี้ตามแหล่งโบราณคดีของประเทศใกล้เคียงด้วย ในเอกสารคำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม กล่าวถึงการค้าขายในกรุงศรีอยุธยาว่า มีพ่อค้าจากเมืองสุโขทัยนำสินค้าล่องเรือมาค้าขายยังกรุงศรีอยุธยา โดยจอดเรือขายอยู่ในคลองหน้าวัดมหาธาตุ ดังนี้ "อนึ่งเรือใหญ่ท้ายแกว่งชาวเมืองสวรรคโลกย์แลหัวเมืองฝ่ายเหนือบันทุกสินค้าต่างๆ ฝ่ายเหนือมาจอดเรือขายริมแม่น้ำแลในคลองใหญ่วัดมหาธาตุในเทศกาลน่าน้ำ 1" (5)

นักโบราณคดีได้กำหนดอายุของภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาเกาะน้อยและป่ายางไว้ประมาณพุทธศตวรรษที่ 20 - 22

นอกจากนี้ในการขุดค้น ขุดแต่ง ยังพบเศษภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาในภาคเหนือบ้างเล็กน้อย คือ เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (stoneware) จากแหล่งเตาเมืองพาน (โป่งแดง) ซึ่งก็มีอายุอยู่ในช่วงสมัยอยุธยาเช่นเดียวกัน

3. เศษภาชนะดินเผาประเภทเครื่องเคลือบ (porcelain) ผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องเคลือบนี้จะเป็นสินค้าที่นำเข้ามาจากจีนเวียตนามหรือญี่ปุ่น ดังมีข้อความในจดหมายของพ่อค้าชาวฝรั่งเศส คือ มองซิเออร์ เวเรต์ ลงวันที่ 22 สิงหาคม ค.ศ. 1687 (พ.ศ. 2230) กล่าวถึงการค้าระหว่างสยามกับจีนว่า "ในการที่เกี่ยวด้วยเรื่องการค้าขาย ซึ่งทำกันในเมืองไทยนั้น ในเดือนมีนาคมคงมีเรือเข้ามาประมาณ 10 ลำ หรือ 12 ลำ เรือเหล่านี้มาจากเมืองจีนบ้าง เมืองญี่ปุ่นบ้าง แต่เป็นเรือของพระเจ้ากรุงสยามเกือบทุกลำ จะมีเรือที่เป็นของพวกโปรตุเกส ชาวเมืองมาเก๊าสักสองหรือสามลำเท่านั้น เมื่อปีนี้มีเรือพิเศษเข้ามาลำหนึ่ง เป็นเรือของชาวอังกฤษ คือ เรือลำนี้ได้ออกจากเมืองไทยเมื่อปีกลายนี้ ได้ไปเมืองจีนแล้วย้อนกลับมาเมืองไทยอีก นอกจากนี้ยังมีเรือเล็กๆ มาจากเมืองกวางตุ้งอีก 2 ลำ เมืองกวางตุ้งนี้เป็นท่าเรืออยู่ชายทะเลเมืองจีน เรือต่างๆเหล่านี้ล้วนแต่บรรทุกเครื่องลายครามสำหรับจำหน่ายแก่คนในเมืองไทย นอกจากนี้พวกโปรตุเกสได้บรรทุกไหมดิบบ้าง ผ้าแพรขาวบ้าง และผ้าแพรสีต่างๆบ้าง" (6)

เศษภาชนะดินเผาประเภทเครื่องเคลือบ (porcelain) ที่พบจากการขุดค้น ขุดแต่ง ในบริเวณพระราชวังหลวงนี้มีทั้งเครื่องลายครามและเครื่องถ้วยเบญจรงค์ จากแหล่งเตาต่างๆของจีน เช่น แหล่งเตาจิ่งเต๋อเจิ้น ซึ่งพบมากที่สุด แหล่งเตาเต๋อฮัว แหล่งเตากว่างตงหรือผู่เจี้ยน และแหล่งเตาจากจีนภาคใต้ ซึ่งพบ

---

(3) กรมศิลปากร, "แหล่งเตาเผาบ้านบางปูน", โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์, กรุงเทพฯ, 2531, น. 10, 73.

(4) วิทยา อินโกศัย, พิสิฐ เจริญวงศ์, "โบราณคดีลึกราม", กรมศิลปากร, อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ฟ จำกัด, กรุงเทพฯ, 2531, น.65.

(5) คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยฯ, อ้างแล้ว, น. 6.

(6) กรมศิลปากร, ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 41 (ต่อ)-42-43, จดหมายเหตุมองซิเออร์เวเรต์ ลงวันที่ 22 สิงหาคม 1687 (พ.ศ.2230), องค์การค้าคุรุสภา, กรุงเทพฯ, 2517, น.259, 262.

มากพอสมควร แหล่งเตาต่างๆเหล่านี้มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง สำหรับที่พบในการขุดค้น ขุดแต่งนี้เป็นเครื่องถ้วยสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง ซึ่งมีอายุอยู่ในสมัยอยุธยาตอนต้นจนกระทั่งถึงสมัยรัตนโกสินทร์ (สมัยราชวงศ์หมิง พ.ศ.1911 - พ.ศ.2187, สมัยราชวงศ์ชิง พ.ศ.2187 - พ.ศ.2454) เครื่องถ้วยจากแหล่งเตาของประเทศจีนนี้เป็นที่นิยมกันอย่างมากในตลาดต่างประเทศ ผลิตภาชนะทั้งจาน ชาม กระปุก ตลับ แจกัน เป็นต้น เขียนลวดลายเป็นลายใบไม้ ดอกไม้ กิ่งไม้ ลายทิวทัศน์ และลวดลายที่เป็นสัญลักษณ์ความเชื่อ โชคลางต่างๆ เช่น รูปนกกระเรียน รูปมังกร รูปหงส์ และตัวอักษรบอกสถานที่ผลิต ปีรัชกาลที่ผลิต ดังมีข้อความในจดหมายบันทึกว่าด้วยการค้าขายในประเทศสยามของพ่อค้าชาวฝรั่งเศสว่า "สินค้าจากเมืองจีน และญี่ปุ่น เป็นสิ่งของที่ดีและหายากในประเทศฝรั่งเศส เช่น ถาดมีขอบสำหรับใส่ถ้วยน้ำชา กาแฟ เป็นของที่ขายได้ดี" (7) และ "เครื่องถ้วยจากประเทศจีนนี้พบตามแหล่งโบราณคดีเกือบทุกภาคของประเทศไทย รวมทั้งแหล่งโบราณคดีใต้น้ำด้วย" (8)

นอกจากนี้ในการขุดค้น ขุดแต่ง ยังพบเศษภาชนะดินเผาประเภทเครื่องเคลือบ (porcelain) จากแหล่งเตาของเวียตนามและญี่ปุ่นอีกด้วยจำนวนหนึ่ง เป็นเศษชิ้นส่วนชามและจานลายคราม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากเครื่องถ้วยของจีน ลวดลายที่เขียนบนเครื่องถ้วยก็คล้ายกัน เช่น เป็นลายดอกบัว ดอกโบตั๋น ลายปลากับต้นหญ้า ลายดอกบ๊วยกับใบไม้ เป็นต้น นักโบราณคดีได้กำหนดอายุของเครื่องถ้วยเวียตนามและญี่ปุ่นที่พบในประเทศไทยอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 20 - 21 (9)

---

(7) กรมศิลปากร, ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 40 (ต่อ) - 41, "จดหมายพ่อค้าฝรั่งเศสว่าด้วยการค้าขายในประเทศสยาม", องค์การค้าคุรุสภา, กรุงเทพฯ, 2511, น. 28.

(8) ภุชชงค์ และณัฏฐภัทร จันทวิช, "เครื่องถ้วยในประเทศไทย", กรมศิลปากร, อมรินทร์การพิมพ์, กรุงเทพฯ, 2523, น. 133 - 178.

(9) ภุชชงค์ และณัฏฐภัทร จันทวิช, อ้างแล้ว, น. 183 และจารุณี จันเฉิดฉาย, "เครื่องถ้วยญี่ปุ่น", พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร, กรมศิลปากร, ห้างหุ้นส่วนจำกัดบริการวิชาการ และ บริษัท มรดกโลก จำกัด, กรุงเทพฯ, 2540, น. 4-8.

บทที่ 5
สรุป

จากการขุดแต่ง กำแพงพระราชวังหลวงและขุดค้นจำนวน 3 หลุม ในบริเวณพระราชวังหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้พบโบราณวัตถุประเภทต่างๆ เช่น เศษภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาภายในประเทศ และแหล่งเตาต่างประเทศ ทั้งของจีน ญี่ปุ่น และเวียตนาม และโบราณวัตถุที่เป็นโลหะ เช่น เหล็กควักปูน ชิ้นส่วนดาบ เหล็กยึด เครื่องไม้ ลูกกระสุน หัวธนู ขวากรูป 4 แฉก เบ้าหลอมโลหะ กระเบื้องดินเผา ทั้งกระเบื้องมุงหลังคาประเภทกระเบื้องแผ่นเรียบและกระเบื้องกาบกล้วย กระเบื้องปูพื้น ตลอดจนกระดูกสัตว์ หอย เบี้ยจั่น เป็นต้น โบราณวัตถุต่างๆ ที่พบนี้แสดงให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคมสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีได้ว่าบริเวณที่ทำการขุดค้นนี้เป็นบริเวณ ที่มีการอยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นเป็นต้นมา โดยกำหนดอายุจากเศษภาชนะดินเผาประเภทต่างๆ ที่พบทั้งเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (stoneware) จากแหล่งเตาภายในประเทศ เช่น เตาแม่น้ำน้อย เตาบ้านบางปูน เตาเกาะน้อย และเตาป่ายาง และแหล่งเตาจากต่างประเทศเช่น จีน เวียตนาม รวมทั้งเศษภาชนะดินเผาประเภทเครื่องเคลือบ (porcelain) จากจีน ซึ่งสามารถใช้เป็นตัวกำหนดอายุแหล่งโบราณสถานได้ดีกว่าโบราณวัตถุประเภทอื่นๆ เพราะจะมีเทคนิคและรูปแบบที่สามารถบอกแหล่งเตาและยุคสมัยได้ค่อนข้างแน่นอน บางชิ้นก็มีตัวอักษรบอกแหล่งผลิตและปีรัชกาลที่ผลิตอีกด้วย นักโบราณคดี ส่วนใหญ่จึงอาศัยเศษภาชนะเครื่องถ้วยจีนเป็นตัวบอกอายุแหล่งโบราณคดี

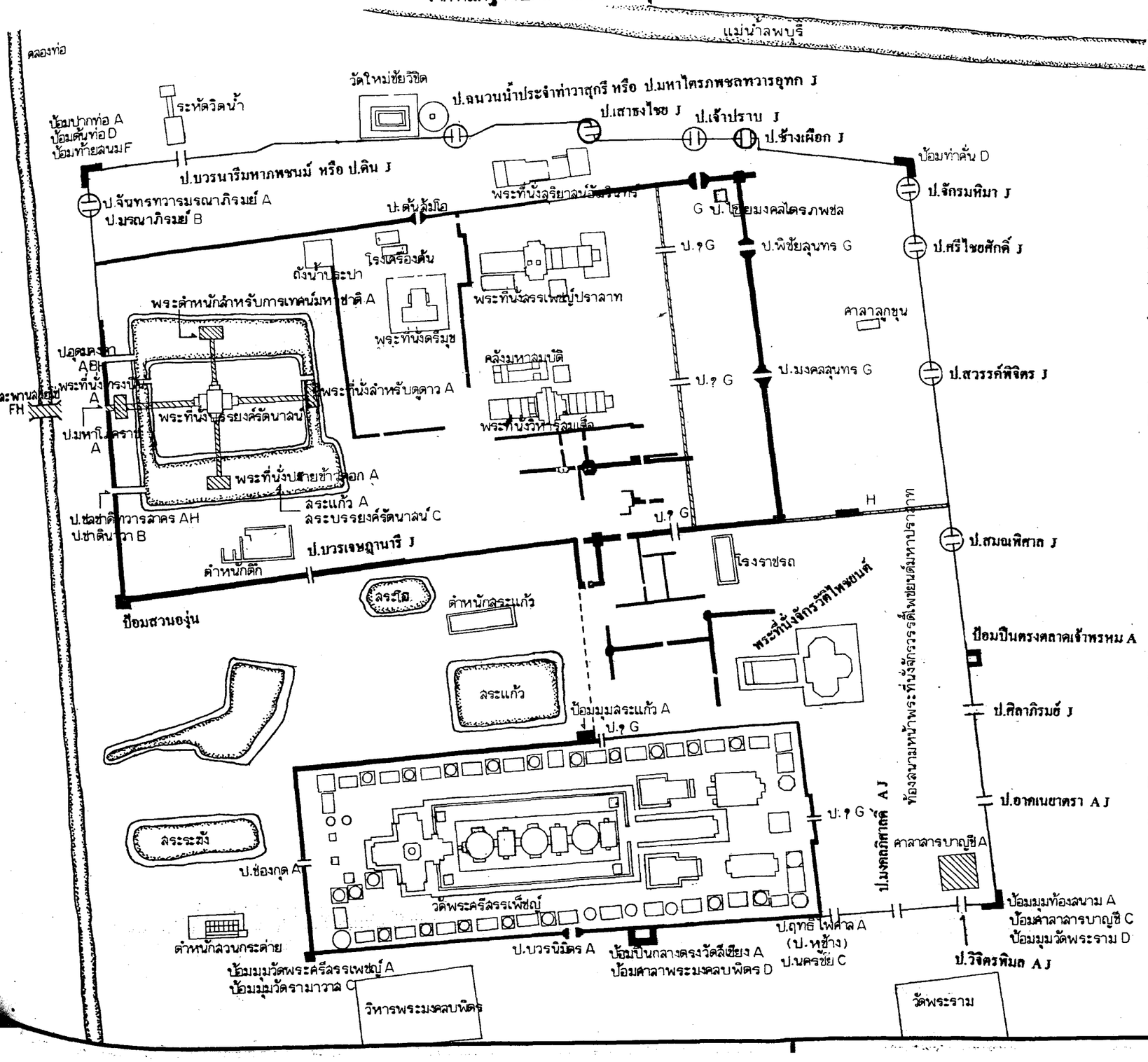
ในการขุดค้น ขุดแต่ง บริเวณกำแพงพระราชวังหลวงได้พบเศษภาชนะดินเผาเครื่องเคลือบของจีนในสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง (พ.ศ.1911 - 2454) เป็นส่วนใหญ่ โดยเป็นผลิตภัณฑ์จากแหล่งเตาหลายแห่งเช่น เตาจิ่งเต๋อเจิ้น เตาเต๋อฮัว เตากว่างตงและฝูเจี้ยน และแหล่งเตาในภาคใต้ของจีน จึงสามารถสันนิษฐานได้ว่า แหล่งโบราณคดีบริเวณกำแพงพระราชวังหลวงนี้มีอายุอยู่ระหว่างช่วงพุทธศตวรรษที่ 20 ถึงพุทธศตวรรษที่ 25 อันเป็นช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีต่อเนื่องมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยที่ถูกทิ้งร้างไปในช่วงเวลาสั้นๆเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าในปี พ.ศ.2310 ต่อมาจึงมีการตั้งชุมชนอยู่อาศัยอีกครั้งในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น รวมทั้งการเข้ามาบูรณะฟื้นฟูบริเวณพระราชวังหลวงในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5

นอกจากโบราณวัตถุประเภทเศษภาชนะดินเผาแล้ว โบราณวัตถุประเภทอื่นๆที่พบ เช่น กระเบื้องดินเผาประเภทต่างๆ ทั้งกระเบื้องมุงหลังคาประเภทกระเบื้องกาบกล้วยและกระเบื้องแผ่นเรียบ รวมทั้งกระเบื้องปูพื้นซึ่งมีใช้ในสมัยอยุธยาตอนปลาย ทำให้อาจสันนิษฐานได้ว่า บริเวณหลุมขุดค้นและแนวกำแพงที่ขุดแต่งอาจมีอาคารสิ่งก่อสร้างตั้งอยู่ ซึ่งอาจเป็นศาลาหรือที่พักของทหารก็ได้

ในการขุดแต่งแนวกำแพงพระราชวังหลวงทั้งด้านทิศเหนือ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตก ก็ได้พบหลักฐานที่เป็นประตูกำแพงวังตามหลักฐานที่ปรากฏในเอกสาร เช่น ทางด้านทิศเหนือพบร่องรอยของประตูท่าปราบ ประตูเสาธงชัย และประตูฉนวนน้ำ ประจำท่าวาสุกรี ซึ่งมีแนวอิฐปูตะแคงเป็นทางเดินลงสู่ท่าน้ำด้วย ทางด้านทิศตะวันออกพบฐานรากของกำแพงพระราชวังและอาคารสิ่งก่อสร้าง หลุมเสาและเสาไม้ถูกไฟไหม้ รวมทั้งร่องรอยของประตูกำแพงพระราชวังอีก 3 ประตู ตามที่ปรากฏชื่อในเอกสาร คือ ประตูช้างเผือก

ลังเขป : แผนผังแสดงตำแหน่งป้อมและประตูกำแพงวังหลวงชั้นนอก

จากหลักฐานเอกสารและผลการขุดแต่งในปีงบประมาณ 2539

ตรวจสอบจาก

A คำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม

B คำให้การชาวกรุงเก่า

C ประชุมพงศาวดาร เล่ม37 ภาค63 : ตำนานกรุงเก่า

D แผนที่กรุงเทพทวาราวดี รศ.117

E แผนที่กรุงศรีอยุธยา (ราวรัชกาลที่3)

F แผนที่พระราชวัง โบราณ (หน่วยศิลปากรที่1,2509)

G ผังบริเวณพระราชวังหลวง (หจก. สุรศักดิ์ก่อสร้าง, 2539)

H แผนผังพระราชวังหลวงของหมอแกมเฟอร์ ค.ศ. 1690

I แผนผังกรุงศรีอยุธยาของวิศวกรฝรั่งเศส ค.ศ. 1687

J หนังสือสถาปัตยกรรมในสถาบันพระมหากษัตริย์

หมายเหตุ

■ คำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรมระบุว่ากำแพงวังหลวงประกอบด้วยประตู 24 ประตู (ประตูชุ้มยอด 19, ประตูช่องกุด1 และ ประตูหูช้าง4)

■ คำให้การชาวกรุงเก่าระบุว่ามี 16 ประตู

■ ประชุมพงศาวดาร เล่ม 37 ภาค 63 : ตำนานกรุงเก่าใช้หลักฐานเดียวกับคำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม แต่มีคำอธิบายเพิ่มเติมจากพระยาโบราณราชธานินทร์

■ ป. = ประตู

■ ⊕ = ช่องประตูที่ขุดพบในปีงบประมาณ 2539

■ พิทยะ ศรีวัฒนสาร : รวบรวม และ คัดลอก

■ พิรักษ์ ชวนะเกรียงไกร : ตรวจแก้

ประตูจักรมหิมาประตู ศรีไชยศักดิ์และแนวอิฐปูตะแคงเป็นทางเดินอีกด้วยเช่นกันส่วนทางด้านทิศตะวันตก พบรากฐานของกำแพงพระราชวัง ห่างจากแนวกำแพงที่บูรณะขึ้นใหม่เล็กน้อย และได้พบร่องรอยประตูพระราชวังหลวงทางด้านใต้ของป้อมท้ายสนมที่บริเวณหลุมกริด 51'น, 52'น เพิ่มขึ้นอีกหนึ่งประตู คือที่เรียกชื่อว่า"ประตูจันทรทวารทรณาภิรมย์"

จากหลักฐานต่างๆ ดังกล่าวที่พบจะเป็นประโยชน์ต่อการทำการบูรณะแนวกำแพงพระราชวังหลวงได้เป็นอย่างดี รวมทั้งหลักฐานอื่นๆ ที่ทำให้การศึกษาทางด้านโบราณคดีประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยาสมบูรณ์ยิ่งขึ้นอีกด้วย

บรรณานุกรม

1. กรมศิลปากร, "**คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์**", สำนักพิมพ์คลังวิทยา, กรุงเทพฯ, 2515.
2. กรมศิลปากร, ประชุมพงศาวดาร ภาค 37, "**ตำนานกรุงเก่า**", องค์การค้าคุรุสภา, กรุงเทพฯ, 2507.
3. กรมศิลปากร, ประชุมพงศาวดาร ภาค 41 (ต่อ) - 42 - 43, "**จดหมายมองซิเออร์เวเรต์ ลงวันที่ 22 สิงหาคม 1687 (พ.ศ.2230)**", องค์การค้าคุรุสภา, กรุงเทพฯ, 2511.
4. กรมศิลปากร, ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 40 (ต่อ) - 41, "**จดหมายเหตุพ่อค้าฝรั่งเศส ว่าด้วยการค้าขายในประเทศสยาม**", องค์การค้าคุรุสภา, กรุงเทพฯ, 2511.
5. กรมศิลปากร, ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 35 - 36, "**จดหมายเจ้าพระยาคลังถึงมองซิเออร์ เดอ บริซาเซีย**", องค์การค้าคุรุสภา, กรุงเทพฯ, 2511.
6. กรมศิลปากร, "**โครงการปรับปรุงแผนแม่บทการพัฒนานครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา**", บริษัท เอส เจ เอ แอนด์ ทรี ดี จำกัด และบริษัท มรดกโลก จำกัด, กรุงเทพฯ, 2537.
7. กรมศิลปากร, "**รายงานการสำรวจ ขุดแต่ง และบูรณะโบราณสถานในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา และบริเวณใกล้เคียง**", เอกสาร โรเนียว, 2512.
8. ไกรศรี นิมมานเหมินท์, "**เครื่องถ้วยสันกำแพง**", มิตรนราการพิมพ์, กรุงเทพฯ, 2526.
9. คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย สำนักนายกรัฐมนตรี, "**คำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม เอกสารจากหอหลวง**", แถลงงานประวัติศาสตร์เอกสารโบราณคดี, โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, กรุงเทพฯ, 2534.
10. คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี สำนักนายกรัฐมนตรี, "**ประชุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยา ภาค 1**", โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, กรุงเทพฯ, 2510.
11. จารุณี อินเฉิดฉาย, "**เครื่องถ้วยญี่ปุ่น**", พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร, ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริการวิชาการและบริษัท มรดกโลก จำกัด, กรุงเทพฯ, 2540.
12. ณัฏฐภัทร จันทวิช, "**เครื่องถ้วยจีนที่พบจากแหล่งโบราณคดีในประเทศไทย**", โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ, 2537.
13. นิโคลาส แชร์แวส, "**ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม**", สันต์ ท. โกมลบุตร แปล, สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, กรุงเทพฯ, 2506.
14. พิสิฐ เจริญวงศ์, "**สังคโลกศรีสัชนาลัย**", เครือซีเมนต์ไทยร่วมกับกรมศิลปากร, อมรินทร์การพิมพ์, กรุงเทพฯ, 2530.
15. พจน์ เกื้อกูล, "**เครื่องถ้วยและเตาเผาสันกำแพง**", กรมศิลปากร, โรงพิมพ์กรมการศาสนา, กรุงเทพฯ, 2515.
16. ภุชชงค์ และ ณัฏฐภัทร จันทวิช, "**เครื่องถ้วยในประเทศไทย**", กรมศิลปากร, อมรินทร์การพิมพ์, กรุงเทพฯ, 2523.

17. ภุชชงค์ จันทวิช และคณะ, "ศิลปวัตถุ", บริษัท โอสถสภา (เต็กเฮงหยู) จำกัด และบริษัทในเครือ, จัดพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายสวัสดิ์ โอสถานุเคราะห์, เหรียญทองการพิมพ์ (กิมไป๊), กรุงเทพฯ, 2529.

18. ฟรังซัว อังรี ตุรแปง, "ประวัติศาสตร์แห่งพระราชอาณาจักรสยาม", ปอล ซาเวีย แปล, กรมศิลปากร, ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล สหประชาพาณิชย์, กรุงเทพฯ, 2532.

19. ลาลูแบร์, มองซิเออร์ แปล, "จดหมายเหตุลาลูแบร์ ฉบับสมบูรณ์ เล่ม 1, 2", สันต์ ท. โกมลบุตร แปล, สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, กรุงเทพฯ, 2510.

20. วิทยา อินทโกศัย และพิสิฐ เจริญวงศ์ บรรณาธิการ, "โบราณคดีสีคราม", กรมศิลปากร, อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ฟ, กรุงเทพฯ, 2531.

21. สมศักดิ์ ธรรมปรีชากร, "เครื่องถ้วยในเอเชียอาคเนย์ ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 15-22", บริษัท โอสถสภา (เต็กเฮงหยู) จำกัด, โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, กรุงเทพฯ, ไม่ปรากฏปีพิมพ์.

22. สายันต์ ไพรชาญจิตร์, "เตาแม่น้ำน้อย", กรมศิลปากร, โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ, 2531.

23. สำนักงานนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา, "นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา", สำนักพิมพ์สมาพันธ์, กรุงเทพฯ 2539.

24. อิงเกิลเบอร์ท แกมเฟอร์, "ไทยในจดหมายเหตุแกมเฟอร์", อ. สายสุวรรณ แปล, พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพนางคำมามุทิรางกูล, ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, 2501.

ภาพถ่ายประกอบงานขุดแต่งกำแพงวังหลวง ณ พระราชวังโบราณ

ต.ประตูชัย อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ปีงบประมาณ 2538

ภาพถ่ายที่ 1 แนวกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออก ซึ่งเดิมถูกถนนศรีสรรเพชญ์สร้างทับอยู่ (ฟิล์มที่ 2 รูปที่ 22)

ภาพถ่ายที่ 2 รั้ววัดธรรมมิกราช ที่สร้างขนานไปกับกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออก (ฟิล์มที่ 2 รูปที่ 25)

ภาพถ่ายที่ 3 ร่องรอยของถนนศรีสรรเพชญ์ที่ราดด้วยยางมะตอย
(ฟิล์มที่ 2 รูปที่ 27)

ภาพถ่ายที่ 4 โบราณสถานที่สร้างชิดติดกับกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออกมากที่สุด คือวัดธรรมิกราช
(ฟิล์มที่ 2 รูปที่ 26)

ภาพถ่ายที่ 5 แนวกำแพงรั้ววัดธรรมิกราช
(ฟิล์มที่ 2 รูปที่ 28)

ภาพถ่ายที่ 6 พื้นที่ที่ต้องดำเนินการขุดแต่งทั้งหมดด้านทิศตะวันออกนี้ประมาณ 10 x 300 เมตร
(ฟิล์มที่ 2 รูปที่ 29)

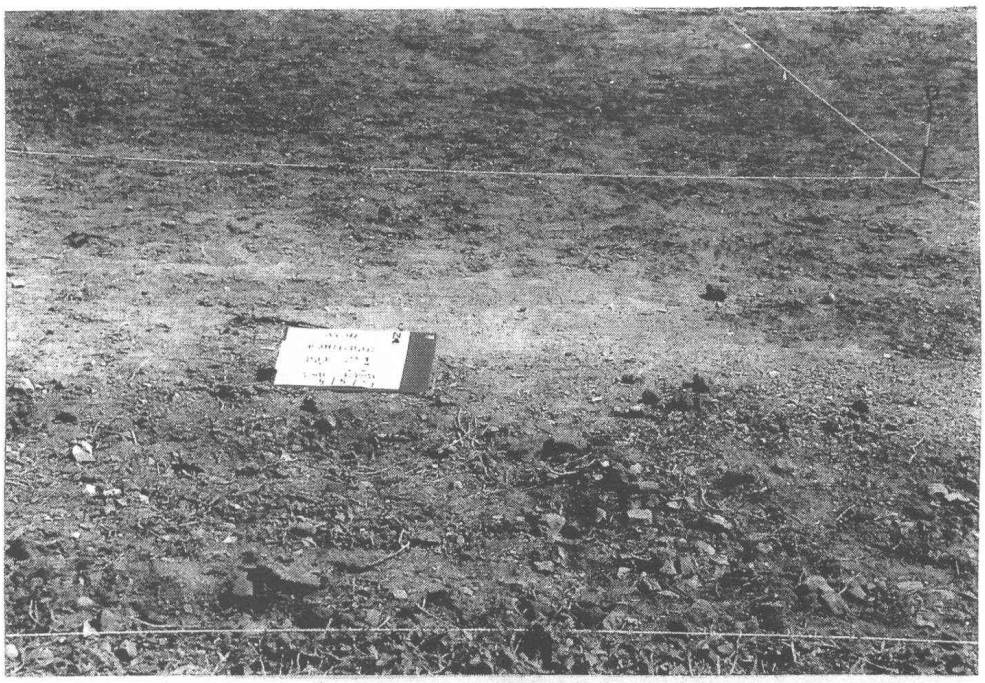
ภาพถ่ายที่ 7 แนวกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ ซึ่งขาดหายไป
(ฟิล์มที่ 2 รูปที่ 16)

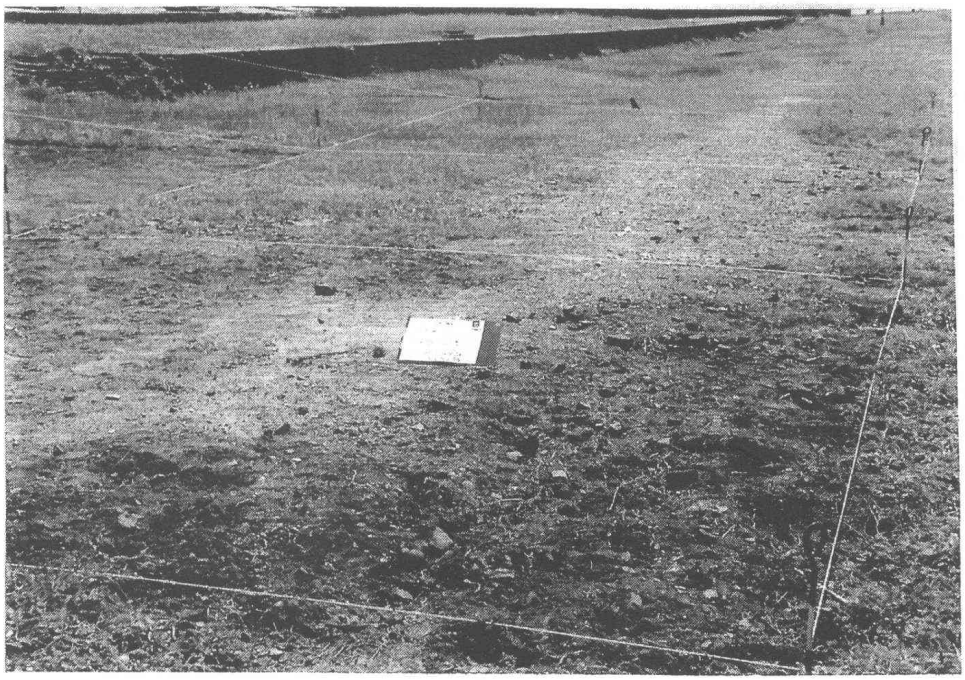
ภาพถ่ายที่ 8 พื้นที่ทำการขุดแต่ง กำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือที่ถูกถนนตัดผ่าน
(ฟิล์มที่ 2 รูปที่ 19)

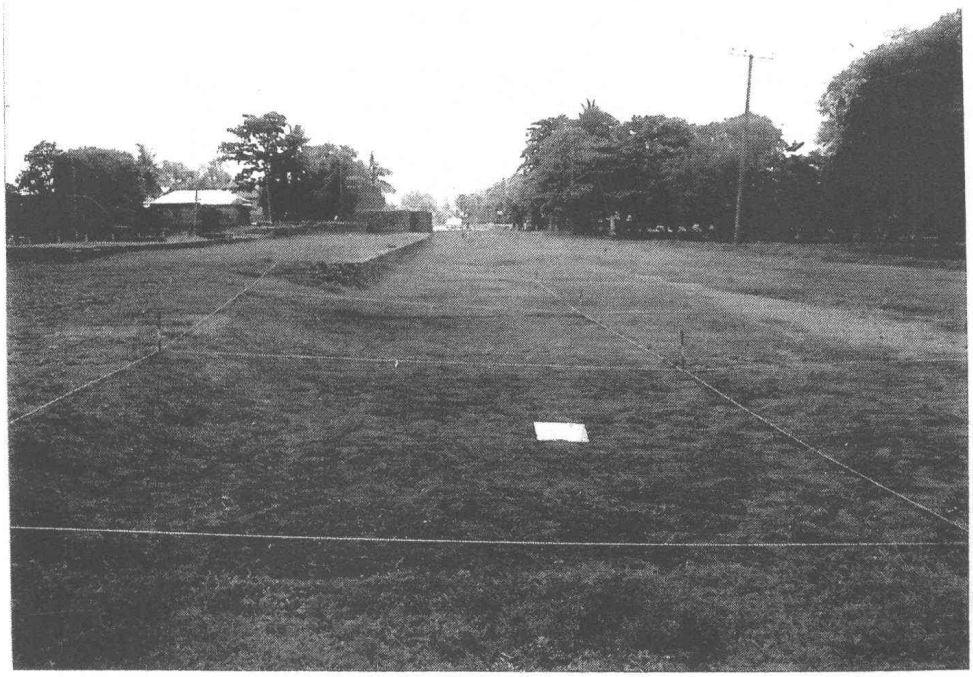
ภาพถ่ายที่ 9 การวางตั้งหลุมขุดแต่งกำแพงรังหลวงด้านทิศเหนือ
(ฟิล์มที่ 2 รูปที่ 1)

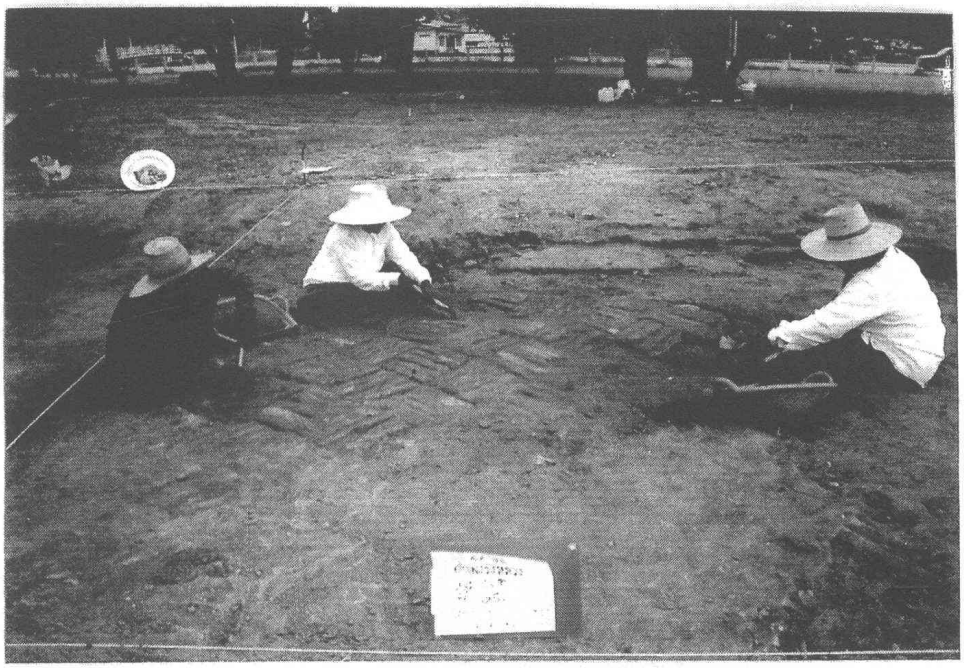
ภาพถ่ายที่ 10 หลุม 45 ที่ทำการขุดลงวัชพืชออกแล้ว
(ฟิล์มที่ 4 รูปที่ 1)

ภาพถ่ายที่ 11 หลุม 45 ก่อนการชุดแต่ง
(ฟิล์มที่ 4 รูปที่ 1)

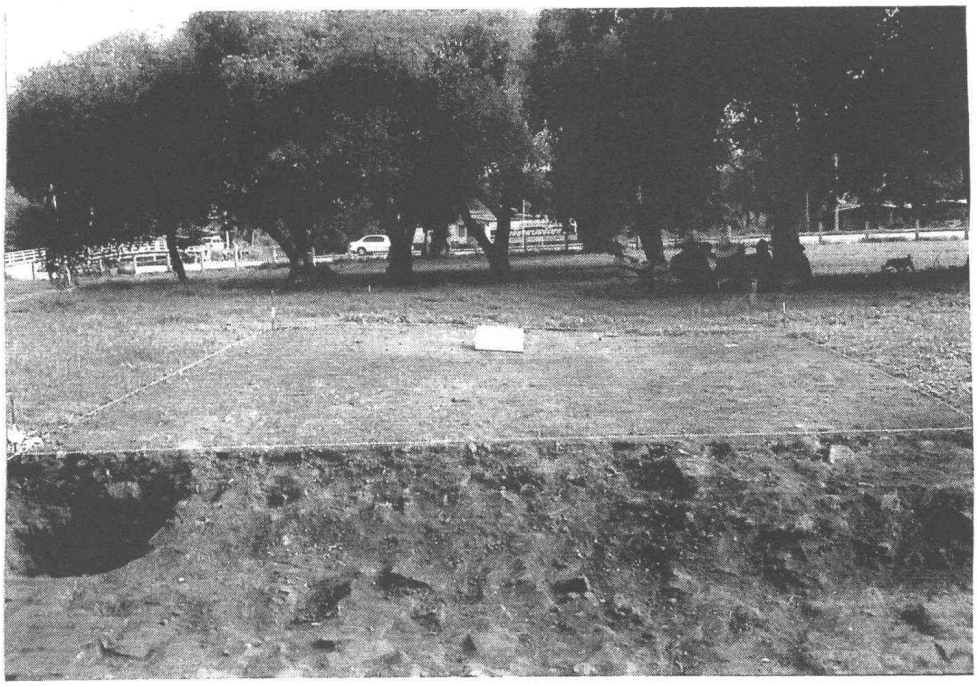
ภาพถ่ายที่ 12 พื้นที่ชุดแต่งในวันแรก
(ฟิล์มที่ 4 รูปที่ 5)

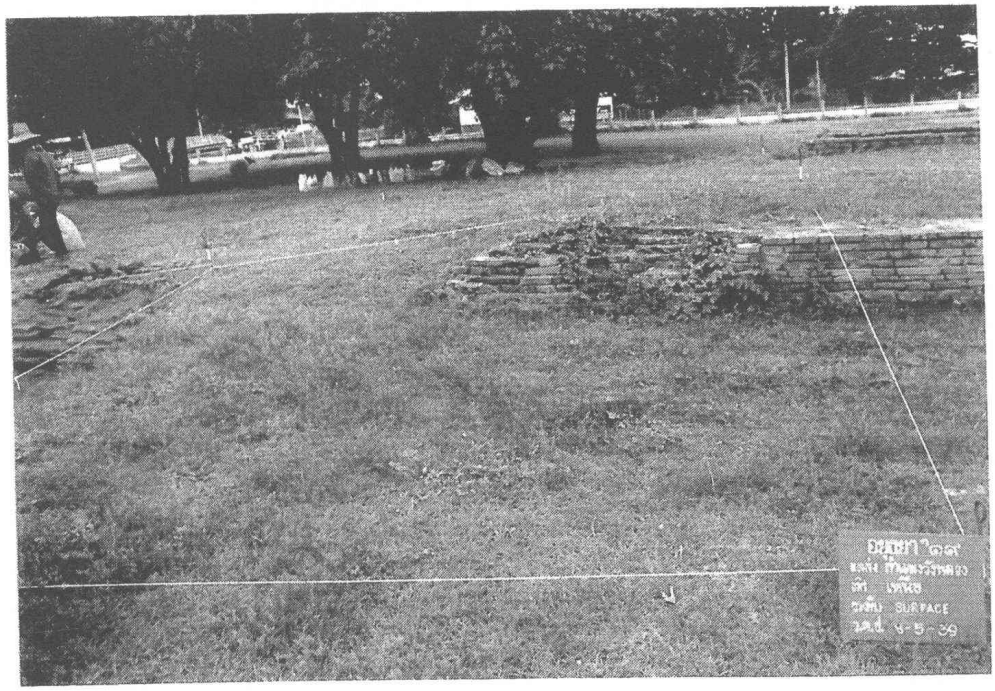
ภาพถ่ายที่ 13 การขุดแต่งและทำความสะอาดหลุม 46ฑ
(ฟิล์มที่ 4 รูปที่ 12)

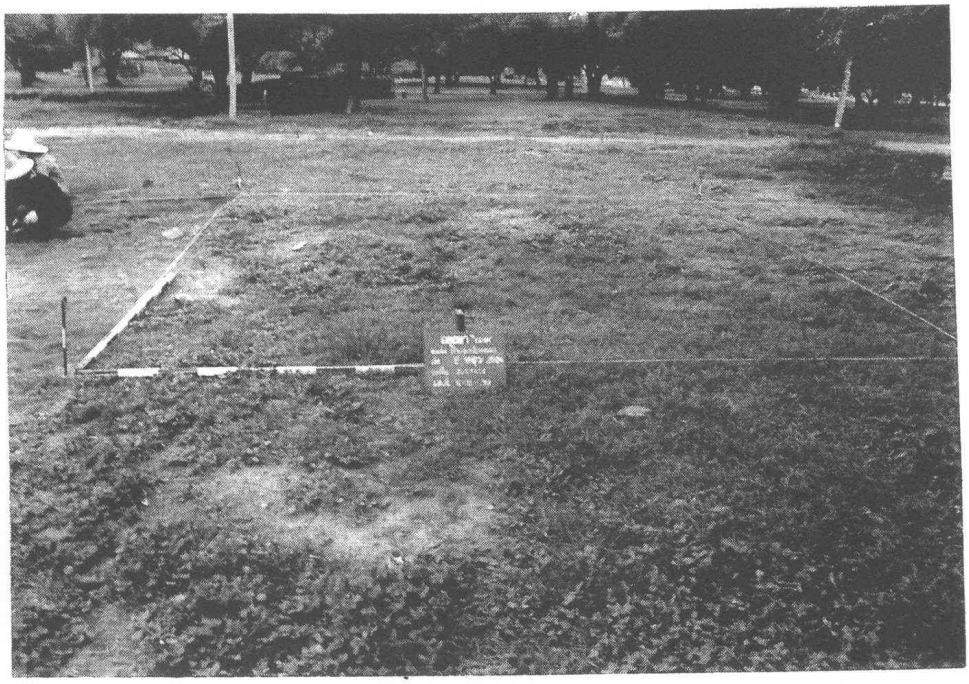
ภาพถ่ายที่ 14 การเรียงอิฐแบบตะแคงในสมัยอยุธยา
(ฟิล์มที่ 4 รูปที่ 10)

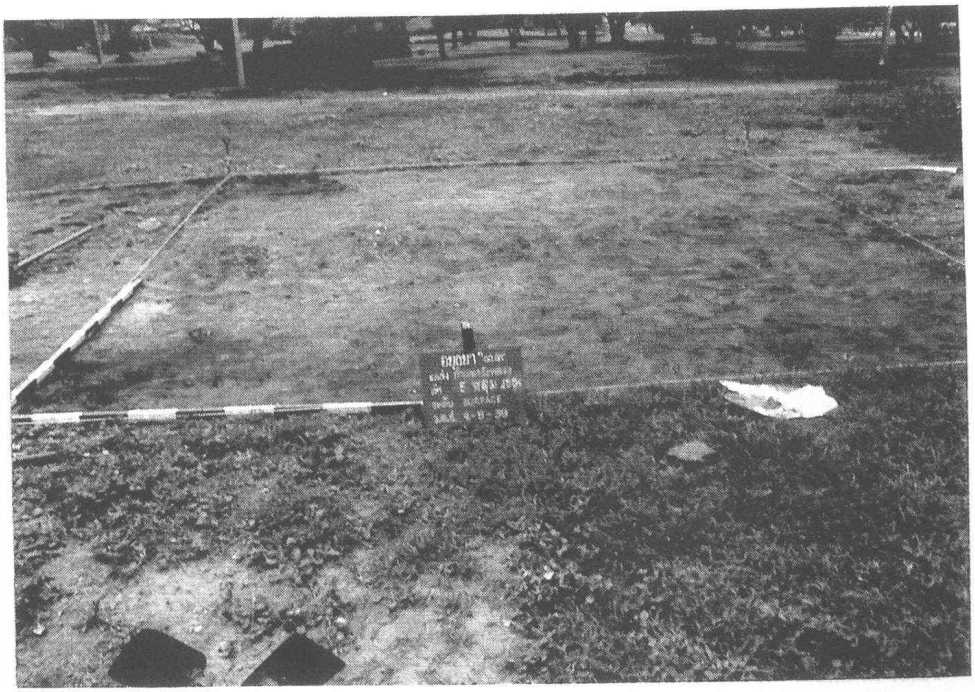
ภาพถ่ายที่ 15 หลุม 45 ฒ ก่อนการชุดแต่ง (ฟิล์มที่ 4 รูปที่13)

ภาพถ่ายที่ 16 พื้นที่ ซองหลุม 46 ฑ ก่อนการถากถางวัชพืช (ฟิล์มที่ 4 รูปที่ 15)

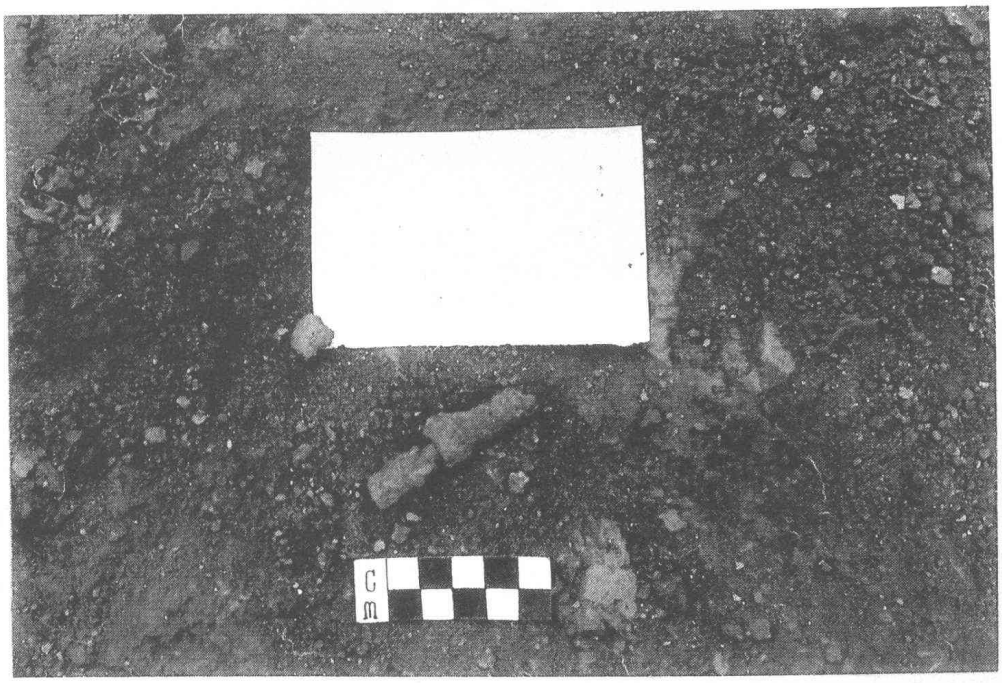
ภาพถ่ายที่ 17 หลุม 45 ณ ก่อนการฉากฉางวัชพืช (ฟิล์มที่ 4 รูปที่ 19)

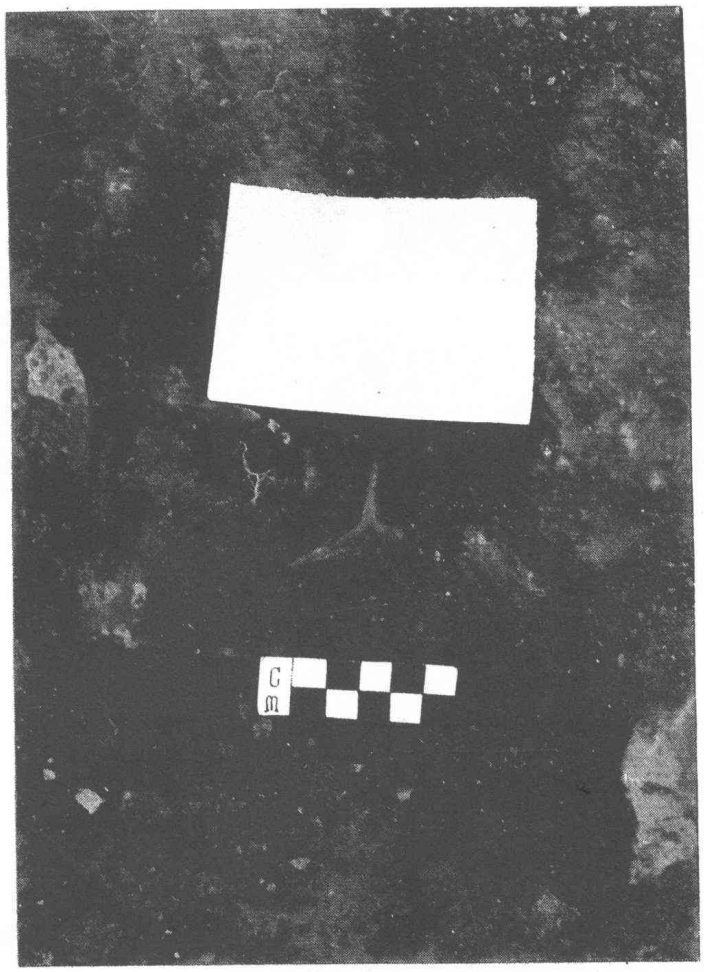
ภาพถ่ายที่ 18 หลุม 45 ณ หลังการฉากฉางวัชพืชออกแล้ว (ฟิล์มที่ 4 รูปที่ 21)

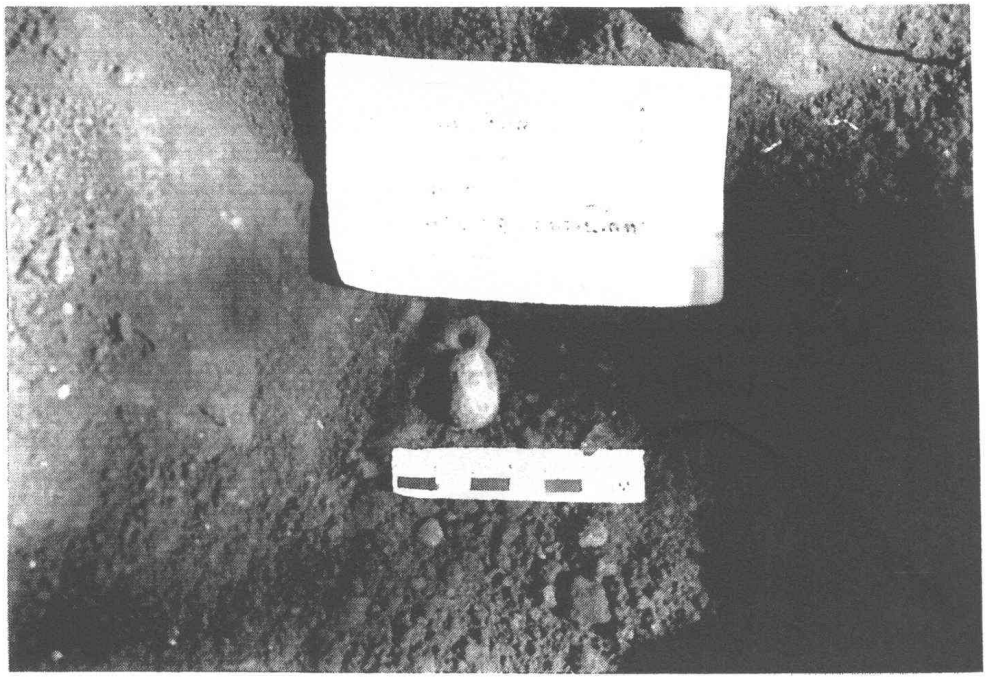
ภาพถ่ายที่ 19 กระสุนปืนโลหะที่พบจากการขุดแต่งหลุม 47 ฑ (ฟิล์มที่ 4 รูปที่ 26)

ภาพถ่ายที่ 20 ชิ้นส่วนโลหะสำริด ที่พบจากการขุดแต่งหลุม 47 ฑ (ฟิล์มที่ 4 รูปที่ 26)

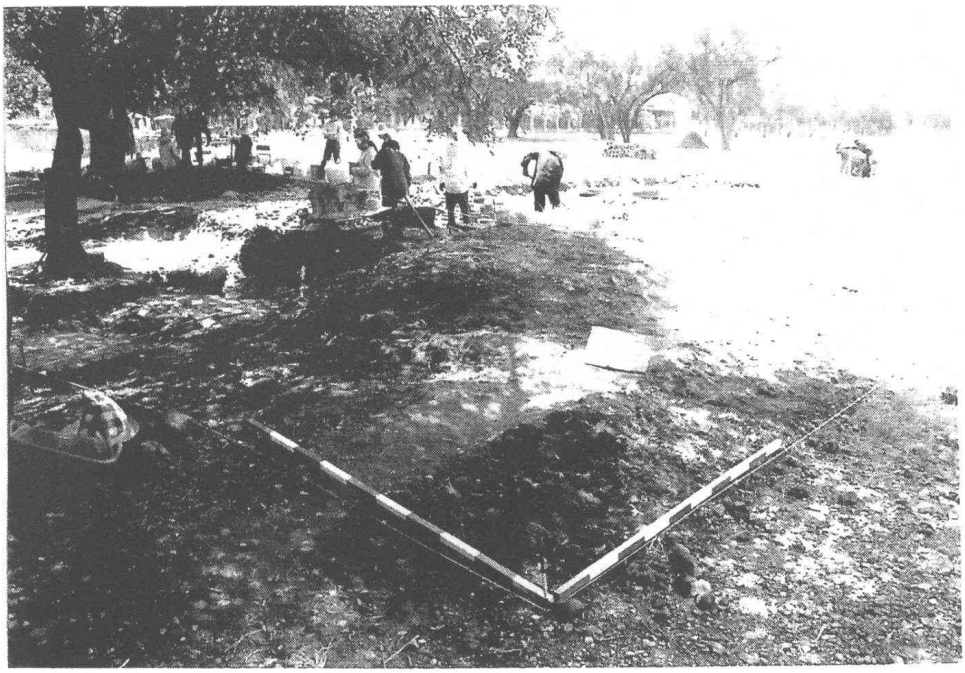
ภาพถ่ายที่ 21 ขวากเหล็กที่ พบจากการขุดแต่งหลุม 47 ฑ (ฟิล์มที่ 4 รูปที่ 28)

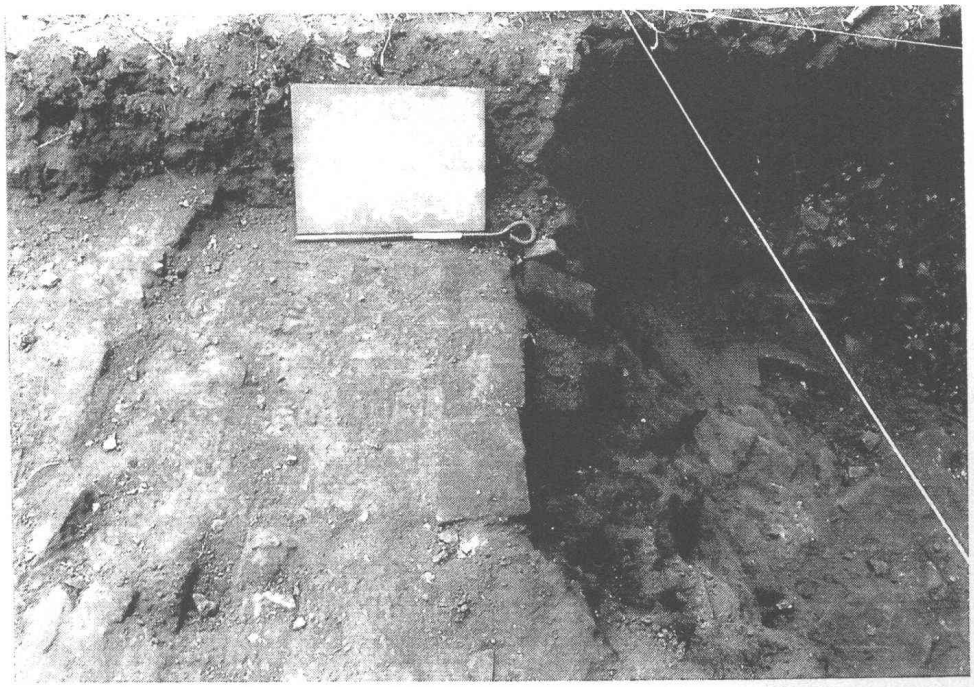
ภาพถ่ายที่ 22 กระพรวนสำริดที่พบจากการขุดแต่งหลุม 45 ต (ฟิล์มที่ 5 รูปที่ 2)

ภาพถ่ายที่ 23 แนวกำแพง ? ในหลุมขุดแต่ง 44 ด (ฟิล์มที่ 5 รูปที่ 9)

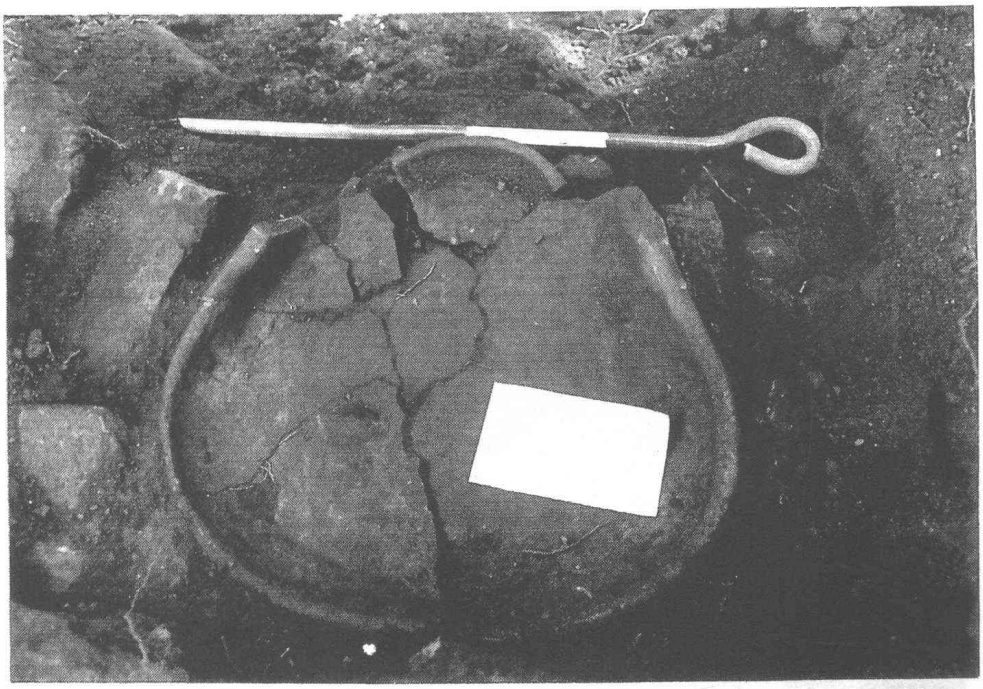
ภาพถ่ายที่ 24 หลุม 43 ต ก่อนการขุดแต่ง (ฟิล์มที่ 5 รูปที่ 34)

ภาพถ่ายที่ 25 ร่องรอยไฟไหม้ที่ ถ.แพงวังหลวงบริเวณหบุม 44 ค, 44 ต (ฟิล์มที่ 5 รูปที่ 22)

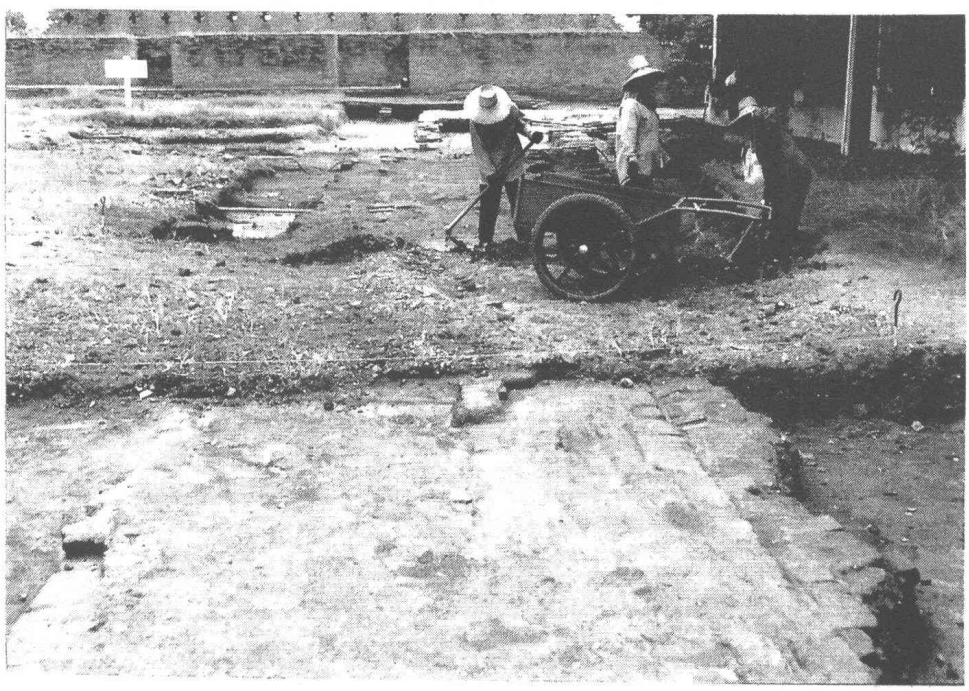
ภาพถ่ายที่ 26 กระจังดินเผา ประดับกำแพงวังหลวง (ฟิล์มที่ 5 รูปที่ 14)

ภาพถ่ายที่ 27 เตาเชิงกรานดินเผา พบจากการขุดแต่งหลุม 44 ต (ฟิล์มที่ 5 รูปที่ 15)

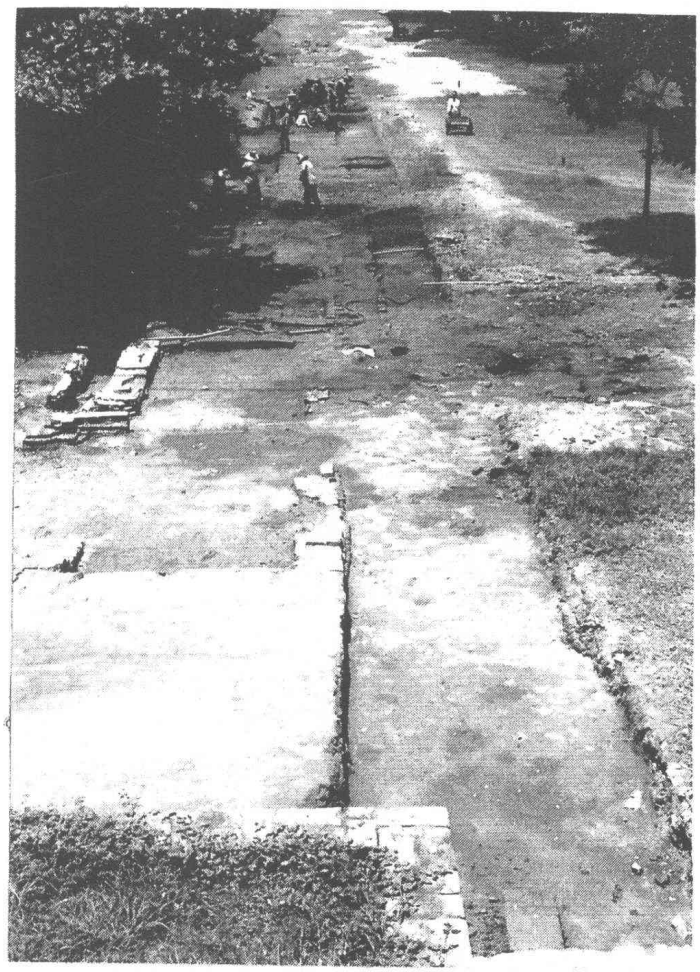
ภาพถ่ายที่ 28 ร่องรอยของ กำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออก (ฟิล์มที่ 5 รูปที่ 25)

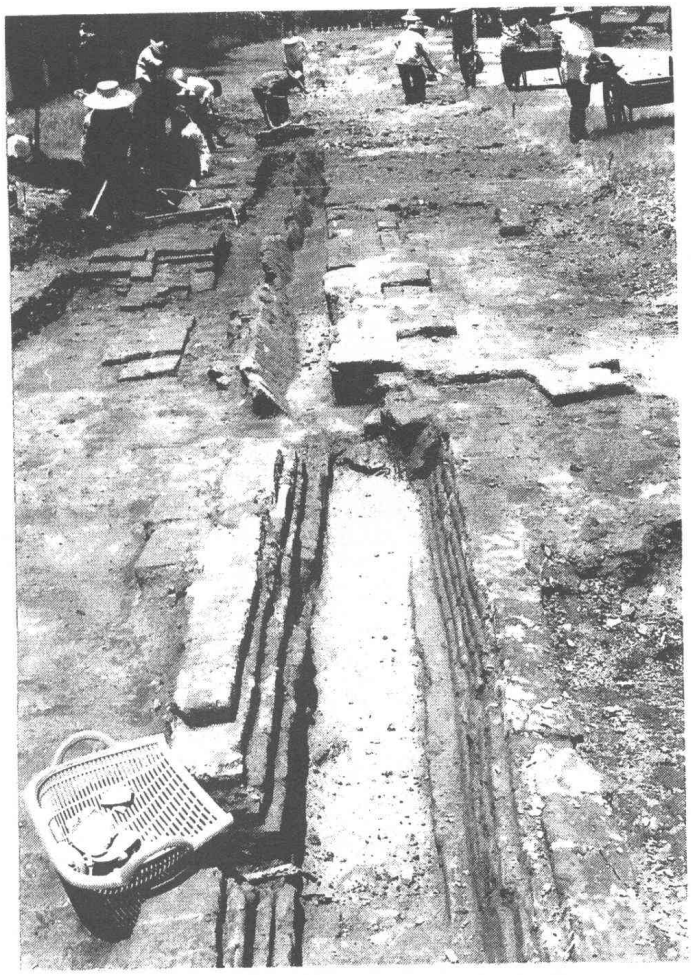
ภาพถ่ายที่ 29 การขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออก (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 35)

ภาพถ่ายที่ 30 แนวกำแพงวังหลวง ซึ่งเหลือจากการเกรดเพื่อสร้างถนน (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 36)

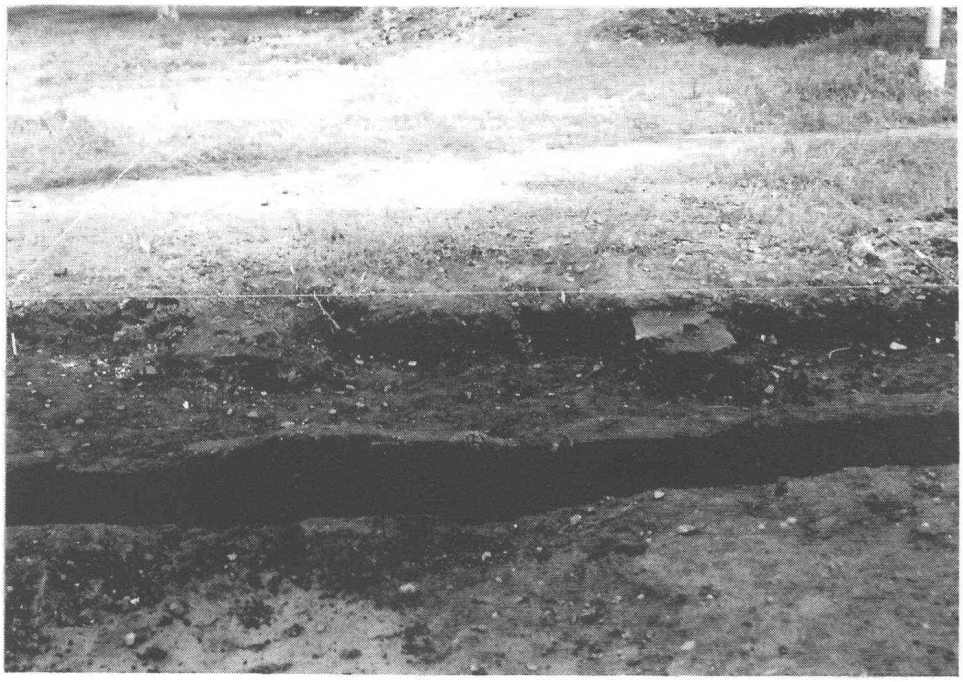
ภาพถ่ายที่ 31 แนวกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออกที่ทำการขุดแต่งแล้ว (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 34)

ภาพถ่ายที่ 32 ร่องน้ำของกำแพงวังหลวง (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 35)

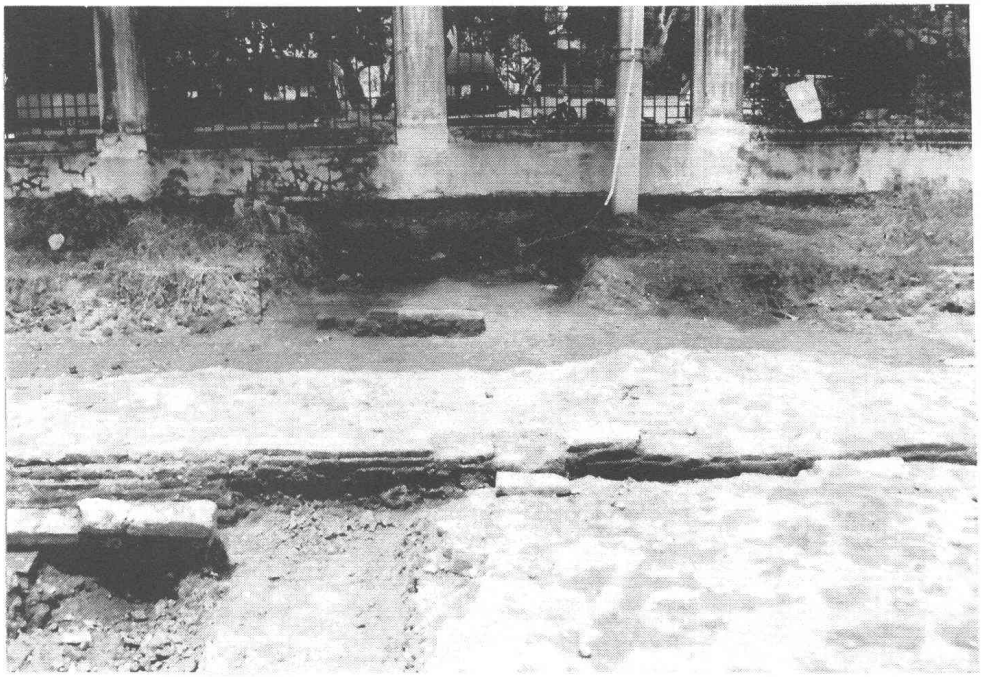
ภาพถ่ายที่ 33 คนงานกำลังขุดแต่งและทำความสะอาดกำแพงวังหลวง (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 30)

ภาพถ่ายที่ 34 ร่องน้ำของกำแพงวังหลวง ขณะกำลังขุดแต่ง (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 31)

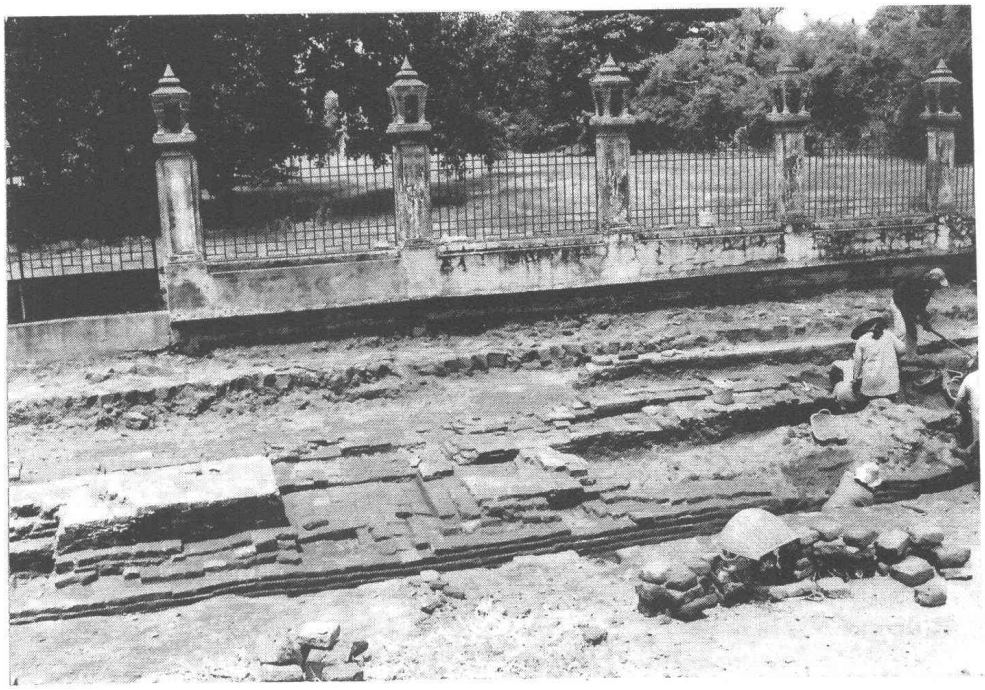
ภาพถ่ายที่ 35 การฉากถางพื้นที่ที่ติดกับกำแพงรั้ววัดธรรมิกราช (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 29)

ภาพถ่ายที่ 36 การขุดแต่งหลุมนำ (Trench Control) เข้าหากำแพงรั้ววัดธรรมิกราช (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 28)

ภาพถ่ายที่ 37 พื้นปูอิฐ (ฉนวน ?) ติดกับกำแพงวังหลวง (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 17)

ภาพถ่ายที่ 38 หลักฐานที่เหลืออยู่ของกำแพงวังหลวง (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 12)

ภาพถ่ายที่ 39 การขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออก (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 18)

ภาพถ่ายที่ 40 แนวอิฐที่ก่อทับบนกำแพง ซึ่งเป็นสิ่งก่อสร้างในสมัยหลัง (ฟิล์มที่ 6 รูปที่20)

ภาพถ่ายที่ 41 การก่ออิฐโค้งยาวประมาณ 1 เมตร ซึ่งอาจเป็นประตูทางเข้าเล็กๆ ? (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 19)

ภาพถ่ายที่ 42 แนวกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออก ที่ขุดแต่งแล้ว (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 26)

ภาพถ่ายที่ 43 กระปุกดินเผาเคลือบจำนวน 9 ใบ พบจากการขุดแต่งหลุม 60 ค (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 15)

ภาพถ่ายที่ 44 เสาไม้ของอาคารที่สร้างติดกับกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออก (ฟิล์มที่ 6 รูปที่ 38)

ภาพถ่ายที่ 45 พื้นที่ก่อนการขุดแต่งหลุม 58 ซ (ฟิล์มที่ 7 รูปที่ 2)

ภาพถ่ายที่ 46 คนงานกำลังขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออก (ฟิล์มที่ 7 รูปที่ 4)

ภาพถ่ายที่ 47 ส่วนหนึ่งของกำแพงวังหลวง (ฟิล์มที่ 7 รูปที่ 3)

ภาพถ่ายที่ 48 ใช้เครื่องมือขนาดเล็ก คือ เกรียง ในการขุดแต่งแนวอิฐของกำแพง (ฟิล์มที่ 7 รูปที่ 12)

ภาพถ่ายที่ 49 การเรียงอิฐแบบตะแคงเป็นทางเดิน (ฟิล์มที่ 7 รูปที่ 16)

ภาพถ่ายที่ 50 ขุดแต่งลอกเอาหินที่ใช้ก่อสร้างถนนศรีสรรเพชญ์ออก (ฟิล์มที่ 7 รูปที่ 18)

ภาพถ่ายที่ 51 อุปสรรคจากการที่มีฝนตกทำให้การขุดแต่งเป็นไปด้วยความยากลำบาก (ฟิล์มที่ 7 รูปที่ 17)

ภาพถ่ายที่ 52 คนงานกำลังขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออก (ฟิล์มที่ 7 รูปที่ 22)

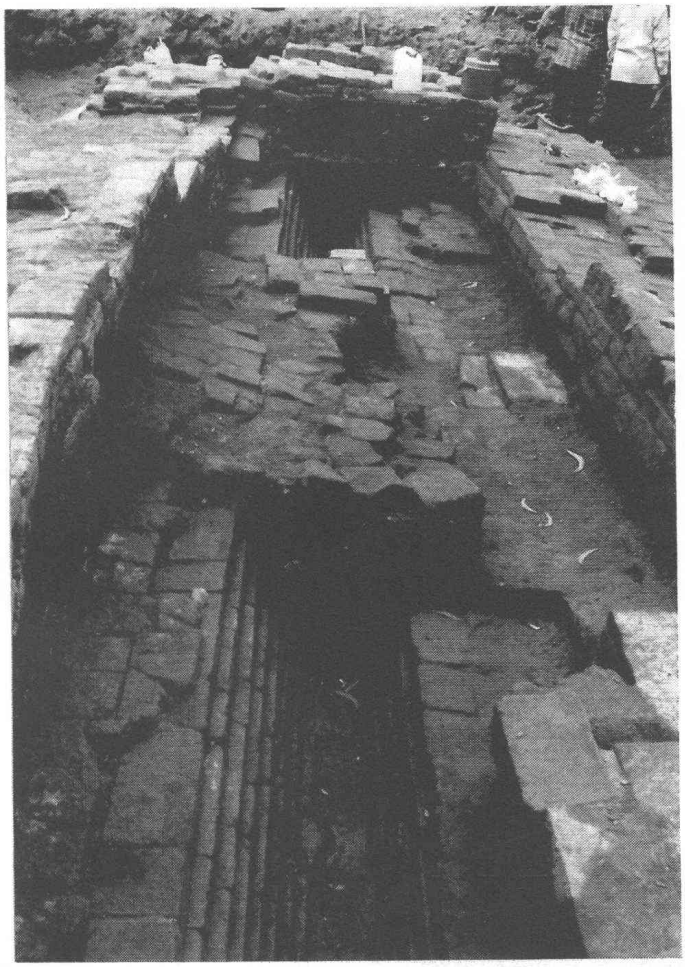
ภาพถ่ายที่ 53 ขณะขุดแต่งกำแพง (ฟิล์มที่ 7 รูปที่ 26)

ภาพถ่ายที่ 54 ขณะขุดแต่งกำแพง (ฟิล์มที่ 7 รูปที่ 25)

ภาพถ่ายที่ 55 ส่วนหนึ่งของกำแพงวังหลวงที่น่าจะสร้างเชื่อมต่อกับกำแพงวังหลวงชั้นใน (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 2)

ภาพถ่ายที่ 56 กำแพงและร่องระบายน้ำ (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 4)

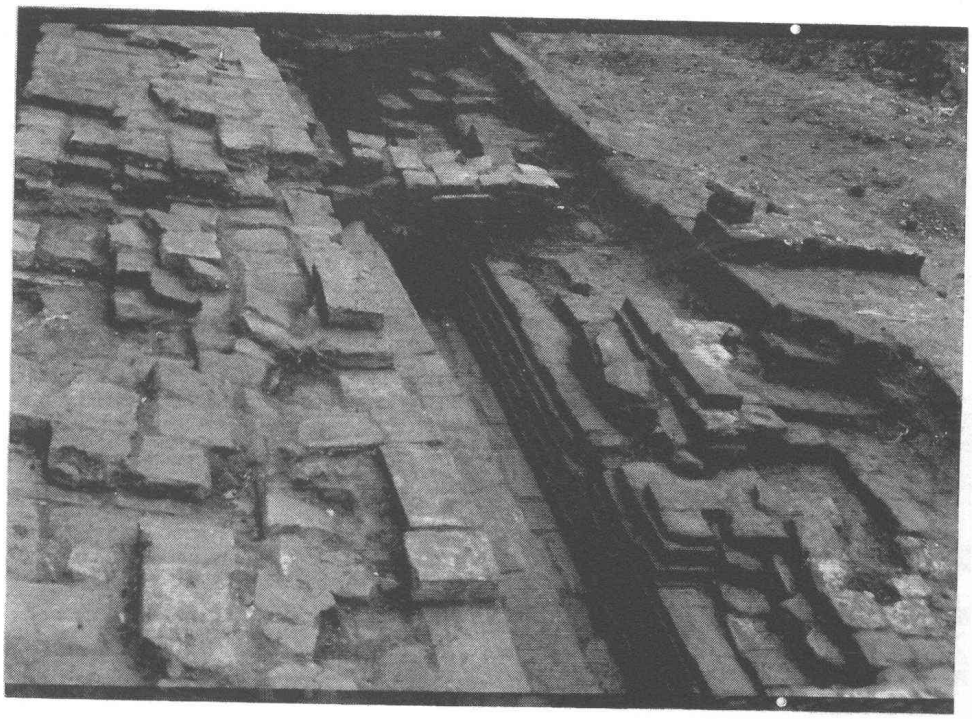
ภาพถ่ายที่ 57 ขณะขุดแต่งแนวกำแพง (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 5)

ภาพถ่ายที่ 58 ขณะขุดแต่งแนวกำแพง (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 6)

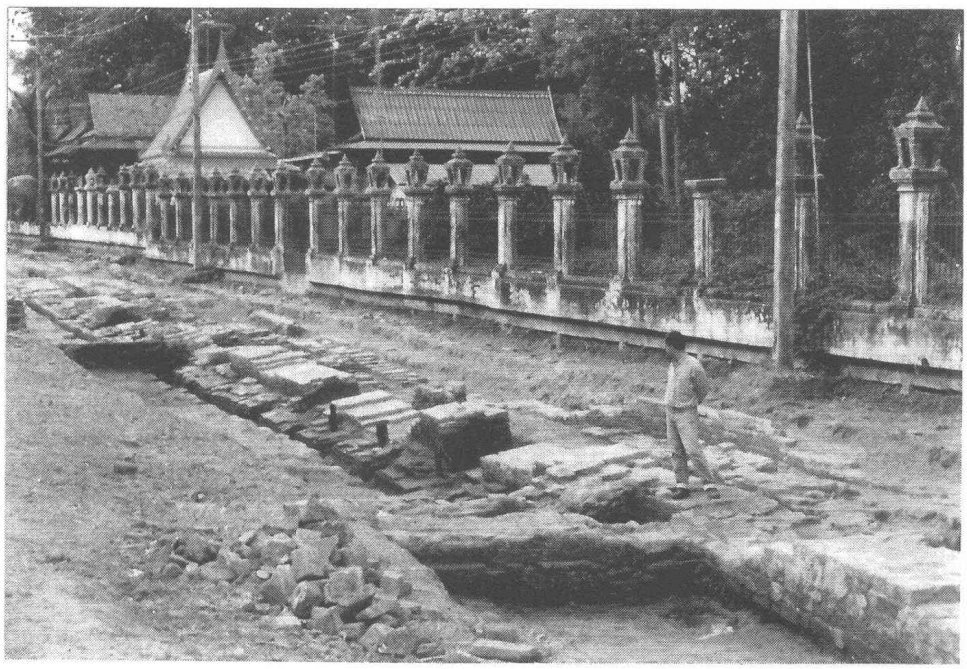
ภาพถ่ายที่ 59 ขณะขุดแต่งแนวกำแพง (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 9)

ภาพถ่ายที่ 60 แนวกำแพงและร่องระบายน้ำ (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 11)

ภาพถ่ายที่ 61 แนวกำแพงช่วงติดกับกำแพงรั้ววัดธรรมิกราช (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 14)

ภาพถ่ายที่ 62 แนวกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออกที่ขุดแต่งแล้ว (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 15)

ภาพถ่ายที่ 63 แนวกำแพงวังหลวงที่เหลืออยู่ในช่วงนี้ (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 20)

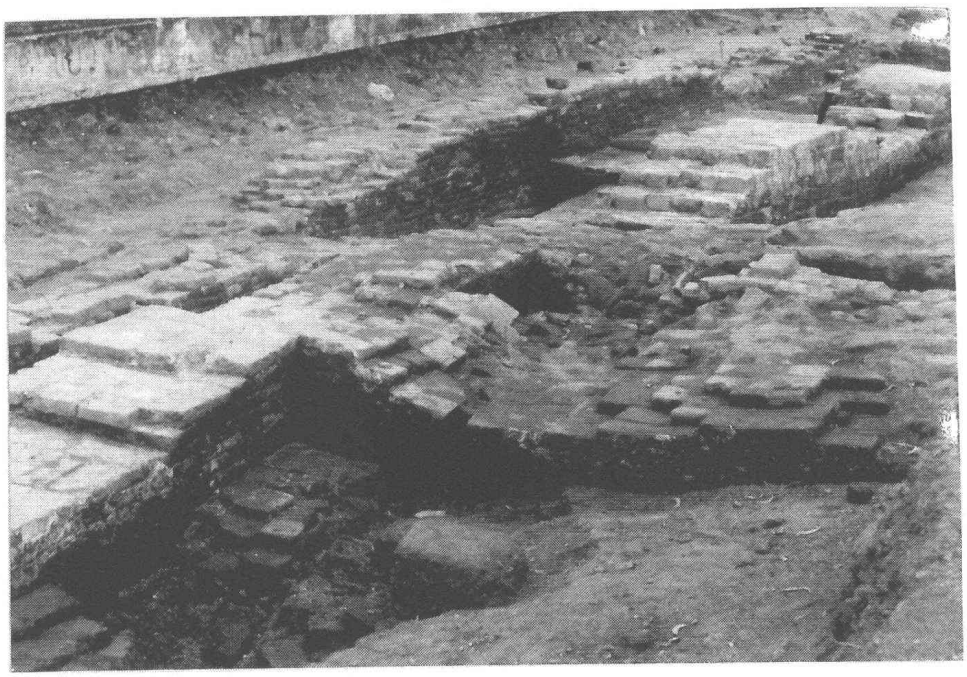
ภาพถ่ายที่ 64 ส่วนหนึ่งของเสาไม้ที่เป็นอาคารสร้างติดกำแพงวังหลวง (ทิมดาบ ?) (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 2)

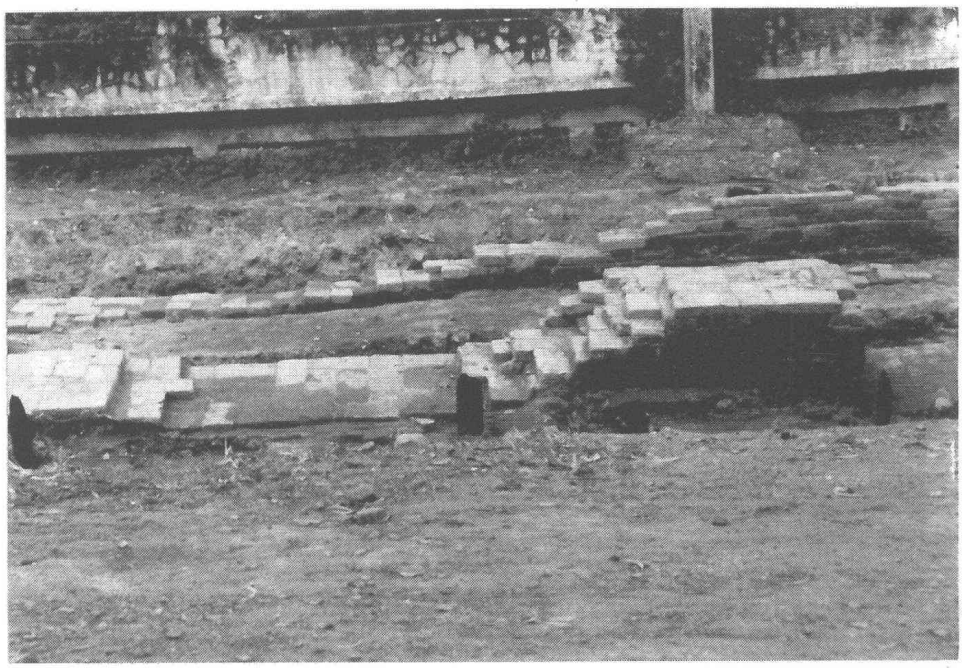
ภาพถ่ายที่ 65 ขณะขุดแต่งแนวกำแพง (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 19)

ภาพถ่ายที่ 66 แนวกำแพงและสิ่งก่อสร้างในสมัยหลัง (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 24)

ภาพถ่ายที่ 67 จุดที่สันนิษฐานว่าเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างกำแพงวังหลวงชั้นนอกและชั้นใน (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 28)

ภาพถ่ายที่ 68 ภาพตัดขวางของแนวกำแพง (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 26)

ภาพถ่ายที่ 69 ระยะห่างของเสาไม้ประมาณ 2 เมตร (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 27)

ภาพถ่ายที่ 70 แนวกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออกที่ขุดแต่งแล้วเสร็จ (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 32)

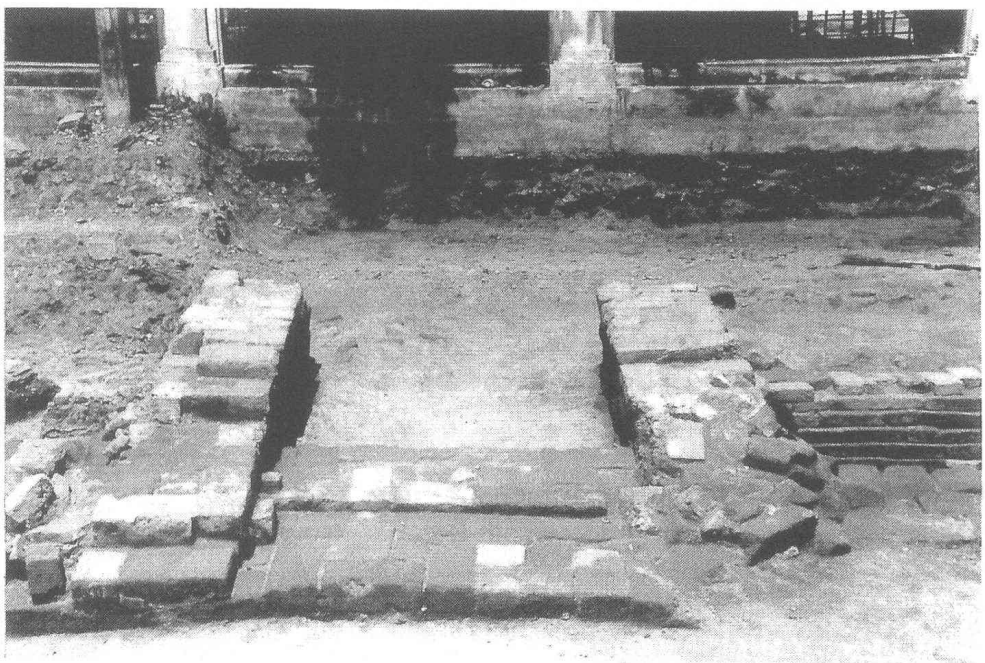
ภาพถ่ายที่ 71 ฐาน ? ของเสาอิฐ (ฟิล์มที่ 8 รูปที่ 35)

ภาพถ่ายที่ 72 แผ่นอิฐที่มีการเขียนลวดลาย (ฟิล์มที่ 9 รูปที่ 15)

ภาพถ่ายที่ 73 การขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออกในระยะสุดท้าย (ฟิล์มที่ 9 รูปที่ 8)

ภาพถ่ายที่ 74 แนวคันอิฐที่สร้างทับร่องระบายน้ำเป็นสิ่งก่อสร้างในสมัยหลัง (ฟิล์มที่ 9 รูปที่ 13)

ภาพถ่ายที่ 75 การก่ออิฐแบบตะแคง ซึ่งคงเป็นทางเดินเลียบกำแพง (ฟิล์มที่ 9 รูปที่ 10)

ภาพถ่ายที่ 76 แนวคันอิฐที่สร้างทับร่องระบายน้ำเป็นระยะๆ (ฟิล์มที่ 9 รูปที่ 16)

ภาพถ่ายที่ 77 ร่องระบายน้ำและแนวกำแพง (ฟิล์มที่ 9 รูปที่ 32)

ภาพถ่ายที่ 78 ฝาเครื่องถ้วยจีนและหอยเบี้ยที่พบขณะขุดแต่ง (ฟิล์มที่ 9 รูปที่ 30)

ภาพถ่ายที่ 79 การขุดแต่งแนวกำแพงในระยะสุดท้าย (ฟิล์มที่ 9 รูปที่ 36)

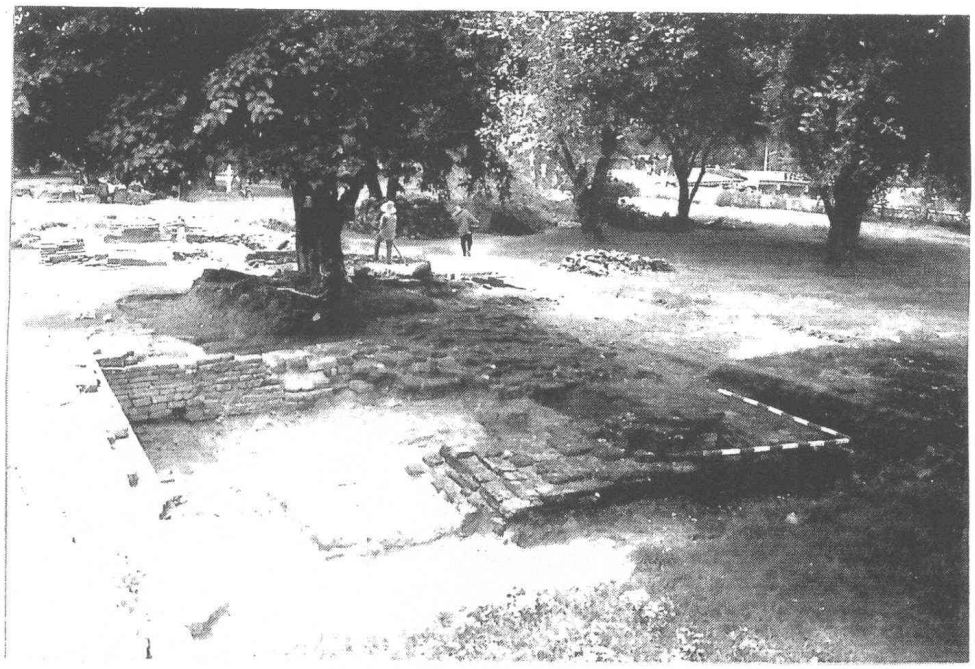
ภาพถ่ายที่ 80 แนวกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออกทั้งหมดที่ได้ทำการขุดแต่งแล้วเสร็จ (ฟิล์มที่ 9 รูปที่ 37)

ภาพถ่ายที่ 81-84 กำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ ภายหลังการขุดแต่ง
(ฟิล์มที่ 11 รูปที่ 13,20,26 และ ฟิล์มที่ 13 รูปที่35)

ภาพถ่ายที่ 82

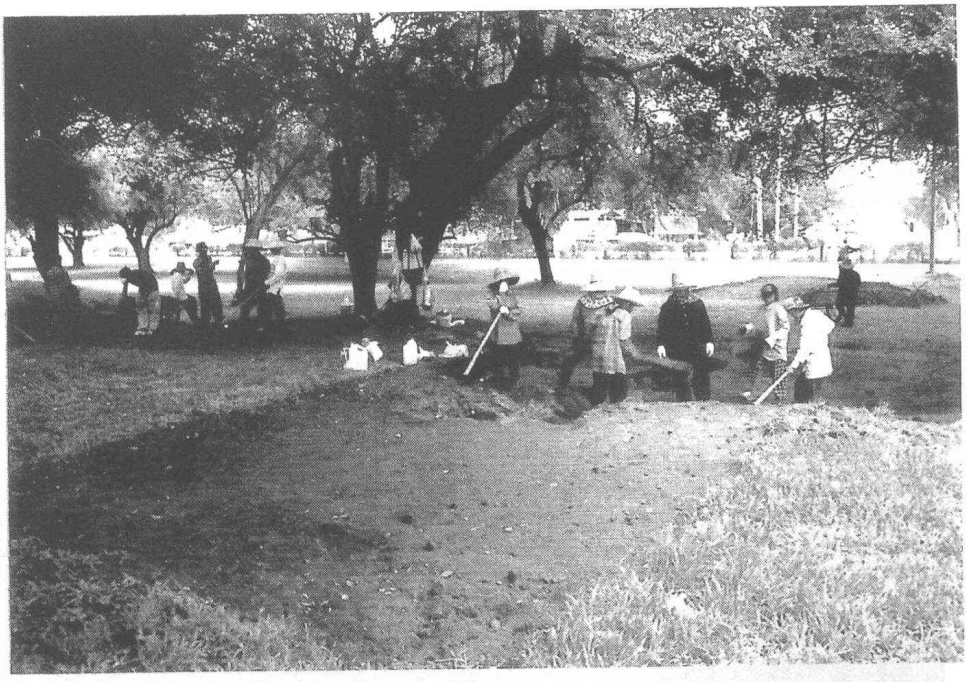
ภาพถ่ายที่ 83

ภาพถ่ายที่ 84

ภาพถ่ายที่ 85-86 สถาพก่อนการขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ (ฟิล์มที่ 11 รูปที่ 1,36)

ภาพถ่ายที่ 86

ภาพถ่ายที่ 87-90 คนงานกำลังขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ ภายใต้การควบคุมของนักโบราณคดีอย่างเคร่งครัด (ฟิล์มที่ 10 รูปที่ 22,25,29 ฟิล์มที่ 11 รูปที่ 22)

ภาพถ่ายที่ 88

ภาพถ่ายที่ 89

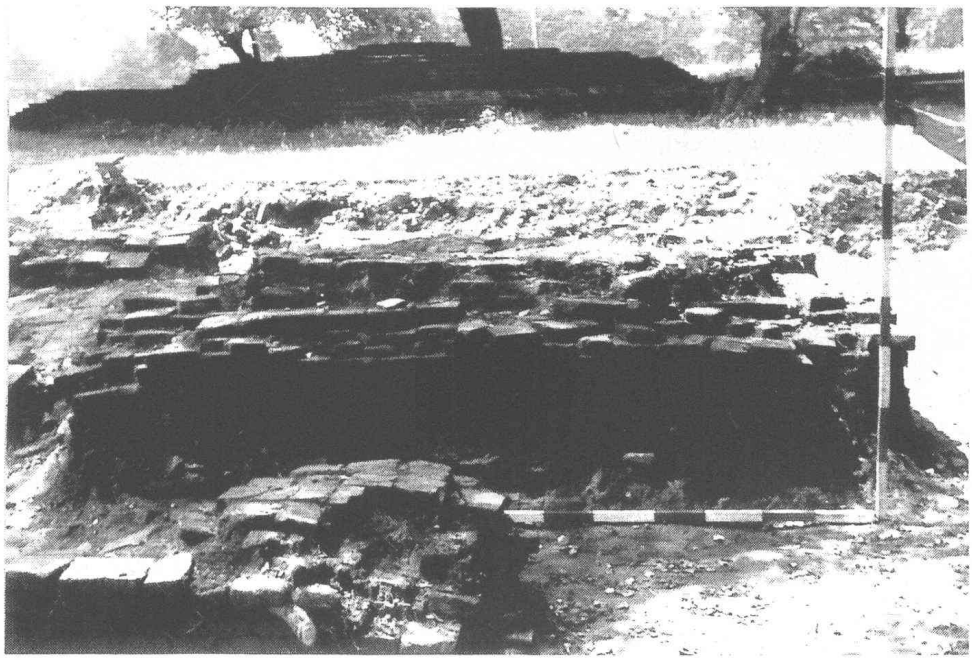
ภาพถ่ายที่ 90

ภาพถ่ายที่ 91 อิฐกรุเป็นบ่อ พบขณะขุดแต่ง (ฟิล์มที่ 10 รูปที่ 5)

ภาพถ่ายที่ 92 แสดงการทับถมของชั้นดิน กำแพงแก้วด้านทิศเหนือ (ฟิล์มที่ 10 รูปที่ 17)

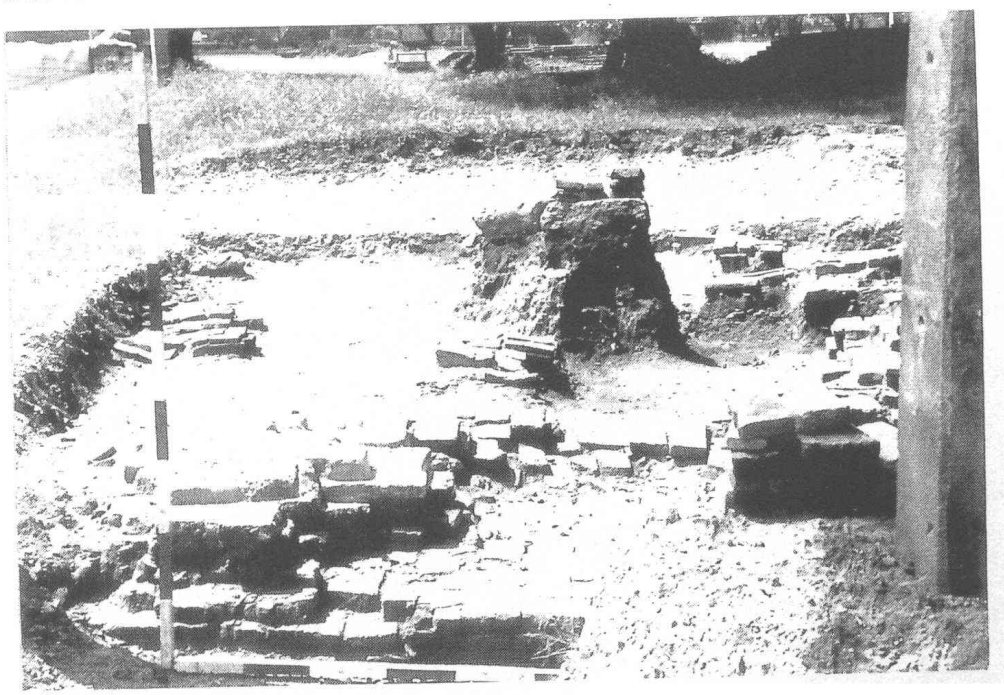

ภาพถ่ายที่ 93 รากฐานของอาคารที่ก่อสร้างใหม่ในสมัยหลัง (ตราวรัชมังคลาภิเษกของรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์) (ฟิล์มที่ 10 รูปที่ 34)

ภาพถ่ายที่ 94-95 รากฐานกำแพงวังหลวงเดิมบางส่วนที่ขุดพบใหม่ (ฟิล์มที่ 10 รูปที่ 17)

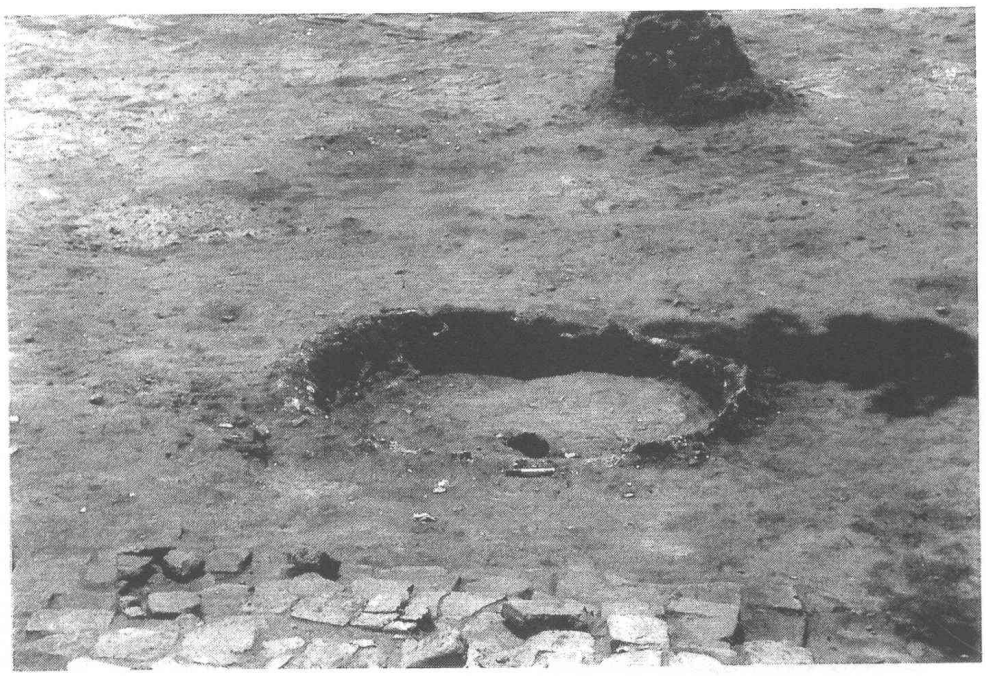
ภาพถ่ายที่ 95

ภาพถ่ายที่ 96 กระจังดินเผาที่ขุดพบจากการขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ อาจใช้ประดับกำแพงก็เป็นได้ (ฟิล์มที่11รูปที่ 5)

ภาพถ่ายที่ 97 บ่อหมักปูน กำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ (ฟิล์มที่ 11 รูปที่ 14)

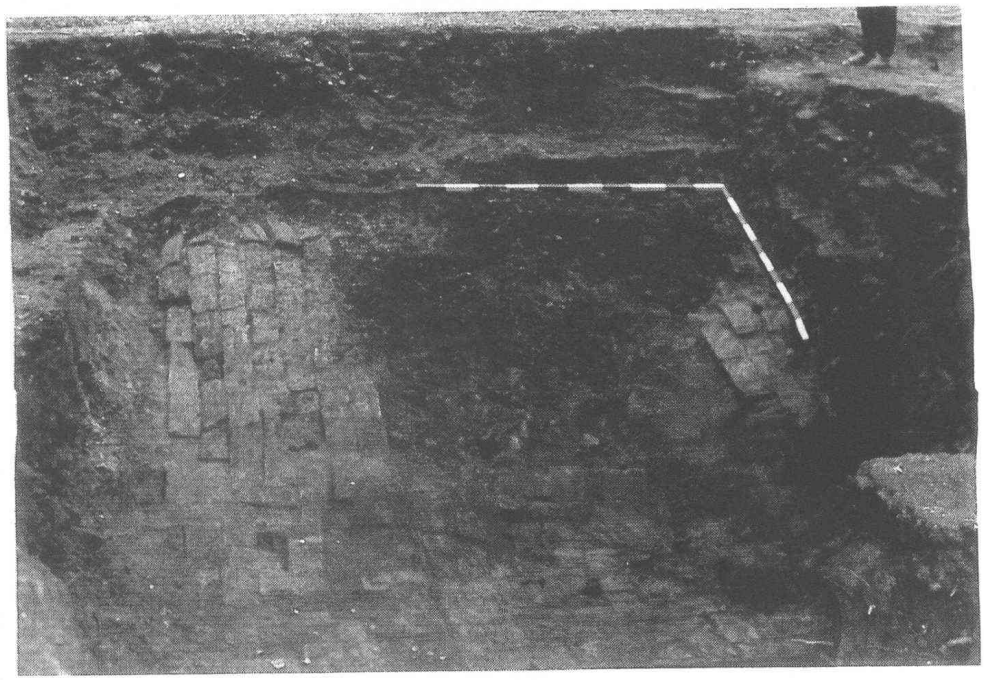

ภาพถ่ายที่ 98 ชิ้นส่วนหินทรายที่บางชิ้นมีการสลักเป็นรูปกลีบบัว (ฟิล์มที่ 11 รูปที่ 10)

ภาพถ่ายที่ 99 กำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือสถาพก่อนการขุดแต่ง บริเวณพระที่นั่งสุริยาสน์อมรินทร์ (ฟิล์มที่ 11 รูปที่ 37)

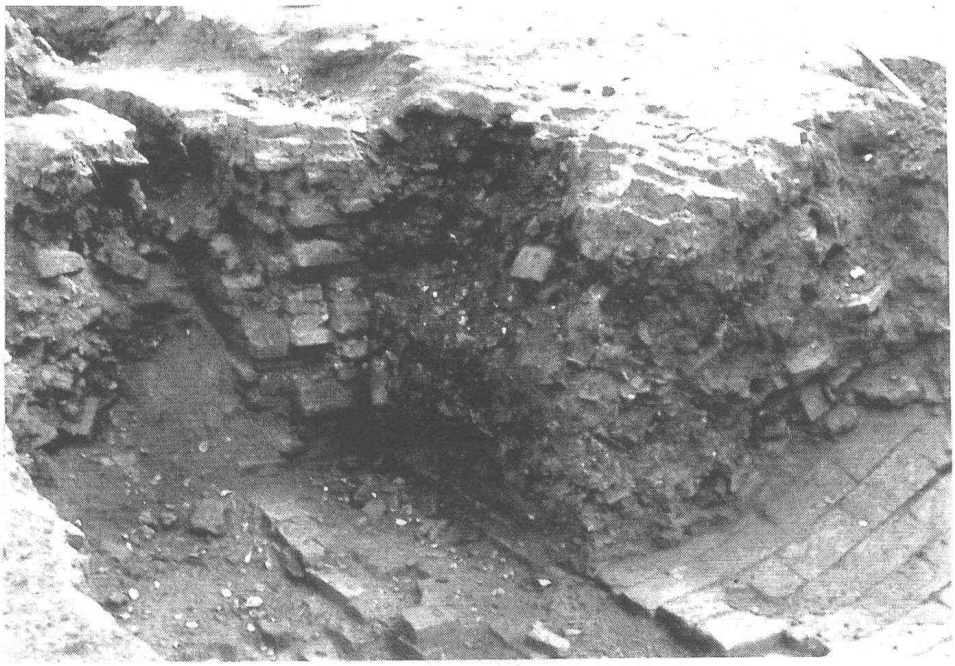
ภาพถ่ายที่ 100 รากฐานกำแพงบางส่วนที่ขุดพบ (ฟิล์มที่ 12 รูปที่ 34)

ภาพถ่ายที่ 101-102 การขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ (ฟิล์มที่ 12 รูปที่ 4,28)

ภาพถ่ายที่ 102

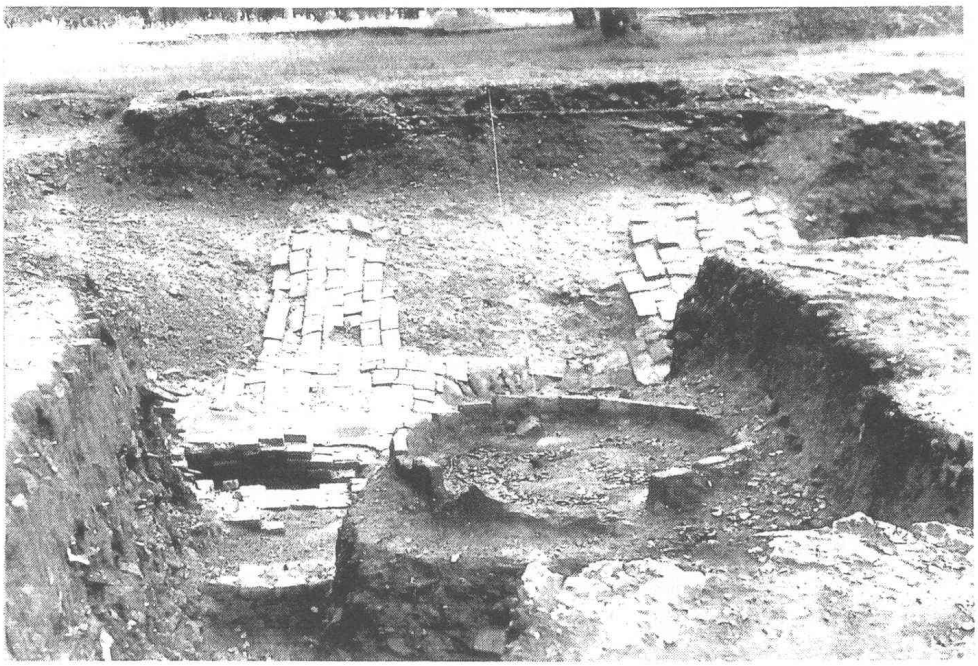

ภาพถ่ายที่ 103-111 สภาพของกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือภายหลังการขุดแต่ง
(ฟิล์มที่ 12 รูปที่ 10,23,ฟิล์มที่13รูปที่3,11,13,14,18,22,33)

ภาพถ่ายที่ 104

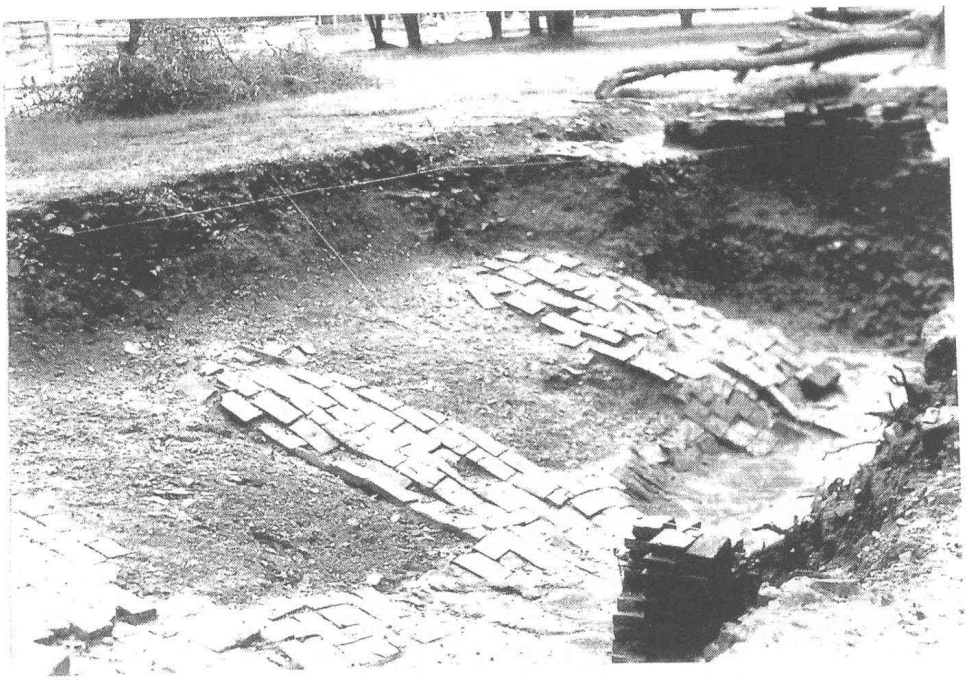

ภาพถ่ายที่ 105

ภาพถ่ายที่ 106

ภาพถ่ายที่ 107

ภาพถ่ายที่ 108

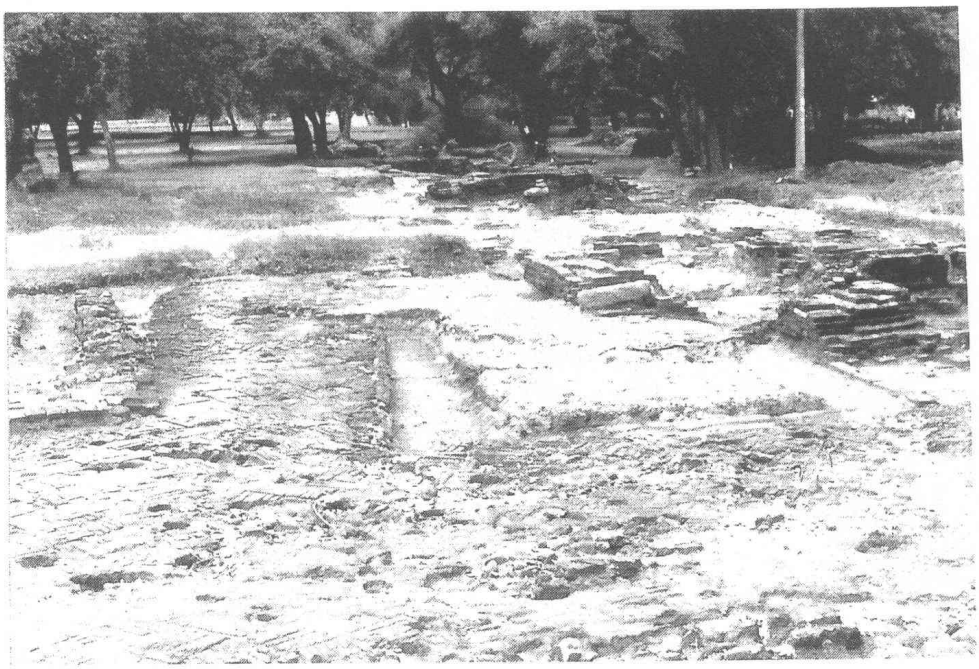

ภาพถ่ายที่ 109

ภาพถ่ายที่ 110

ภาพถ่ายที่ 111

ภาพถ่ายที่ 112-114 สภาพก่อนการขุดแต่งของกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันตก (ฟิล์มที่ 13 รูปที่ 4,2,5)

ภาพถ่ายที่ 113

ภาพถ่ายที่ 114

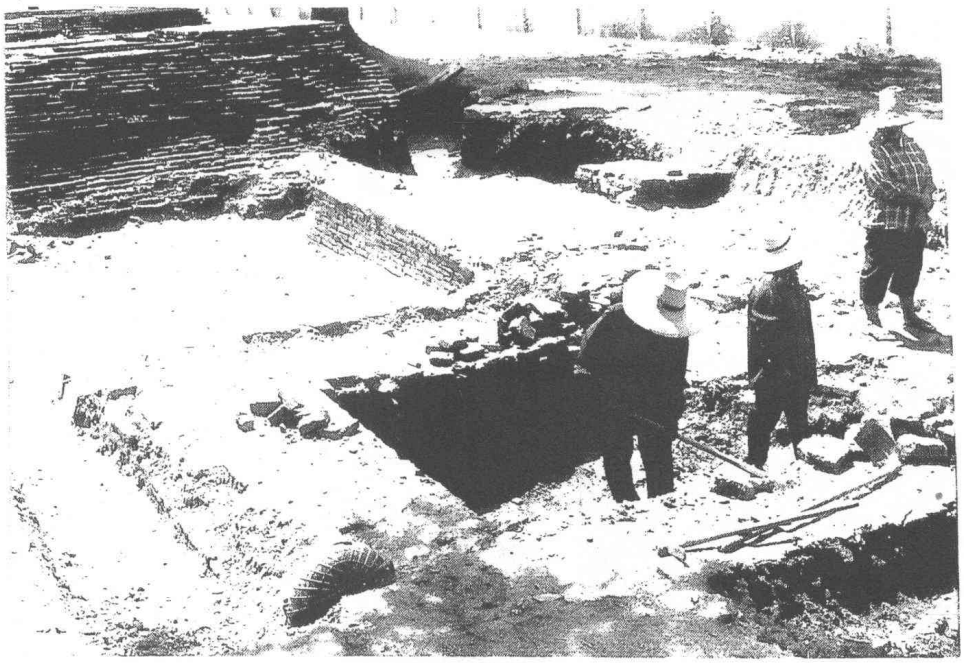

ภาพถ่ายที่ 115-116 แสดงชั้นทับถมของกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันตก (ฟิล์มที่ 15 รูปที่ 4,7)

ภาพถ่ายที่ 116

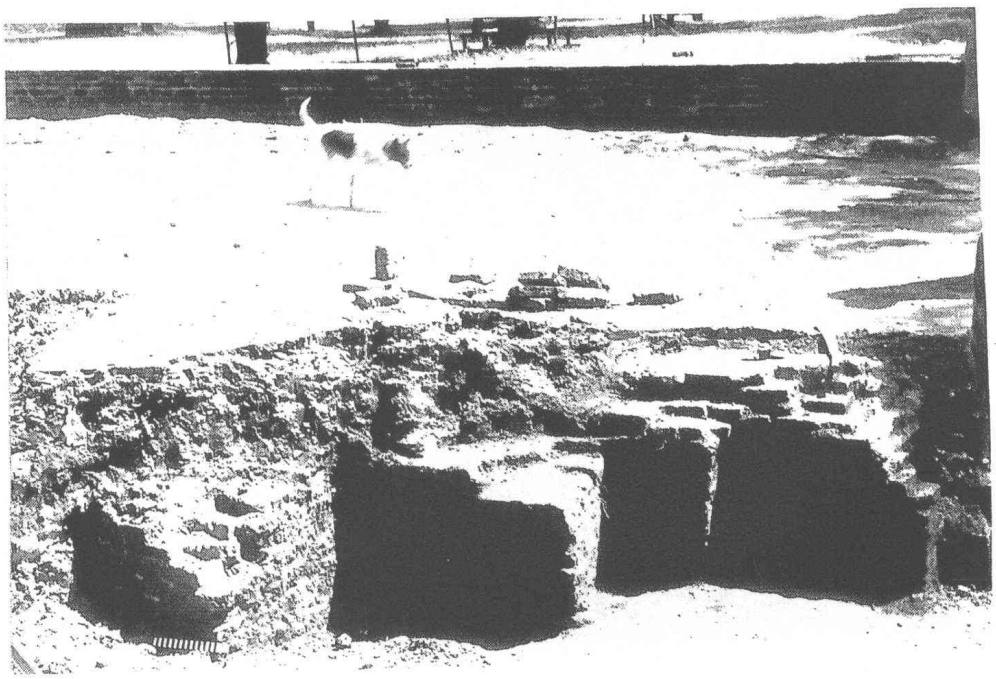

ภาพถ่ายที่ 117-120 การขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันตก (ฟิล์มที่ 15 รูปที่ 25,33 ฟิล์มที่ 14รูปที่16,29)

ภาพถ่ายที่ 118

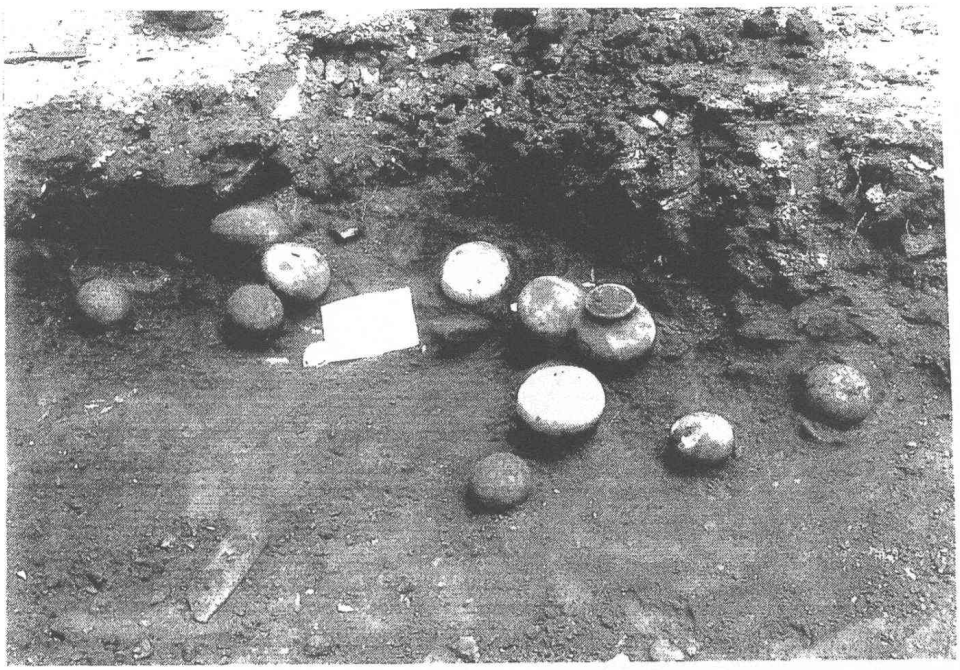

ภาพถ่ายที่ 119

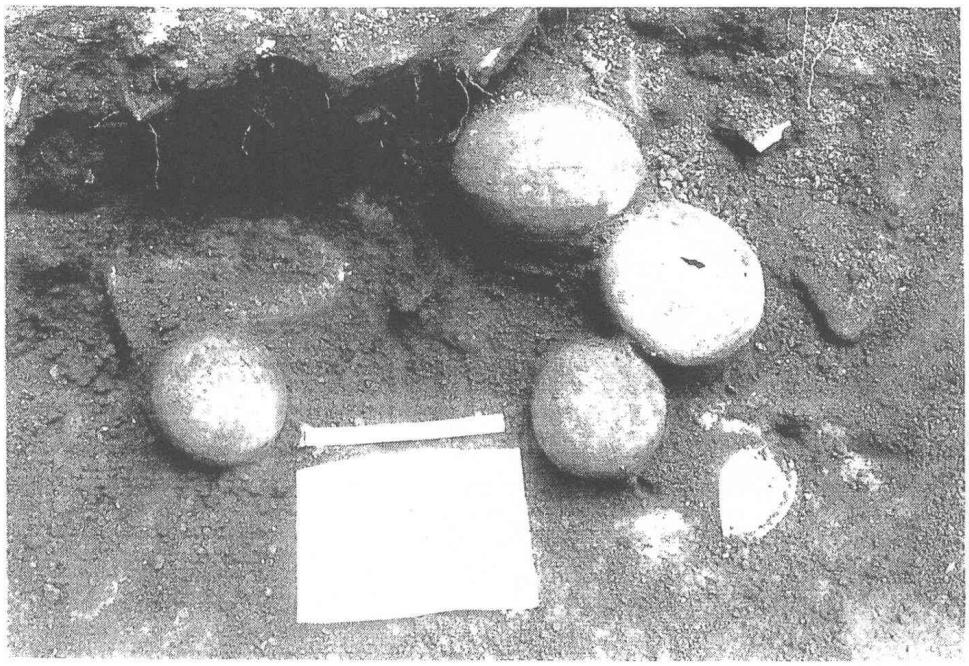
ภาพถ่ายที่ 120

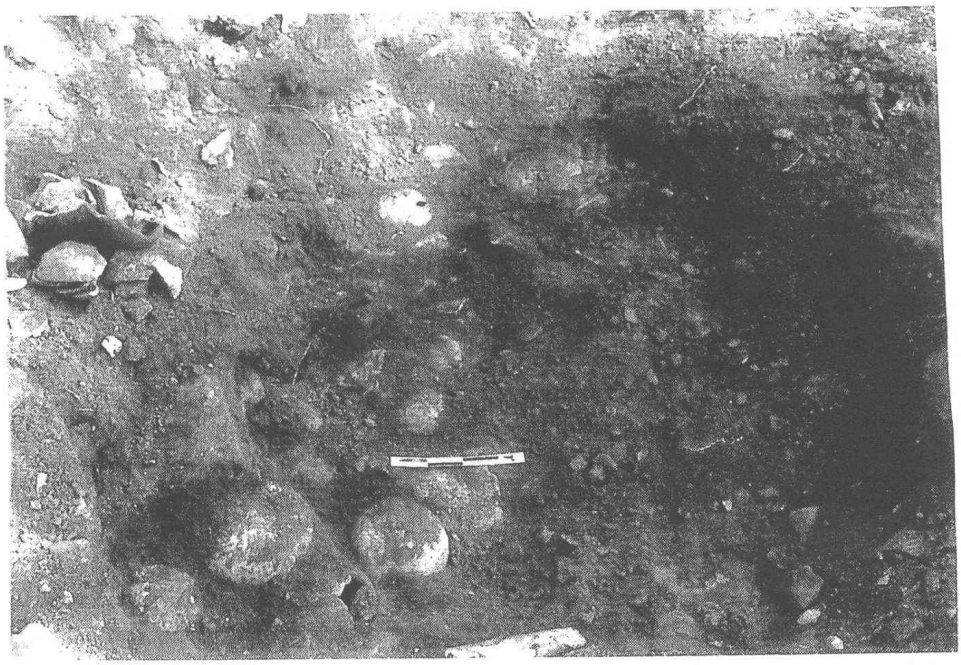

ภาพถ่ายที่ 121-128 หม้อทะนนจำนวนมาก พบขณะขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันตก
(ฟิล์มที่ 14 รูปที่ 1,4,8,11,30,15 ฟิล์มที่ 15รูปที่ 14,15,18)

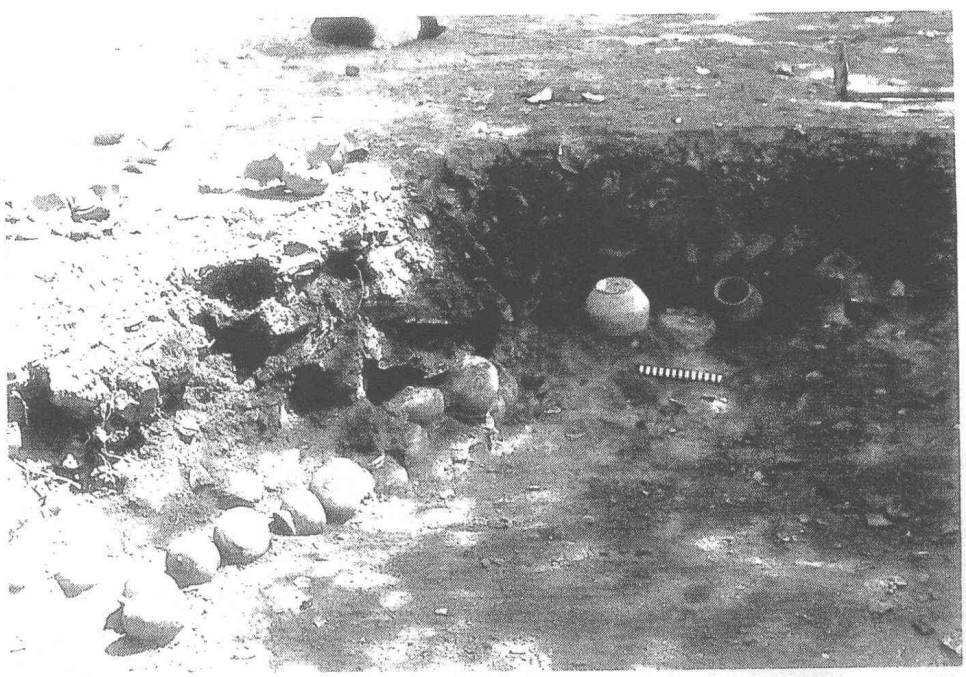
ภาพถ่ายที่ 122

ภาพถ่ายที่ 123

ภาพถ่ายที่ 124

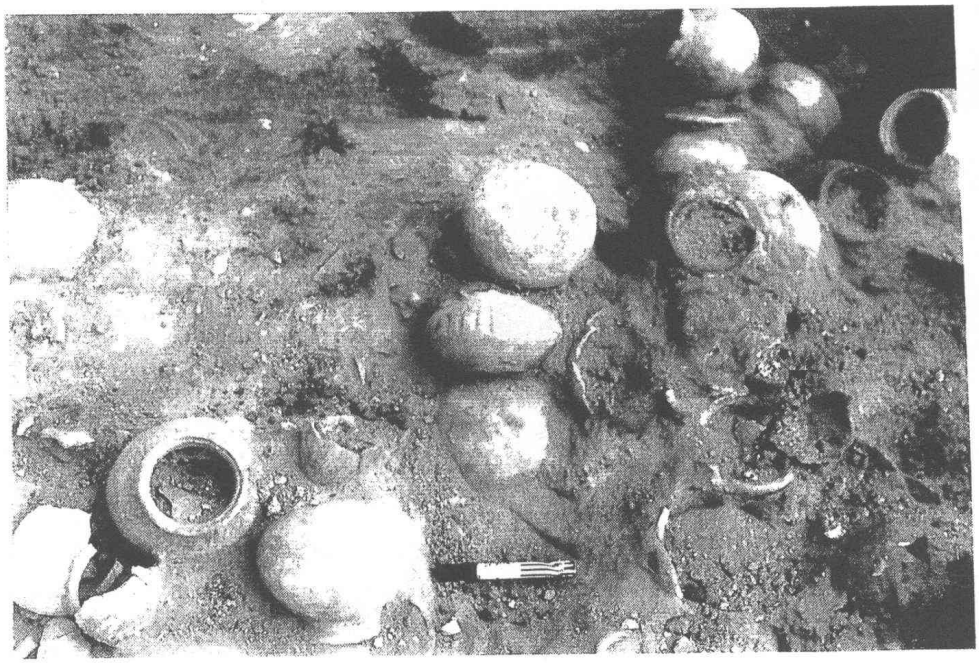

ภาพถ่ายที่ 125

ภาพถ่ายที่ 126

ภาพถ่ายที่ 127

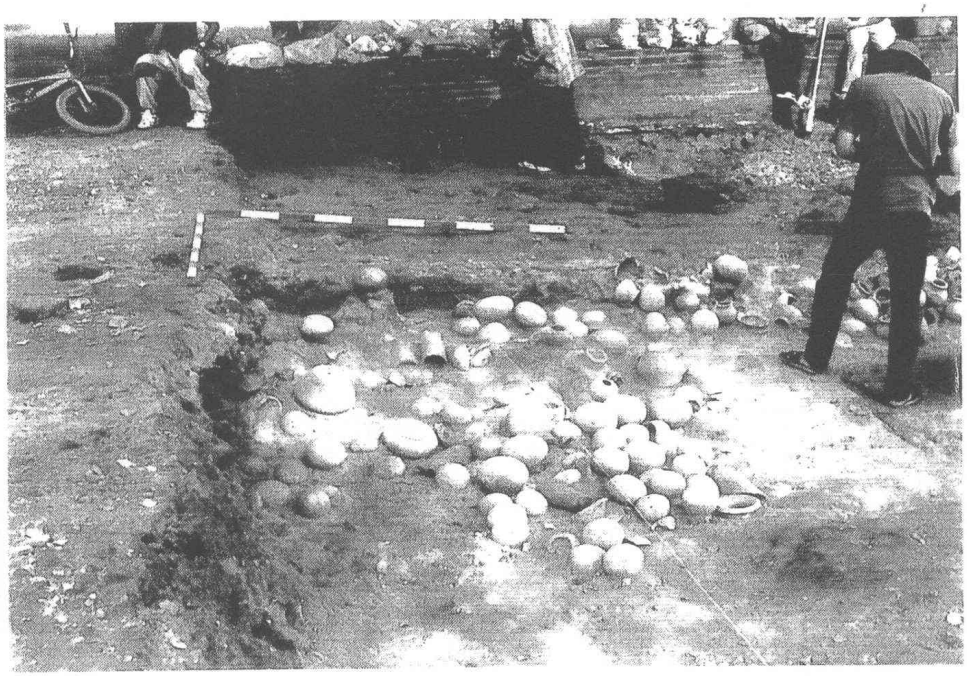
ภาพถ่ายที่ 128

ภาพถ่ายที่ 129-132 ช่างศิลปกรรมบันทึกตำแหน่งของหม้อแต่ละใบลงในการะดาษกราฟก่อนที่จะขนย้ายไปจัดเก็บไว้ (ฟิล์มที่ 14 รูปที่34,36 ฟิล์มที่ 15 รูปที่12,14,18)

ภาพถ่ายที่ 130

ภาพถ่ายที่ 131

ภาพถ่ายที่ 132

ภาพถ่ายที่ 133-138 การขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันตก (ฟิล์มที่ 15 รูปที่ 21,22,28,34,36,37)

ภาพถ่ายที่ 134

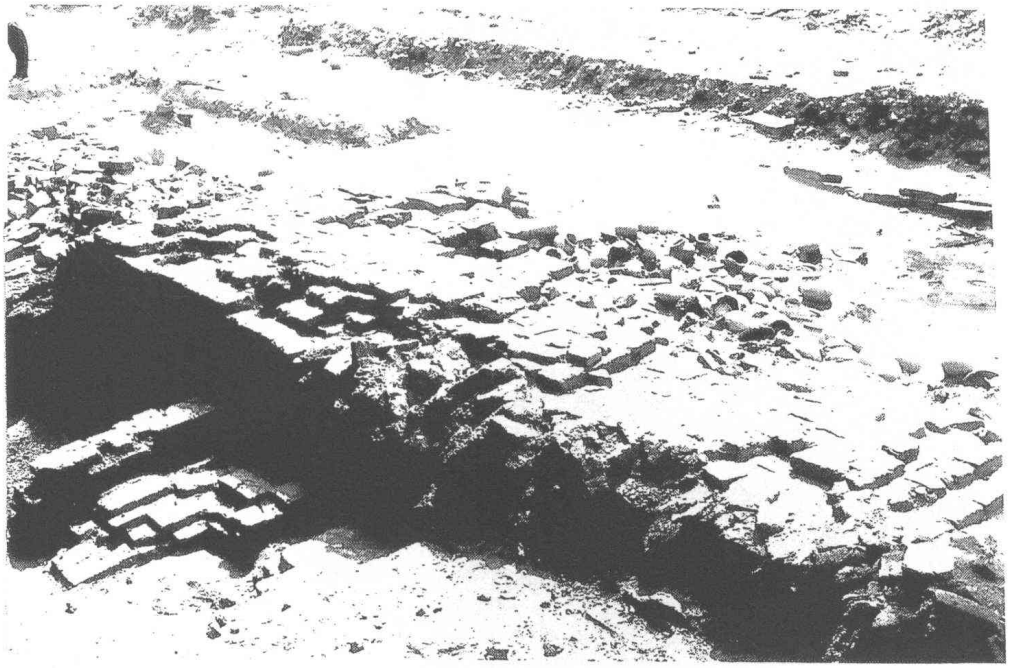
ภาพที่ 134

ภาพถ่ายที่ 135

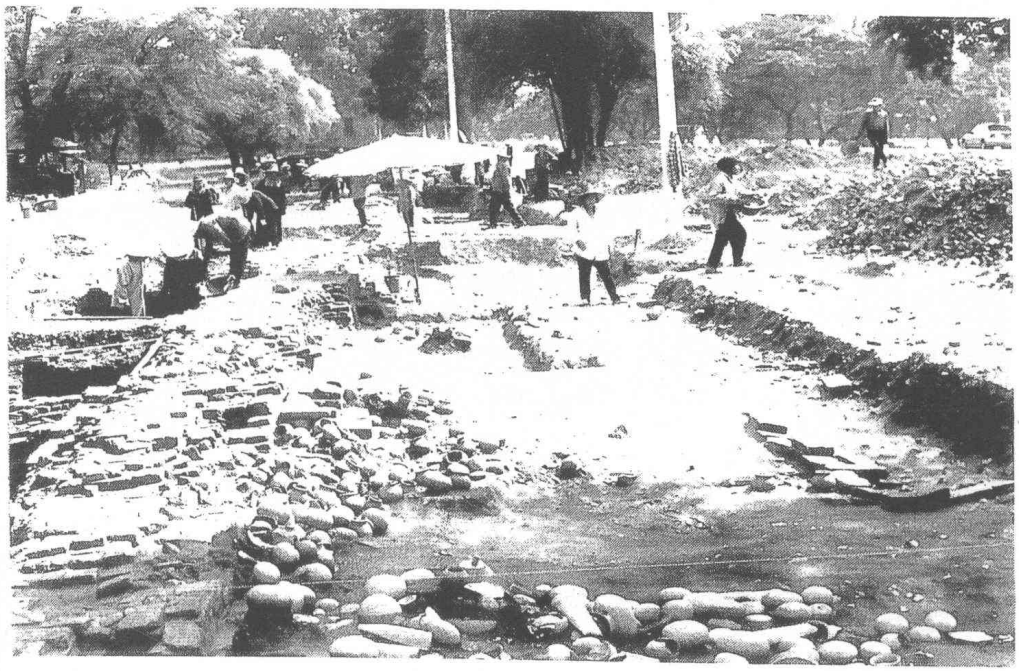
ภาพถ่ายที่ 136

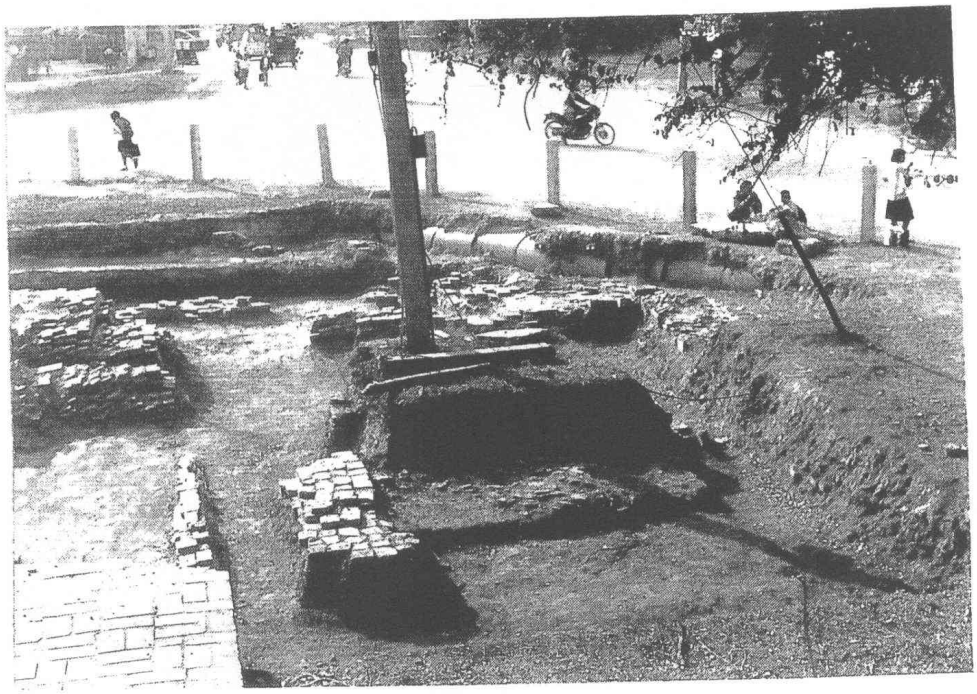

ภาพถ่ายที่ 137

ภาพถ่ายที่ 138

ภาพถ่ายที่ 139-144สภาพภายหลังการขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันตก
(ฟิล์มที่ 16 รูปที่ 28,29,30,32,39)

ภาพถ่ายที่ 140

ภาพถ่ายที่ 141

ภาพถ่ายที่ 142

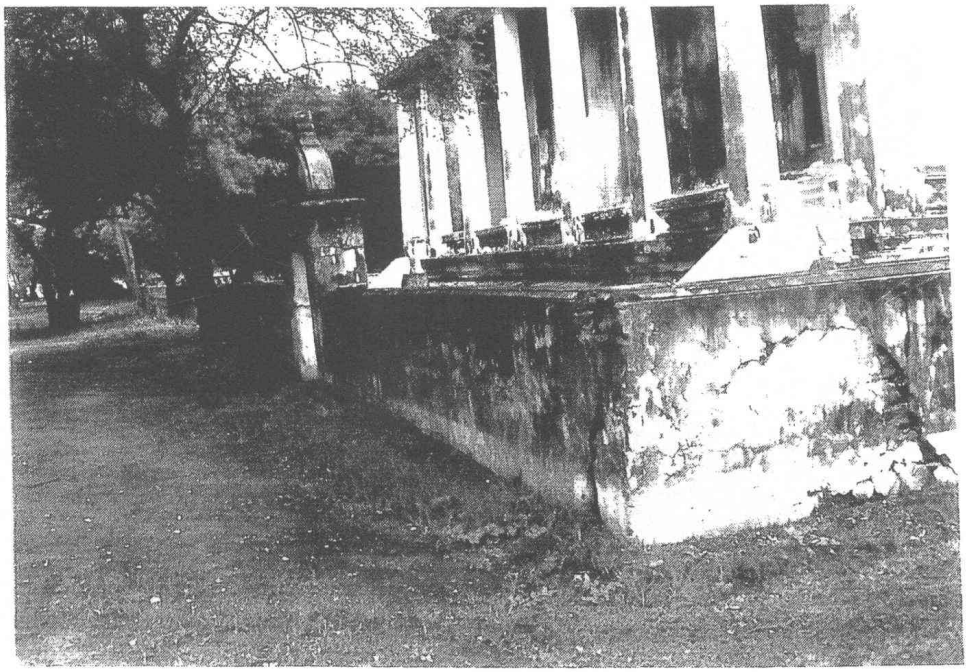

ภาพถ่ายที่ 143

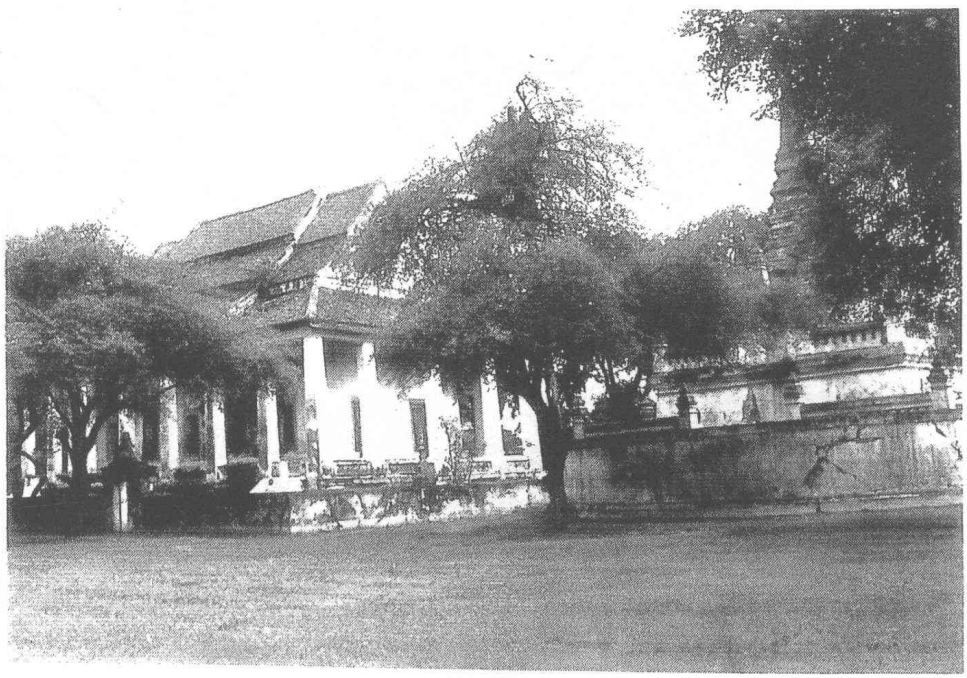
ภาพถ่ายที่ 144

ภาพถ่ายที่ 145-148 สภาพก่อนการขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ บริเวณติดกับวัดใหม่ชัยวิชิต

ภาพถ่ายที่ 146

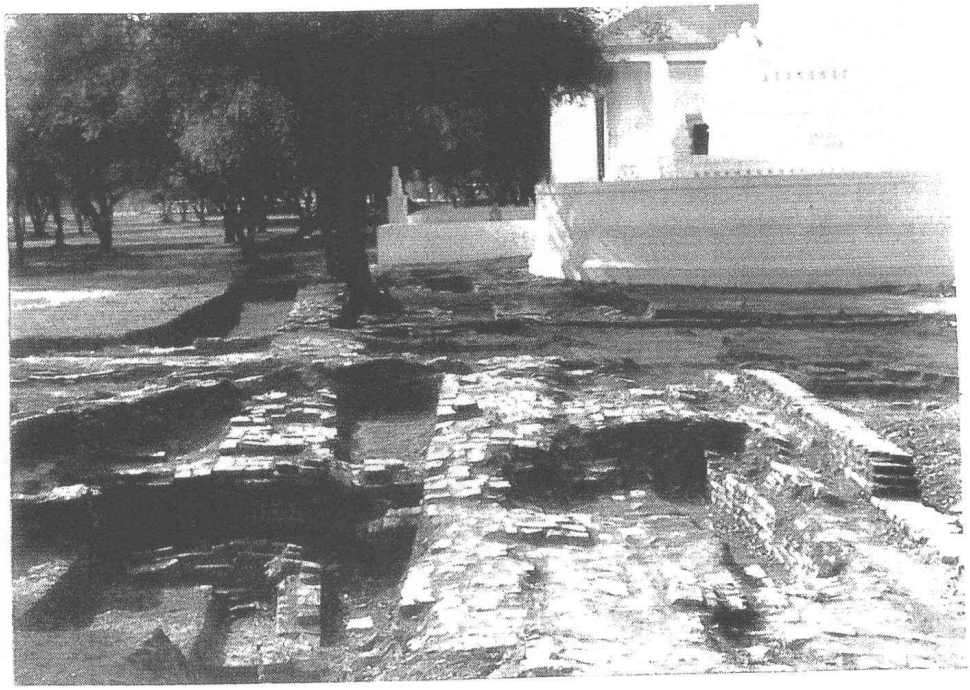

ภาพถ่ายที่ 147

ภาพถ่ายที่ 148

เอ่ายที่ 149-152 สภาพภายหลังการขุดแต่งกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ บริเวณติดกับวัดใหม่ชัยวิชิต
(ฟิล์มที่ 16 รูปที่ 22,24,25,26)

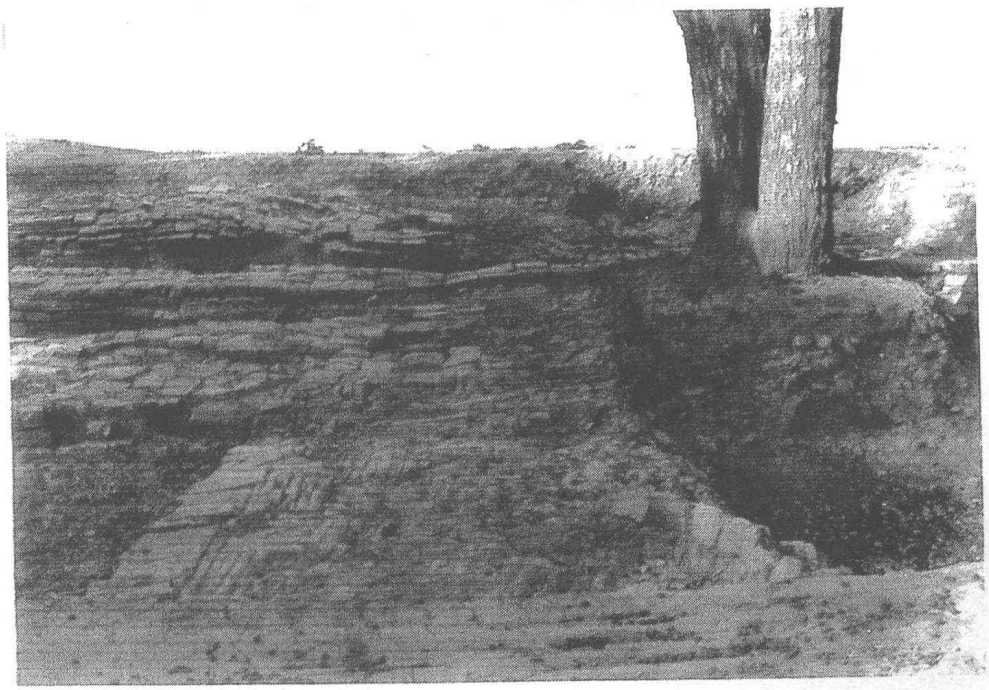

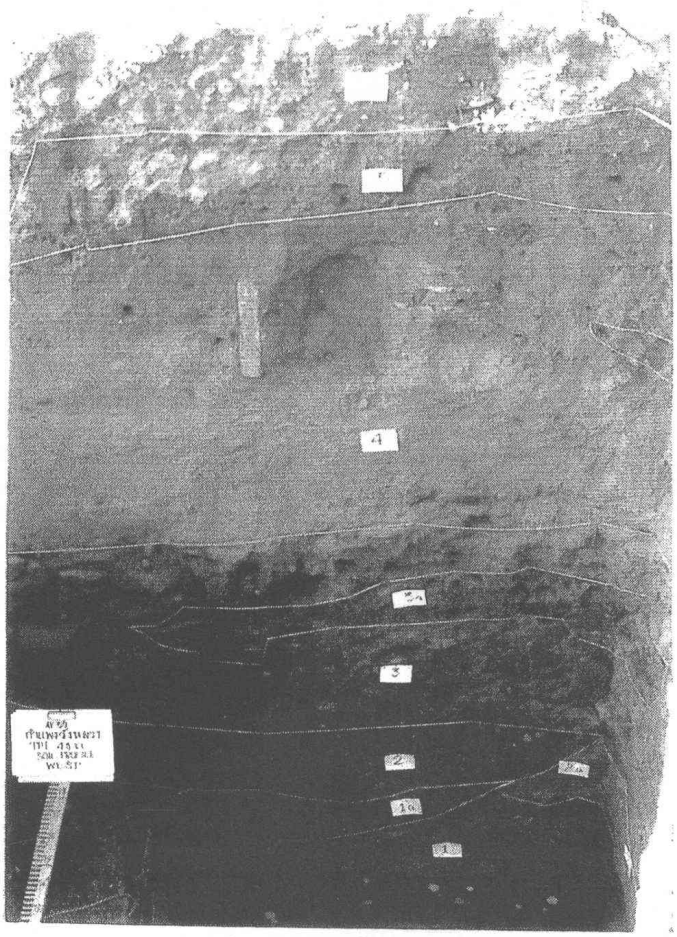
ภาพถ่ายที่ 150

ภาพถ่ายที่ 151

ภาพถ่ายที่ 152

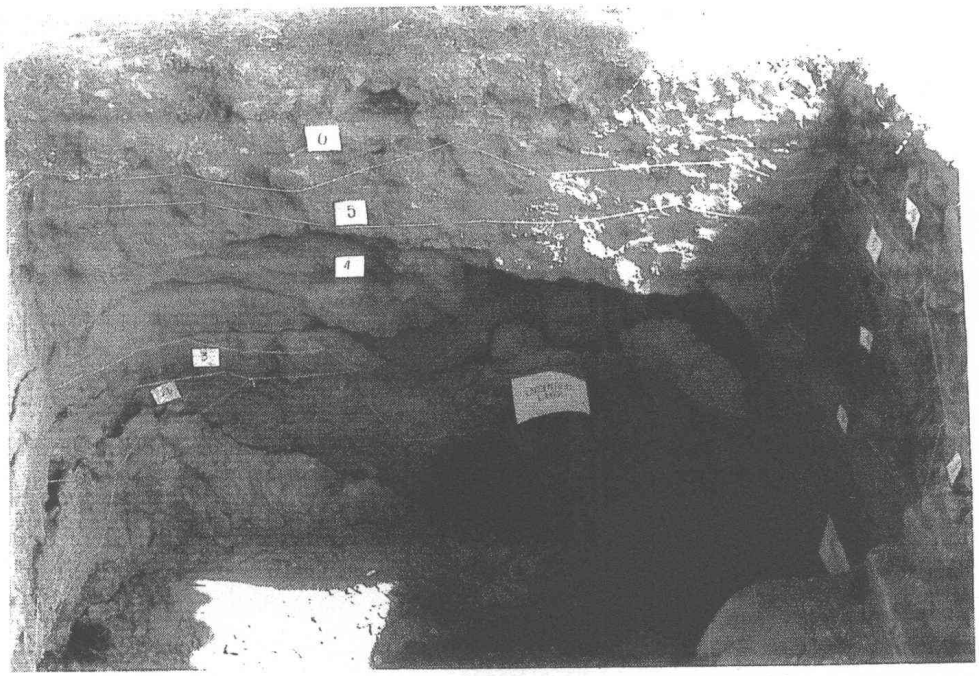

ภาพถ่ายที่ 153-156 การแบ่งชั้นดินของหลุมขุดค้นที่1 (T.P. 1) 53' ท (ฟิล์มที่ 16 รูปที่2,6,9,11)

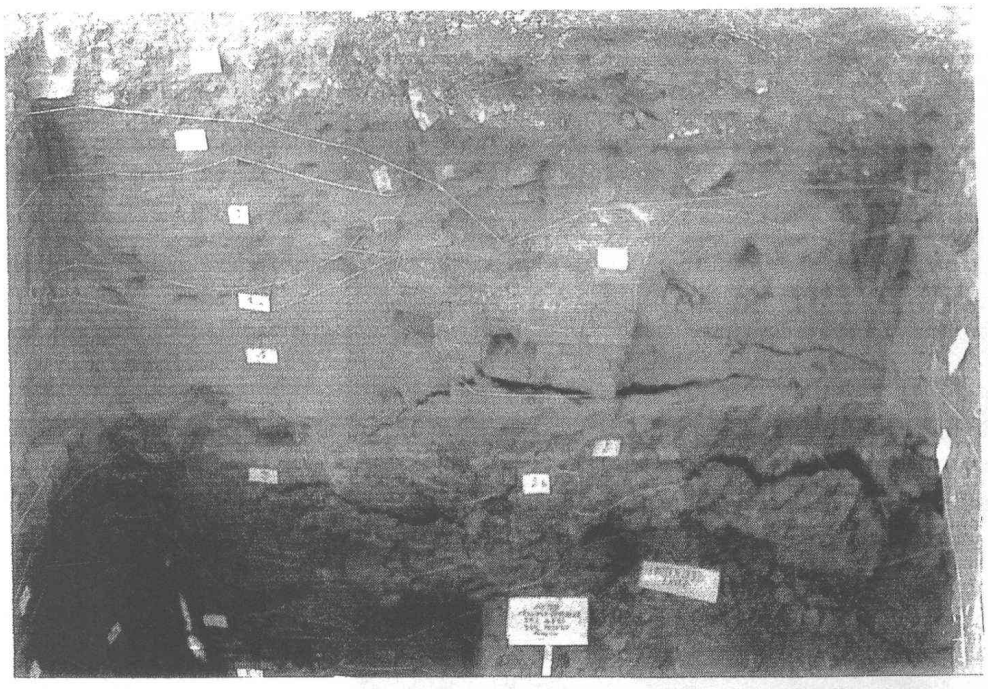

ภาพถ่ายที่ 154

ภาพถ่ายที่ 155

ภาพถ่ายที่ 156

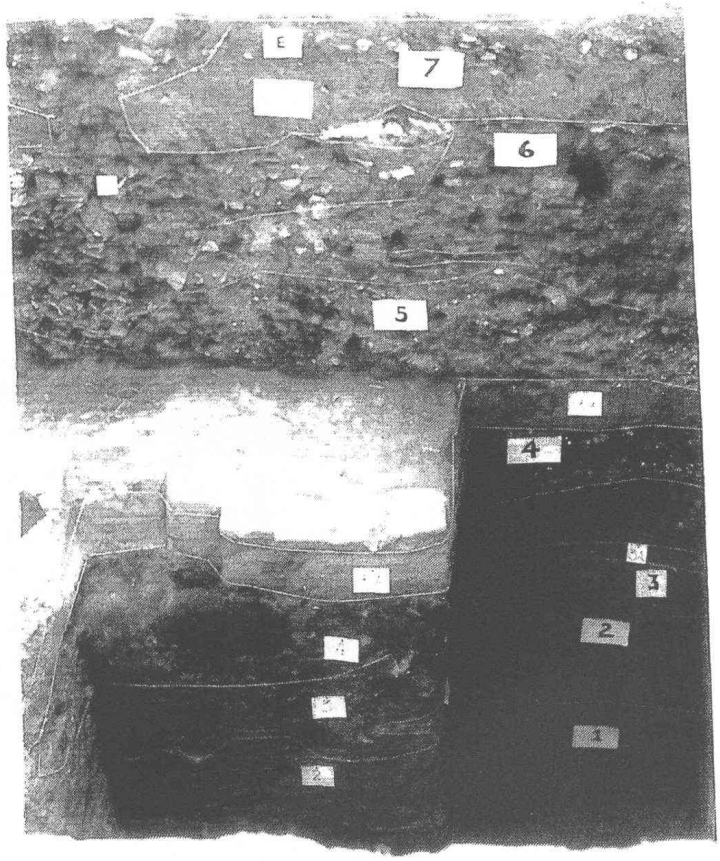

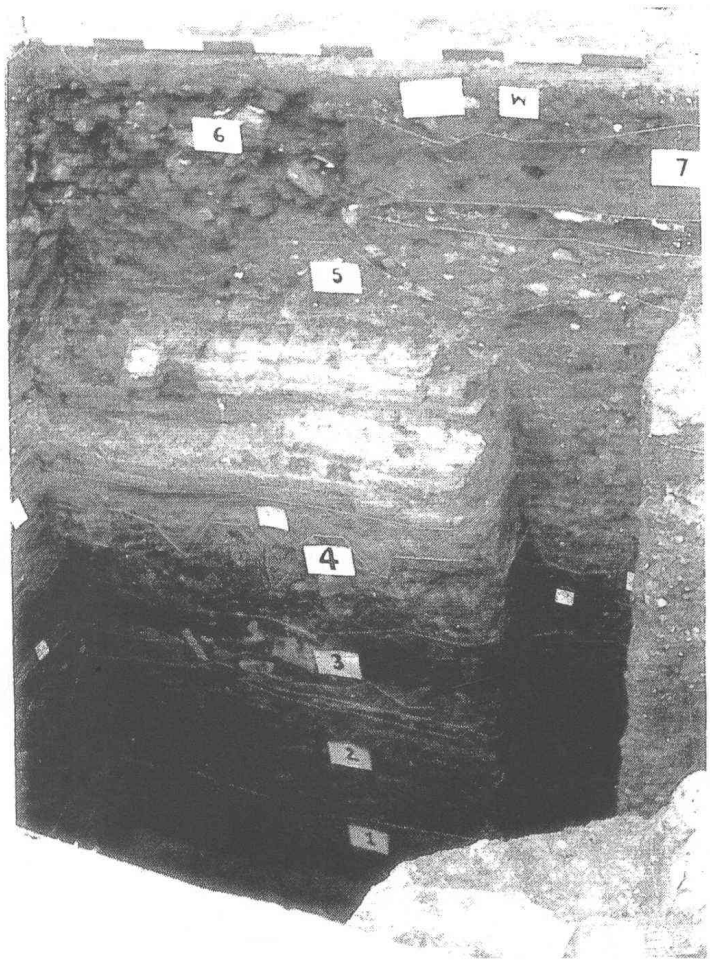
ภาพถ่ายที่ 157-160 การแบ่งชั้นดินของหลุมขุดค้นที่ 2 (T.P. II) 27ฆ

ภาพถ่ายที่ 158

ภาพถ่ายที่ 159

ภาพถ่ายที่ 160

ภาพถ่ายที่ 161-164 การแบ่งชั้นดินของหลุมขุดค้นที่ 3 (T.P. III) 57 ษ'

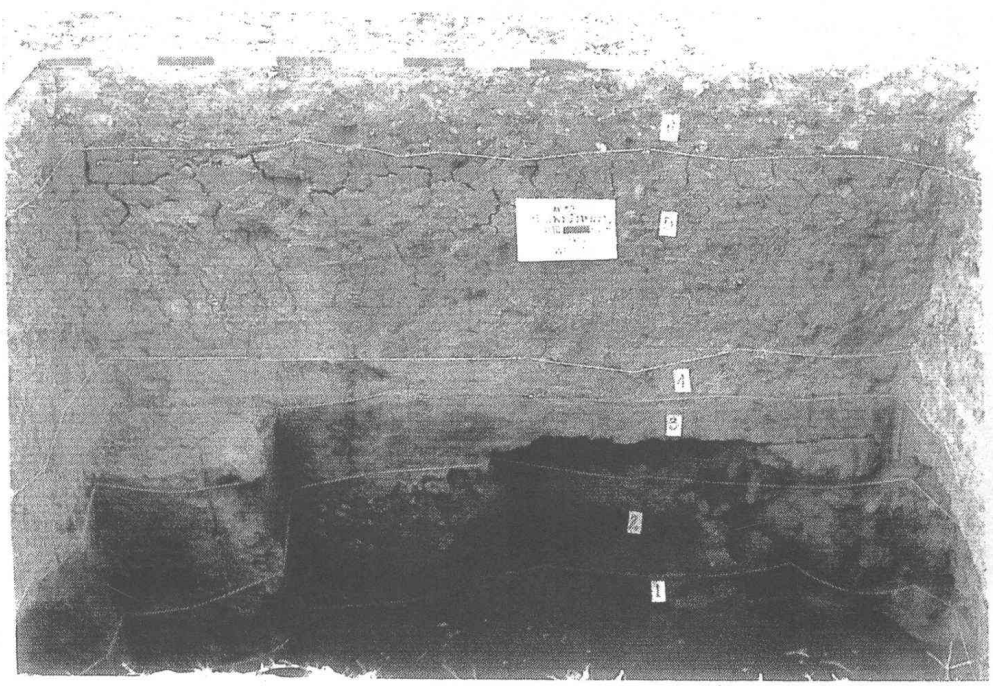

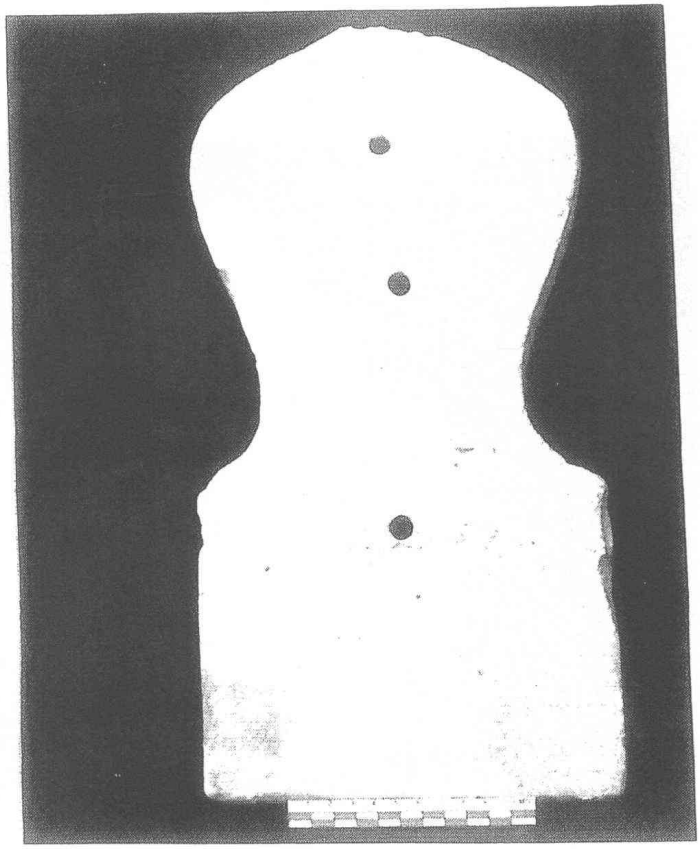
ภาพถ่ายที่ 162

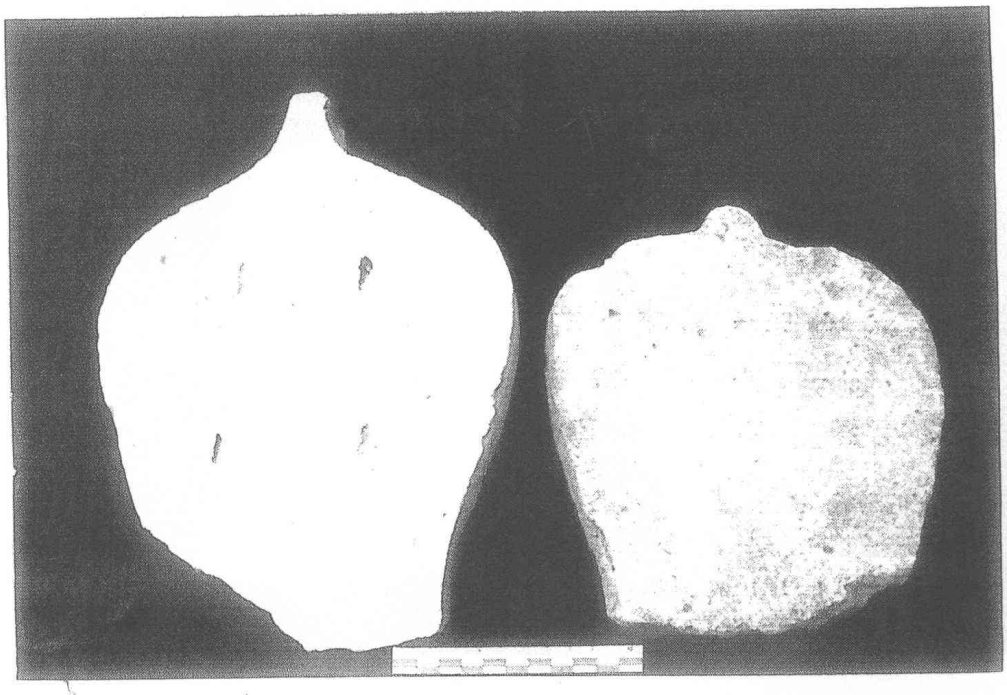
ภาพถ่ายที่ 163

ภาพถ่ายที่ 164

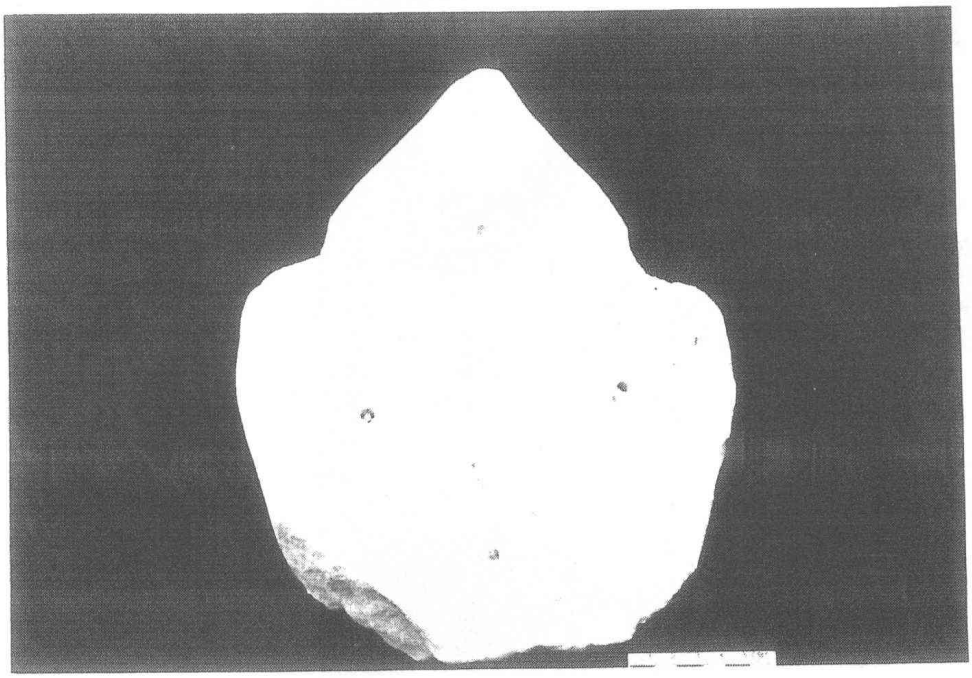

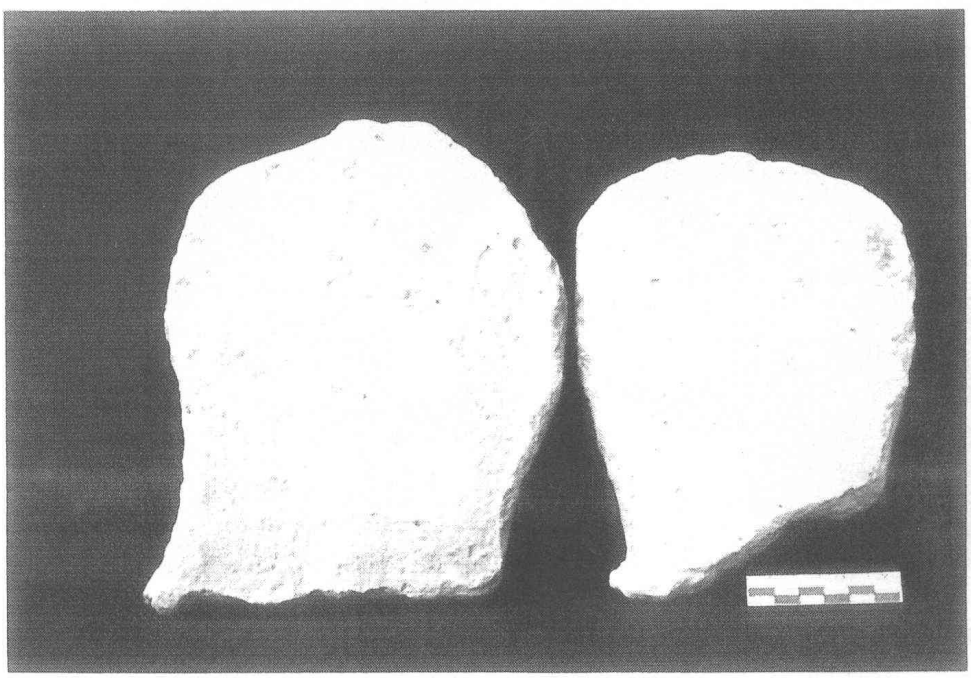
ภาพถ่ายที่ 165 เสมาดินเผารูปแบบที่ 1

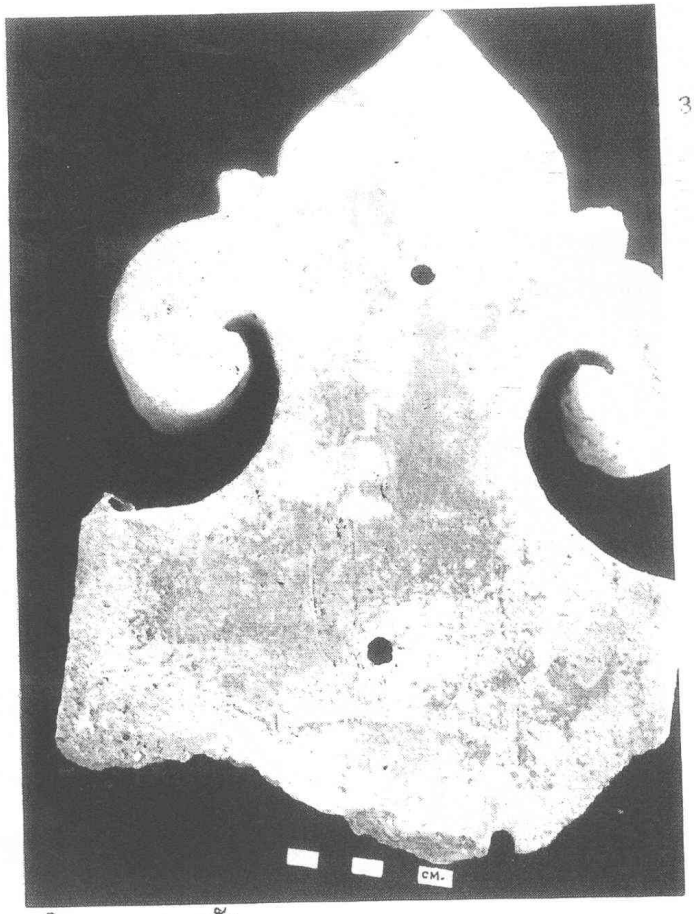
ภาพถ่ายที่ 166 เสมาดินเผารูปแบบที่ 2

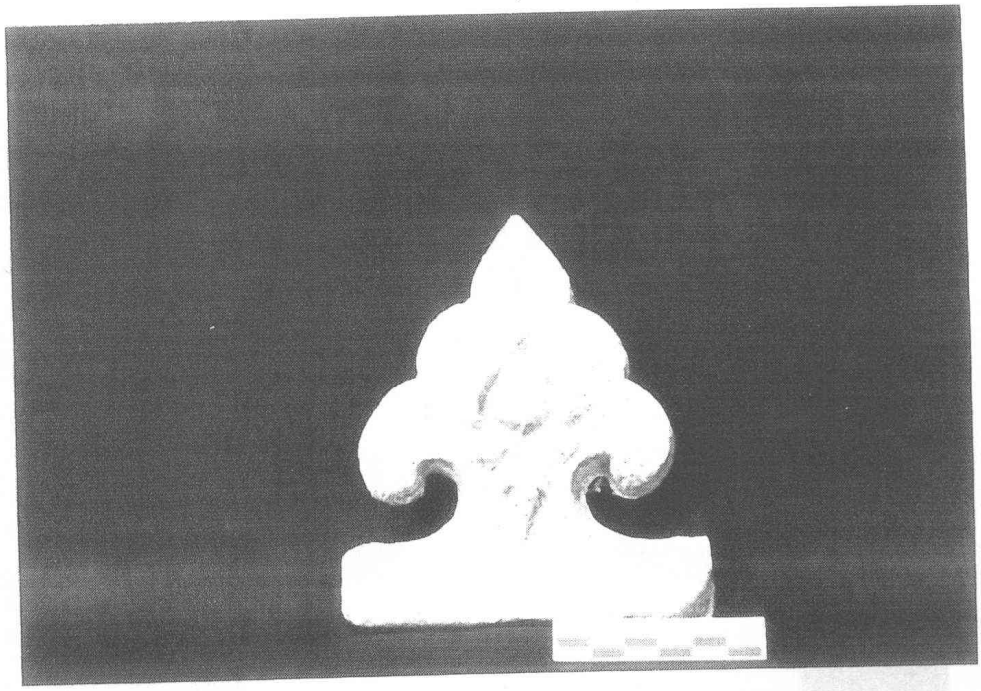
ภาพถ่ายที่ 167 เสมาดินเผารูปแบบที่ 3

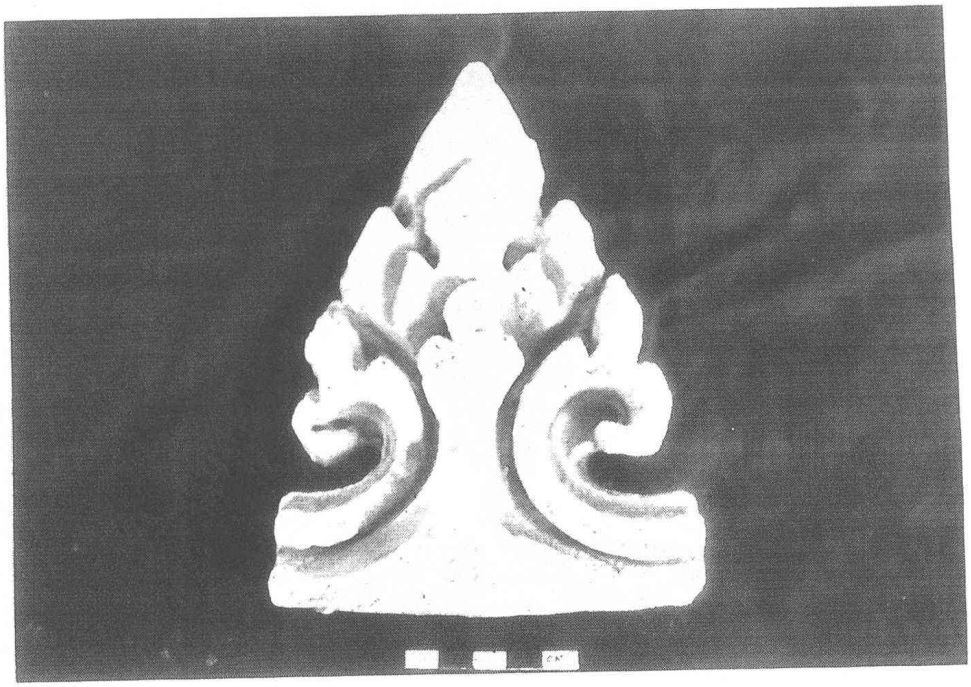
ภาพถ่ายที่ 168 เสมาดินเผาที่ทำขึ้นจากการโกลนอิฐเป็นรูปใบเสมา

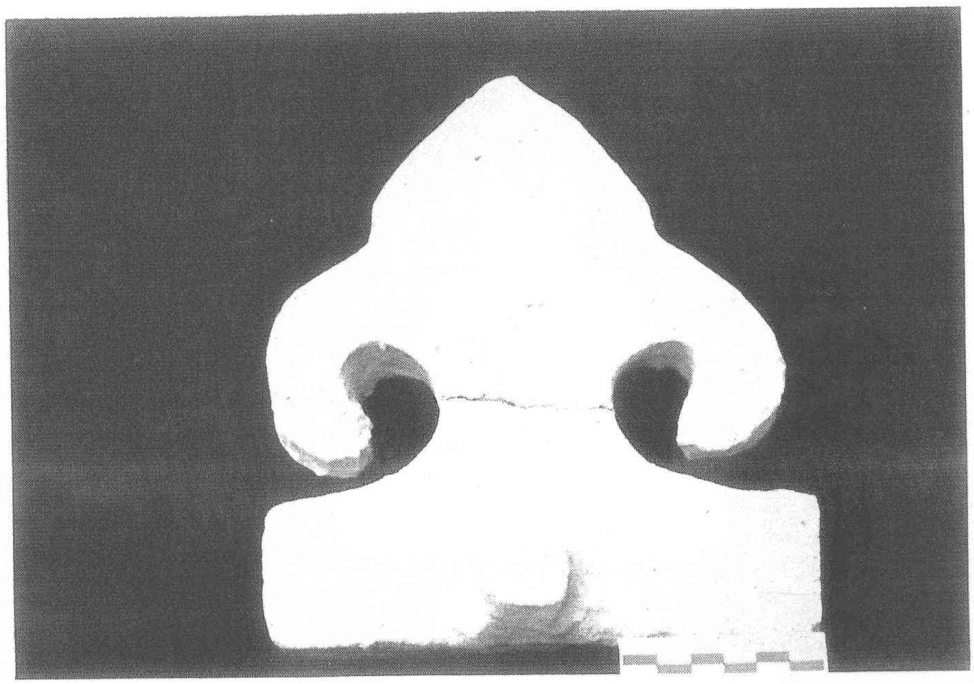
ภาพสไลด์ที่ 169 เสมาหินแผ่นทรงกระดังฆ้อง

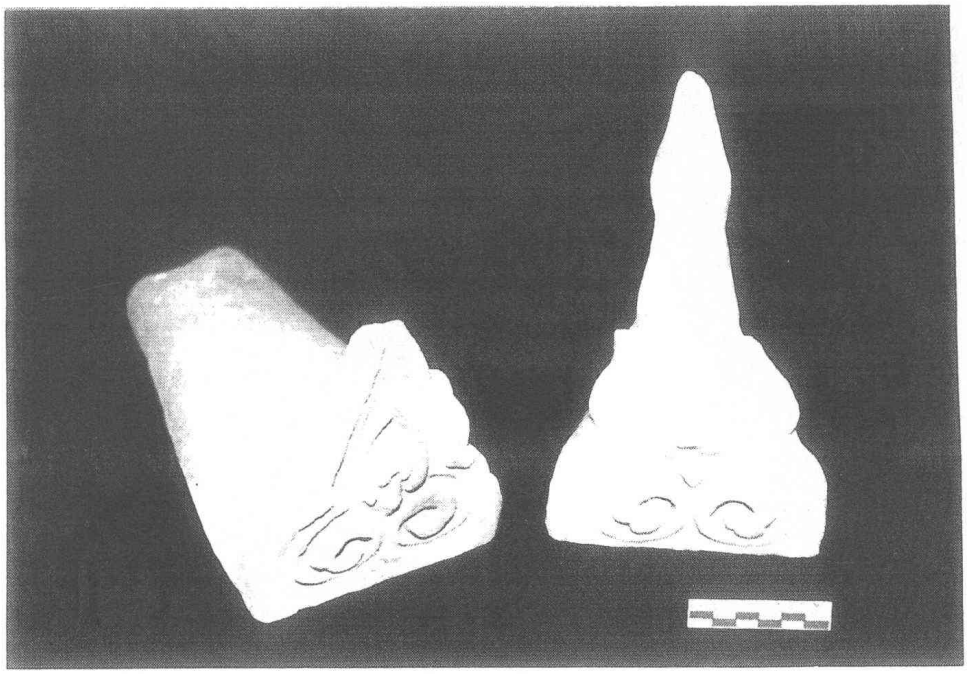
ภาพสไลด์ที่ 170 กระเบื้องชายคาแผงลายพันธุ์พฤกษาประทับนูนรูปดอกไม้และใบไม้

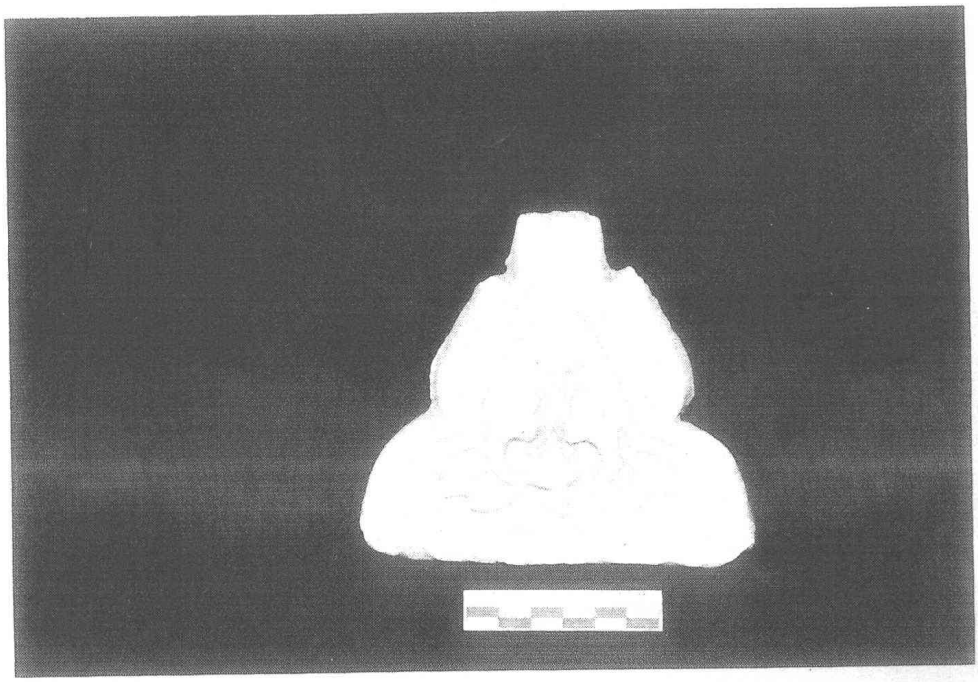
ภาพถ่ายที่ 171 กระเบื้องชายกำแพงลายพันธุ์พฤกษาเต็มแผ่น

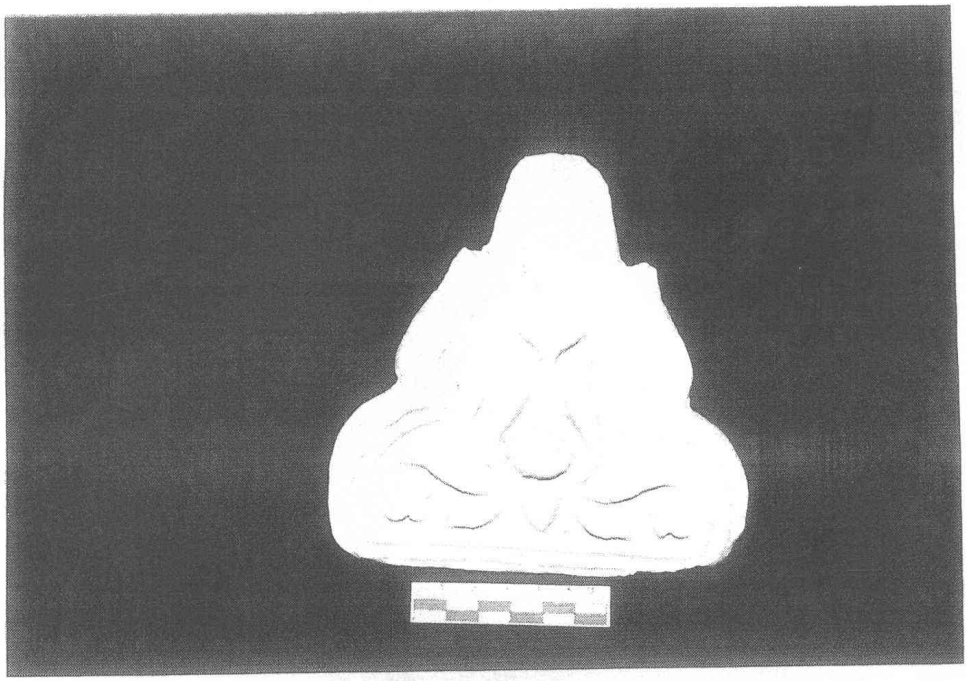
ภาพถ่ายที่ 172 กระเบื้องชายกำแพงลายกรีชไม่มีลวดลาย

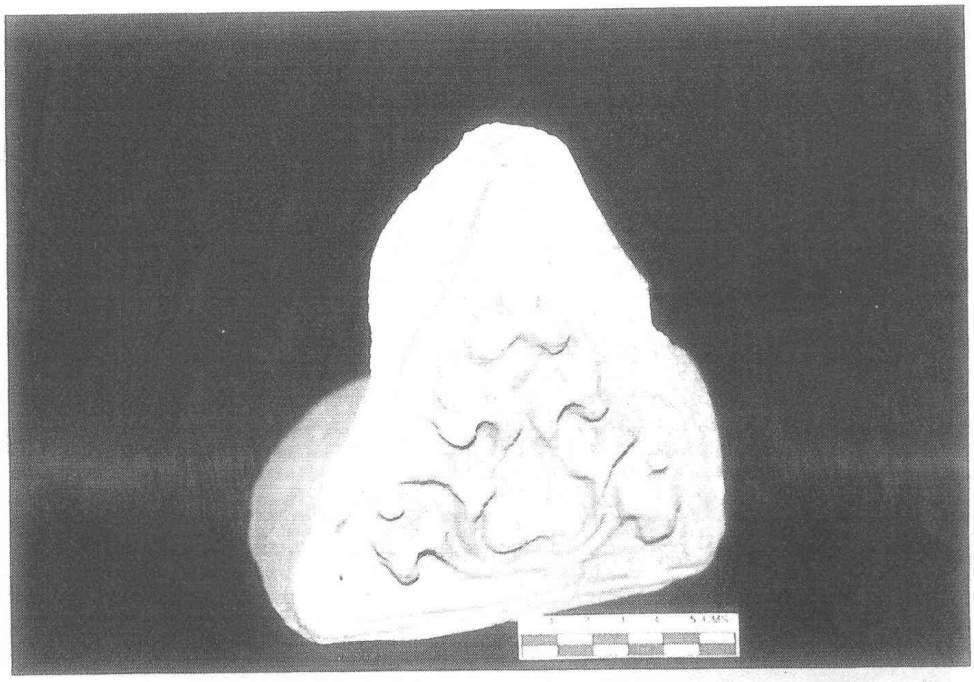
ภาพถ่ายที่ 173 กระเบื้องเชิงชายหลังคาลายพันธุ์พฤกษาแบบที่ 1

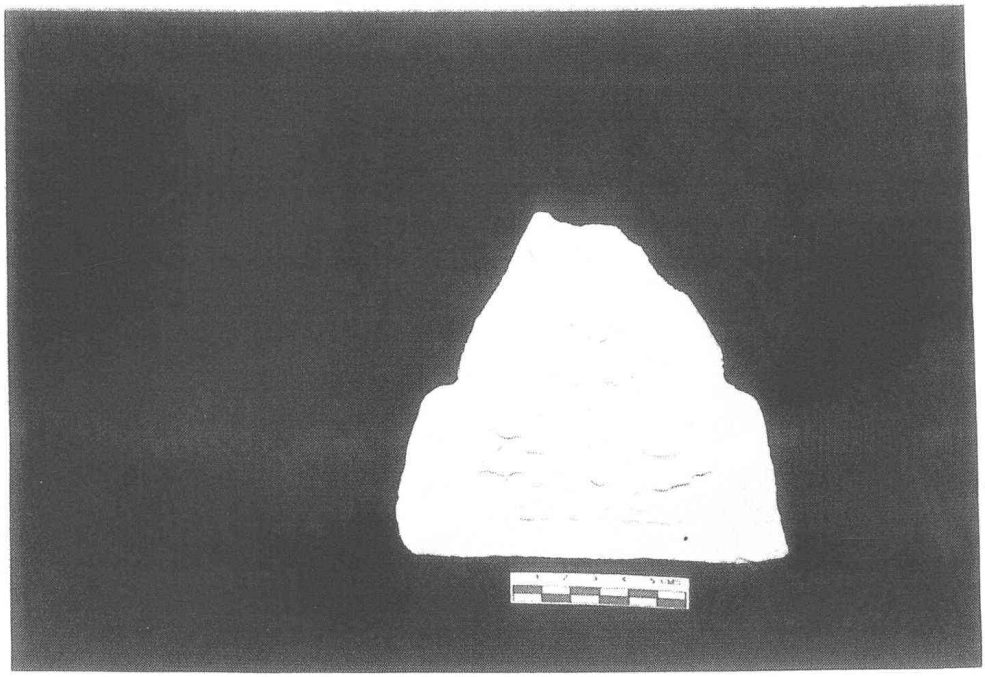
ภาพถ่ายที่ 174 กระเบื้องเชิงชายหลังคาลายพันธุ์พฤกษาแบบที่ 2

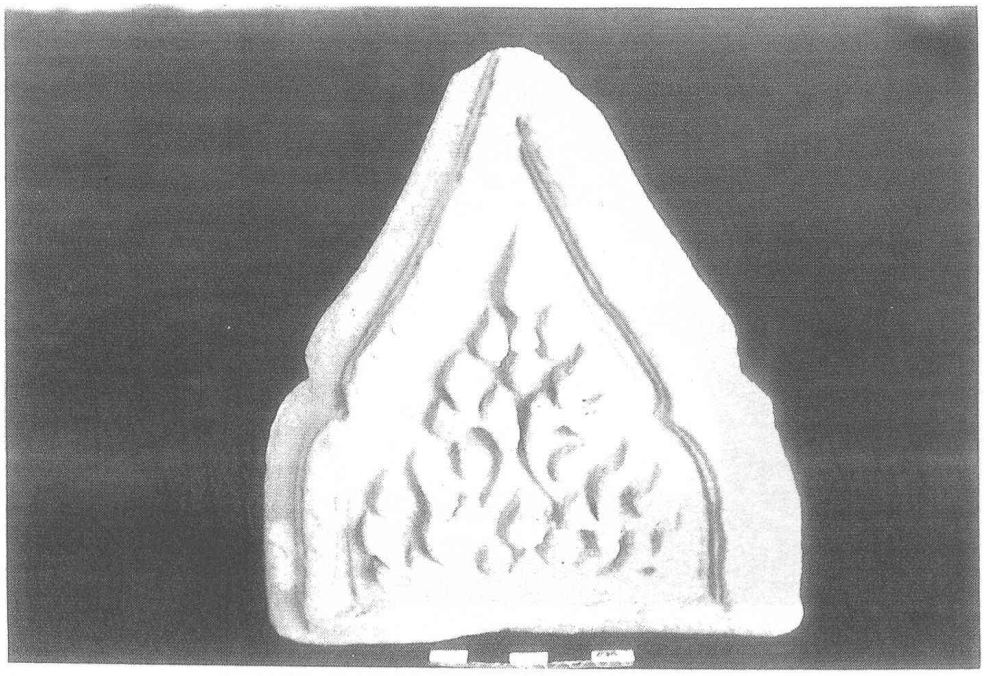
ภาพถ่ายที่ 175 กระเบื้องเชิงชายหลังคาลายพันธุ์พฤกษาแบบที่ 3

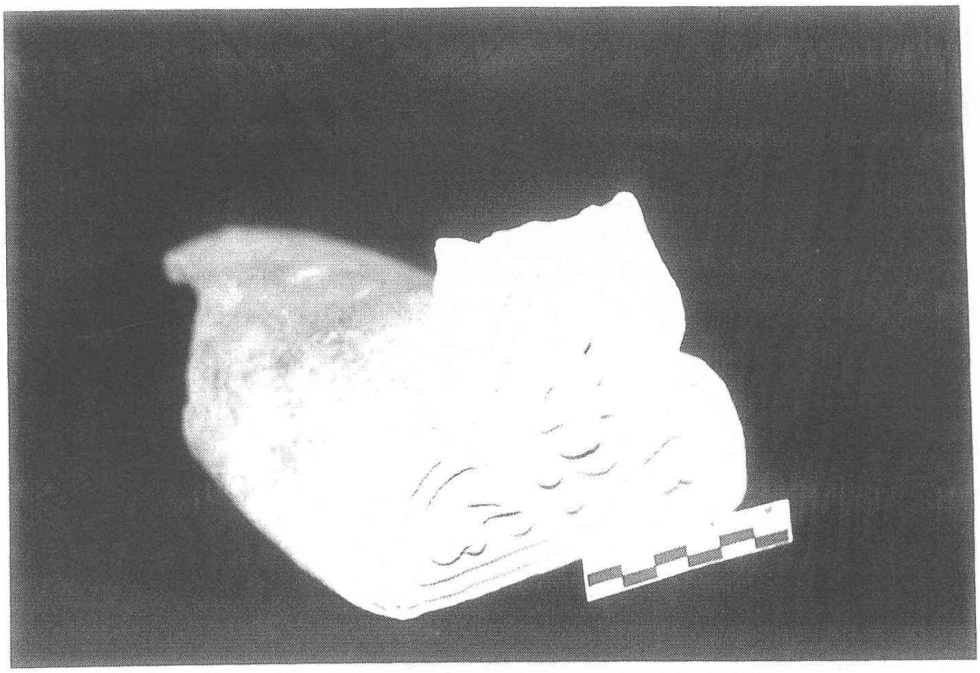
ภาพถ่ายที่ 176 กระเบื้องเชิงชายหลังคาลายพันธุ์พฤกษาแบบที่ 4

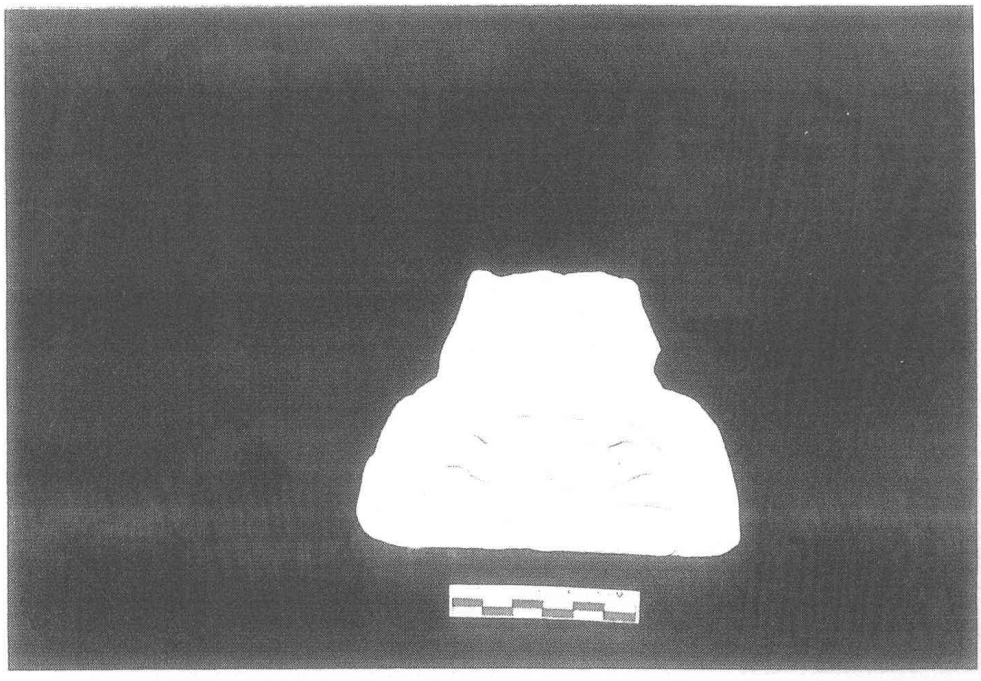
ภาพถ่ายที่ 177 กระเบื้องเชิงชายหลังคาลายพันธุ์พฤกษาแบบที่ 5

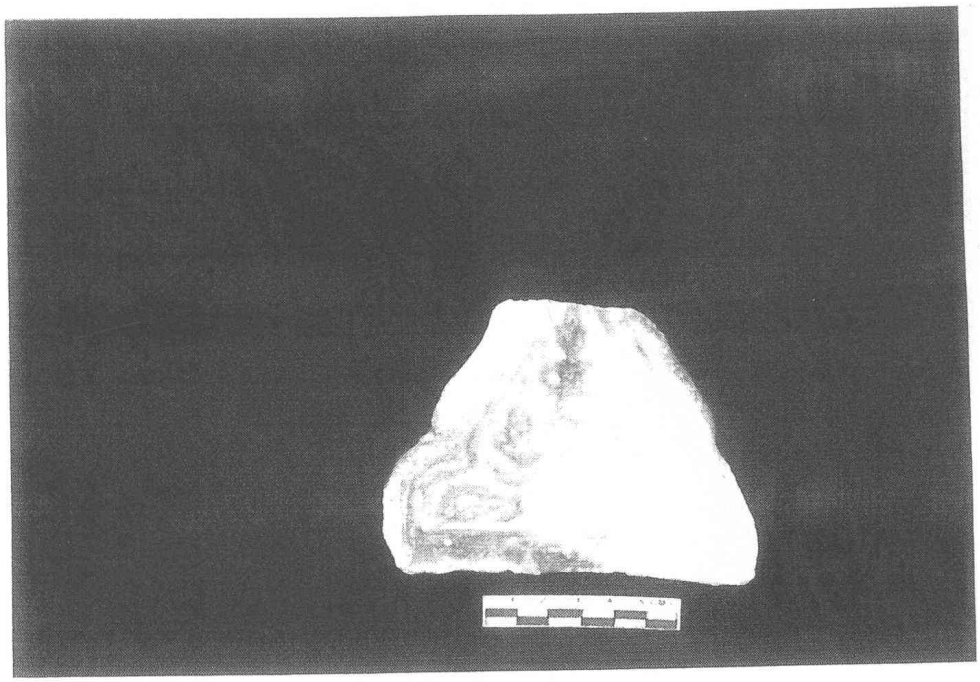
ภาพถ่ายที่ 178 กระเบื้องเชิงชายหลังคาลายพันธุ์พฤกษาแบบที่ 6

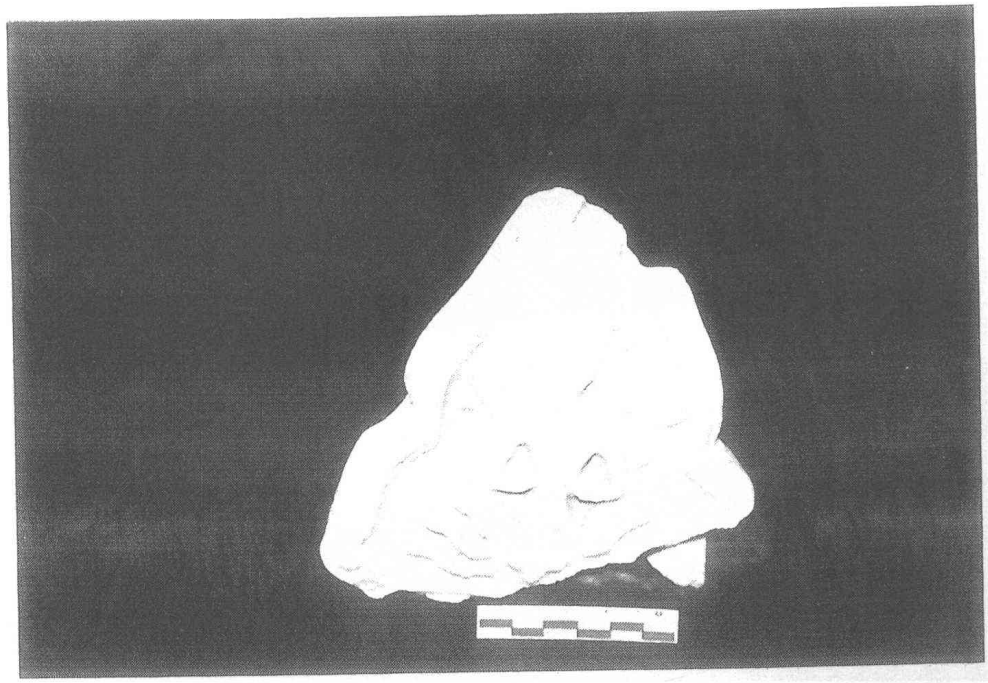
ภาพถ่ายที่ 179 กระเบื้องเชิงชายหลังคาลายเทพนม แบบที่ 1

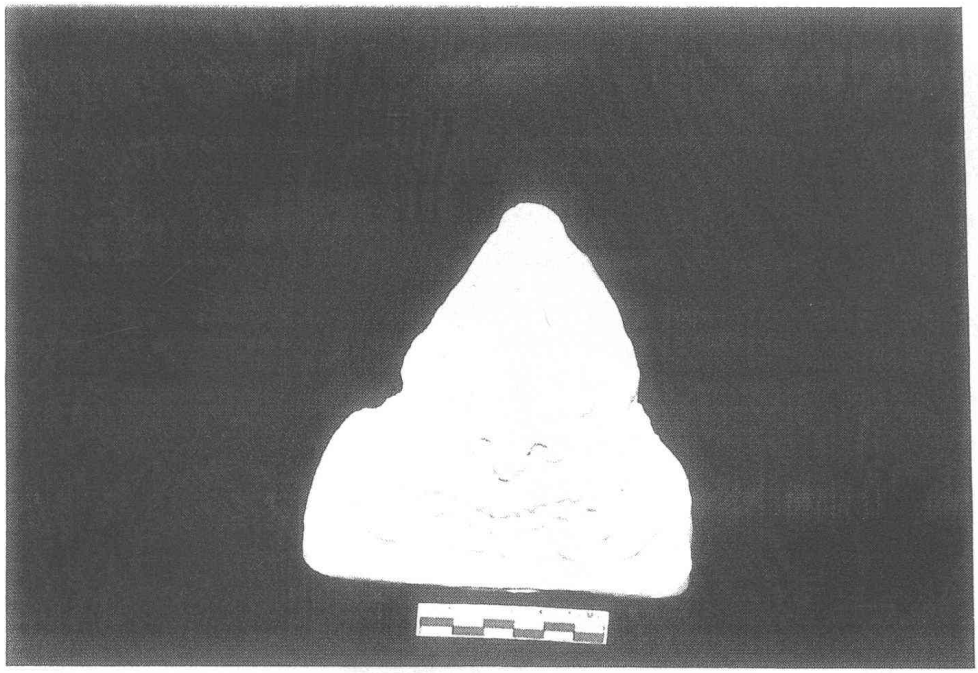
ภาพถ่ายที่ 180 กระเบื้องเชิงชายหลังคาลายเทพนม แบบที่ 2

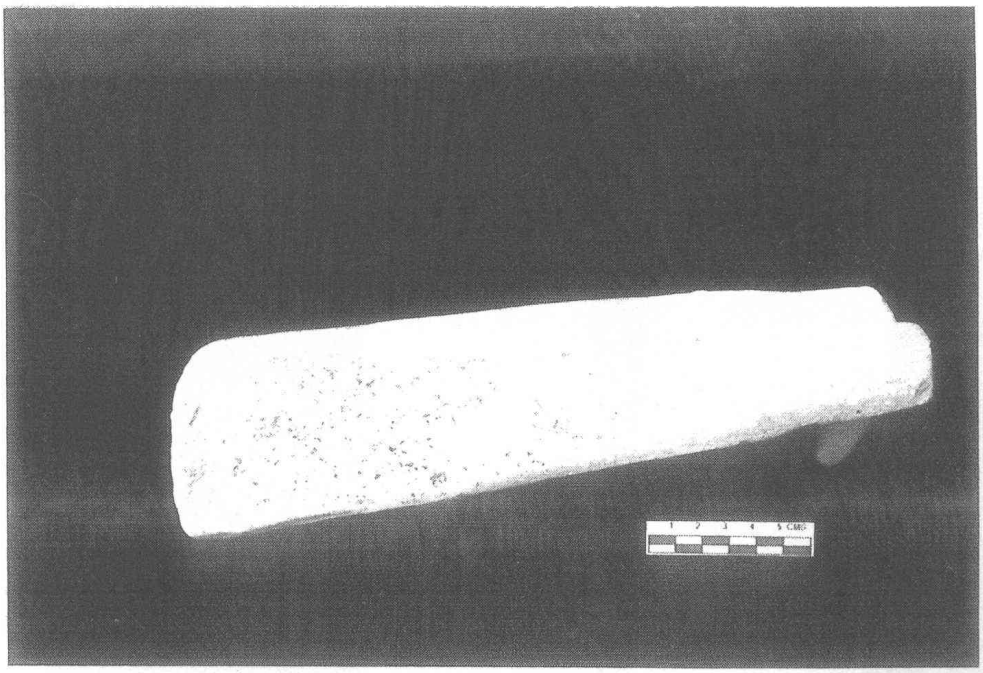
ภาพถ่ายที่ 181 กระเบื้องเชิงชายหลังคาลายเทพพนม แบบที่ 3

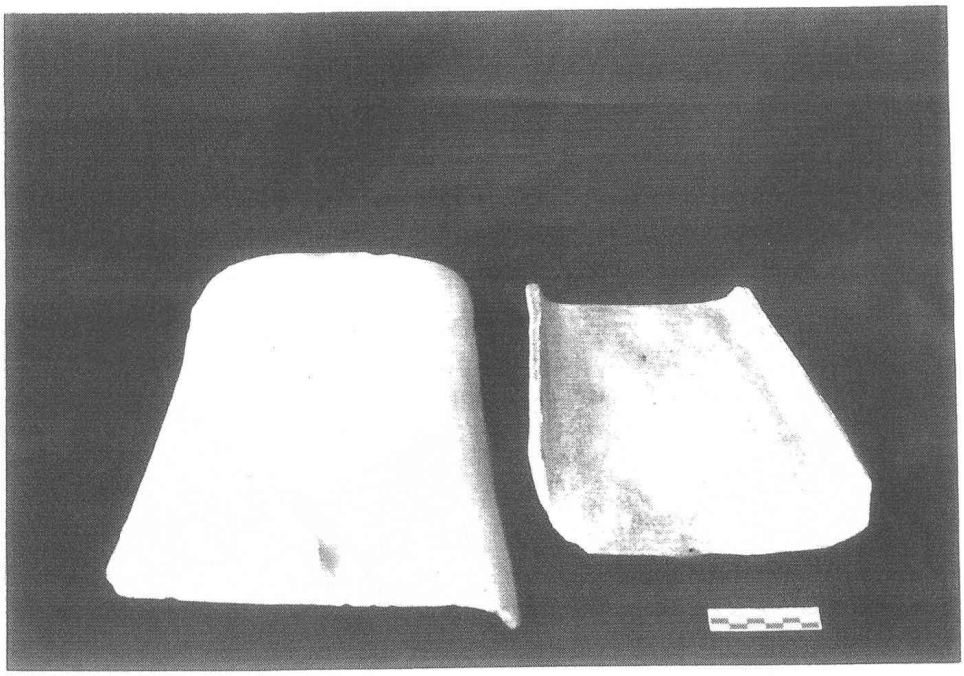
ภาพถ่ายที่ 182 กระเบื้องเชิงชายหลังคาลายเทพพนม แบบที่ 4

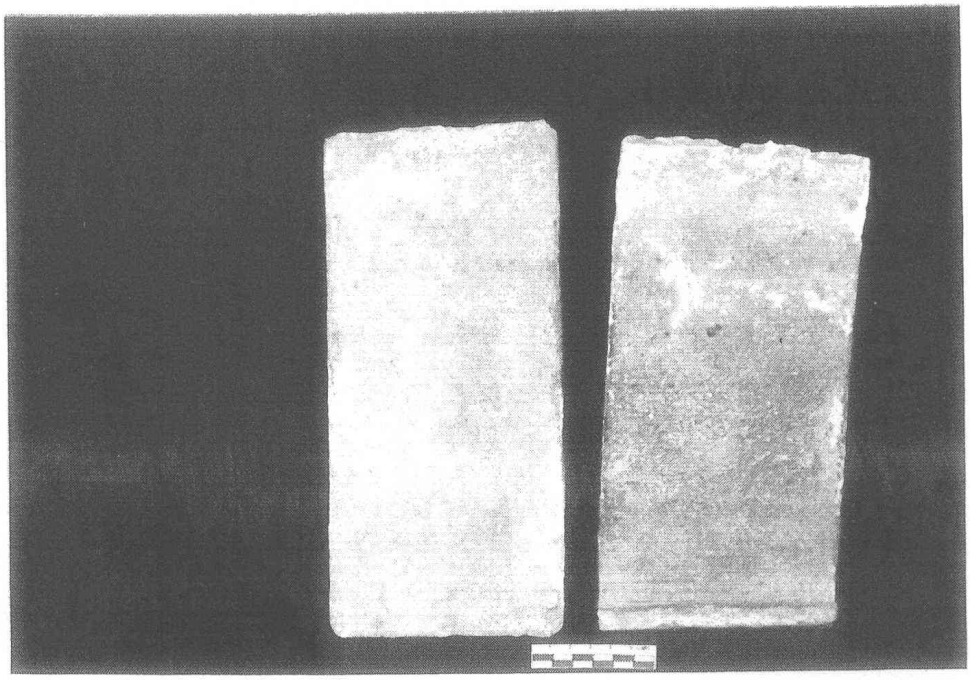
ภาพถ่ายที่ 183 กระเบื้องเชิงชายหลังคาลายหน้ากาล

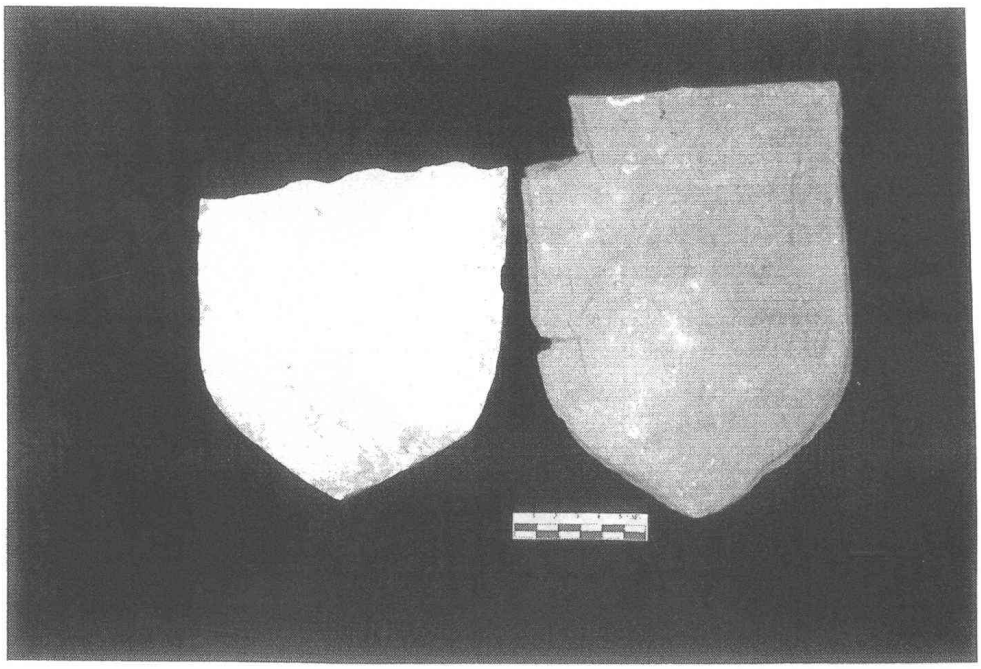
ภาพถ่ายที่ 184 กระเบื้องกระบู (กระเบื้องกาบกล้วย หรือ กระเบื้องลูกฟูก) ตัวผู้

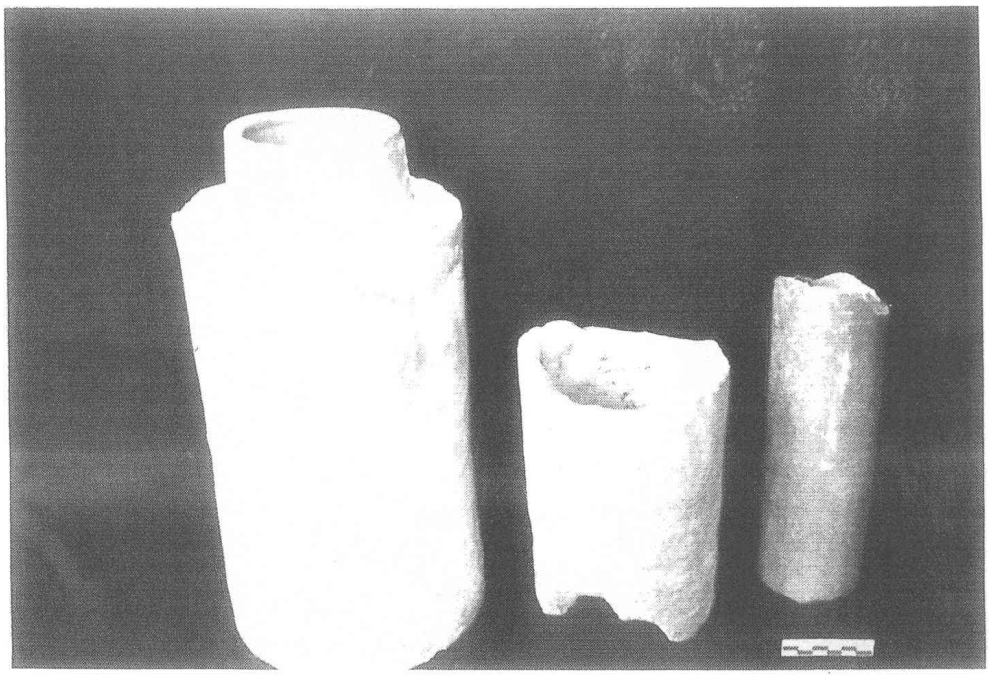
ภาพถ่ายที่ 185 กระเบื้องกระบู (กระเบื้องกาบกล้วย หรือ กระเบื้องลูกฟูก) ตัวเมีย

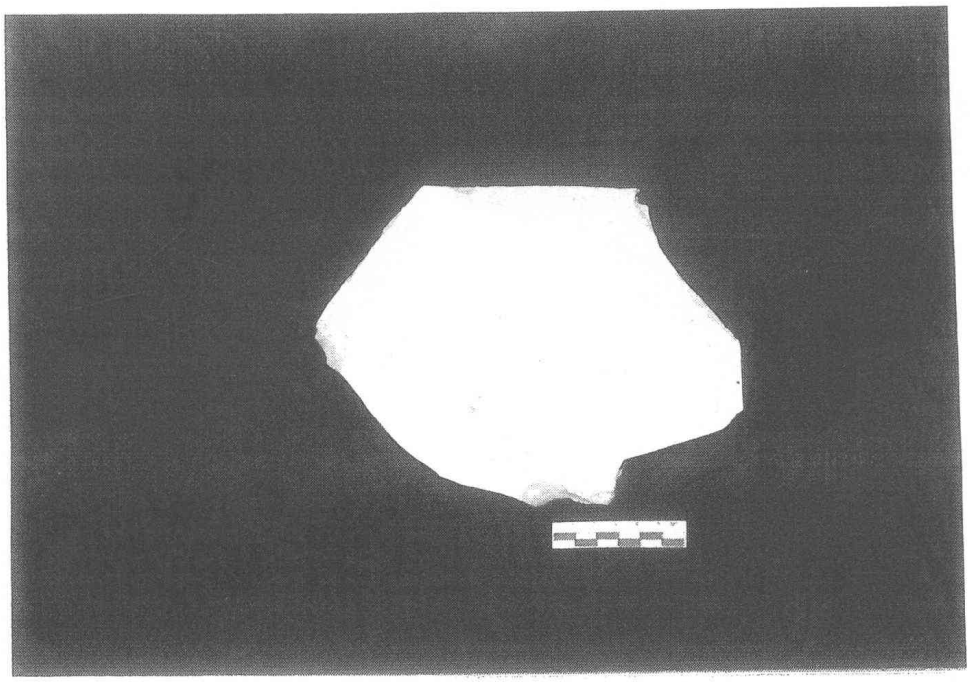
ภาพถ่ายที่ 186 กระเบื้องแผ่นเรียบ

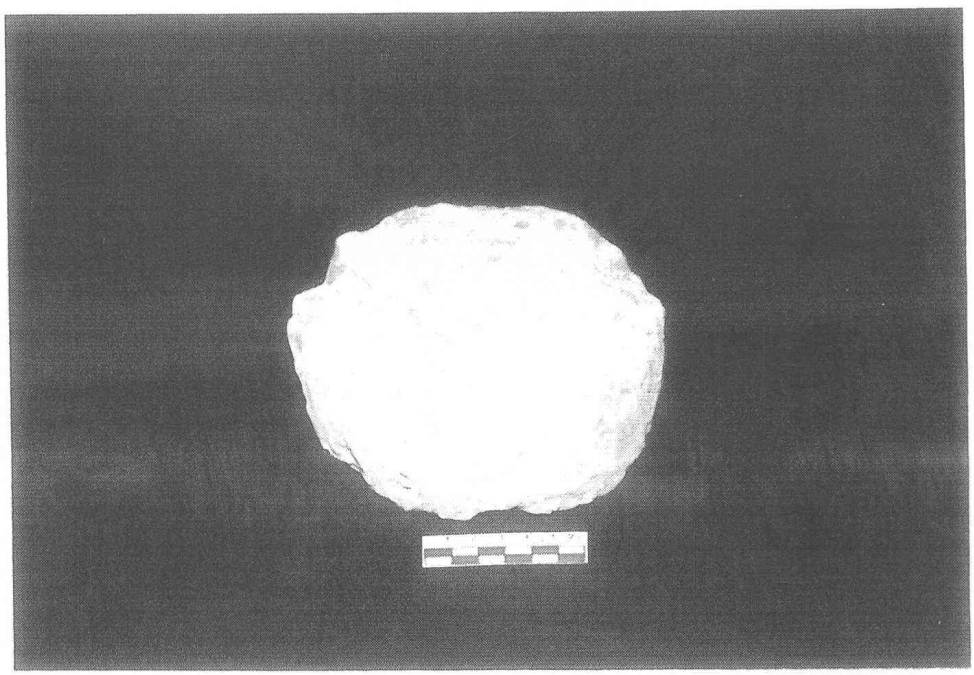
ภาพถ่ายที่ 187 กระเบื้องเกล็ดเต่า

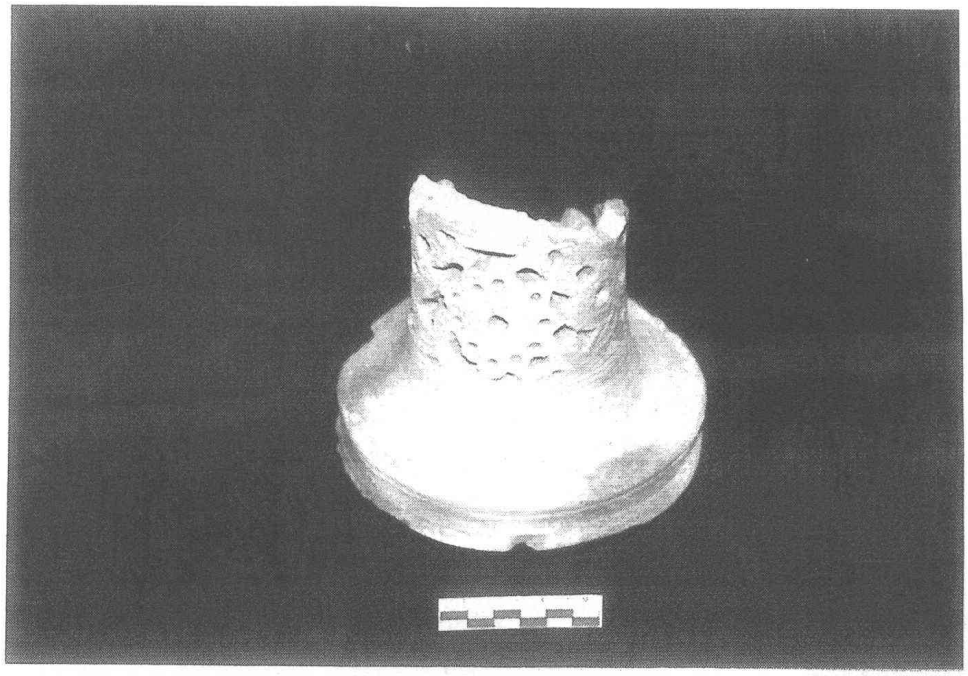
ภาพถ่ายที่ 188 ท่อน้ำดินเผา

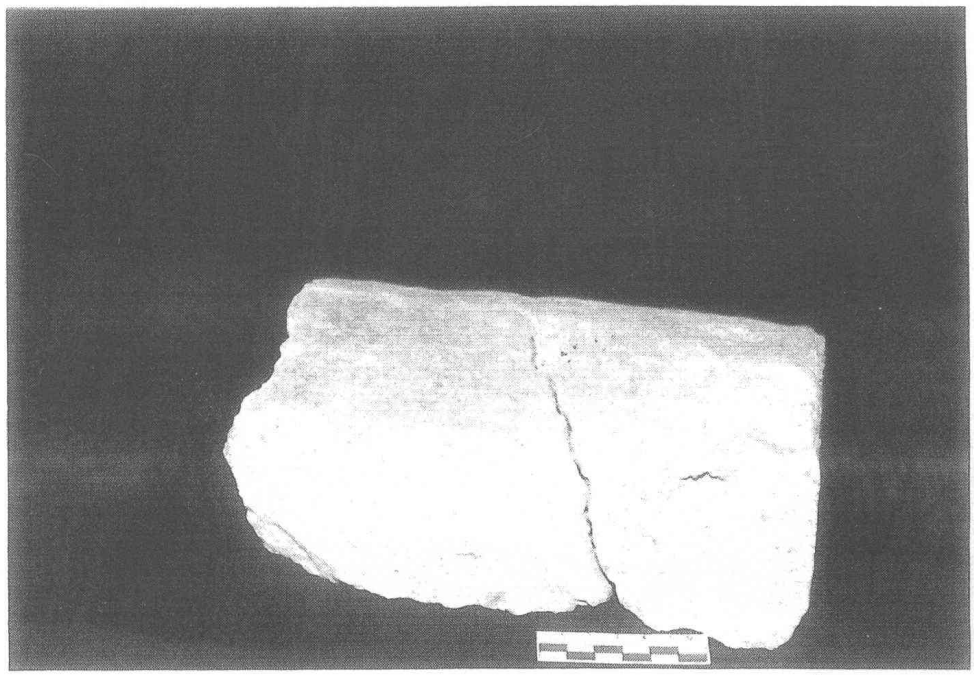
ภาพถ่ายที่ 189 กระเบื้องปูพื้นพบจากหลุม 47 น

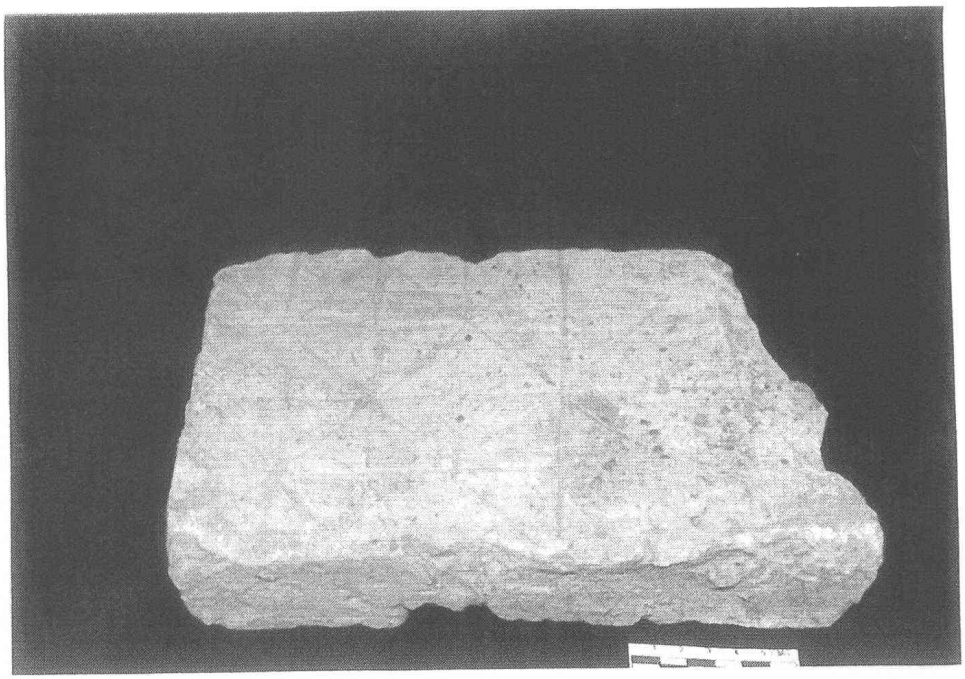
ภาพถ่ายที่ 190 แผ่นอิฐกลมทำขึ้นจากการโกลนก้อนอิฐให้เป็นทรงกลม

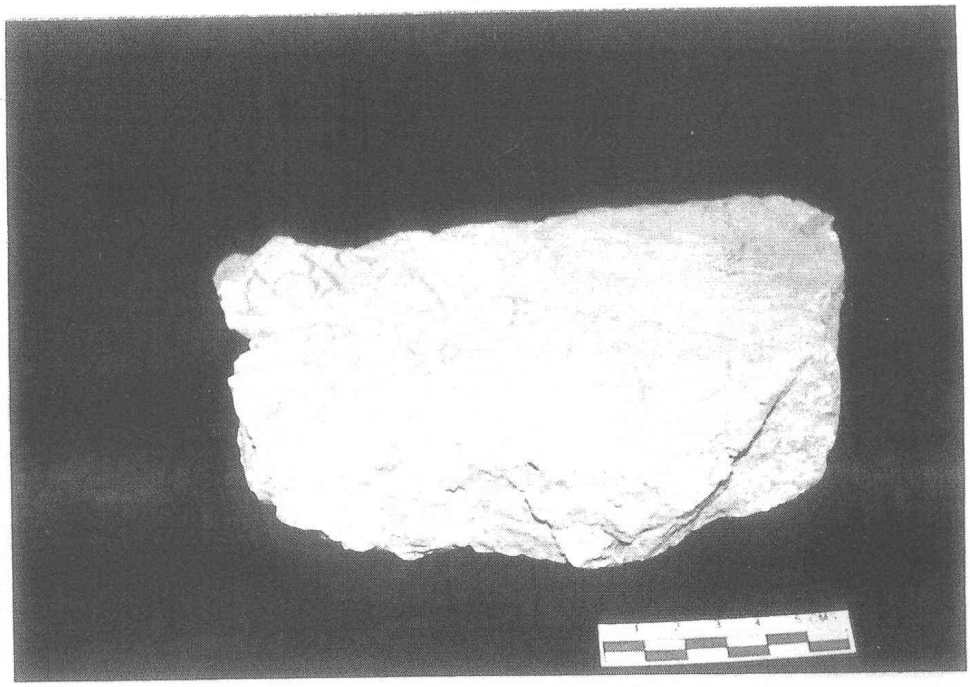
ภาพถ่ายที่ 191 ชิ้นส่วนโถมีไหล่เป็นเหลี่ยม

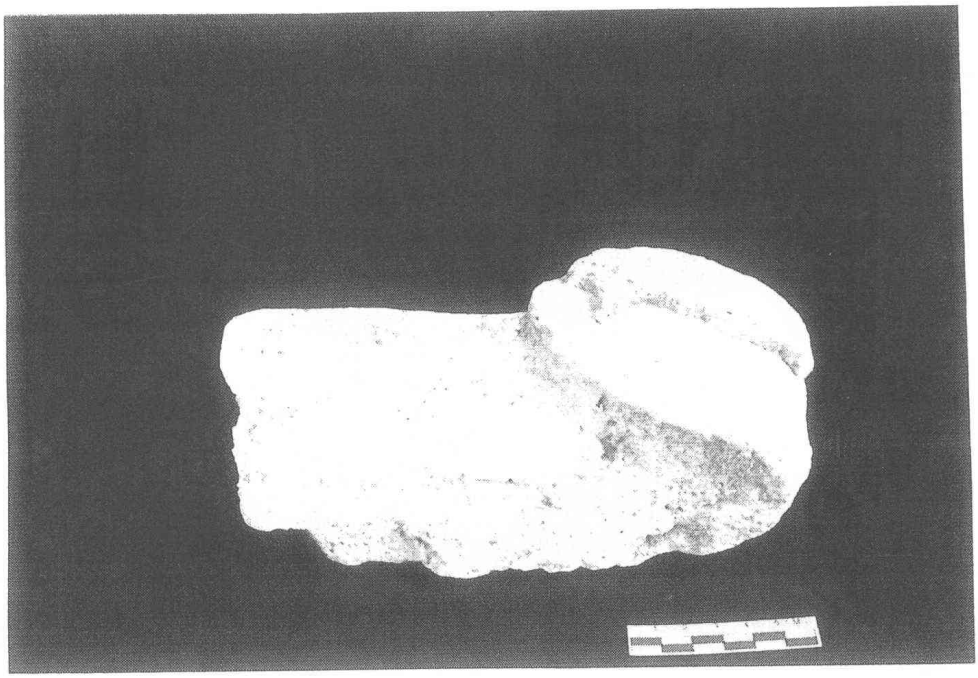
ภาพถ่ายที่ 192 แผ่นอิฐโกลนรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าหนา ขนาดกว้าง 47 ซ

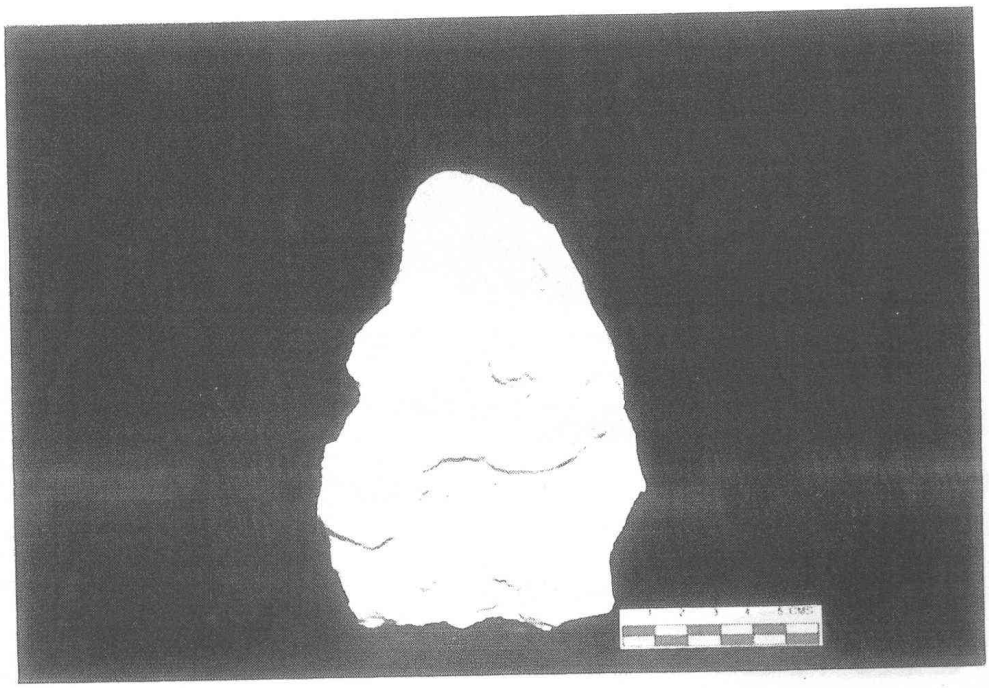
ภาพถ่ายที่ 193 แผ่นอิฐมีลายดุนดุ้นรูปตาราง พบจากหลุม 43 ฒ

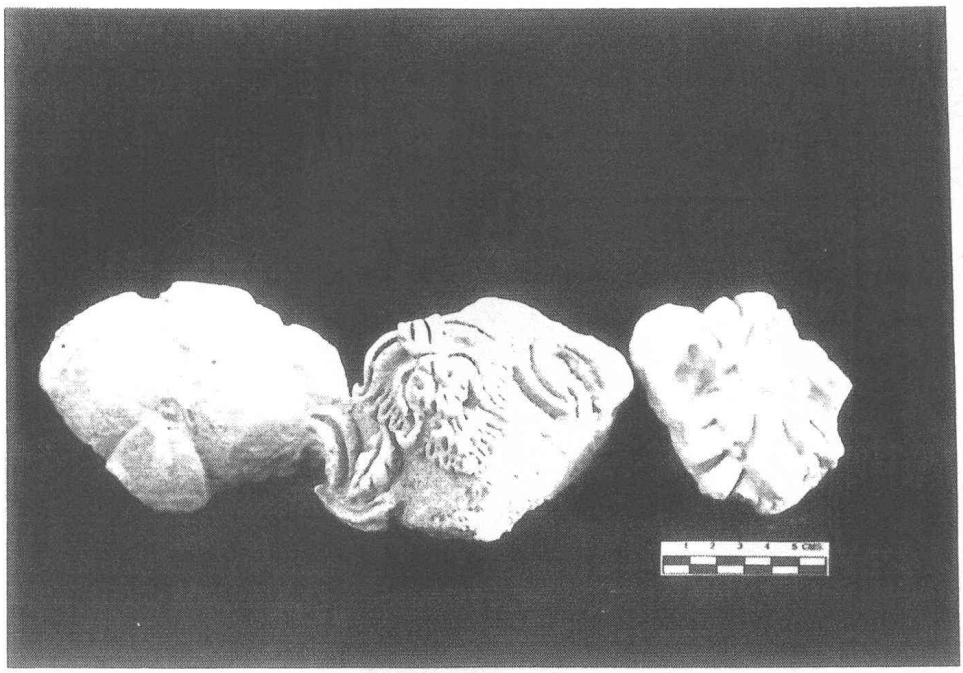
ภาพถ่ายที่ 194 แผ่นอิฐมีลวดลายดุนดุ้นรูปพันธุ์พฤกษา พบจากหลุม 60 ล

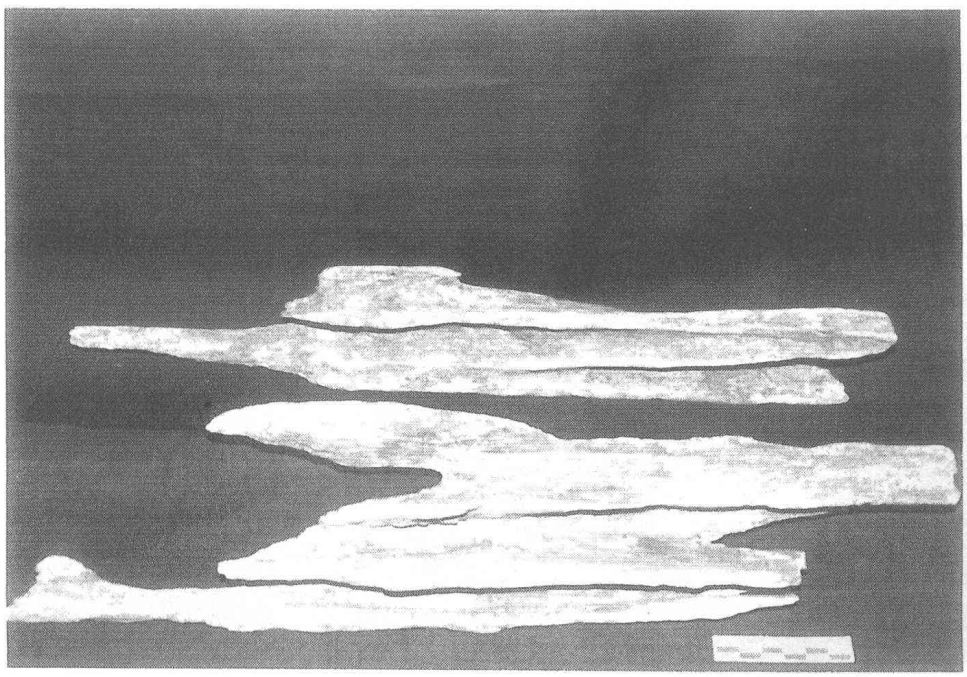
ภาพถ่ายที่ 195 ชิ้นส่วนปูนปั้นรูปขาสิงห์ประดับสถาปัตยกรรม พบจากหลุม 46 ด

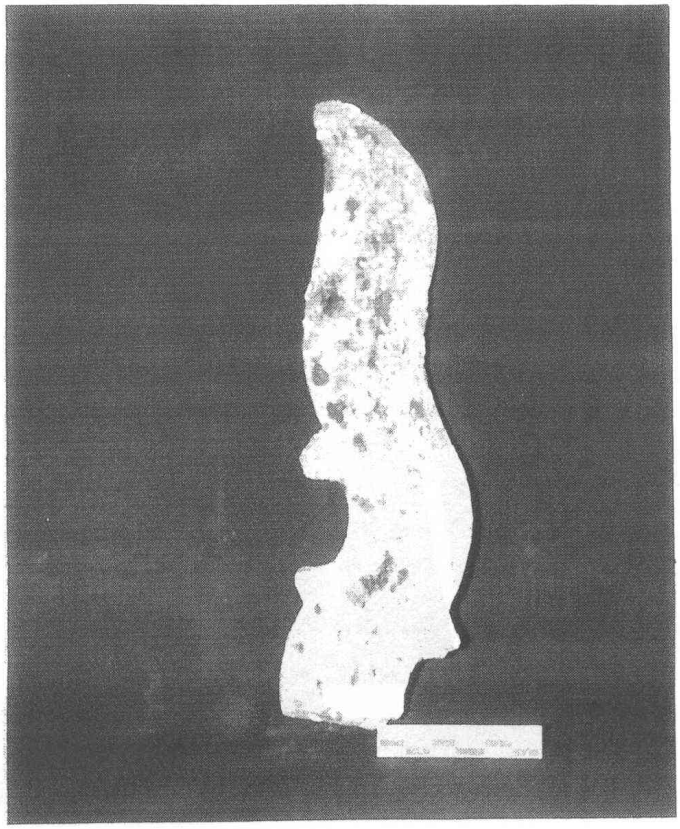
ภาพถ่ายที่ 196 ชิ้นส่วนปูนปั้นรูปหน้าสิงห์ประดับสถาปัตยกรรม พบจากหลุม 32 ถ

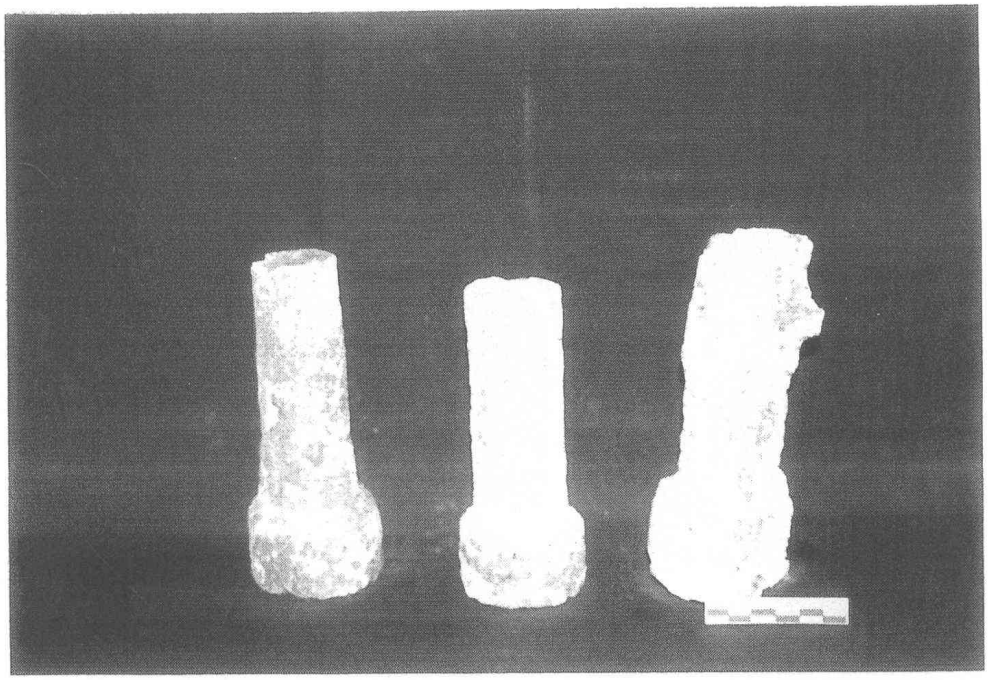
ภาพถ่ายที่ 197 ชิ้นส่วนปูนปั้นลวดลายพันธุ์พฤกษารูปใบไม้ ดอกไม้ และกลีบบัวประดับสถาปัตย์

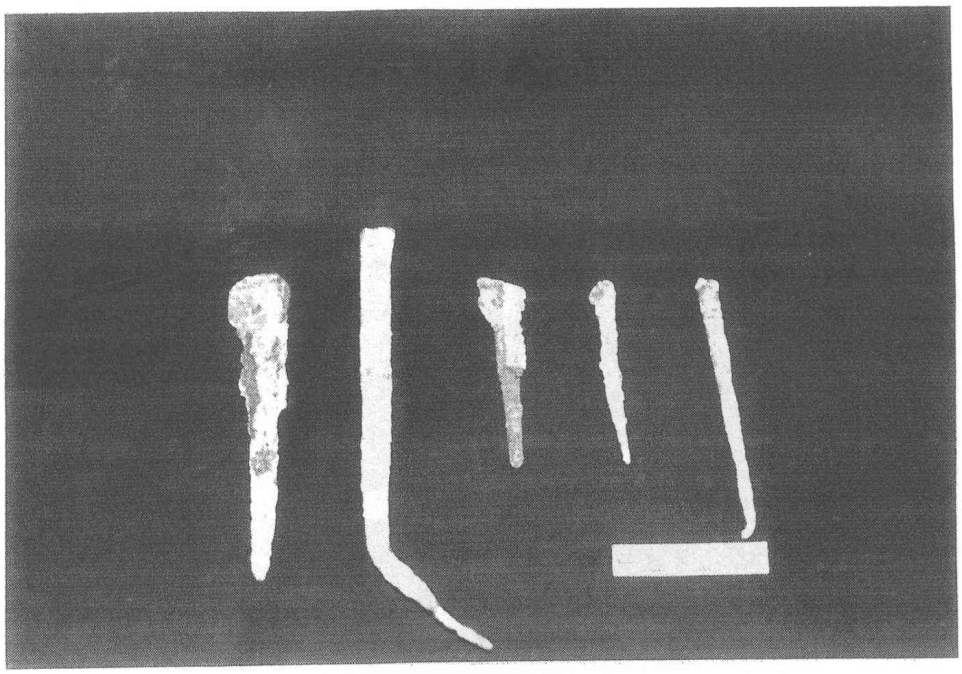
ภาพถ่ายที่ 198 ชิ้นส่วนแกะไม้ขนาดต่างๆ พบจากกรุม 46 ป

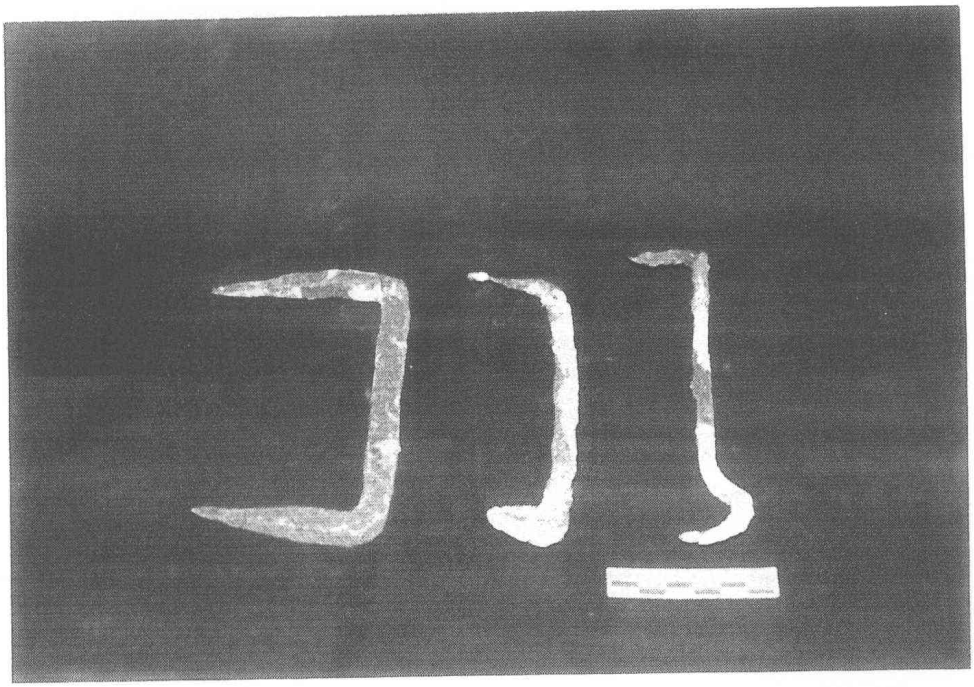
ภาพถ่ายที่ 199 ชิ้นส่วนยอดคนพลูดสำริด พบจากหลุม 60 ฉ'

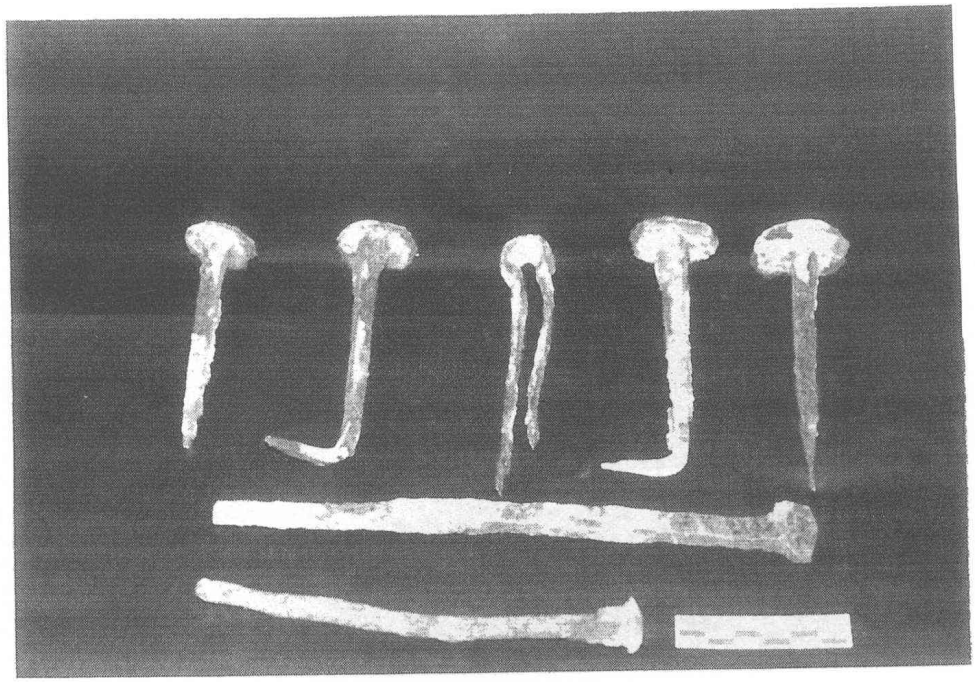
ภาพถ่ายที่ 200 ท่อน้ำโลหะ ? พบจากหลุม 60 ฌ

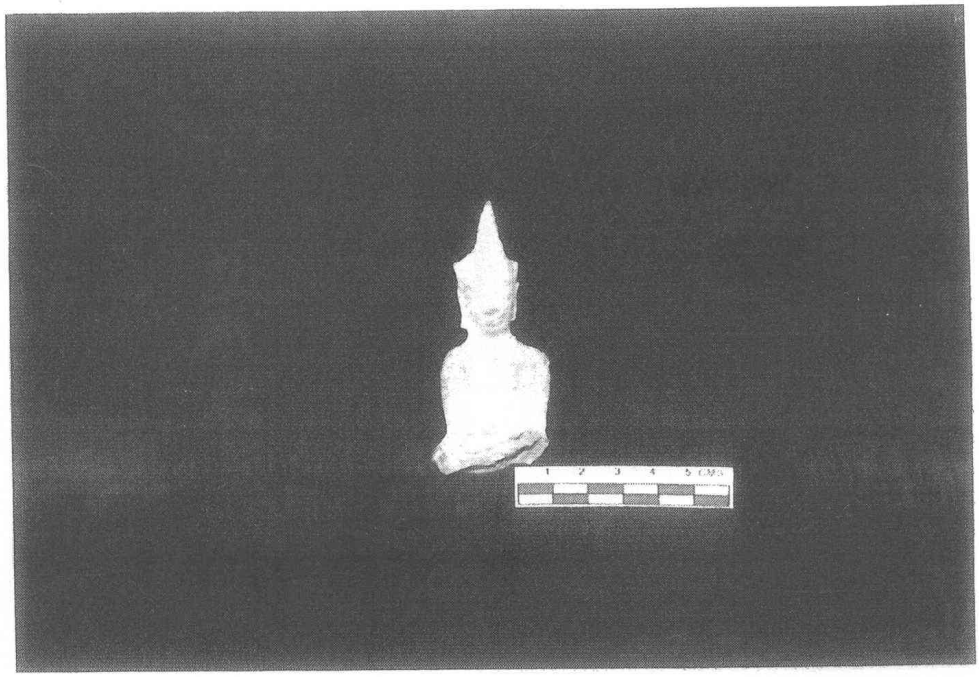
ภาพถ่ายที่ 201 ตรุปุรีชน

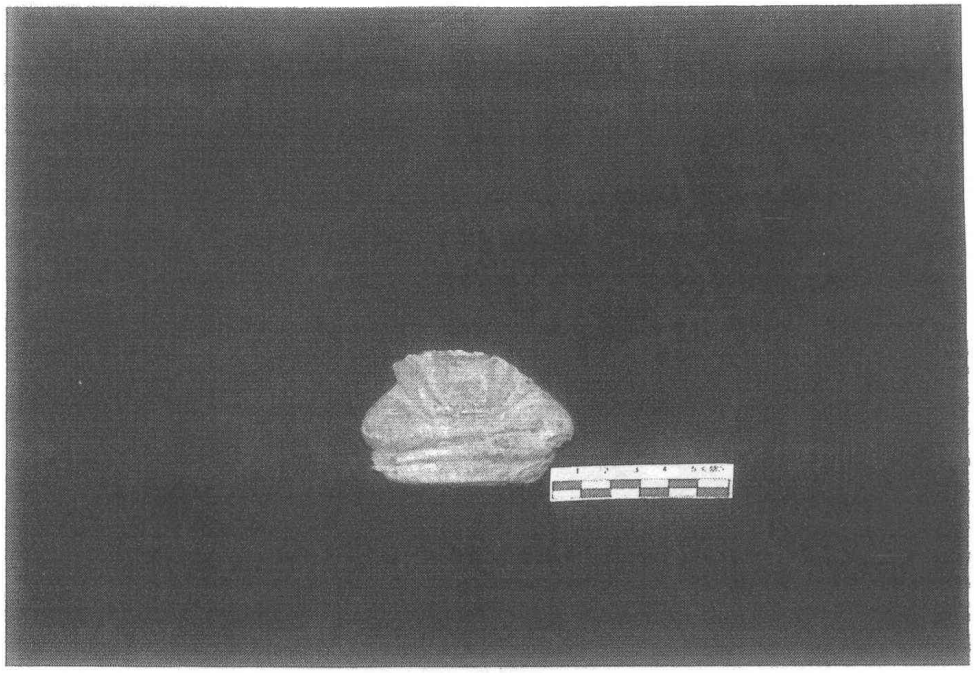
ภาพถ่ายที่ 202 ตรุปุรีปลิง

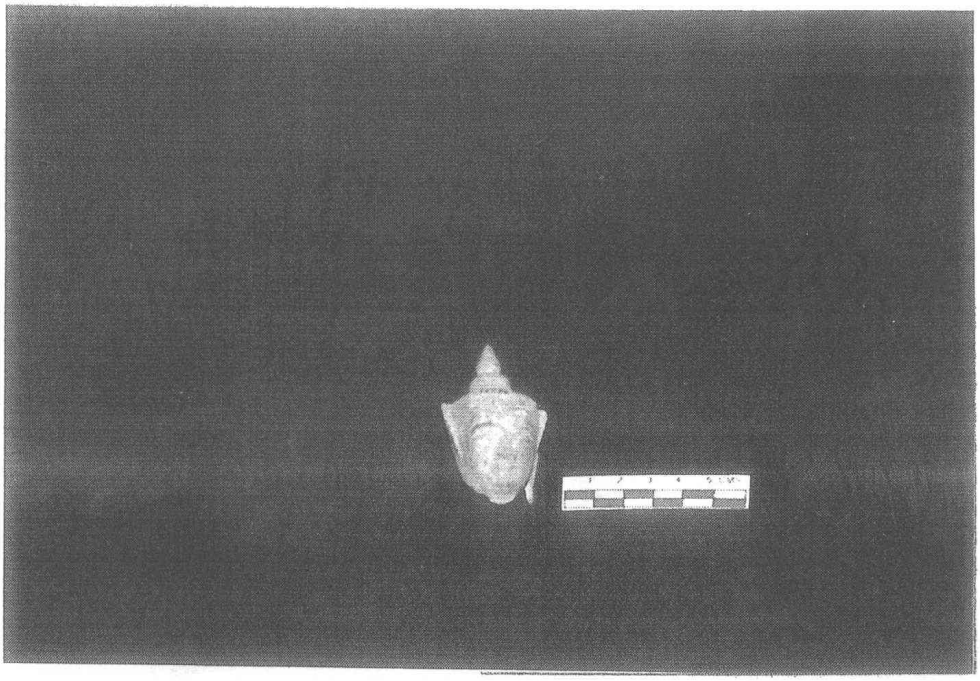
ภาพถ่ายที่ 203 เหล็กยึดโครงสร้างแบบอื่น ๆ

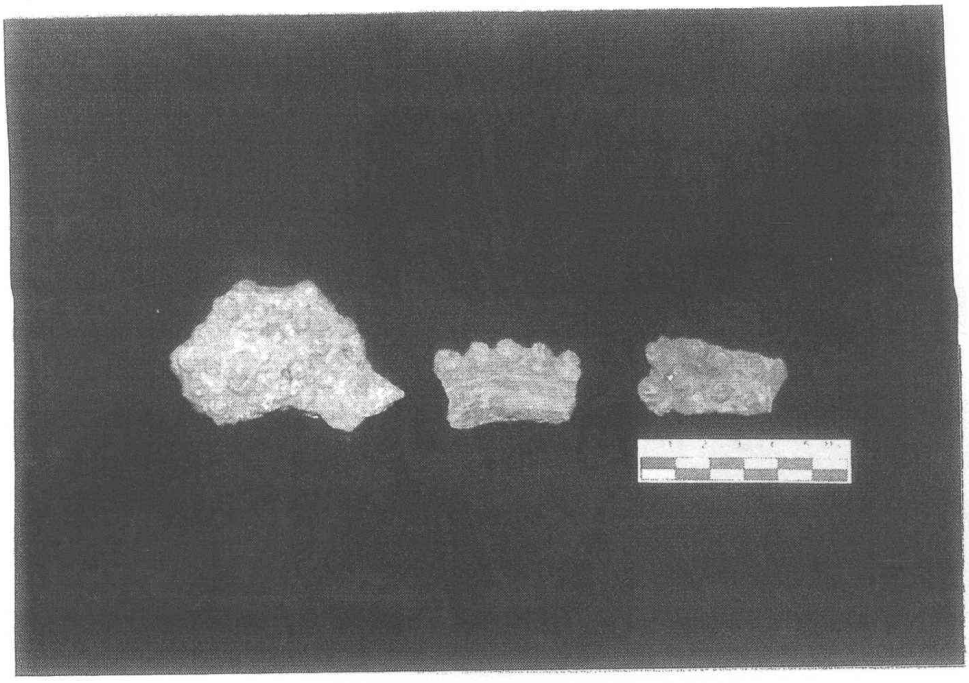
ภาพถ่ายที่ 204 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด พบจากหลุม 32 ก

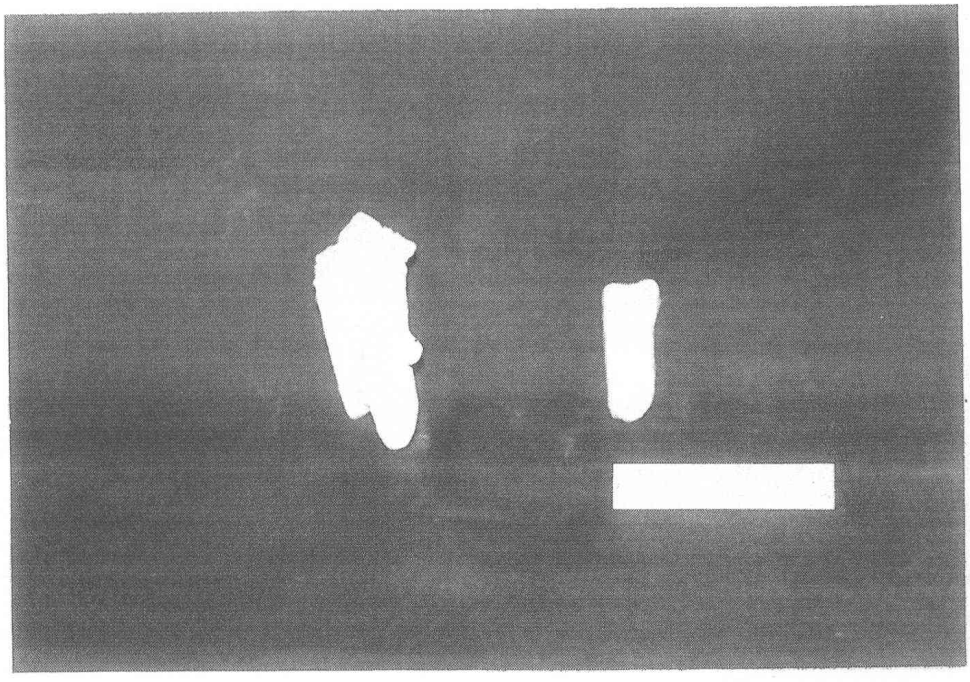
ภาพถ่ายที่ 205 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด พบจากกลุ่ม 44 ค

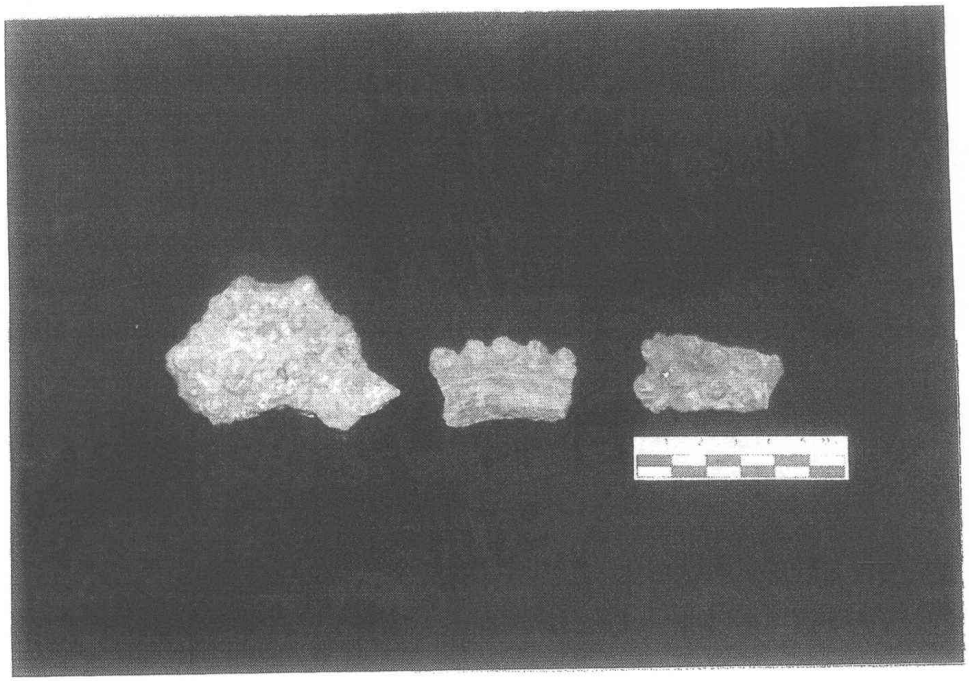
ภาพถ่ายที่ 206 เศียรพระพุทธรูปสำริดเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องน้อย

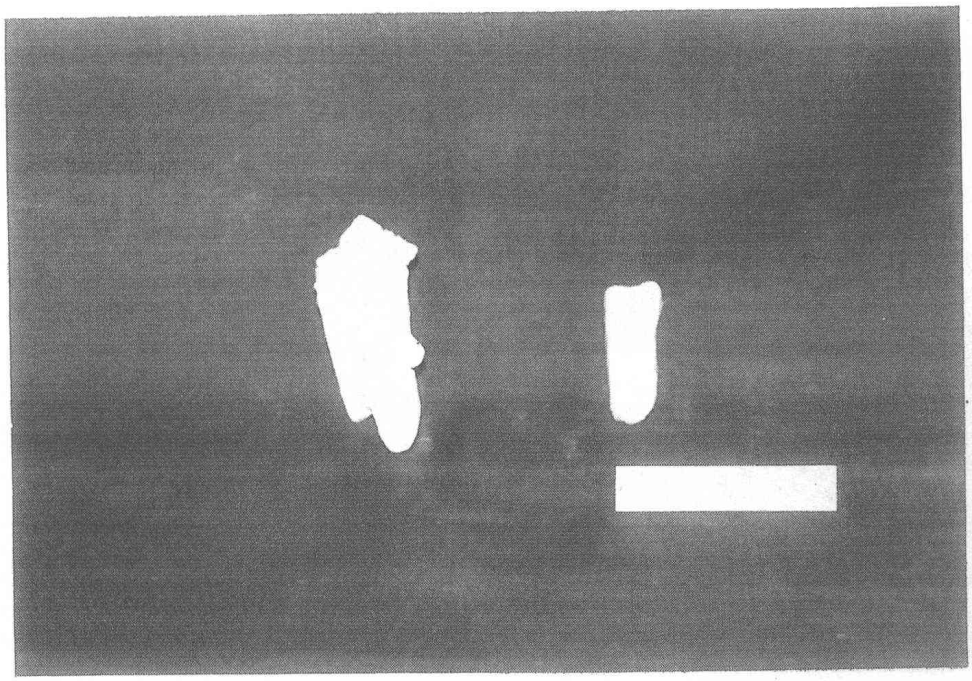
ภาพถ่ายที่ 207 ชิ้นส่วนเม็ดพระศกพระพุทธรูปสำริด

ภาพถ่ายที่ 208 ชิ้นส่วนนิ้วพระหัตถ์พระพุทธรูปสำริด

ภาพถ่ายที่ 207 ชิ้นส่วนเม็ดพระศกพระพุทธรูปสำริด

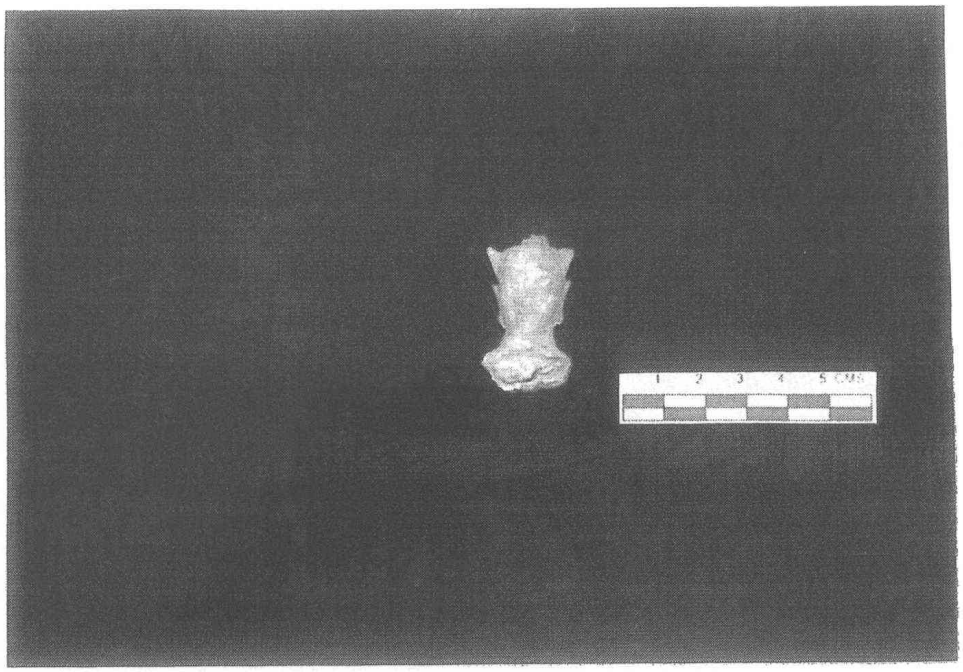
ภาพถ่ายที่ 208 ชิ้นส่วนนิ้วพระหัตถ์พระพุทธรูปสำริด

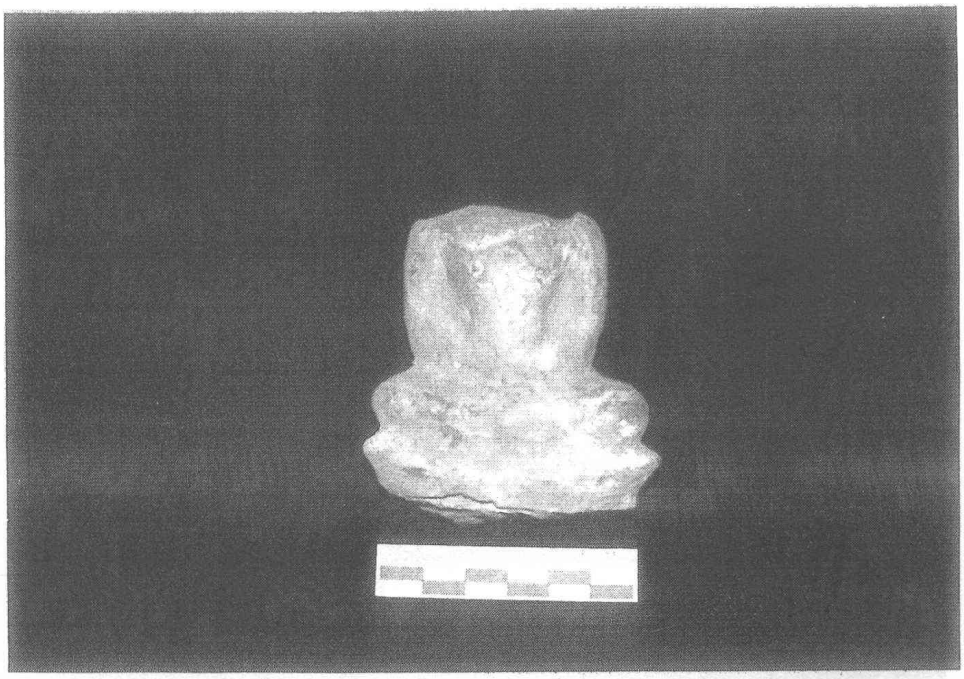
ภาพถ่ายที่ 209 ชิ้นส่วนฐานพระพุทธรูปสำริด

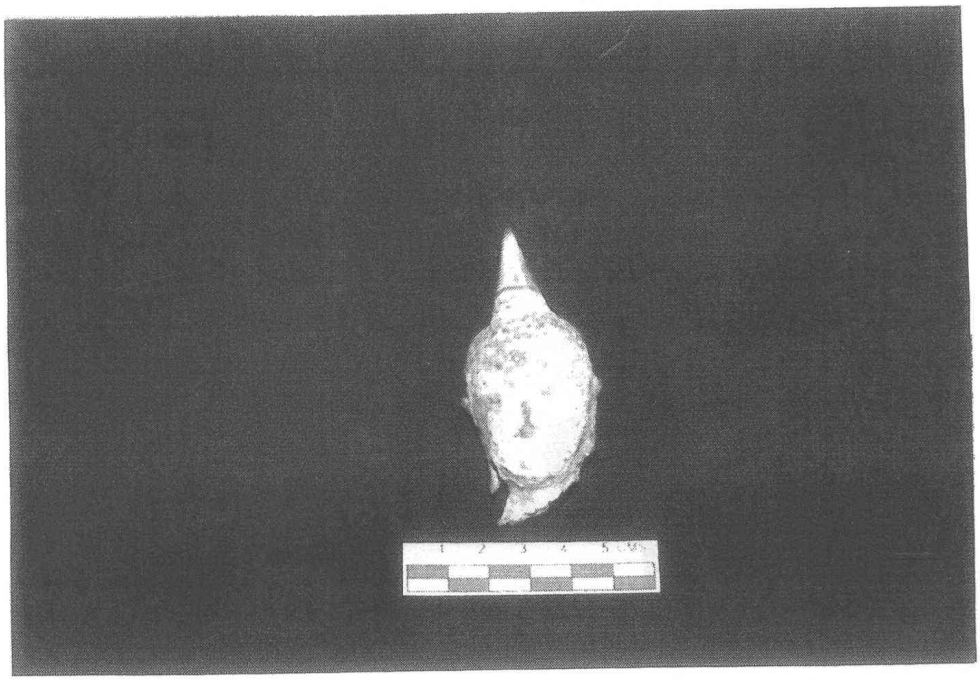
ภาพถ่ายที่ 210 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด ประทับนั่งขัดสมาธิราบปางสมาธิ

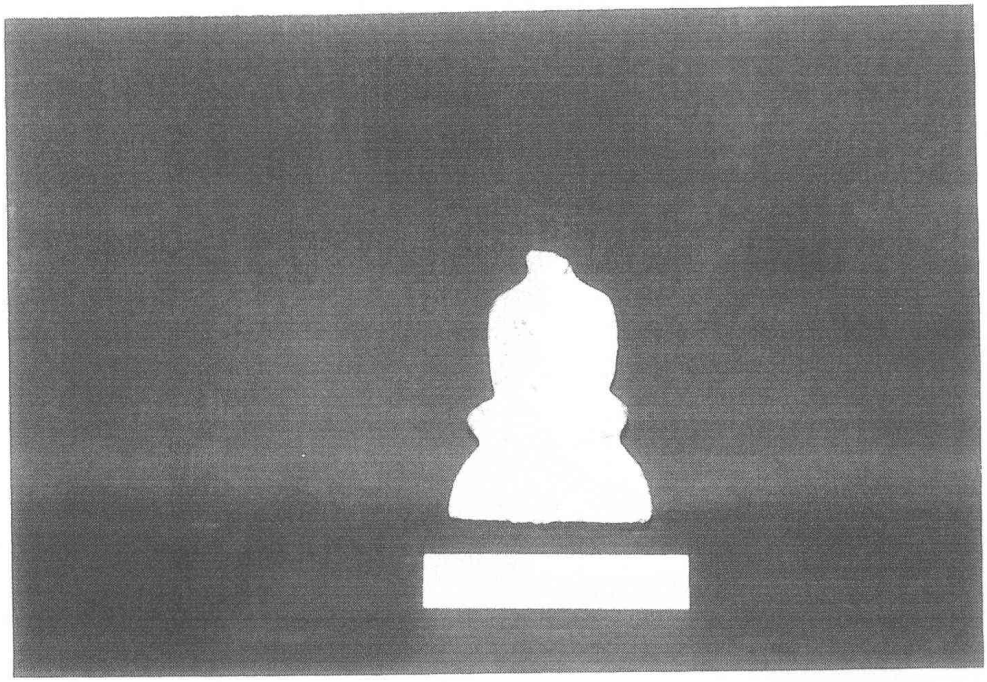
ภาพถ่ายที่ 211 เศียรพระพุทธรูปสำริดทรงเครื่องน้อย พบจากหลุม 44 ฉ

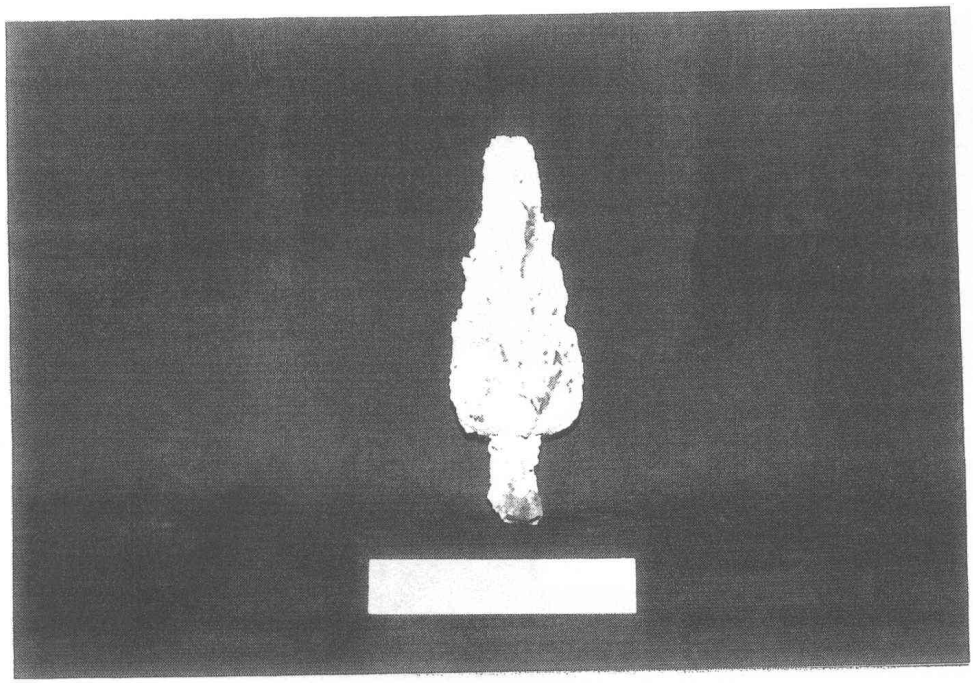
ภาพถ่ายที่ 212 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด ประทับนั่งขัดสมาธิราบปางสมาธิบนฐานบัวคว่ำบัวหงาย แอ่นโค้ง พบจากหลุม 60 ก

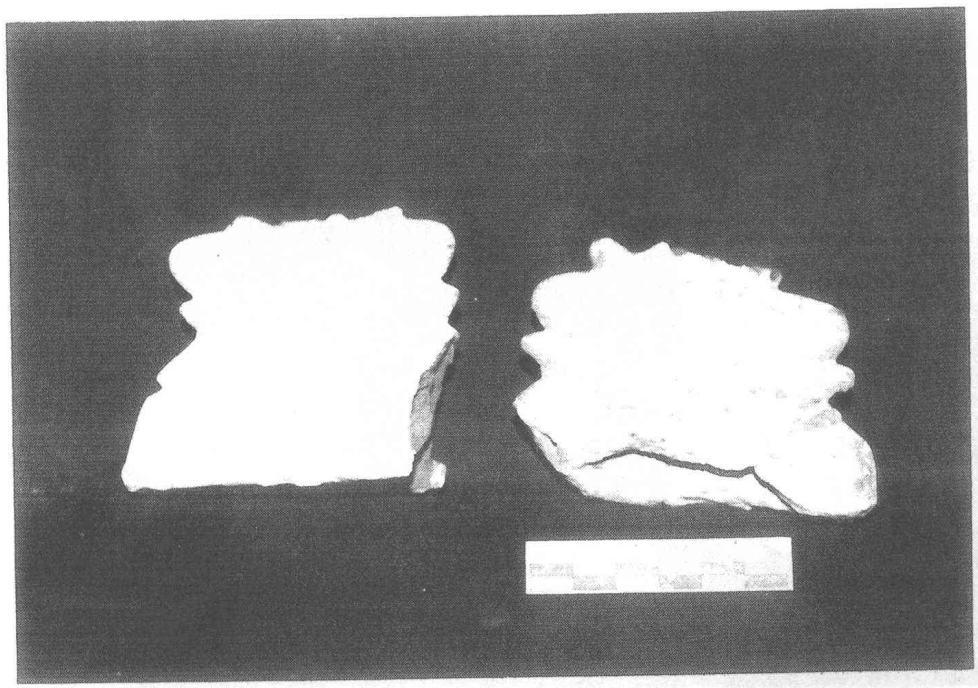
ภาพถ่ายที่ 213 เศียรพระพุทธรูปสำริด

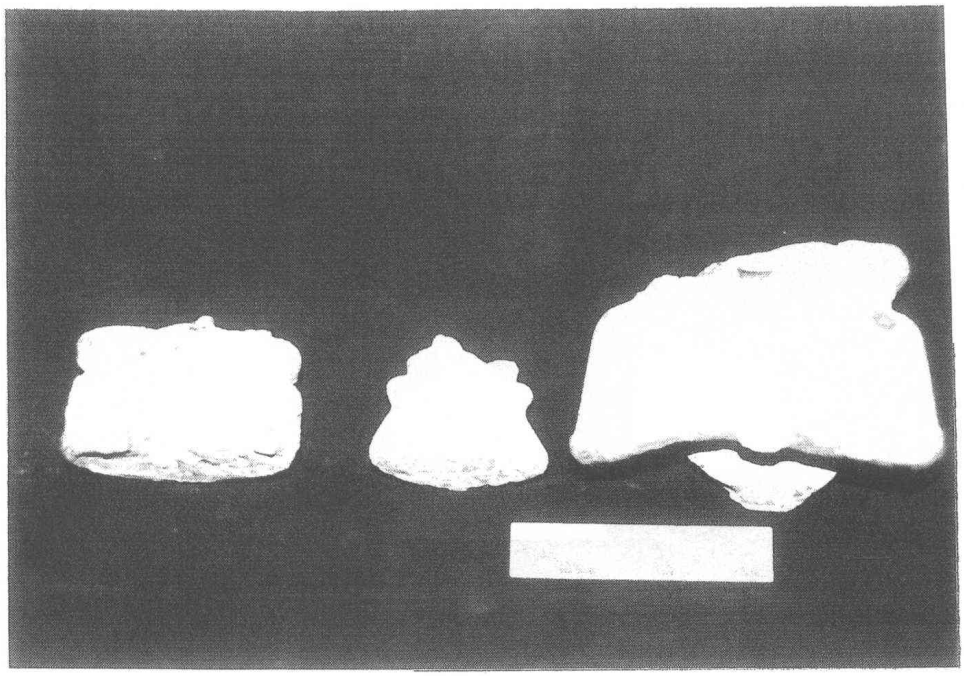
ภาพถ่ายที่ 214 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด ประทับนั่งปางสมาธิ

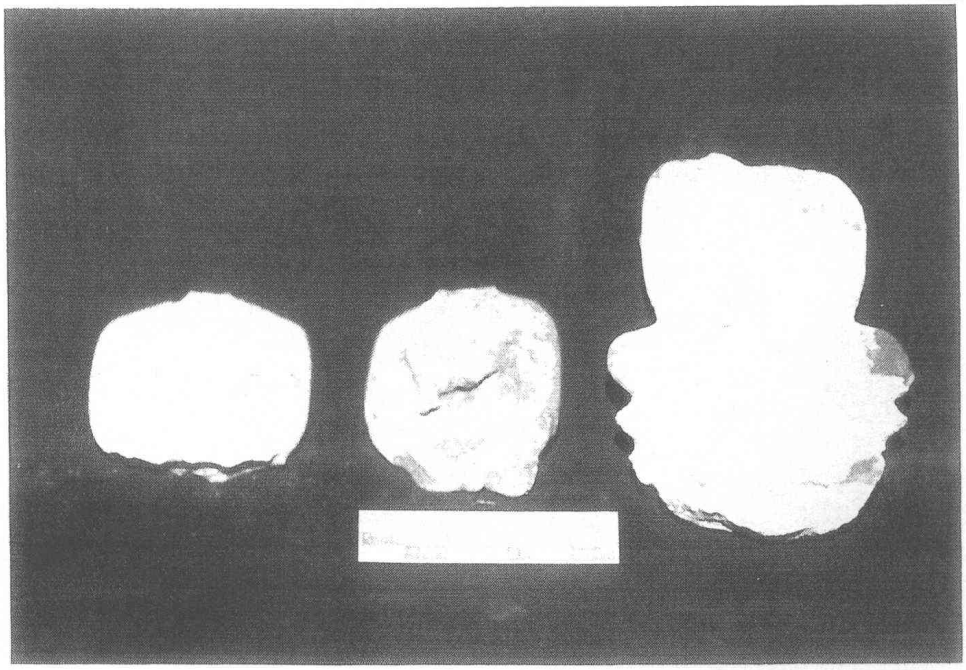
ภาพถ่ายที่ 215 พระรัศมีของพระพุทธรูปทำจากเหล็ก

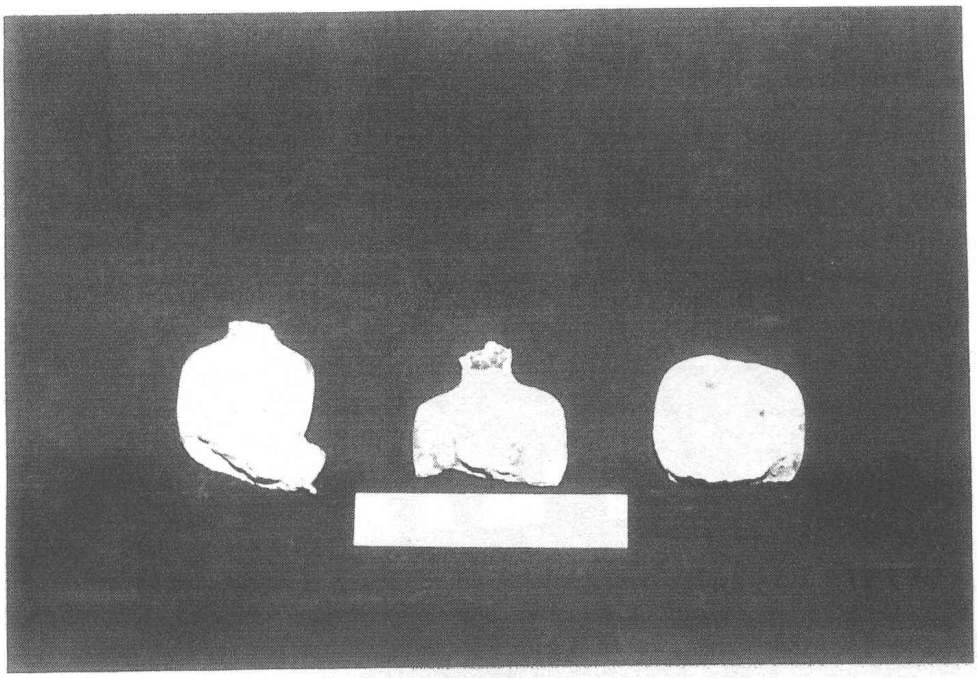
ภาพถ่ายที่ 216 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด ขนาดต่าง ๆ

ภาพถ่ายที่ 217 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด ขนาดต่าง ๆ

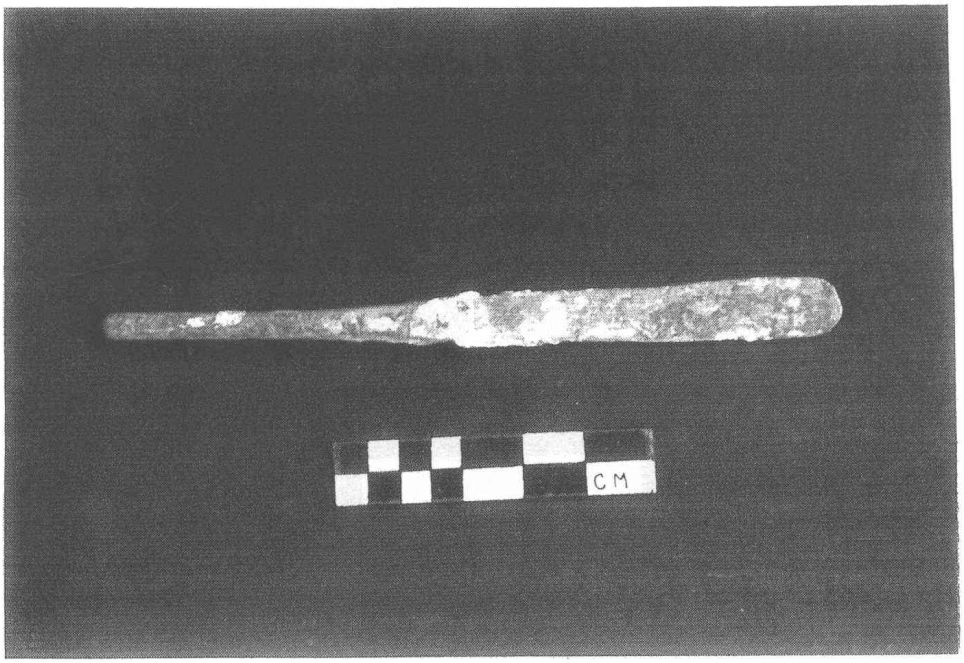
ภาพถ่ายที่ 218 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด ขนาดต่าง ๆ

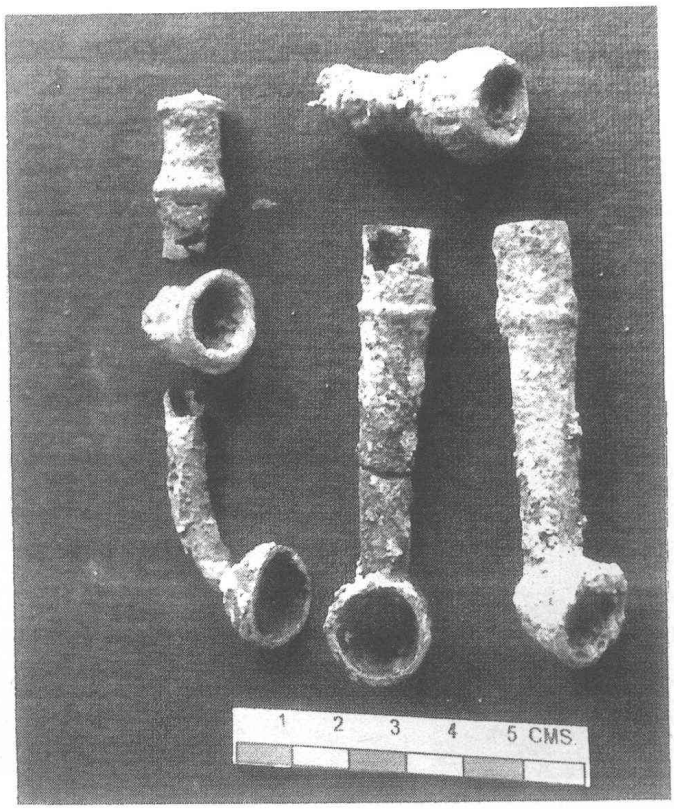
ภาพถ่ายที่ 219 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด ขนาดต่าง ๆ

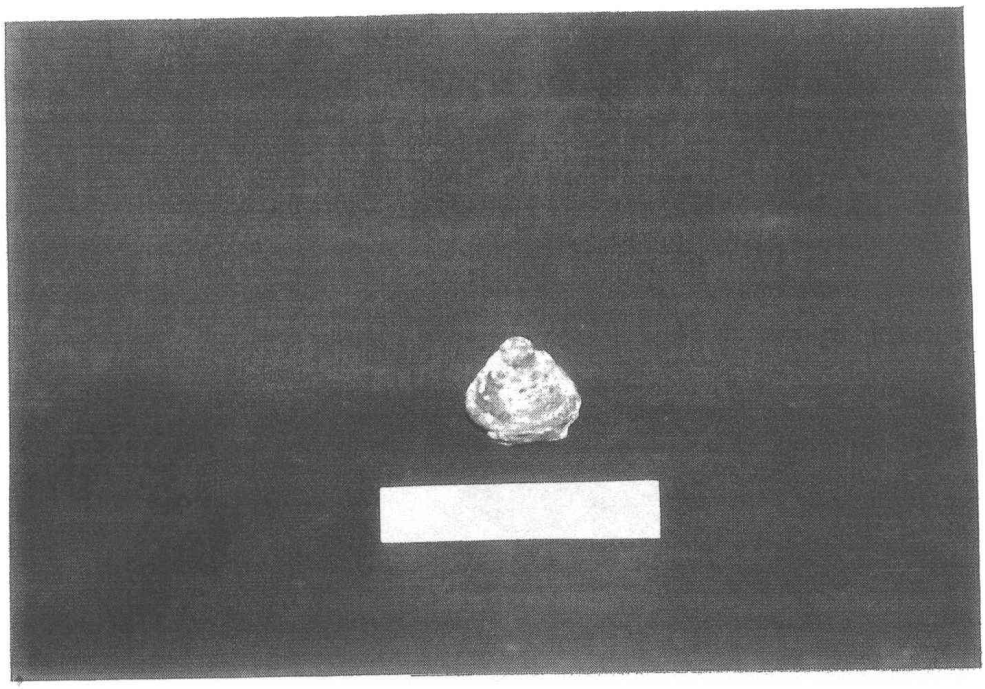
ภาพถ่ายที่ 220 ชิ้นส่วนตะขอเหล็ก พบจากหลุม 24 ท

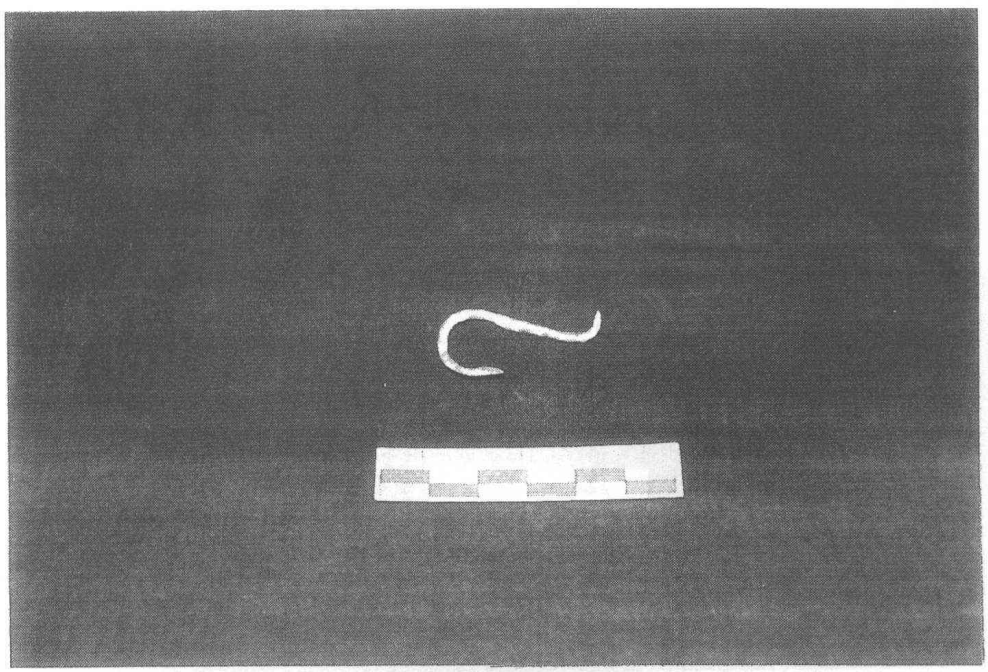
ภาพถ่ายที่ 221 ไม้ปักปูนกินกับหมาก ทำจากสำริด

ภาพถ่ายที่ 222 กล้องเขาสูบปี่ฝันสำริด พบจากหลุม 59 ฎ' 60 น' และ 60 ฆ'

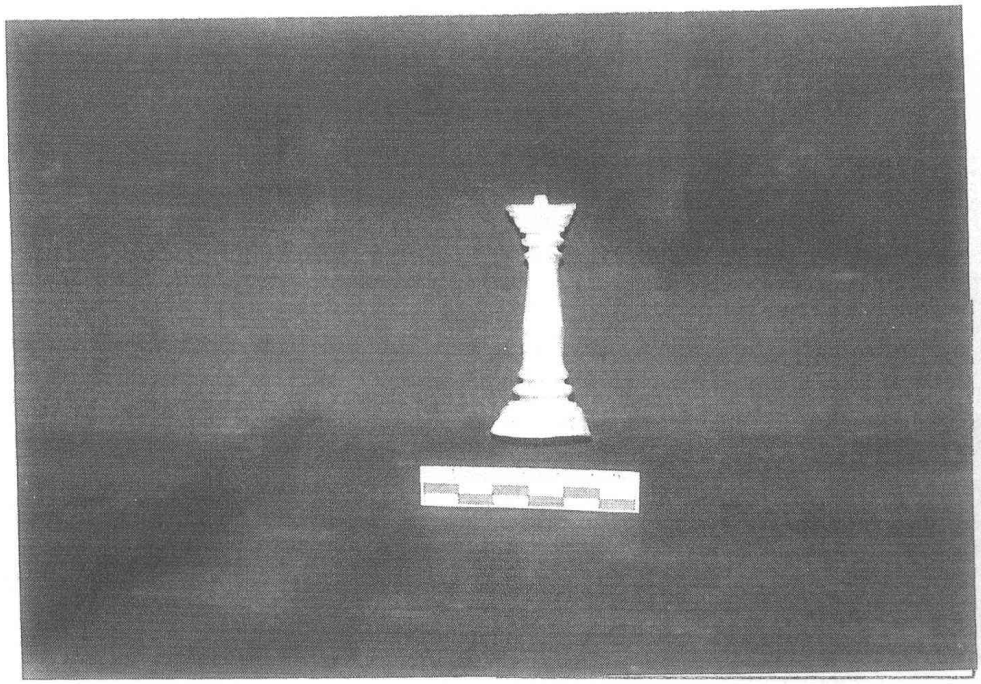
ภาพถ่ายที่ 223 จุกภาชนะที่จับทรงดอกบัวตูมทำจากทองเหลือง ?

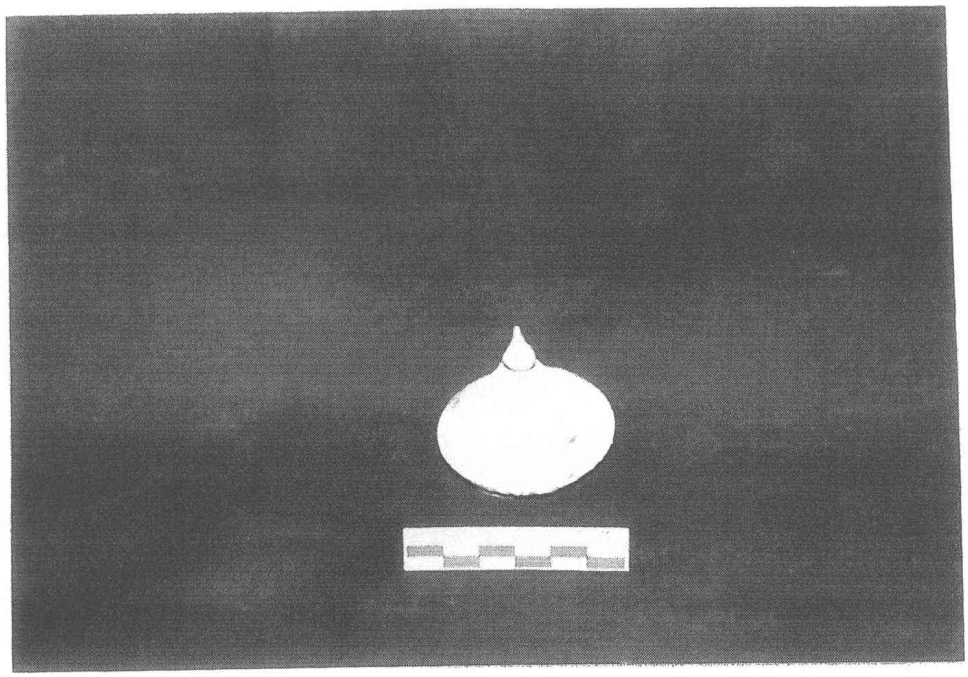
ภาพถ่ายที่ 224 เบ็ดทองเหลือง พบจากหลุม 60 ส'

ภาพถ่ายที่ 225 ลูกกระพรวนสำริดและเหล็ก พบจากหลุม 47' ต และ 45 ต

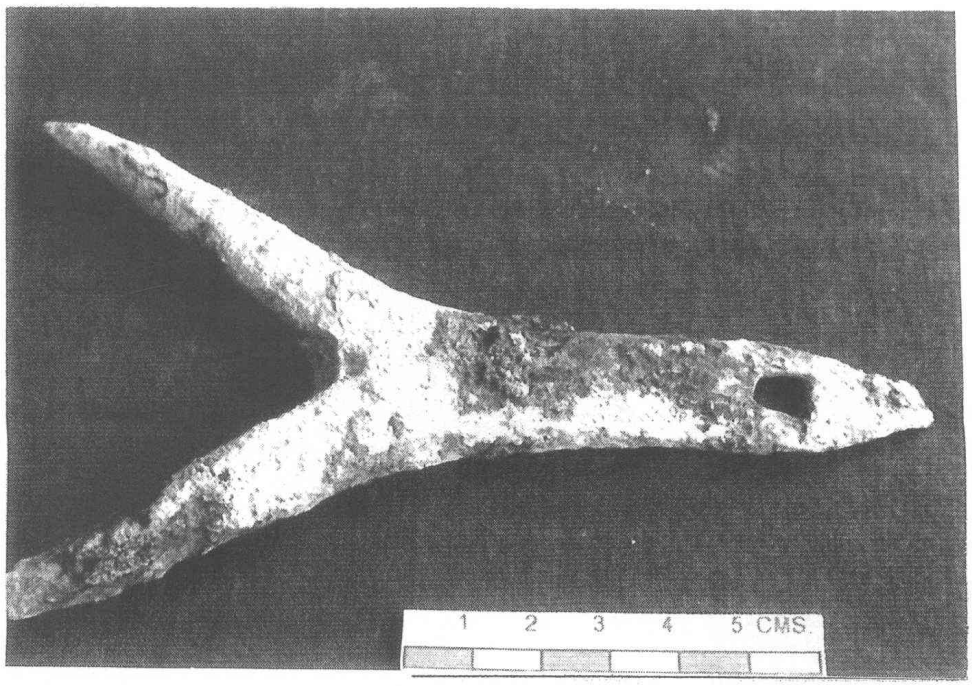
ภาพถ่ายที่ 226 เข็มปักผมสำริด พบจากหลุม 60 ฉ'

ภาพถ่ายที่ 227 ฝาภาชนะยอดทรงโกศทำจากสำริด

ภาพถ่ายที่ 228 พานสำริด พบจากหลุม 59 ฒ

ภาพถ่ายที่ 229 เหล็กรูปทรงคล้ายขวานมีปลายด้านหนึ่งสำหรับสวมกับด้ามไม้

ภาพถ่ายที่ 230 เหล็กรูปทรงคล้ายฆ้อน

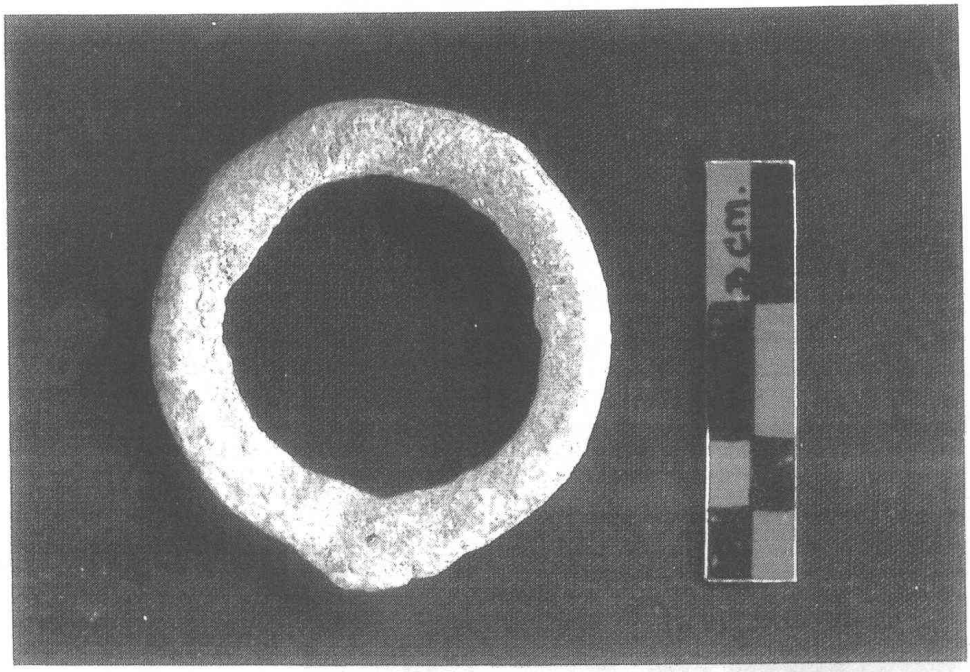
ภาพถ่ายที่ 231 เหล็กรูปเขาควายใช้ติดปลายถ่อเรือ

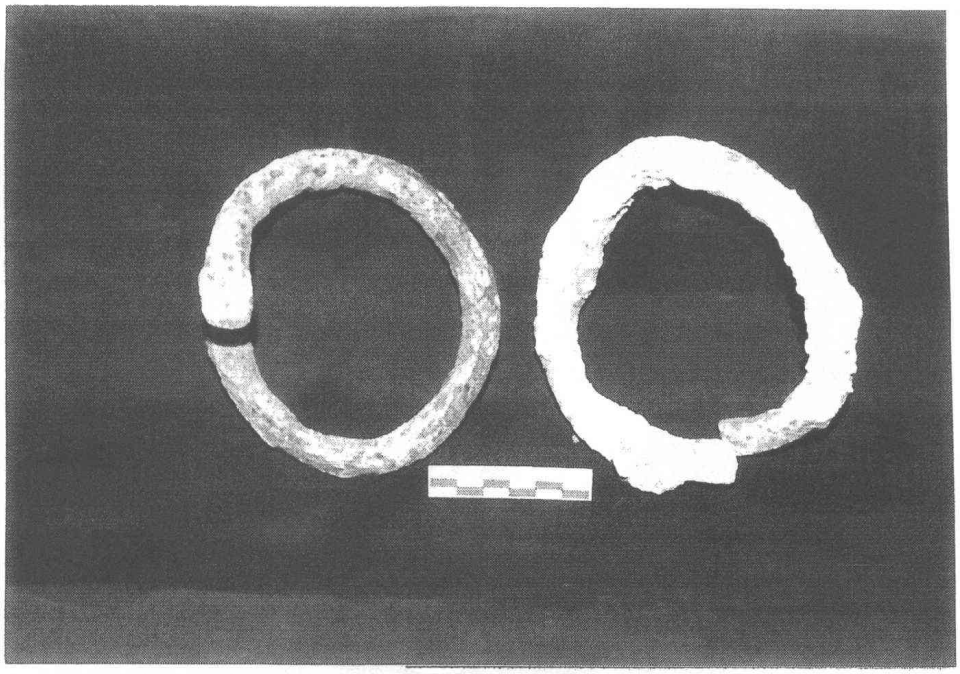
ภาพถ่ายที่ 232 จอบเหล็ก

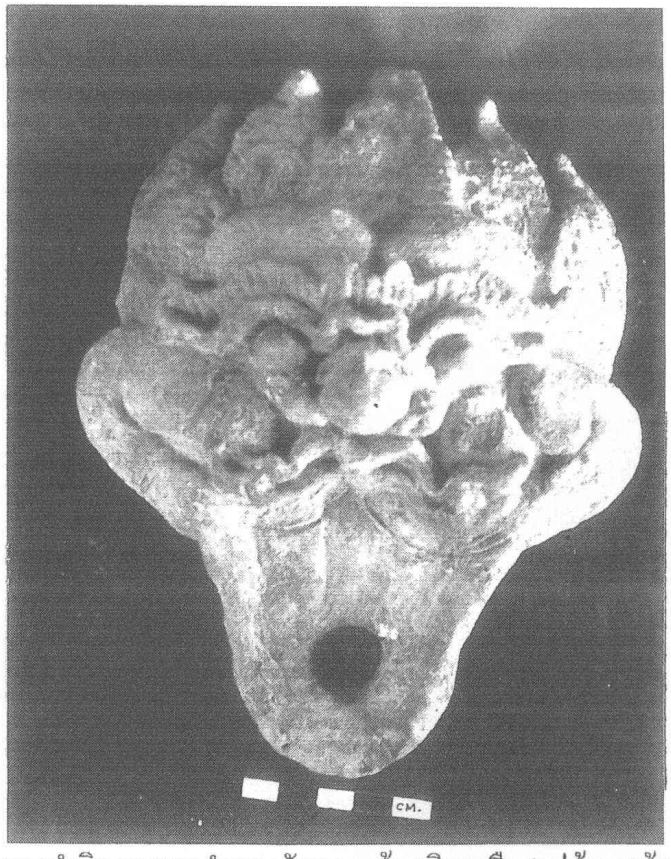
ภาพถ่ายที่ 233 ยันต์โลหะม้วนเป็นตะกรุด พบจากหลุม 43 ฒ

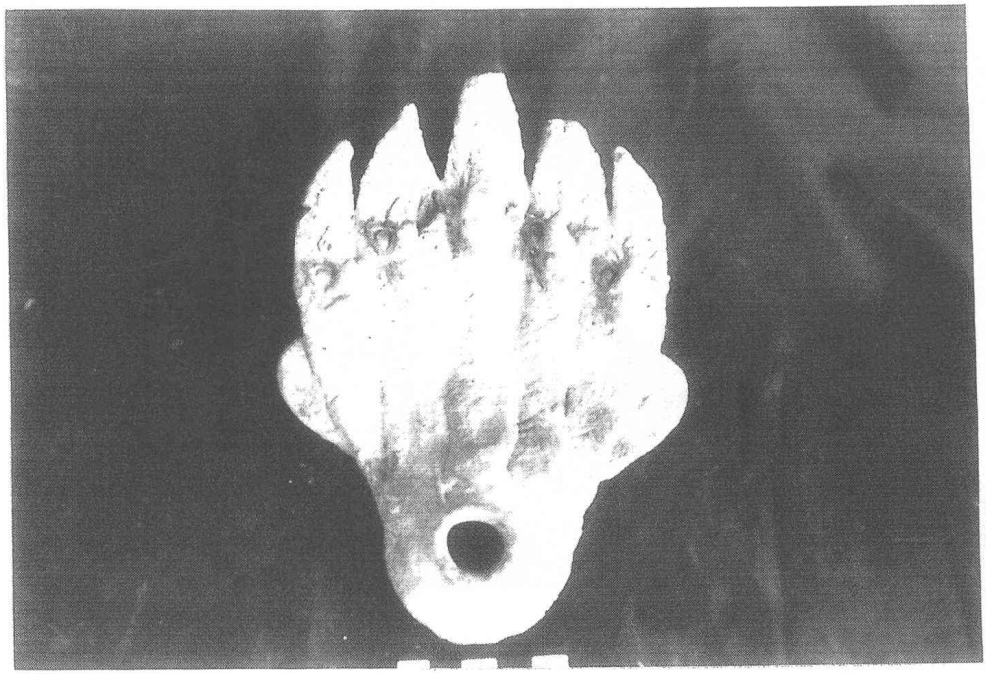
ภาพถ่ายที่ 234 ห่วงสำริดรูปวงกลม พบจากหลุม 13 ค

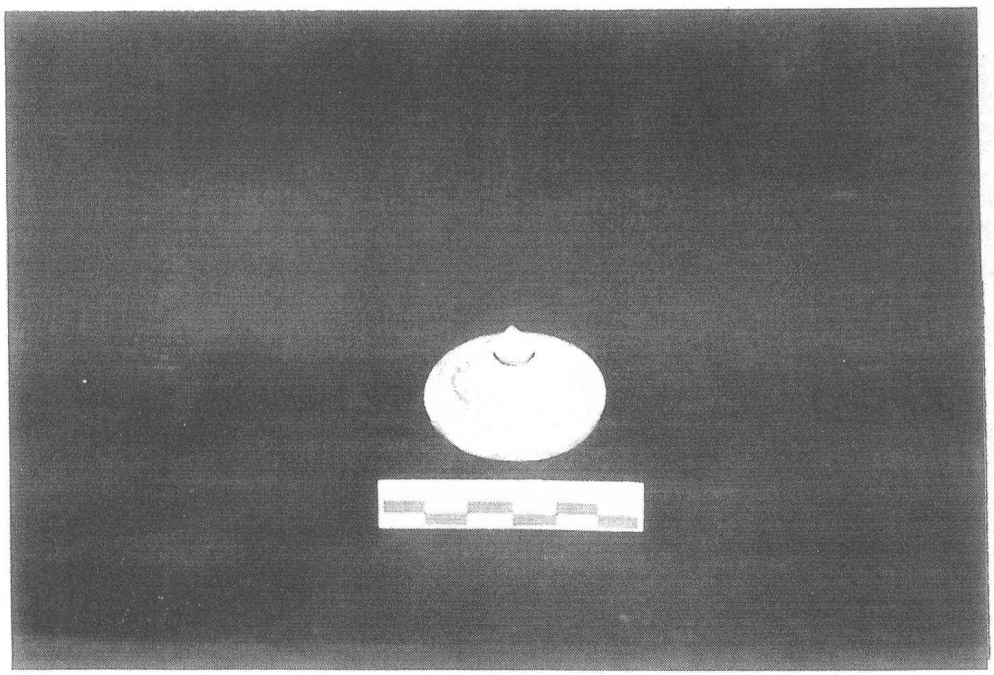
ภาพถ่ายที่ 235 ห่วงหล็ก พบจากหลุม 59 ซ'

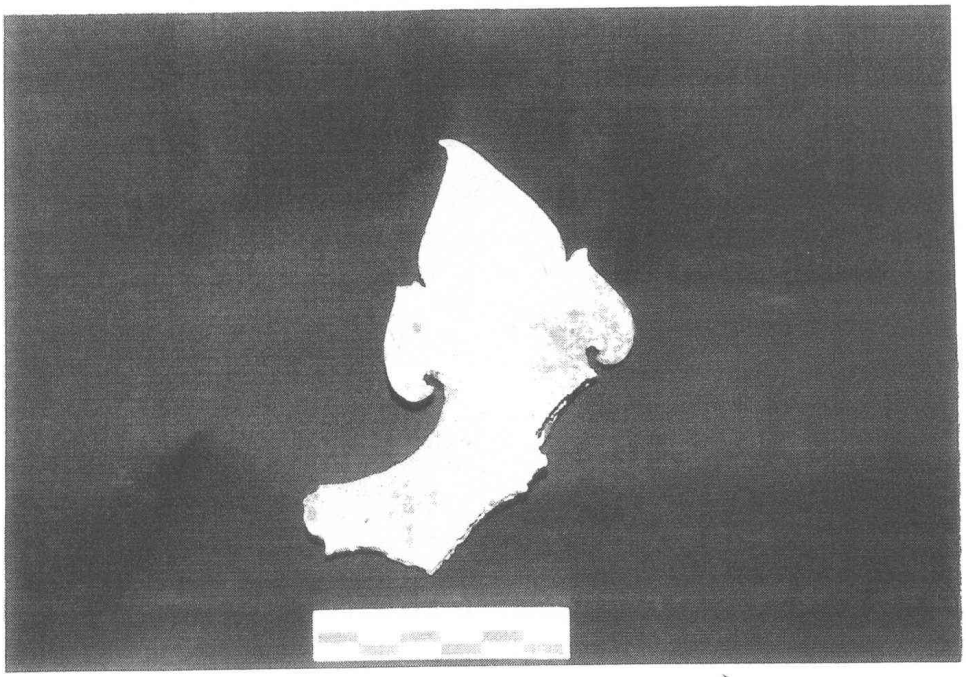
ภาพถ่ายที่ 236 เศียรนาคสำริด พบจากกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ (รูปด้านหน้า)

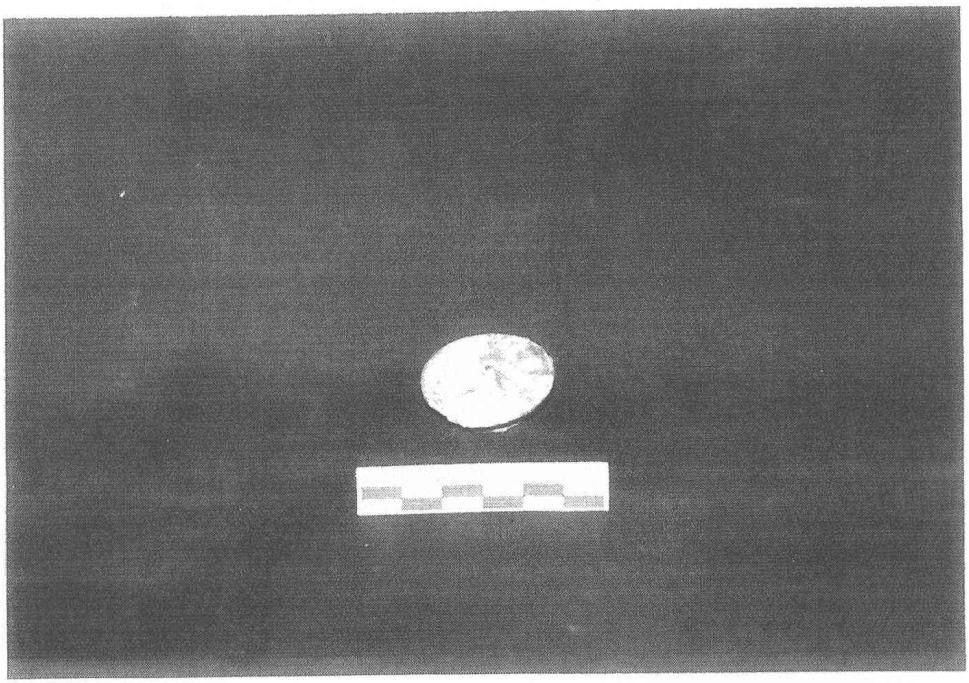
ภาพถ่ายที่ 237 เสียรนาคสำริด พบจากกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ (รูปด้านหลัง)

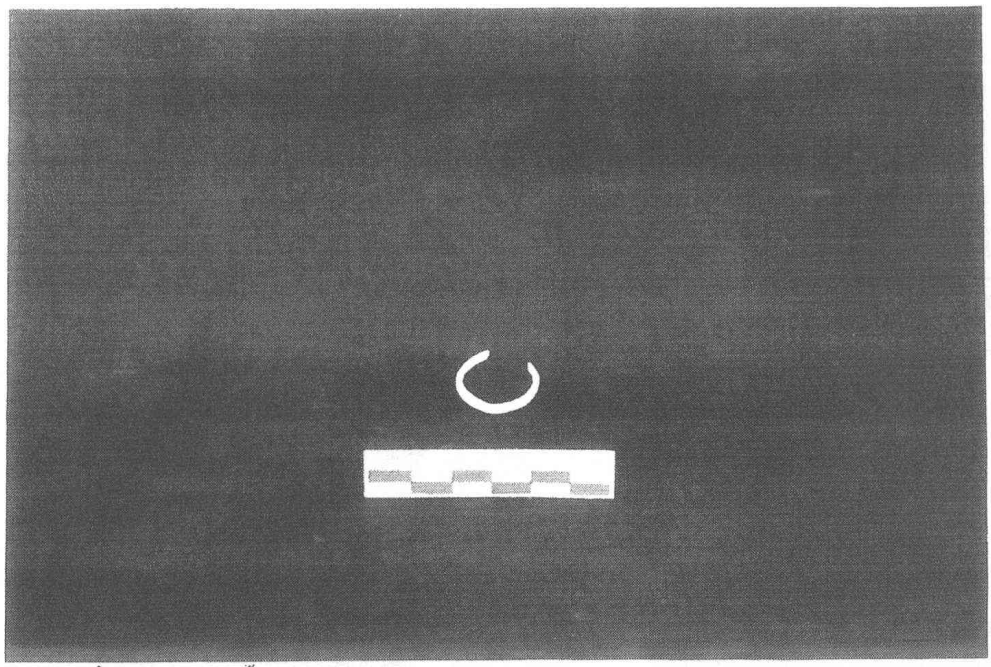
ภาพถ่ายที่ 238 ฝาภาชนะสำริดทรงมนยอดแหลมรูปดอกบัวตูม

ภาพถ่ายที่ 239 ชิ้นส่วนกระดูกสันหลังสำริด

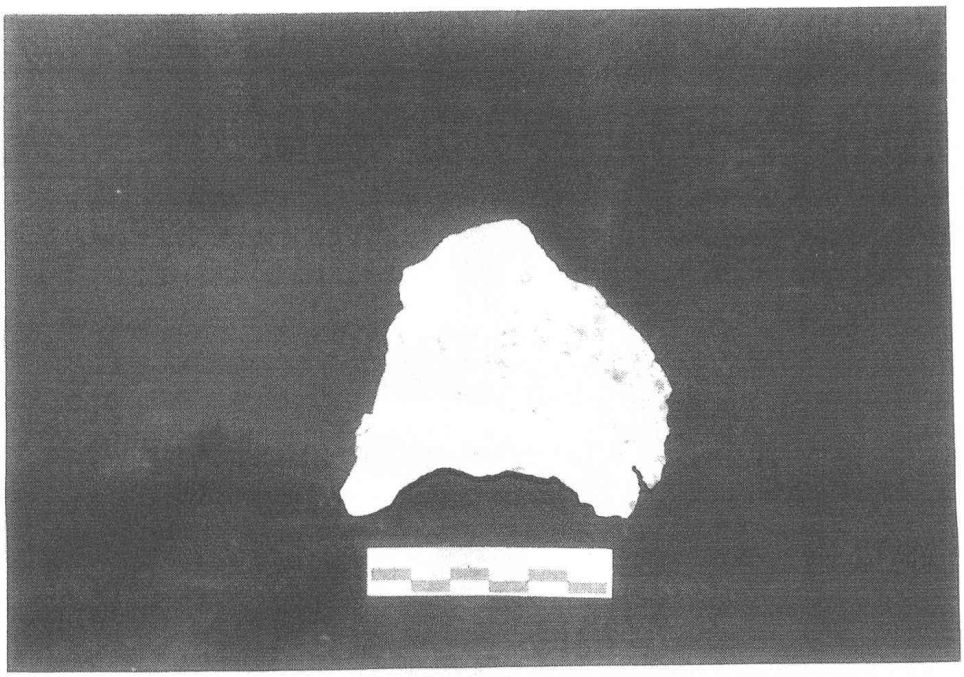
ภาพถ่ายที่ 240 ภาชนะสำริดแบบหางยาวทรงบัวหางยาวบัวดำ พบจากหลุม 59 ฌ'

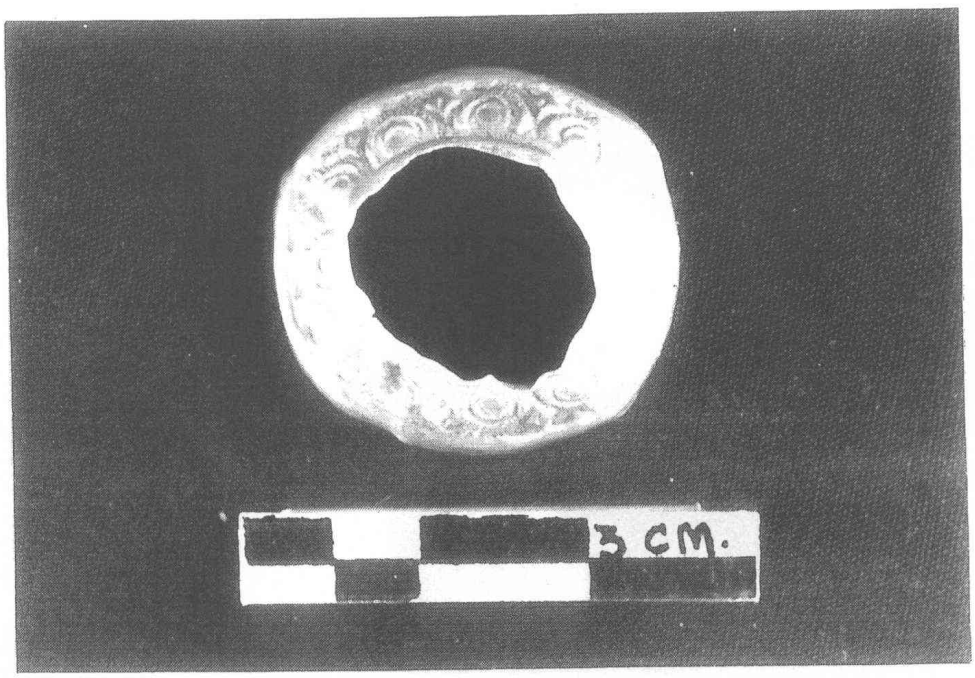
ภาพถ่ายที่ 241 ชิ้นส่วนแหวนสำริด พบจากหลุม 47 ฌ

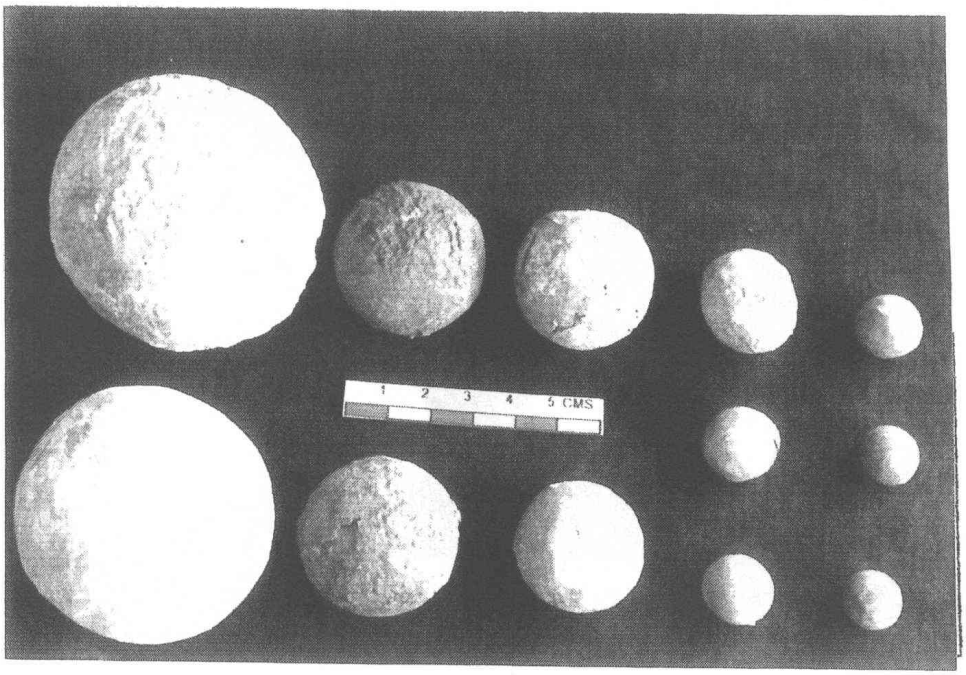
ภาพถ่ายที่ 242 แหวนสำริด พบจากหลุม 59 ด

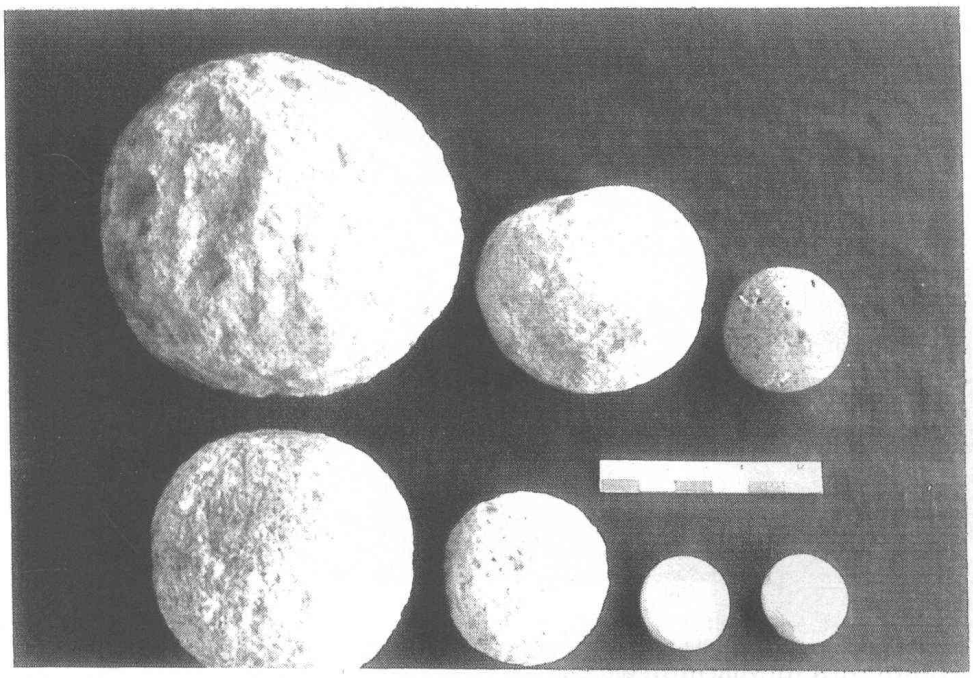
ภาพถ่ายที่ 243 ชิ้นส่วนเครื่องประดับสำริด อาจเป็นกำไลชนิดแบน พบจากหลุม 44 ต

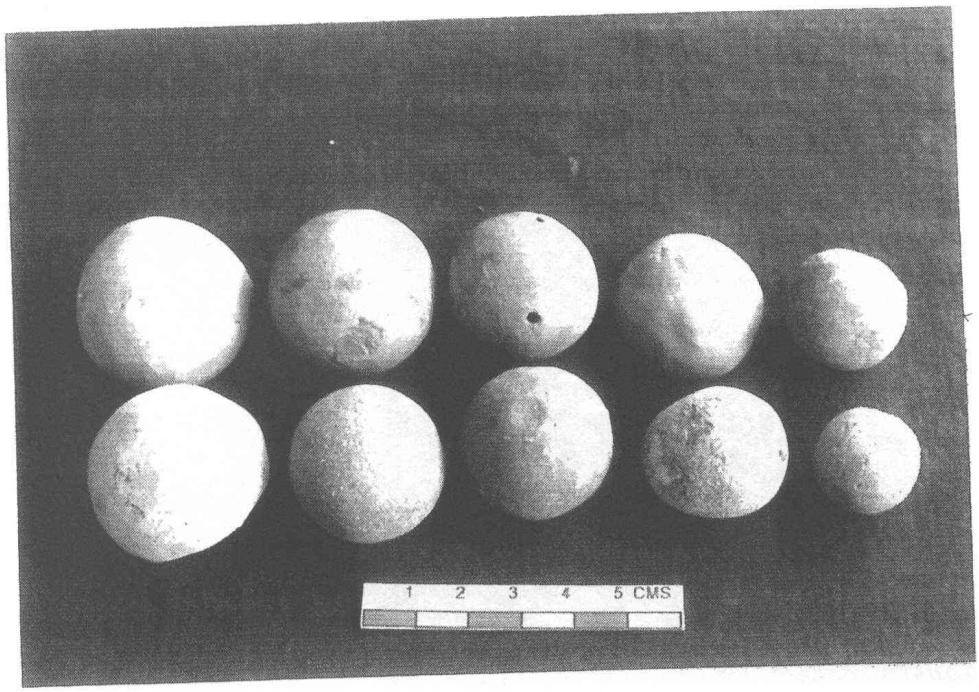
ภาพถ่ายที่ 244 ชิ้นส่วนเครื่องประดับทอง

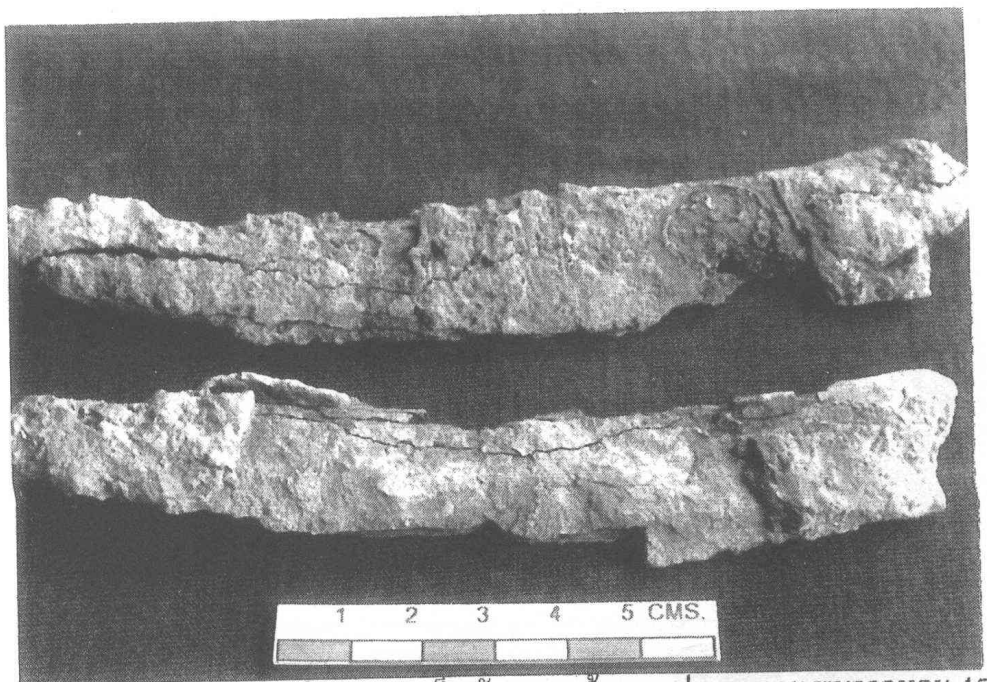
ภาพถ่ายที่ 245 ลูกกระสุนโลหะ

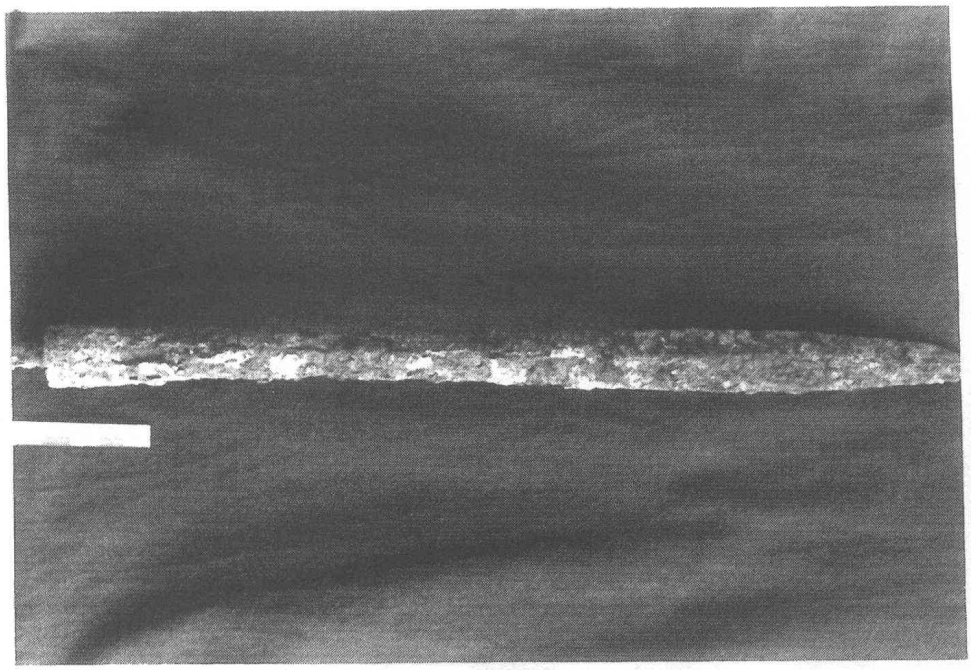
ภาพถ่ายที่ 246 ลูกกระสุนหิน

ภาพถ่ายที่ 247 ลูกกระสุนดินเผา

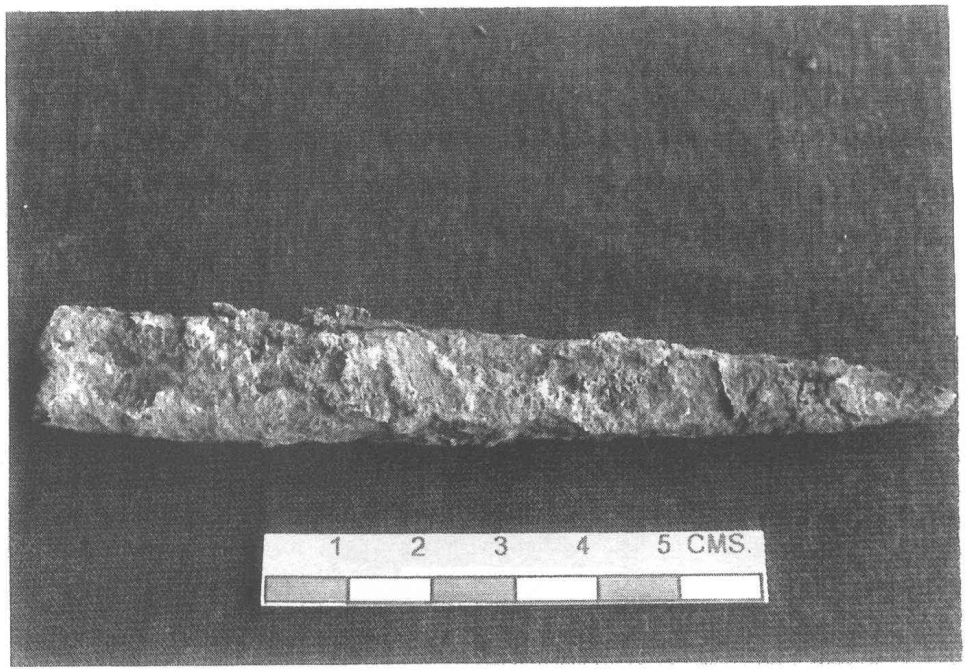
ภาพถ่ายที่ 248 ชิ้นส่วนอาวุธเหล็ก ลักษณะคล้ายดาบปลายแหลม พบจากหลุม 45 ด

ภาพถ่ายที่ 249 พระขรรค์เหล็ก พบจากหลุม 47 ฌ

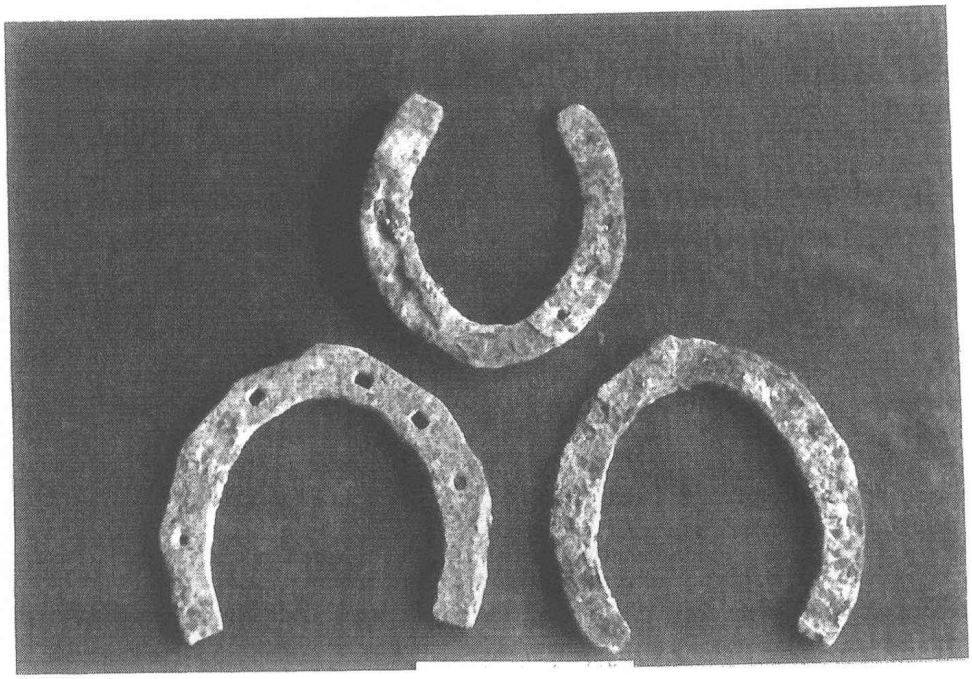
ภาพถ่ายที่ 250 ชิ้นส่วนปืนยาว ทำจากทองเหลือง พบจากหลุม 37 ค

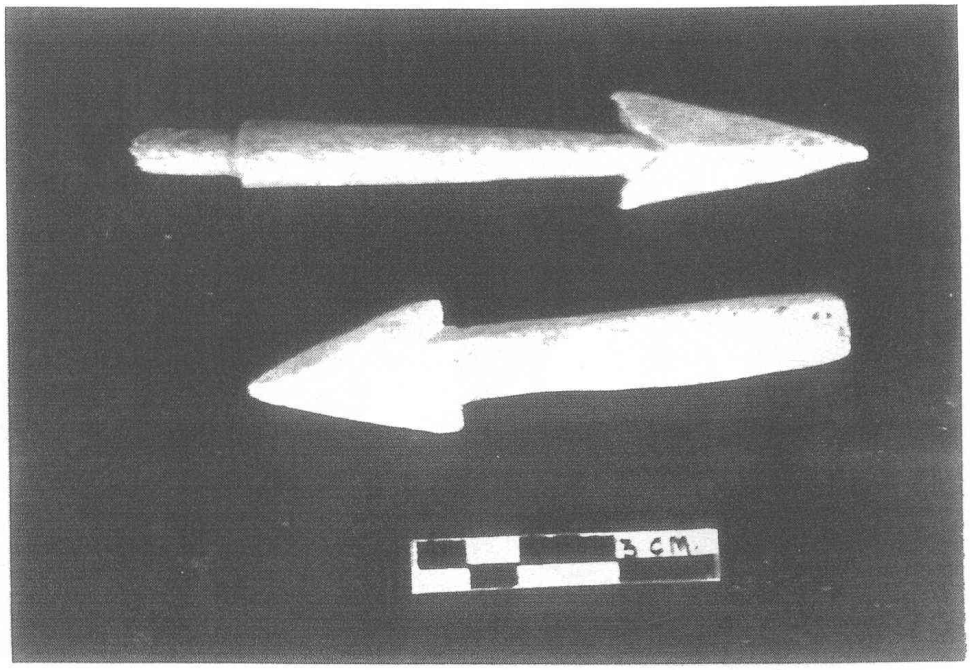
ภาพถ่ายที่ 251 ชิ้นส่วนอาวุธปลายแหลม อาจเป็นหอก ทำจากเหล็ก พบจากหลุม 25 ถ

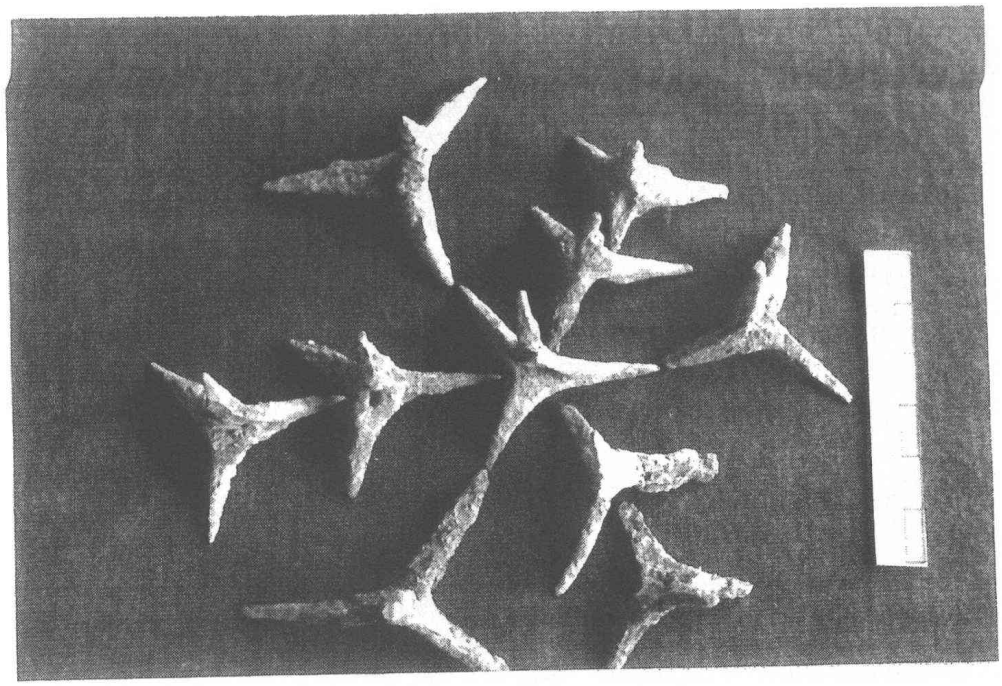
ภาพถ่ายที่ 252 ชิ้นส่วนมีดหกขนาดเล็ก พบจากหลุม 47 ต

ภาพถ่ายที่ 253 เหล็กเกือกม้า พบจากหลุม 2 ผ, 47 ญ และ 59 ฌ

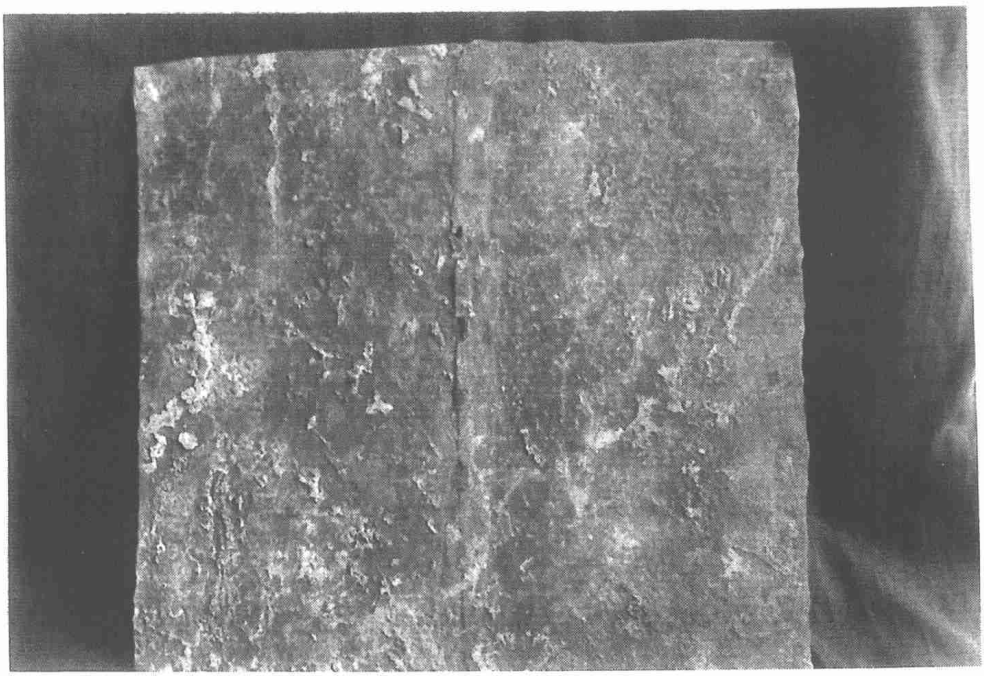
ภาพถ่ายที่ 254 หัวลูกศรทำจากกระดูกสัตว์หรืองาช้าง พบจากหลุม 46 ด, 23 ป และ 23 ธ

ภาพถ่ายที่ 255 ขวากเหล็ก

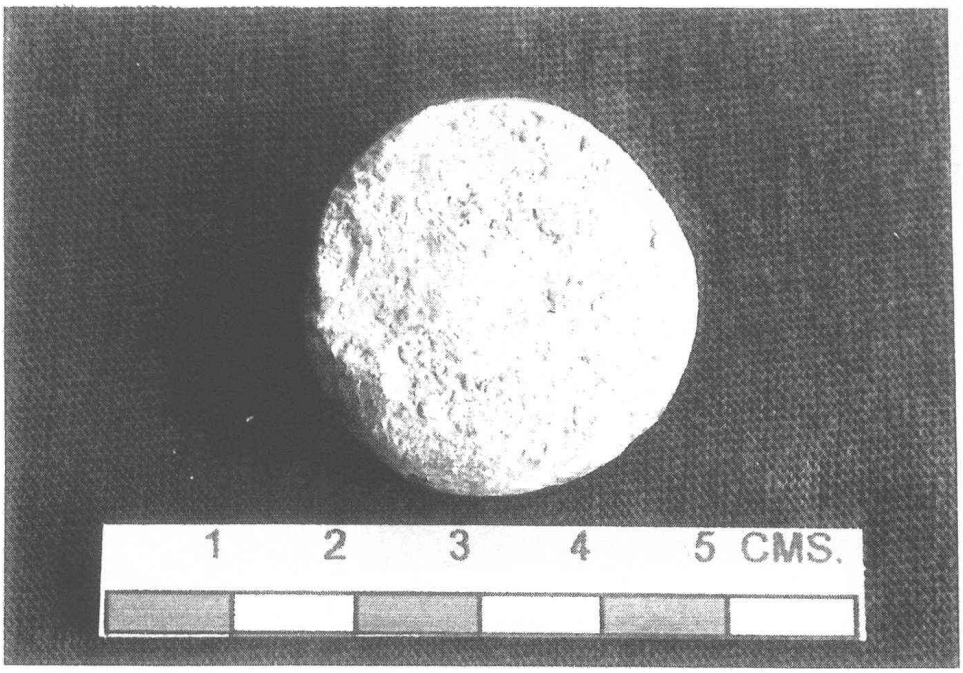
ภาพถ่ายที่ 256 เบ้าหลอมโลหะ พบจากหลุม 47ค, 27 ถ' และ 30 ถ

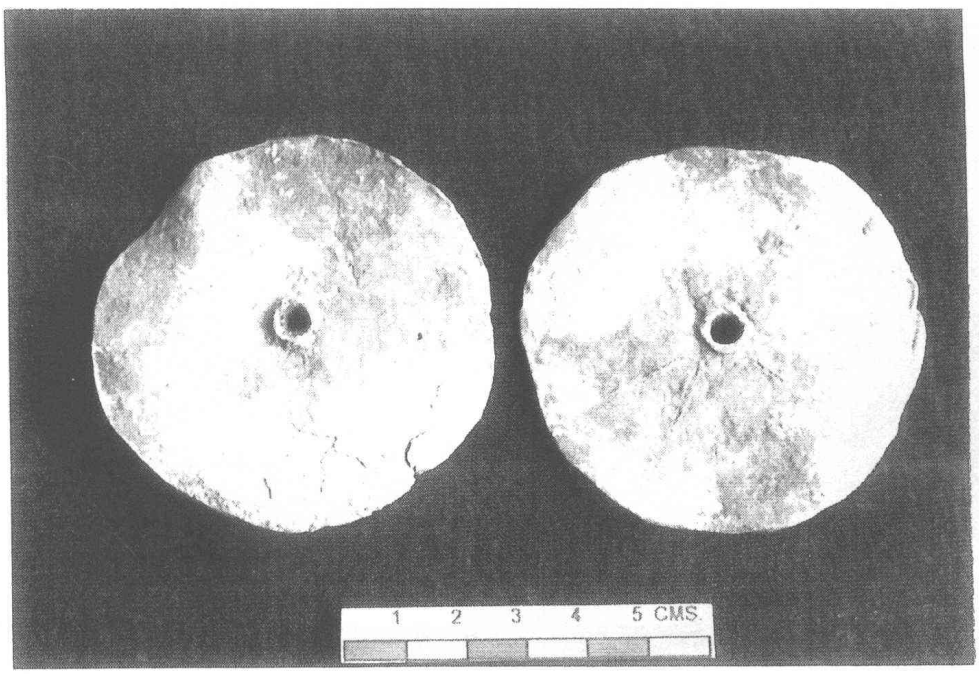
ภาพถ่ายที่ 257 แผ่นสำริด พบจากหลุม 46' ป

ภาพถ่ายที่ 258 แผ่นสำริด พบจากหลุม 24 ธ

ภาพถ่ายที่ 259 แผ่นตะกั่วรูปวงกลม พบจากหลุม 60 จ

ภาพถ่ายที่ 260 แผ่นตะกั่วรูปวงกลม เจาะรูตรงกลาง พบจากหลุม 24 ท และ 60 จ

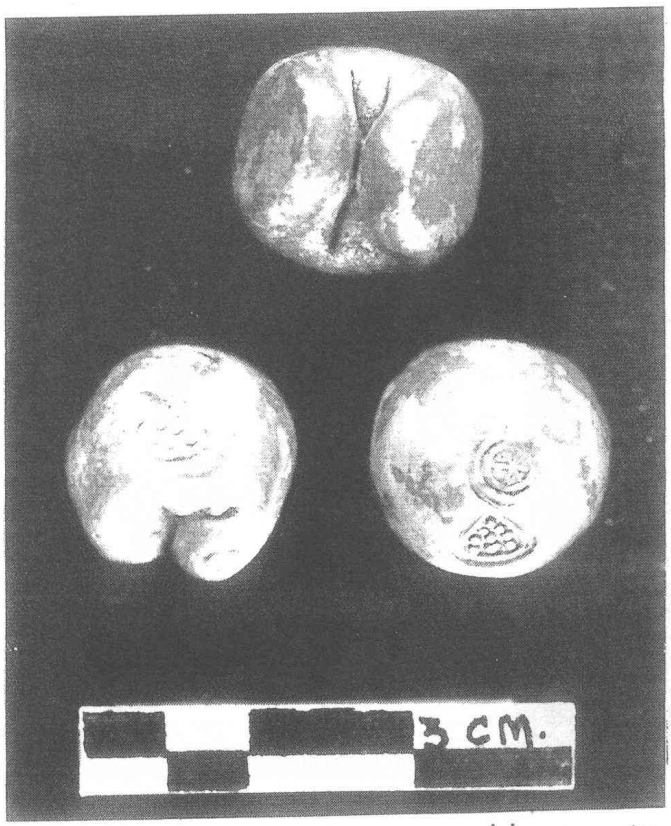
ภาพถ่ายที่ 261 แผ่นทองเหลือง ? รูปวงกลม พบจากหลุม 43 ค

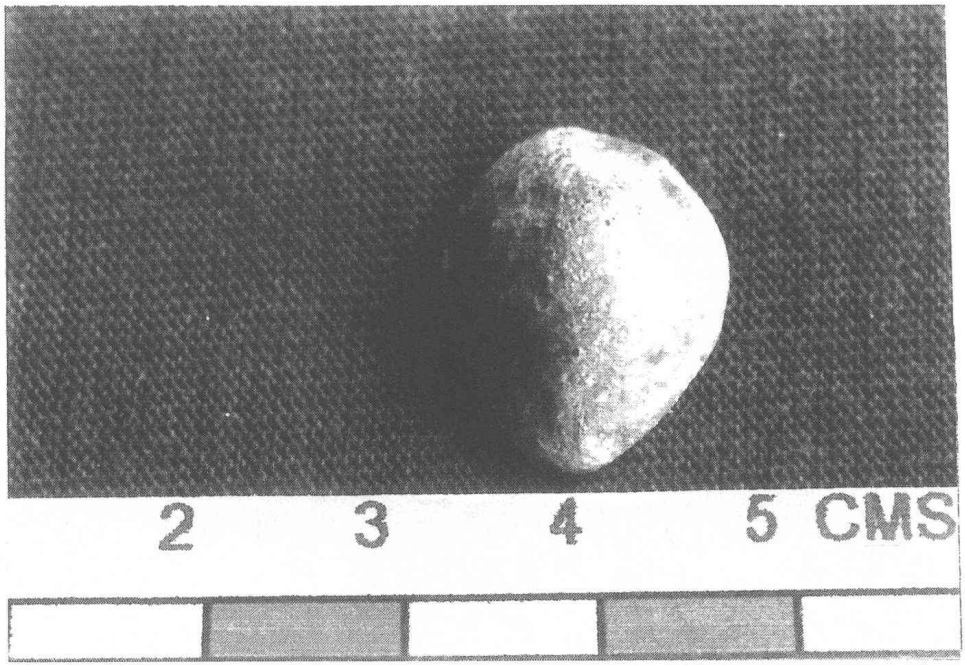
ภาพถ่ายที่ 262 แผ่นตะกั่วรูปวงกลม มีลายขีดเป็นช่องตาราง

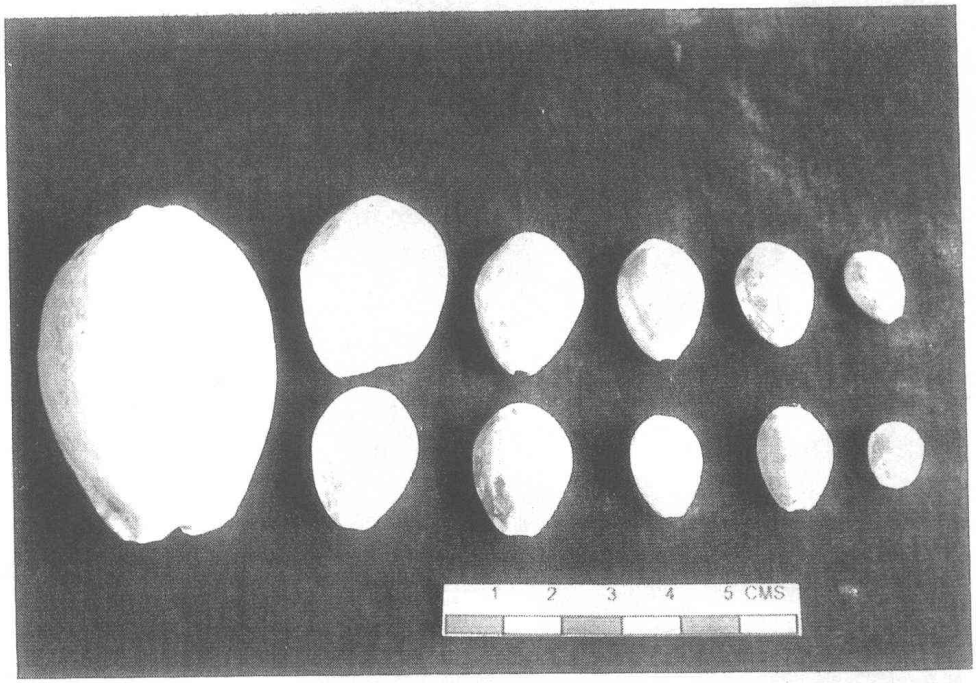
ภาพถ่ายที่ 263 แผ่นสำริดรูปสี่เหลี่ยมจตุรัส พบจากหลุม 60 ฐ

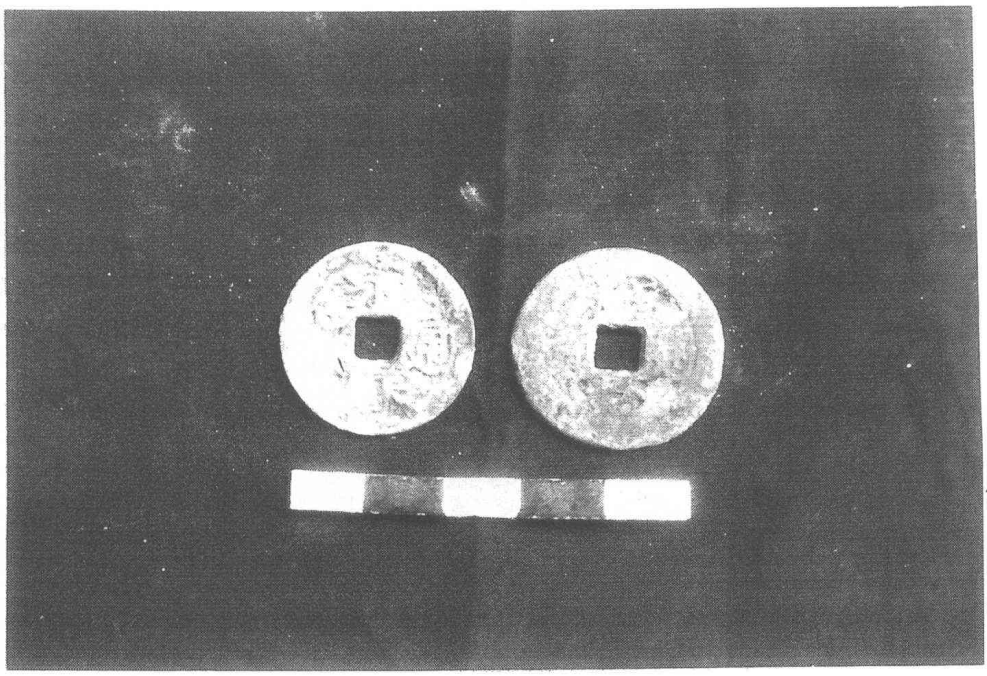
ภาพถ่ายที่ 264 เงินพดด้วง ขนาดน้ำหนัก 1 บาท พบใกล้กับพระที่นั่งสุริยาสน์อัมรินทร์

ภาพถ่ายที่ 265 หอยเบี้ยโลหะ

ภาพถ่ายที่ 266 หอยเบี้ย (เบี้ยจั่น)

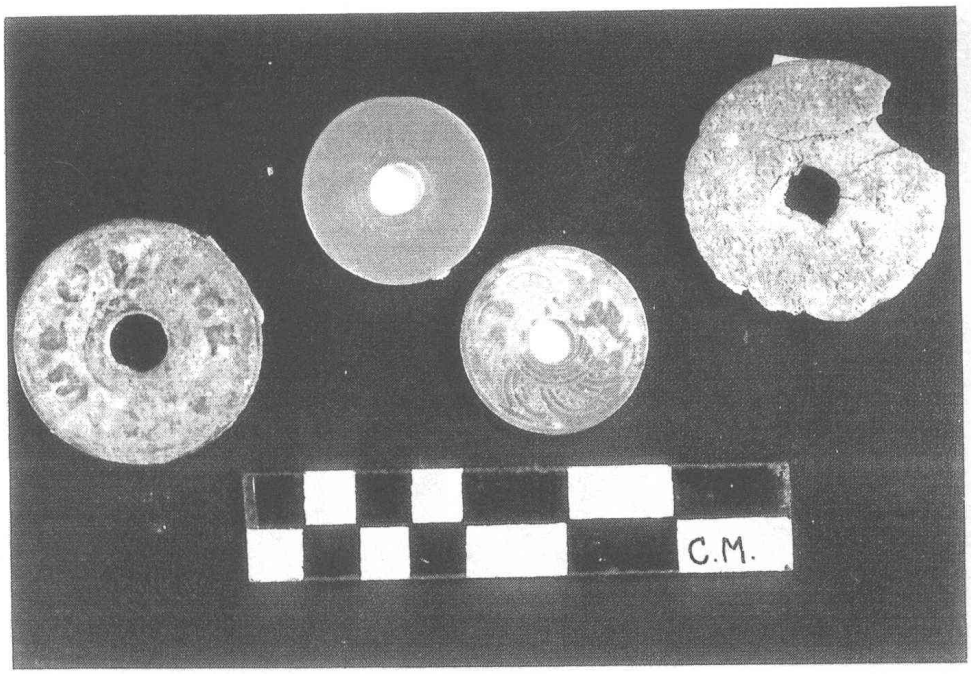
ภาพถ่ายที่ 267 เงินเหรียญกะแปะของจีน พบจากหลุม 59 ฉ และ 59 ป

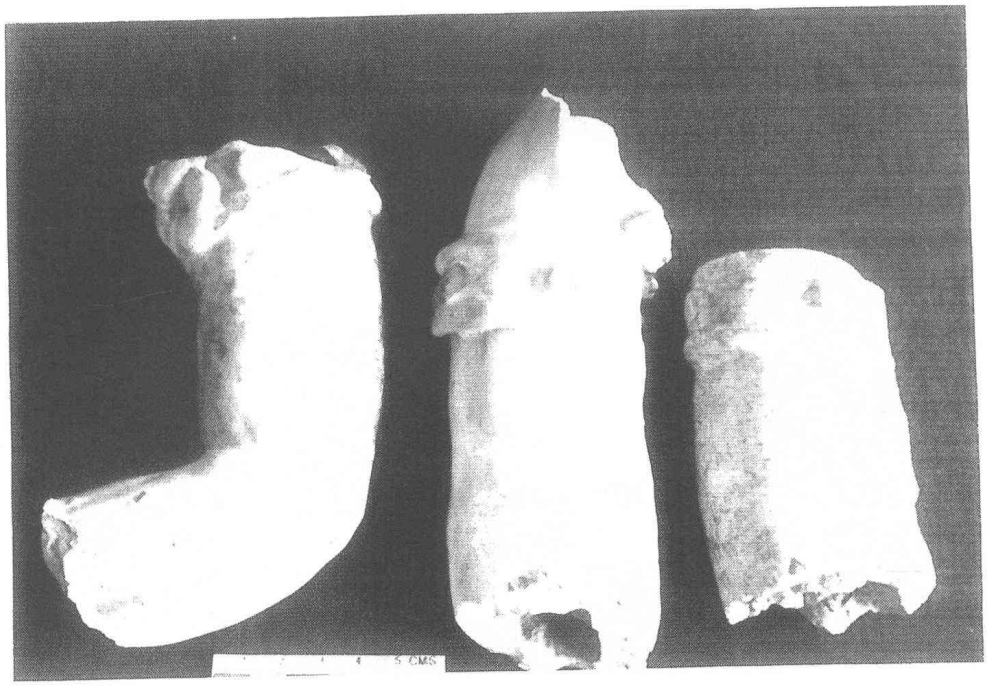
ภาพถ่ายที่ 268 แม่พิมพ์ประกับดินเผาลายกระหนกเปลวเพลิง พบจากหลุม 47 ธ

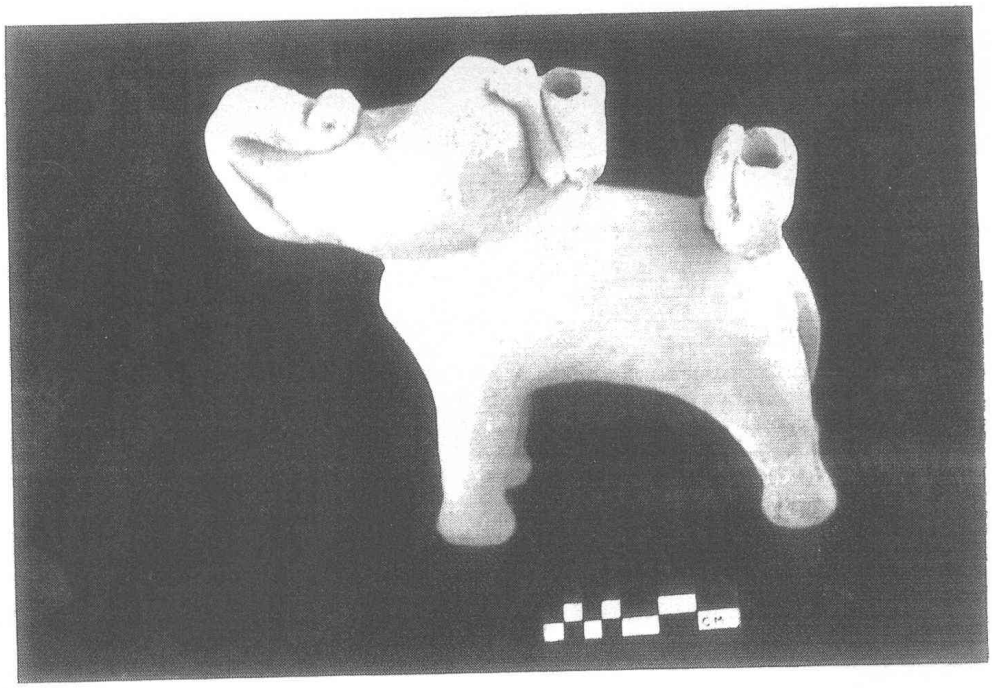
ภาพถ่ายที่ 269 เงินรูปทรงสัณฐานคล้ายดอกไม้ อาจเป็นเงินเขมร

ภาพถ่ายที่ 270 สตางค์รู ขนาดราคา 1 สตางค์ และ 5 สตางค์ พบจากหลุม 43 ด, 36 ธ , 51 ฒ,60 ณ

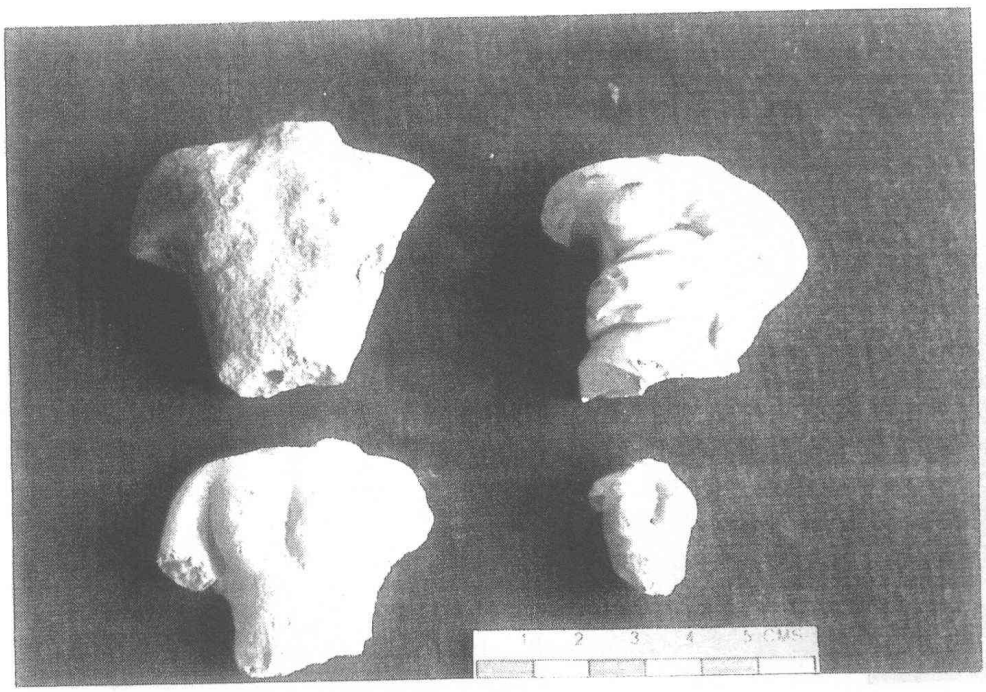
ภาพถ่ายที่ 271 ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปบุคคล ผลิตจากเตาบ้านป่ายาง พบจากหลุม 47' ป และ 35 ถ

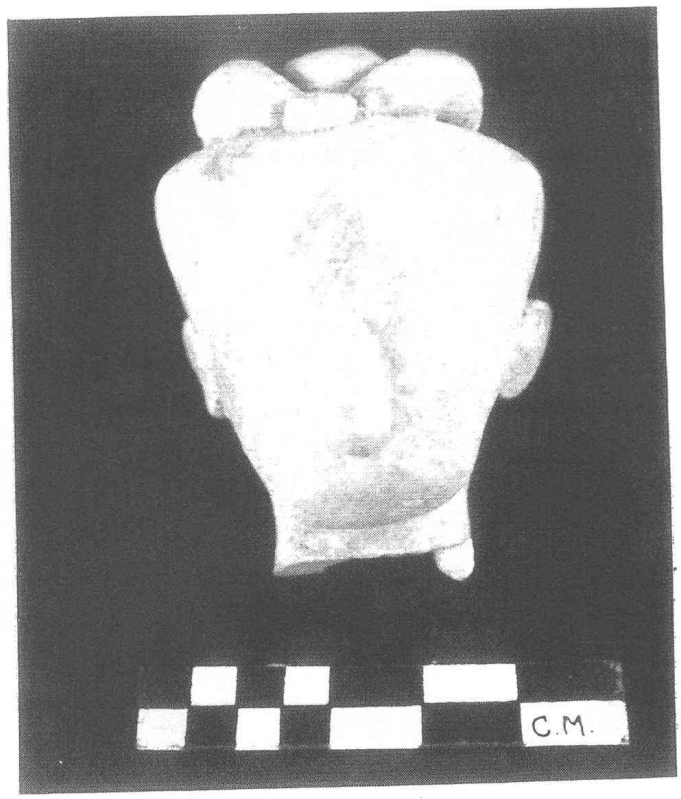
ภาพถ่ายที่ 272 ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปช้างมีควาญประกอบ พบจากหลุม 46' ฒ

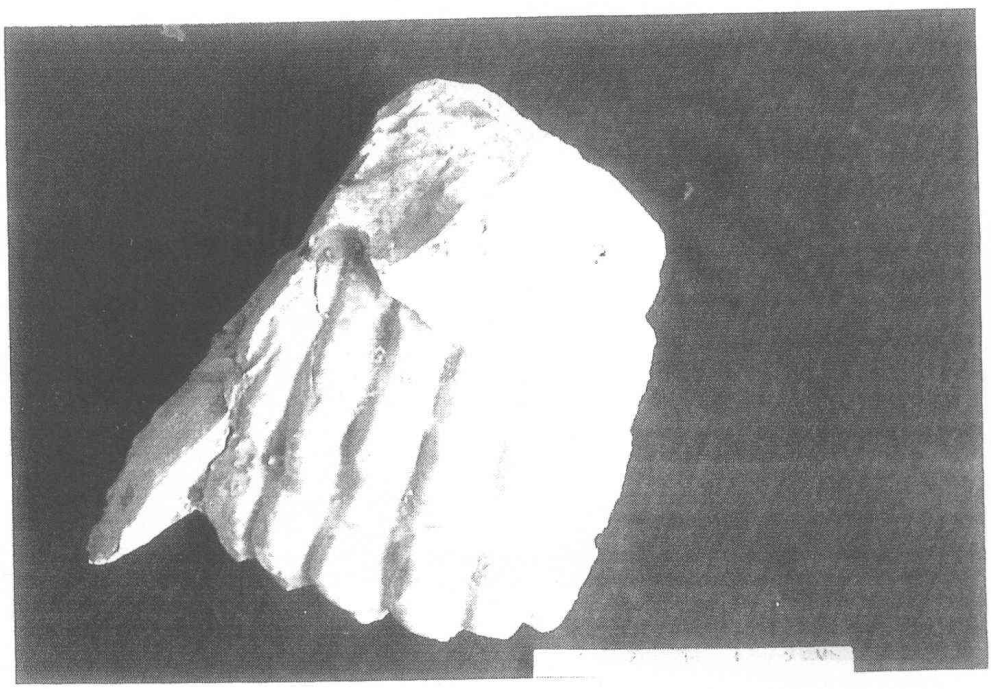
ภาพถ่ายที่ 273 ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปช้างขนาดเล็ก พบจากหลุม 47' น พบจากหลุม 47' ป และ 35 ถ

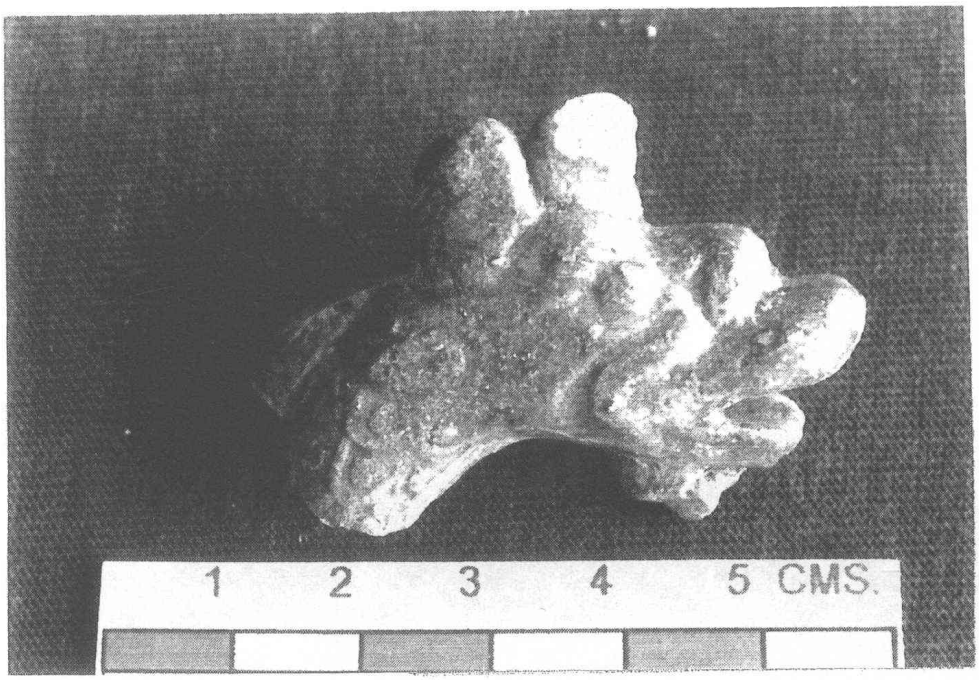
ภาพถ่ายที่ 274 ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปบุคคล ขนาดเล็ก พบจากหลุม 47 ฆ' . 47 ฌ และ 47' น

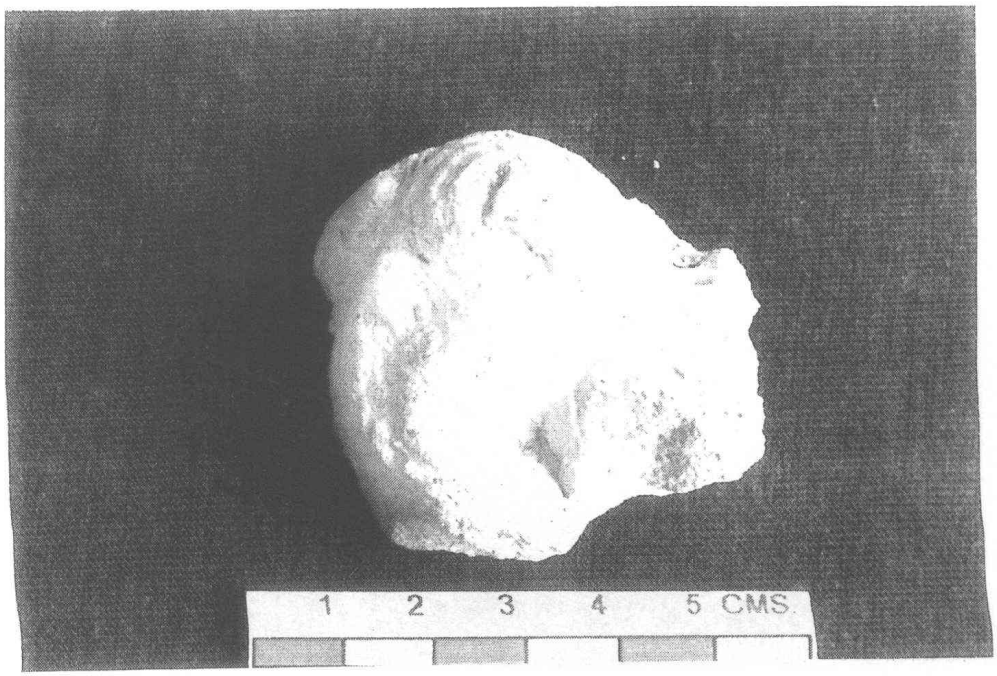
ภาพถ่ายที่ 275 ศรีษะประติมากรรมตุ๊กตาเจ้าพราหมณ์ พบจากหลุม 47' ซ , 46' ญ และ 32 ถ พบจากหลุม 47' ป และ 35 ถ

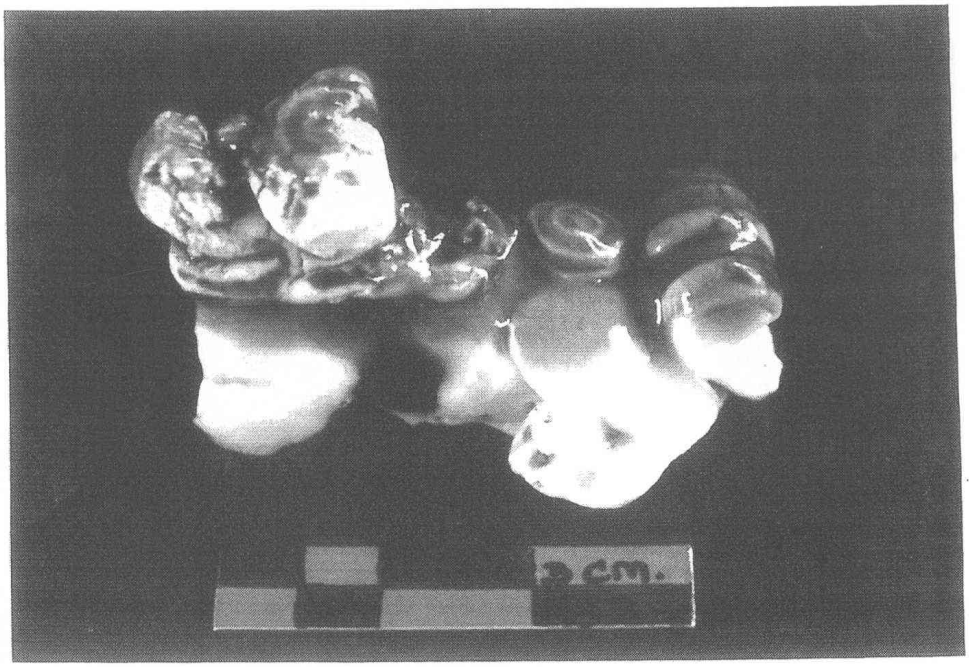
ภาพถ่ายที่ 276 ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปสัตว์ อาจเป็นส่วนของเท้าสิงห์ พบจากหลุม 36 ฏ' , 60 ฏ

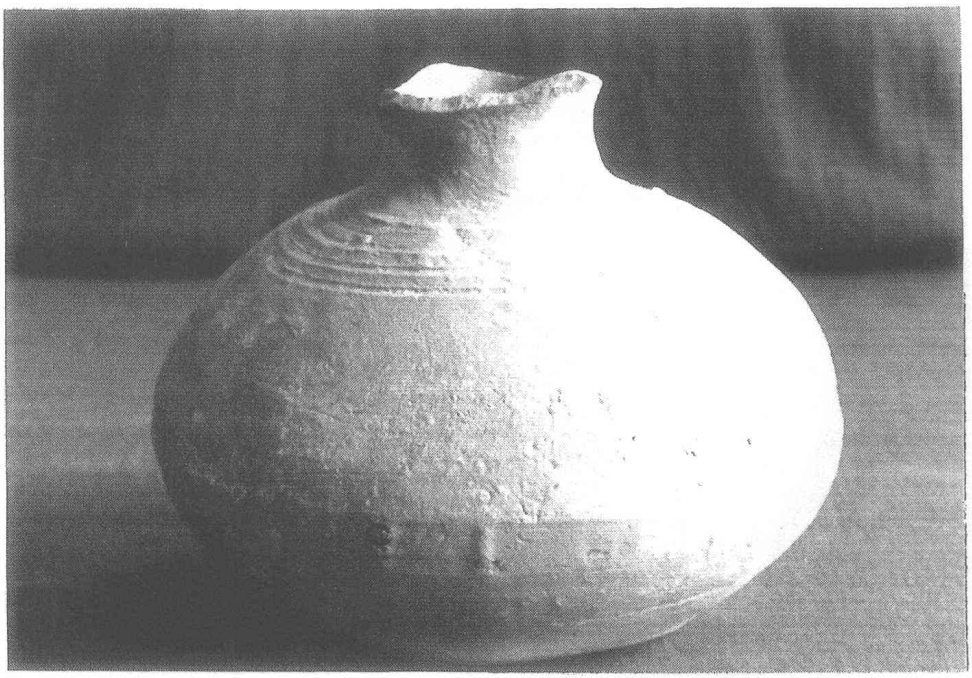
ภาพถ่ายที่ 277 ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปหัวมังกร ผลิตจากเตาแม่น้ำน้อย จ.สิงห์บุรี พบจากหลุม 47 ป และ 35 ฉ

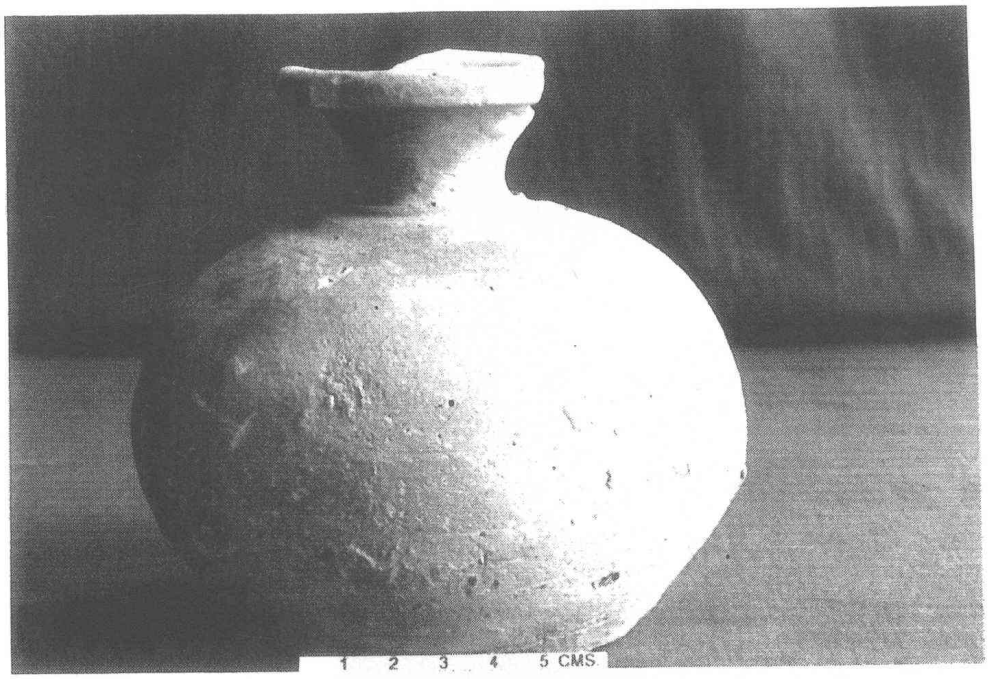
ภาพถ่ายที่ 278 ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปสิงห์ พบจากหลุม 31 ฉ

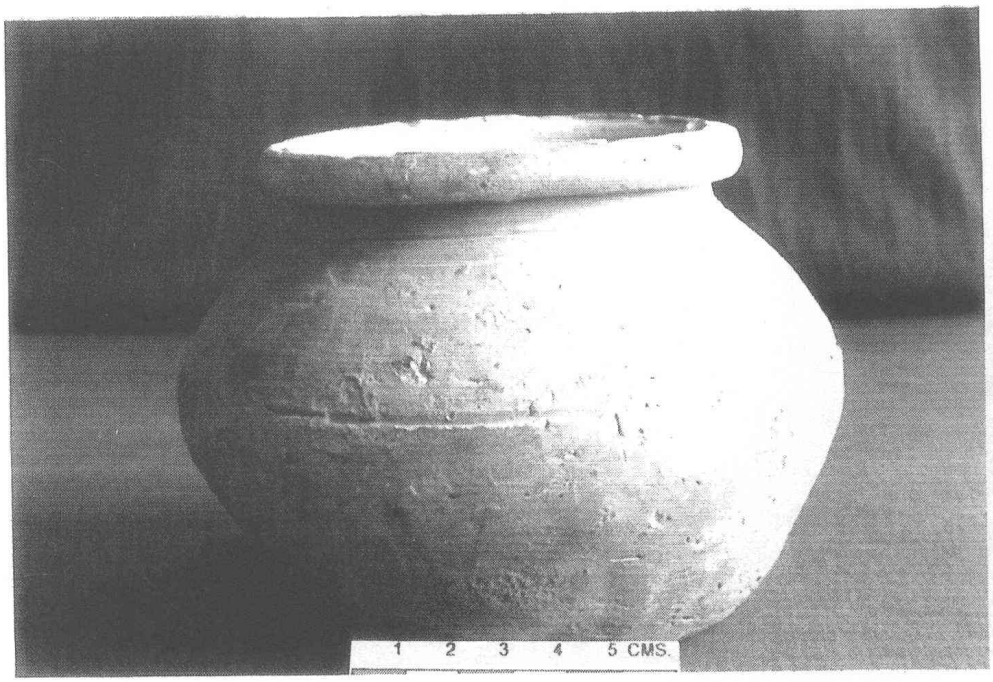
ภาพถ่ายที่ 279 ประติมากรรมรูปสิงห์โตจีนขนาดเล็ก
พบจากหลุม 47' ป และ 35 ถ

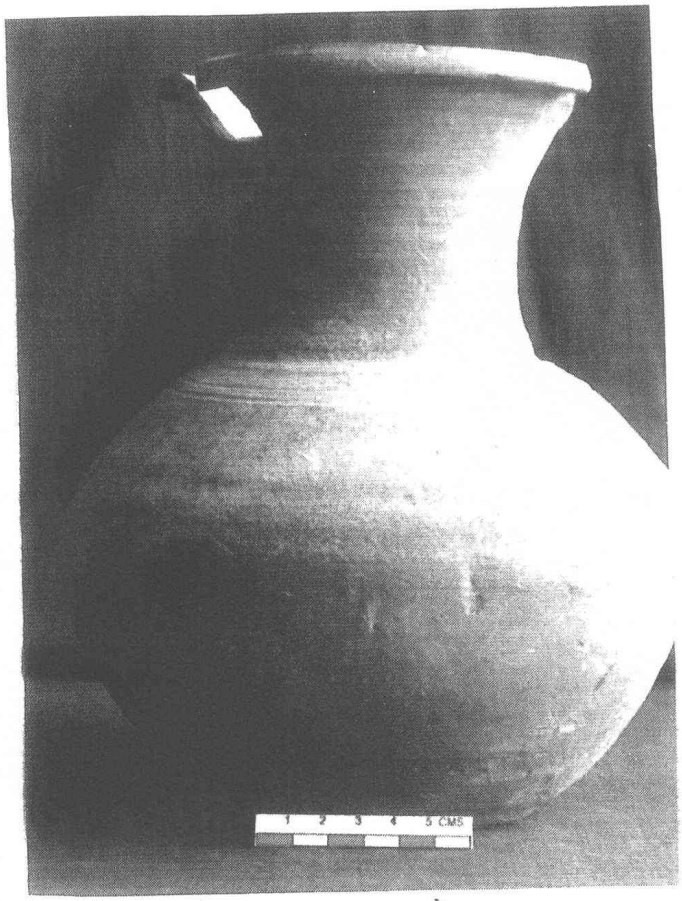
ภาพถ่ายที่ 280 หม้อเนื้อแกร่ง ทรงกลม ก้นตัด คอยาว ปากแคบ ผลิตจากเตาแม่น้ำน้อย จ.สิงห์บุรี
พบจากหลุม 7 ป

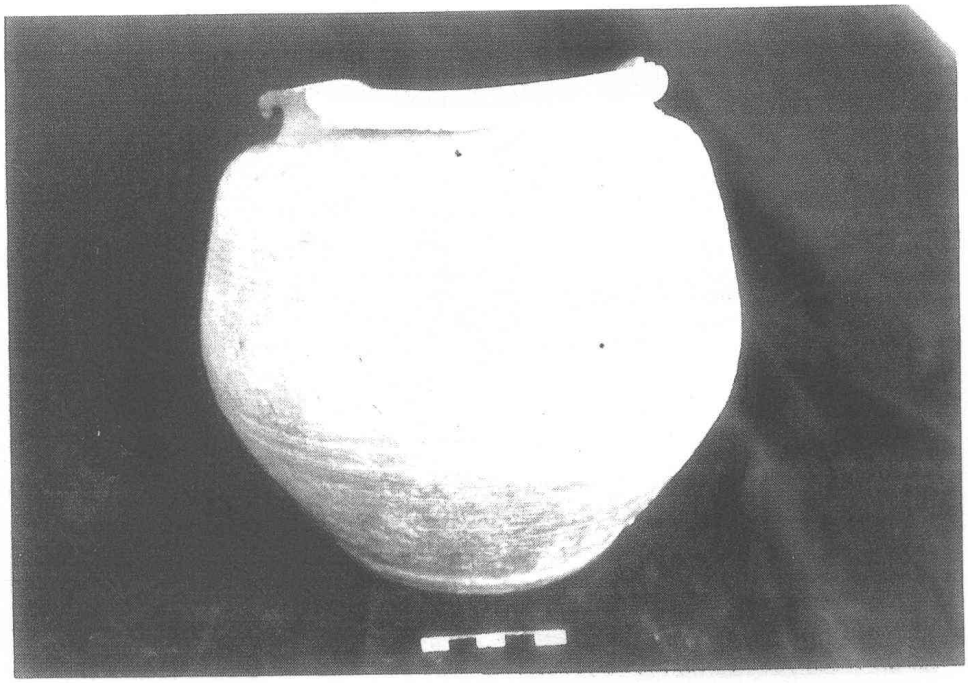
ภาพถ่ายที่ 281 หม้อเนื้อแกร่ง ทรงกลม ก้นตัด คอยาว ปากแคบ สีดำ ไม่เคลือบ พบจากหลุม 47' ป และ 35 ถ

ภาพถ่ายที่ 282 หม้อเนื้อแกร่ง ทรงกลม ก้นตัด คอสั้น ปากแคบ สีดำ ไม่เคลือบ ตกแต่งด้วยลายขูดขีด บริเวณไหล่

ภาพถ่ายที่ 283 คณโฑ ก้นตัด สีดำ ไม่เคลือบ มีลายขูดขีดที่ไหล่ พบจากหลุม 47' ป และ 35 ถ

ภาพถ่ายที่ 284 ภาชนะทรงไห ไหล่มีสัน ผลิตจากกลุ่มเตาแม่น้ำน้อย จ.สิงห์บุรี

ภาพถ่ายที่ 285 ฝาตลับ เขียนสีดำใต้เคลือบ ผลิตจากเตาบ้านป่ายาง อ.ศรีสัชนาลัย
พบจากหลุม 47 ป และ 35 ถ

ภาพถ่ายที่ 286 ภาชนะรูปทรงคล้ายครก เขียนสีดำใต้เคลือบ ผลิตจากเตาบ้านป่ายาง อ.ศรีสัชนาลัย
พบจากหลุม 4 ผ

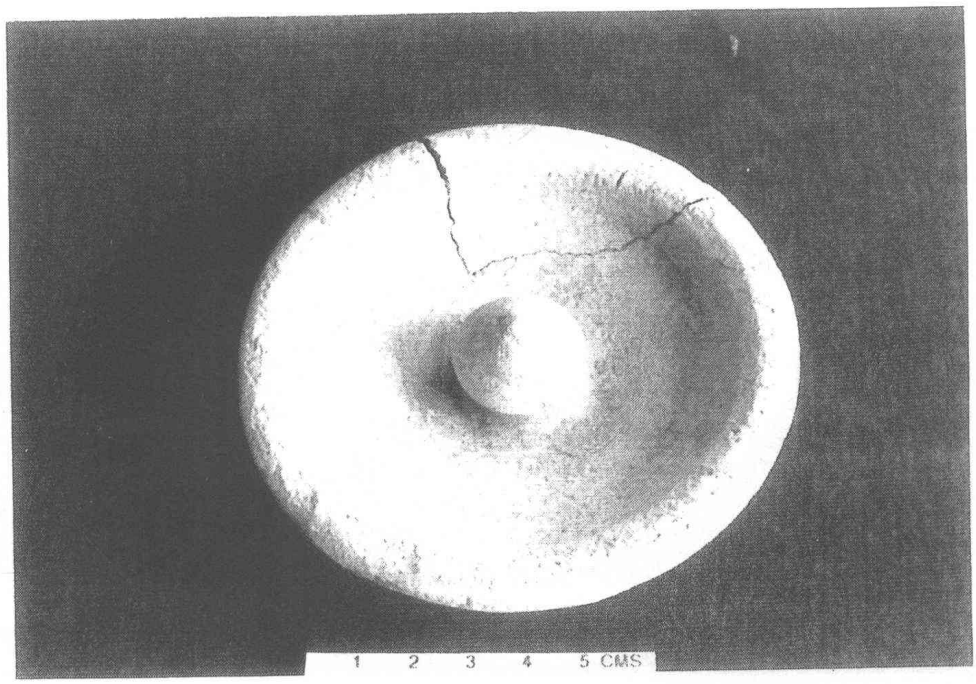
ภาพถ่ายที่ 287 อ่างน้ำขนาดใหญ่ ลวดลายกลีบบัว เคลือบสีน้ำตาลเข้ม พบจากหลุม 21 ป พบจากหลุม 47 ป และ 35 ถ

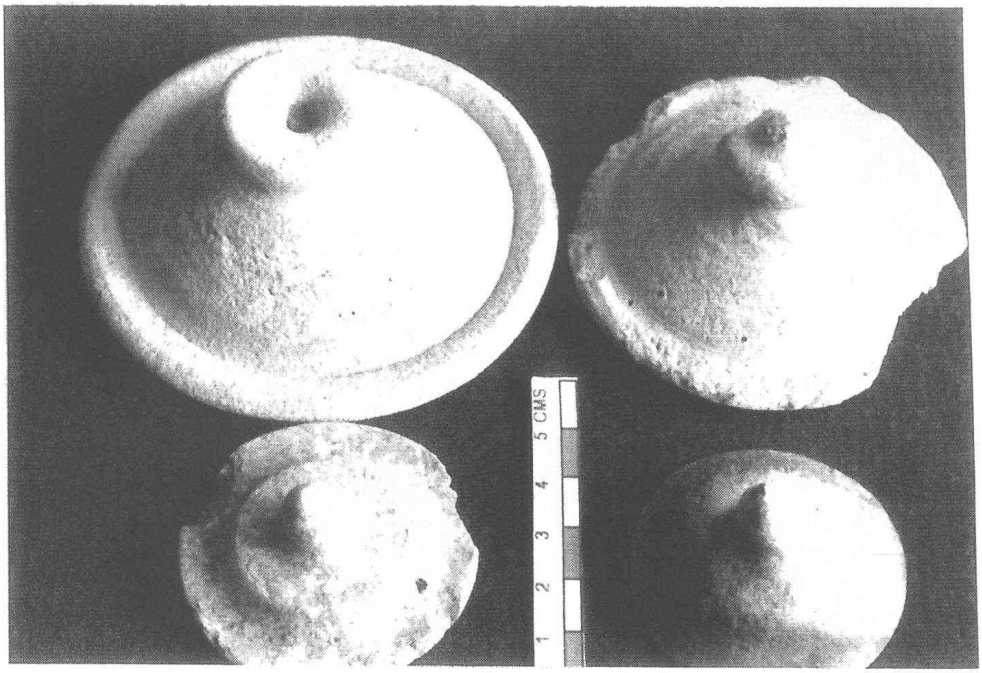
ภาพถ่ายที่ 288 กระปุกดินเผา เนื้อดินธรรมดา พบจากหลุม 46 ฑ และ 42 ต

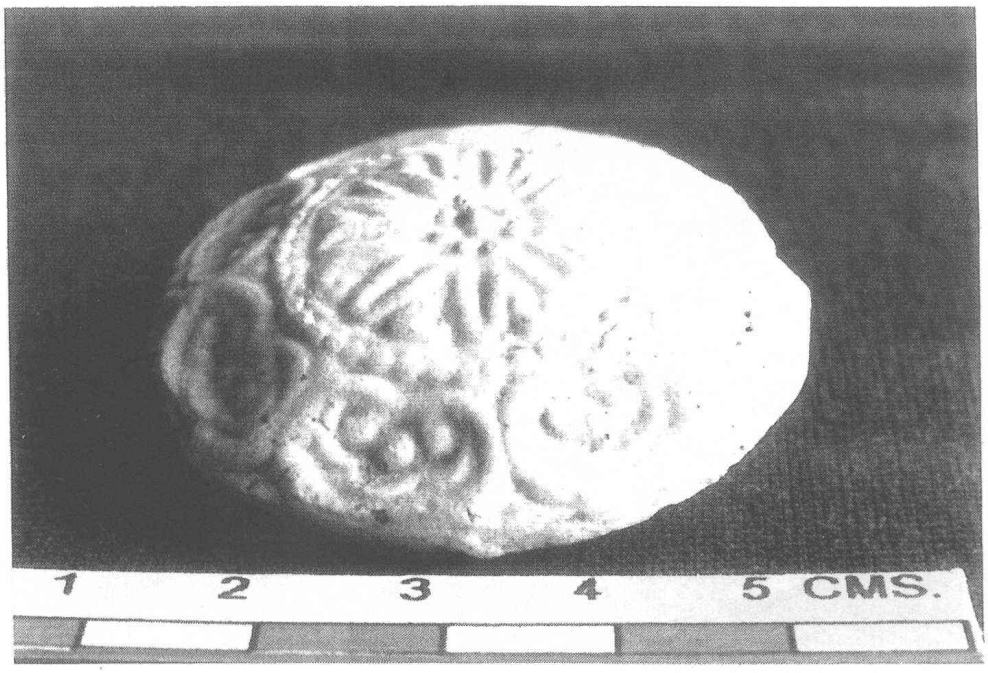
ภาพถ่ายที่ 289 ครกจำลองดินเผา เนื้อดินธรรมดา พบจากหลุม 15' ป พบจากหลุม 47' ป และ 35 ฎ

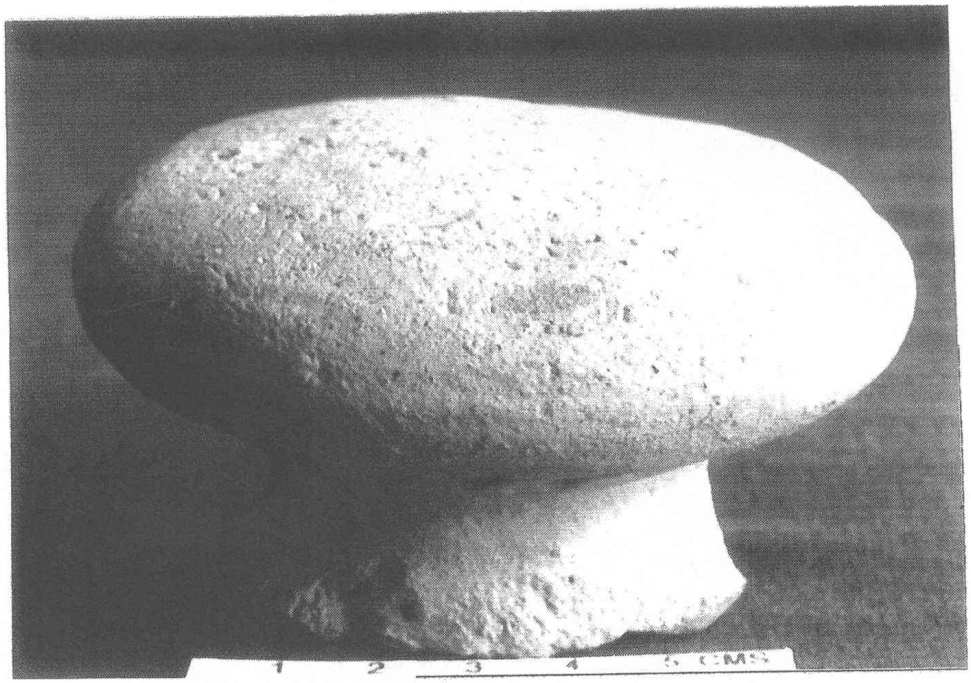
ภาพถ่ายที่ 290 ฝาแบบหงาย เนื้อดินธรรมดา

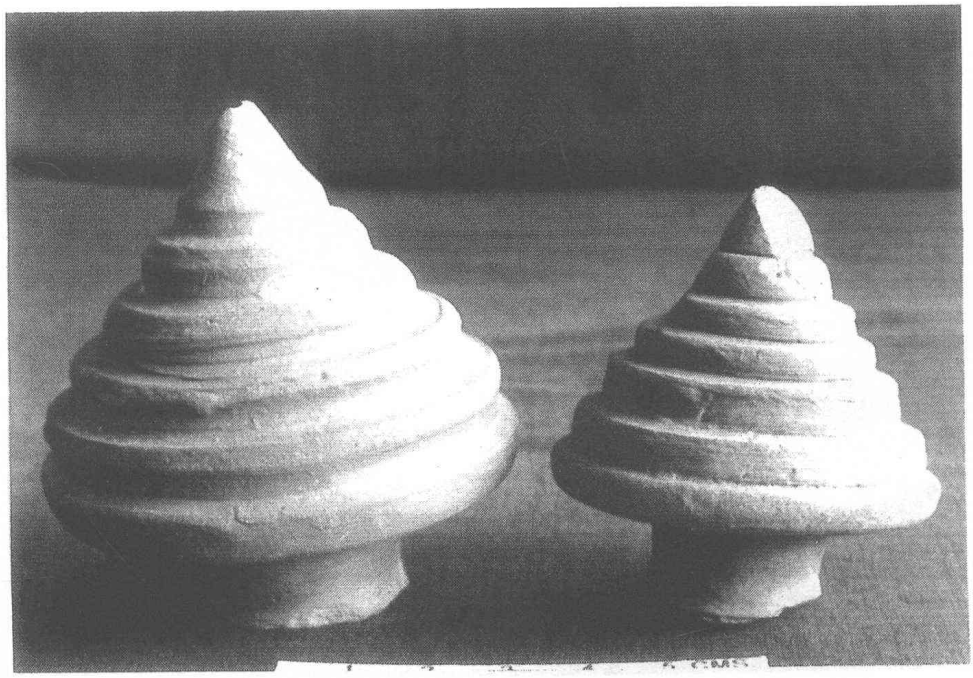
ภาพถ่ายที่ 291 ฝาแบบคว่ำ เนื้อดินธรรมดา
พบจากหลุม 47 ป และ 35 ถ

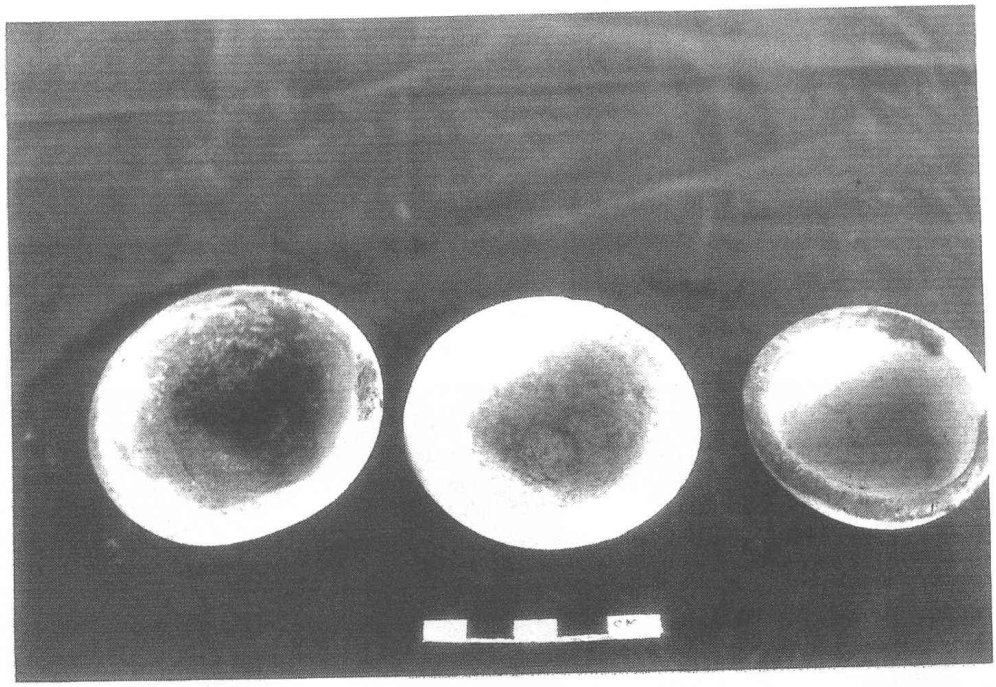
ภาพถ่ายที่ 292 ฝาตลับ เนื้อดินธรรมดา ตกแต่งลวดลายดอกไม้ในกรอบวงกลม พบจากหลุม 32 ด

ภาพถ่ายที่ 293 ฝาภาชนะเนื้อดินธรรมดา ตกแต่งด้วยลายกดประทับจากหอยแครง พบจากหลุม 47 ป และ 35 ถ

ภาพถ่ายที่ 294 จุกฝาภาชนะเนื้อดินธรรมดา รูปทรงคล้ายฝาโกศสำริด พบจากหลุม 4 ฆ

ภาพถ่ายที่ 295 ตะคันดินเผาแบบถ้วยธรรมดา
พบจากหลุม 47' ป และ 35 ถ

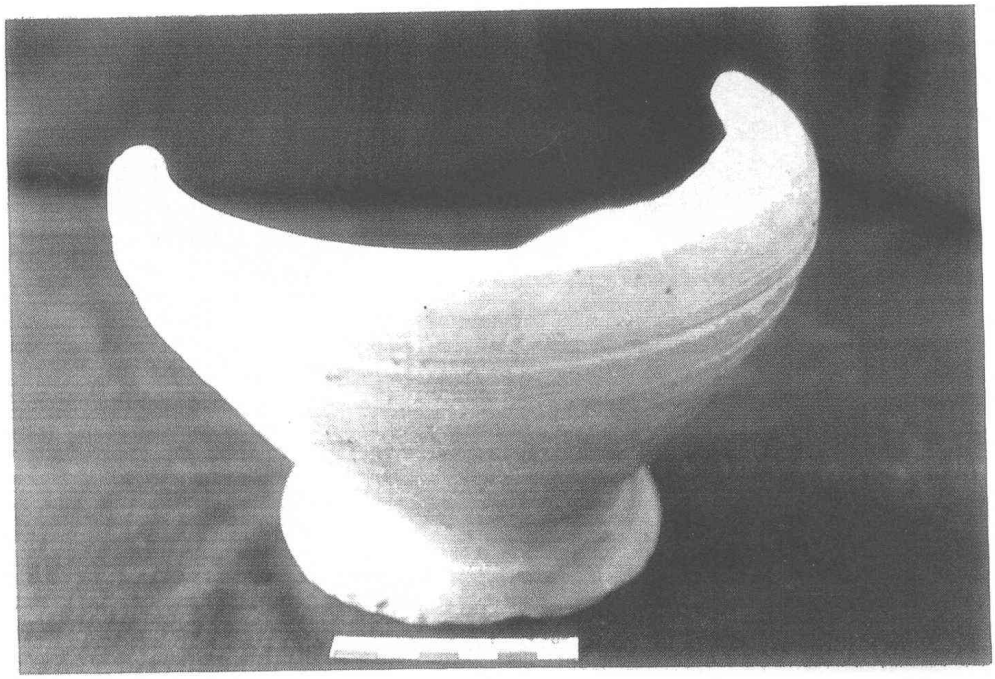
ภาพถ่ายที่ 296 ตะคันดินเผาแบบถ้วยแบน มีเดือยทรงกระบอกตรงกลาง

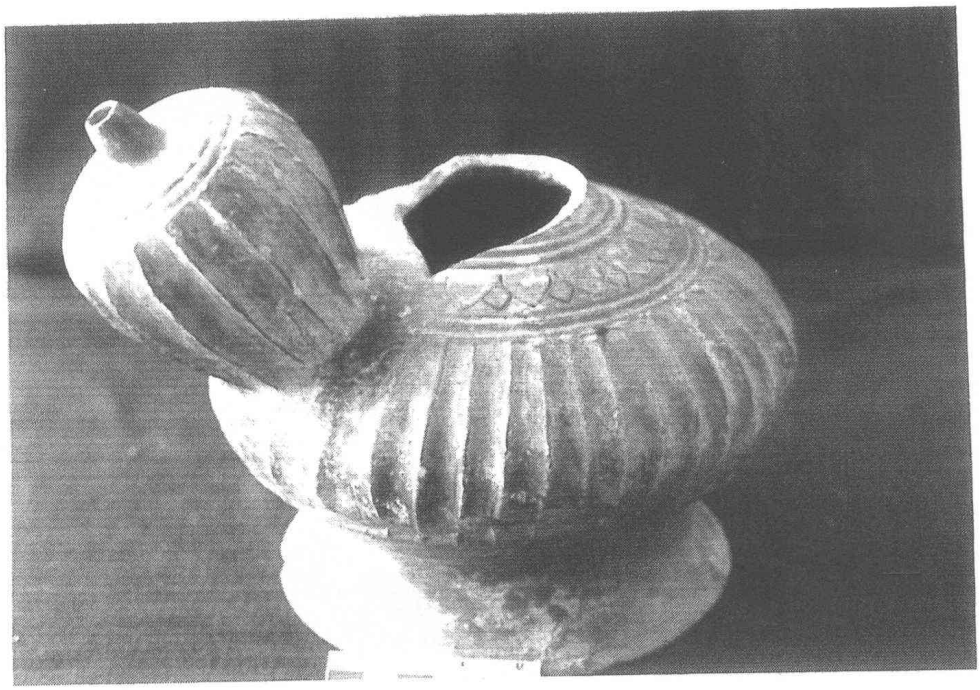
ภาพถ่ายที่ 297 ตะคันดินเผาแบบถ้วยแบน มีแท่งทรงกรวยตรงกลาง พบจากหลุม 27 ฉ

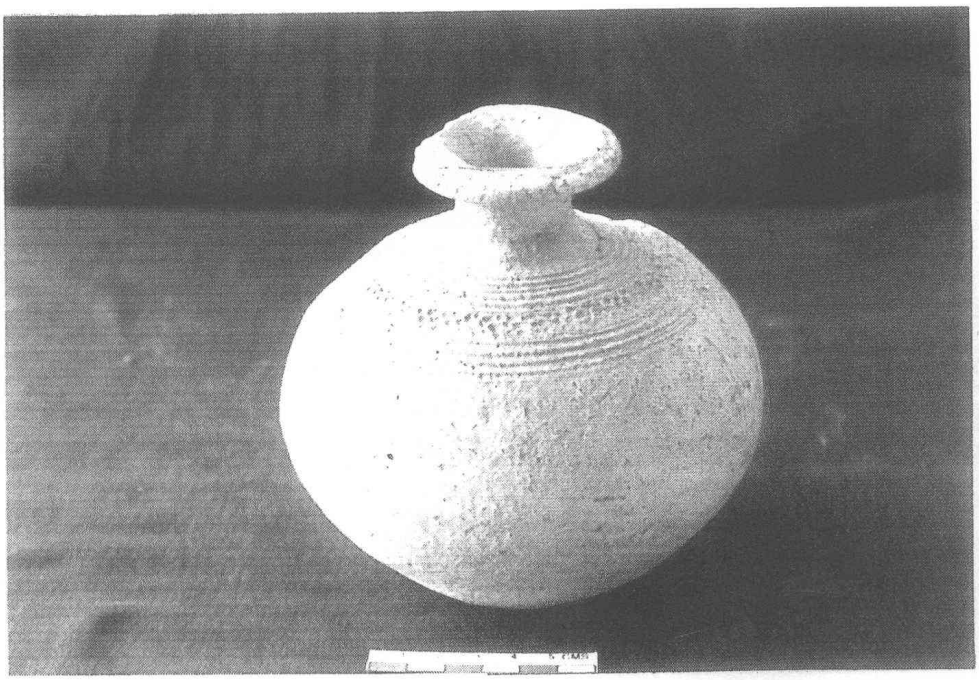
ภาพถ่ายที่ 299 ภาชนะทรงหม้อตาลขนาดเล็ก เนื้อดินธรรมดา
พบจากหลุม 47' ป และ 35 ถ

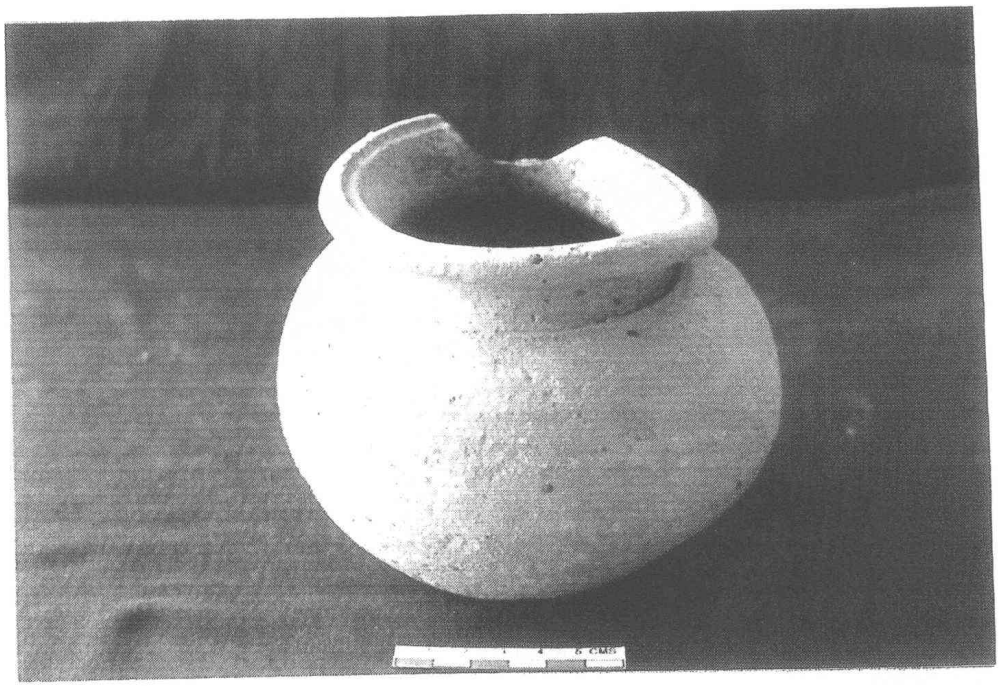
ภาพถ่ายที่ 300 ครก เนื้อดินธรรมดา ตกแต่งด้วยลายขูด 2 แนวใกล้ขอบปาก ทาน้ำดินสีแดง

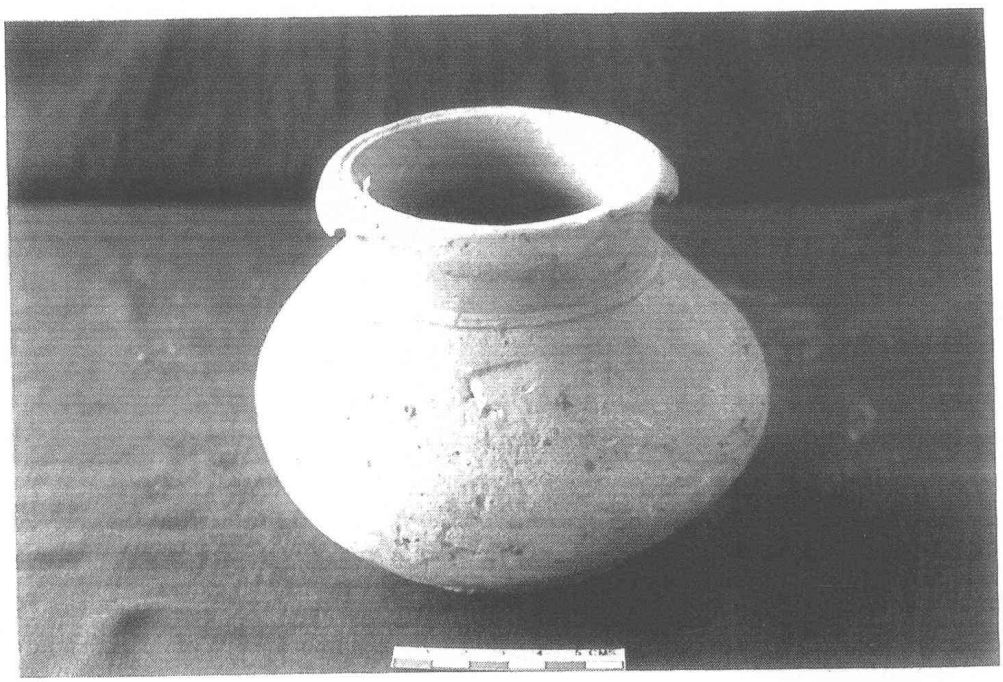
ภาพถ่ายที่ 301 คณฑีทรงกลีบมะเฟือง เนื้อดินธรรมดา

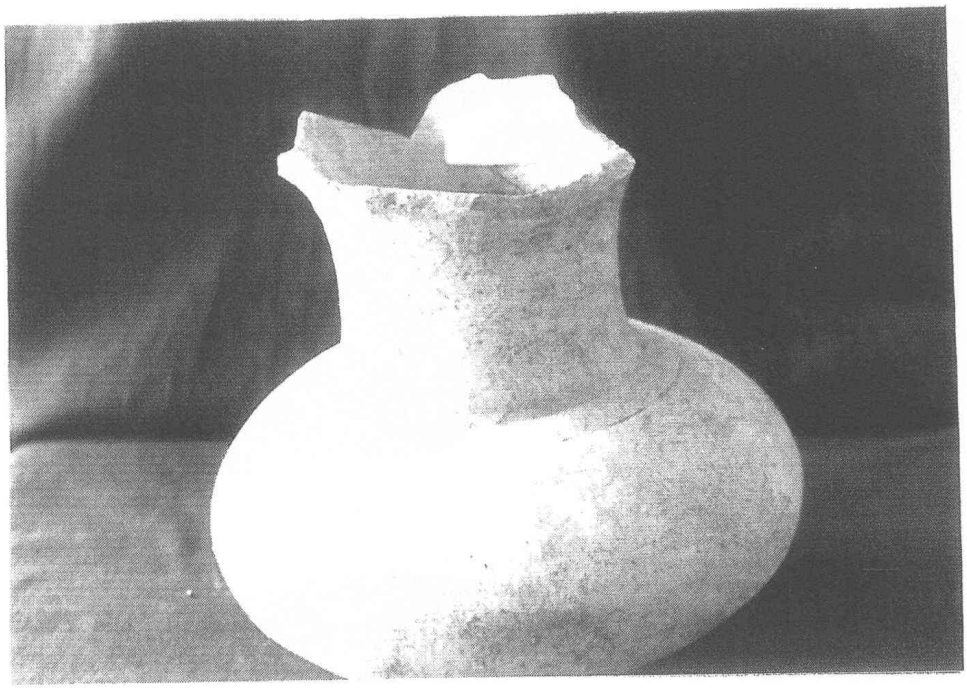
ภาพถ่ายที่ 302 ภาชนะรูปทรงคล้ายกระปุก เนื้อดินธรรมดา ตกแต่งบริเวณไหล่ภาชนะด้วย ลายขูดเส้นขนาน และ ลายชื่อกทาบ

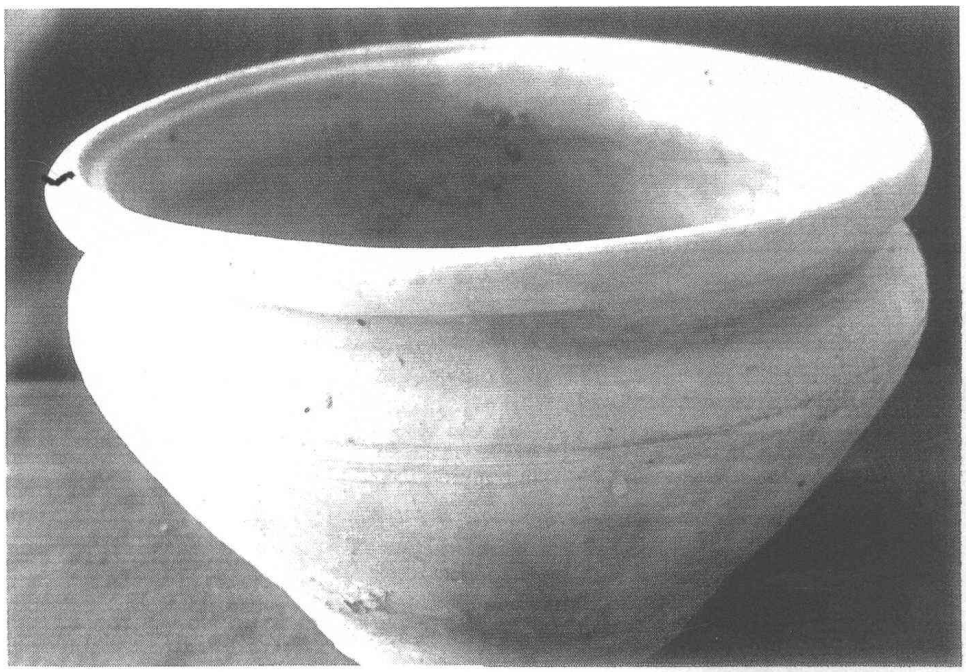
ภาพถ่ายที่ 303 ภาชนะทรงกลม เนื้อดินธรรมดา ก้นตัดตรง คอสั้น ปากผาย เคลือบน้ำดินสีแดง

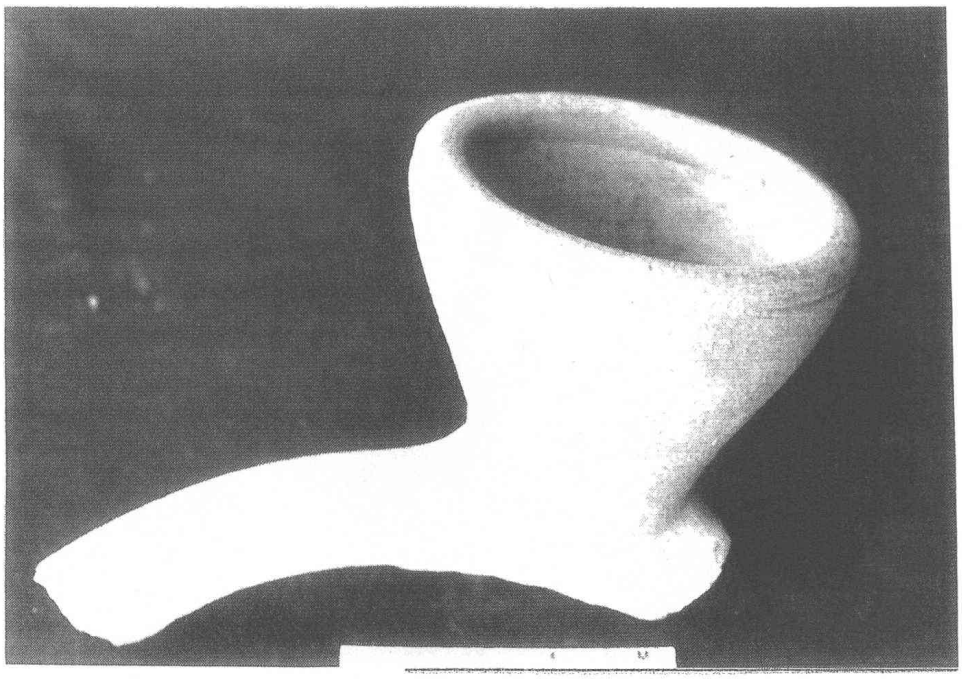
ภาพถ่ายที่ 304 ภาชนะทรงกลม เนื้อดินธรรมดา ก้นตัดตรง คอสั้น ปากตรง เคลือบน้ำดินสีแดง

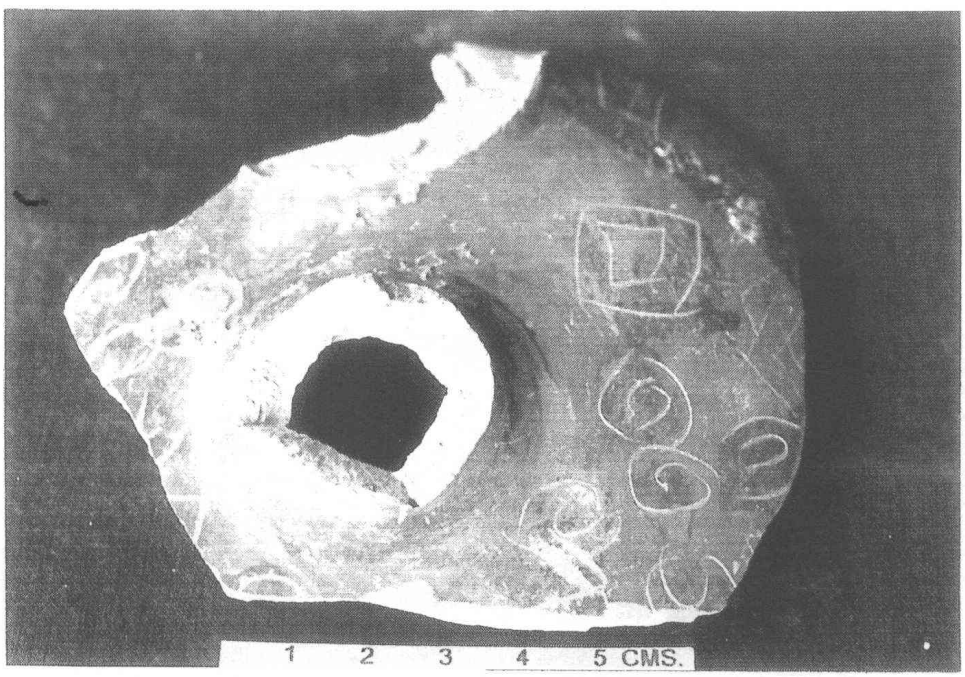
ภาพถ่ายที่ 305 คณโฑเนื้อดินธรรมดาเคลือบน้ำดินสีแดง

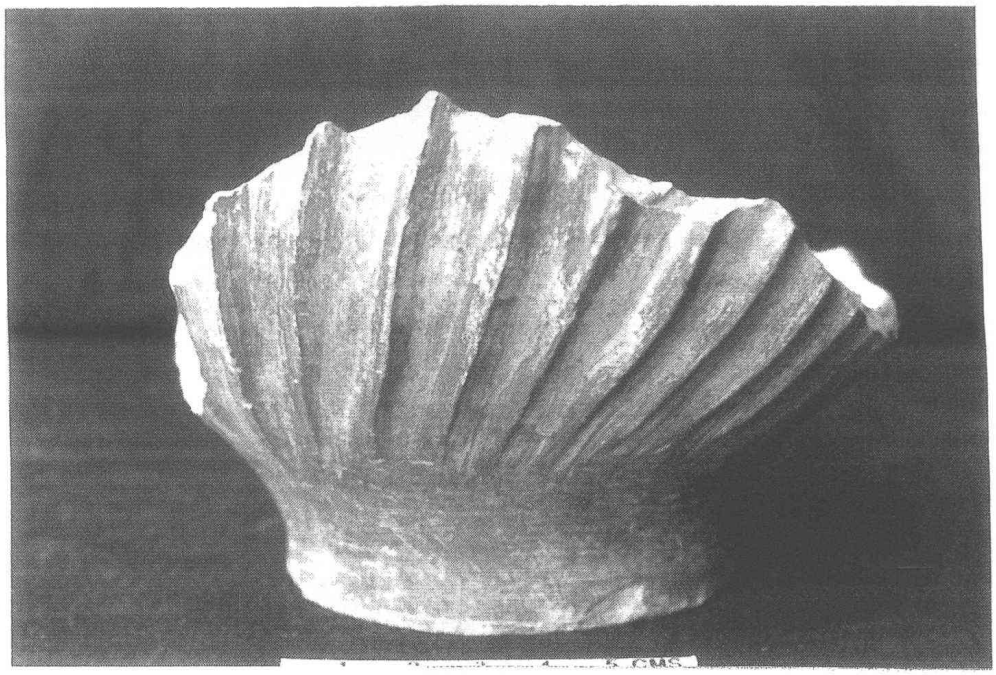
ภาพถ่ายที่ 306 กระถางเนื้อดินธรรมดาเคลือบน้ำดินสีแดง

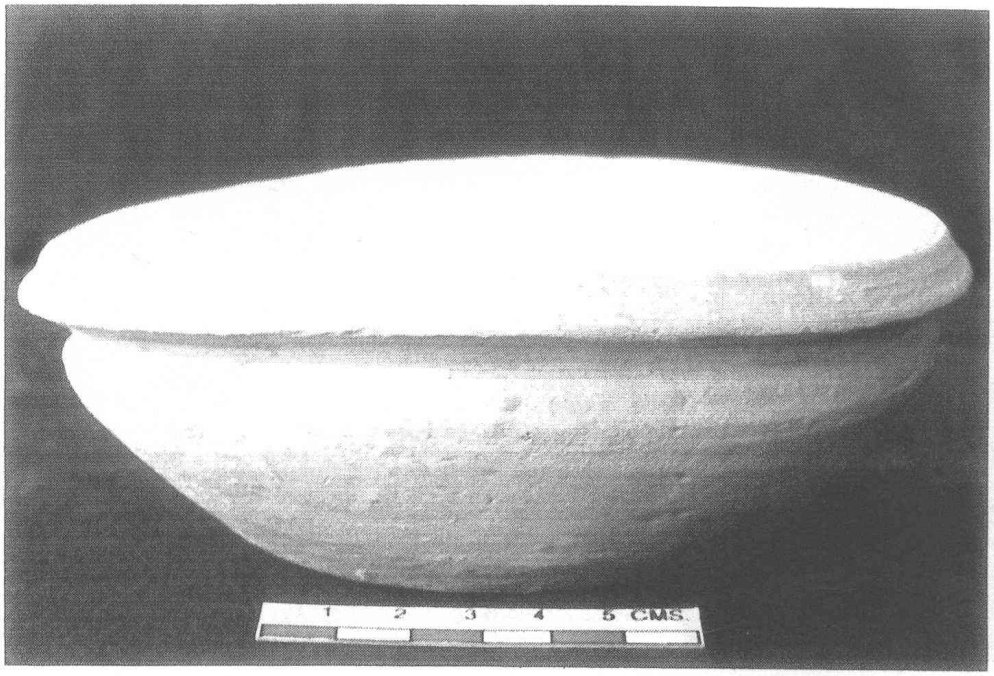
ภาพถ่ายที่ 307 ชิ้นส่วนปากภาชนะ เนื้อดินธรรมดา มีหูทรงกรวยประกอบติดที่ขอบปาก ขุดพบจากหลุม 6 ป

ภาพถ่ายที่ 308 ชิ้นส่วนไหล่ภาชนะ ทรงกระปุก เนื้อดินธรรมดา เคลือบน้ำดินสีแดง

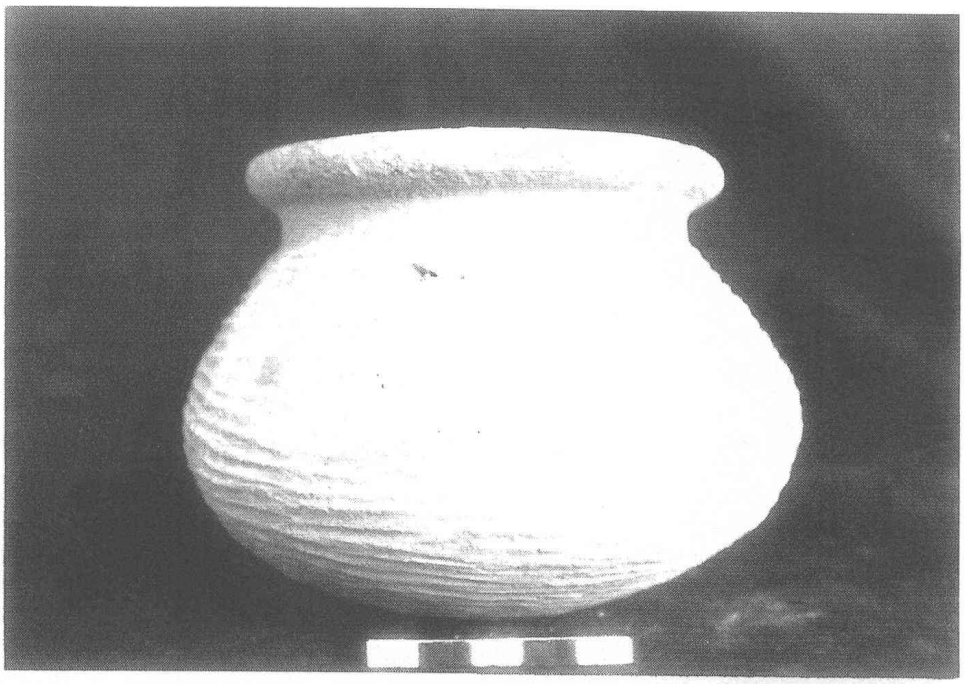
ภาพถ่ายที่ 309 คณฑีทรงกลีบมะเฟือง เนื้อดินธรรมดา เคลือบน้ำดินสีแดง

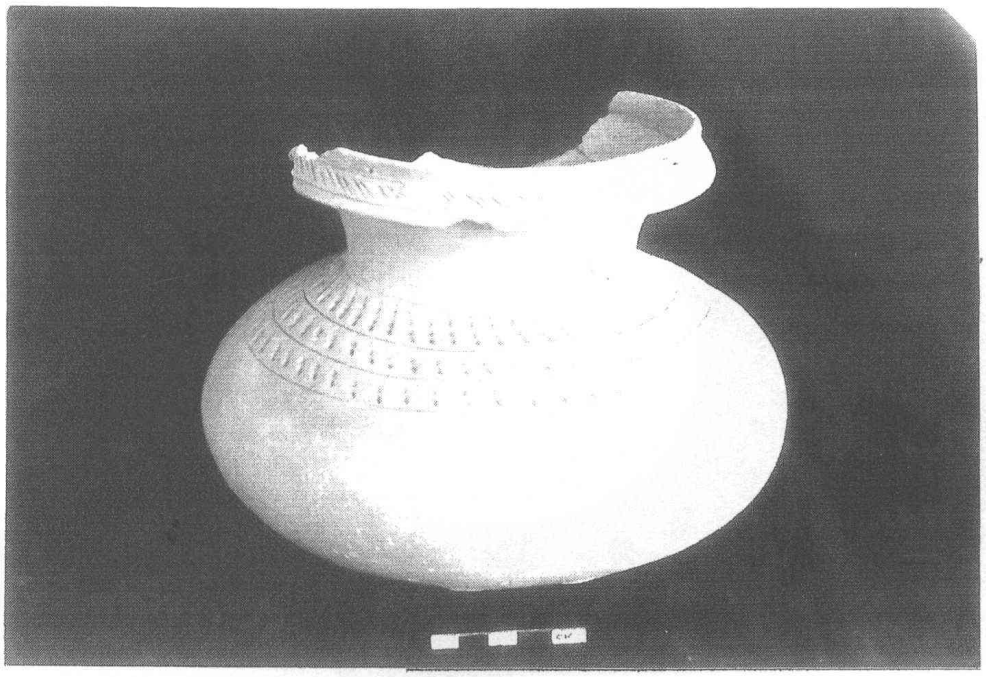
ภาพถ่ายที่ 310 ภาชนะทรงชาม เนื้อดินธรรมดา

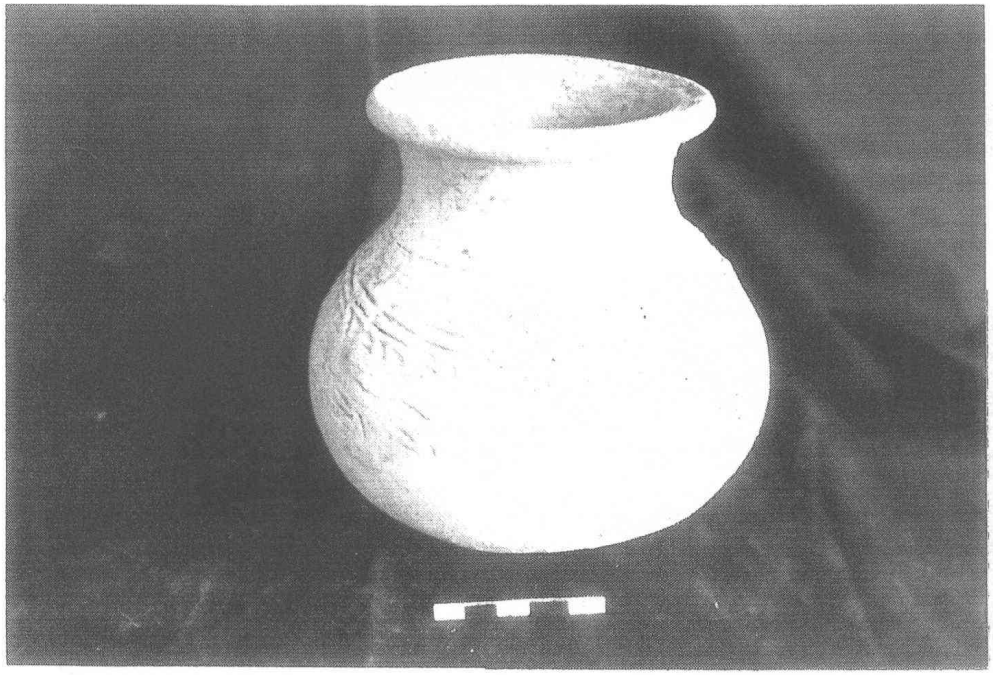
ภาพถ่ายที่ 311 ภาชนะทรงถ้วยขนาดเล็ก ก้นกลม เนื้อดินธรรมดา ตกแต่งด้วยลายเชือกทาบ พบจากหลุม 47 ด และ 27 อ'

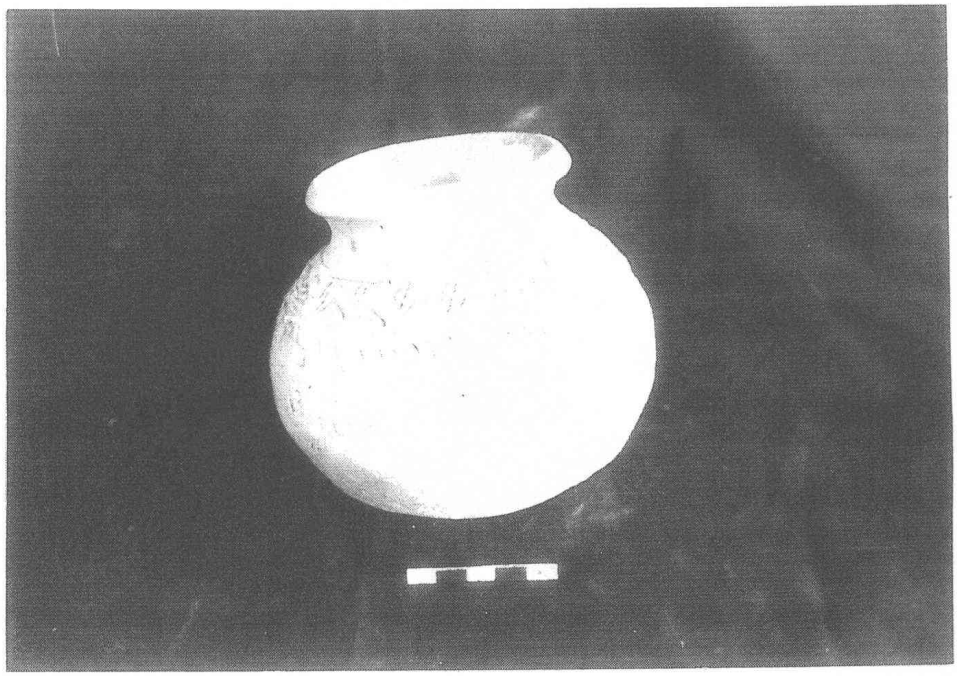
ภาพถ่ายที่ 312 หม้อทะนนทรงลูกจัน

ภาพถ่ายที่ 313 หม้อทะนนทรงลูกจัน

ภาพถ่ายที่ 314 หม้อทะนนทรงลูกดาล

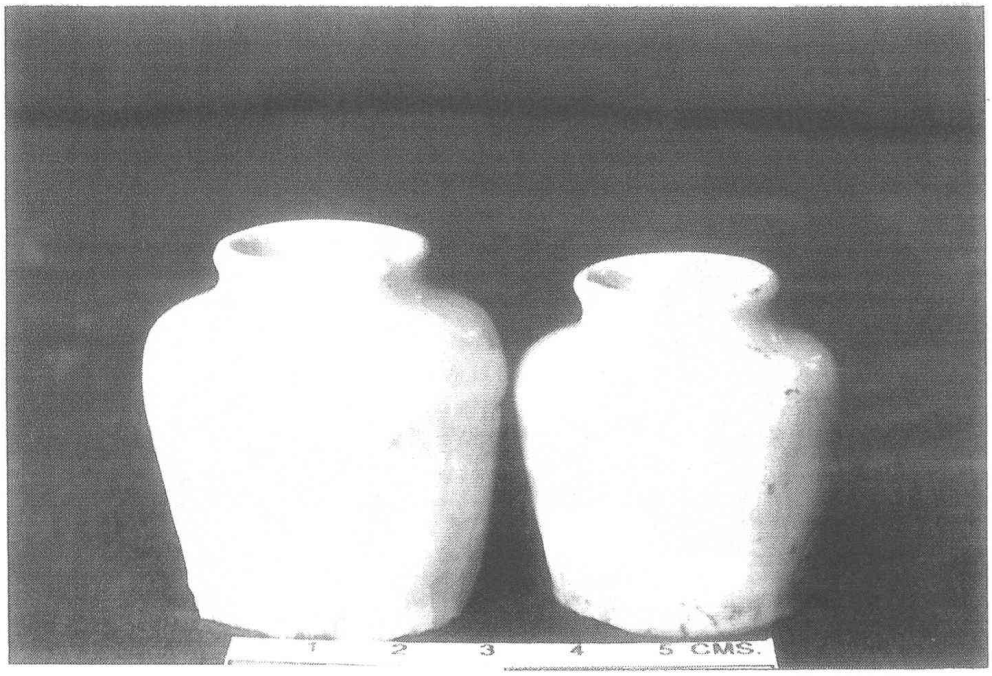
ภาพถ่ายที่ 315 หม้อทะนนทรงลูกตาล

ภาพถ่ายที่ 316 ชามลายครามสมัยราชวงศ์หมิง เป็นภาชนะประเภท " Expori ware "
พบจากหลุม 46 ข

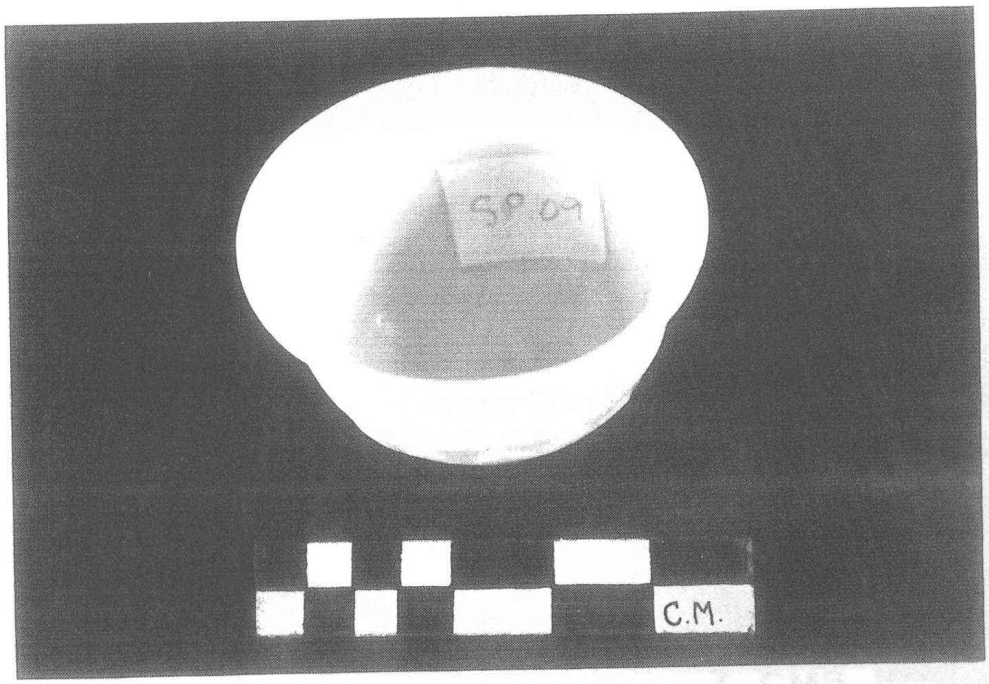
ภาพถ่ายที่ 317 กระปุกลายคราม เขียนลายกวาง สมัยราชวงศ์หมิง พบจากหลุม 60 ค'

ภาพถ่ายที่ 318 กระปุกเคลือบขาว สมัยราชวงศ์หมิง พบจากหลุม 45 ฑ

ภาพถ่ายที่ 319 ถ้วยลายคราม สมัยราชวงศ์หมิง พบจากหลุม 45 ฐ

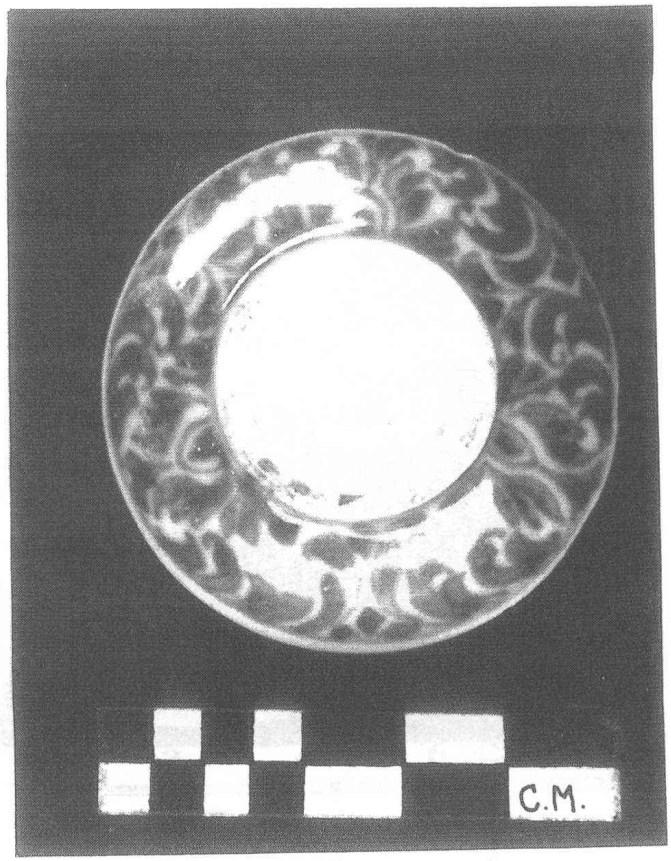
ภาพถ่ายที่ 320 ถ้วยเคลือบขาว ตกแต่งด้วยลายกลีบดอกไม้ สมัยราชวงศ์หมิง พบจากหลุม 45 ฐ

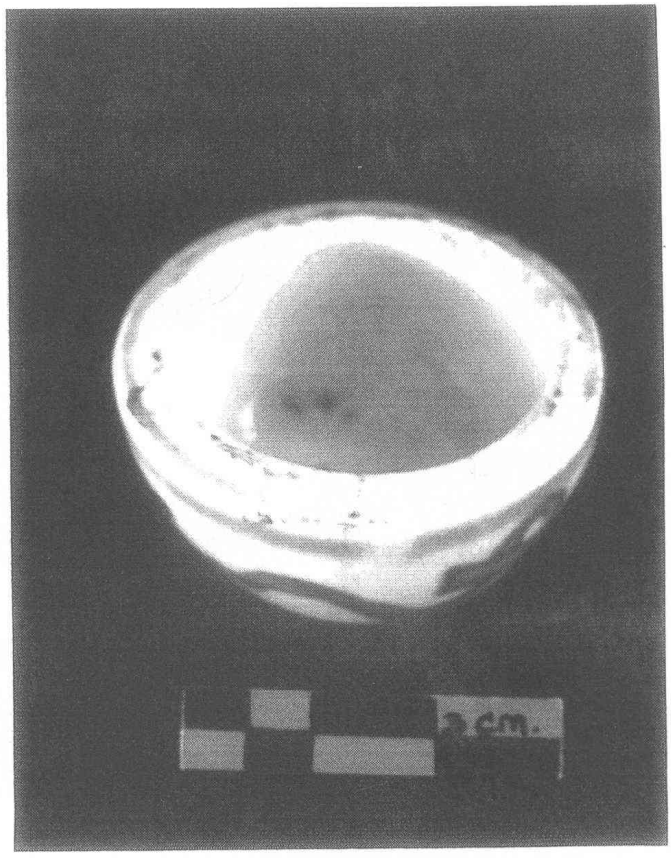
ภาพถ่ายที่ 321 กระปุกลายคราม เขียนลายพันธุ์พฤกษา สมัยราชวงศ์หมิง พบจากหลุม 45 ฐ

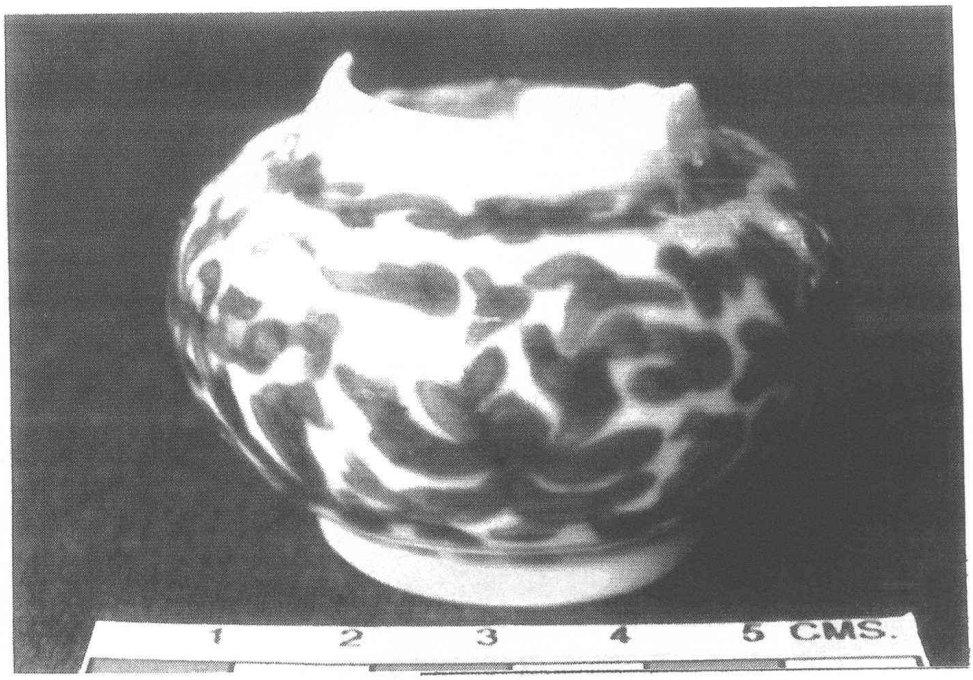
ภาพถ่ายที่ 322 ถ้วยลายคราม สมัยราชวงศ์หมิง พบจากหลุม 45 ฐ

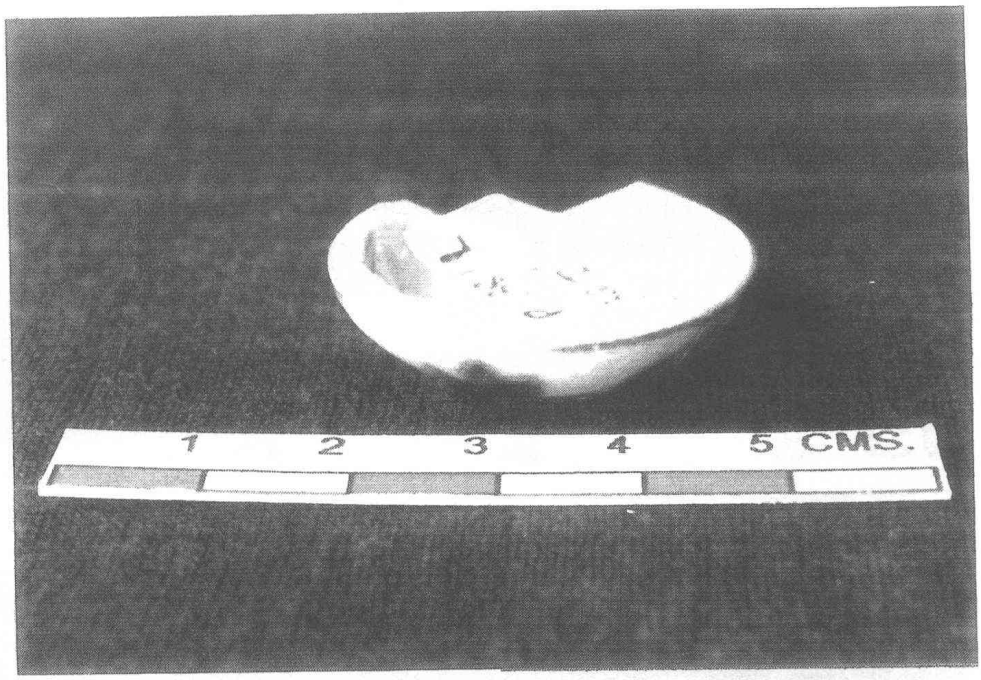
ภาพถ่ายที่ 323 ตัวตลับลายคราม สมัยจักรพรรดิคังซี แห่งราชวงศ์ชิง พบจากหลุม 46 ฯ

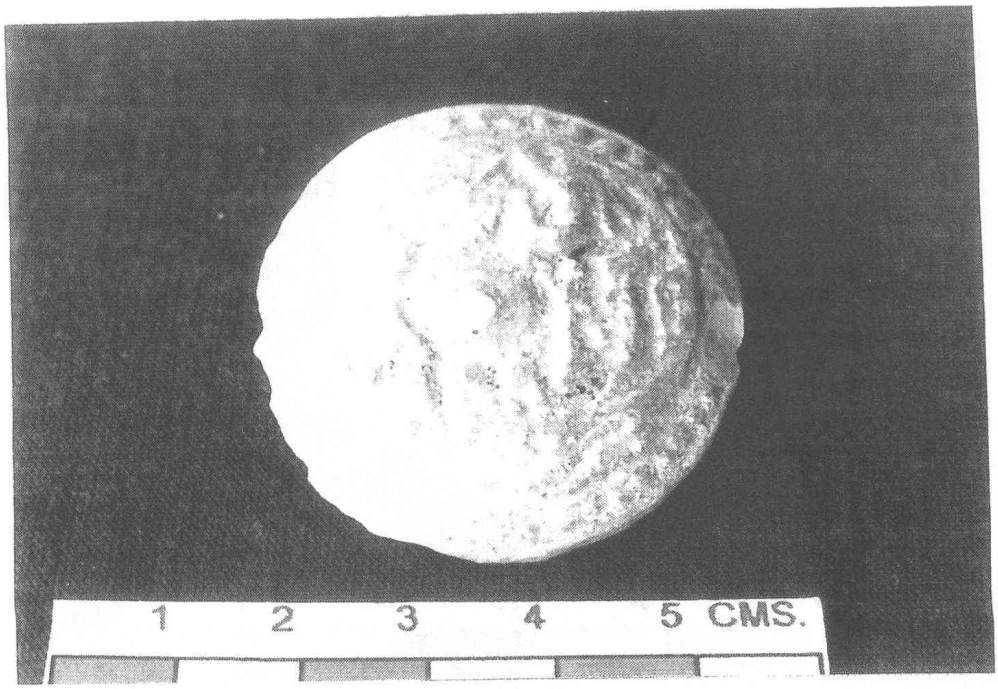
ภาพถ่ายที่ 324 ตัวตลับลายคราม สมัยราชวงศ์หมิง พบจากหลุม 46 ฯ

ภาพถ่ายที่ 325 กระปุกลายคราม สมัยจักรพรรดิคังซี แห่งราชวงศ์ชิง พบจากหลุม 46 ฑ

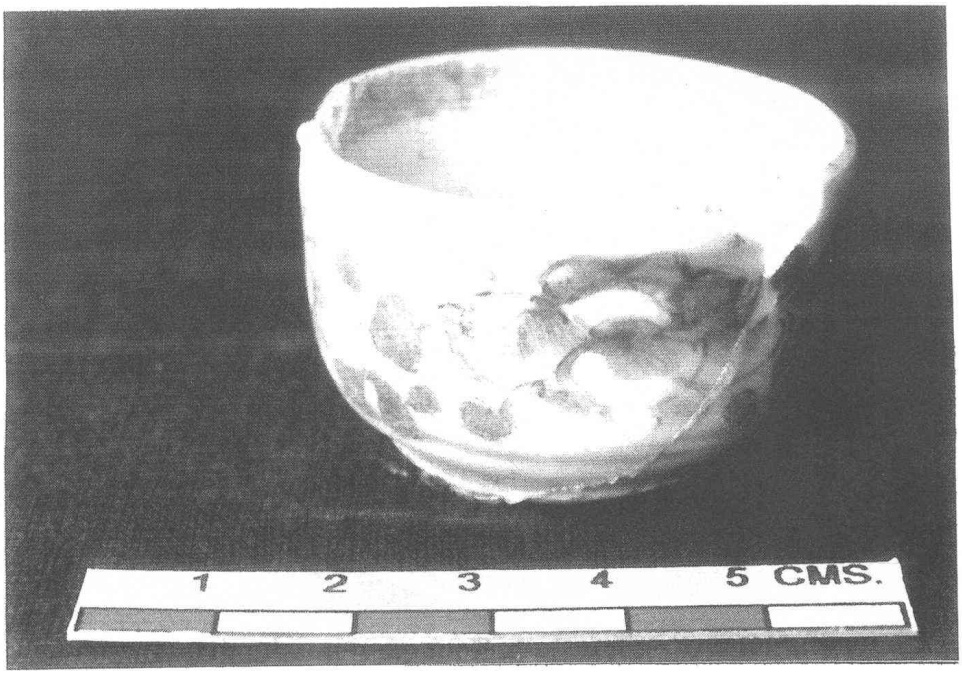
ภาพถ่ายที่ 326 ตลับลายคราม พบจากหลุม 39 ธ

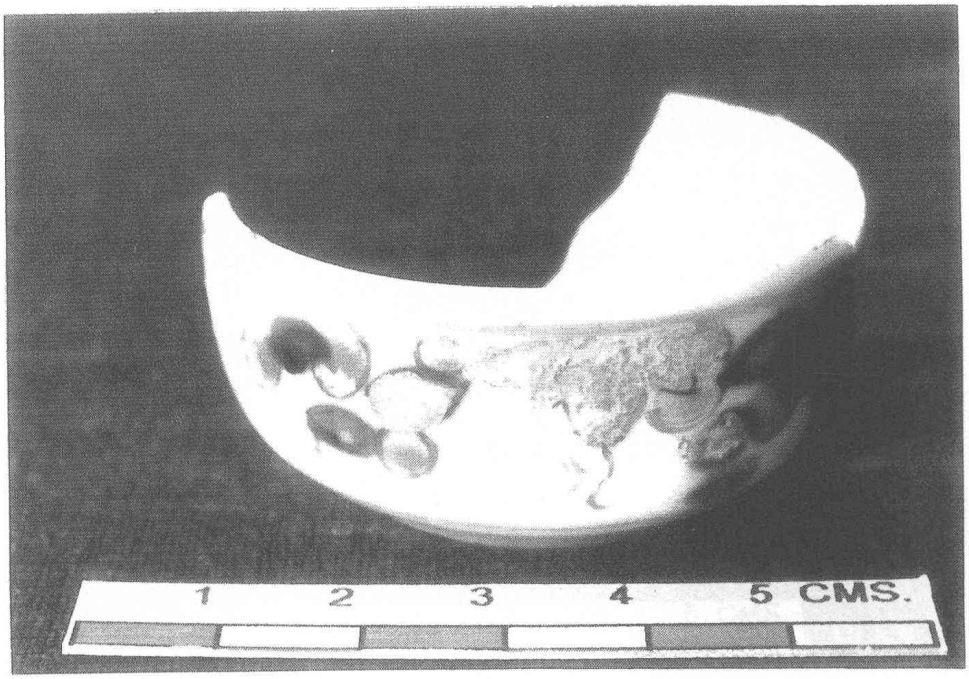
ภาพถ่ายที่ 327 ฝาครอบเคลือบเขียว

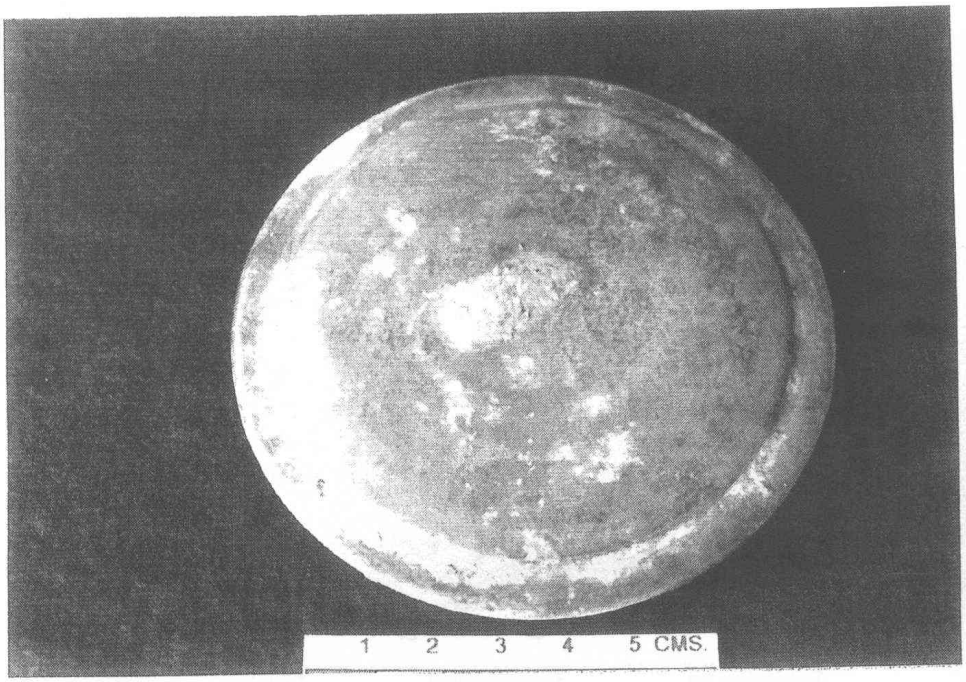
ภาพถ่ายที่ 328 ครอบลายครามขนาดเล็ก

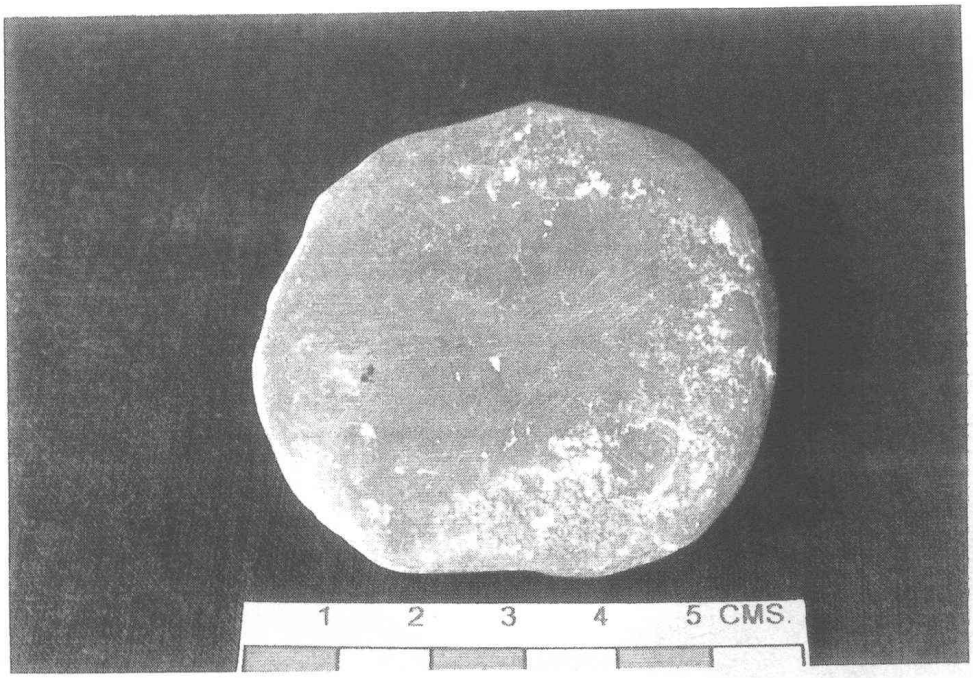
ภาพถ่ายที่ 329 ถ้วยลายครามไฟ

ภาพถ่ายที่ 330 ถ้วยลายครามไฟ พบจากหลุม 59' น

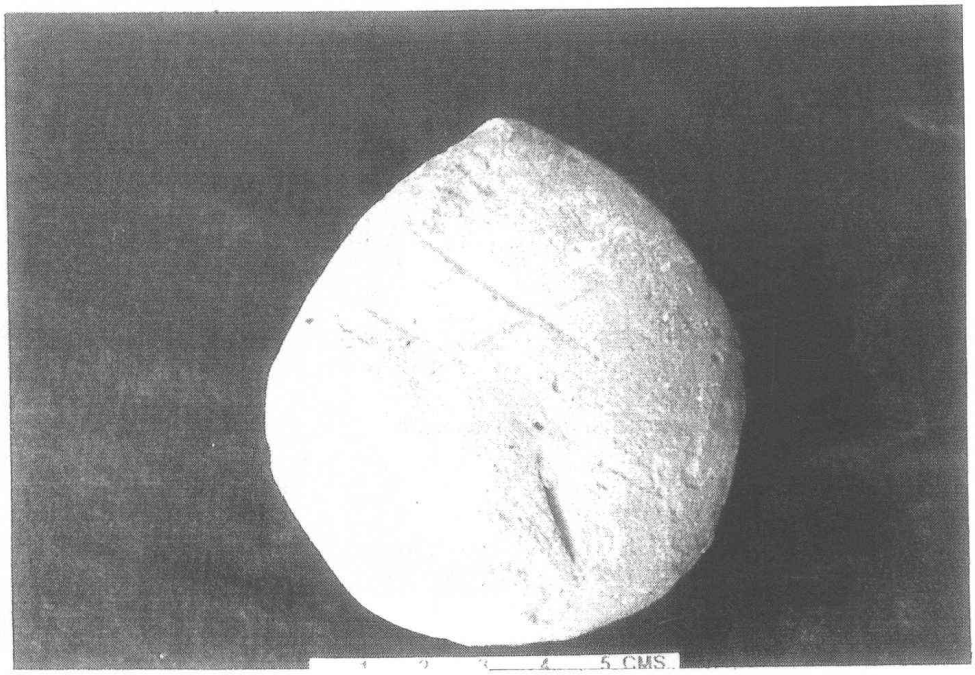
ภาพถ่ายที่ 331 ฝาตลับเคลือบสีน้ำตาลเข้ม พบจากหลุม 47' ธ

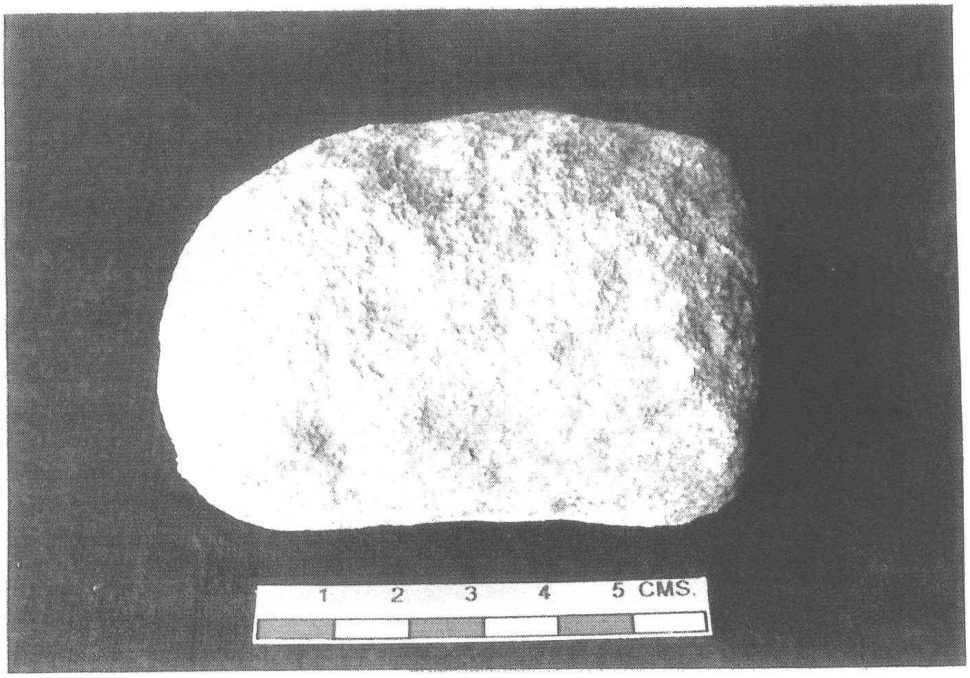
ภาพถ่ายที่ 332 เบี้ยหินขนวน พบจากหลุม 59' ย

ภาพถ่ายที่ 333 ชิ้นส่วนสะเก็ดหินอ่อน พบจากหลุม 24 ข

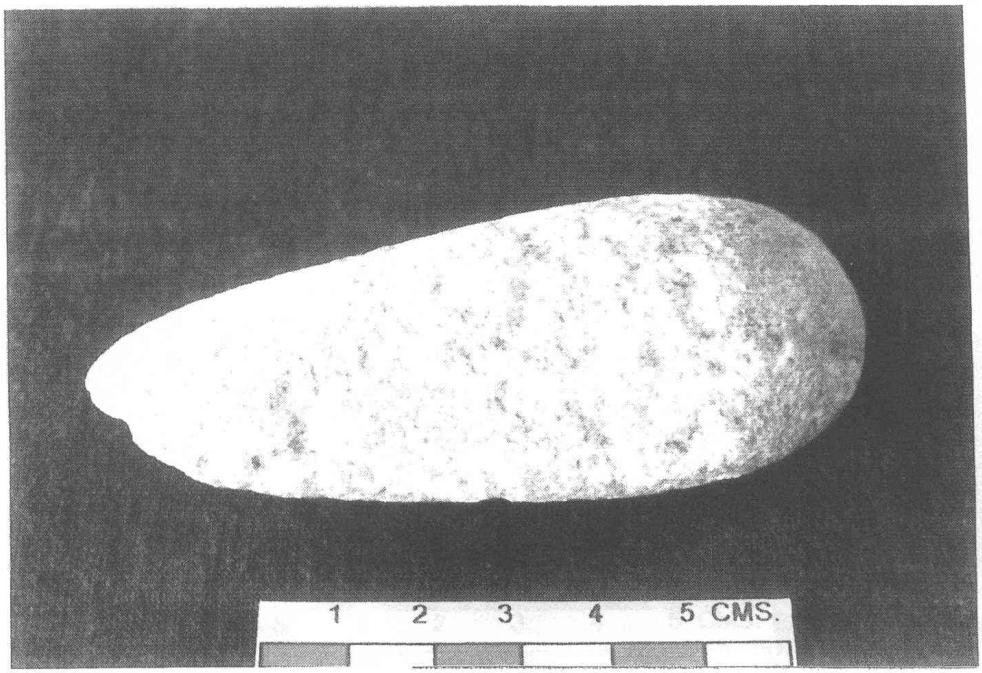
ภาพถ่ายที่ 334 ชิ้นส่วนหินทรายทรงดอกบัวตูม พบจากหลุม 64 ก

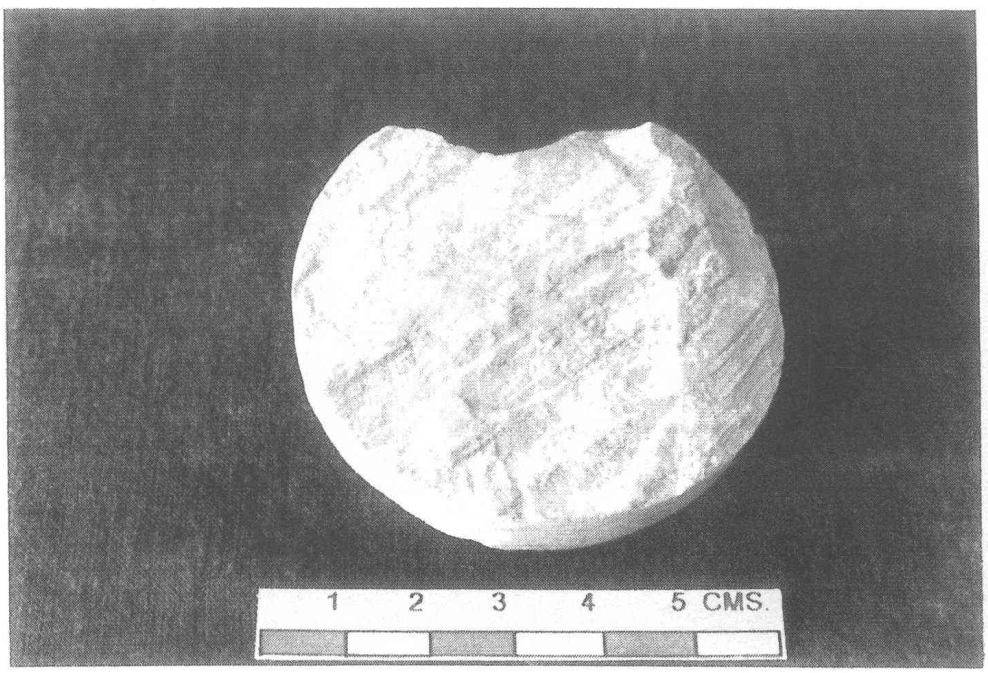
ภาพถ่ายที่ 335 แท่งส่วนหินทรายทรงกระบอก สีชมพู ลักษณะคล้ายสาก พบจากหลุม 44 ฌ

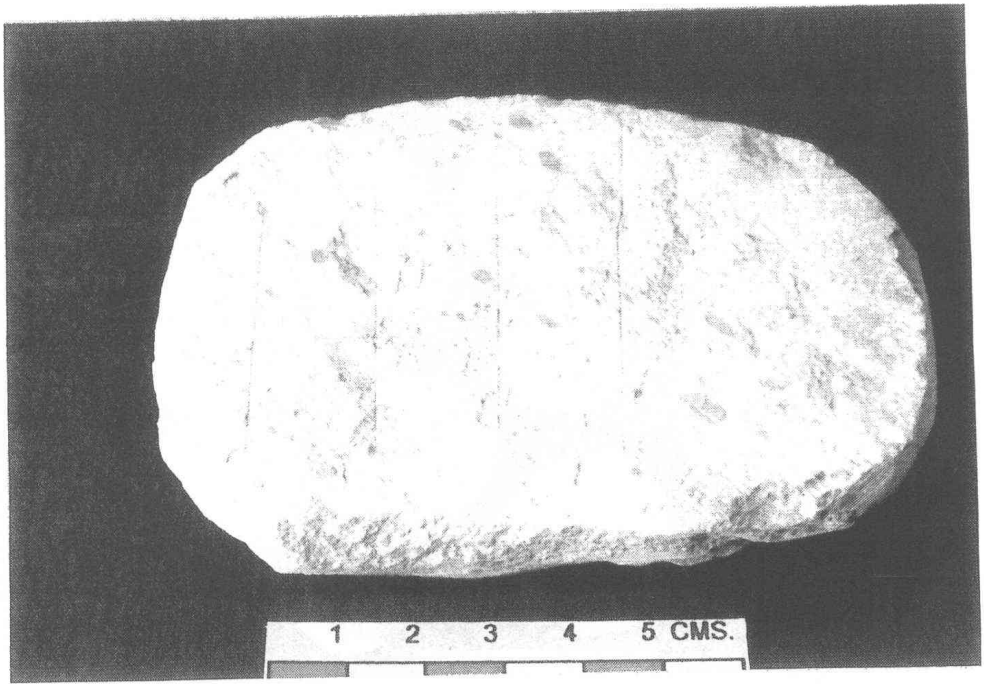
ภาพถ่ายที่ 336 ชิ้นส่วนกล้องยาสูบหินอ่อน พบจากหลุม 60 ฒ

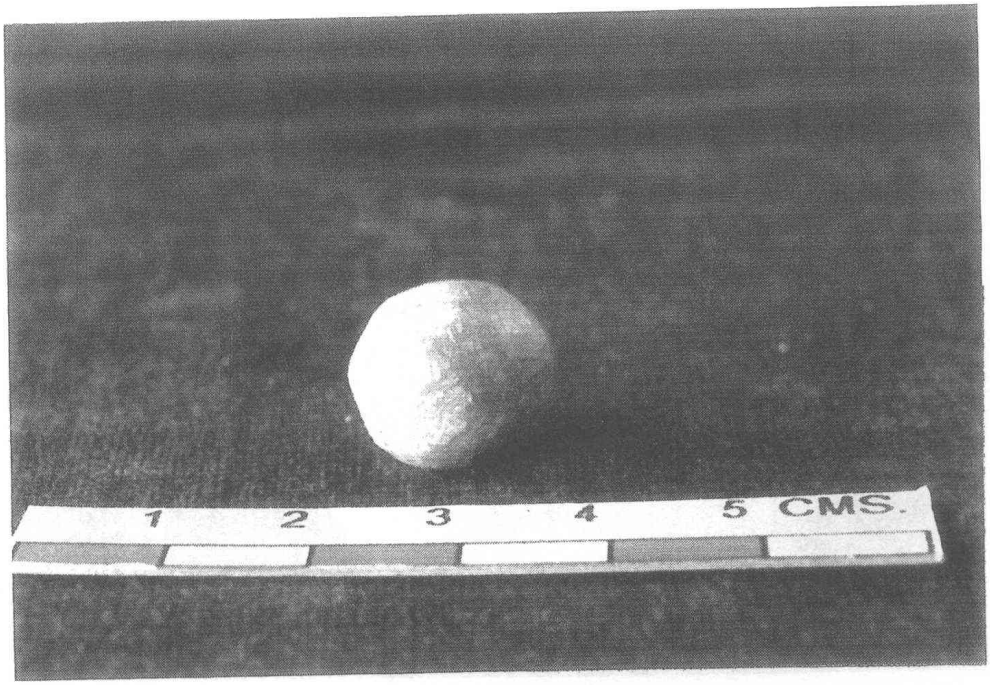
ภาพถ่ายที่ 337 หินบด ทำจากหินแกรนิตสีเขียว พบจากหลุม 46' ถ

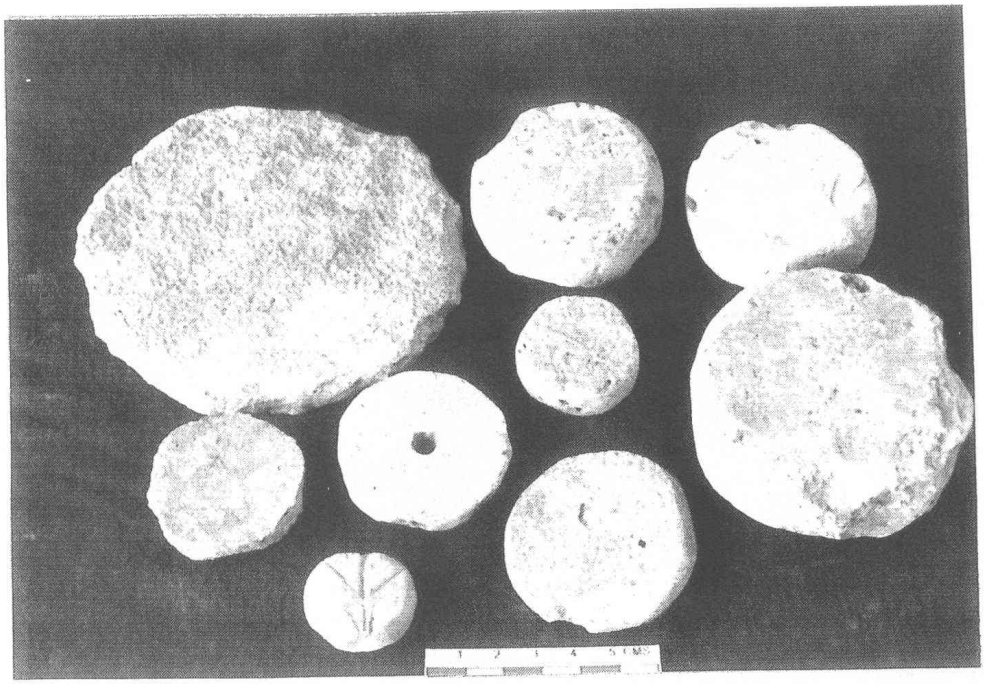
ภาพถ่ายที่ 338 เบี้ยหินขนวน พบจากหลุม 28 ถ

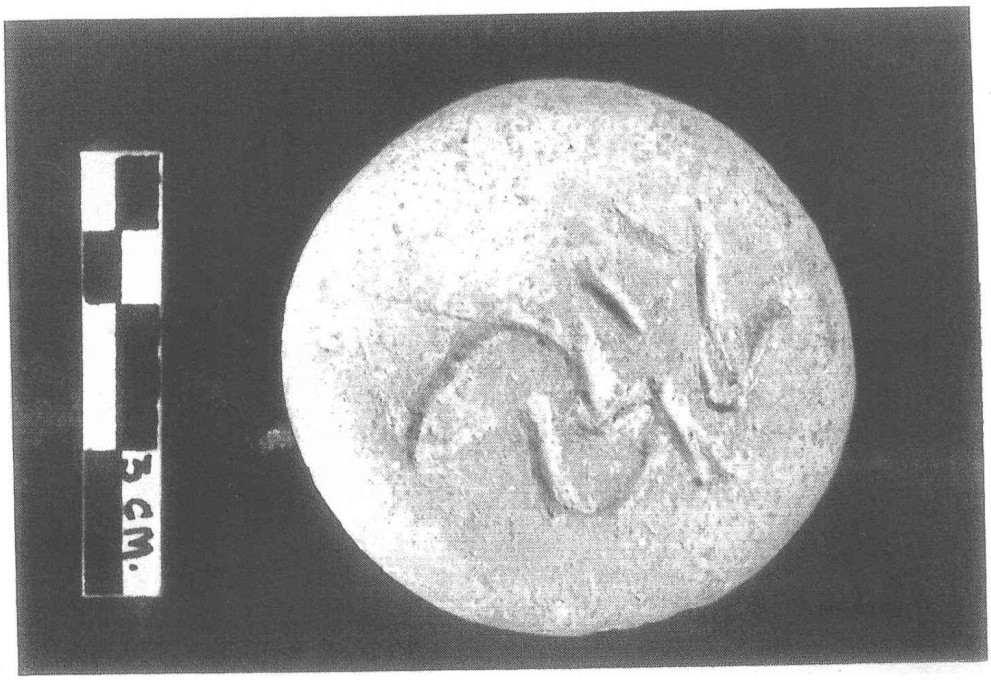
ภาพถ่ายที่ 339 แผ่นหินขนวนลงยันต์ พบจากหลุม 60 ฎ

ภาพถ่ายที่ 340 ลูกปัดหินสีแดง ทรงกลม พบจากหลุม 31 ธ

ภาพถ่ายที่ 341 เบี้ยดินเผา เนื้อดินธรรมดา

ภาพถ่ายที่ 342 หมากรุกจีน เนื้อดินธรรมดา

ภาพถ่ายที่ 343 ชิ้นส่วนกล้องยาสูบดินเผาเนื้อแกร่ง พบจากหลุม 59 จ

ภาพถ่ายที่ 344 แหวนดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบจากหลุม 59 ฌ

ภาพถ่ายที่ 346 ฝาจุกภาชนะ ทำจากแก้วใส

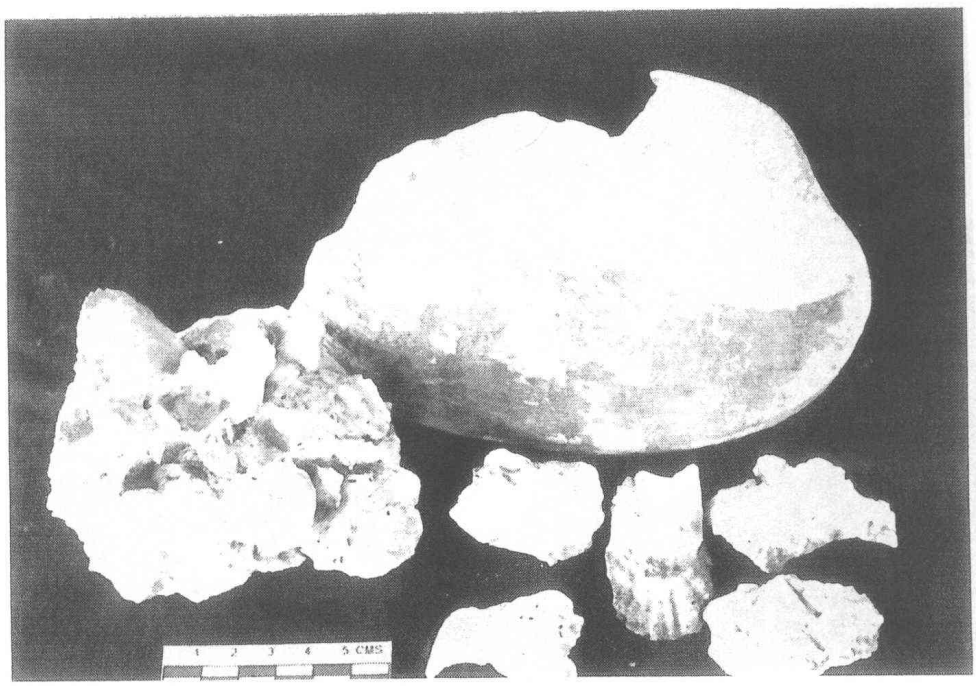
ภาพถ่ายที่ 347 ฝาชุกภาชนะ ทำจากแก้วใส

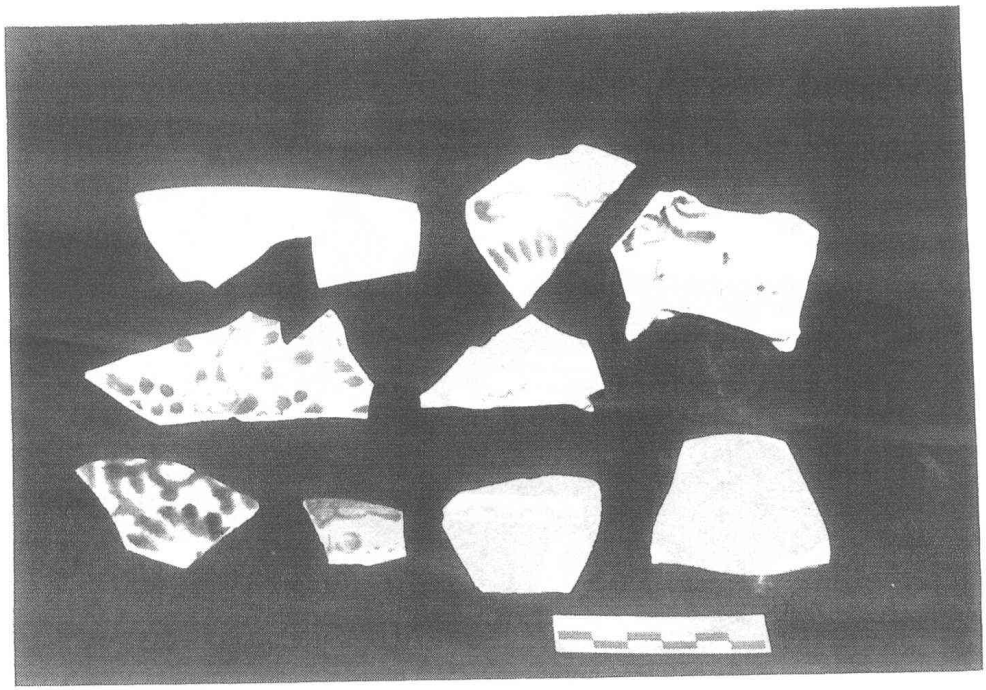
ภาพถ่ายที่ 348 ปี่จีน ทำจากแก้วสีชมพู

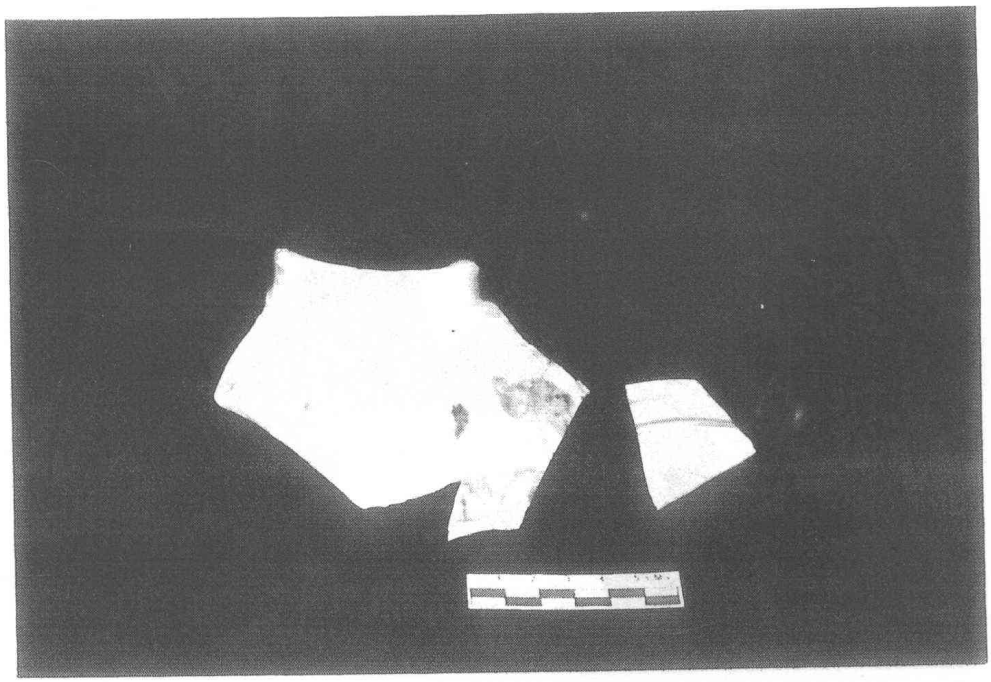
ภาพลำยที่ 349 ฝาตลับทำจากกระดูก หรือ งาช้าง พบจากหลุม 28 ค

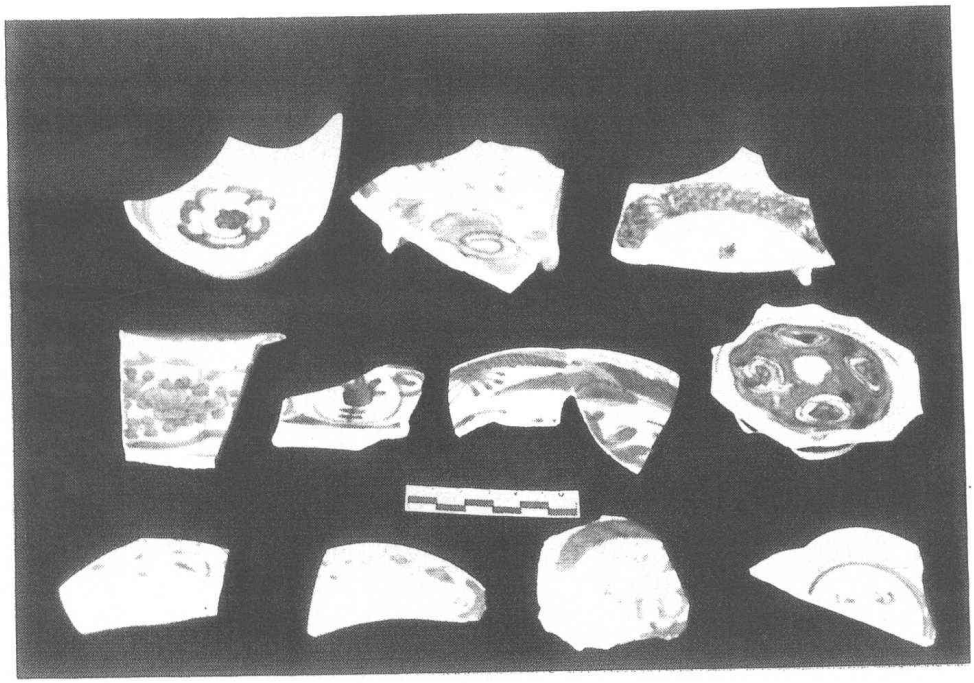
ภาพลำยที่ 350 เปลือกหอยทะเล พบจากหลุม 59 ต', 60 ท' และ 22 ป

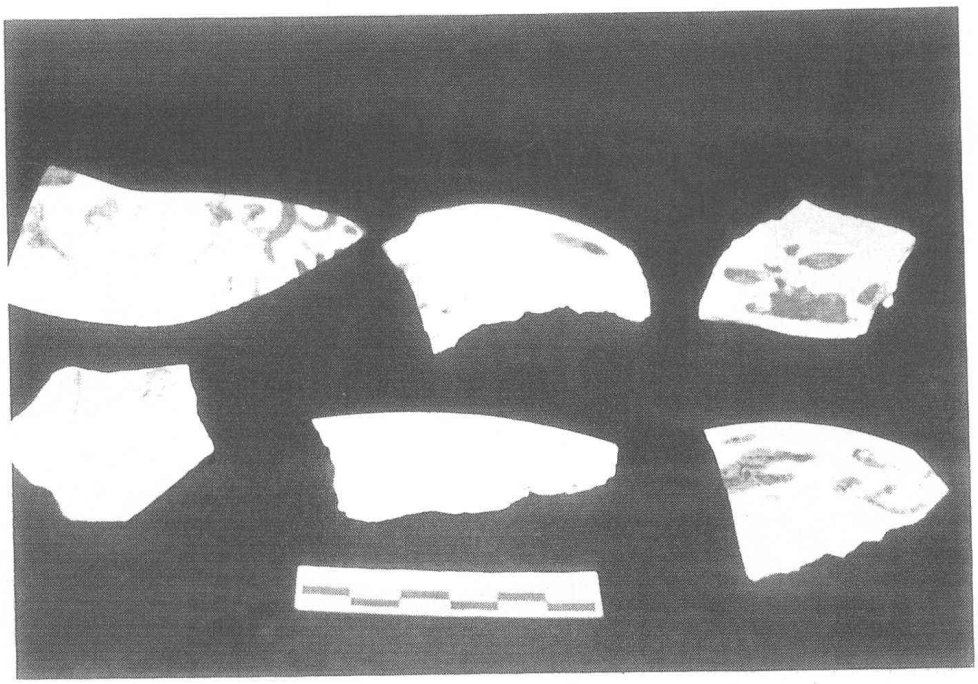
ภาพถ่ายที่ 351 ตัวอย่างเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องเคลือบ (Porcelaine)
จากหลุมขุดค้นที่ 1 (53 ' ท) ในระดับ 140-160 cm.dt.

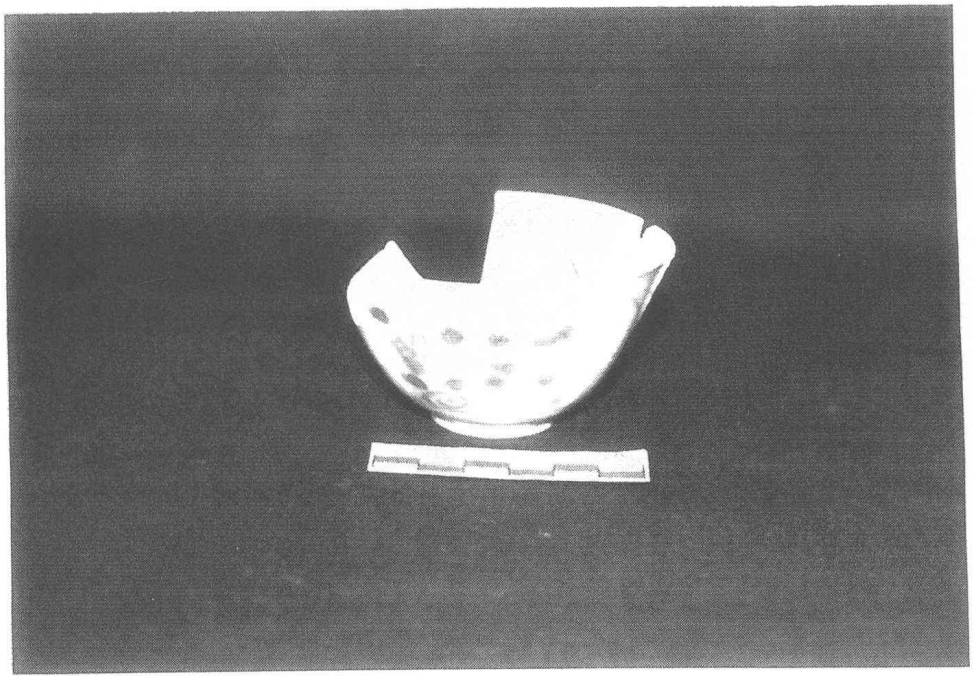
ภาพถ่ายที่ 352 ตัวอย่างเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องเคลือบ (Porcelaine)
จากหลุมขุดค้นที่ 1 (53 ' ท) ในระดับ 180-200 cm.dt.

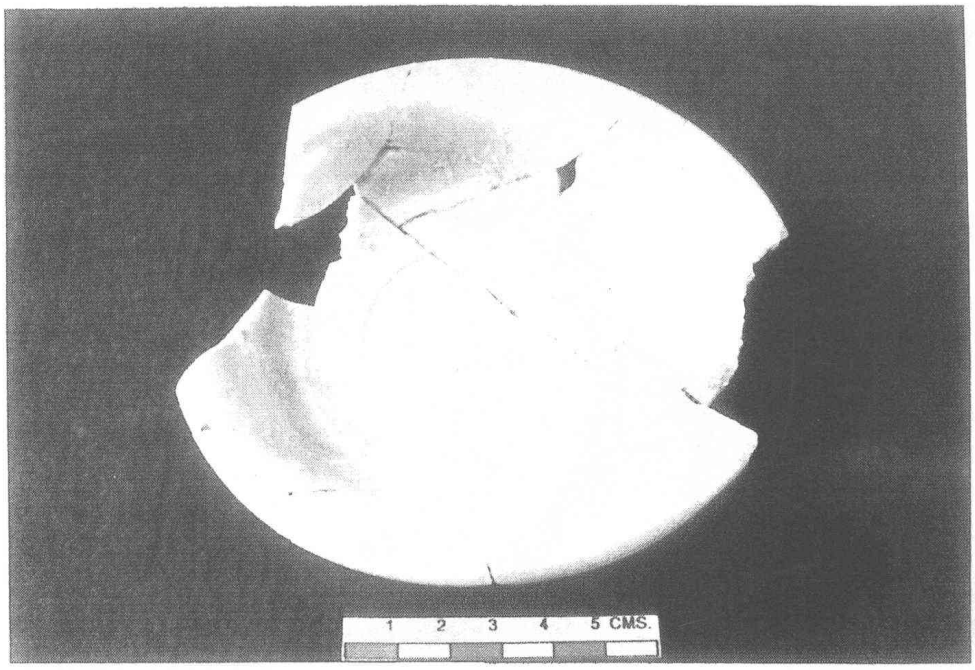
ภาพถ่ายที่ 353 ตัวอย่างเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องเคลือบ (Porcelaine) จากหลุมขุดค้นที่ 1 (53 ' ท) ในระดับ 280-300 cm.dt.

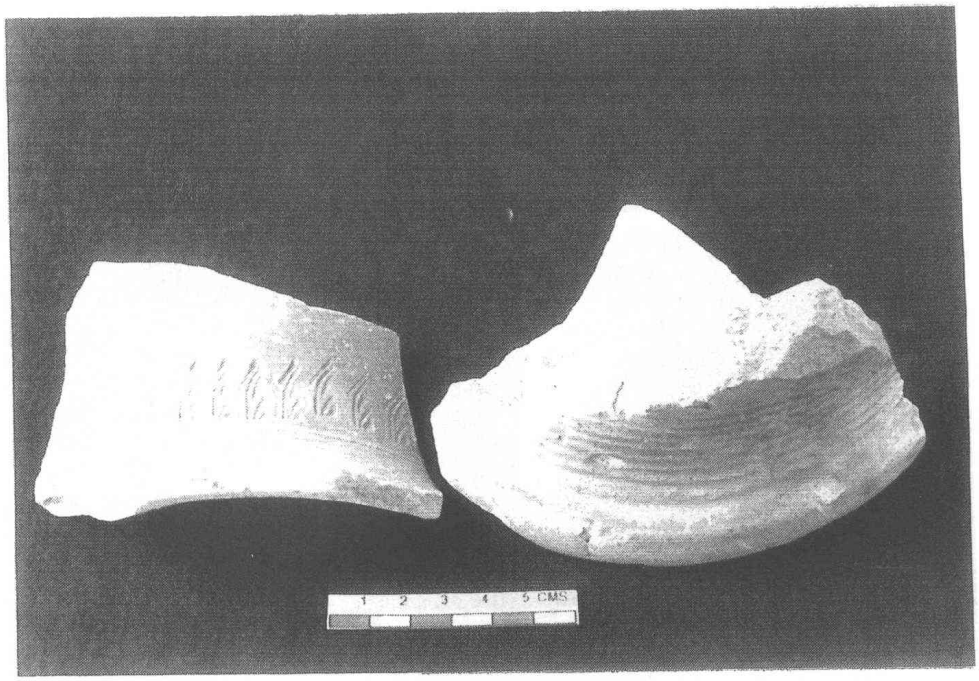
ภาพถ่ายที่ 354 ตัวอย่างเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องเคลือบ (Porcelaine) จากหลุมขุดค้นที่ 1 (53 ' ท) ในระดับ 300-420 cm.dt.

ภาพถ่ายที่ 355 ถ้วยลายครามเขียนลายพันธุ์พฤกษา จากหลุมขุดค้นที่ 1 (53 ' ท) ในระดับ 140-160 cm.dt.

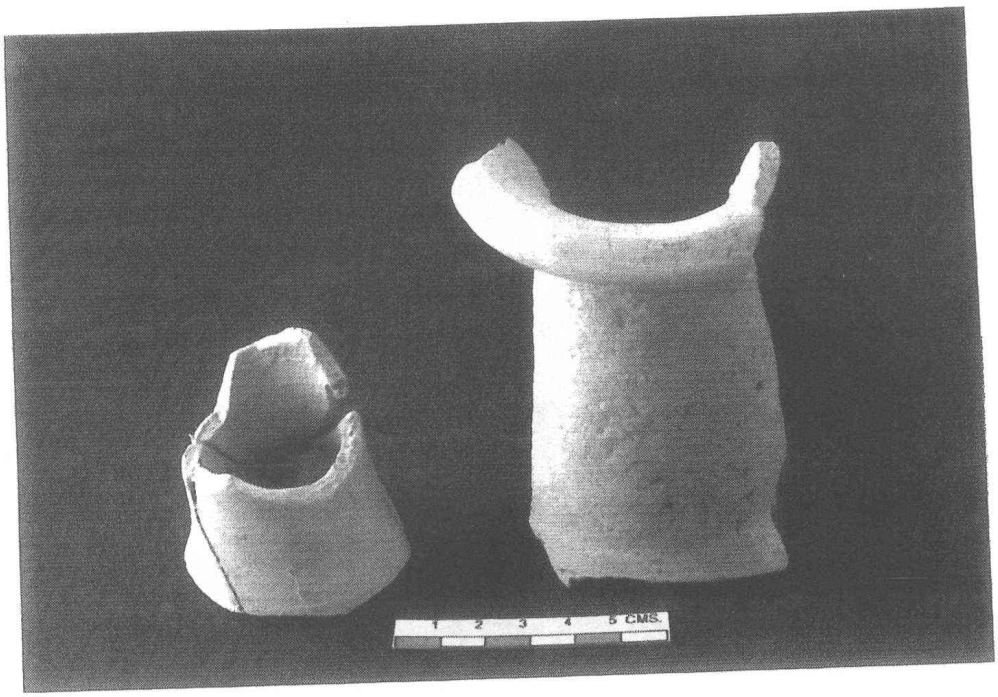
ภาพถ่ายที่ 356 ชามเคลือบเขียวไข่กา (Celadon) แหล่งเตาศรีสัชนาลัย จากหลุมขุดค้นที่ 1 (53 ' ท) ในระดับ 300-320 cm.dt.

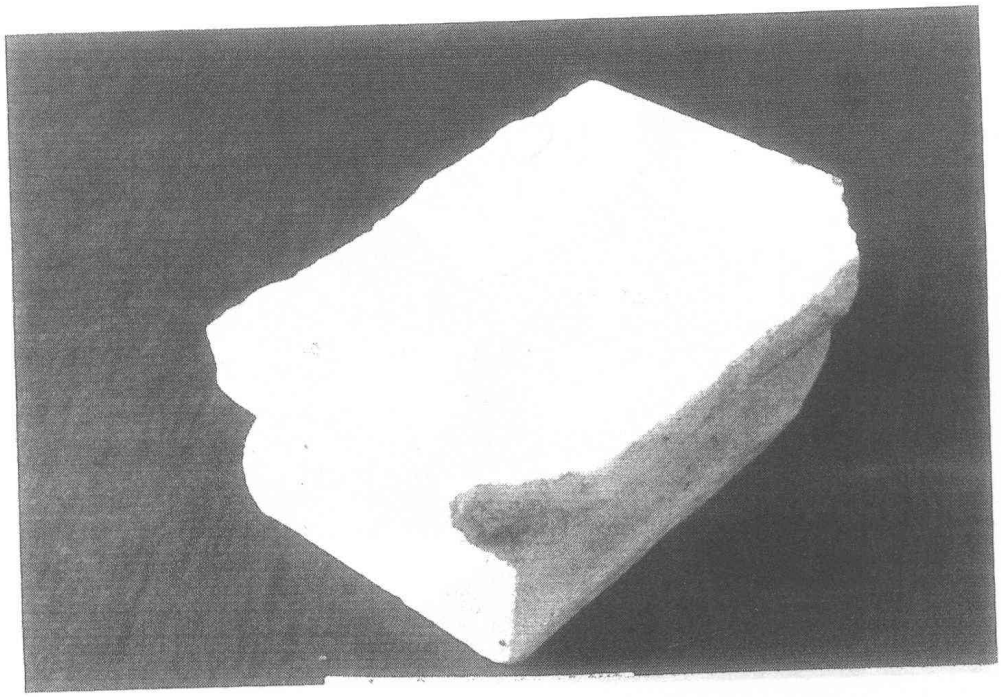
ภาพถ่ายที่ 357 ตัวอย่างเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware)
แหล่งเตาบ้านบางปูน จ.สุพรรณบุรี จากหลุมขุดค้นที่ 1 (53 ' ท)

ภาพถ่ายที่ 358 ตัวอย่างภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา (Earthenware)
รูปแบบต่างๆ ที่ขุดพบ จากหลุมขุดค้นที่ 1 (53 ' ท)

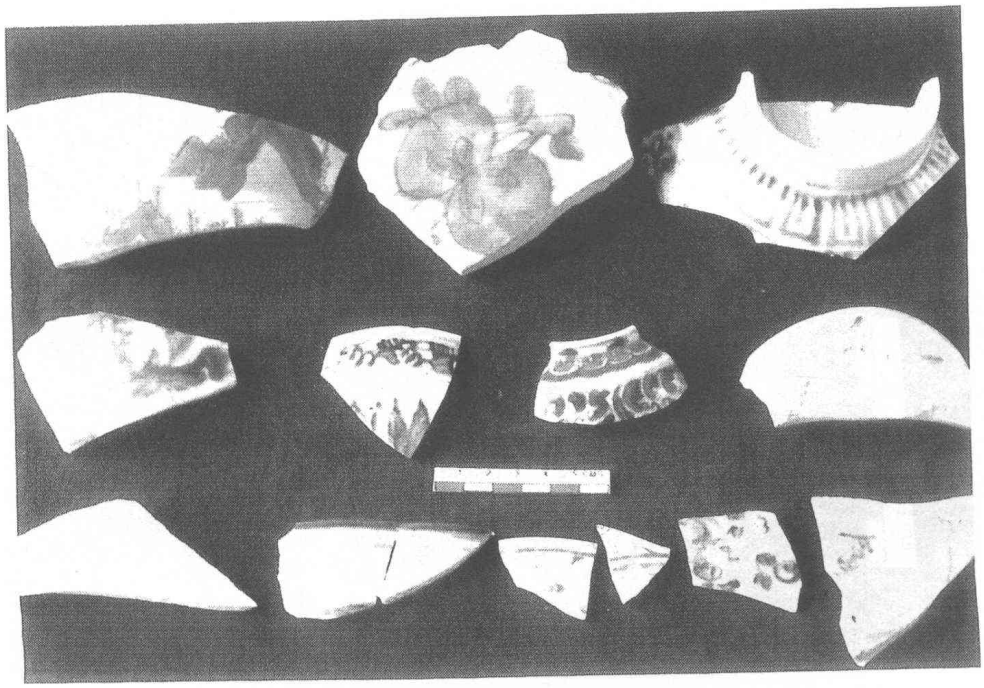
ภาพถ่ายที่ 359 พวยภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา (Earthenware) ที่ขุดพบจากหลุมขุดค้นที่ 1 (53 ' ท) ในระดับ 340-360 cm.dt.

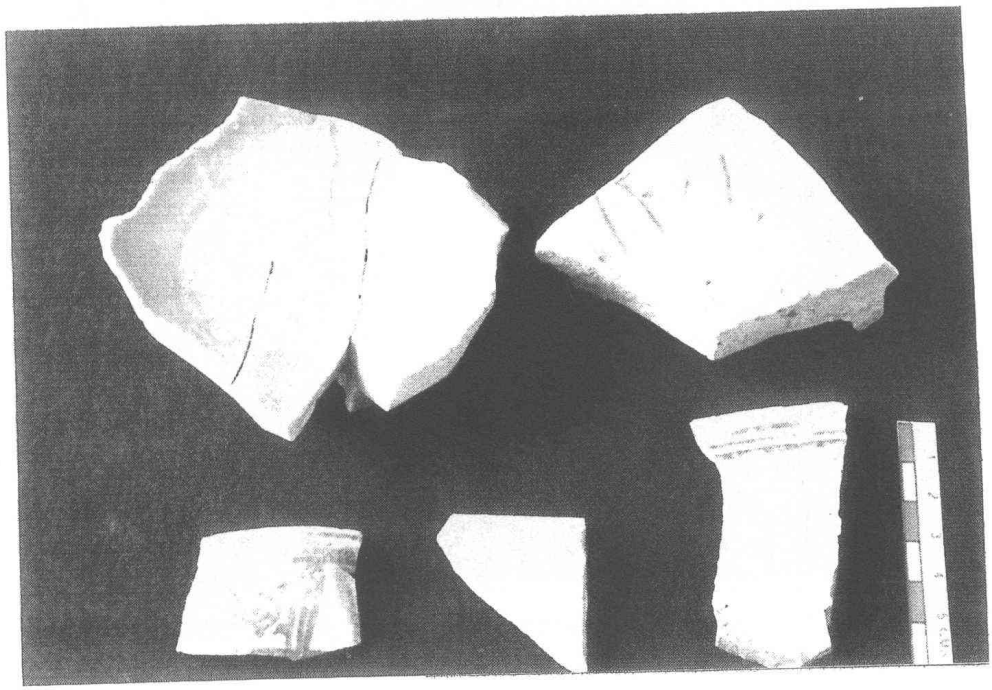
ภาพถ่ายที่ 360 แท่นหินทรายรูปทรงบัวคว่ำบัวหงาย ขุดพบจากหลุมขุดค้นที่ 1 (53 ' ท) ในระดับ 180-200 cm.dt.

ภาพลำดับที่ 361 ตัวอย่างเศษภาชนะทรงหม้อทะนน เนื้อดินธรรมดา ขุดพบจากหลุมขุดค้นที่ 1 (53 ' ท) ในระดับ 280-300 cm.dt.

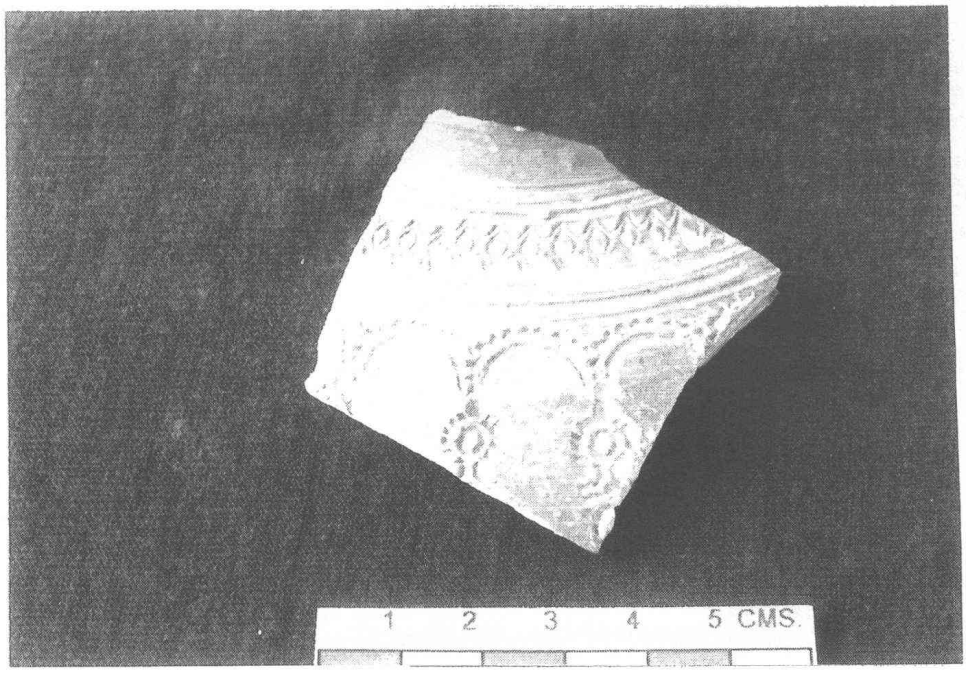
ภาพลำดับที่ 362 ตัวอย่างเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องเคลือบ (Porcelaine) หลุมขุดค้นที่ 1 (53 ' ท)

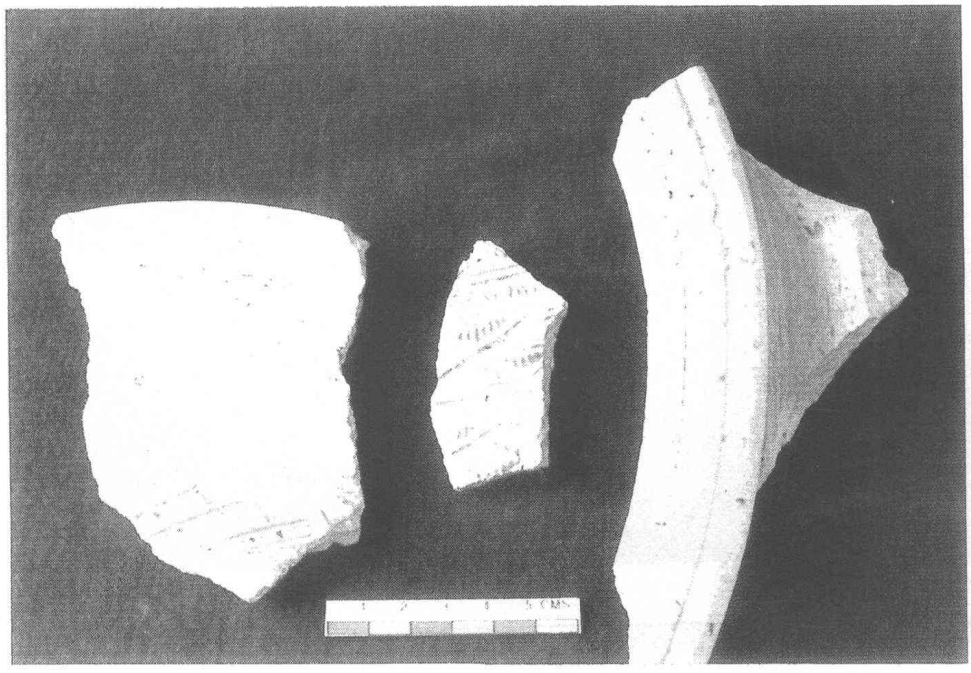
ภาพสไลด์ที่ 363 ตัวอย่างเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) แหล่งเตา จ.สุโขทัย จากหลุมขุดค้นที่2 (27 ฆ)

ภาพสไลด์ที่ 364 ชิ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรม ทำจากดินเผาเนื้อแกร่ง ขุดพบจากหลุมขุดค้นที่ 2 (27 ฆ) ในระดับ 110-130cm.dt.

ภาพถ่ายที่ 365 ไหล่ภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา (Earthenware) เคลือบน้ำดินสีแดง ตกแต่งลายกดประทับเส้นขนานและกดจุด ขุดพบจากหลุมขุดค้นที่ 2 (27 ฒ) ในระดับ 210-230cm.dt.

ภาพถ่ายที่ 366 ตัวอย่างเศษภาชนะดินเผา เนื้อดินธรรมดา จากหลุมขุดค้นที่ 2 (27 ฒ)

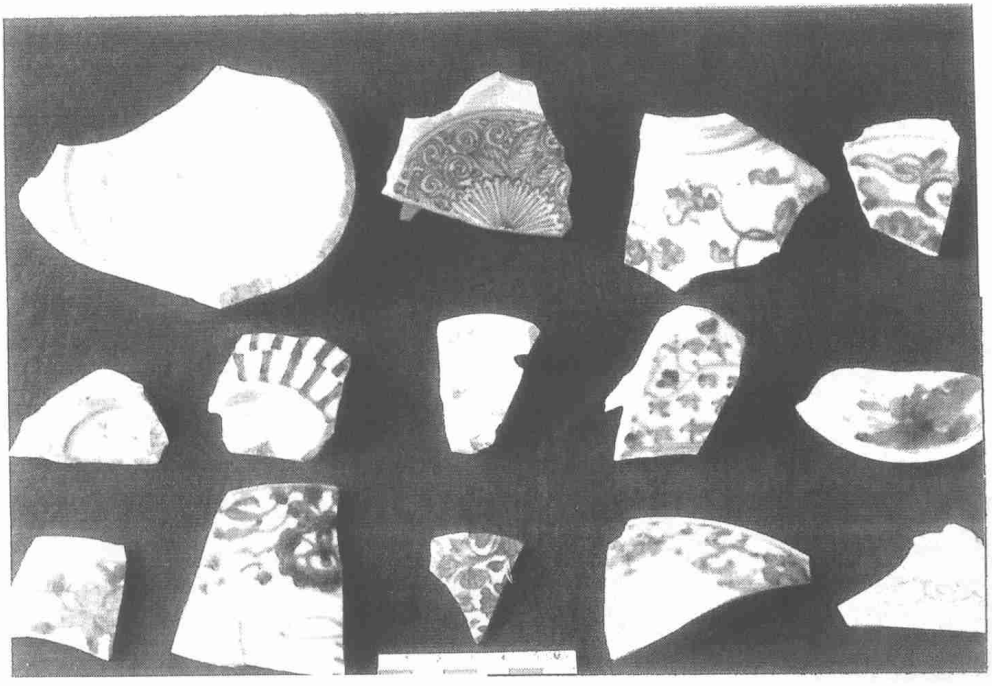
ภาพถ่ายที่ 367 พวยภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา ขุดพบจากหลุมขุดค้นที่ 2 (27 ฒ) ในระดับ 210-230cm.dt.

ภาพถ่ายที่ 368 ชิ้นส่วนแก้วสีเขียว ขุดพบจากหลุมขุดค้นที่ 2 (27 ฒ) ในระดับ 70-90 cm.dt.

ภาพถ่ายที่ 369 ภาชนะดินเผาทรงสูง เนื้อแกร่ง ขึ้นรูปด้วยมือ ขุดพบจากหลุมขุดค้นที่ 2 (27 ฆ) ในระดับ 230-250cm.dt.

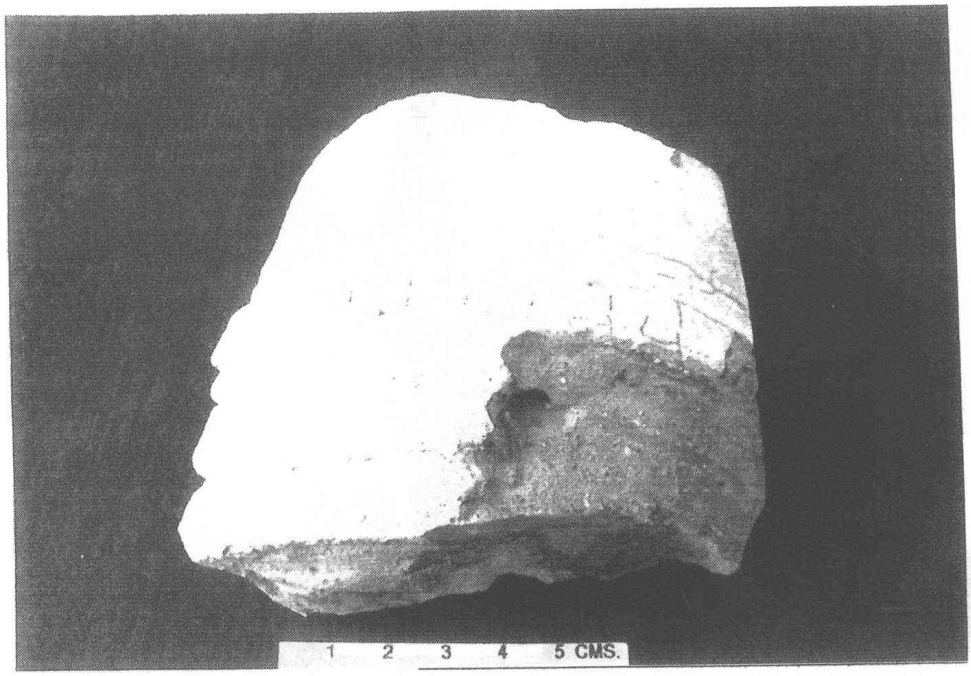
ภาพถ่ายที่ 370 ตัวอย่างเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องเคลือบ (Porcelaine) จากหลุมขุดค้นที่ 3 (57 ข

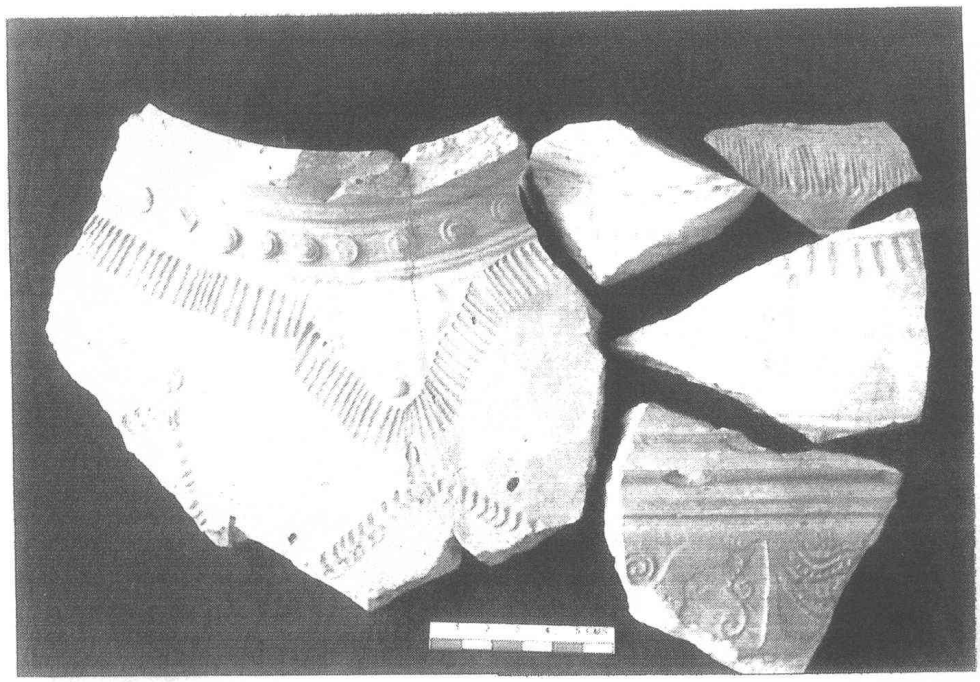
ภาพถ่ายที่ 371 เชิงชายลายหน้ากาล ขุดพบจากหลุมขุดค้นที่ 3 (57 ข ') ในระดับ 100-120 cm.dt.

ภาพถ่ายที่ 372 กาน้ำดินเผา (คณฑี) เนื้อดินธรรมดา ขุดพบจากหลุมขุดค้นที่ 3 (57 ข ')
ในระดับ 140-160 cm.dt.

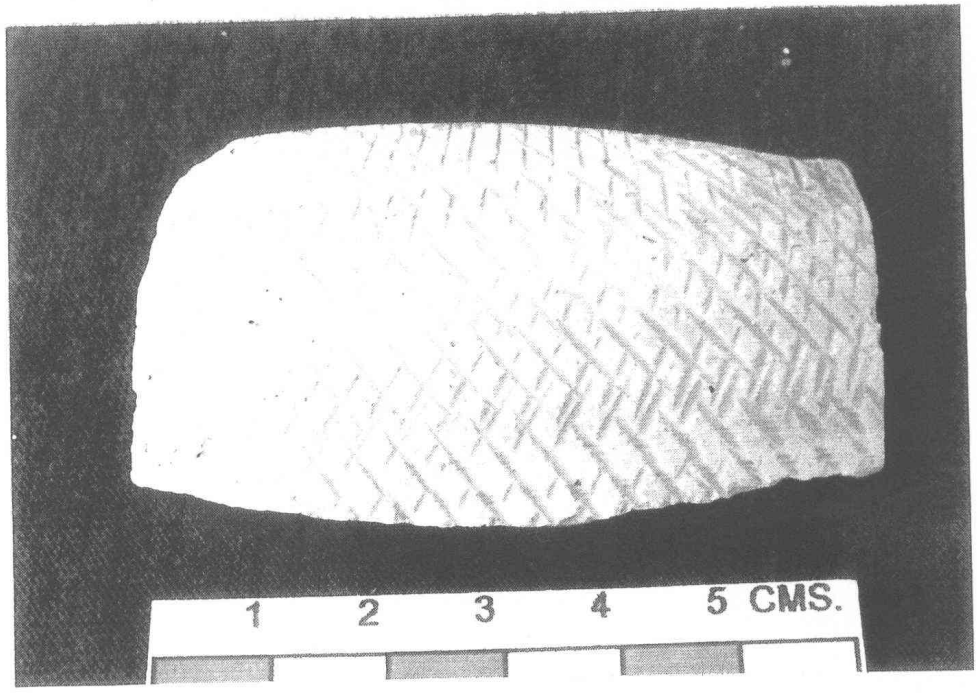
ภาพถ่ายที่ 373 ชิ้นส่วนประติมากรรมดินเผาเนื้อแกร่งเคลือบขาว ประดับลายปัตยกรรม ขุดพบจากหลุมขุดค้นที่ 3(57 ข ') ในระดับ 270-295 cm.dt.

ภาพถ่ายที่ 374 ตัวอย่างเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง แหล่งเตาบ้านบางปูน จากหลุมขุดค้นที่ 3 (57 ข ')

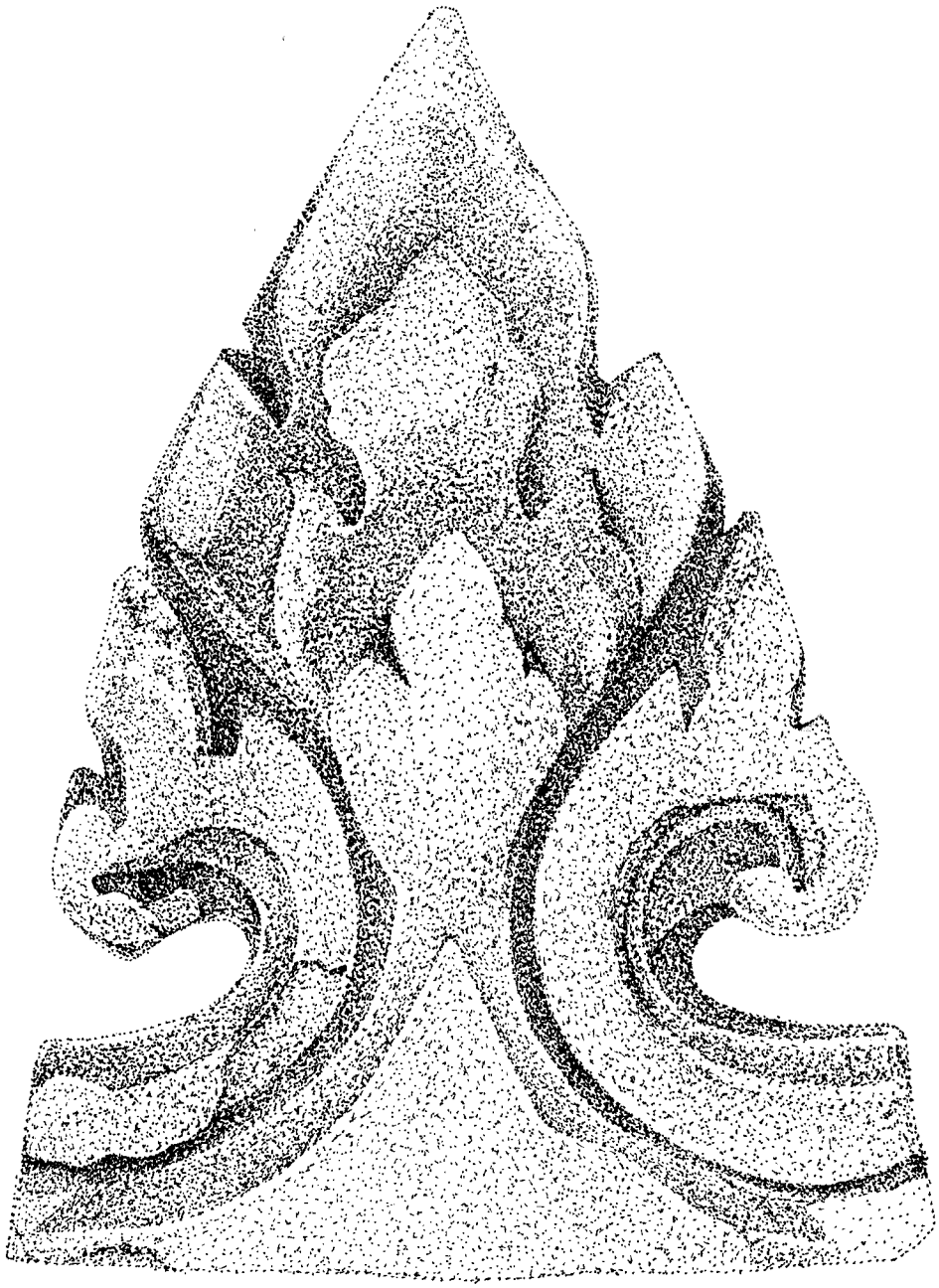

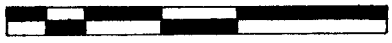
ภาพถ่ายที่ 375 ตัวอย่างเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง แหล่งเตา จ.สุโขทัย จากหลุมขุดค้นที่ 3 (57 ย ') ในระดับ 270-295 cm.dt.

ภาพถ่ายที่ 376 เศษภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา เคลือบน้ำดินสีแดง (Red slip) ขุดพบจากหลุมขุดค้นที่ 3 (57 ย ')ในระดับ 100-120 cm.dt.

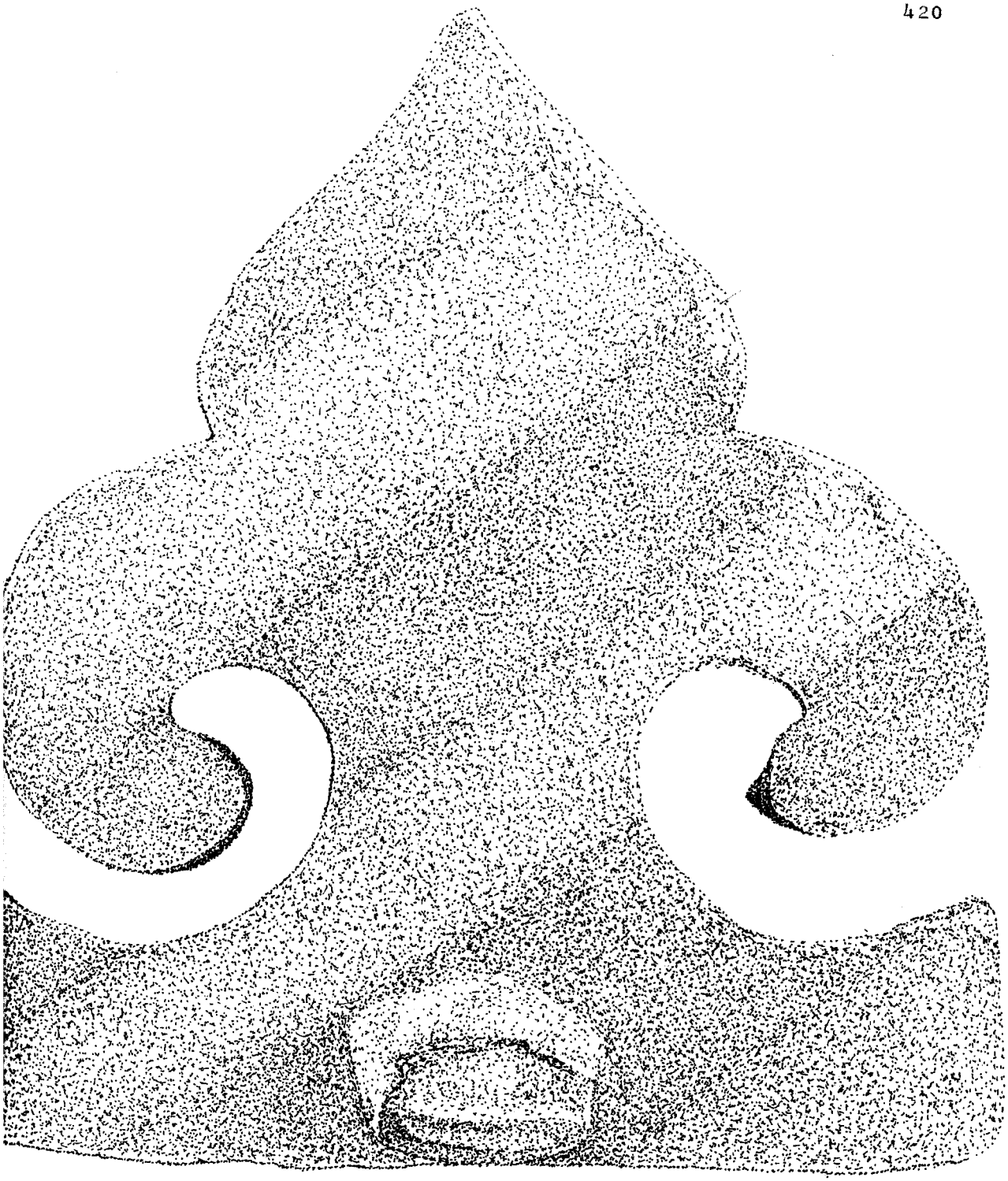
ภาพลายเส้นประกอบงานชุดแต่งกำแพงวังหลวง
ณ พระราชวังโบราณ
ต.ประตูชัย อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา
ปีงบประมาณ 2538

ภาพลายเส้นที่ 1 ตัวอย่างกระจังดินเผา

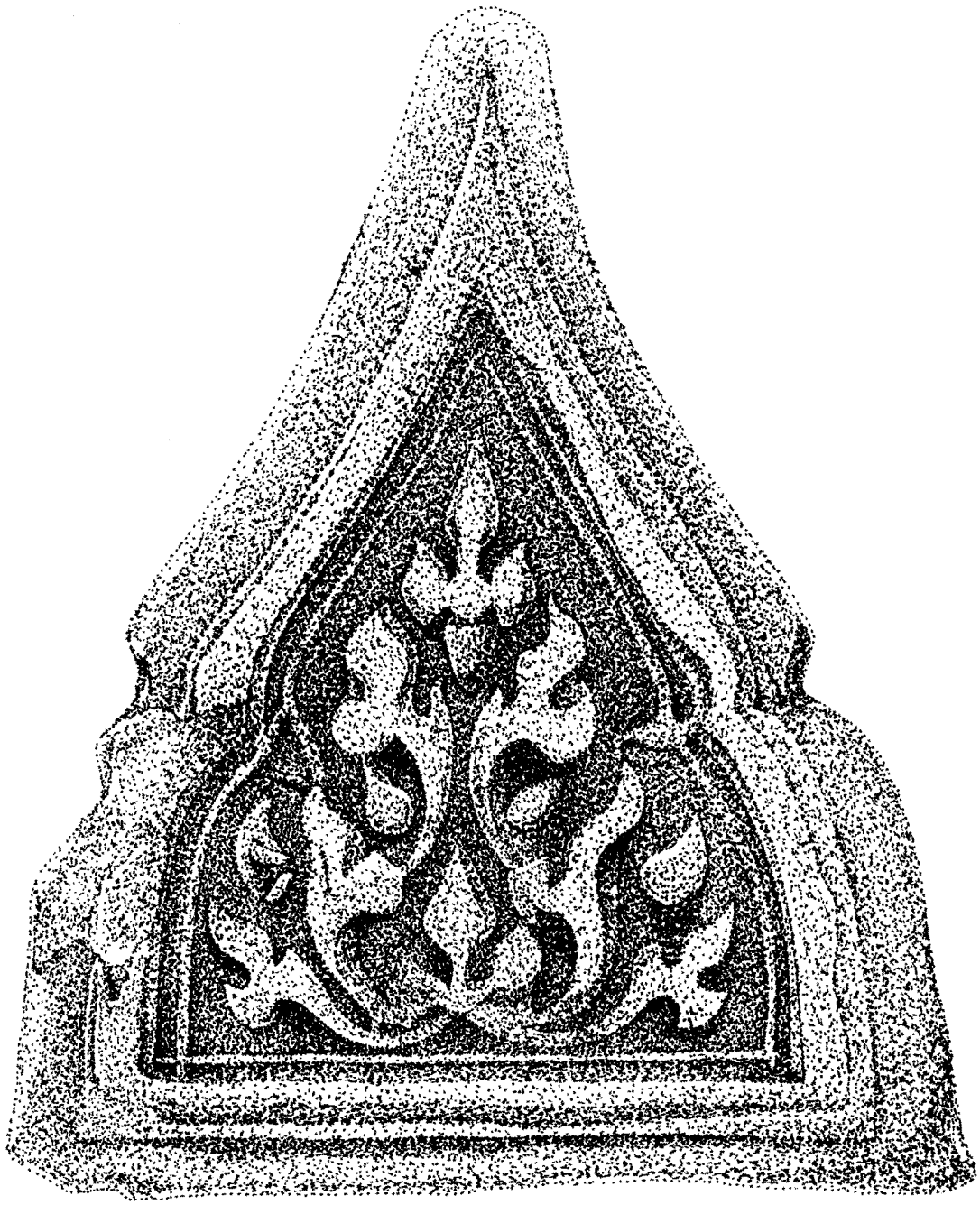
(พบจากหลุม 44ฆ)

5 CM.

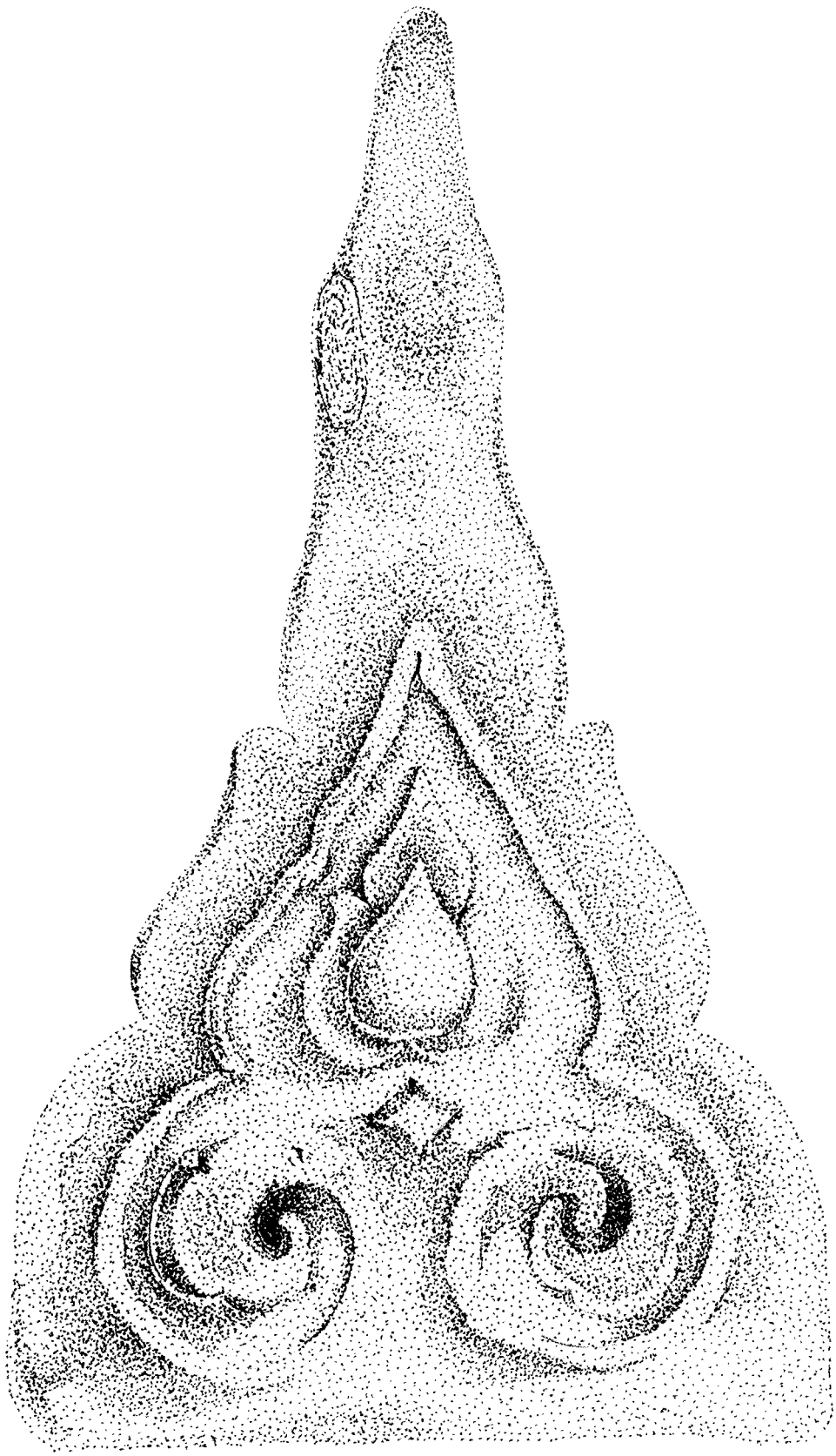
ภาพลายเส้นที่2 ตัวอย่างกระจังดินเผา

(พบจากหลุม 23 ธ)

5 CM.

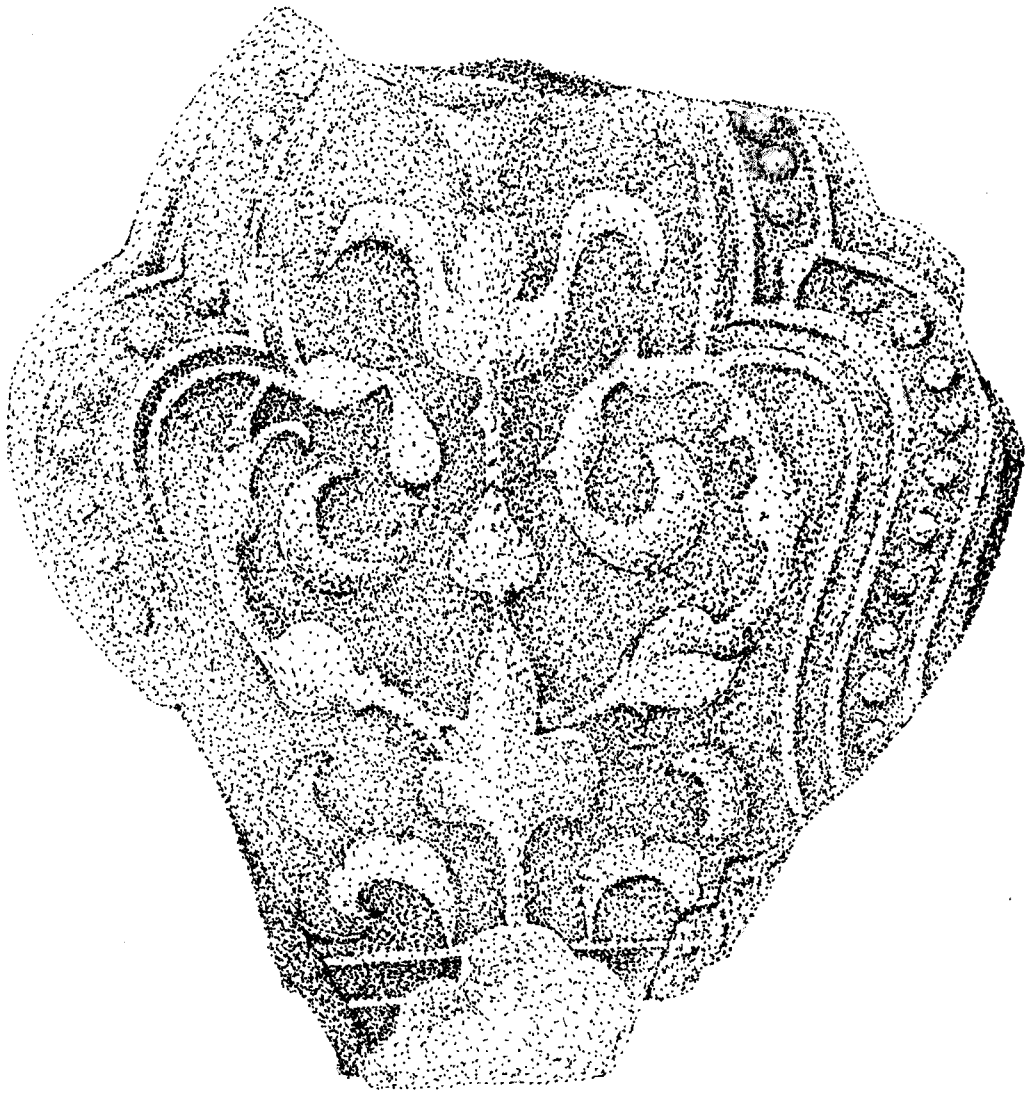
ภาพลายเส้นที่3 ตัวอย่างกระเบื้องเชิงชายลายพันธุ์พฤกษา
(พบจากหลุม 46 ซ)

10 C.M.

ภาพลายเส้นที่ ๖ ตัวอย่างกระเบื้องเชิงชาย

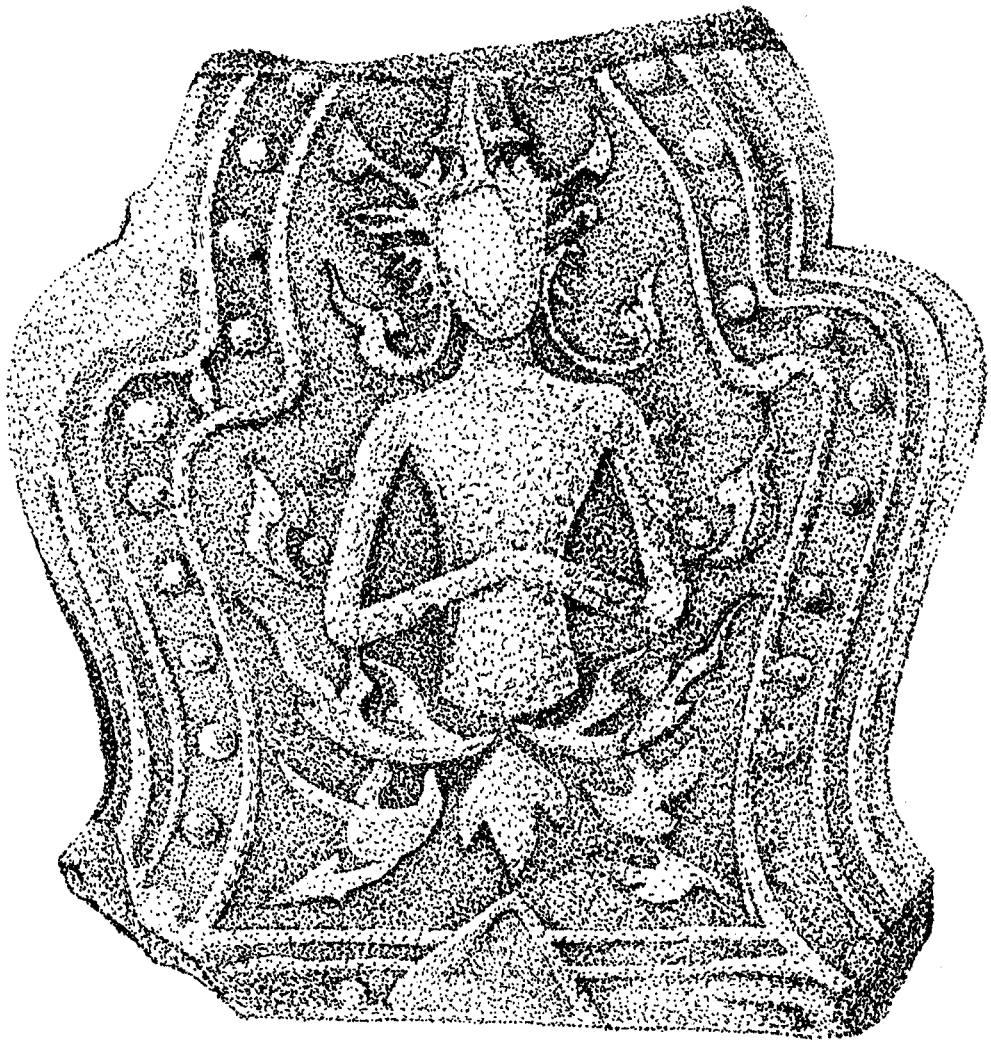
(พบจากหลุม ๖๔ ก)

5 CM.

ภาพลายเส้นที่5 ตัวอย่างกระเบื้องเชิงชายลายพันธุ์พฤกษา

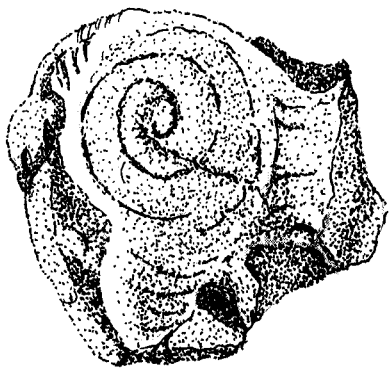
(พบจากหลุม 30 ก)

5 CM.

ภาพลายเส้นที่6 ตัวอย่างกระเบื้องเชิงชายลายเทพพนม

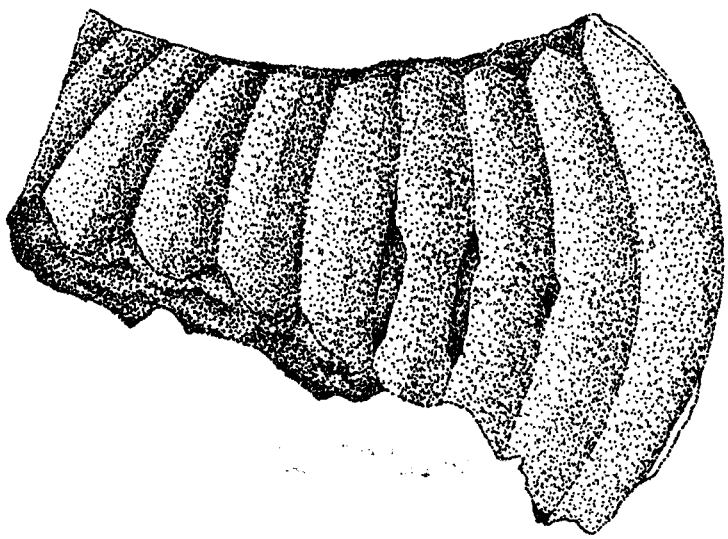
(พบจากหลุม 44 ฌ)

5 C.M.

ภาพลายเส้นที่7 ชิ้นส่วนประติมากรรมสิงห์ดินเผา

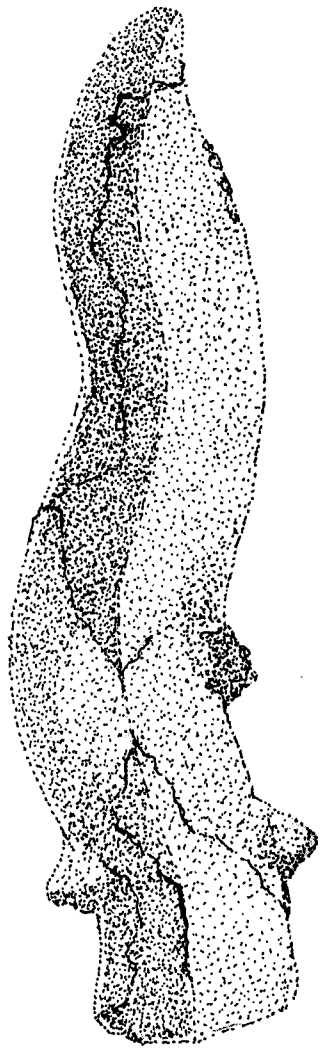
(พบจากหลุม 31 ถ)

5 CM.

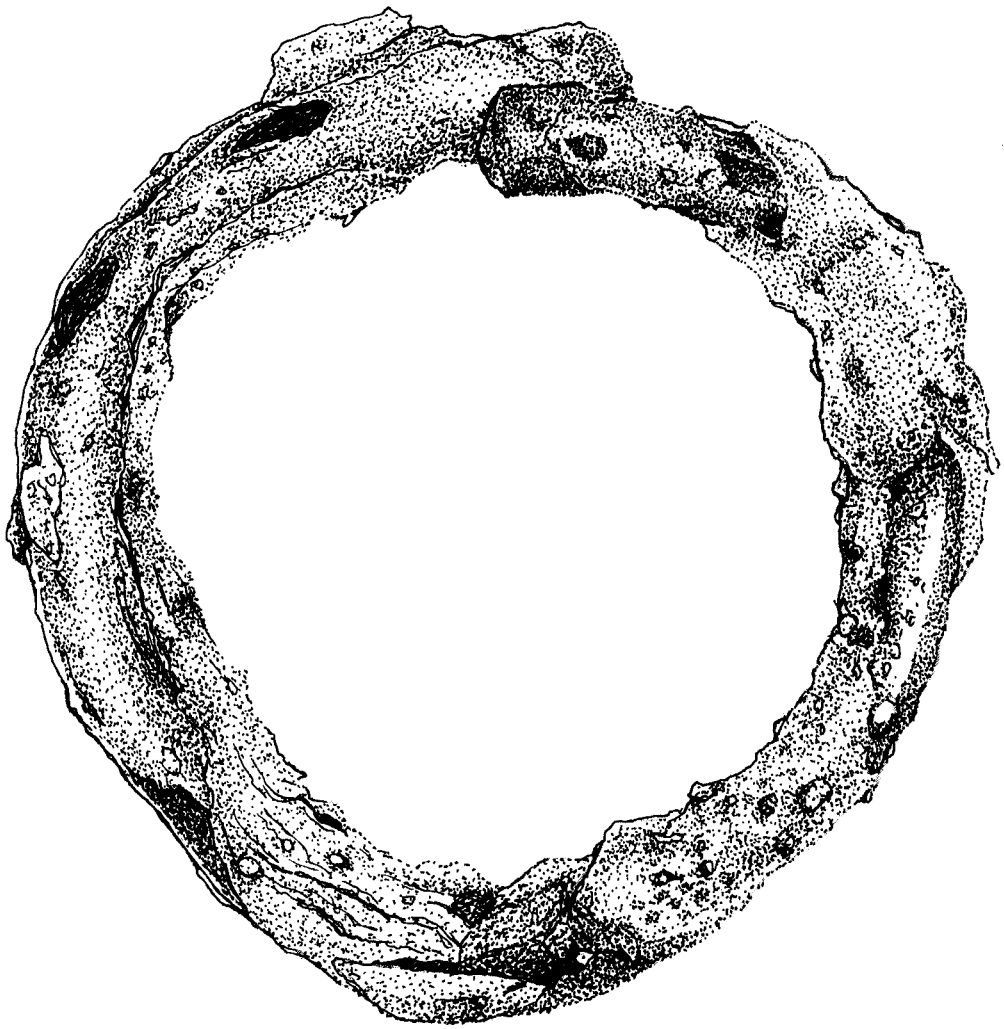
ภาพลายเส้นที่ 8 ชิ้นส่วนปูนปั้นประดับสถาปัตยกรรม

(พบจากหลุม 27 ถ)

1 : 2 C.M.

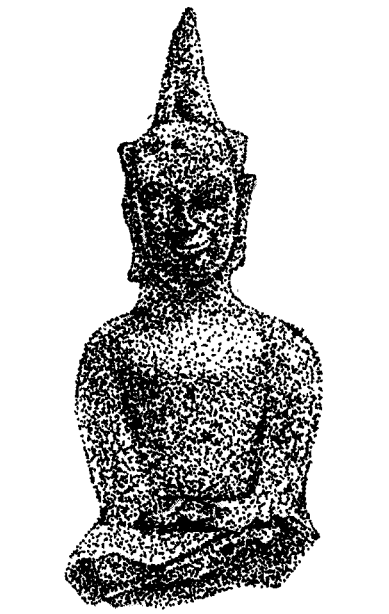
ภาพลายเส้นที่ 9 ชิ้นส่วนนหูล สำริด
(พบจากหลุม 60 ฎ)

10. C.M.

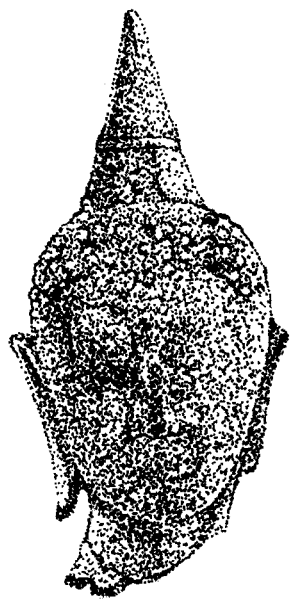
ภาพลายเส้นที่ 10 ห่วงเหล็ก

(พบจากหลุม 59 ซ)

5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 11 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริดปางสมาธิ
(พบจากหลุม 32 ก)

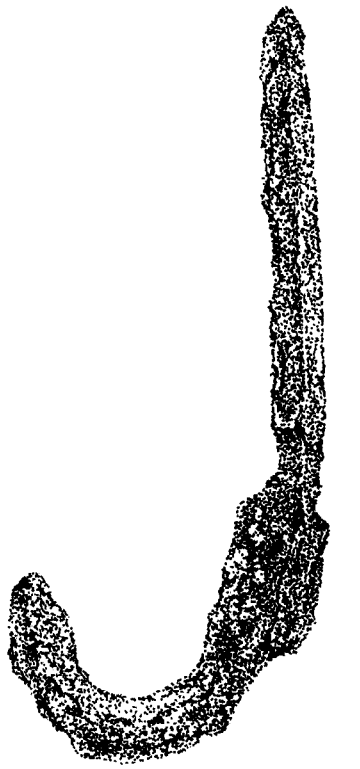
5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 12 เศียรพระพุธรูปสำริด(พบจากหลุม 59 ฌ)

3 CM.

ภาพลายเส้นที่ 13 เศียรพระพุทธรูปสำริด (พบจากหลุม 44 ฌ)

5 CM.

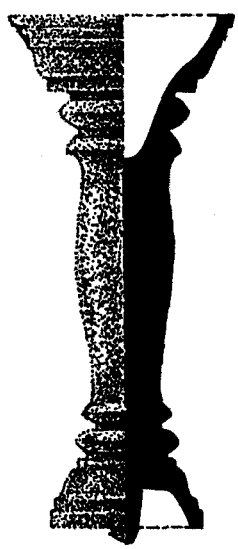
ภาพลายเส้นที่14 ชิ้นส่วนแท่งโลหะรูปทรงคล้ายเบ็ด

(พบจากหลุม 24 ท)

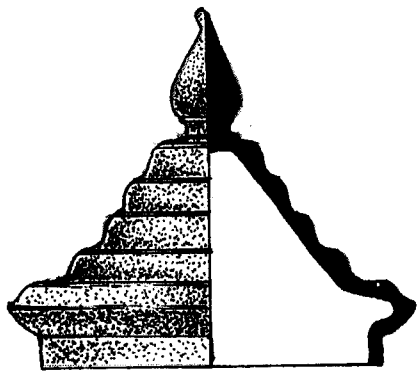
5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 15 เหล็กปักปูน
(พบจากหลุม 45 ค)

5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 16 เชิงเทียนสำริด (พบจากหลุม 60 ค')

5 C.M.

ภาพลายเส้นที่ 17 ภาชนะทรงโกศสำริด

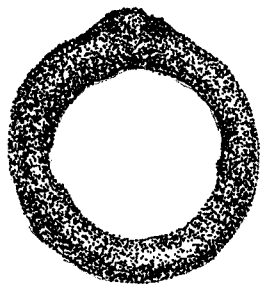
(พบจากหลุม 4 ฆ)

5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 18 ตะกรุด

(พบจากหลุม 43 ฆ)

5 CM.

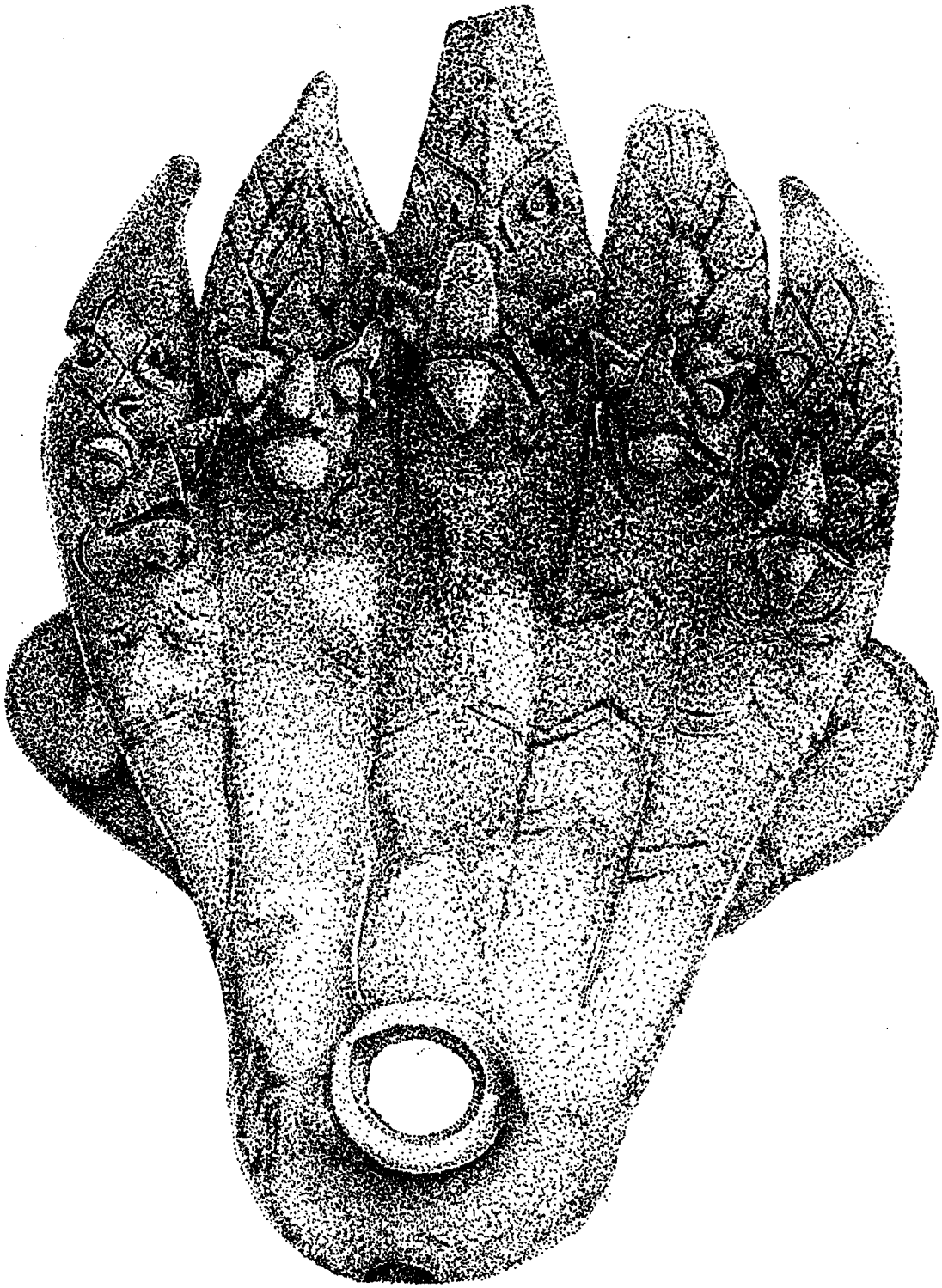
ภาพลายเส้นที่ 19 ห่วงสำริด

(พบจากหลุม 43 ค)

5 CM.

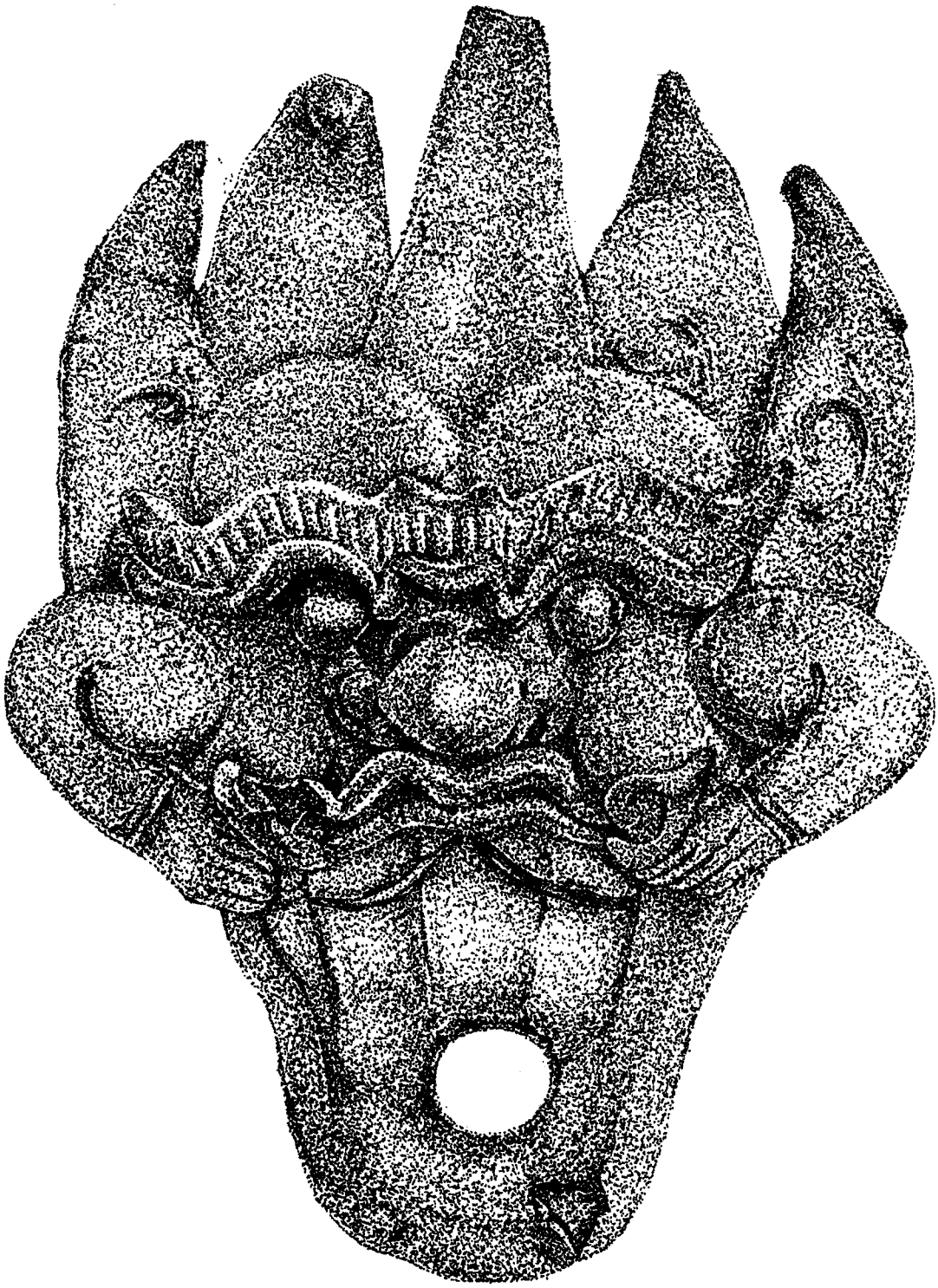
ภาพลายเส้นที่ 22 แหวนสำริด (พบจากหลุม 59 ค)

5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 20 ชิ้นส่วนนาคห้าเศียรสำริด

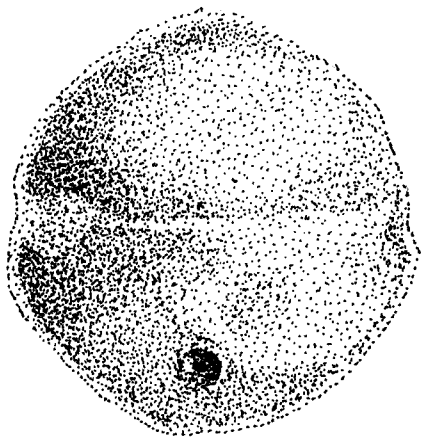
(พบจากกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออกหลุม 59 ป')

5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 21 ชิ้นส่วนนาคห้าเศียรสำริด

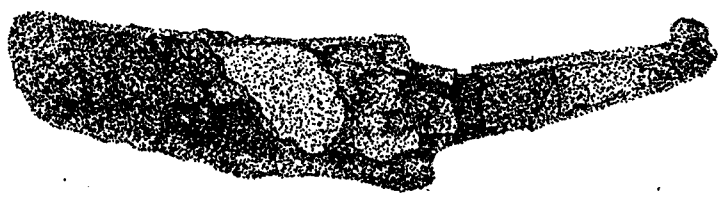
(พบจากกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันออกหลุม 59 ป*)

5 C.M.

ภาพลายเส้นที่ 23 ลูกกระสุนดินเผา

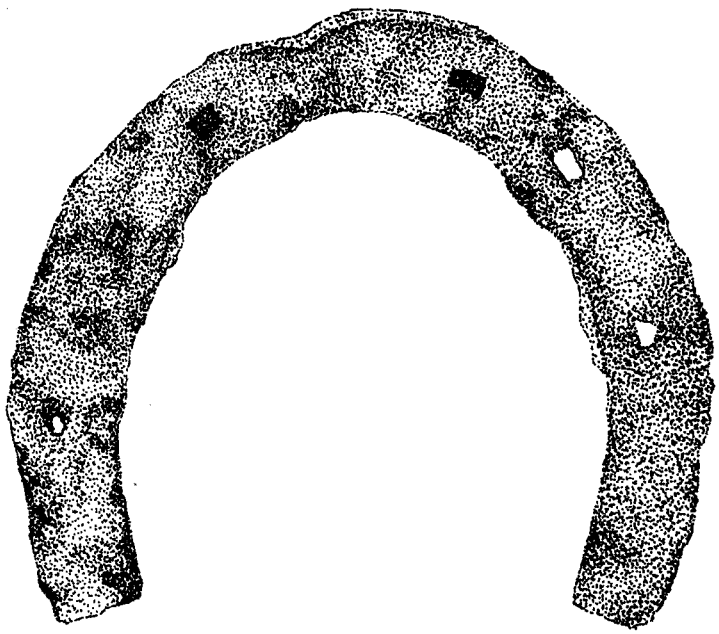
(พบจากหลุม 25 ถ)

5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 24 ชิ้นส่วนมีดเหล็ก

(พบจากหลุม 47 ต)

5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 25 เหล็กเกือกม้า

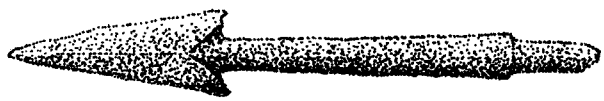
(พบจากหลุม 25ผ)

5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 26 เหล็กเกือกม้า

(พบจากหลุม 59 ฆ)

ภาพลายเส้นที่ 27 หัวลูกศรกระดูก

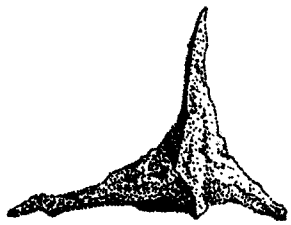
(พบจากหลุม 23 ป)

ภาพลายเส้นที่ 28 หัวลูกศรกระดูก (งาช้าง)

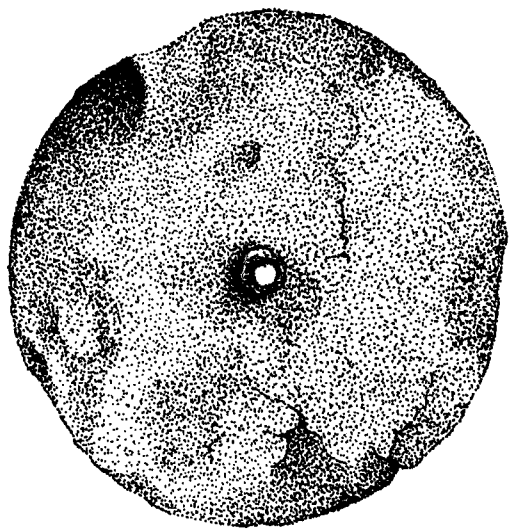
(พบจากหลุม 46 ด)

5 CM.

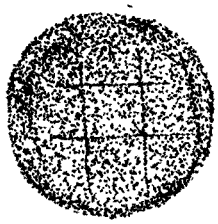
ภาพลายเส้นที่ 29 ขวากเหล็ก

(พบจากหลุม 26 ก)

5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 30 แผ่นตะกั่วทรงกลมแบน เจาะรูตรงกลาง(พบจากหลุม 24 ท)

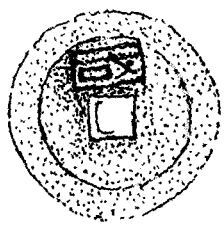

5CM.

ภาพลายเส้นที่ 31 แผ่นตะกั่วทรงกลมแบน

(พบจากหลุม 60 จ)

3 C.M.

3 CM.

ภาพลายเส้นที่ 32 เหรียญอีแป๊ะจีน

(พบจากหลุม 59 ป, 23 ธ)

5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 33 ที่ประทับตราดินเผา

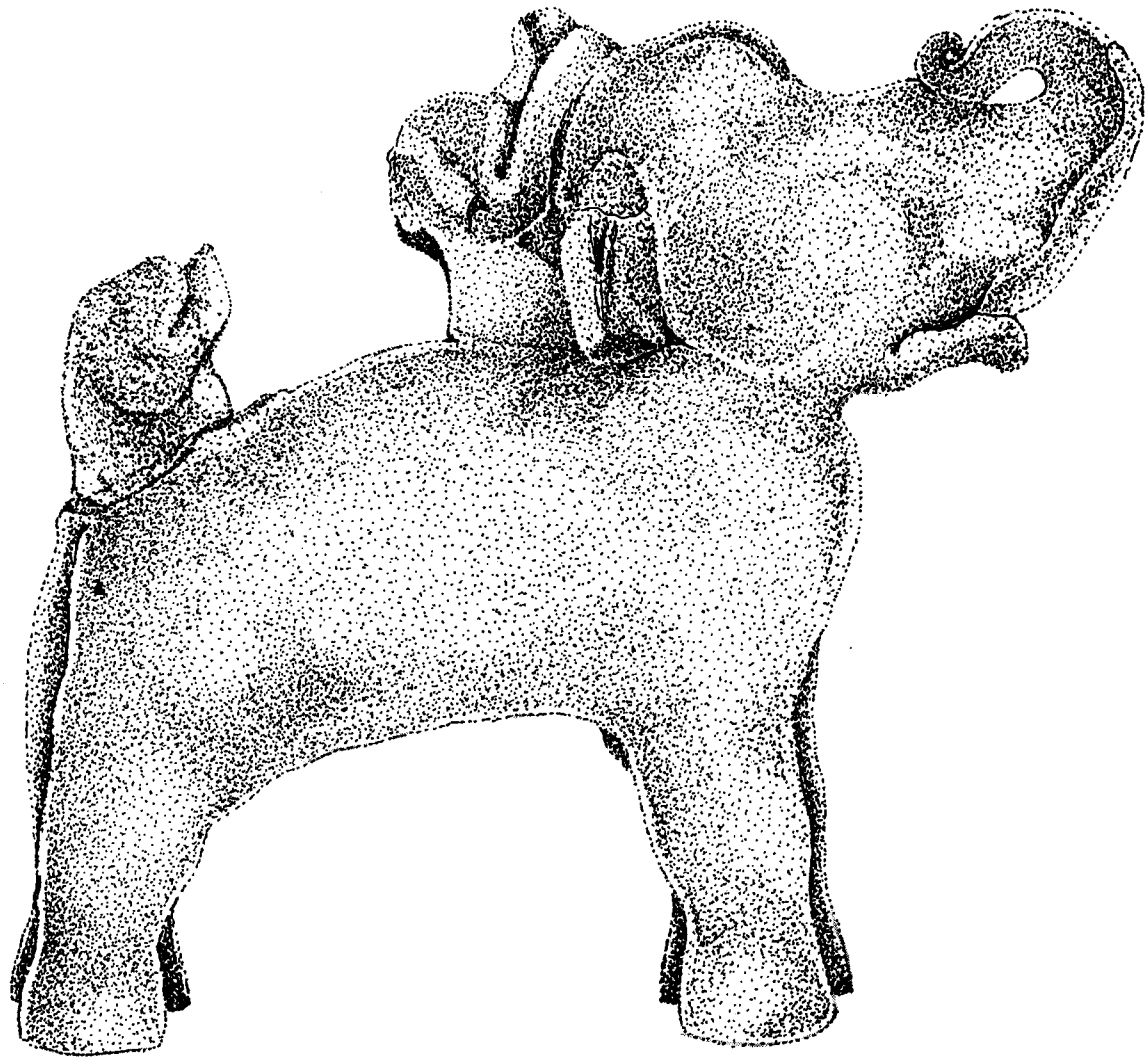
(พบจากหลุม 47 ธ)

ภาพลายเส้นที่ 34 เหรียญโลหะ

(พบจากหลุม 47 ค)

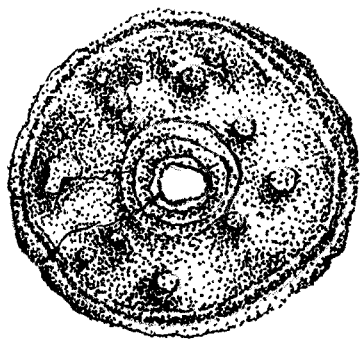
3 C.M.

10 C.M.

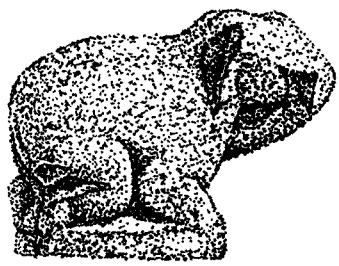
ภาพลายเส้นที่ 36 ชิ้นส่วนตุ๊กตาช้างดินเผามีคนขี่

(พบจากหลุม 46 ฆ)

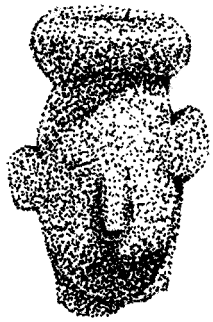
5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 35 เหรียญโลหะ
(พบจากหลุม 46 ธ)

5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 37 ตุ๊กตาช้างดินเผา (พบจากหลุม 47 น)

3 CM.

ภาพลายเส้นที่ 38 ชิ้นส่วนตุ๊กตาเสียกบาลดินเผา

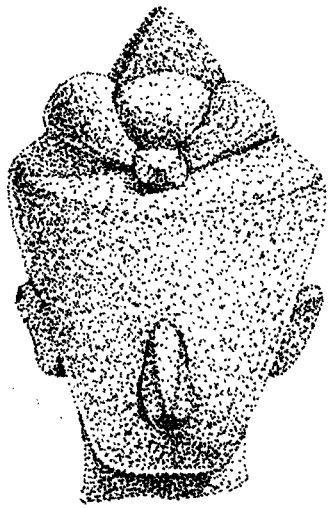
(พบจากหลุม 31 ล)

3 CM.

ภาพลายเส้นที่ 39 ชิ้นส่วนตุ๊กตาเสียกบาลดินเผา

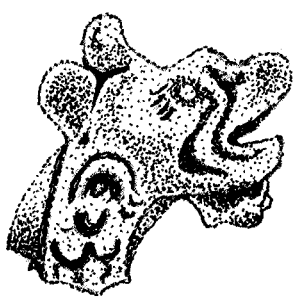
(พบจากหลุม 59 ส)

5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 40 ชิ้นส่วนตุ๊กตาเสียกบาลดินเผา
(พบจากหลุม 59 ธ)

ภาพลายเส้นที่ 41 ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปหัวมังกร

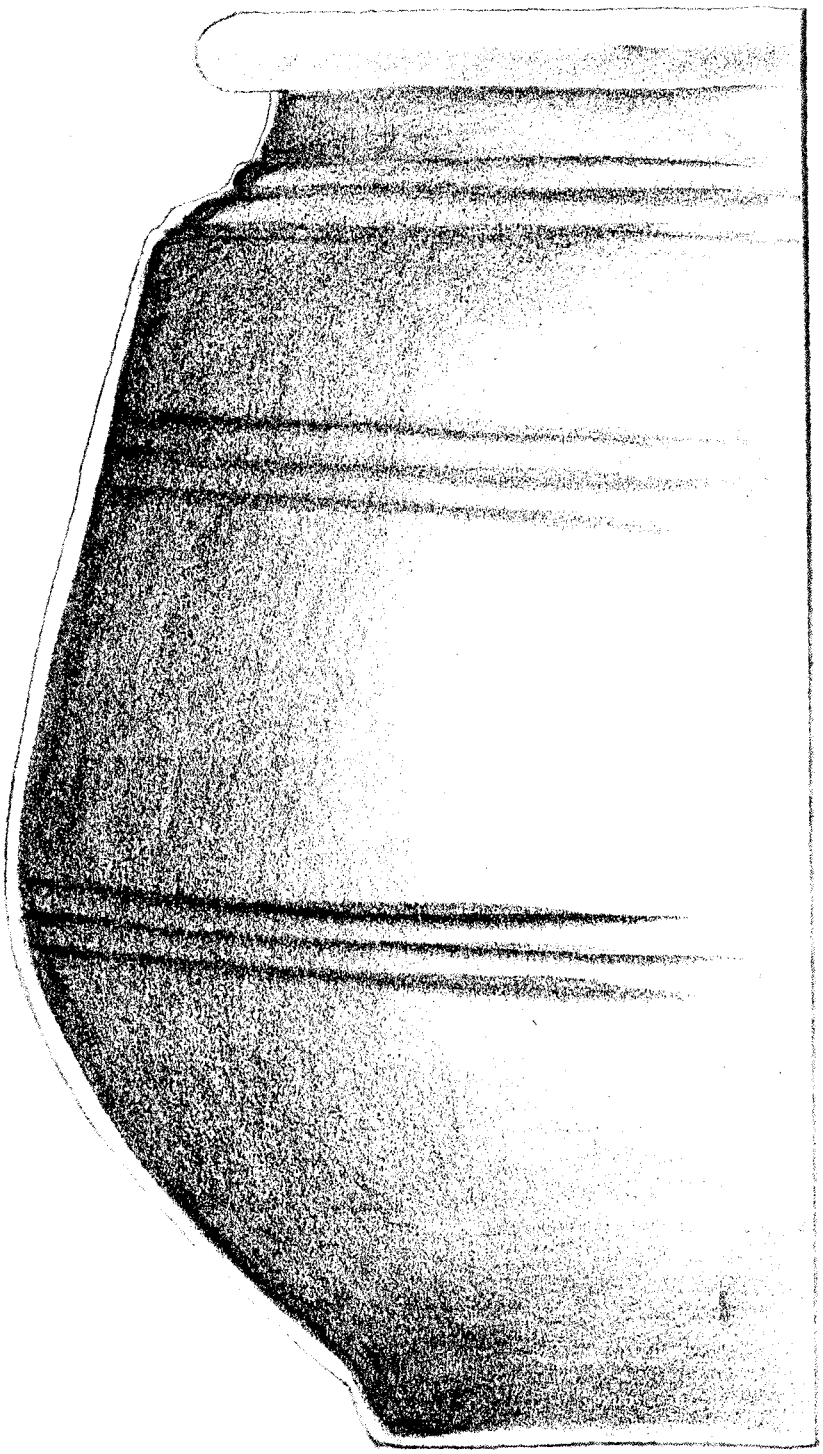
3 C.M.

5 CM.

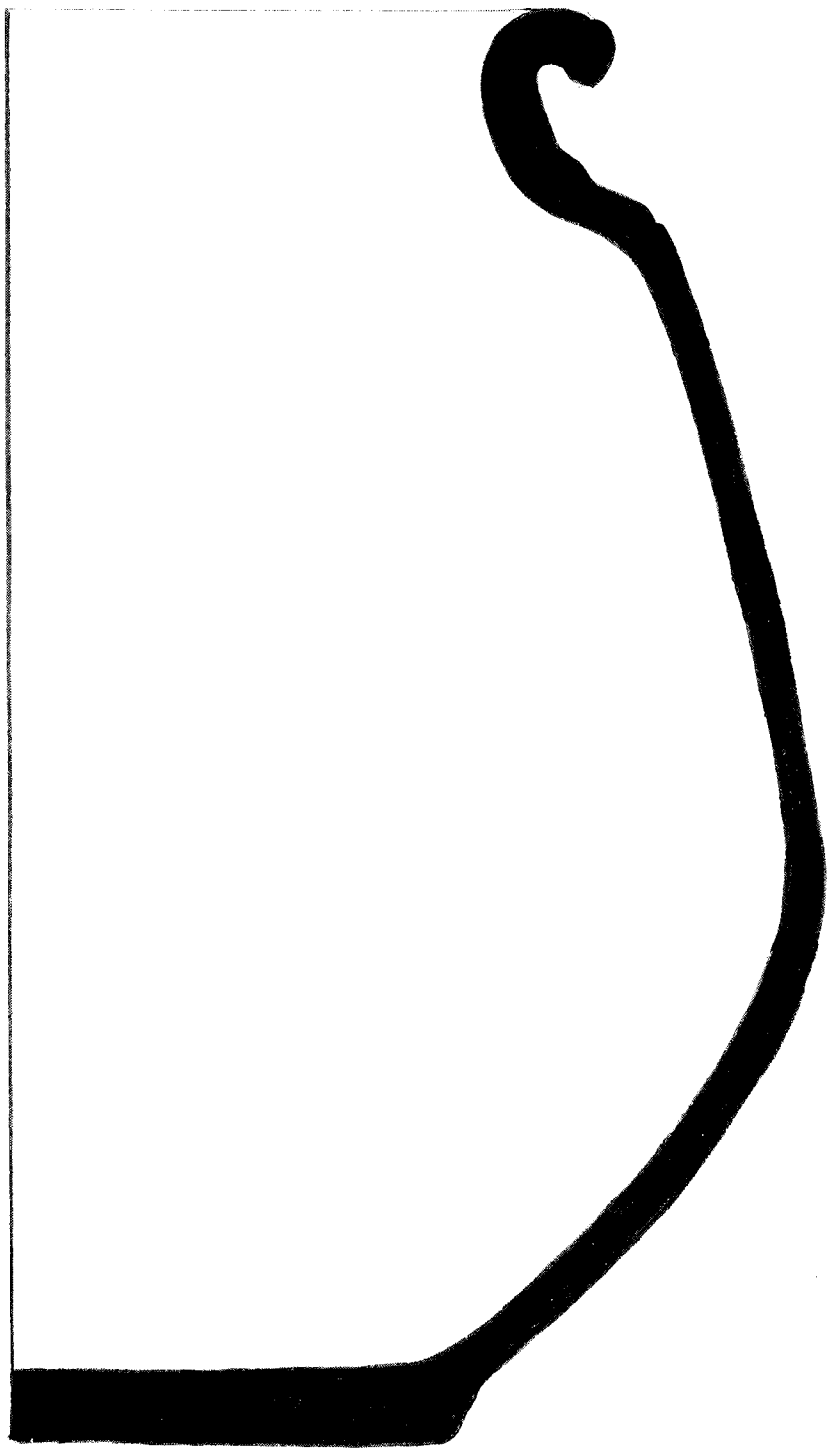
ภาพลายเส้นที่ 42 สิงห์โตจีนลายคราม

(พบบนผิวดินหลุม 59 ซ)

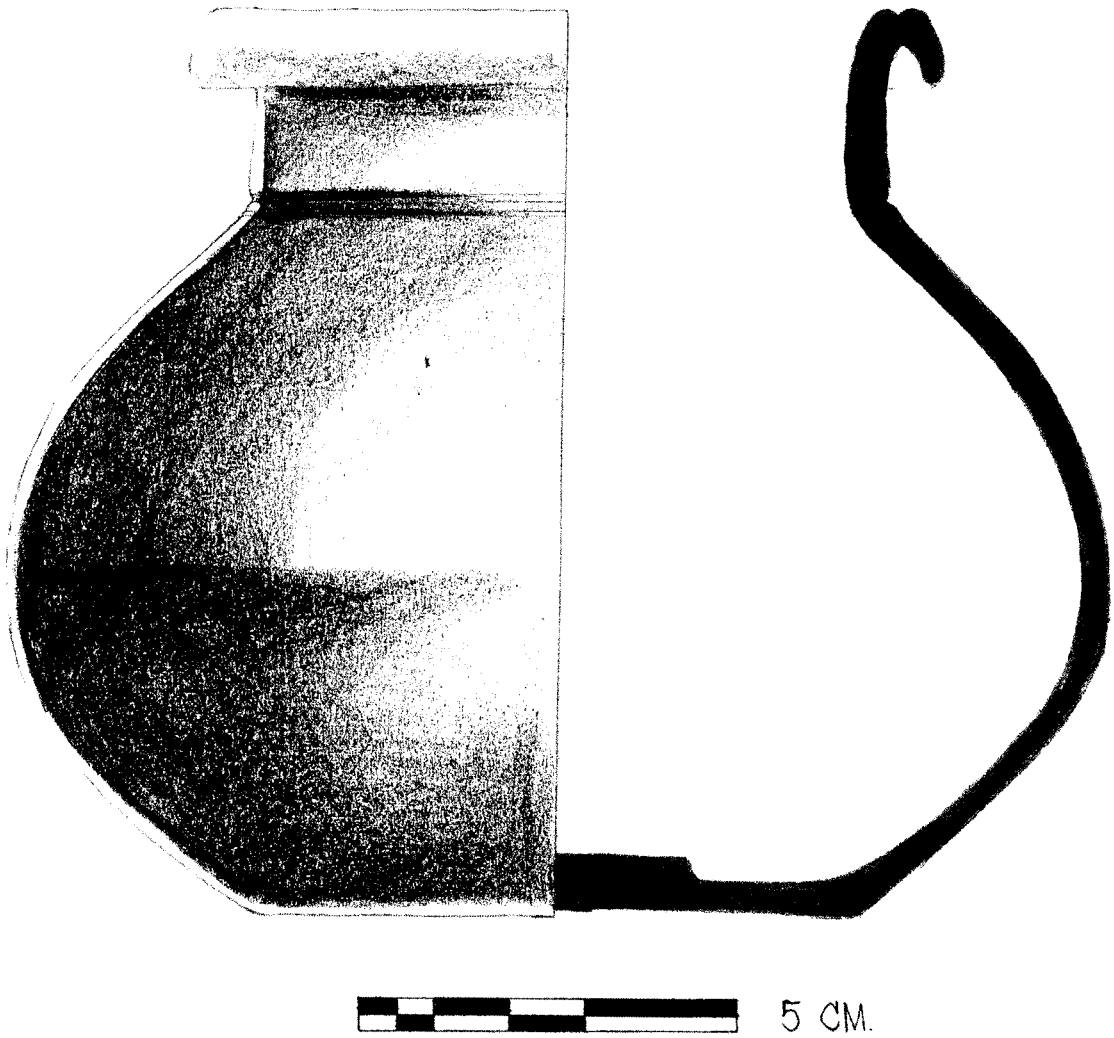
5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 43 ไหเนื้อแกร่ง จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จ.สิงห์บุรี
(พบจากกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันตกหลุม 59 ฯ)

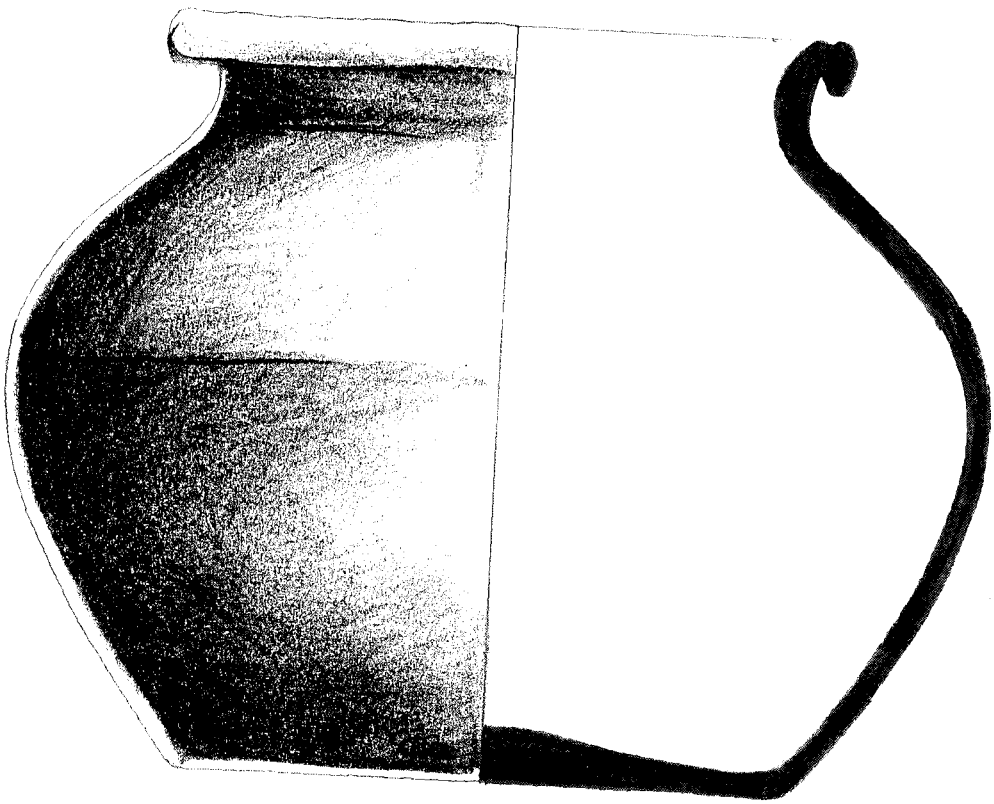

5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 44 ภาพด้านตัดไหเนื้อแกร่งจากเตาแม่น้ำน้อย จ.สิงห์บุรี
(พบจากหลุม 50 ฑ)

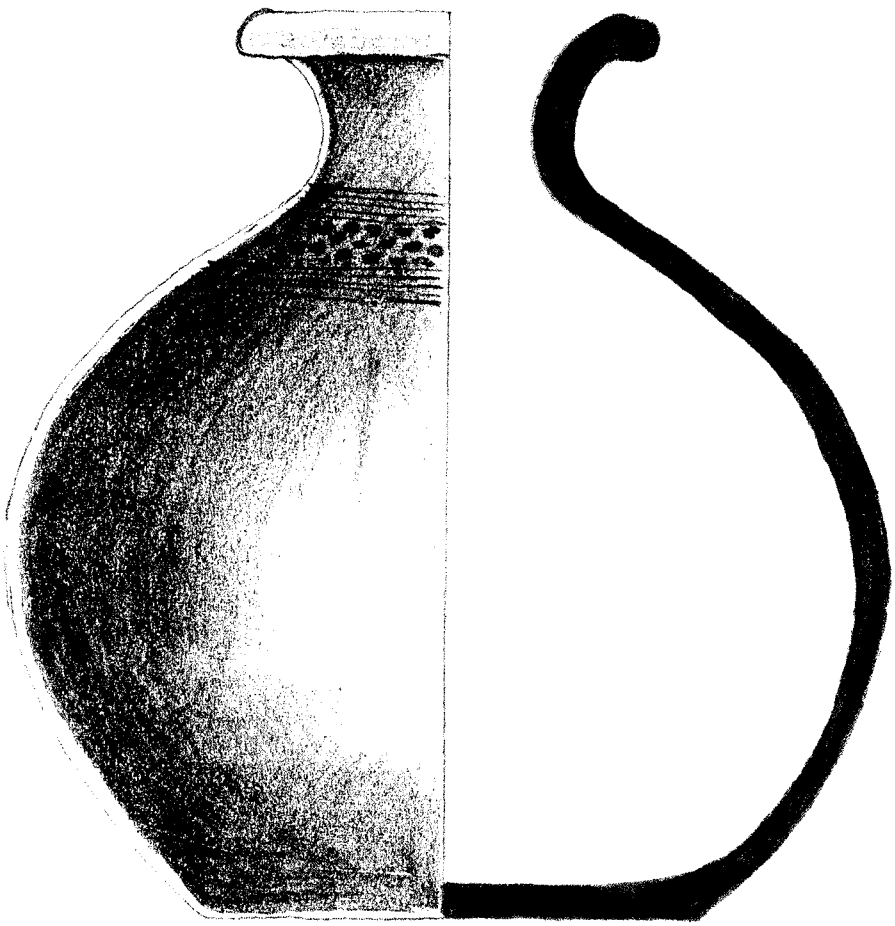

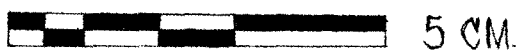
ภาพลายเส้นที่ 45 ไหเนื้อแกร่ง สีน้ำตาลแกมดำ ไม่เคลือบ
(พบจากหลุม /52' ด)

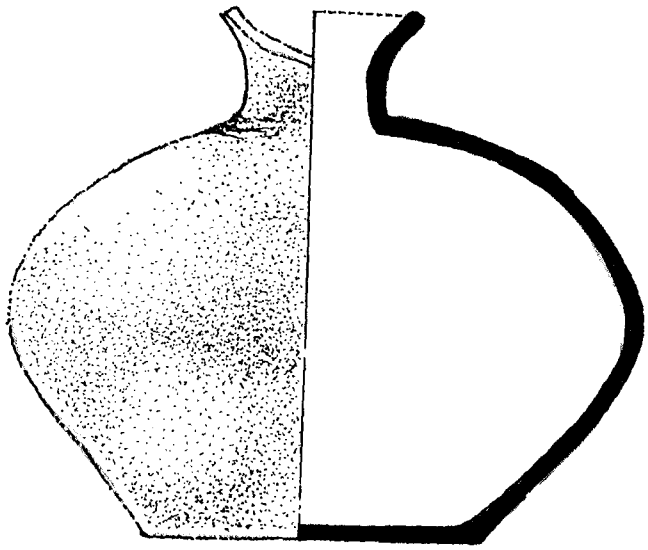
5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 46 ไหเนื้อแกร่ง สีน้ำตาลเข้ม ไม่เคลือบ
(พบจากหลุม 52 ฺ ฌ)

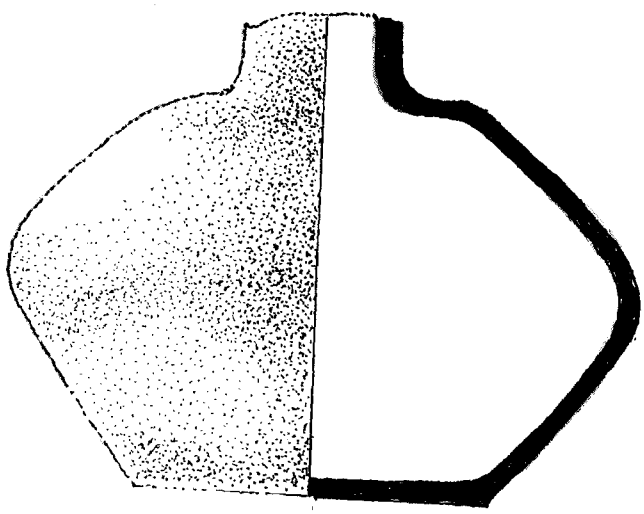
ภาพลายเส้นที่ 47 กระปุกดินเผา เนื้อแกร่ง สีน้ำตาลแกมดำ ไม่เคลือบ
(พบจากหลุม 49 ฆ)

5 C.M.

ภาพลายเส้นที่ 48 กระปุกดินเผาขนาดเล็ก

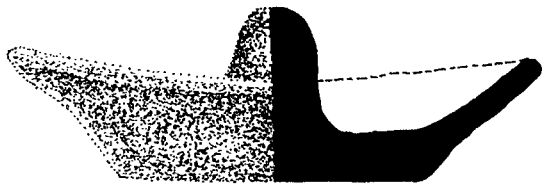
(พบจากหลุม 46 ข)

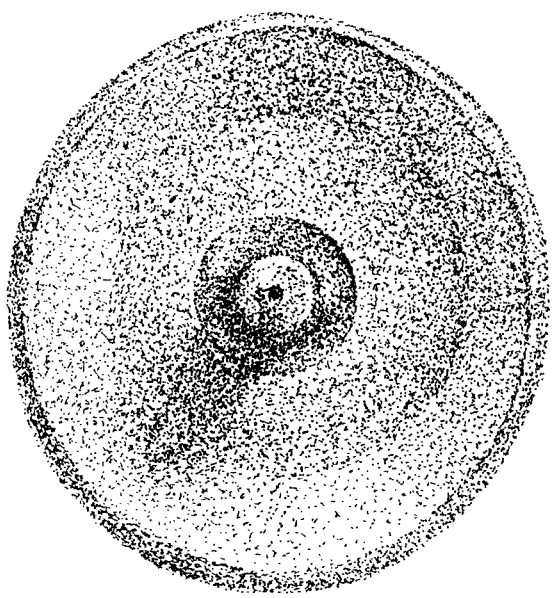
5 C.M.

ภาพลายเส้นที่ 49 กระปุกดินเผาขนาดเล็ก

(พบจากหลุม 42 ค)

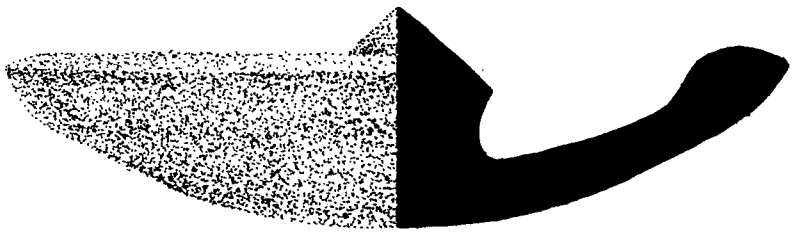

5 CM.

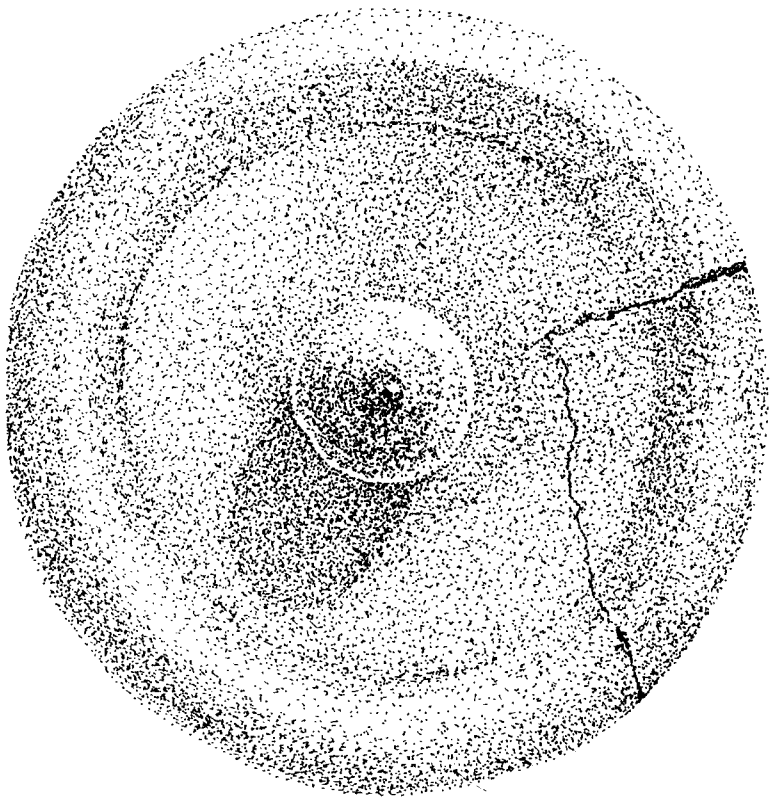

5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 50 ฝาภาชนะดินเผาแบบหงาย
(หมวกกลุม 59 ธ')

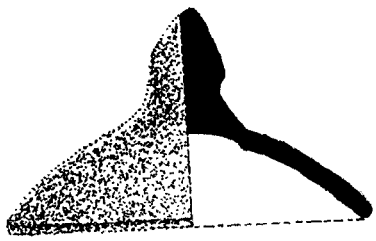
5 CM.

5 CM.

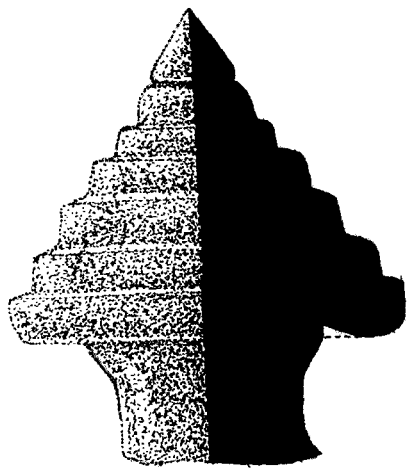
ภาพลายเส้นที่ 51 ฝาภาชนะดินเผาแบบหงาย

(พบจากหลุม 24 ท)

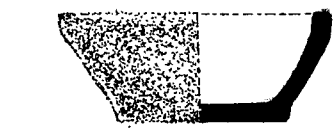
5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 52 ฝาภาชนะดินเผาแบบคว่ำขนาดเล็ก
(พบจากหลุม 60 ฝ)

5 CM.

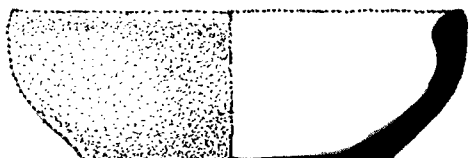
ภาพลายเส้นที่ 53 จุกหัวเม็ดดินเผา
(พบจากหลุม 4 ฝ)

5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 54 ตะคันดินเผา

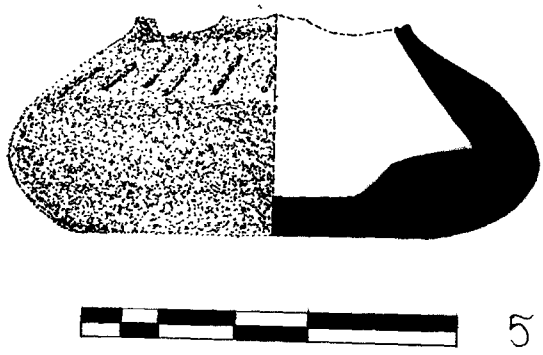
(พบจากหลุม 24 ท)

5 C.M.

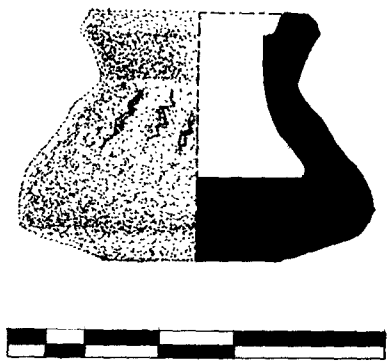
ภาพลายเส้นที่ 55 ตะคันดินเผา

(พบจากหลุม 37 อ)

5 CM.

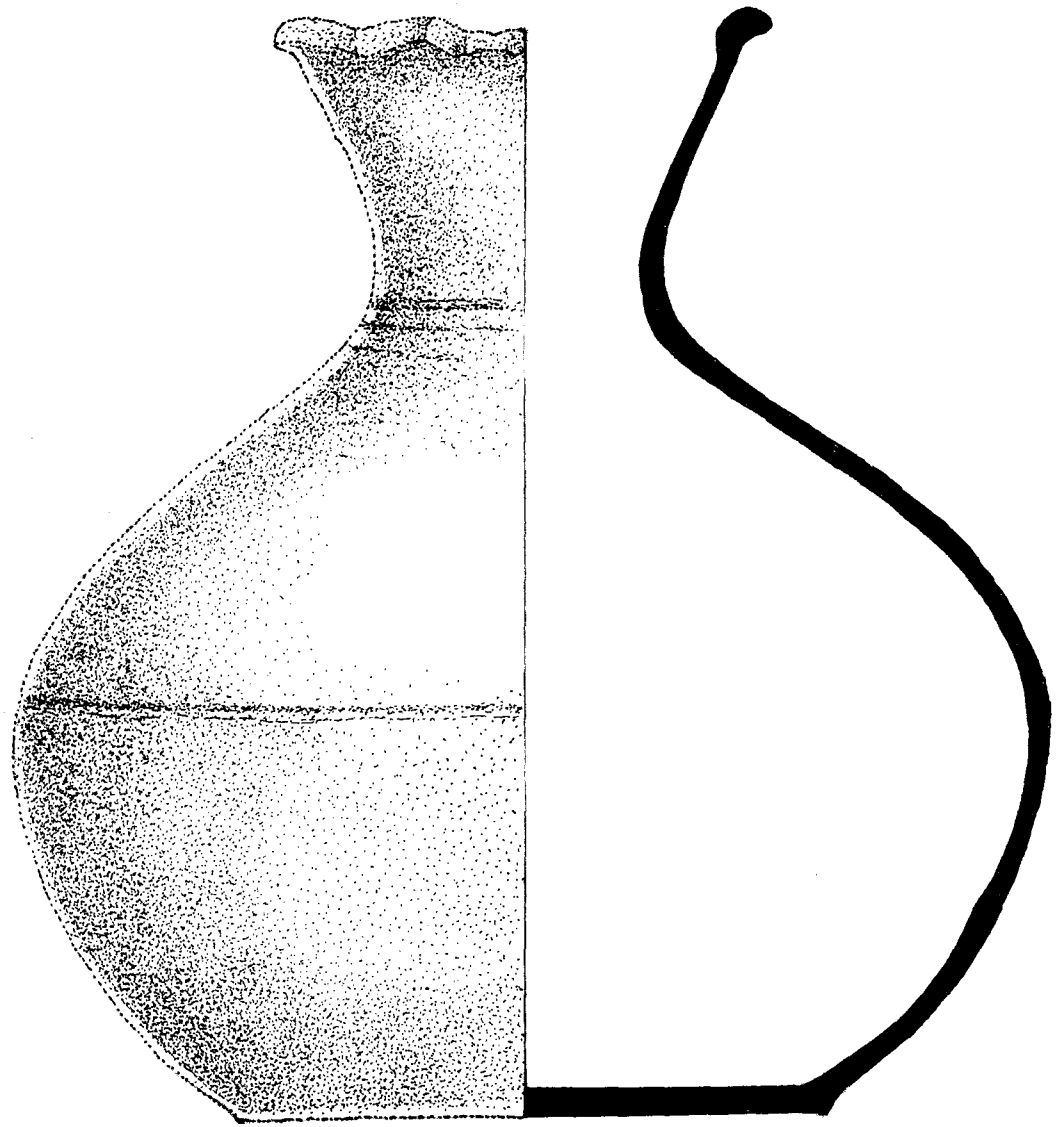
ภาพลายเส้นที่ 56 หม้อดินเผาทรงกลมขนาดเล็ก
(พบจากหลุม 60 ฆ)

5 CM.

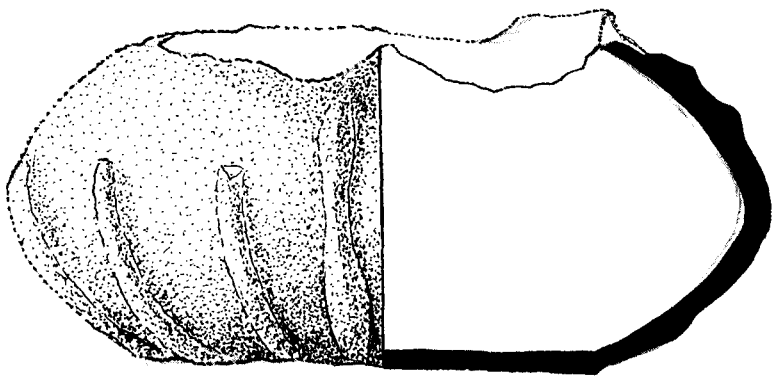
ภาพลายเส้นที่ 57 กระปุกดินเผา
(พบจากหลุม 59 จ)

ภาพลายเส้นที่ 58 คณฑีกลีบมะเฟือง เนื้อดินเผาธรรมดา (พบจากหลุม 49 ท)

10 C.M.

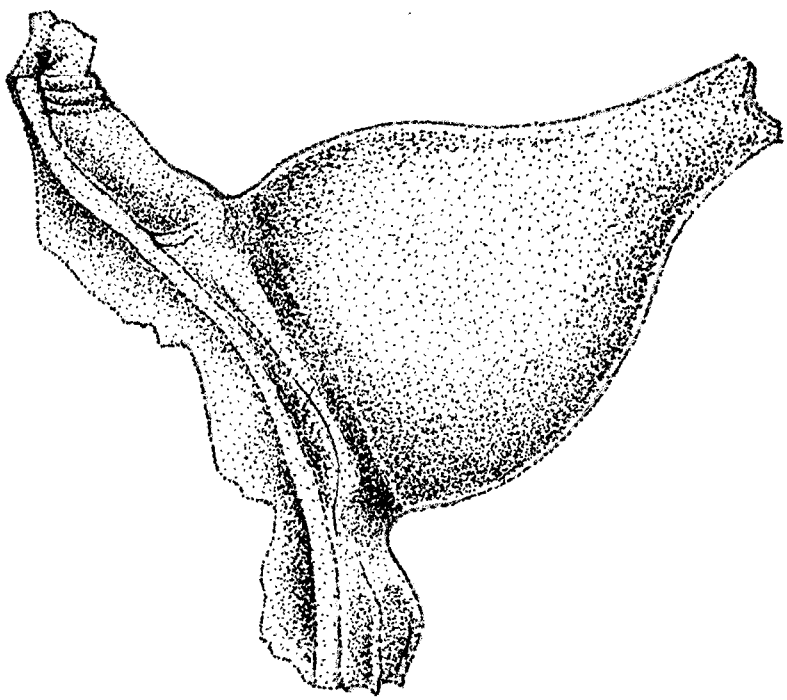
ภาพลายเส้นที่ 59 ถระปุกดินเผา เนื้อดินธรรมดา (พบจากหลุม 7 ป)

5 C.M.

ภาพลายเส้นที่ 60 ชิ้นส่วนภาชีดินเผาลายกลีบมะเฟือง เนื้อดินธรรมดา

(พบจากหลุม 27 ต)

8 C.M.

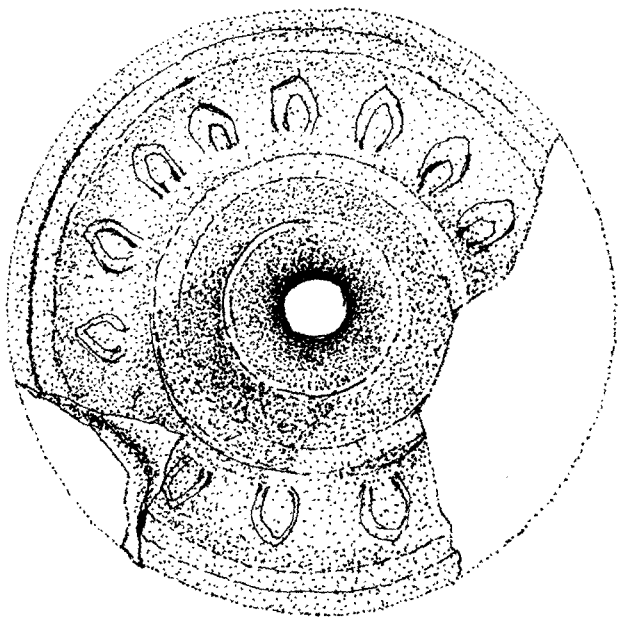
ภาพลายเส้นที่ 61 หวยภาชนะดินเผาประเภทคณฑี

(พบจากหลุม 27 ก)

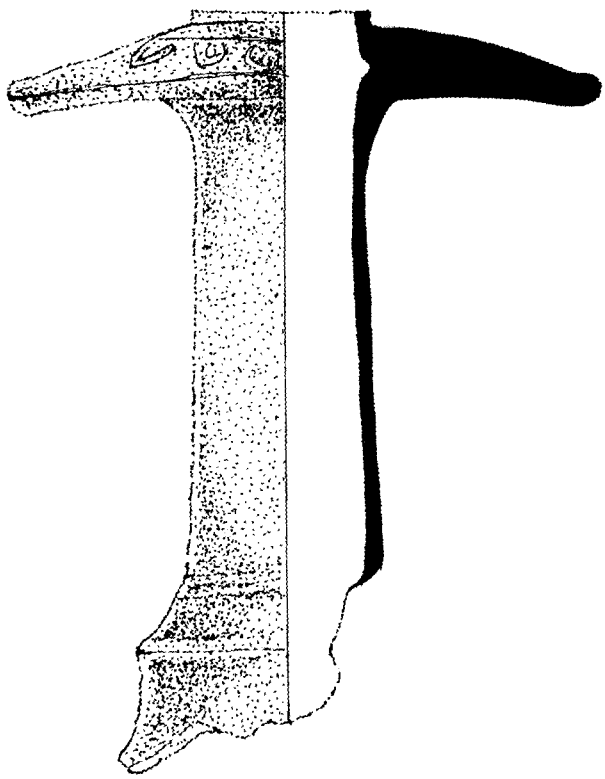

ภาพลายเส้นที่ 62 จานดินเผา เนื้อดินธรรมดา
(พบจากหลุม 59 ธ)

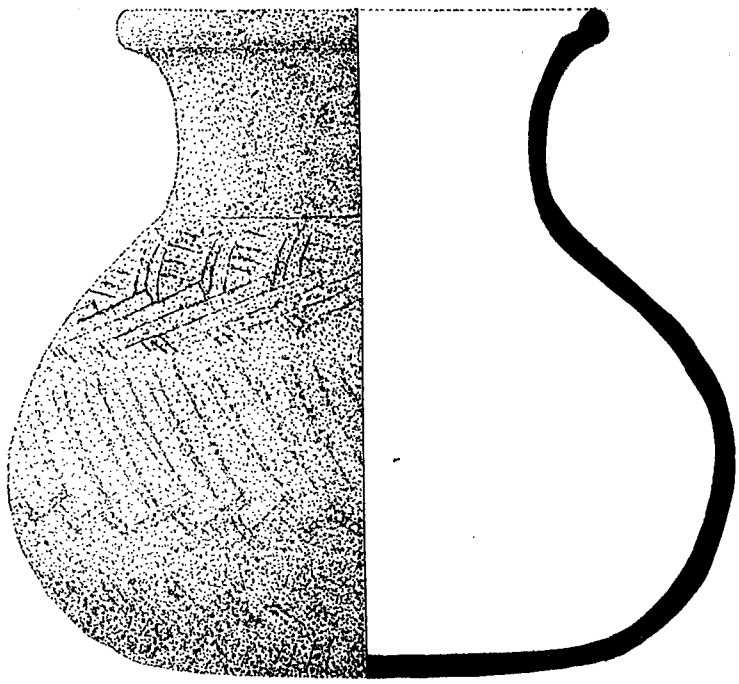
5 C.M.

5 C.M.

ภาพลายเส้นที่ 63 ชิ้นส่วนภาชนะดินเผา (คณโฑ)

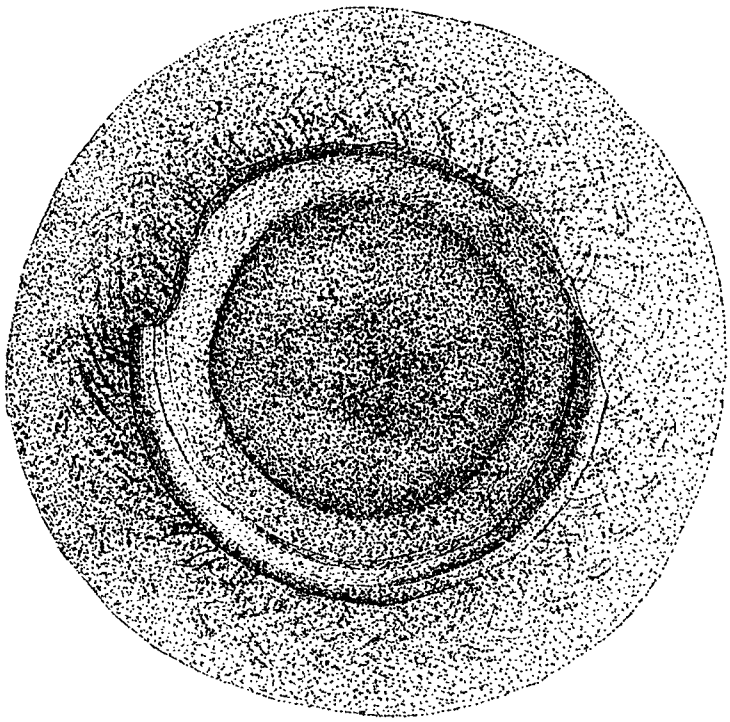
(พบจากหลุม 26 ก)

SCALE 1:2 CM.

ภาพลายเส้นที่ 64 หม้อทะนนทรงลูกตาล

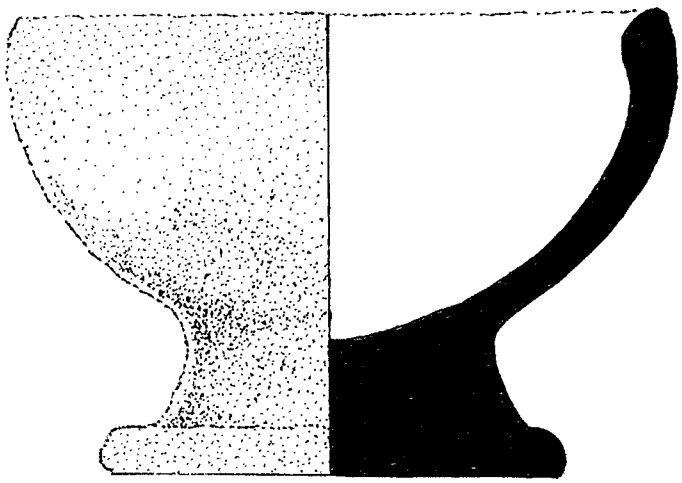
(พบจากหลุม 31 ถ)

SCALE 1:2 CM.

ภาพลายเส้นที่ 65 หม้อทะนนทรงลูกตาล

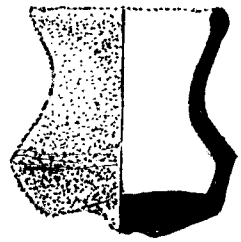
(พบจากหลุม 31 ถ)

8 C.M.

ภาพลายเส้นที่ 66 ครกดินเผา เนื้อดินธรรมดา

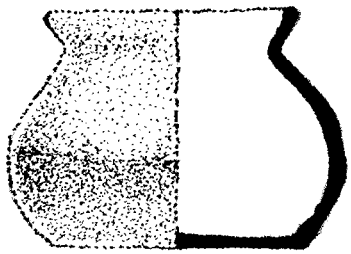
(พบจากหลุม 31 ถ)

3 C.M.

ภาพลายเส้นที่ 67 กระปุกดินเผา

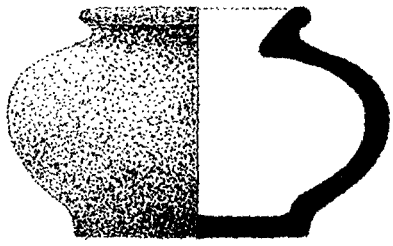
(พบจากหลุม 37 ต)

5 C.M.

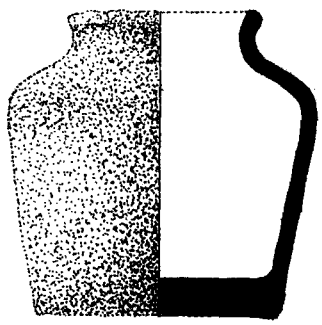
ภาพลายเส้นที่ 68 หม้อถุงเงิน

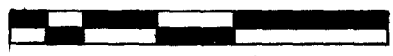
(พบจากหลุม 27 ถ)

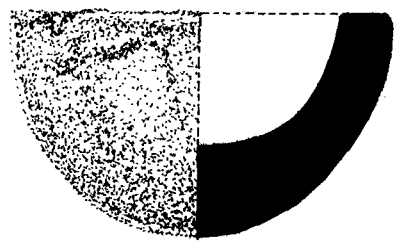
5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 69 หม้อดินเผาขนาดเล็ก (พบจากหลุม 22 ท)

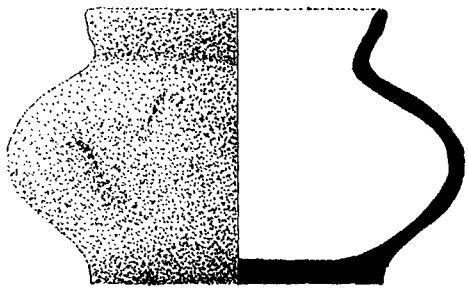

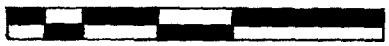
ภาพลายเส้นที่ 70 หม้อดินเผาขนาดเล็ก (พบจากหลุม 27 ถ)

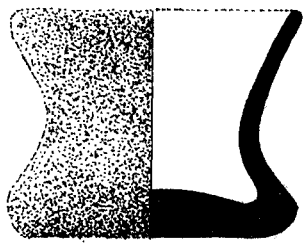
ภาพลายเส้นที่ 71 ภาชนะดินเผาก้นกลมขนาดเล็ก
(พบจากหลุม 27 ถ)

ภาพลายเส้นที่ 72 หม้อดินเผาขนาดเล็ก

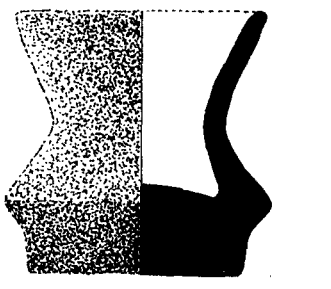
(พบจากหลุม 60 ง')

5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 73 หม้อดินเผาขนาดเล็ก

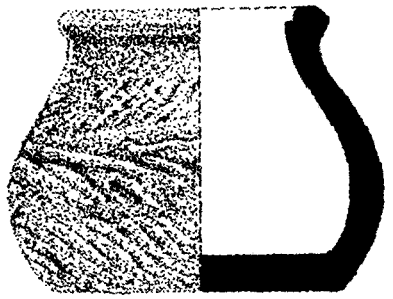
(พบจากหลุม 27 ต)

5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 74 หม้อดินเผาขนาดเล็ก

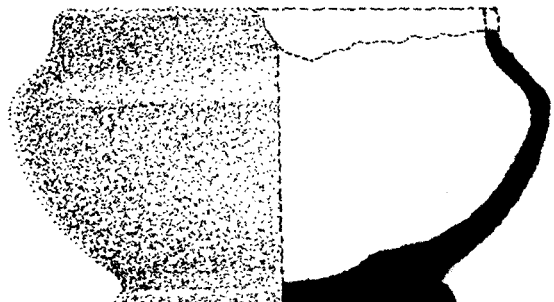
(พบจากหลุม 59 ฌ)

5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 75 กระปุกดินเผา

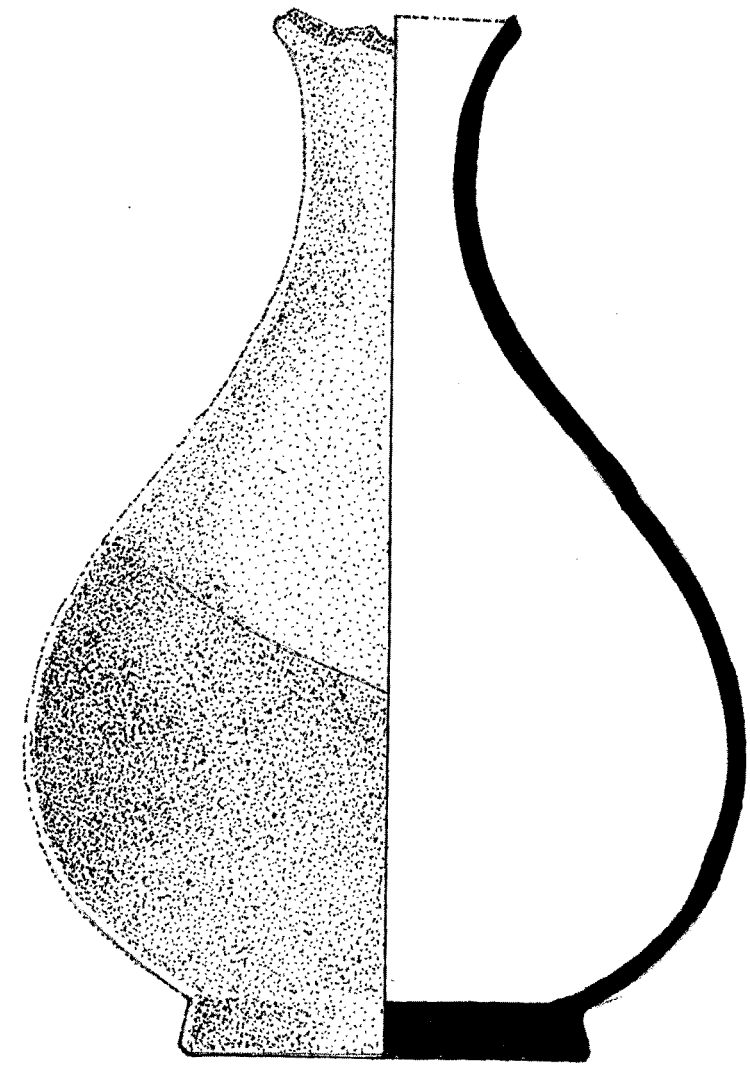
(พบจากหลุม 27 ถ)

5 CM.

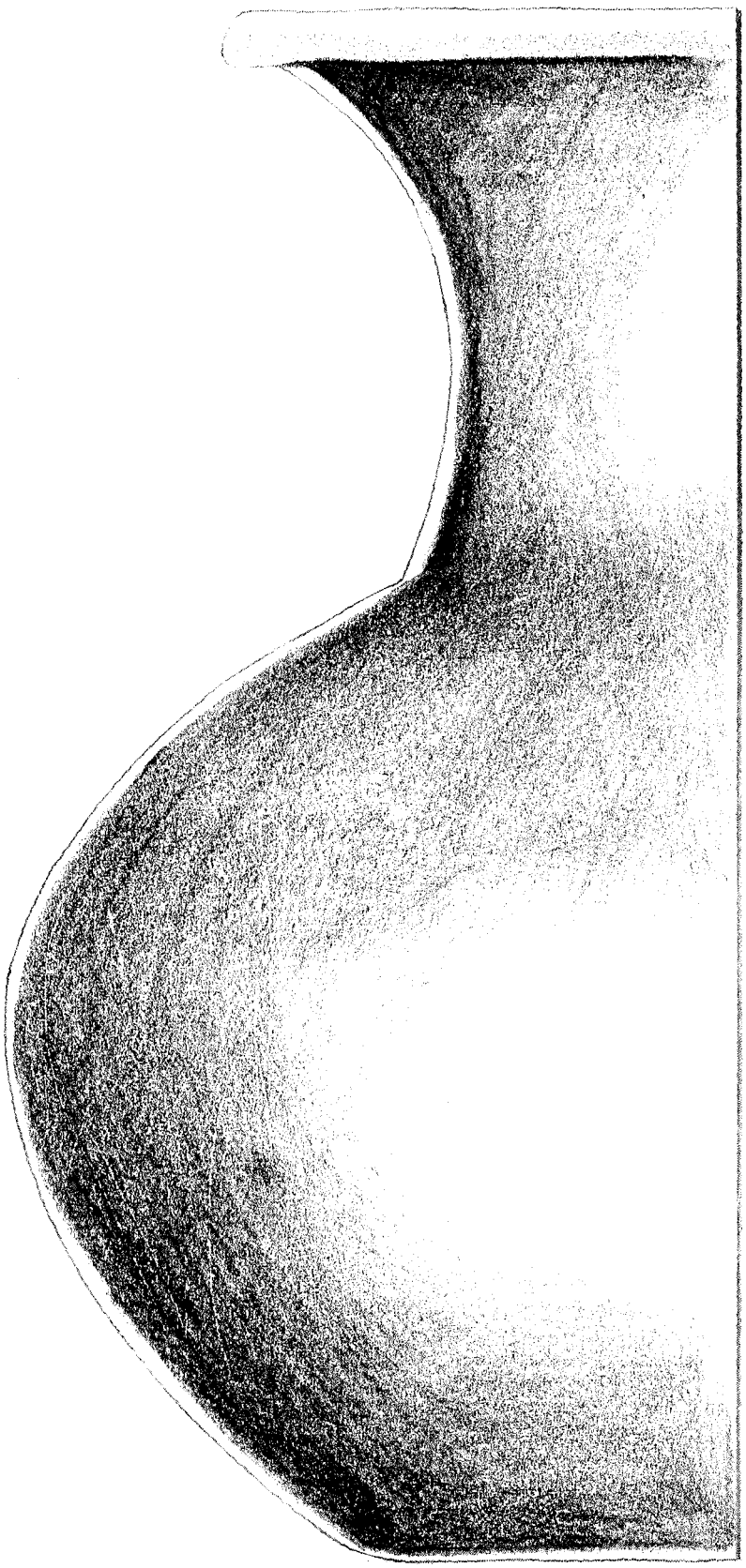
ภาพลายเส้นที่ 76 หม้อทรงกลมมีเชิง

(พบจากหลุม 15 ป)

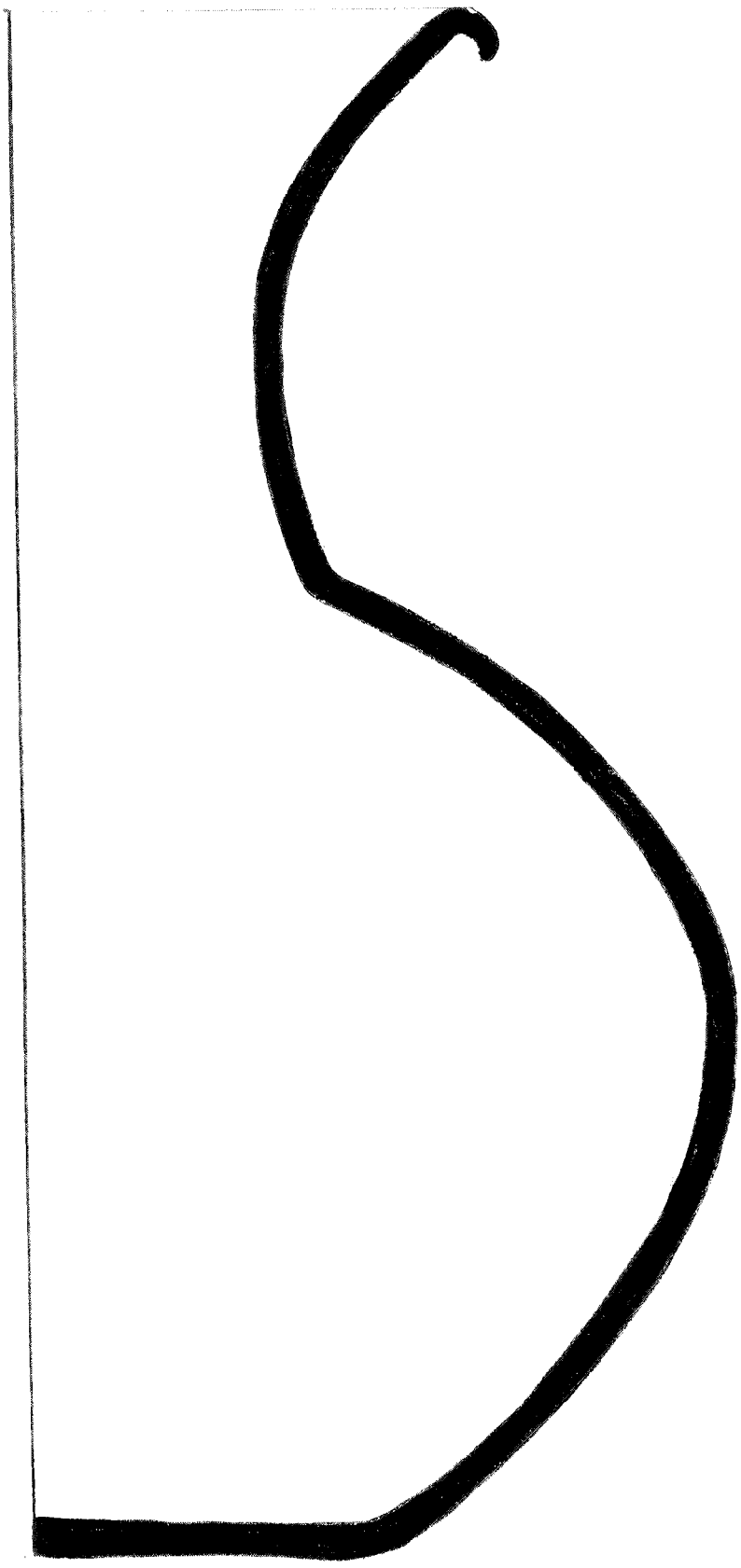
8 C.M.

ภาพลายเส้นที่ 77 กระปุกดินเผาคอสูง เนื้อดินธรรมดา
(พบจากหลุม 45 ฐ)

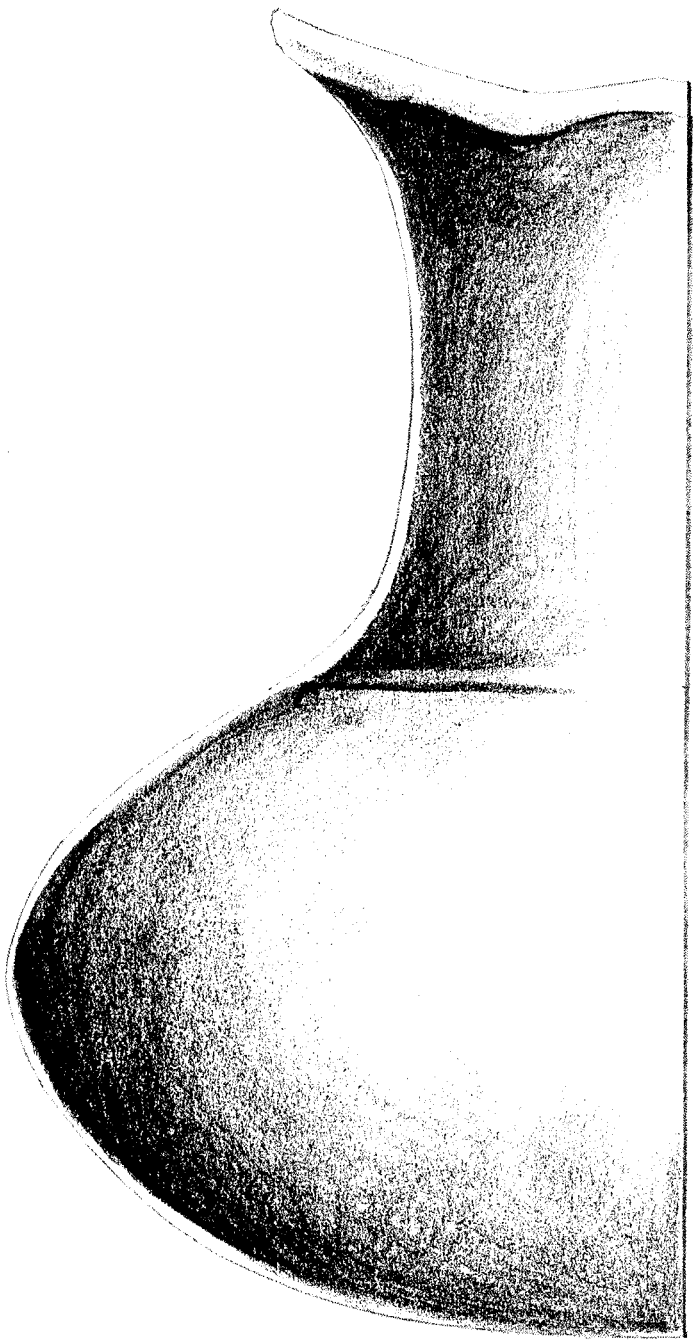

5 CM

ภาพลายเส้นที่ 78 คณโฑดินเผา เนื้อดินธรรมดา (พบที่หลุม 50 ฑ)

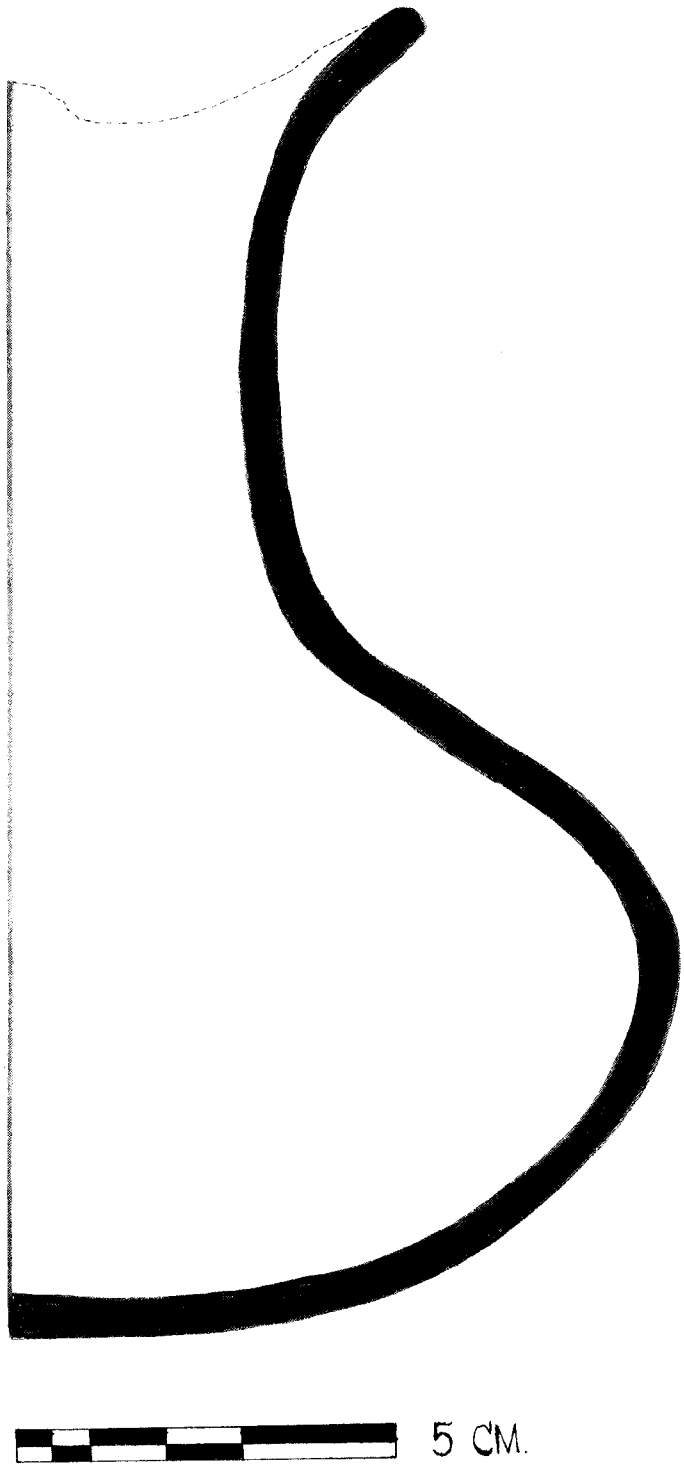

ภาพลายเส้นที่ 79 ภาพด้านตัดตามโซดินเผา เนื้อดินธรรมดา (พบที่หลุม 50 ฯ)

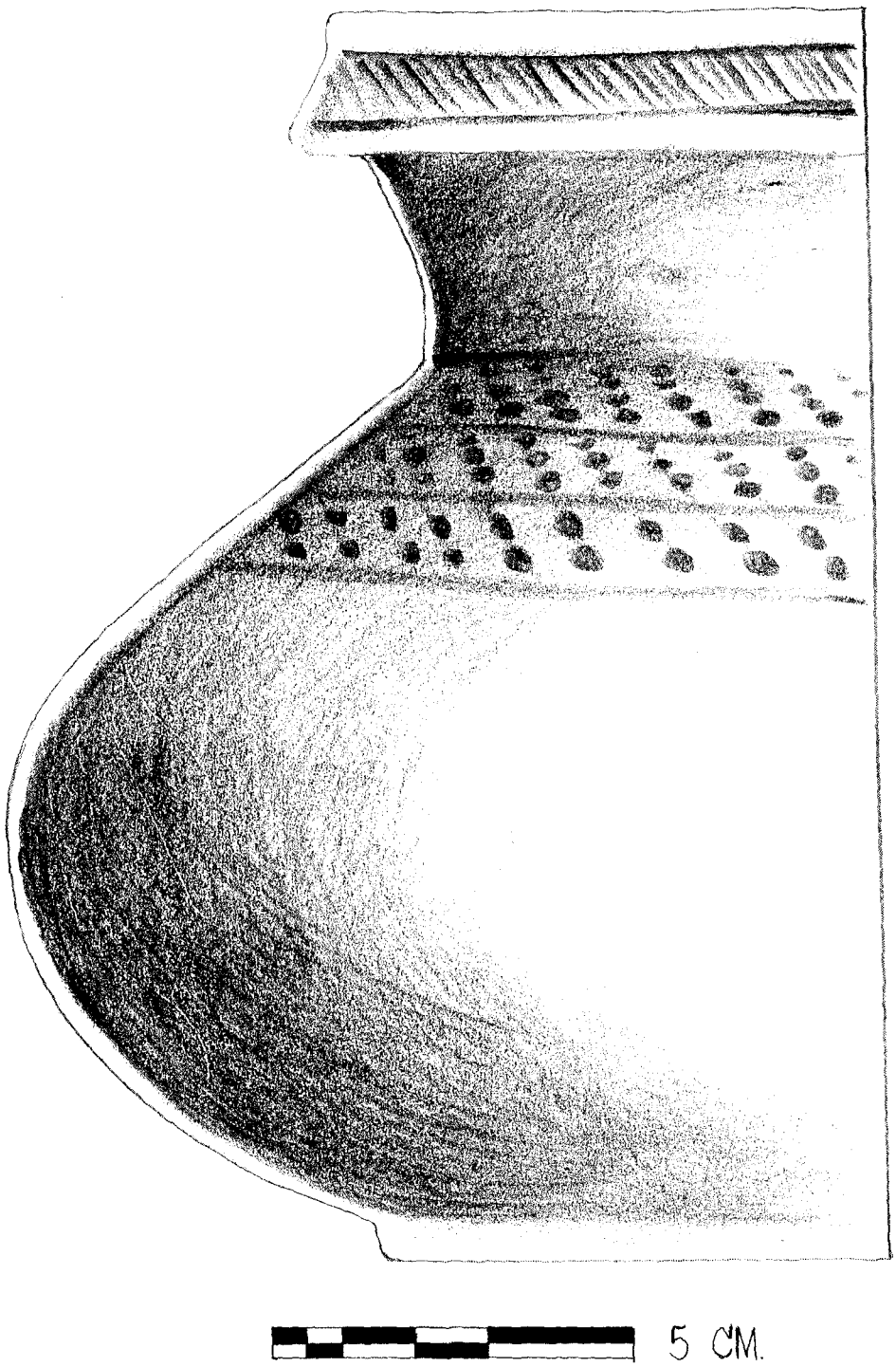
5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 80 คณโฑดินเผา เนื้อดินธรรมดา ตกแต่งลายบริเวณไหล่
(พบจากหลุม 49 ฉ)

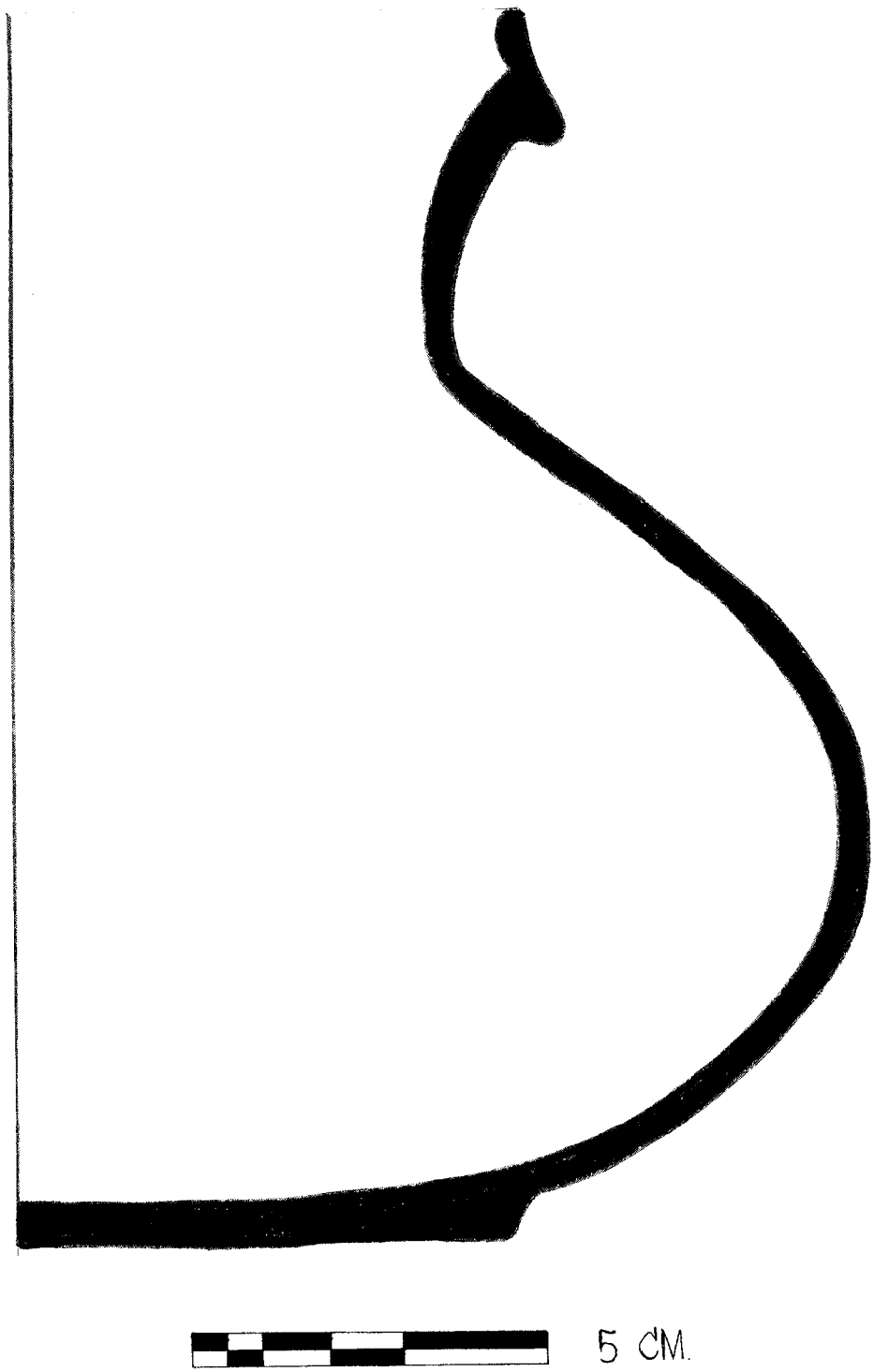
ภาพลายเส้นที่ 81 ภาพด้านตัดคณโฑดินเผา เนื้อดินธรรมดา

(พบจากหลุม 49 ถ)

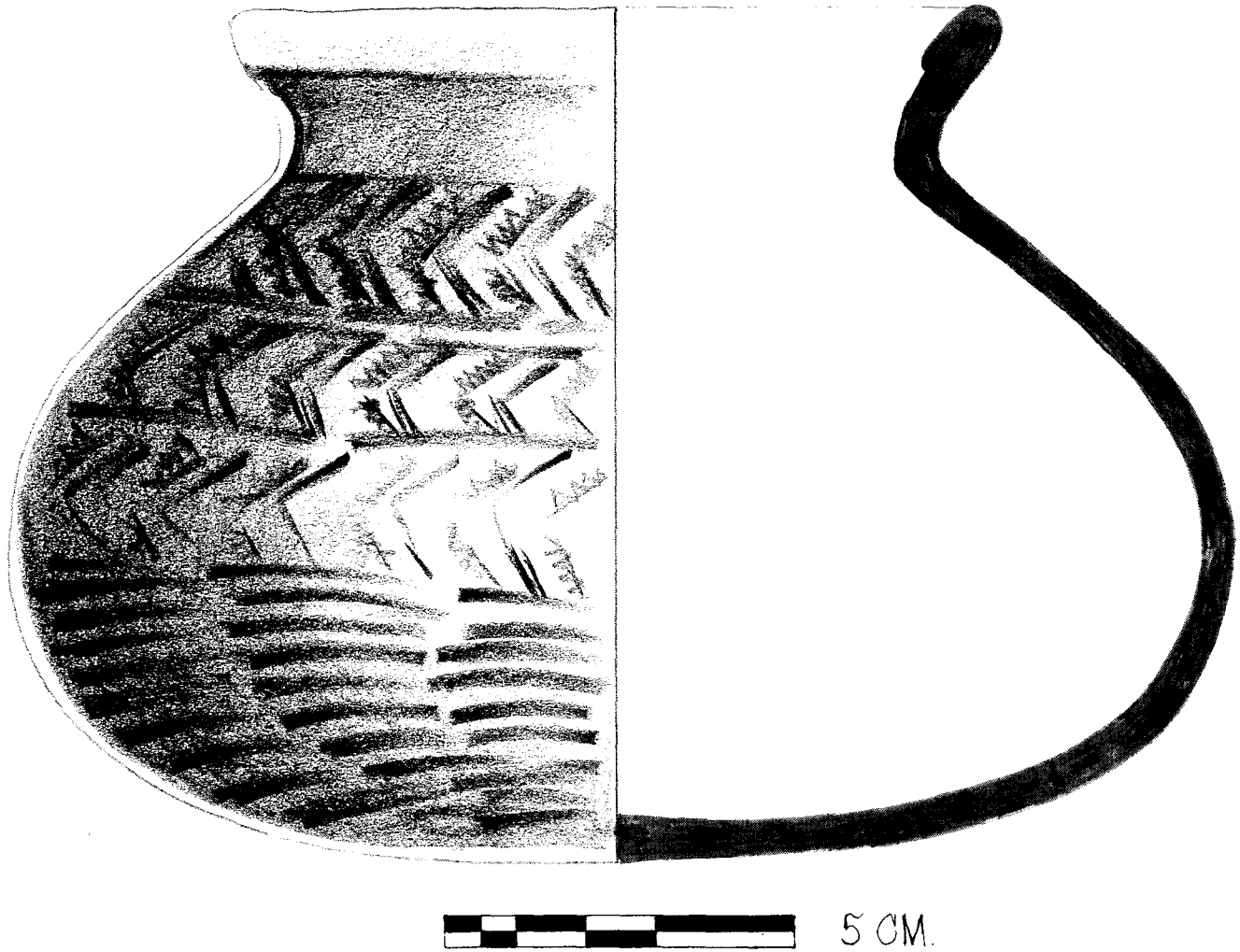
ภาพลายเส้นที่ 82 ภาชนะดินเผารูปทรงคล้ายถนโถ แต่คอสั้นเนื้อดินธรรมดา ตกแต่งด้วยลายกดจุด

(พบจากหลุม 51 ต)

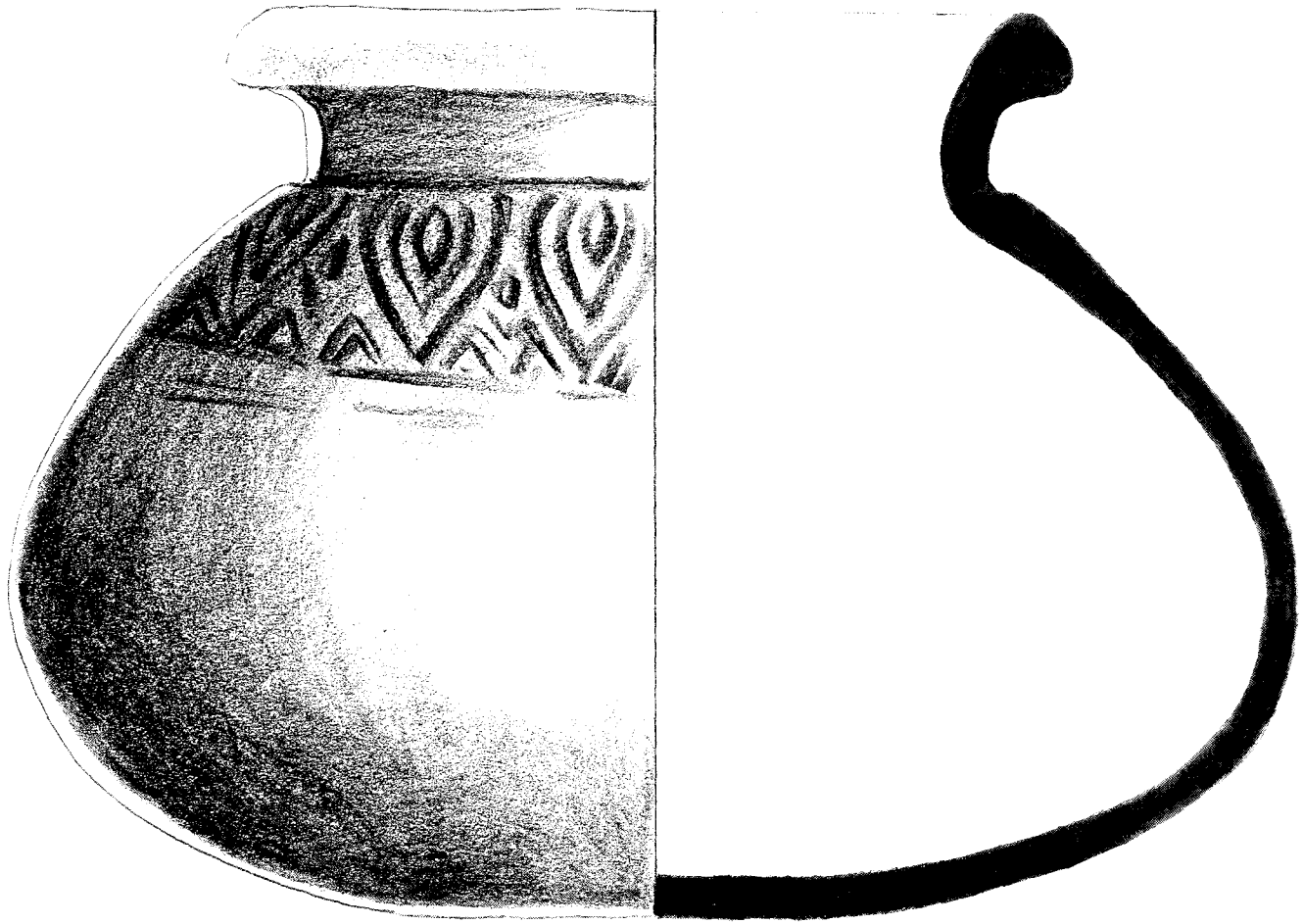

ภาพลายเส้นที่ 83 ภาพด้านตัดภาชนะดินเผารูปทรงคล้ายถ้วย แต่คอสั้น เนื้อดินธรรมดา ตกแต่งด้วยลายกดจุด

(พบจากหลุม 51 ต)

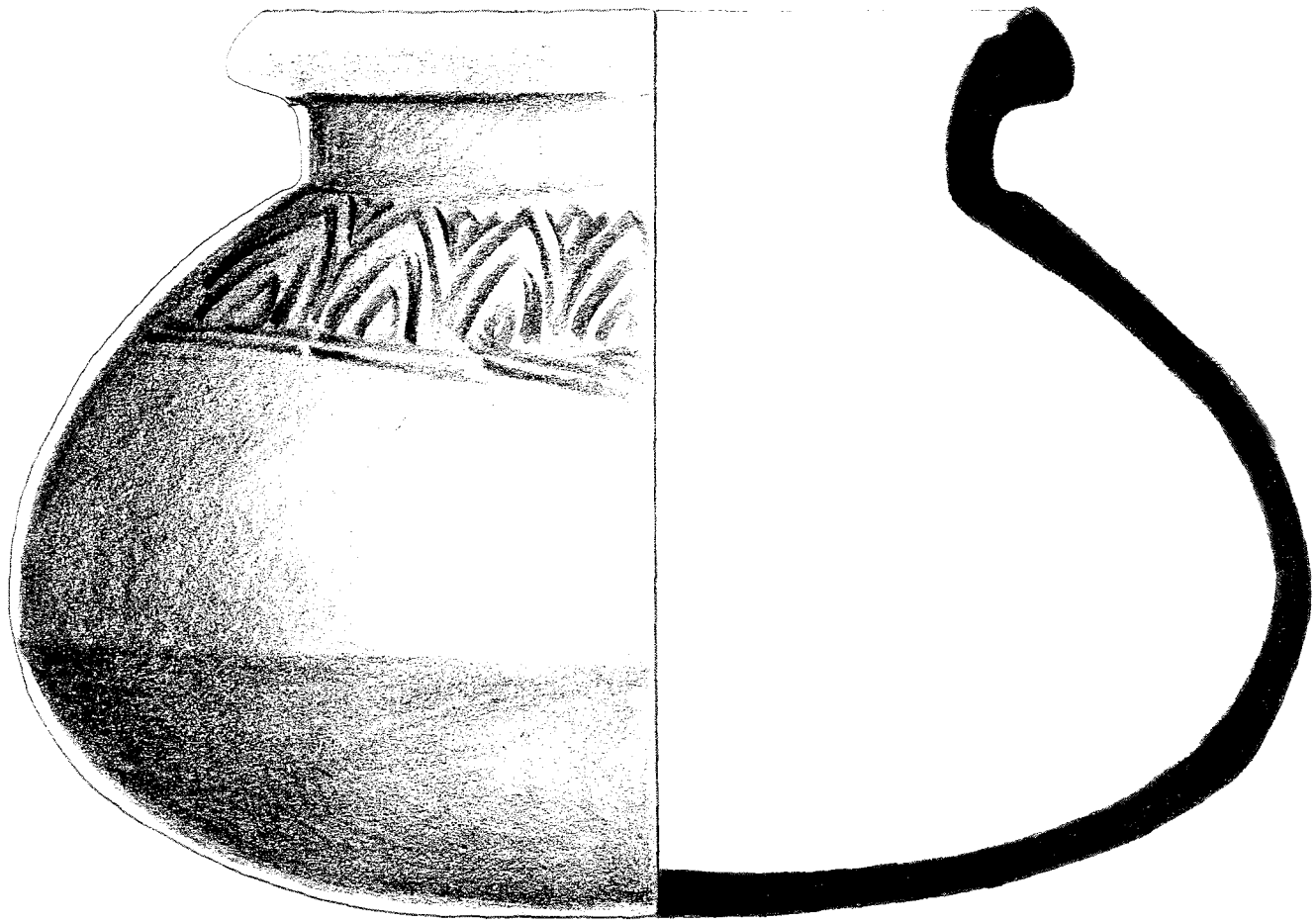

ภาพลายเส้นที่ 84-94 ตัวอย่างหม้อทรงทะนนทรงลูกจันที่ขุดพบบริเวณด้านนอกของกำแพงวังหลวงด้านทิศตะวันตก
(พบบริเวณหลุม 53 ' ธ - 53 ' ฑ - 49 ' ธ - 49 ' ฑ)

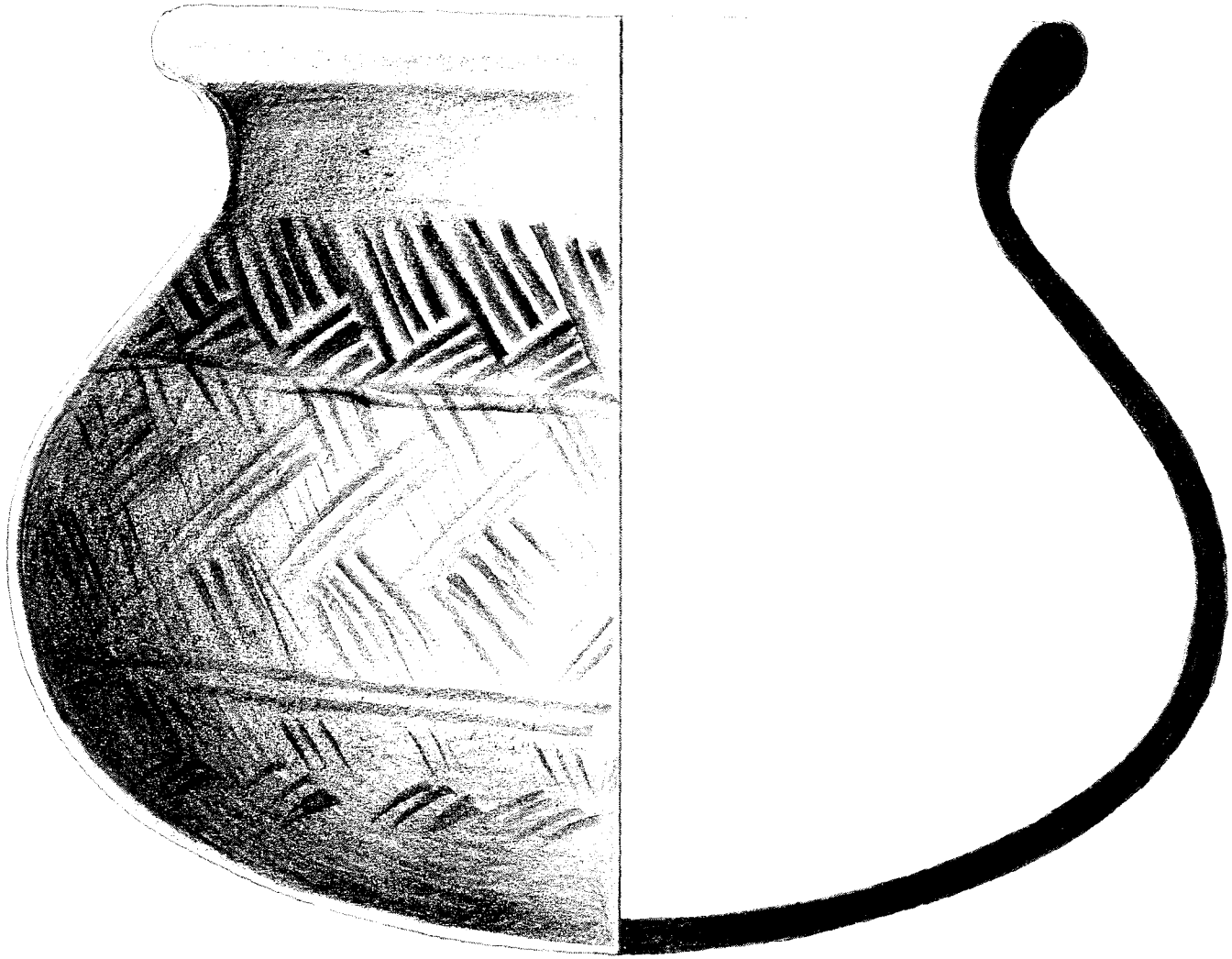
5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 85

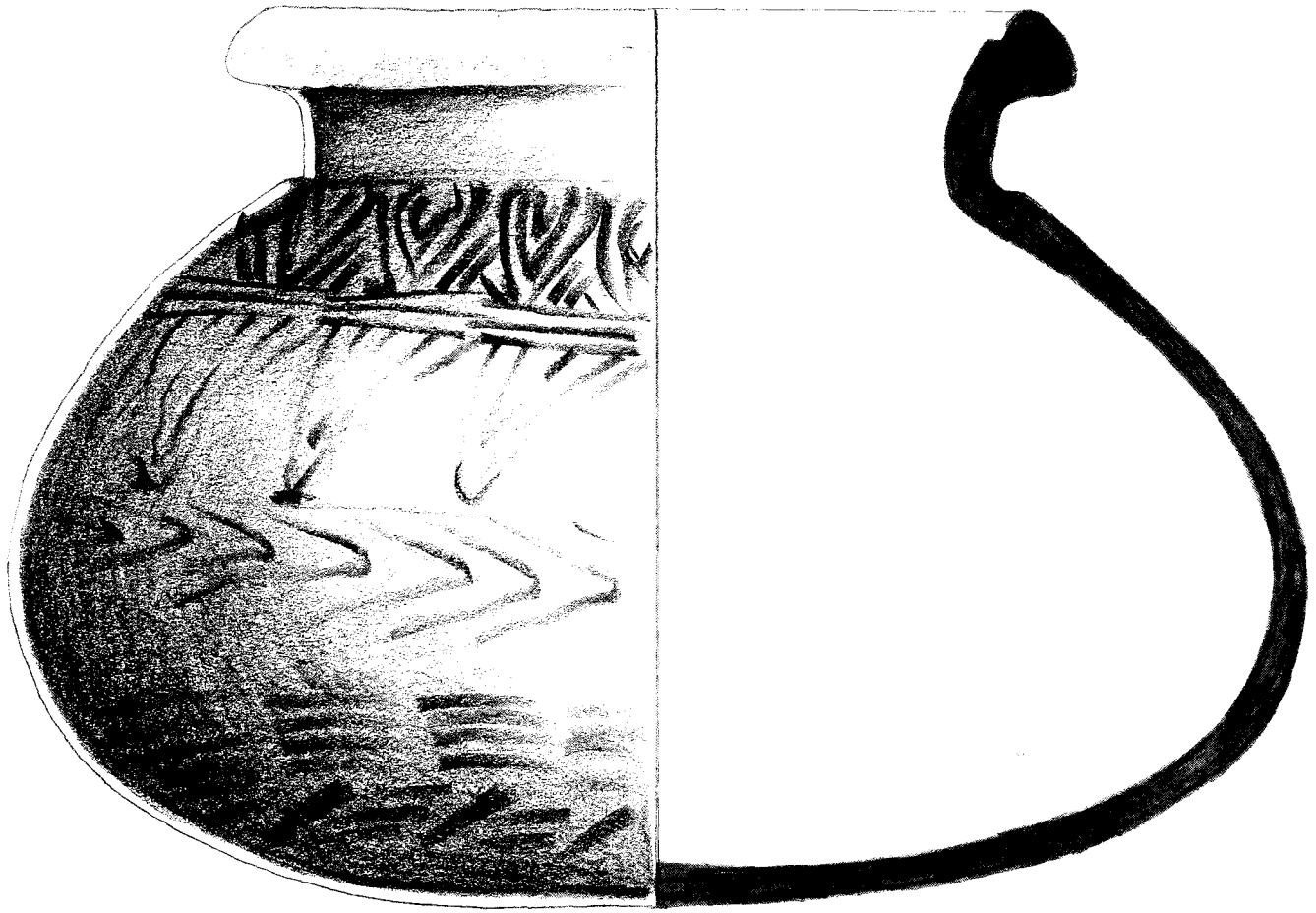

5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 86

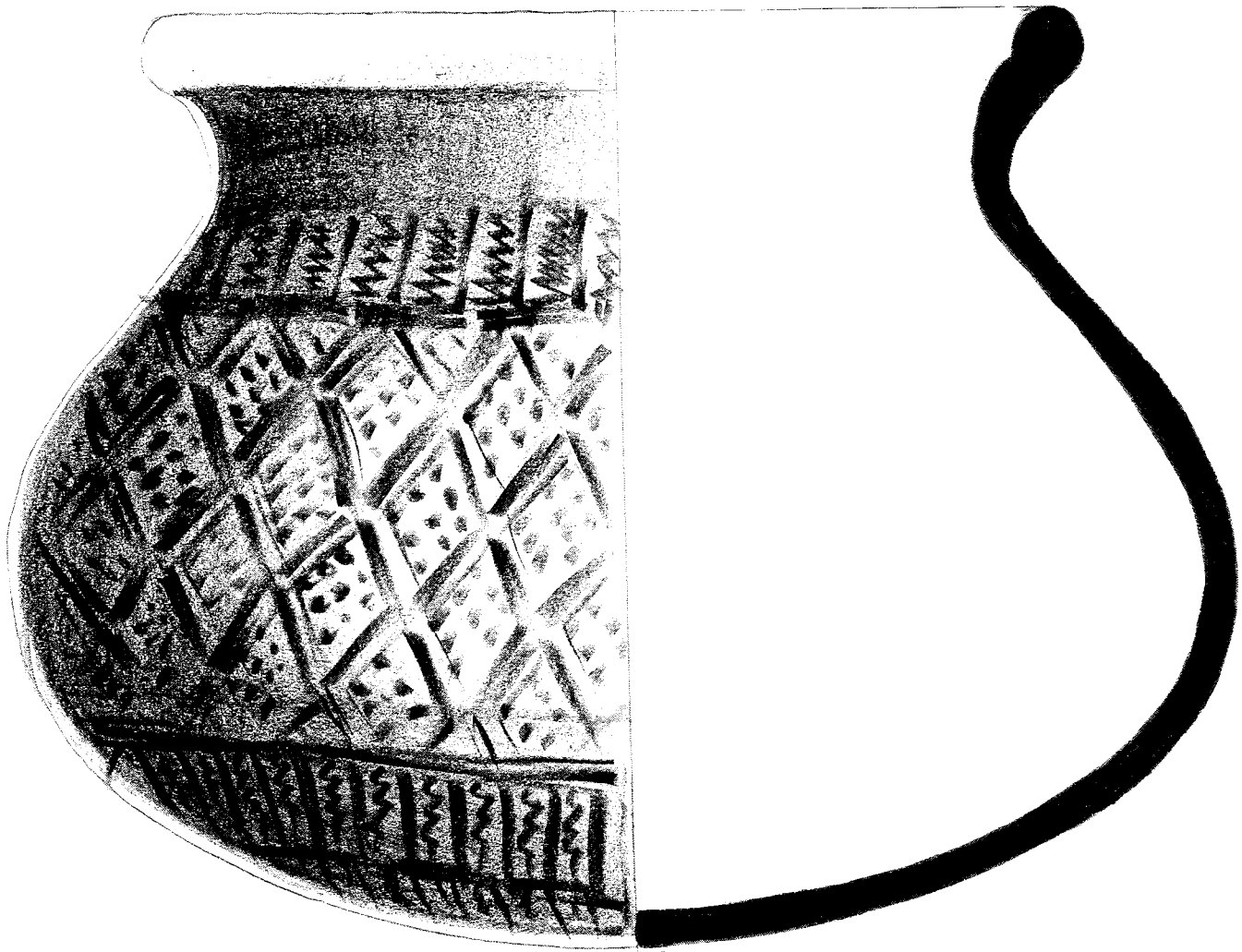

ภาพลายเส้นที่ 87

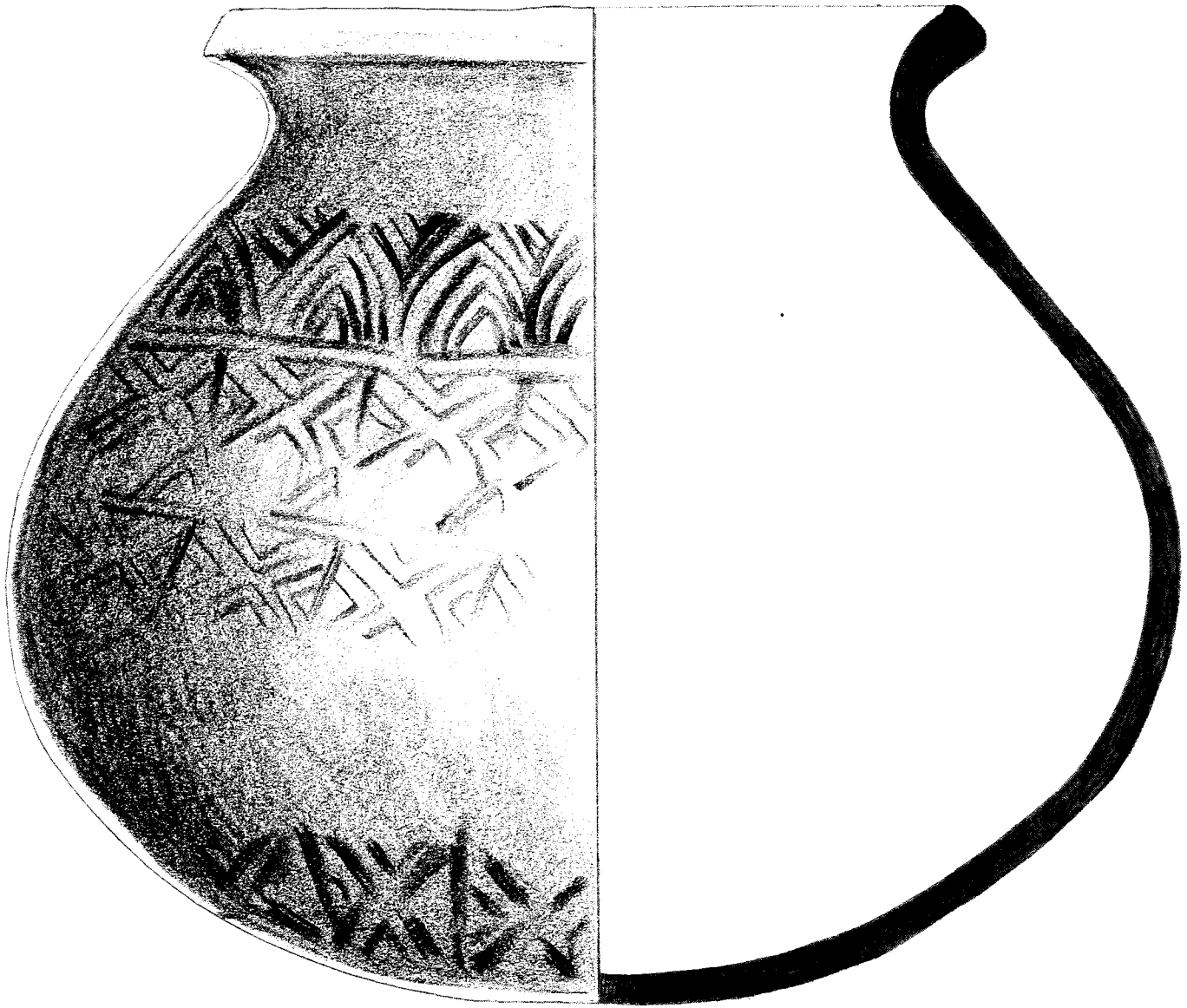

5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 88

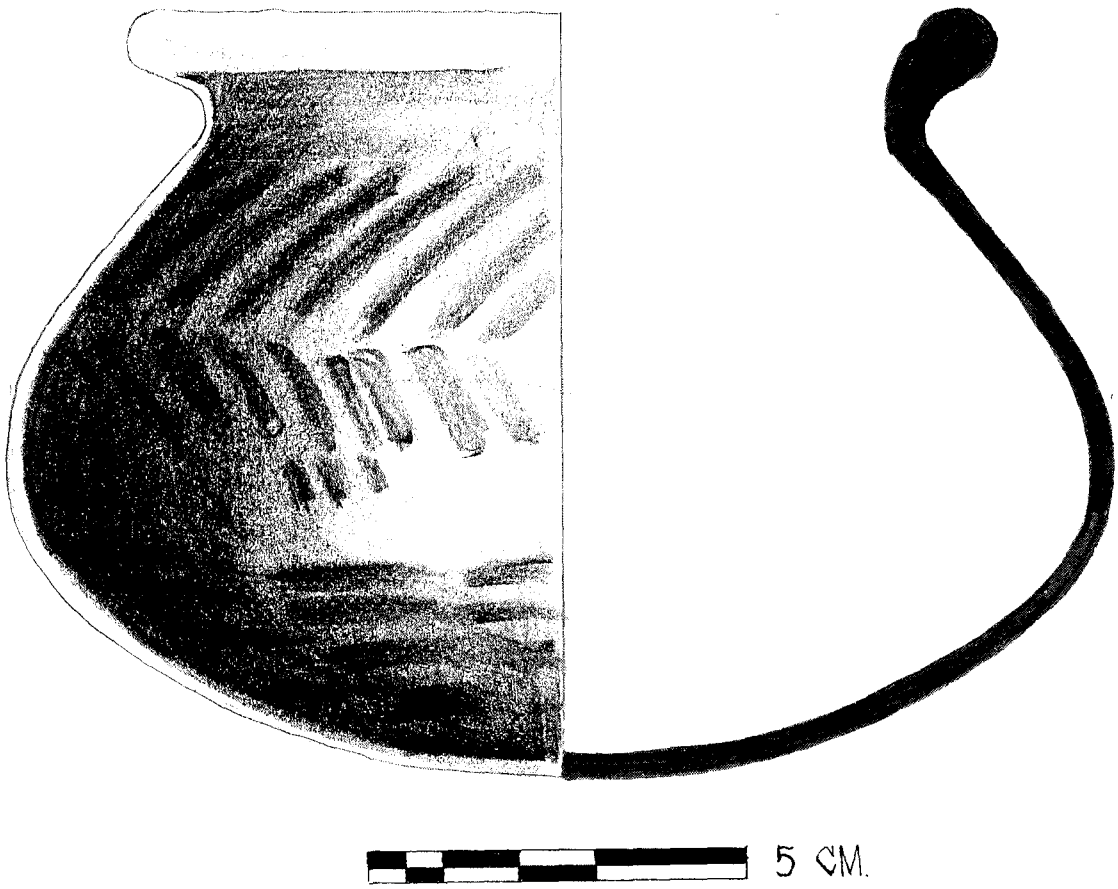

ภาพลายเส้นที่ 89

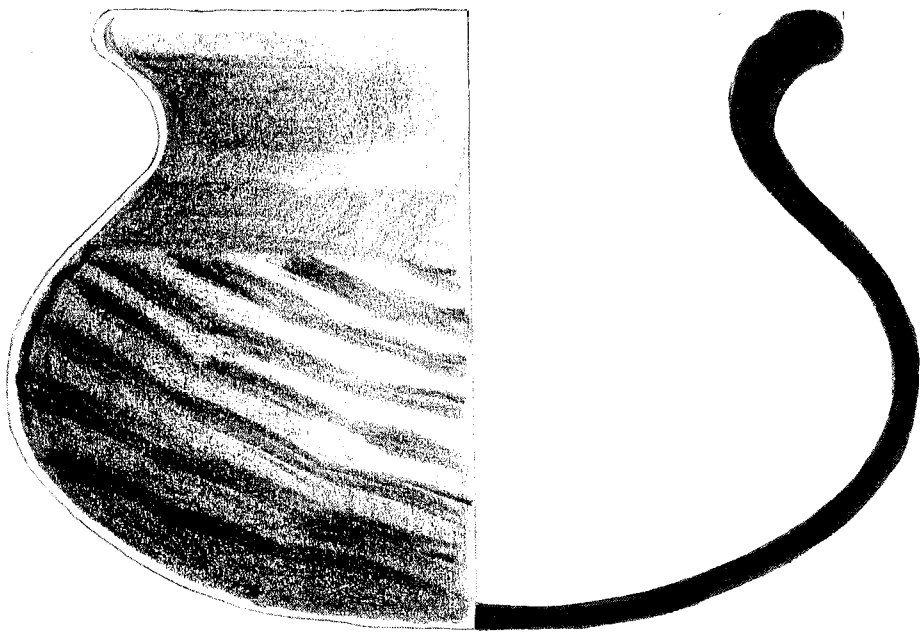

5 CM.

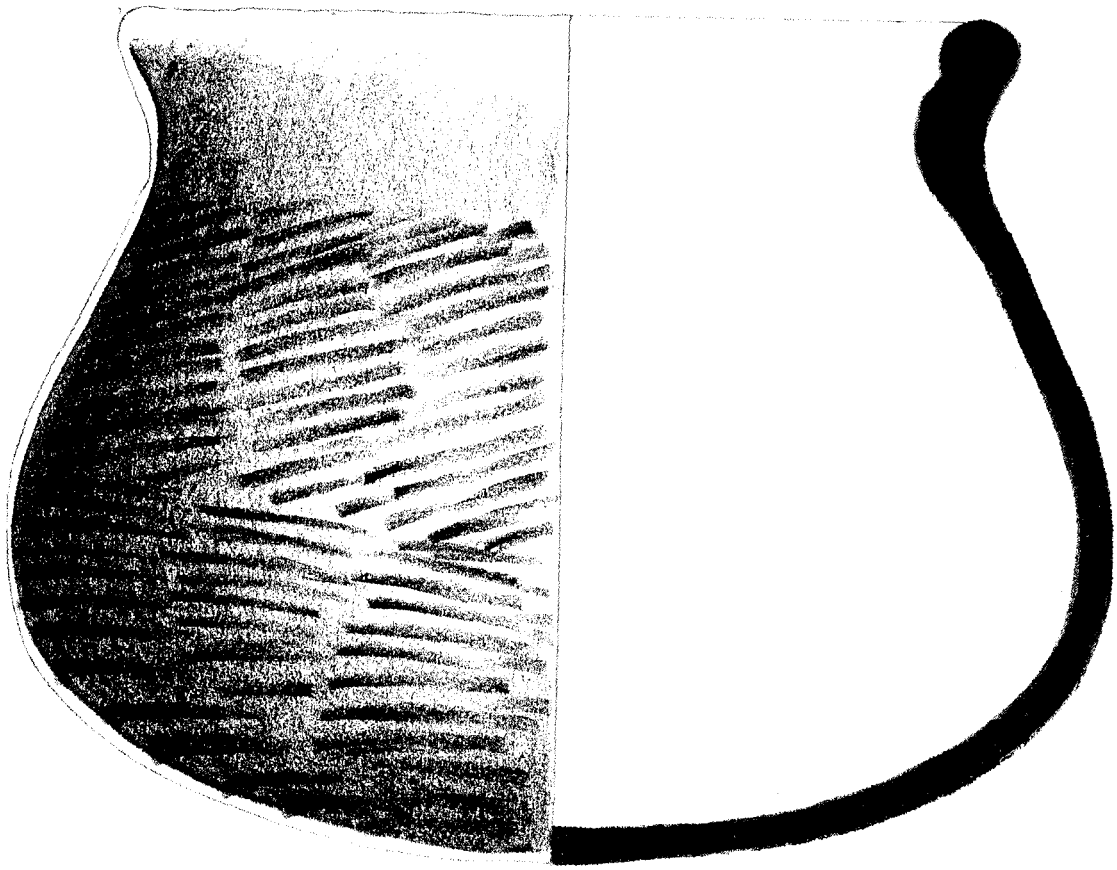
ภาพลายเส้นที่ 90

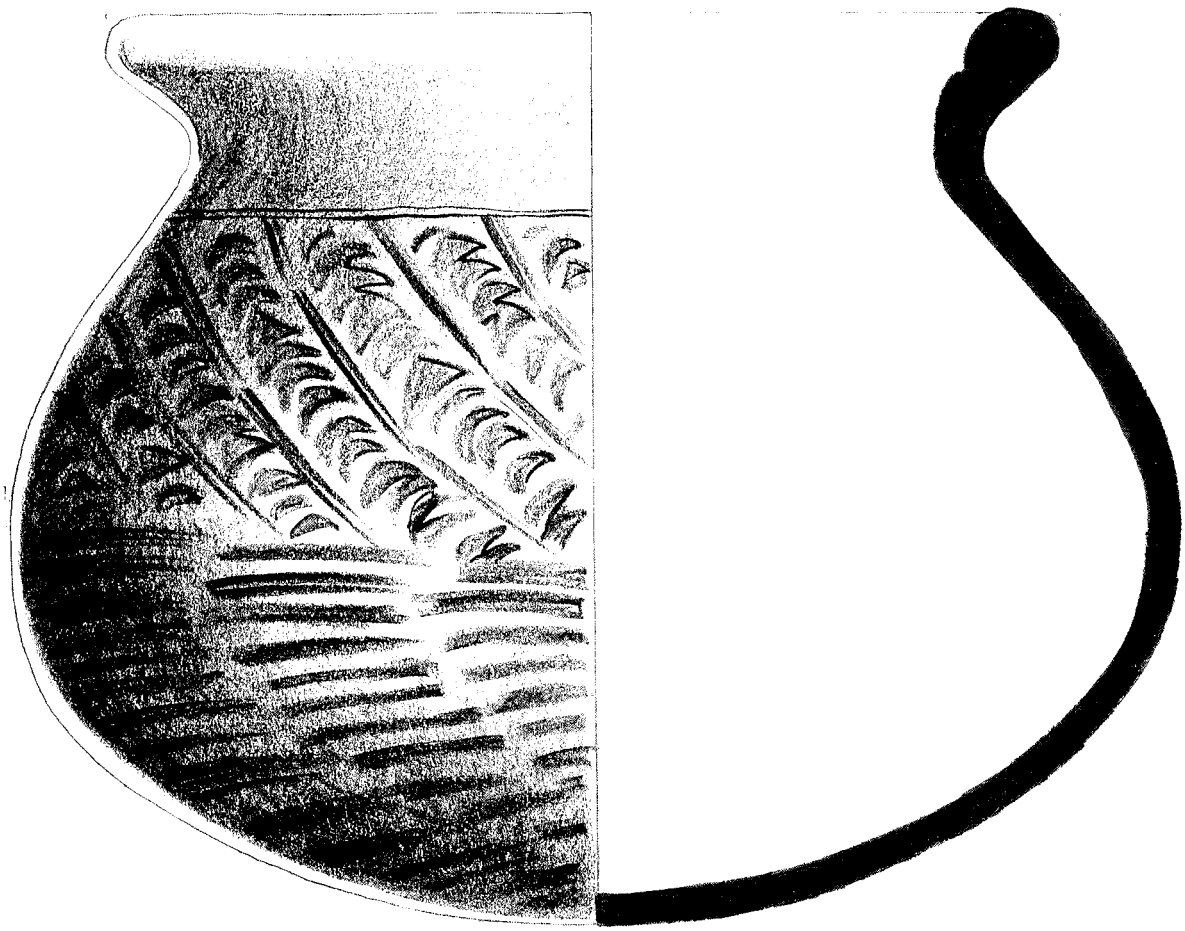
ภาพลายเส้นที่ 91

ภาพลายเส้นที่ 92

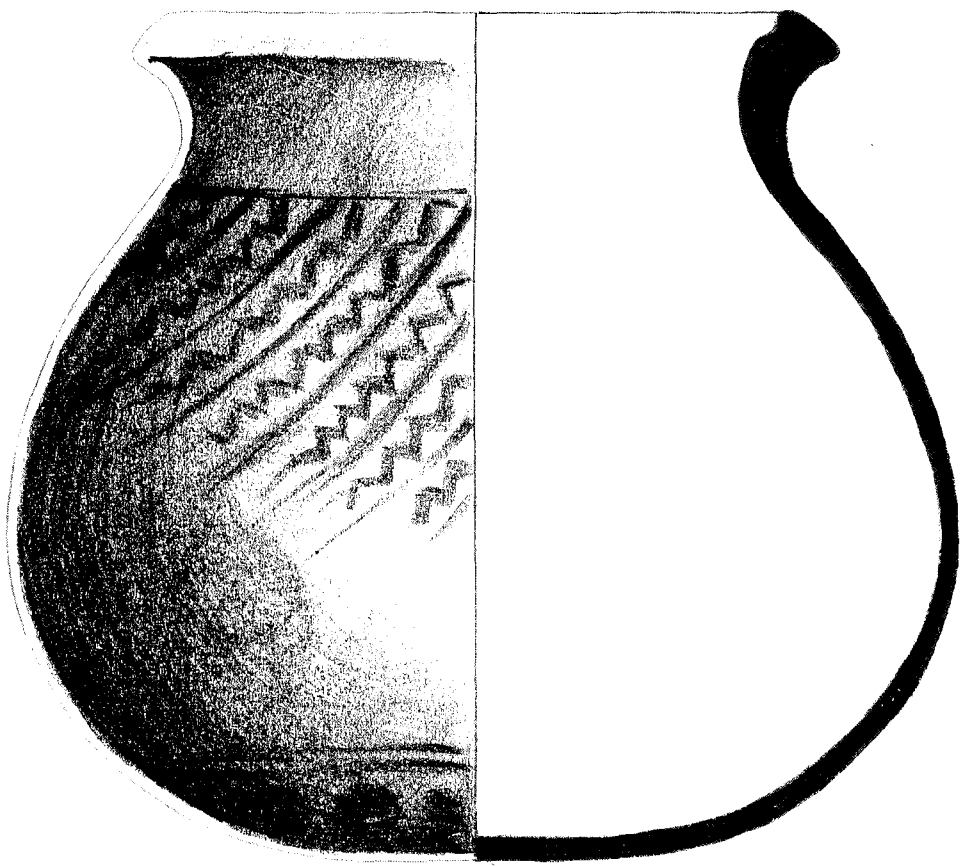

ภาพลายเส้นที่ 93

5 CM.

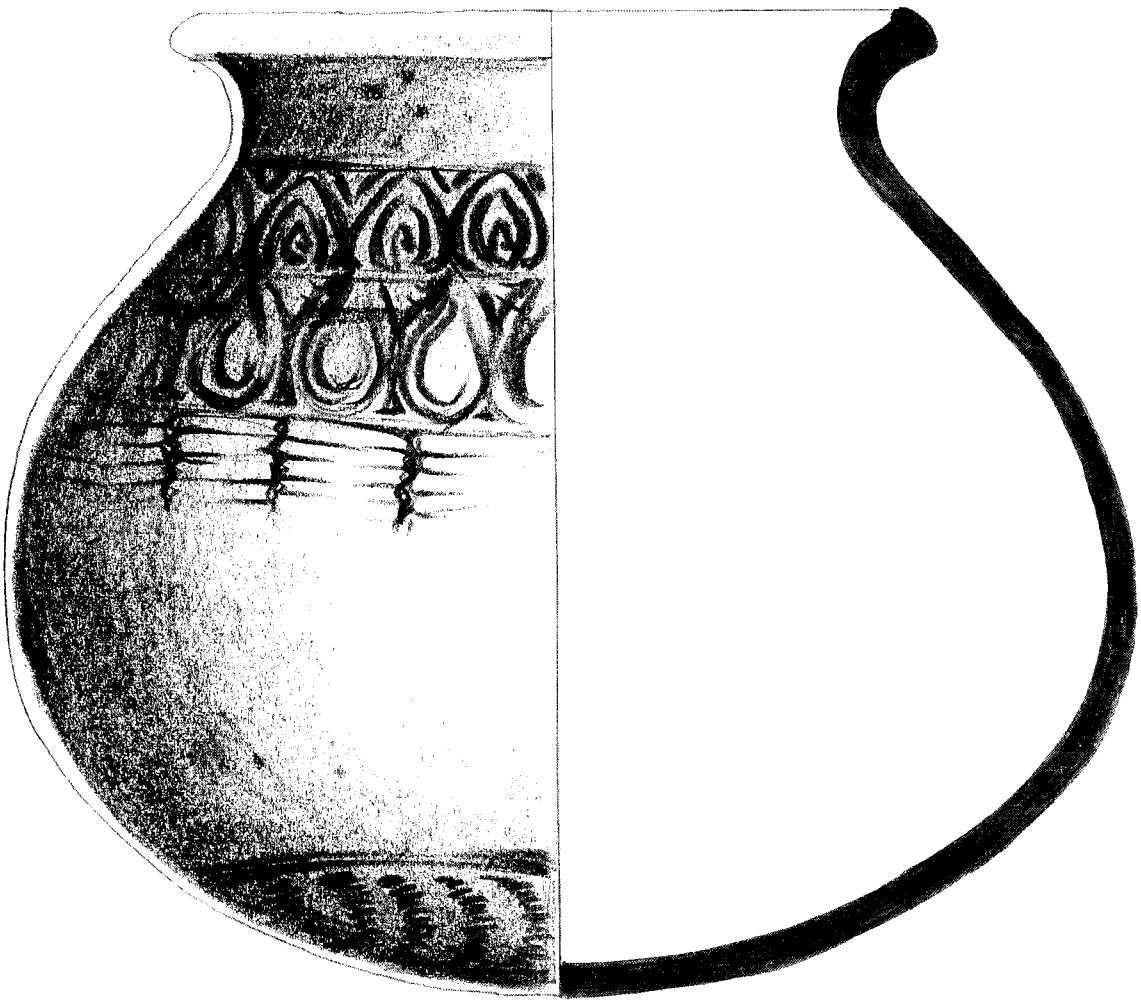
ภาพลายเส้นที่ 94

5 CM.

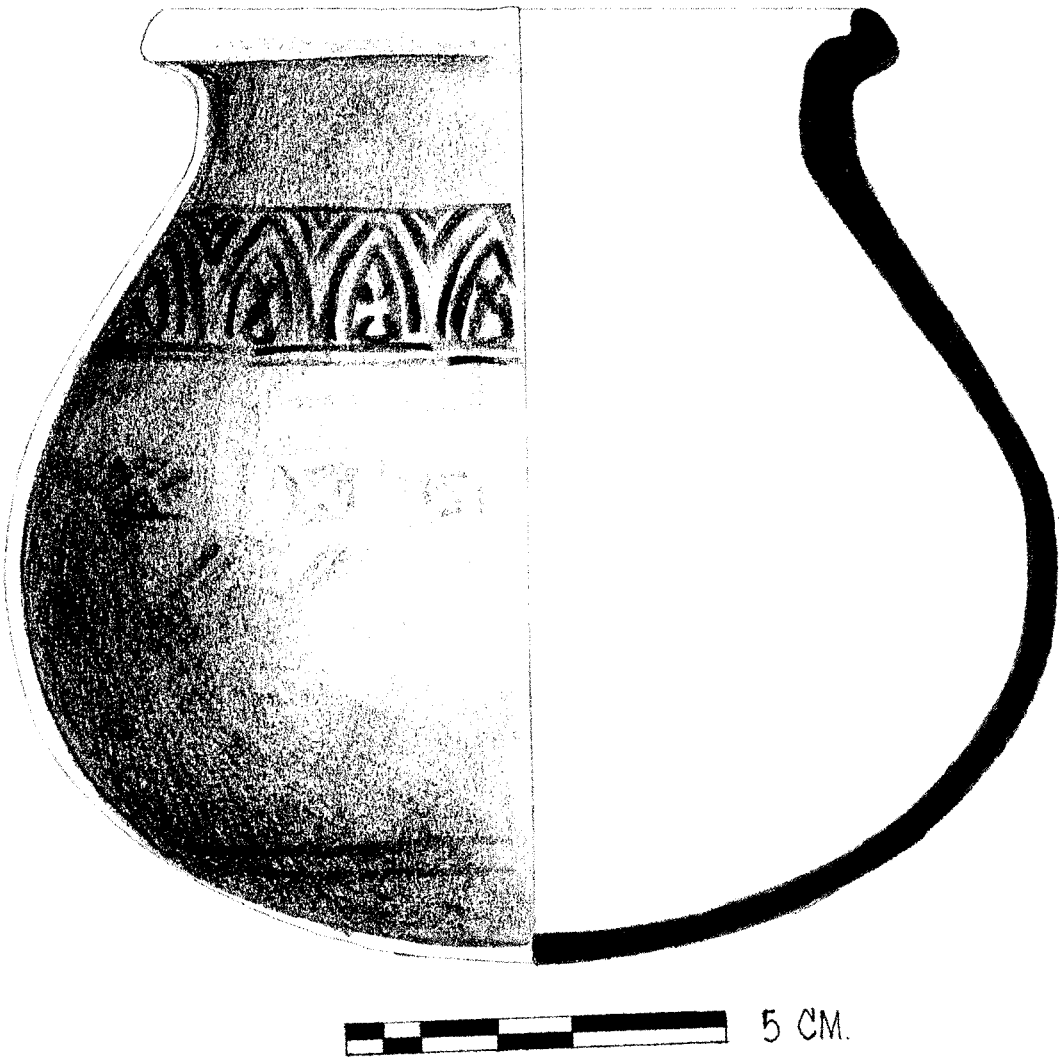
ภาพลายเส้นที่ 95-122 ตัวอย่างหม้อทะนนทรงลูกตาลที่ขุดพบบริเวณด้านนอกของกำแพง-วังหลวงด้านทิศตะวันตก

(พบจากบริเวณหลุม 53 ธ - 53 ฑ - 49 ธ - 49 ฑ)

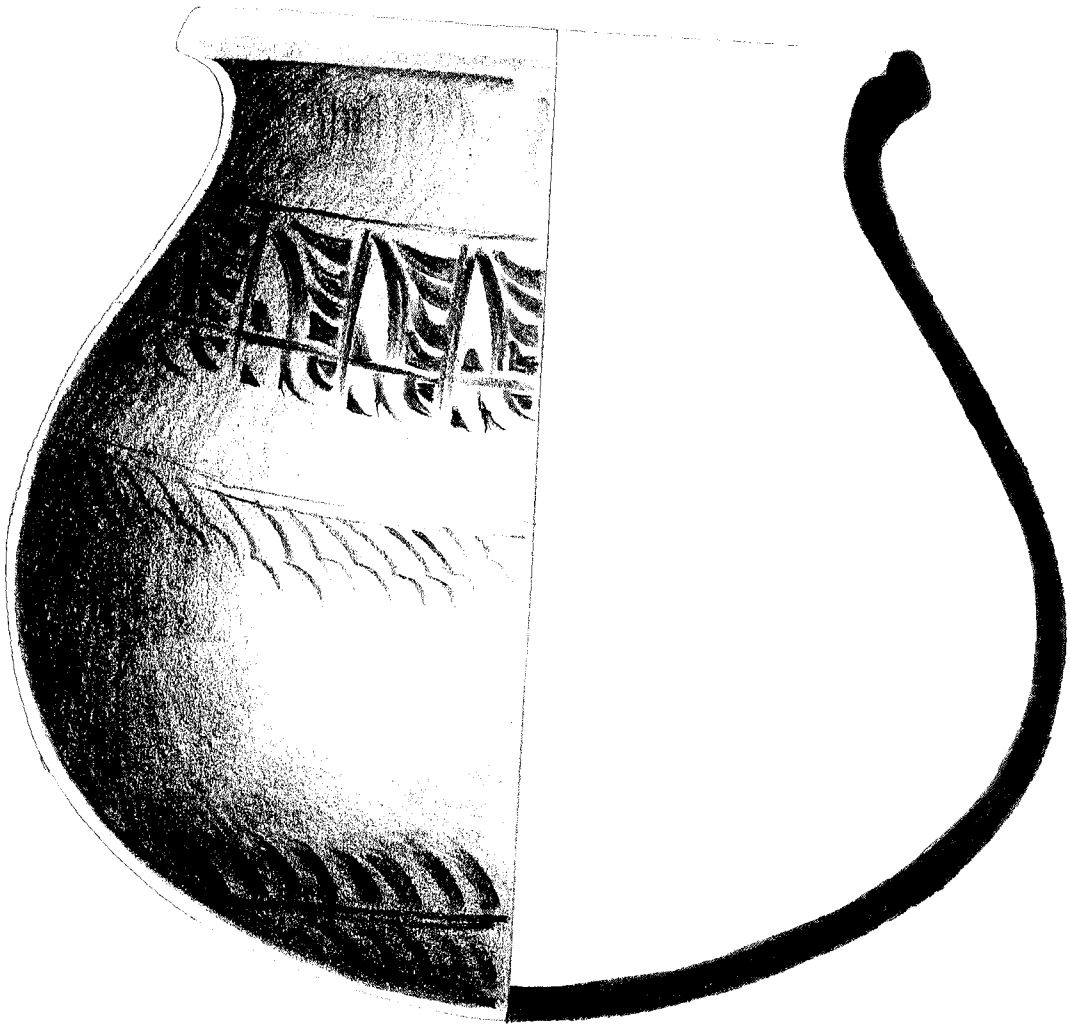

5 CM.

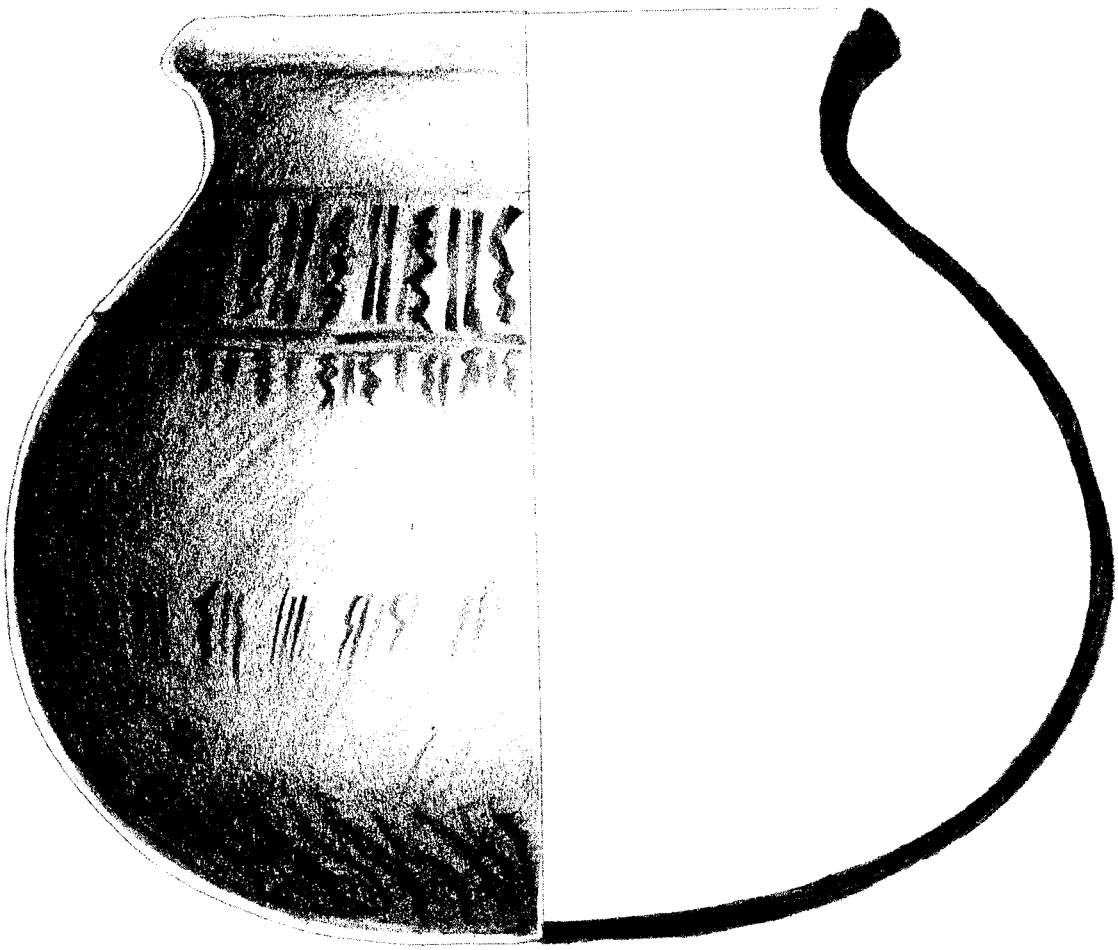
ภาพลายเส้นที่ 96

ภาพลายเส้นที่ 97

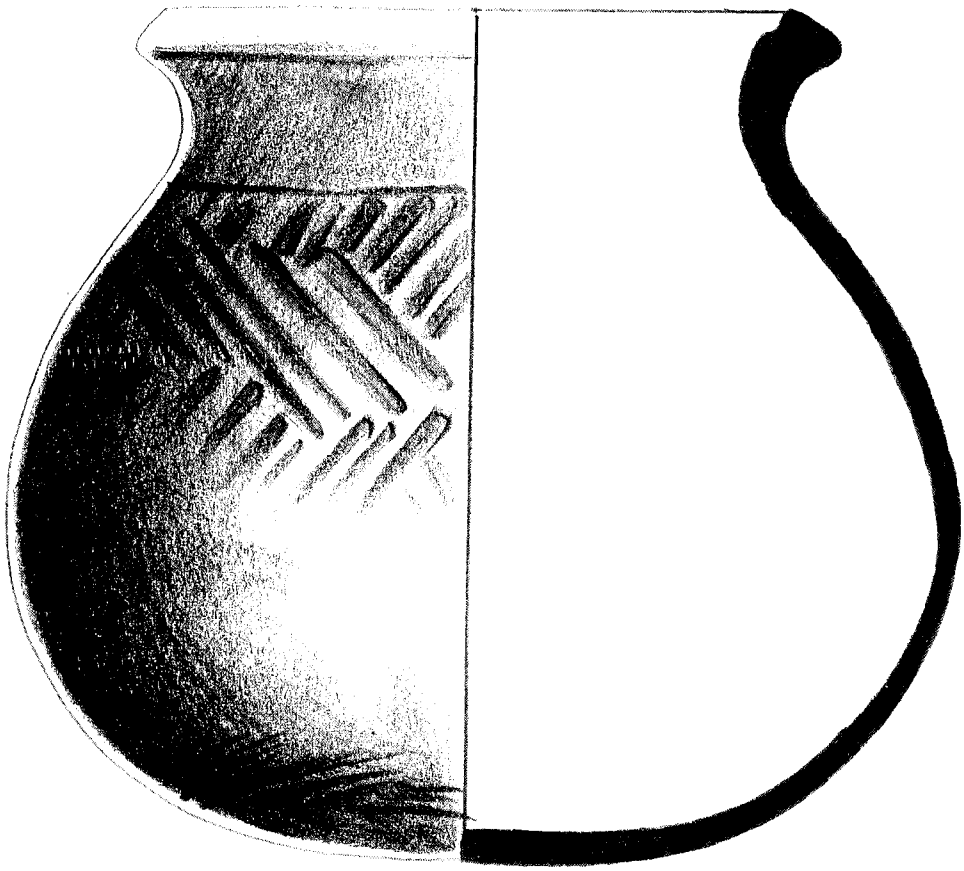

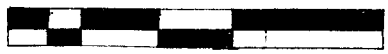
ภาพลายเส้นที่ 98

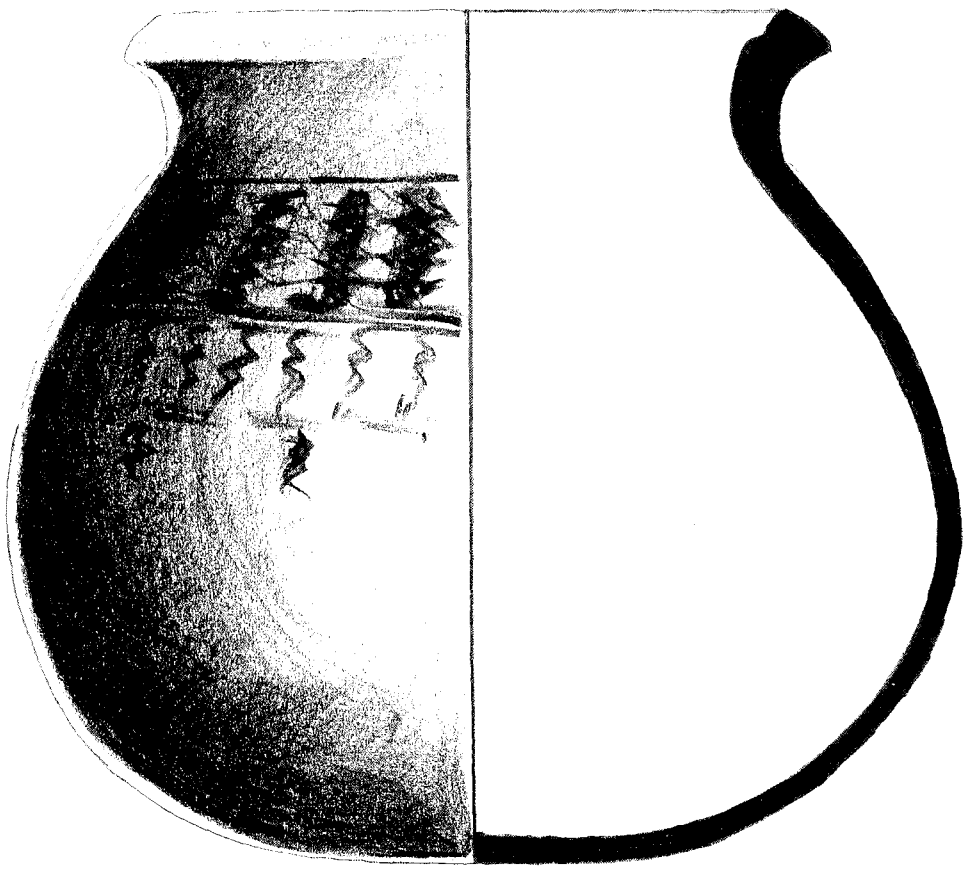
5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 99

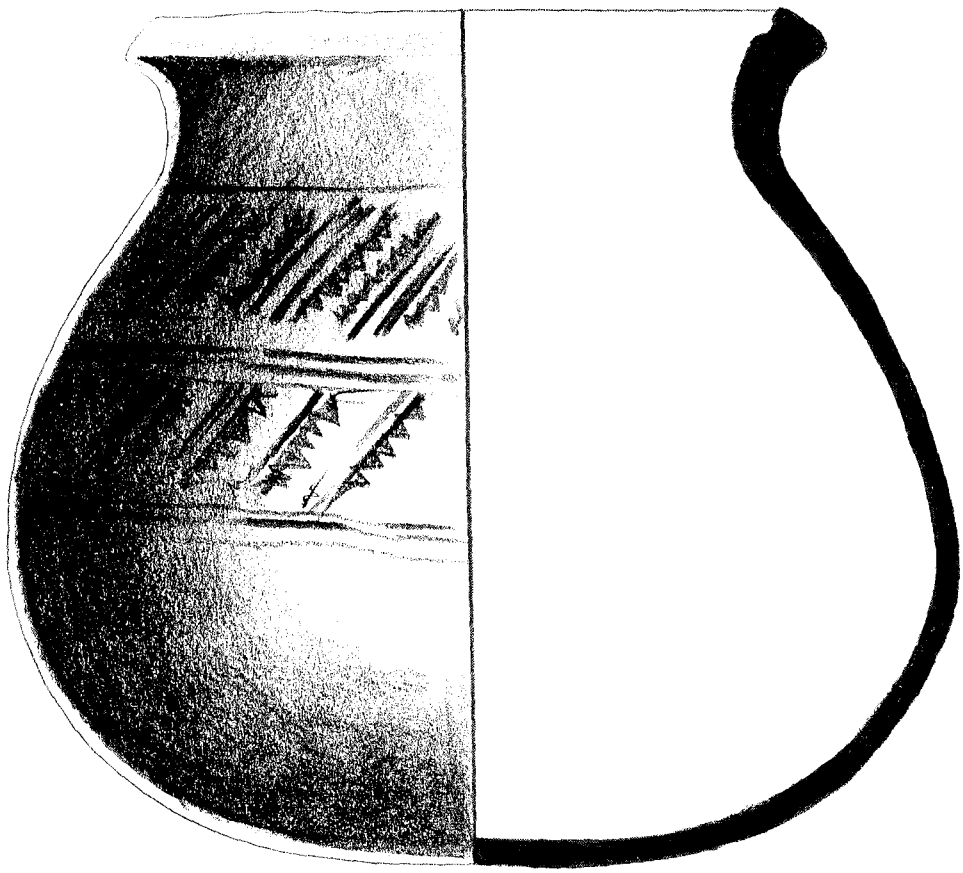

ภาพลายเส้นที่ 100

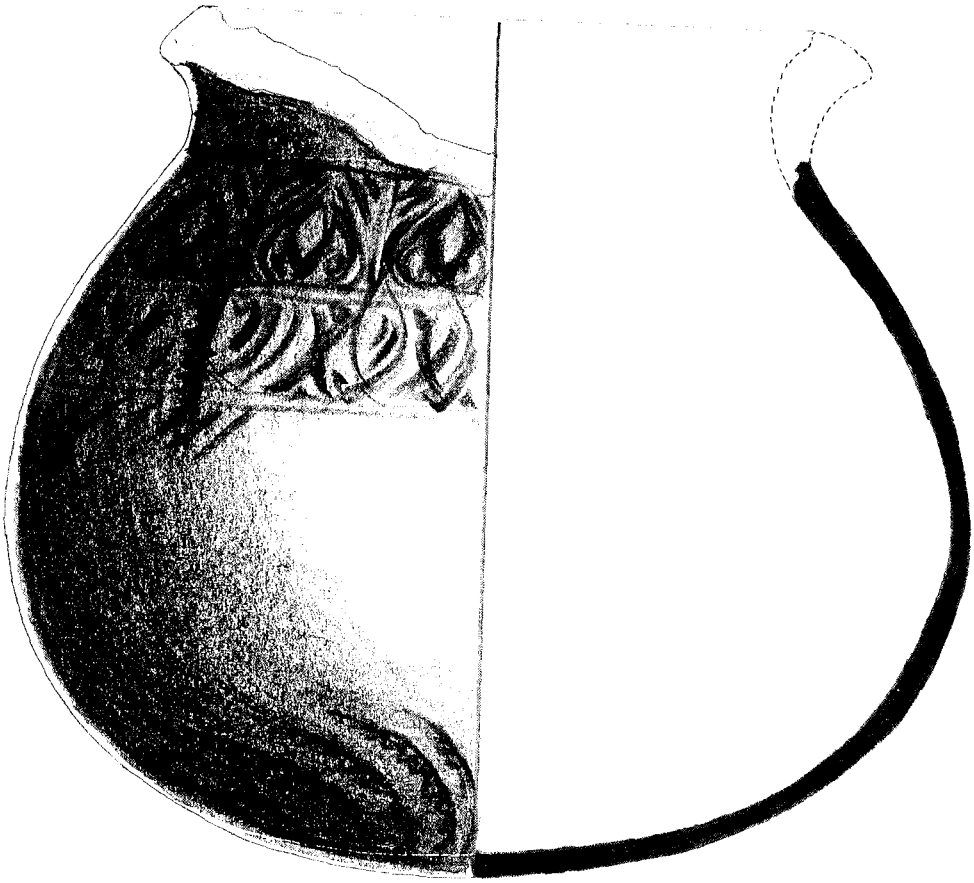

ภาพลายเส้นที่ 101

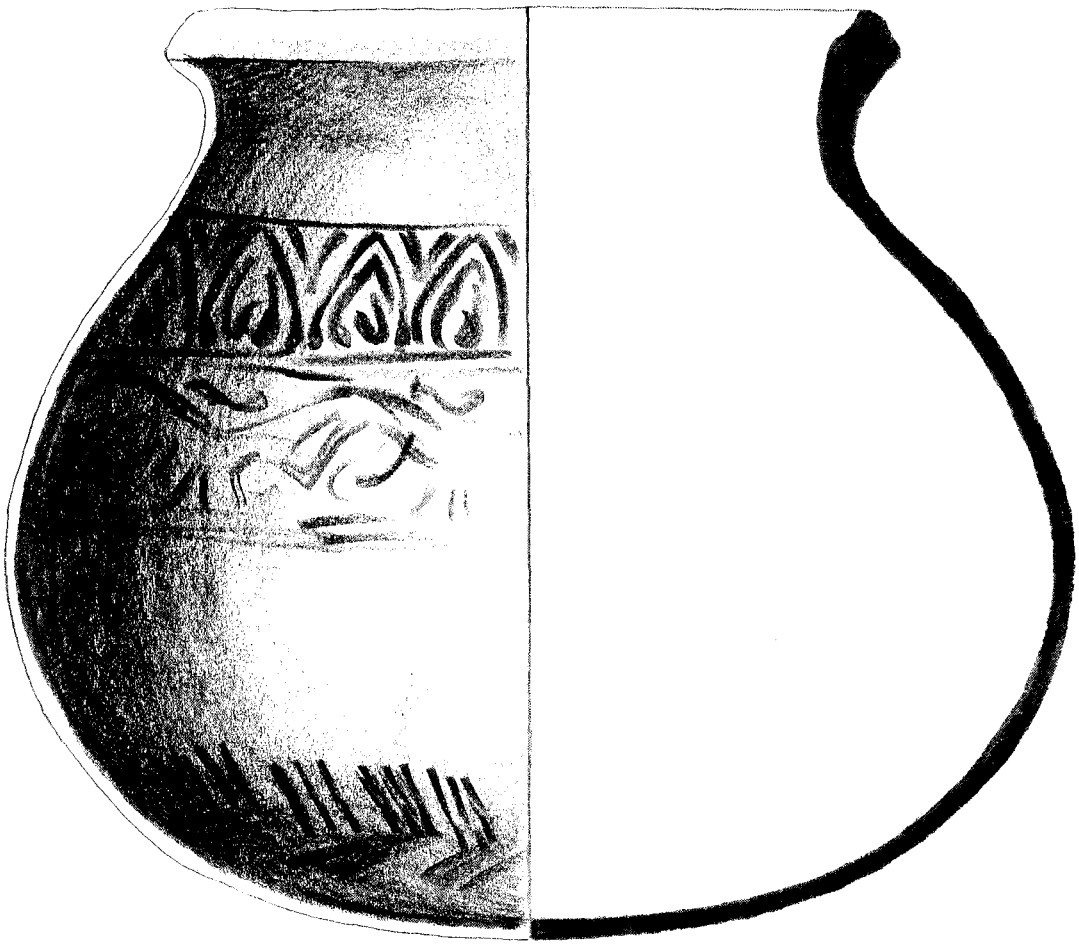

ภาพลายเส้นที่ 102

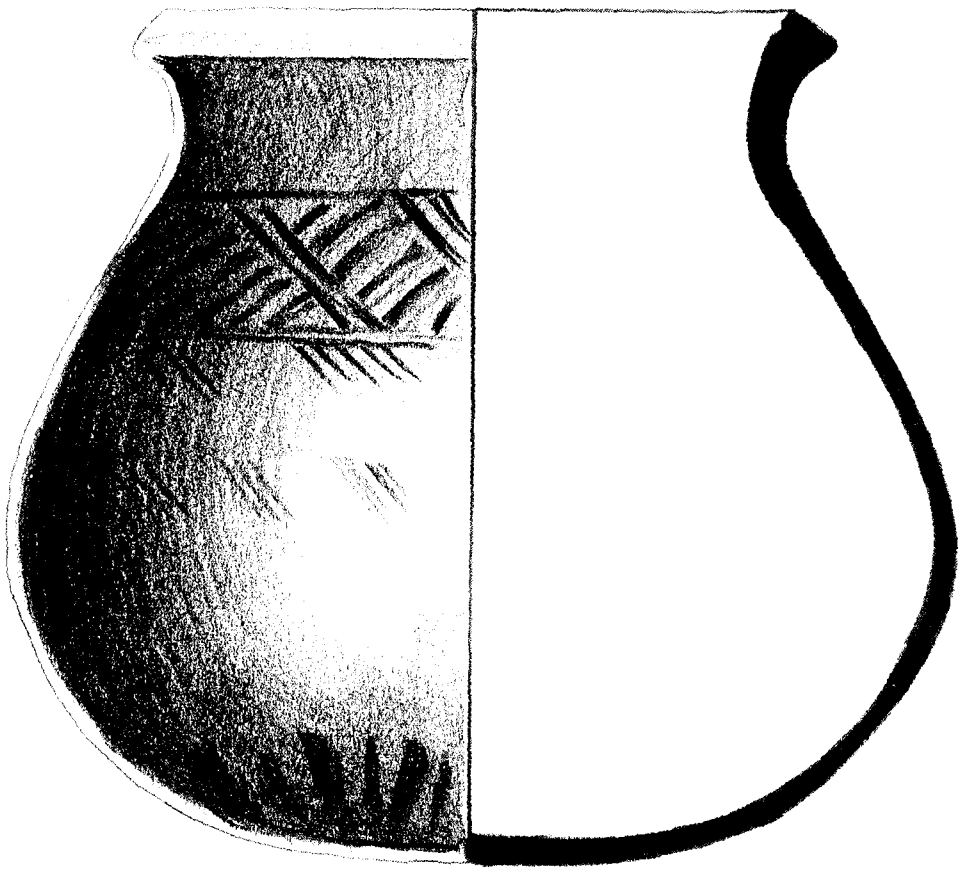

ภาพลายเส้นที่ 103

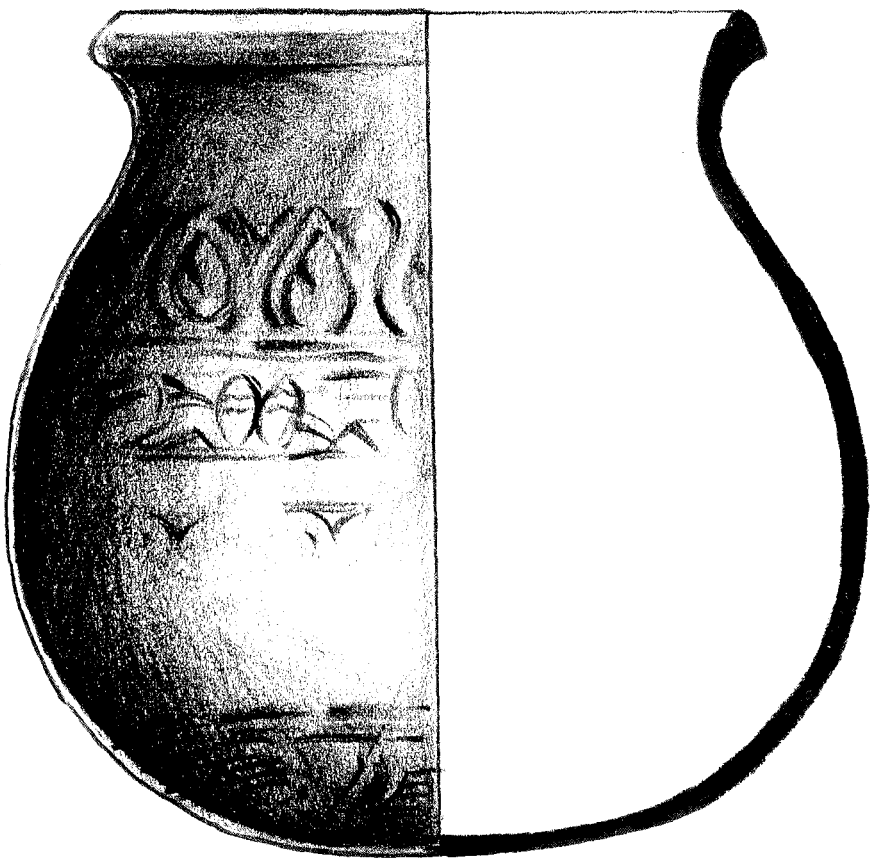

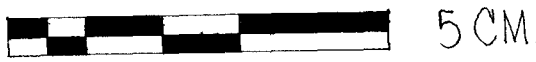
ภาพลายเส้นที่ 104

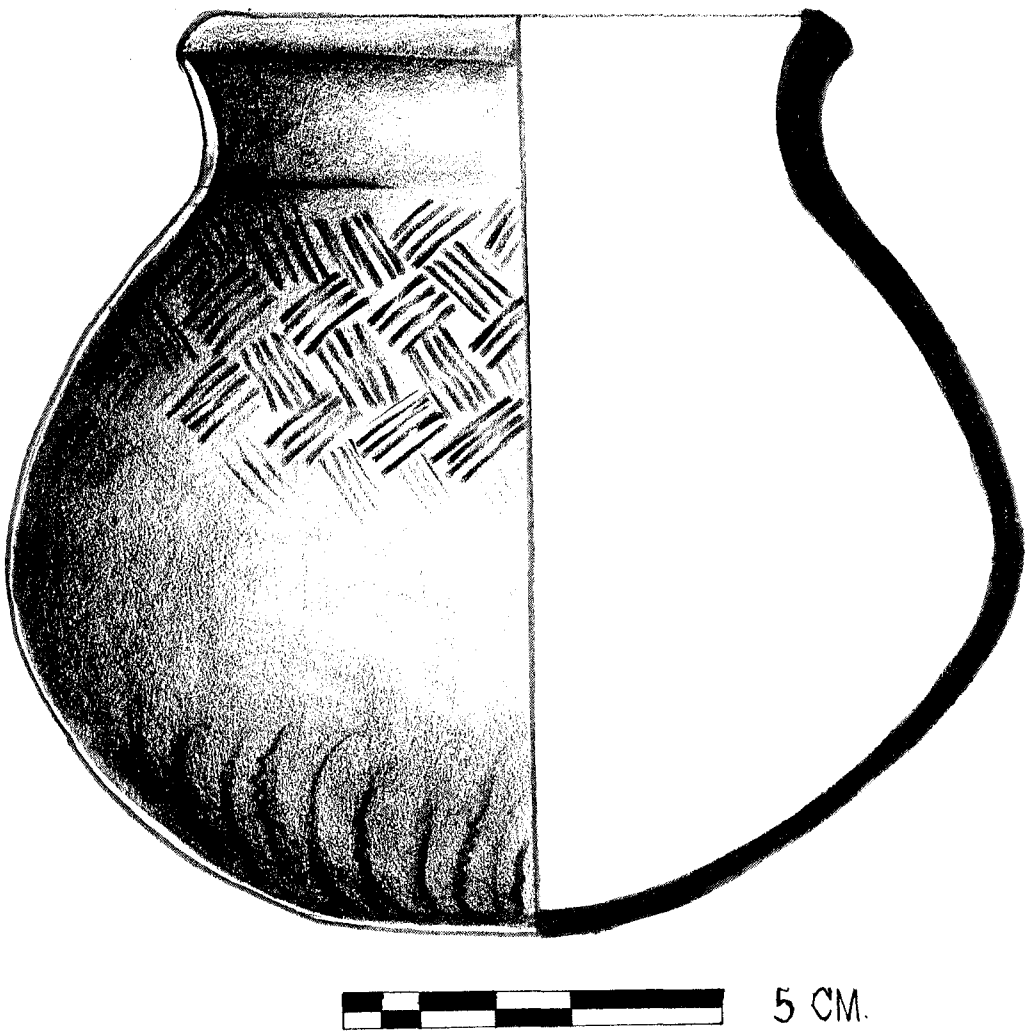
5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 105

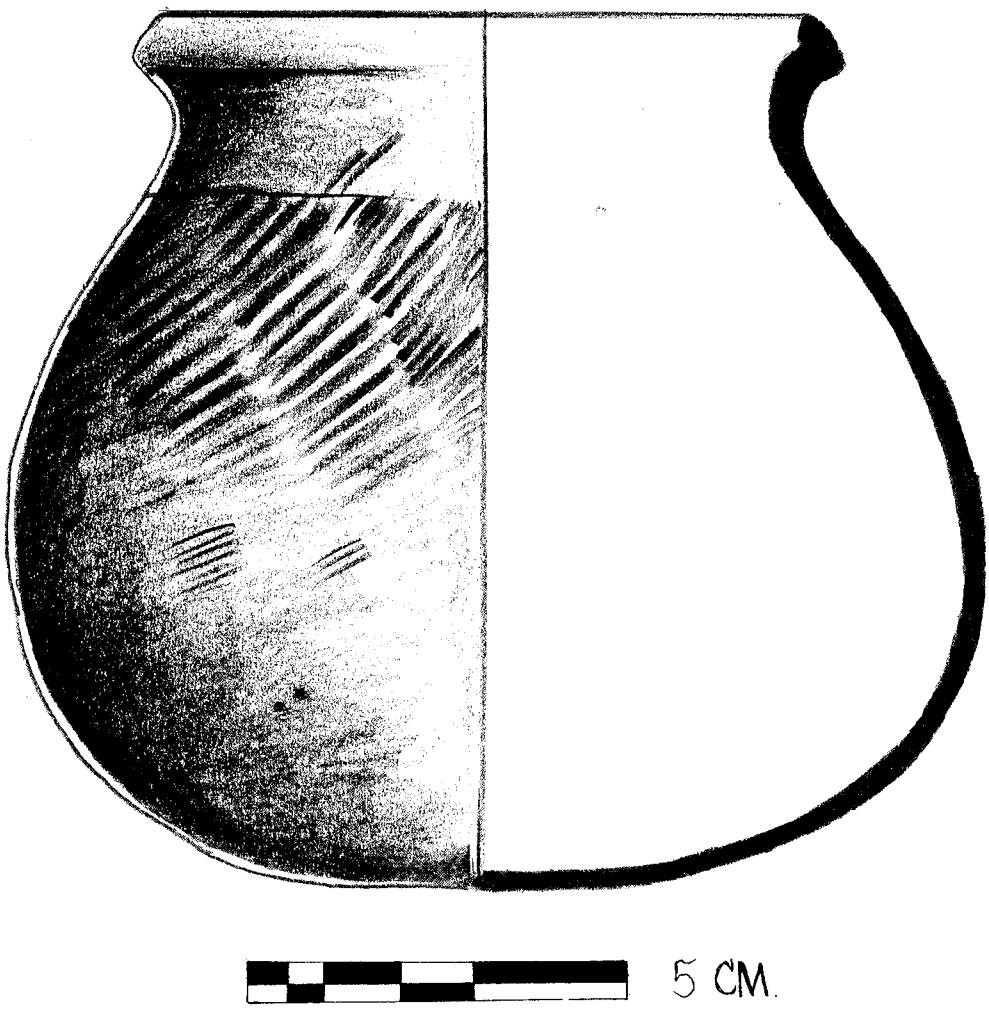

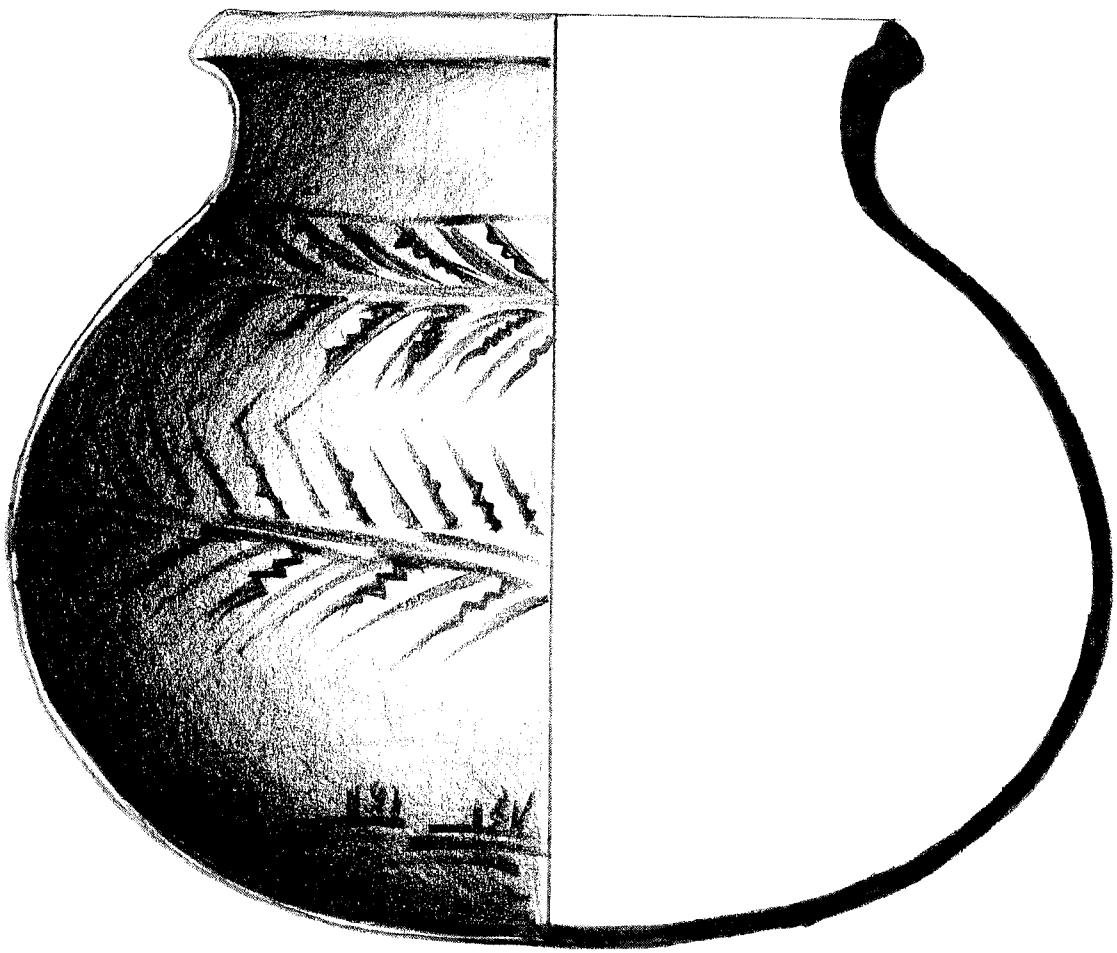
ภาพลายเส้นที่ 106

ภาพลายเส้นที่ 107

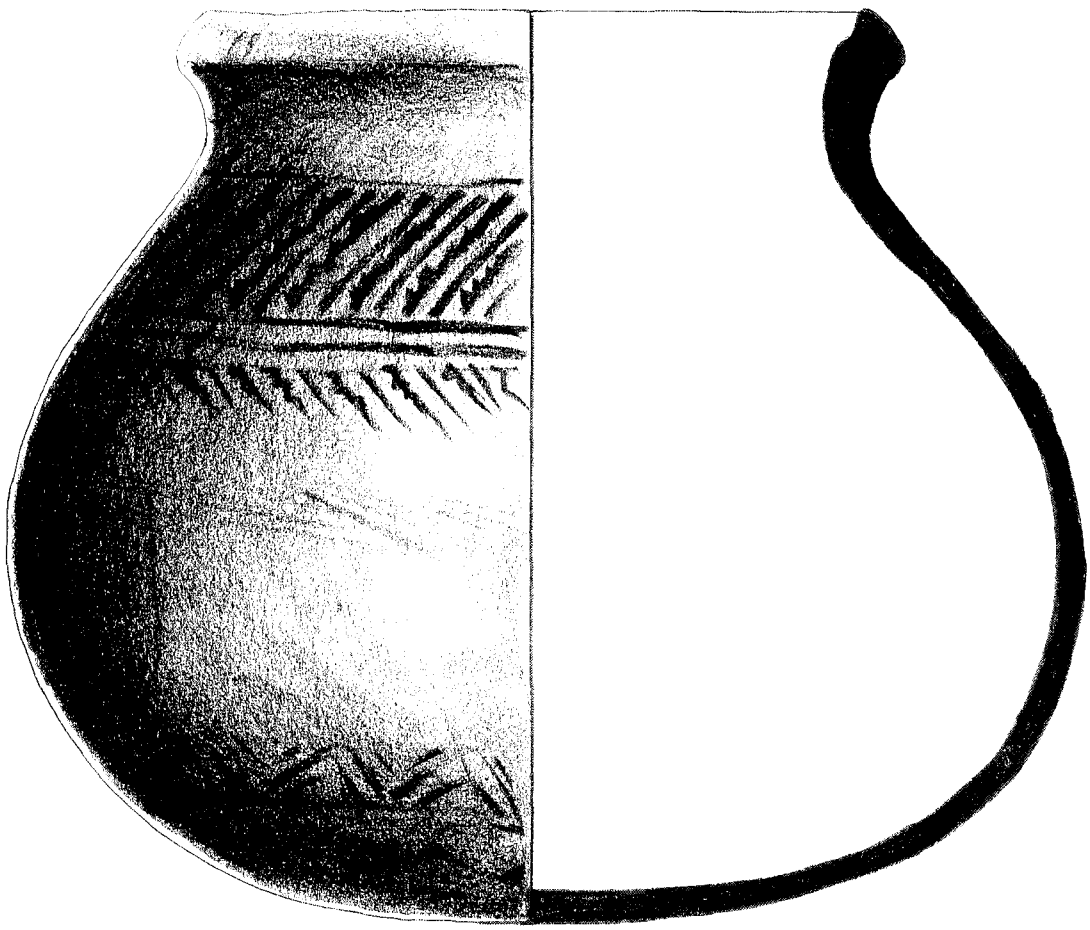

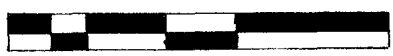
ภาพลายเส้นที่ 108

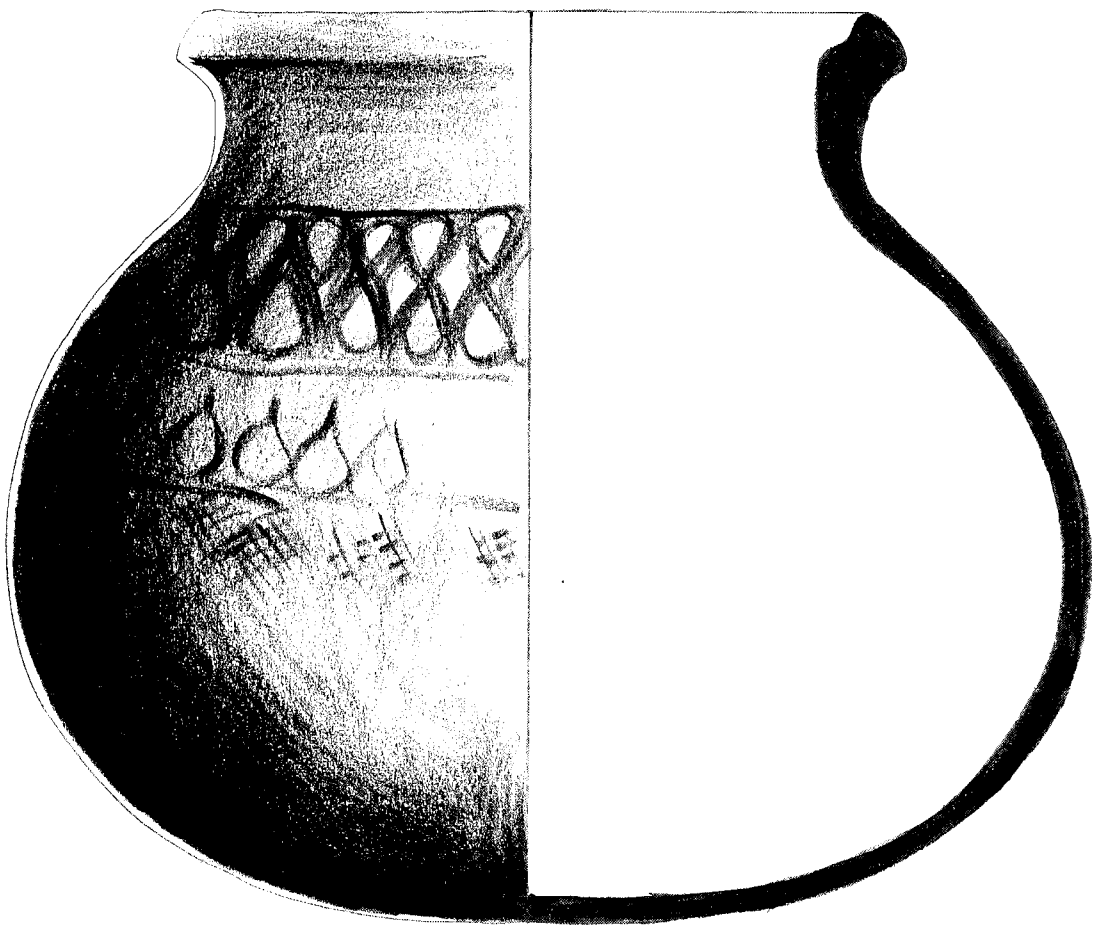

ภาพลายเส้นที่ 109

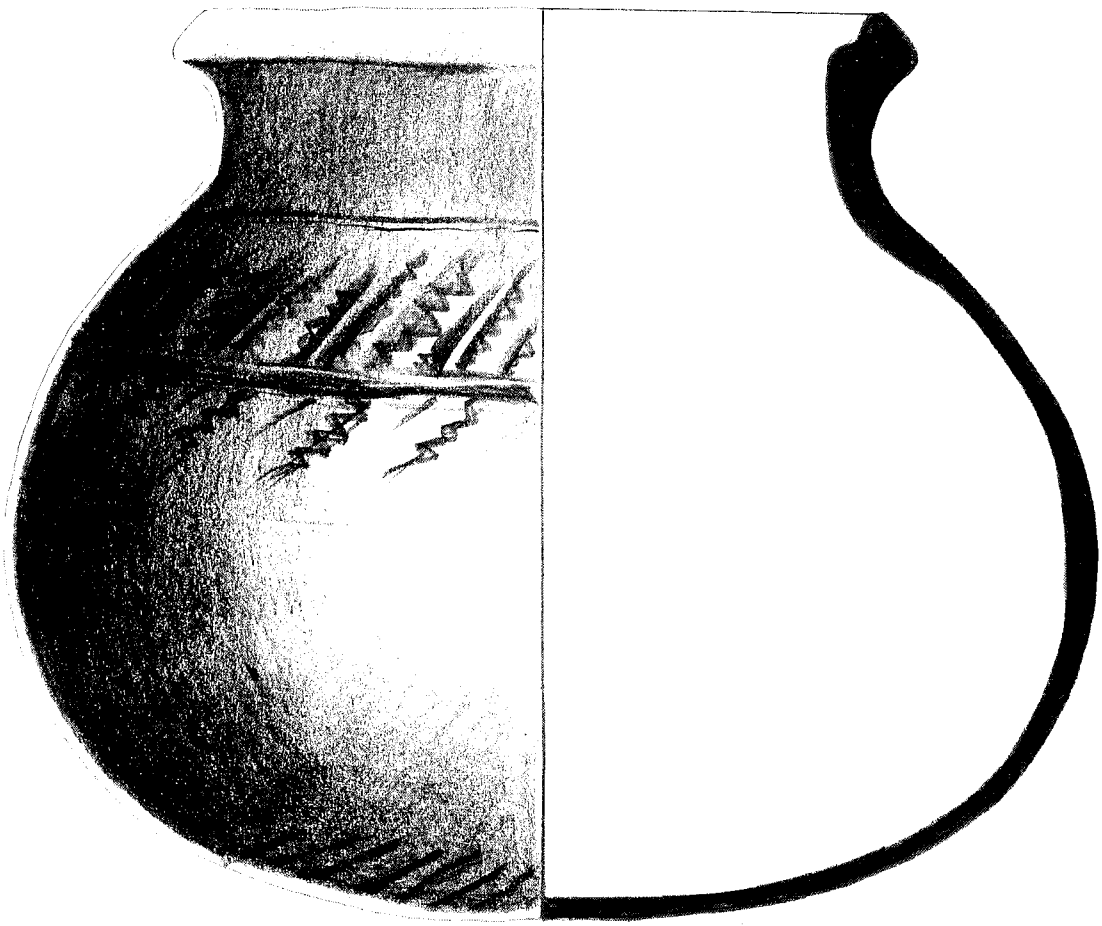

ภาพลายเส้นที่ 110

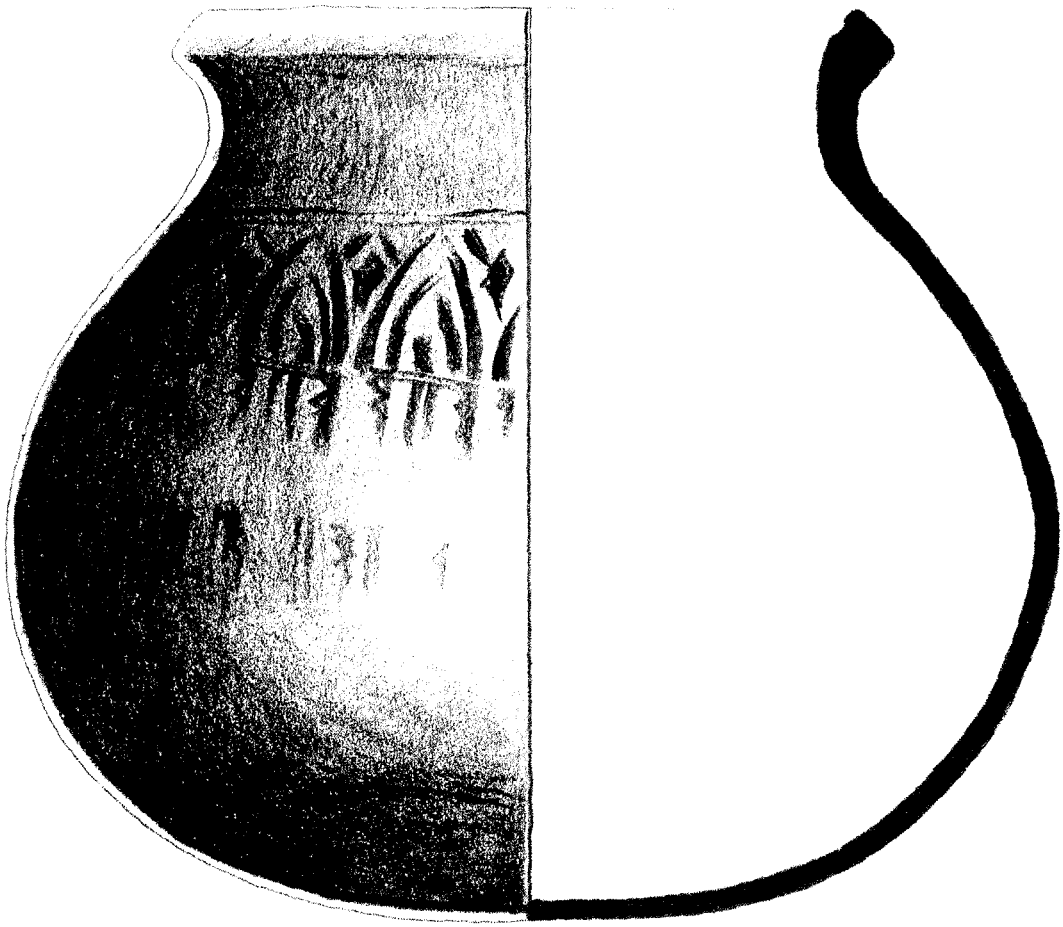
5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 111

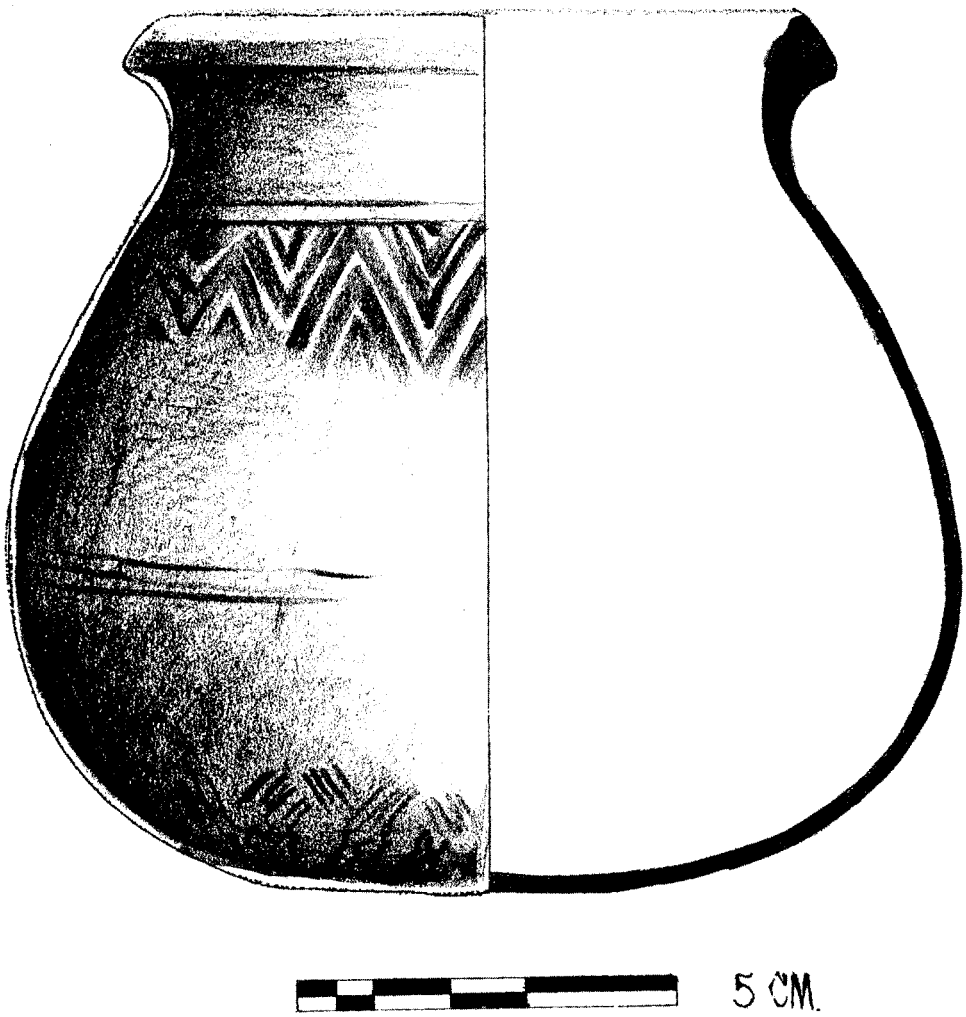

ภาพลายเส้นที่ 112

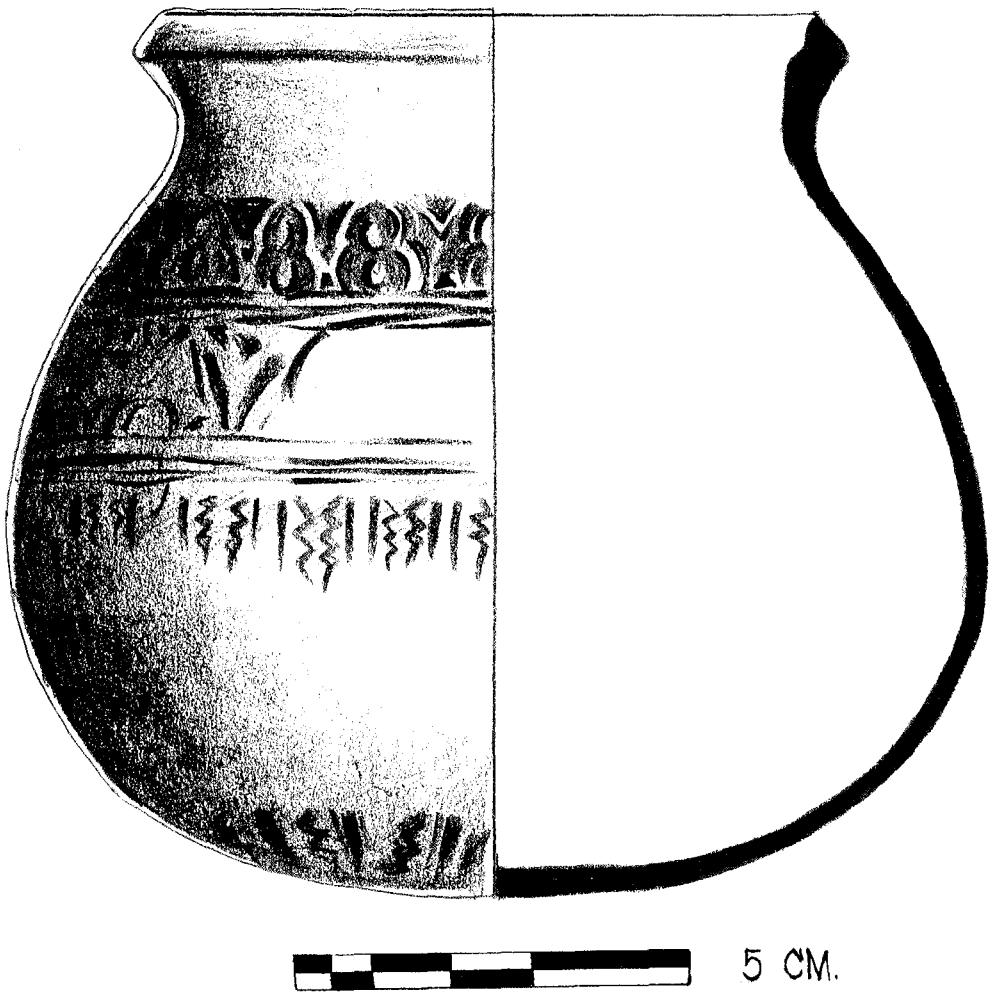

5 CM.

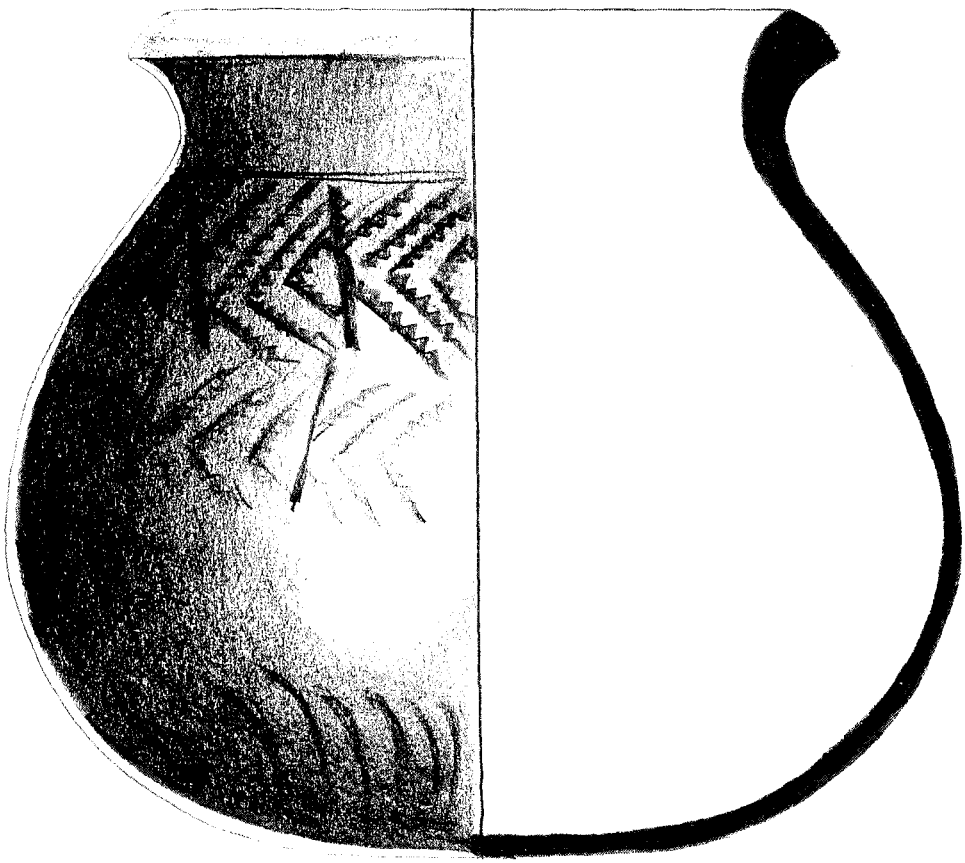
ภาพลายเส้นที่ 113

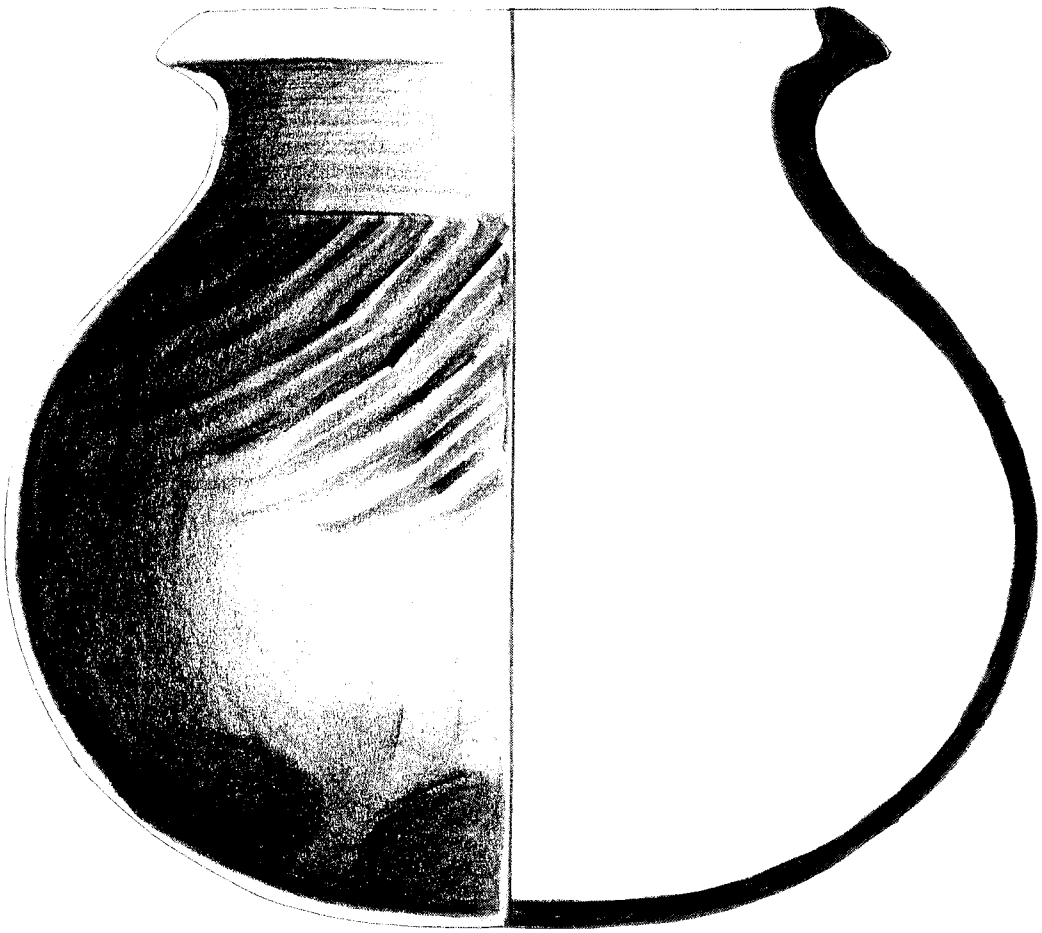
ภาพลายเส้นที่ 114

ภาพลายเส้นที่ 115

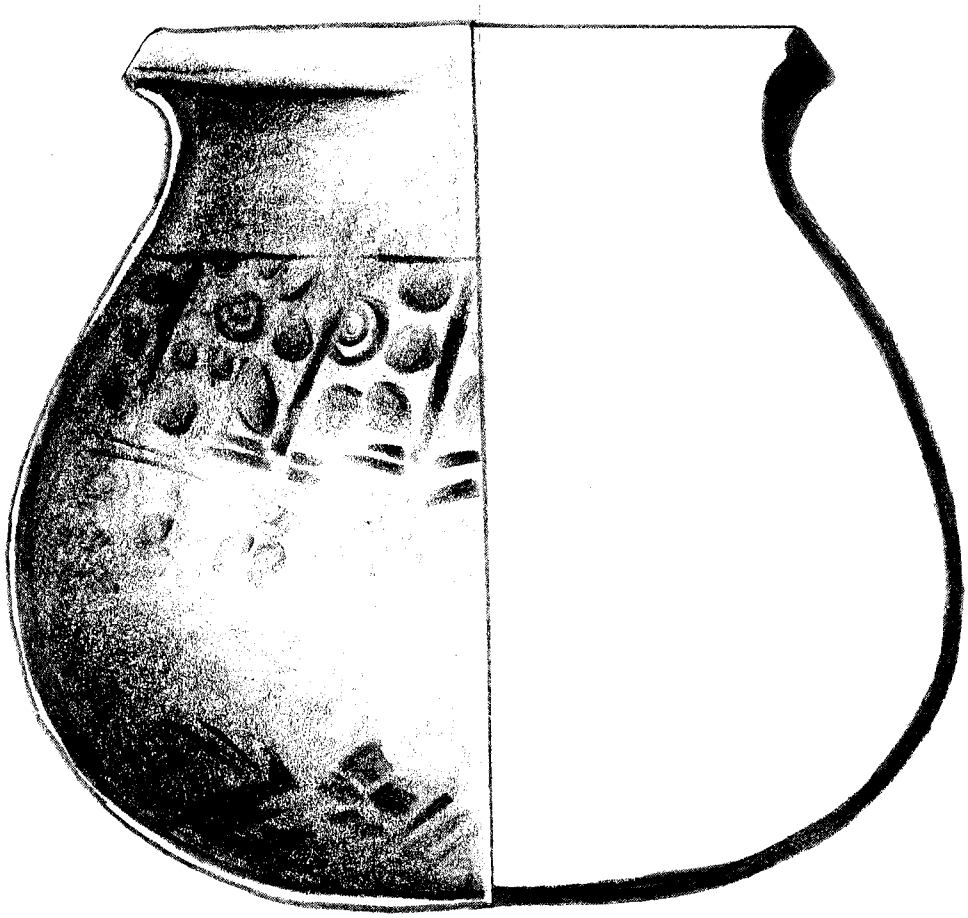

ภาพลายเส้นที่ 116

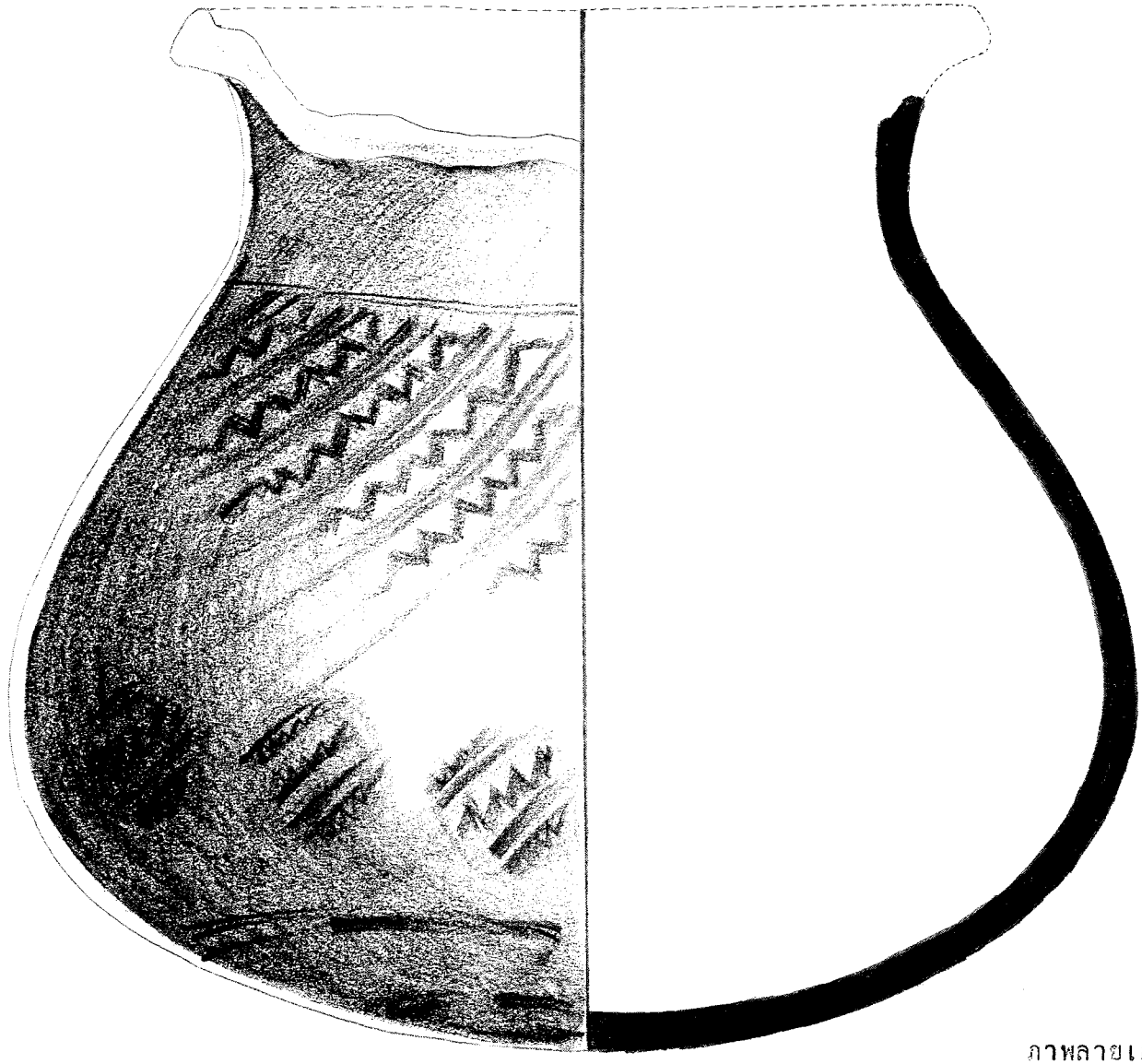
5 CM

ภาพลายเส้นที่ 117

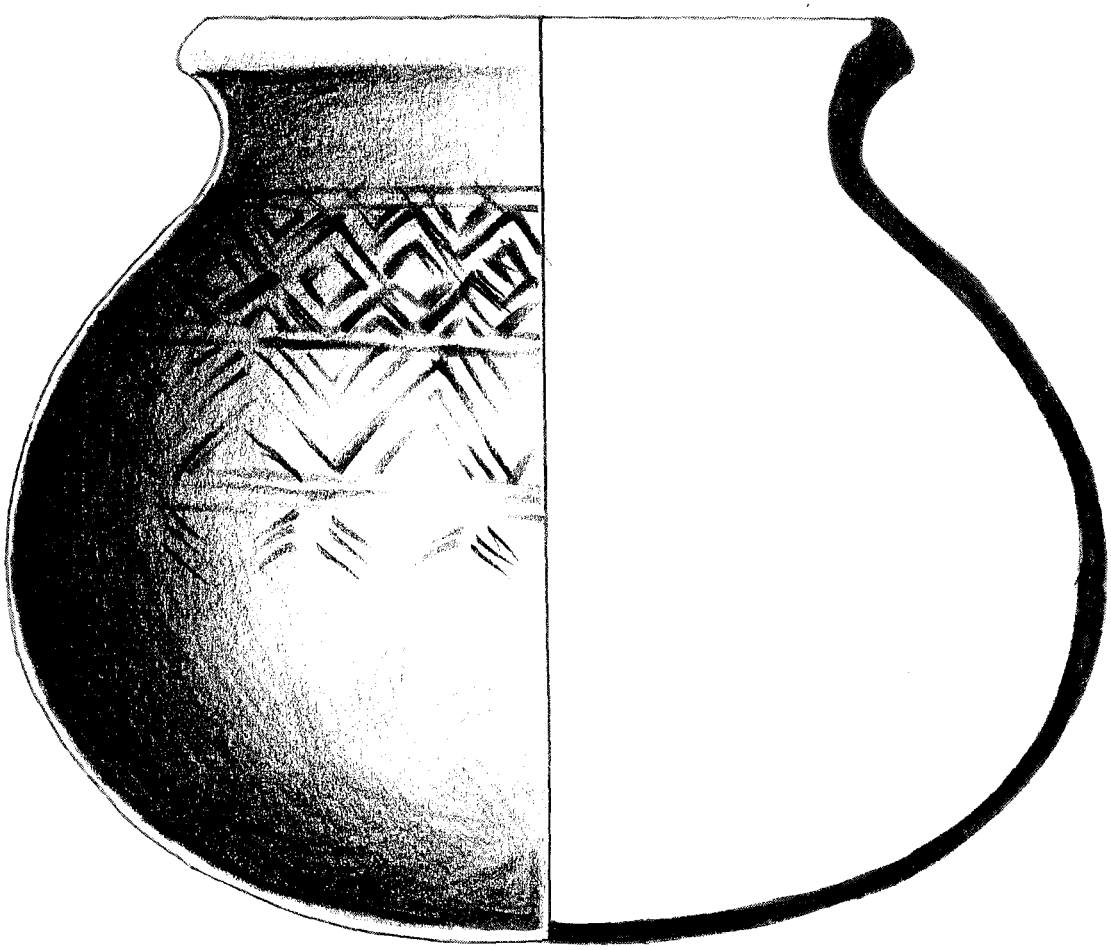
5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 118

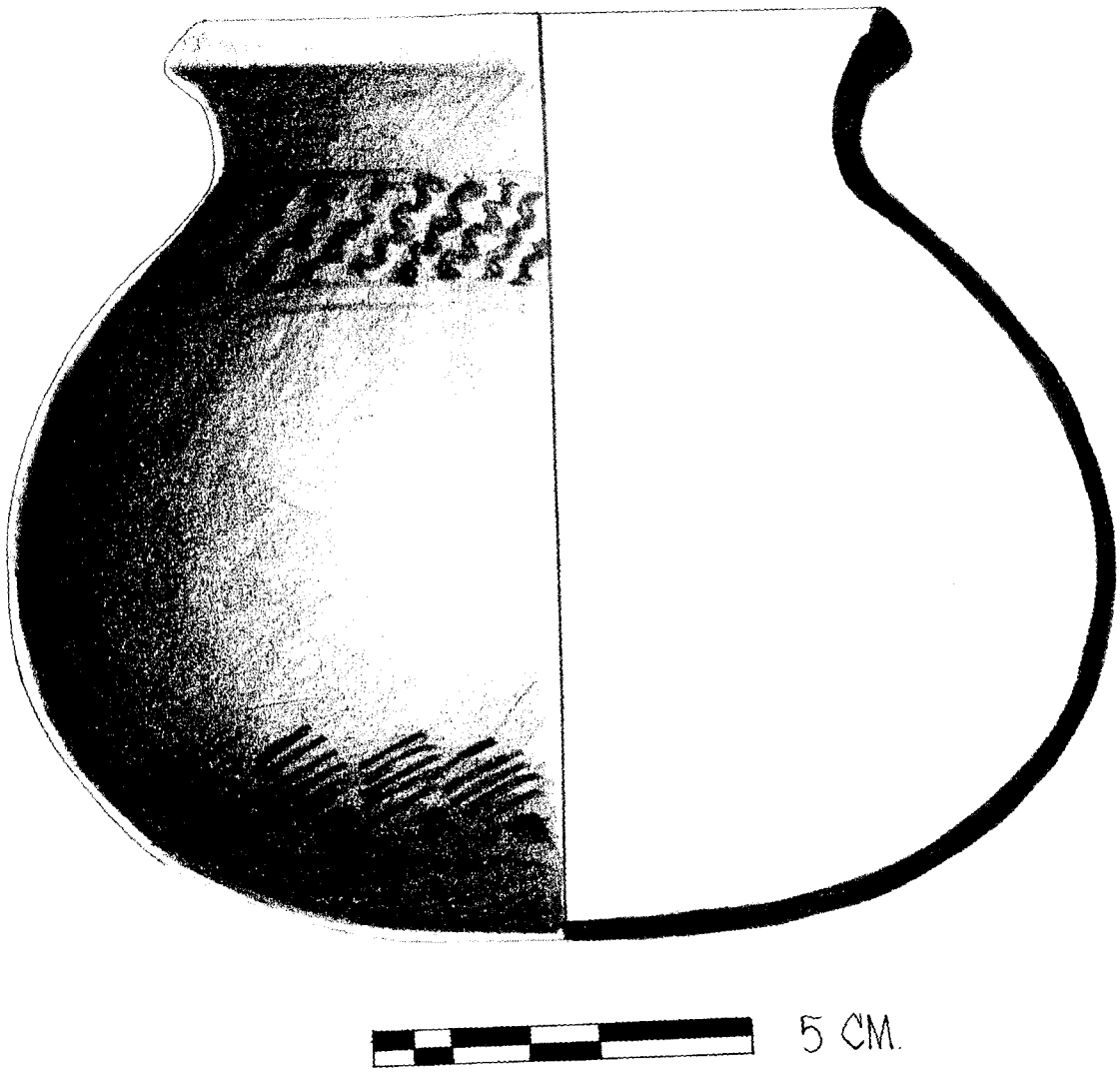
ภาพลายเส้นที่ 119

5 CM.

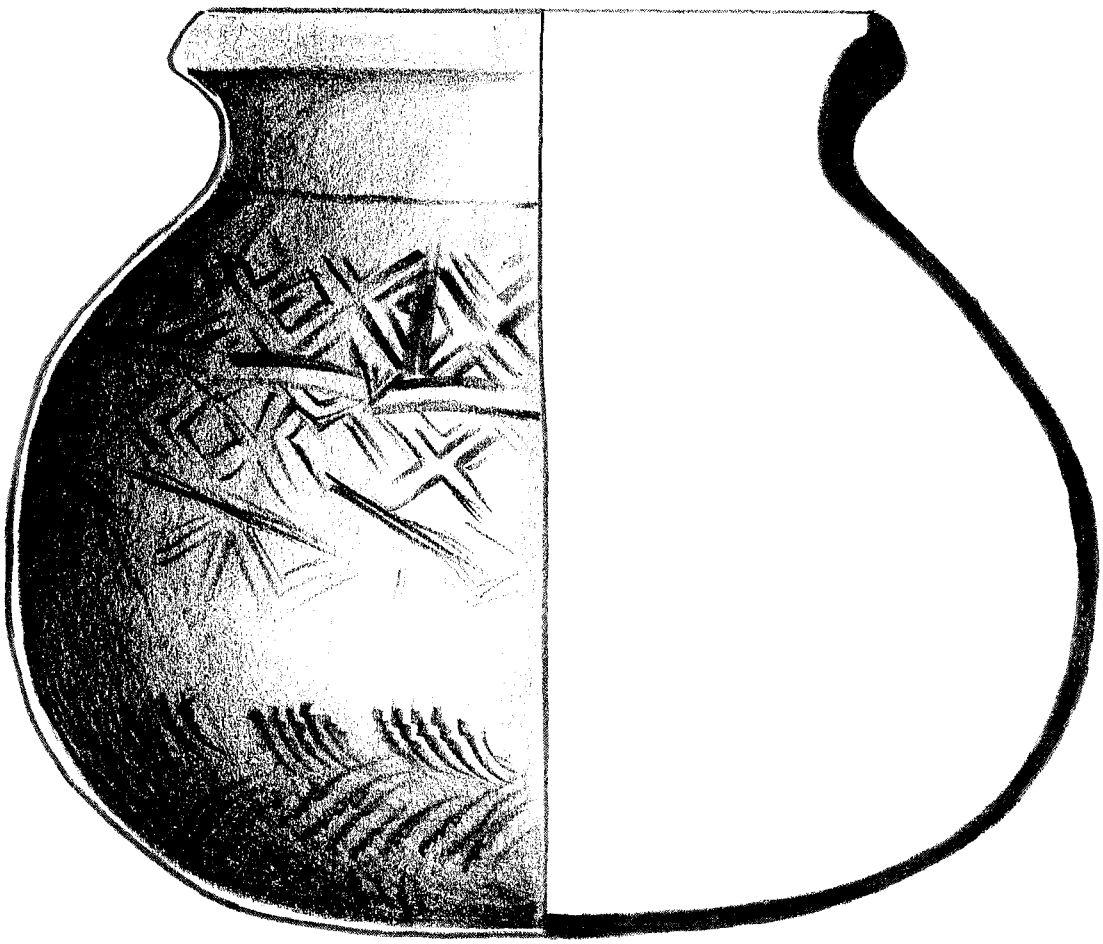

ภาพลายเส้นที่ 120

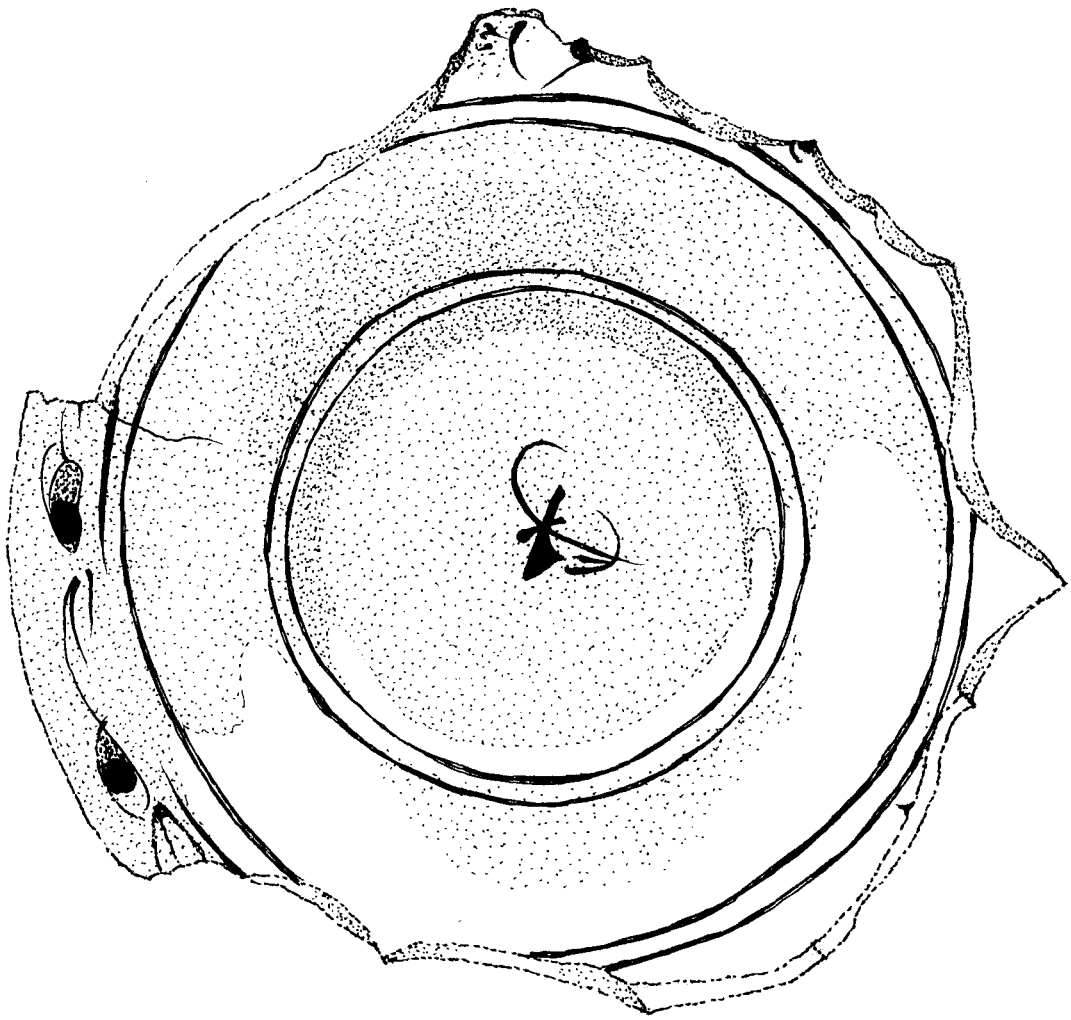

ภาพลายเส้นที่ 121

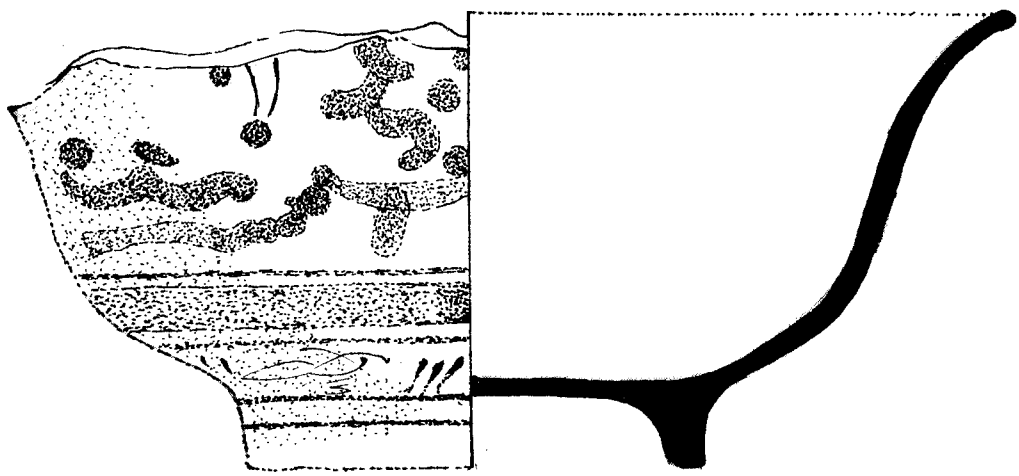
5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 122

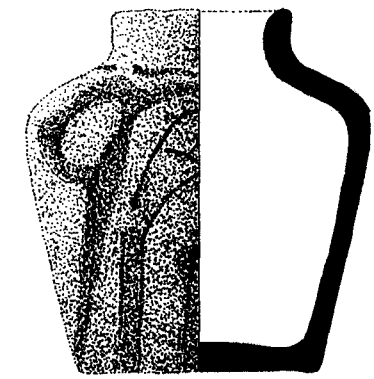
8 C.M.

ภาพลายเส้นที่ 123 ชามลายครามเขียนลายพันธุ์พฤกษา
สมัยราชวงศ์หมิง
(พบจากหลุม 46 ฑ)

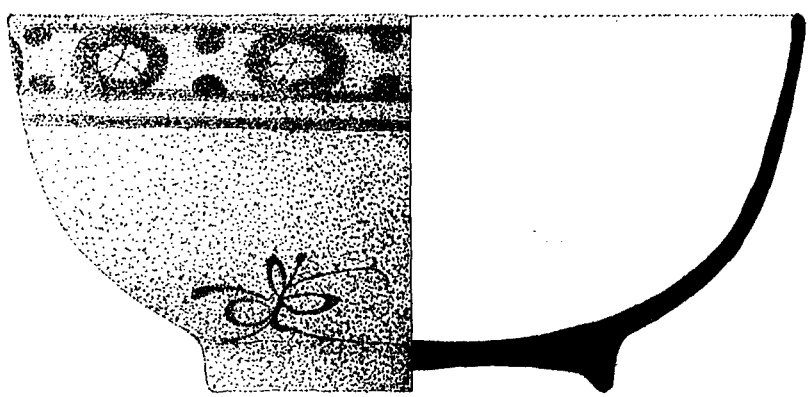

ภาพลายเส้นที่ 124 ชามลายครามเขียนลายพันธุ์พฤกษา
สมัยราชวงศ์หมิง
(พบจากหลุม 46 ข)

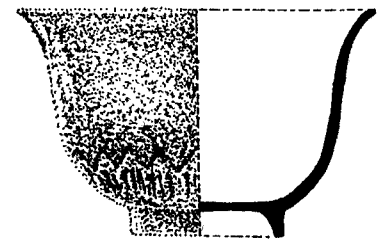
5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 125 กระปุกลายครามเขียนลายกวาง สมัยราชวงศ์หมิง
(พบจากหลุม 60 ค')

5 CM.

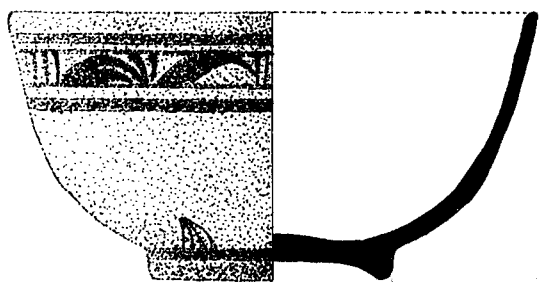
ภาพลายเส้นที่ 126 ถ้วยลายคราม สมัยราชวงศ์หมิง
(พบจากหลุม 45 ฐ)

5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 127 ถ้วยเคลือบขาว สมัยราชวงศ์หมิง

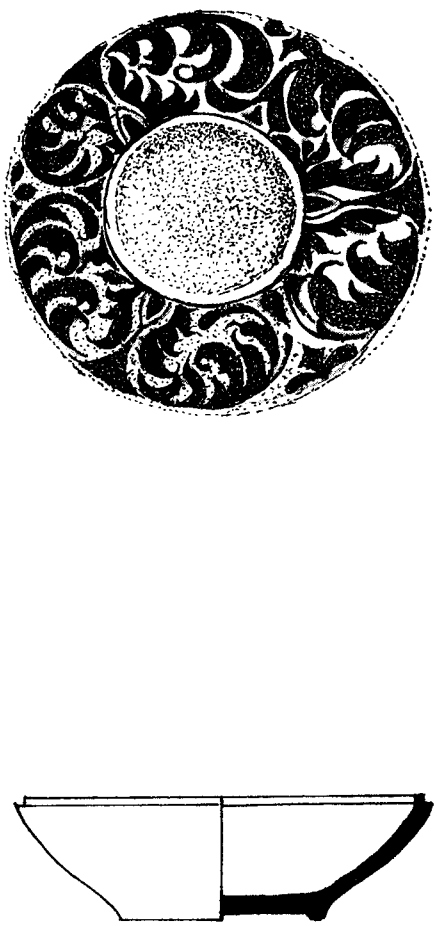
(พบจากหลุม 45 ฐ)

5 CM.

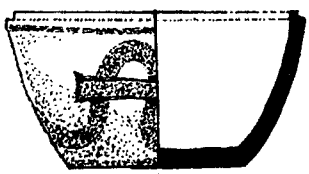
ภาพลายเส้นที่ 128 ถ้วยลายคราม สมัยราชวงศ์หมิง

(พบจากหลุม 45 ฐ)

ภาพลายเส้นที่ 129 ตัวตลับลายคราม สมัยจักรพรรดิคังซีแห่งราชวงศ์ชิง

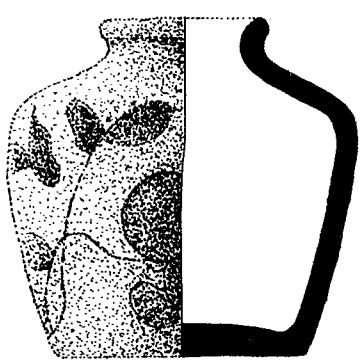
(พบจากหลุม 46 ฯ)

3 C.M.

ภาพลายเส้นที่ 130 ตัวตลับลายคราม สมัยราชวงศ์หมิง

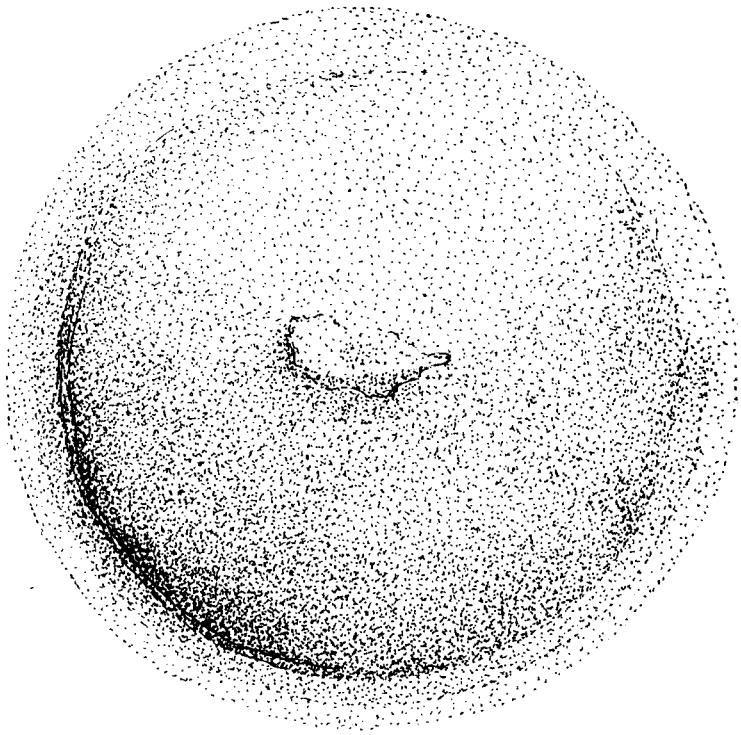
(พบจากหลุม 46 ฆ)

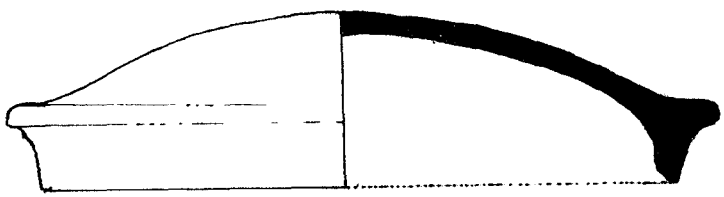

5 CM.

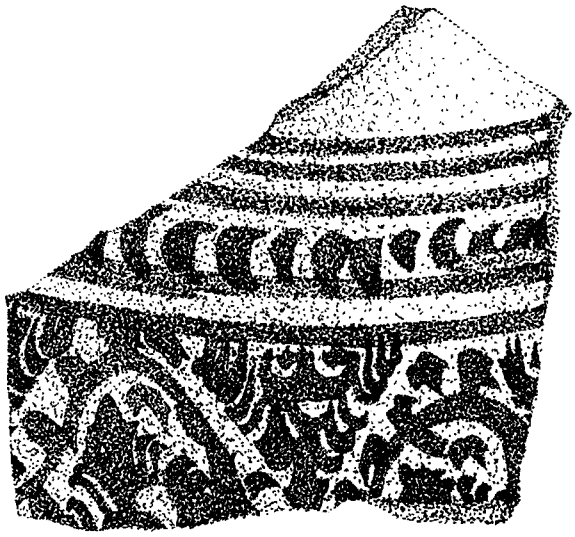
ภาพลายเส้นที่ 131 กระปุกลายครามเขียนลายพันธุ์พฤกษา สมัยจักรพรรดิตังยี แห่งราชวงศ์ชิง

(พบจากหลุม 46 ฆ)

ภาพลายเส้นที่ 132 ฝาภาชนะดินเผาเคลือบสีน้ำตาล
(พบจากหลุม 47 ธ)

5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 133 ภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องถ้วยลายคราม สมัยราชวงศ์หมิง

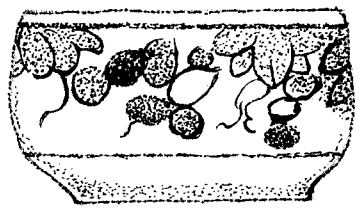
(พบจากหลุม 24 ท)

5 C.M.

ภาพลายเส้นที่ 134 กระปุกลายครามสมัยราชวงศ์หมิง

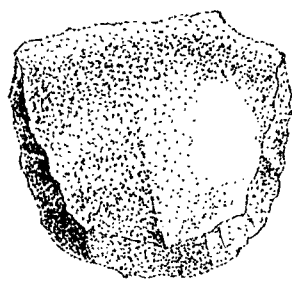
(พบจากหลุม 59 ข)

3 C.M.

ภาพลายเส้นที่ 135 ถ้วยลายเขียนจรงค์

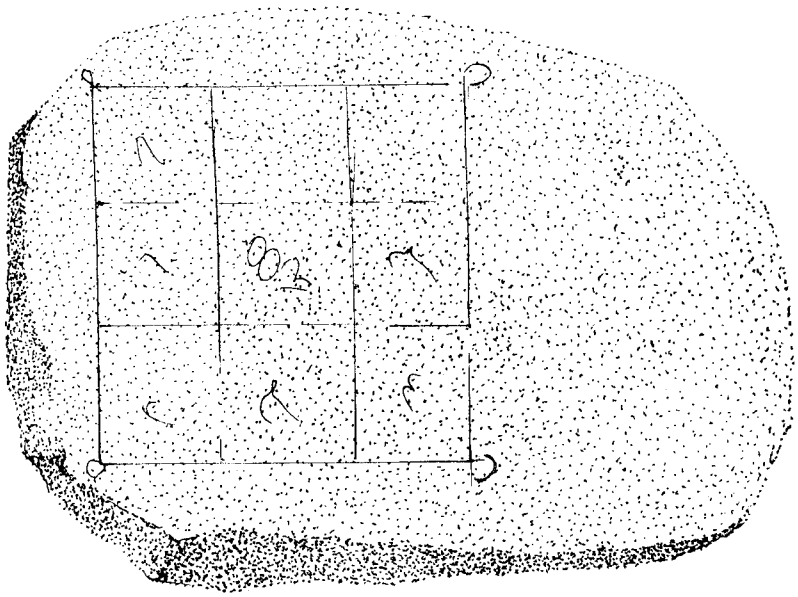
(พบจากหลุม 31 ถ)

3 C.M.

ภาพลายเส้นที่ 136 ชิ้นส่วนสะเก็ดหินอ่อน สีเขียวเข้ม

(พบจากหลุม 24 ท)

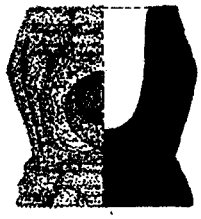
8 C.M.

ภาพลายเส้นที่ 137 แผ่นหินชนวนมีจารึกพบจากกำแพงวังหลวงด้านทิศเหนือ
(พบจากหลุม 60 ฌ)

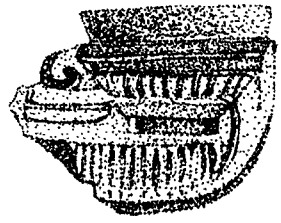
5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 138 ตัวหมากรุกจีนดินเผา
(พบจากหลุม 47ค)

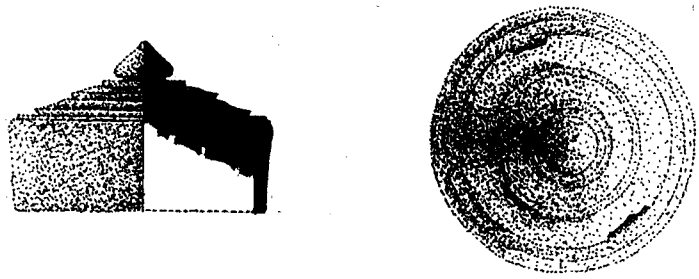
3 CM.

ภาพลายเส้นที่ 139 ชิ้นส่วนกล้องยาสูบดินเผา (พบจากหลุม 59 จ)

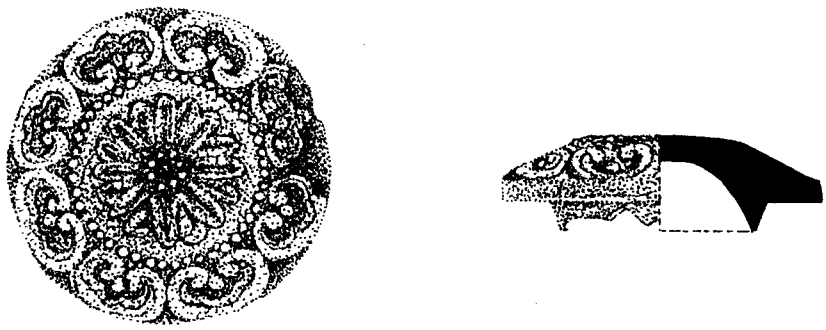
5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 140 ชิ้นส่วนกล้องยาสูบดินเผา (พบจากหลุม 59 จ)

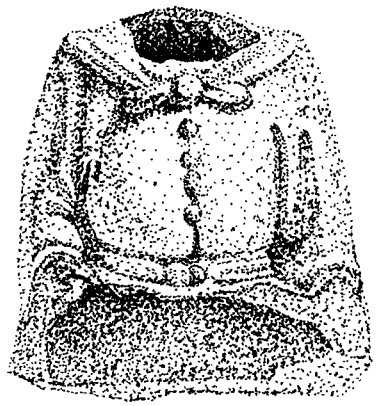
5CM.

ภาพลายเส้นที่ 141 ฝาตลับทำจากงาช้าง (พบจากหลุม 28 ด)

5 CM. 5 CM.

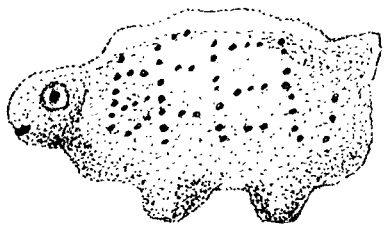
ภาพลายเส้นที่ 142 ฝากระปุกดินเผา เคลือบสีขาวนวล
(พบจากหลุม 32 ด)

5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 143 ตุ๊กตาเคลือบดินเผา

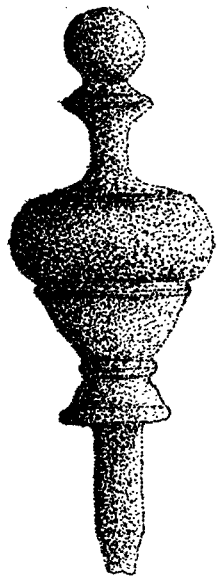
(พบจากหลุม 47 ฌ)

5 CM.

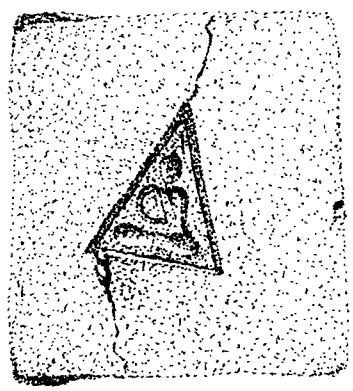
ภาพลายเส้นที่ 144 ตุ๊กตารูปเต่าเคลือบสีเขียวมะกอก

(พบจากหลุม 60 น')

5 CM.

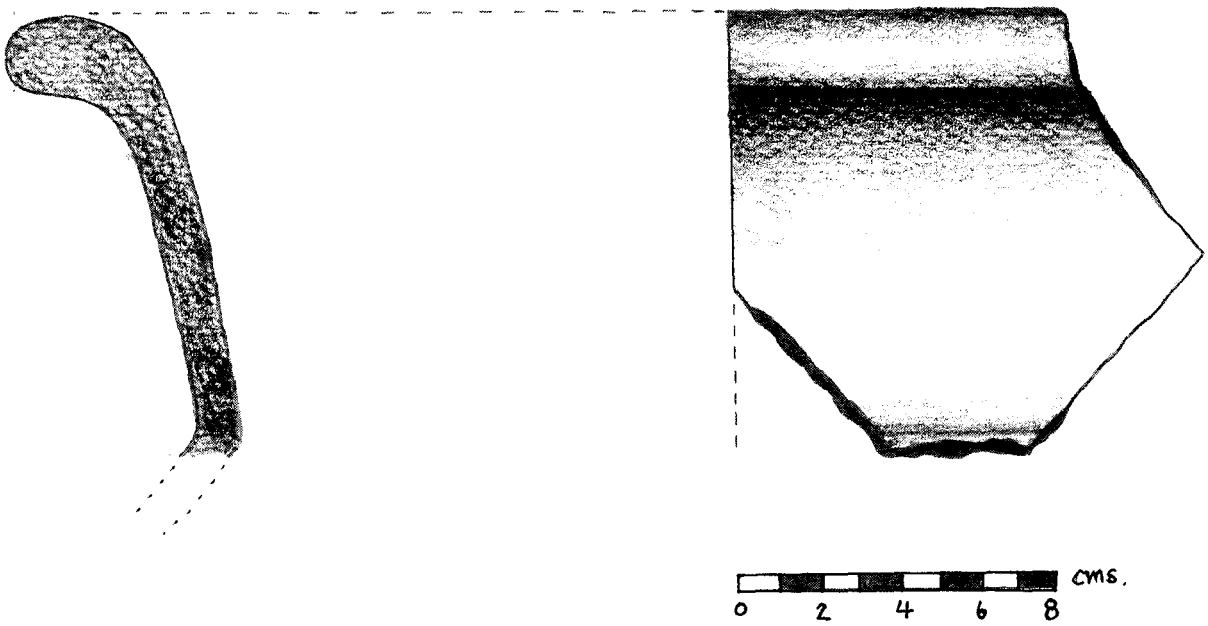
ภาพลายเส้นที่ 145 ส่วนยอดของเครื่องใช้สำริด (พบจากหลุม 25 ก)

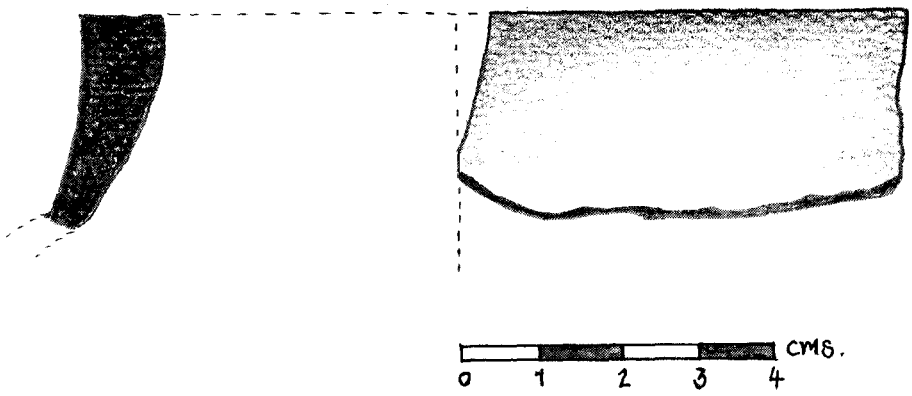
5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 146 แม่พิมพ์พระพุธรูปดินเผา
(พบจากหลุม 60 ฎ)

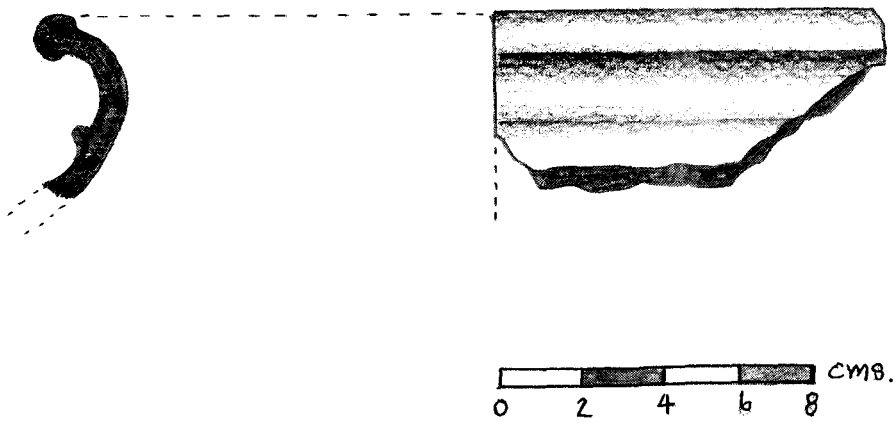
ภาพลายเส้นที่ 147-183
ตัวอย่างโบราณวัตถุและเศษภาชนะดินเผา
จากการขุดค้นหลุมขุดค้นที่ 1 (Test Pit I) 53' ท

ภาพลายเส้นที่ 147 ปากภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 140-160 CM.DT.

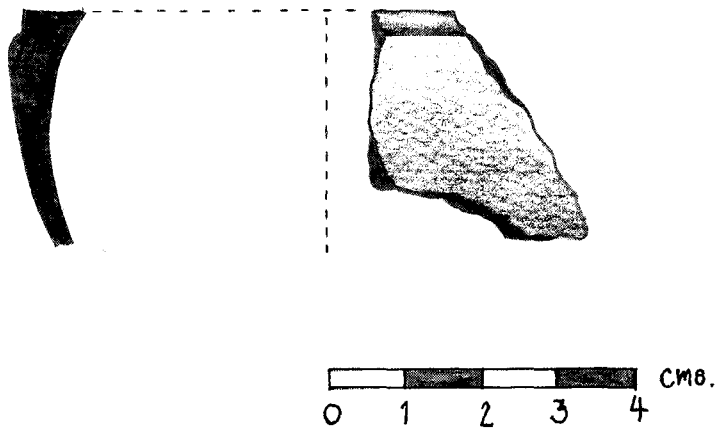

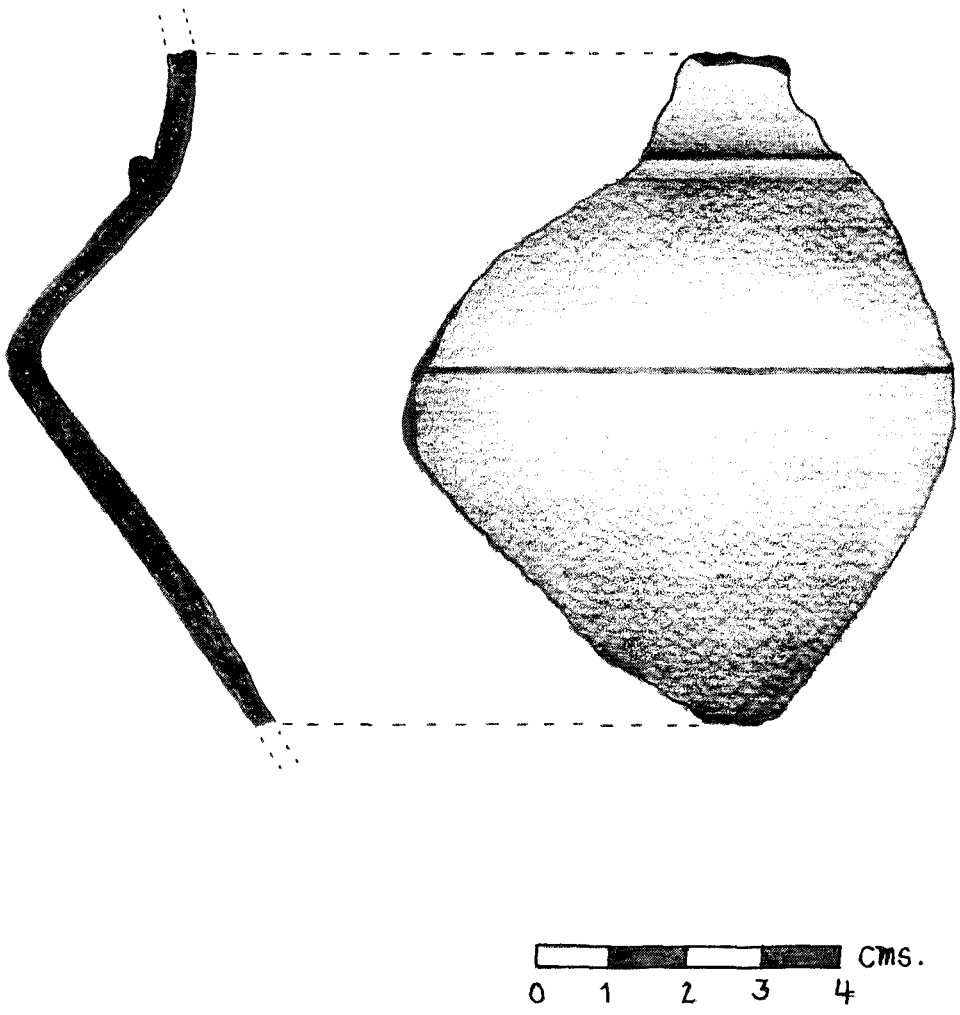
ภาพลายเส้นที่ 148 ปากพาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง พบในระดับ 140-160 CM.DT

ภาพลายเส้นที่ 149 ปากพาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง พบในระดับ 140-160 CM.DT

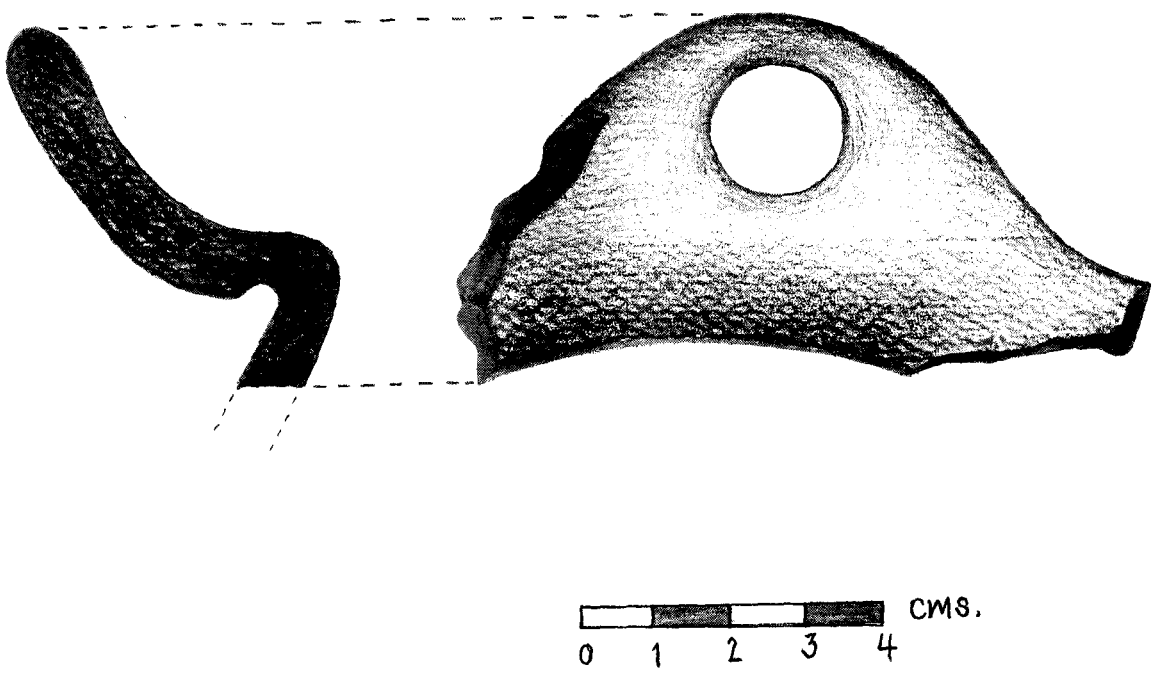
ภาพลายเส้นที่ 150 ปากตะลับเคลือบเขียว พบในระดับ 140-160 CM.DT.

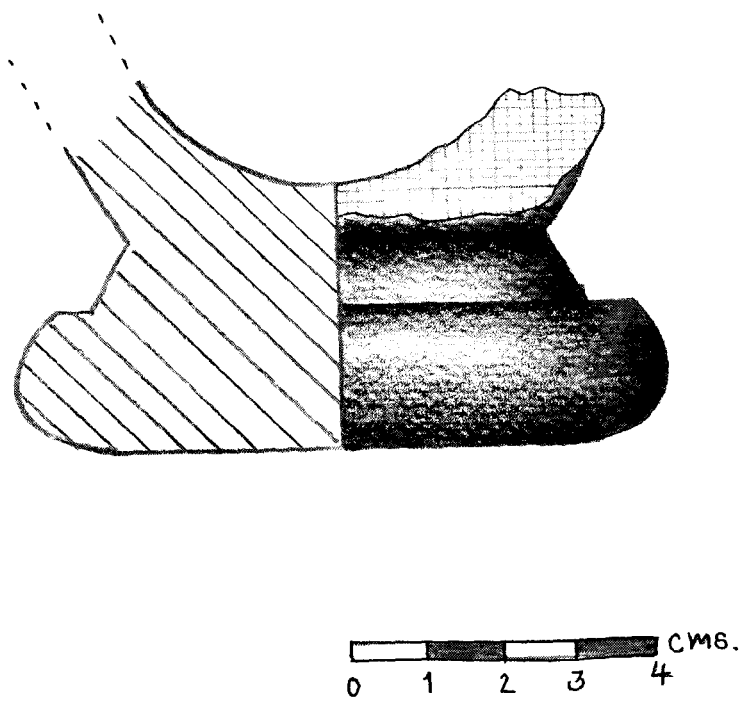

ภาพลายเส้นที่ 151 ไหล่ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง พบในระดับ 140-160 CM.DT.

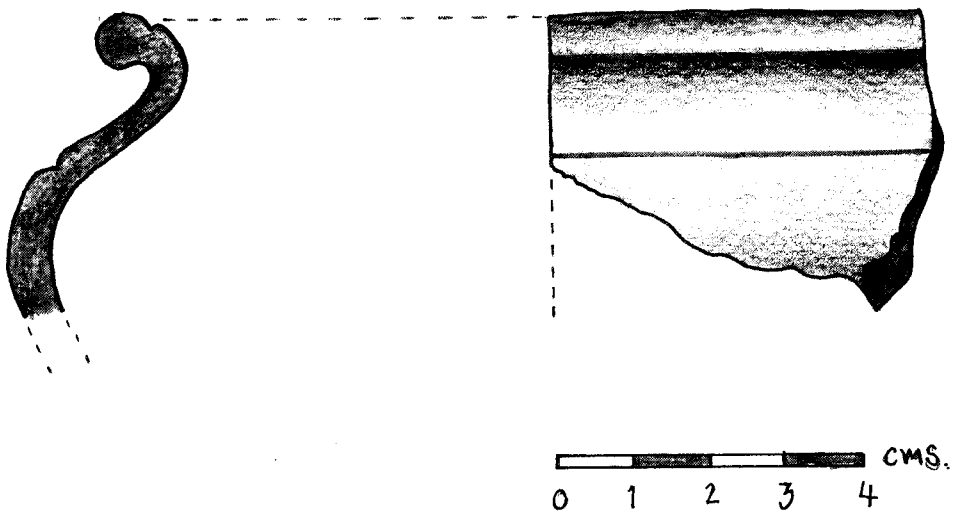
ภาพลายเส้นที่ 152 หูภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง พบในระดับ 140-160 CM.DT.

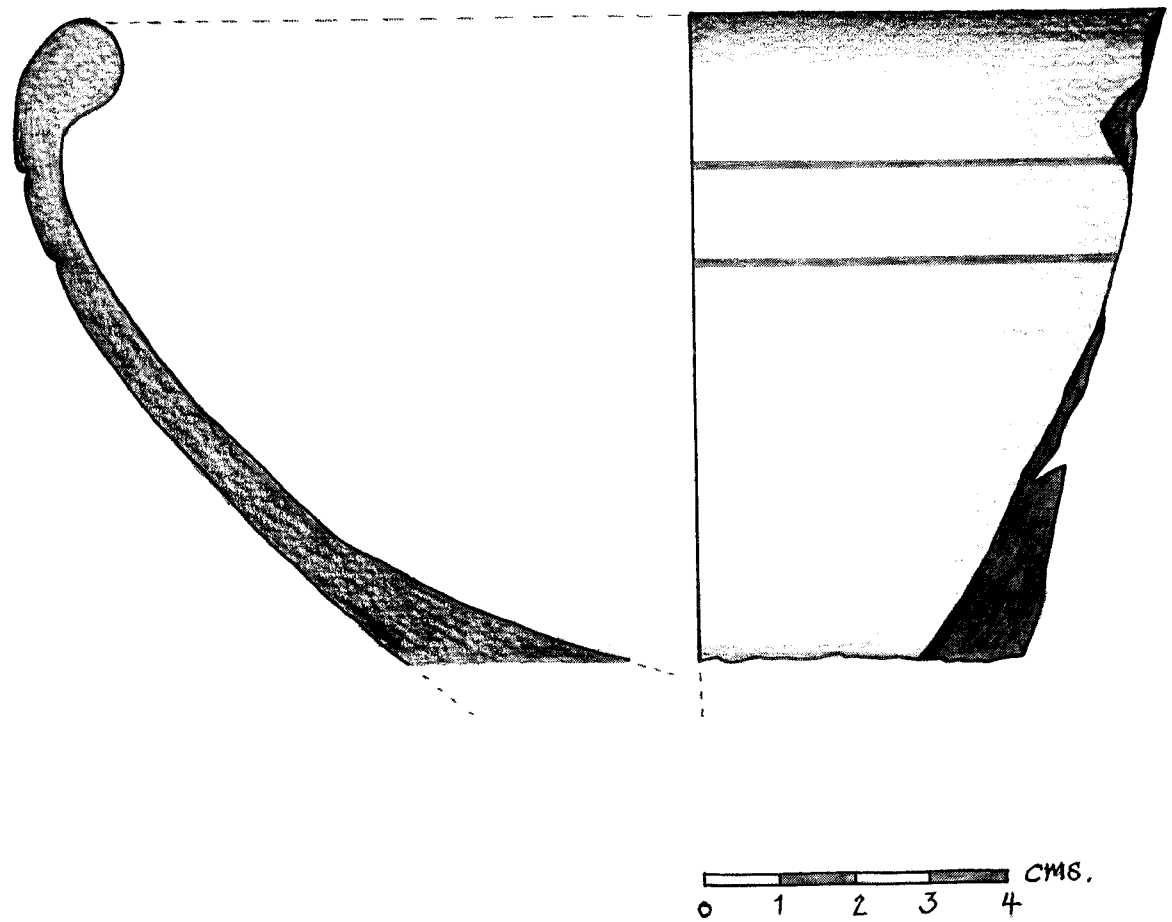

ภาพลายเส้นที่ 153 ก้นครกดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 140-160 CM.DT.

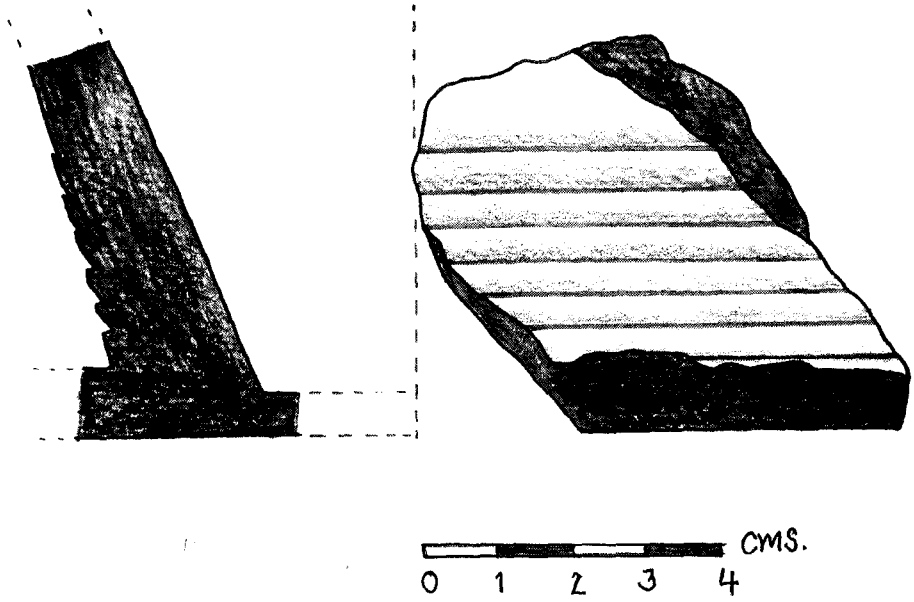
ภาพลายเส้นที่ 154 ปากภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง พบในระดับ 160-180 CM.DT

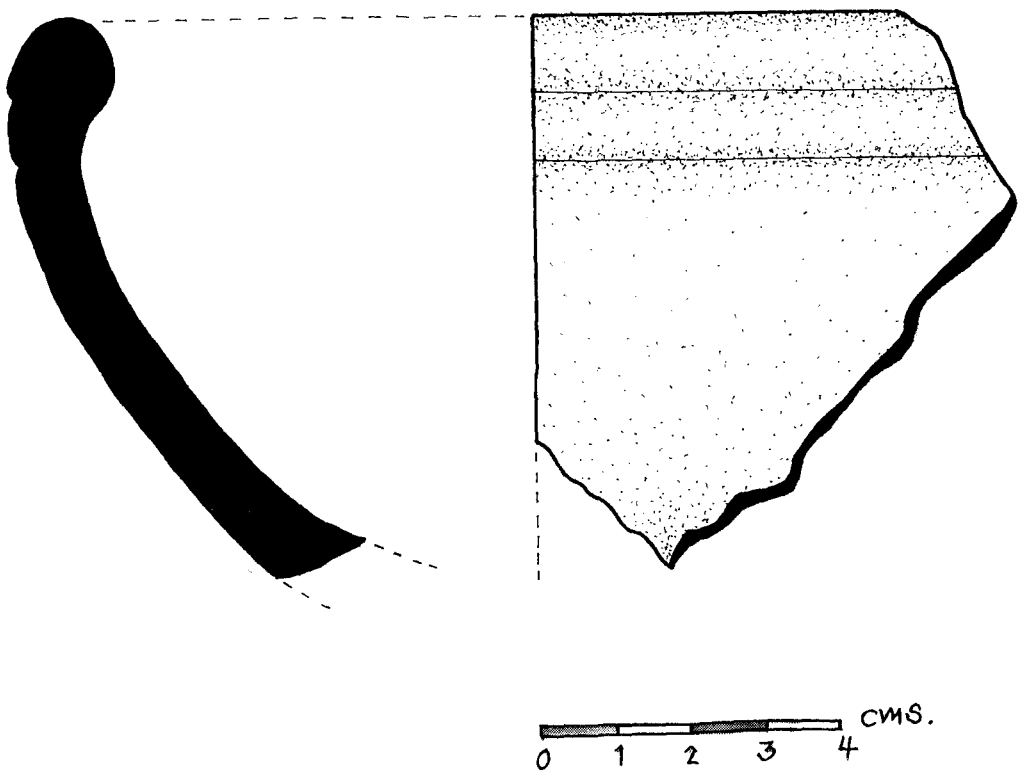

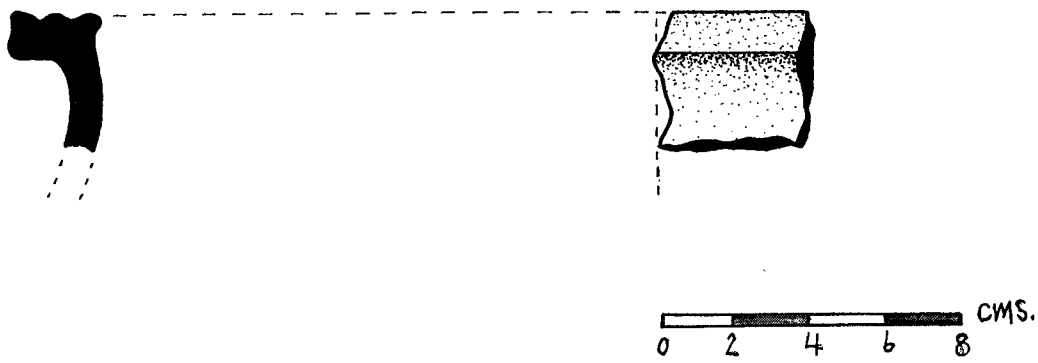
ภาพลายเส้นที่ 155 ปากครกดินเผาเนื้อแกร่ง พบในระดับ 160-180 CM.DT

ภาพลายเส้นที่ 156 ก้นภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งจากแหล่งเตาบ้านบางปูน พบในระดับ 160-180 CM.DT.

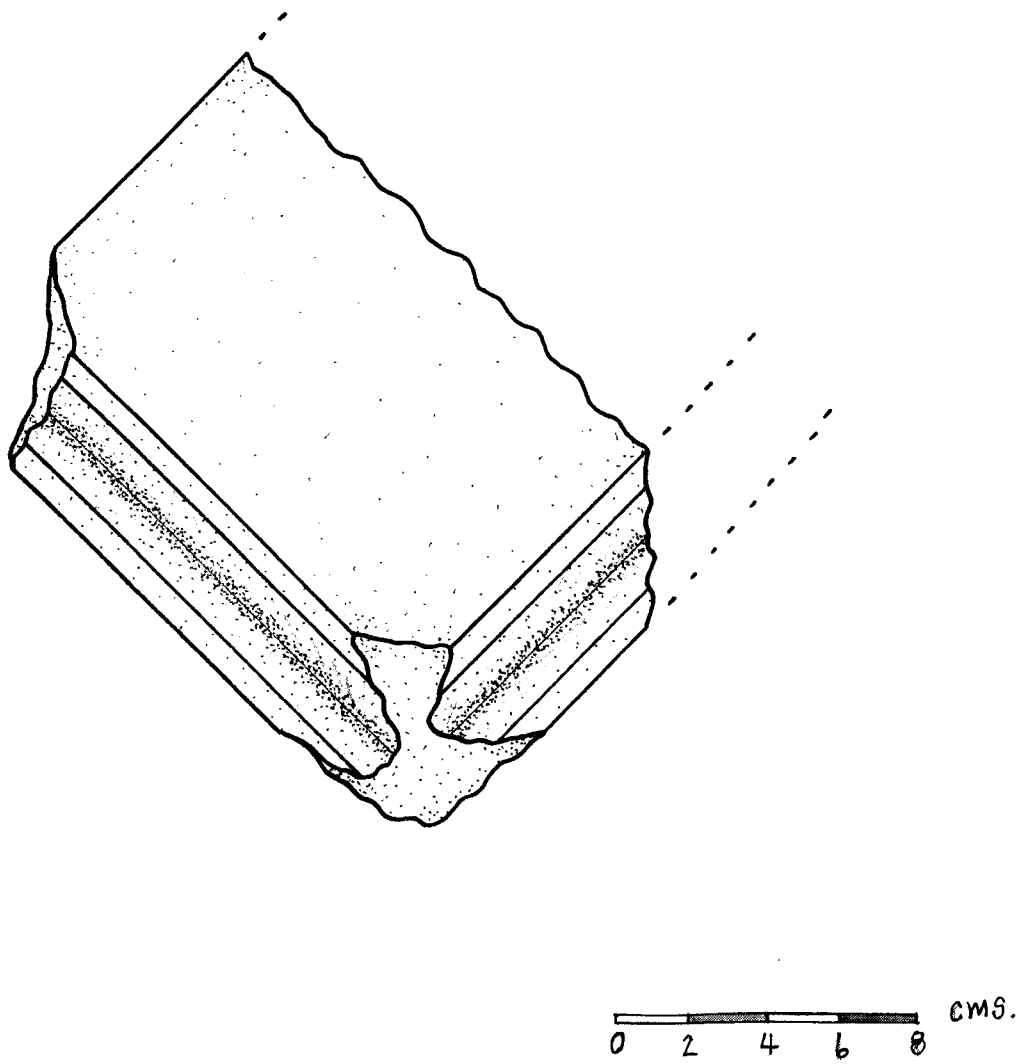

ภาพลายเส้นที่ 157 ปากภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งจากแหล่งเตาแม่น้ำน้อยพบในระดับ 180-200 CM.DT.

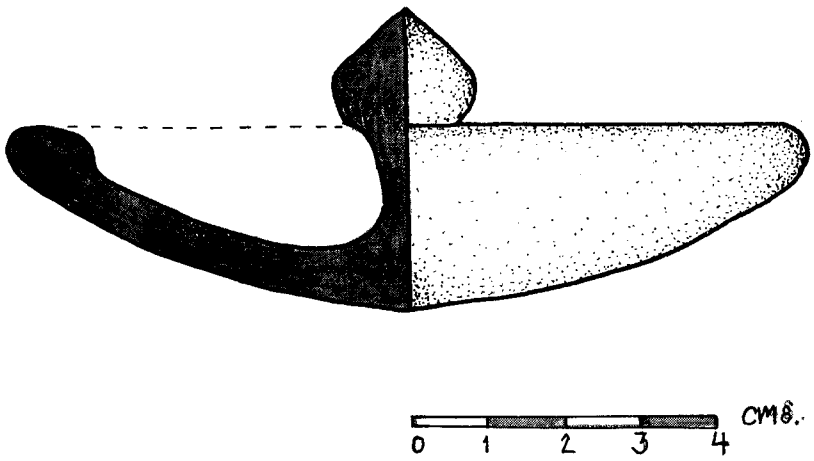

ภาพลายเส้นที่ 158 ปากภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งจากแหล่งเตาบ้านบางปูน พบในระดับ 180-200 CM.DT.

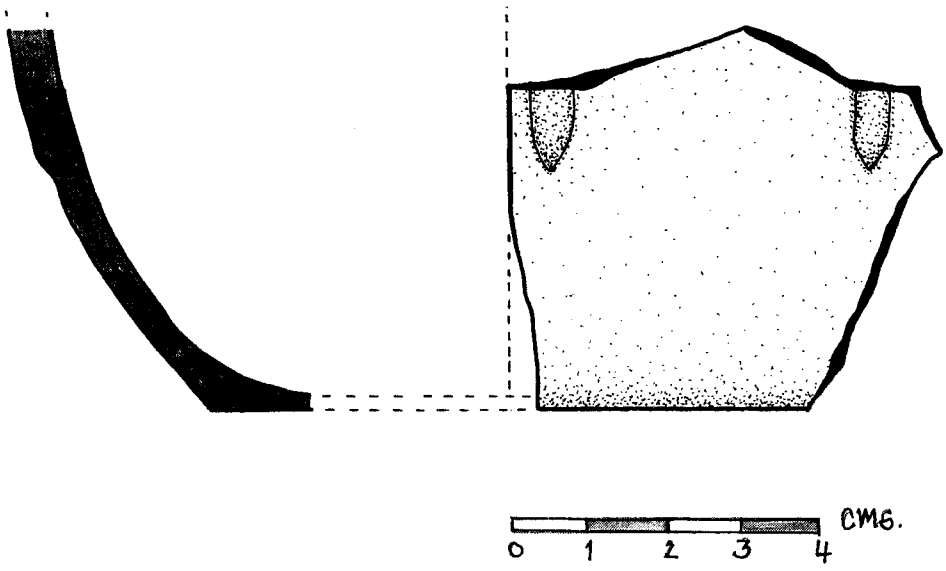

ภาพลายเส้นที่ 159 ฐานบัวหินทราย พบในระดับ 180-200 CM.DT.

ภาพลายเส้นที่ 160 ฝาภาชนะแบบหงาย เนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 200-220 CM.DT.

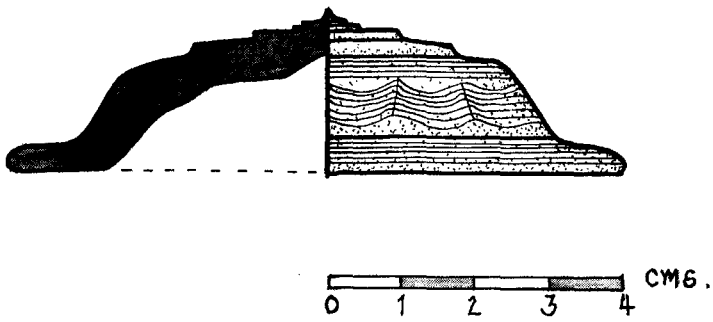
ภาพลายเส้นที่ 161 ก้นภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง พบในระดับ 200-220 CM.DT.

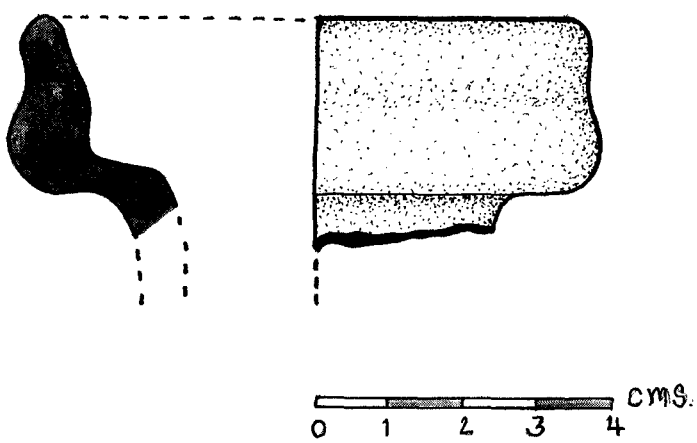
ภาพลายเส้นที่ 162 ก้นครกดินเผาเนื้อแกร่ง พบในระดับ 200-220 CM.DT.

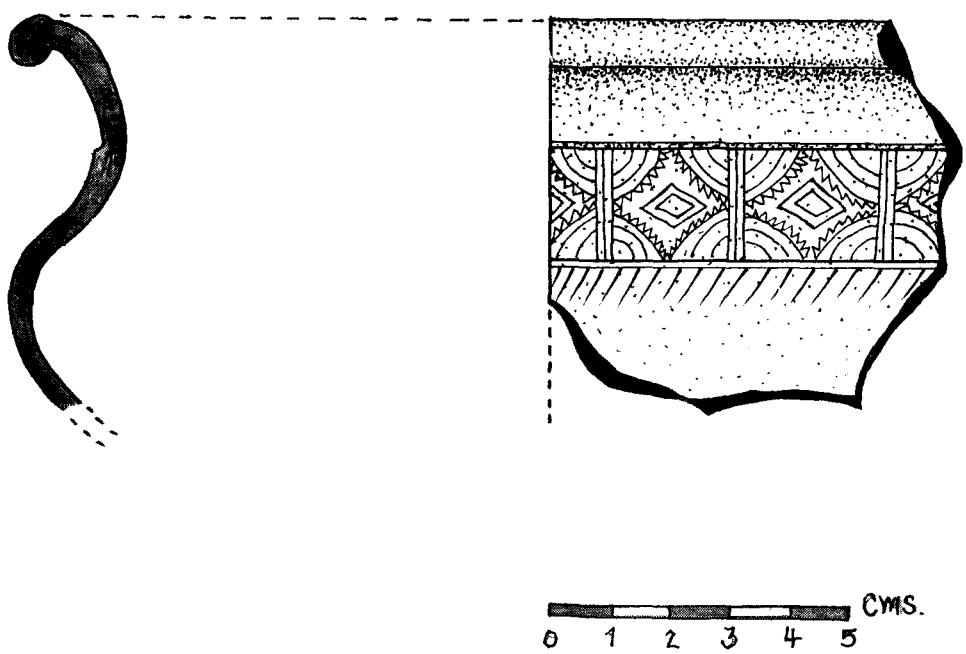
ภาพลายเส้นที่ 163 ฝาภาชนะแบบครั่ว เนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 280-300 CM.DT.

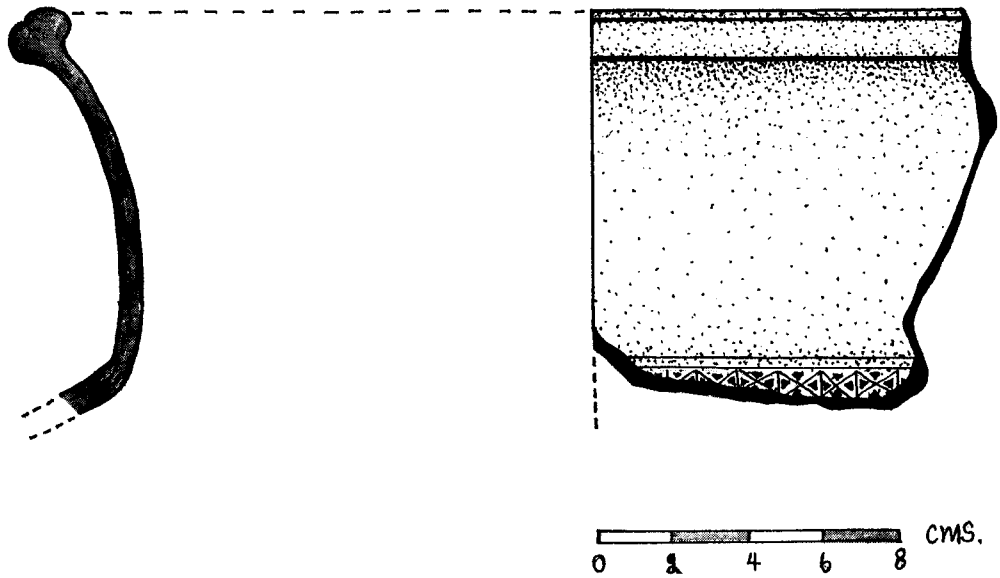
ภาพลายเส้นที่ 164 ปากภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 280-300 CM.DT.

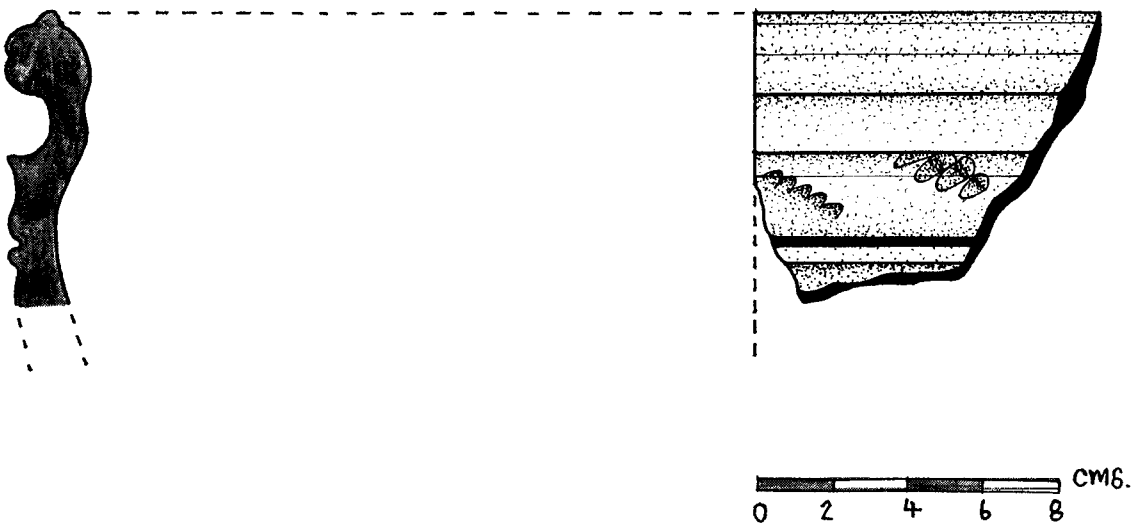
ภาพลายเส้นที่ 165 ปากภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 280-300 CM.DT.

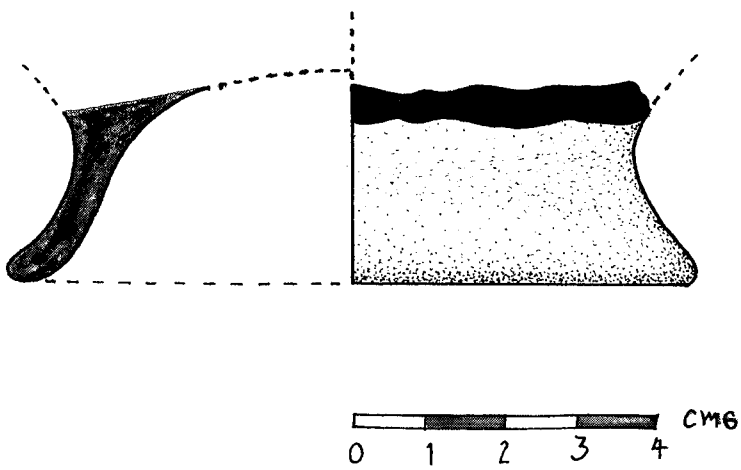
ภาพลายเส้นที่ 166 ปากภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 280-300 CM.DT.

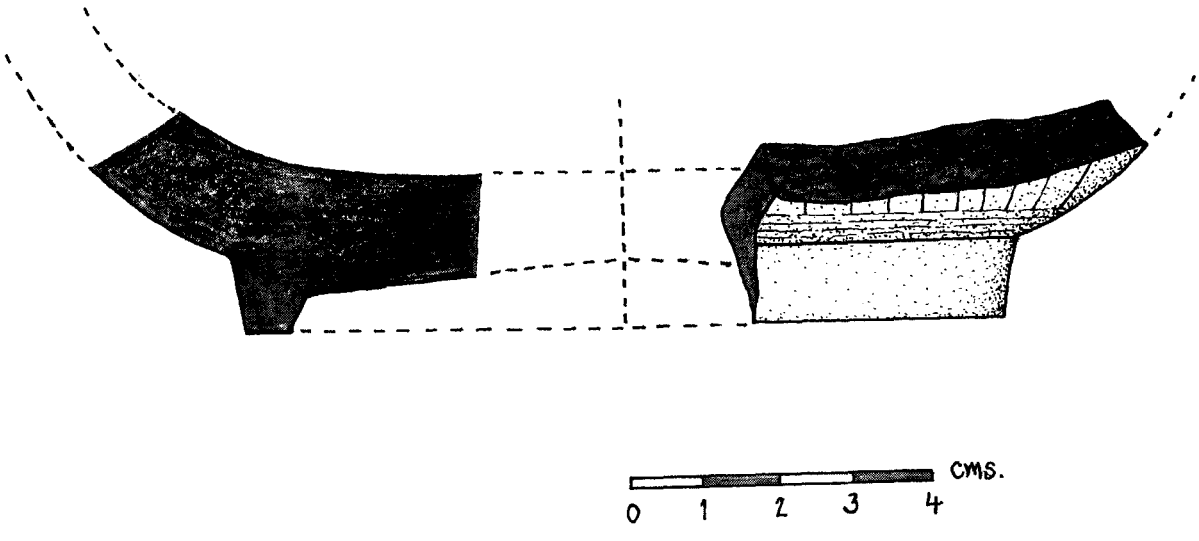
ภาพลายเส้นที่ 167 อ่างน้ำดินเผาเนื้อแกร่ง พบในระดับ 280-300 CM.DT.

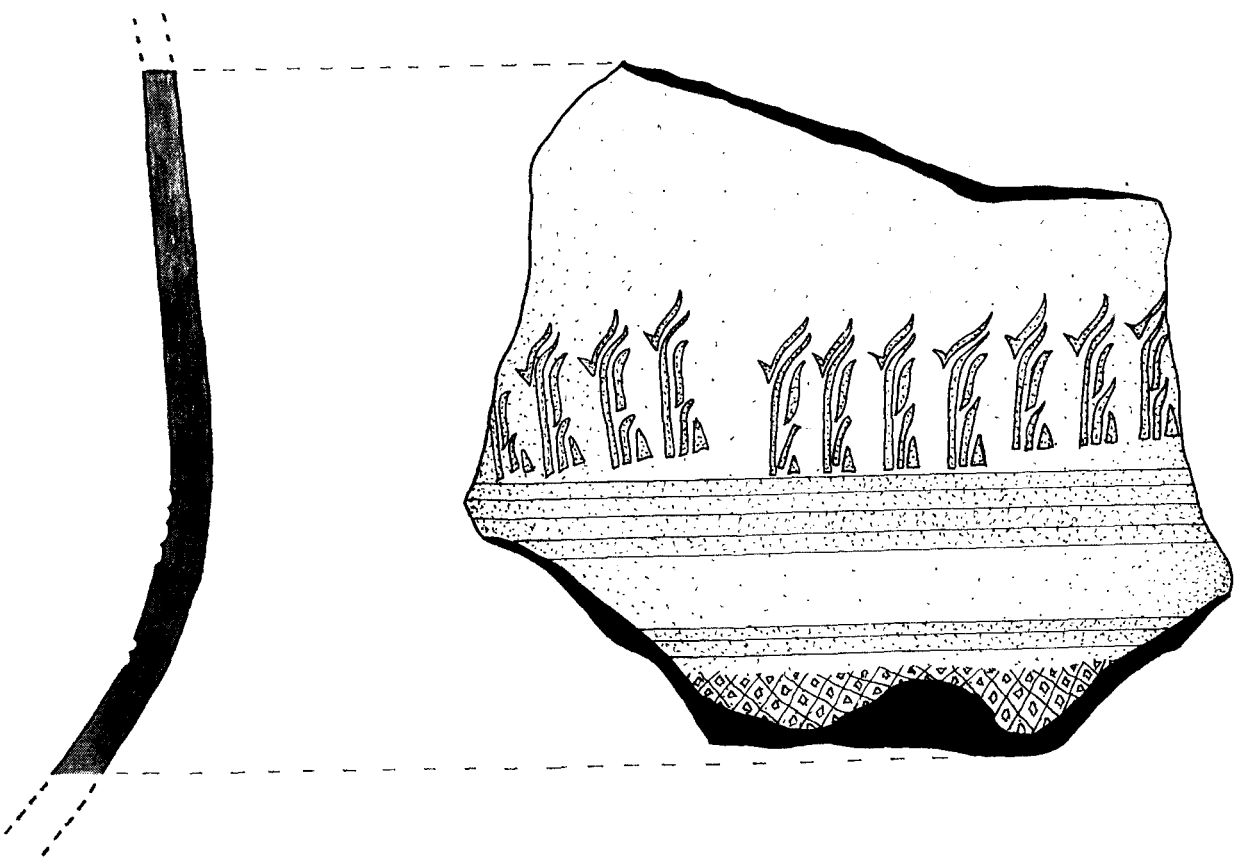
ภาพลายเส้นที่ 168 ฐานภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 280-300 CM.DT.

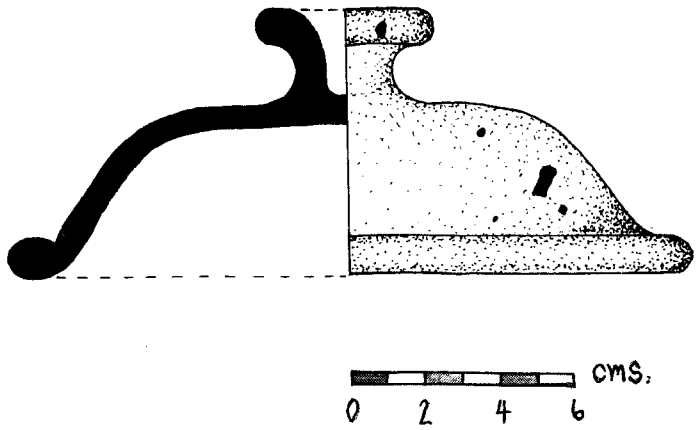

ภาพลายเส้นที่ 169 ก้นชามเคลือบเขียวไข่กาจากแหล่งเตาศรีสัช ชนาลัย พบในระดับ 280-300 CM.DT.

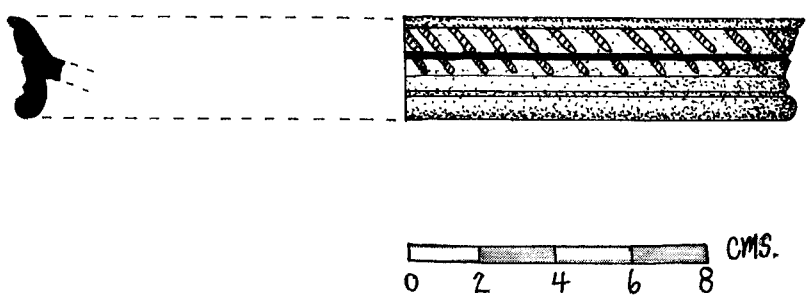

ภาพลายเส้นที่ 170 ไหล่ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งจากแหล่งเตาบ้านบางปูน พบในระดับ 280-300CM.DT.

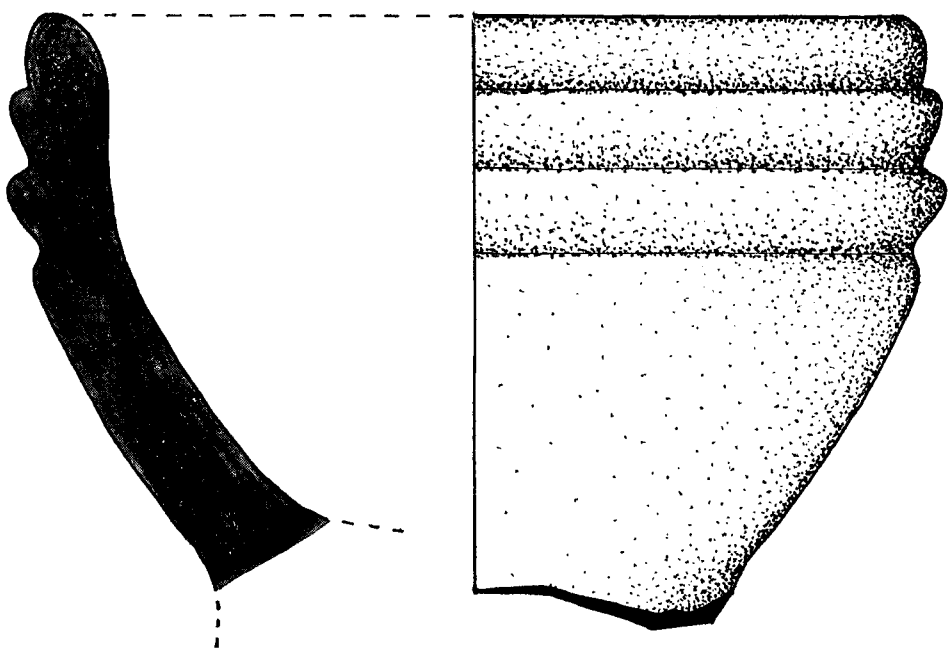

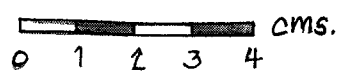
ภาพลายเส้นที่ 171 ฝาภาชนะแบบคว่ำ เนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 300-320 CM.DT.

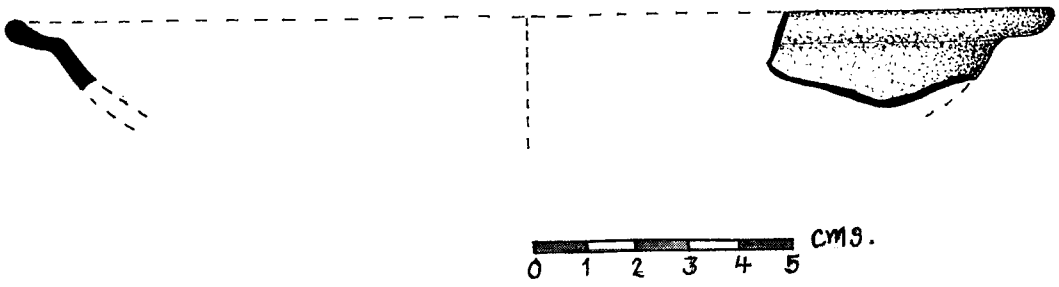
ภาพลายเส้นที่ 172 ถาดภาชนะดินเผา เนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 300-320 CM.DT.

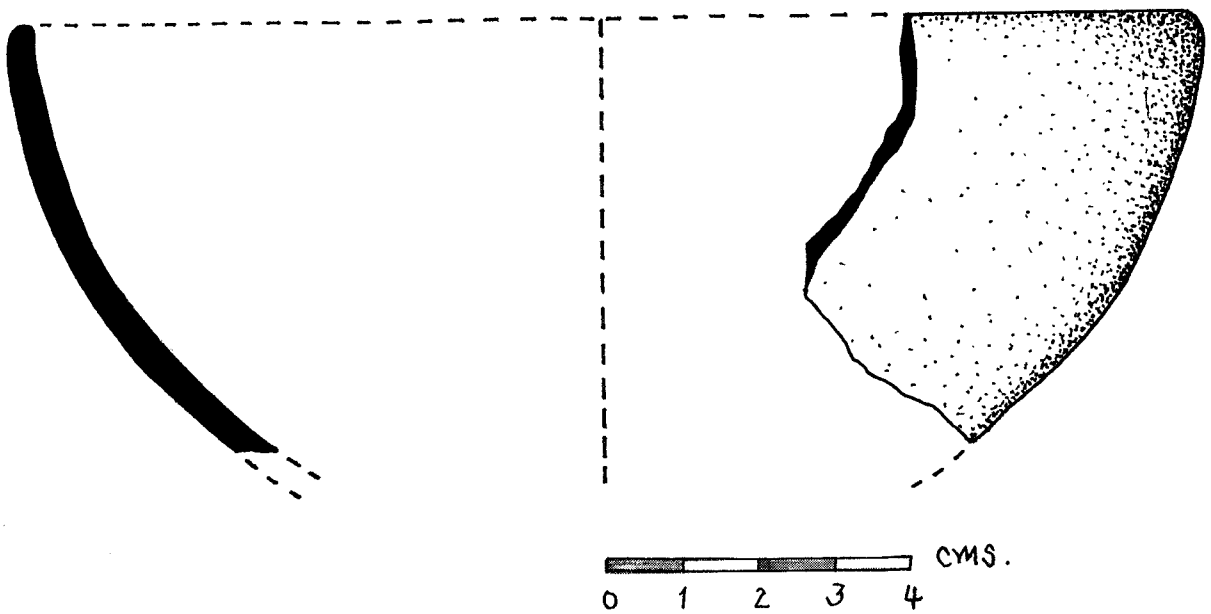

ภาพลายเส้นที่ 173 ครกดินเผาเนื้อแกร่ง พบในระดับ 300-320 CM.DT.

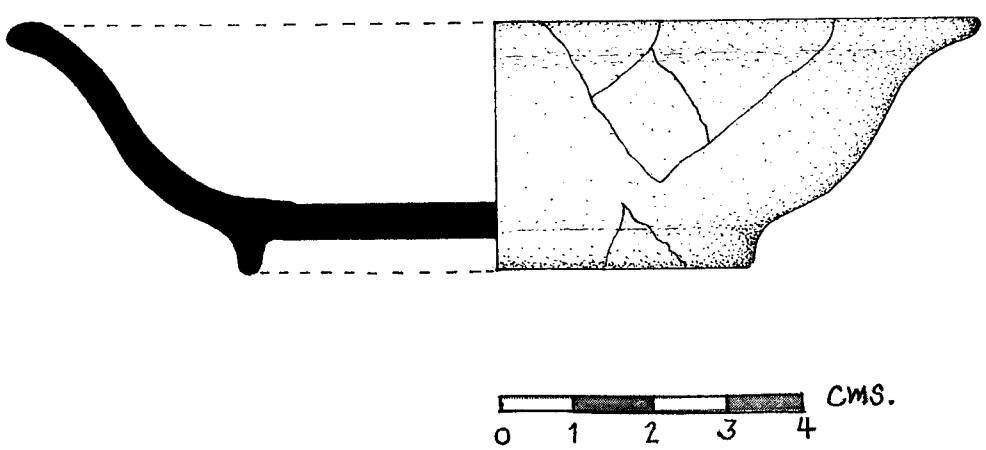

ภาพลายเส้นที่ 174 จานเคลือบเขียวไข่กาจากแหล่งเตาศรีสัช ชนาลัย พบในระดับ 300-320CM.DT.

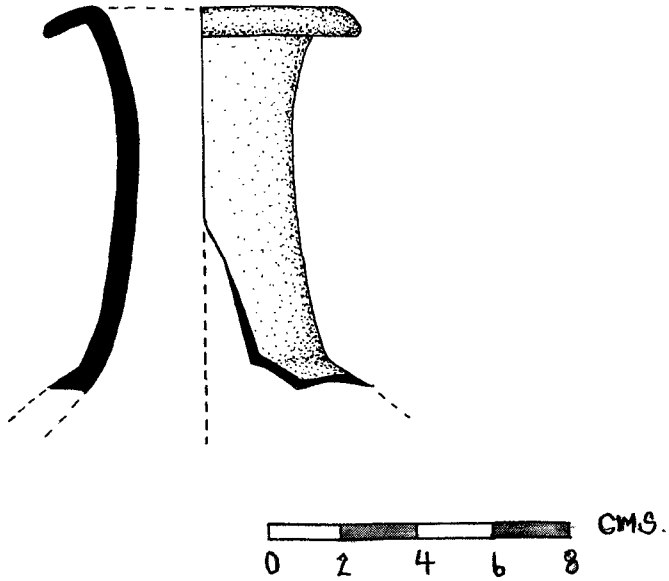

ภาพลายเส้นที่ 175 ชามเคลือบเขียวไข่กาจากแหล่งเตาศรีสัช ชนาลัย พบในระดับ 300-320CM.DT.

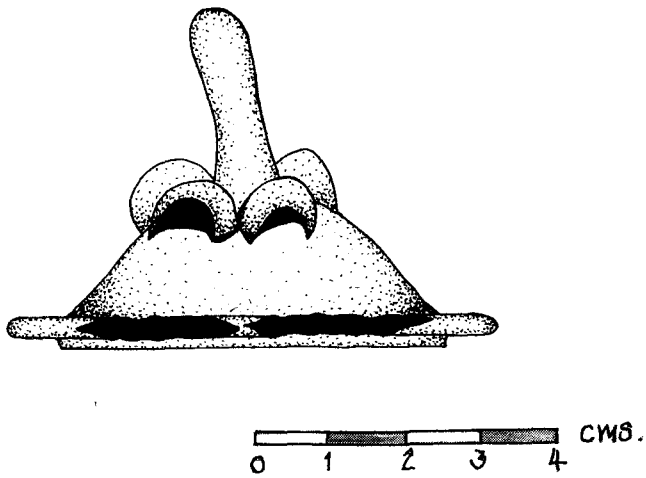

ภาพลายเส้นที่ 176 ชามเคลือบเขียวไข่กาจากแหล่งเตาศรีสัช ชนาลัย พบในระดับ 300-320CM.DT.

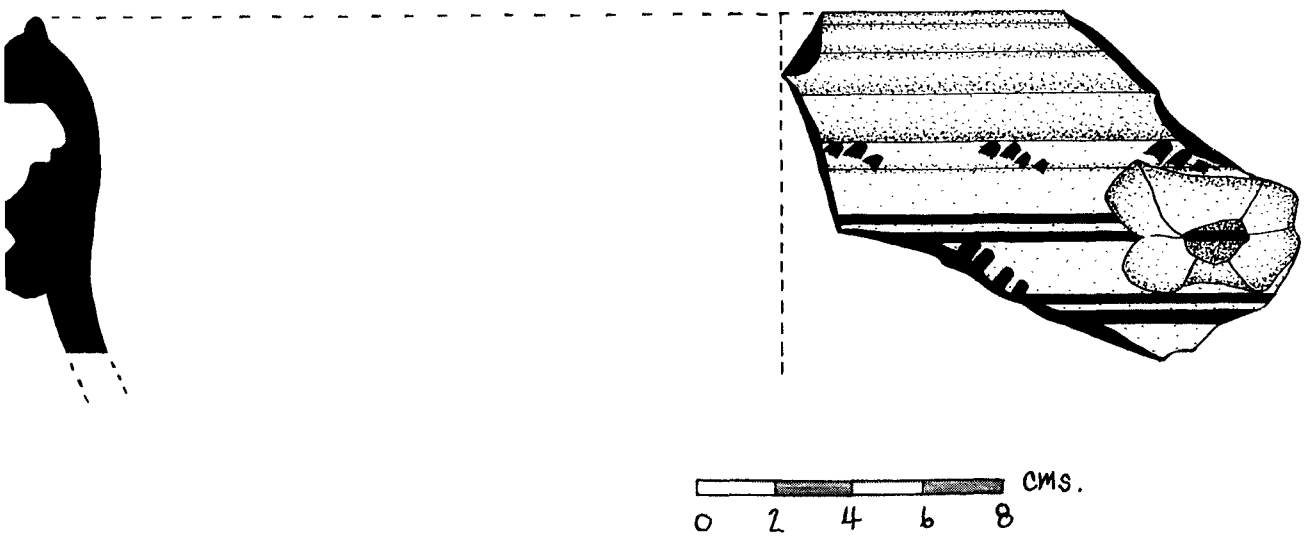
ภาพลายเส้นที่ 177 ปากภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 340-360 CM.DT.

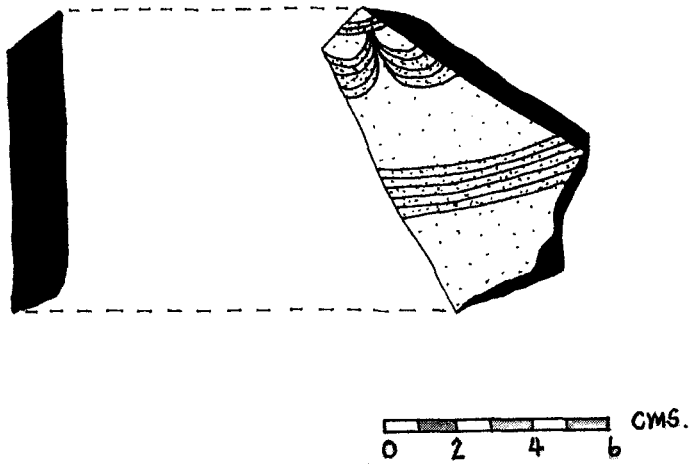

ภาพลายเส้นที่ 178 ฝาภาชนะแบบคว่ำรูปมังคุด เนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 340-360 CM.DT.

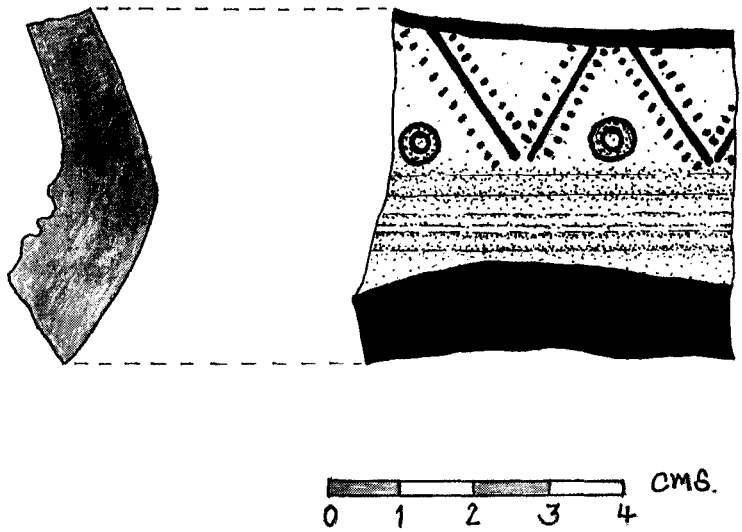

ภาพลายเส้นที่ 179 ปากภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งจากแหล่งเตาแม่น้ำน้อยพบในระดับ 340-360 CM.DT.

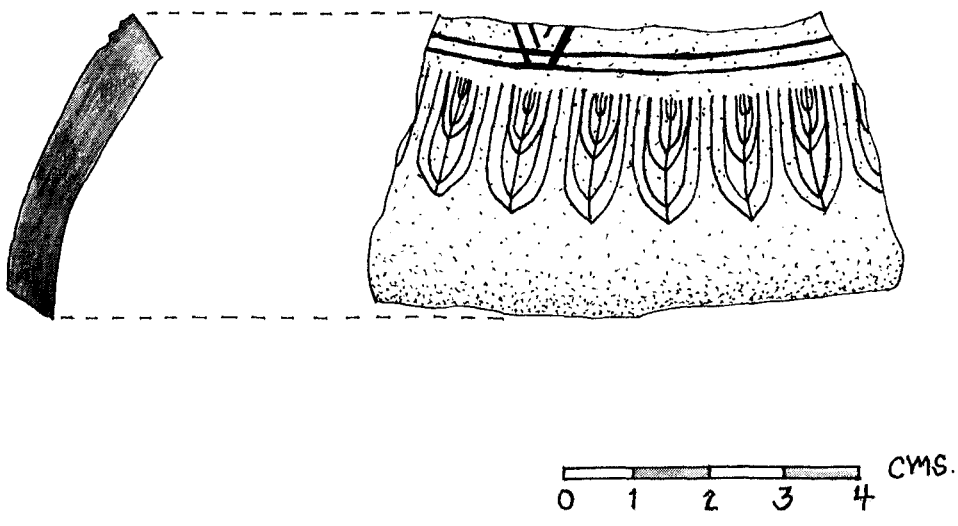

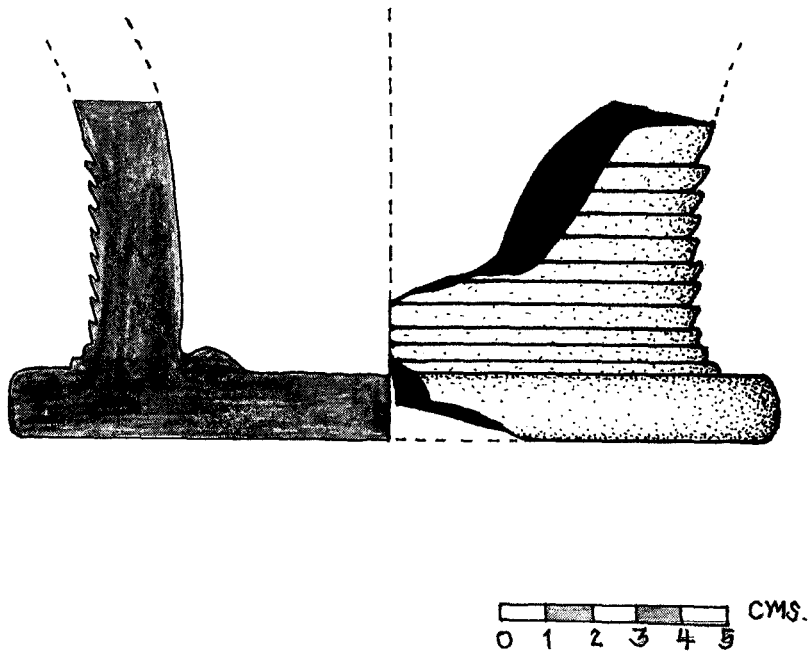
ภาพลายเส้นที่ 180 ตัวภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งจากแหล่งเตาบ้านบางปูน พบในระดับ 360-380 CM.DT.

ภาพลายเส้นที่ 181 ไหล่ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งจากแหล่งเตาบ้านบางปูน พบในระดับ 400-420 CM.DT.

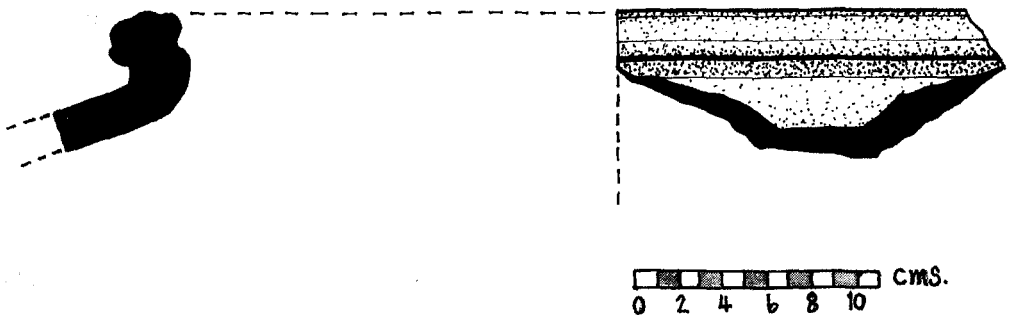
ภาพลายเส้นที่ 182 ไหล่ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งจากแหล่งเตาบ้านบางปูน พบในระดับ 400-420 CM.DT.

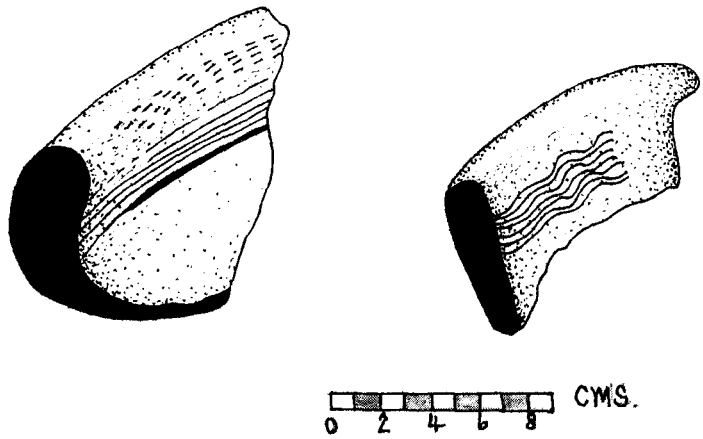
ภาพลายเส้นที่ 183 ก้นภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งจากแหล่งเตาบ้านบางปูน พบในระดับ 400-420 CM.DT.

ภาพลายเส้นที่ 184-196
ตัวอย่างโบราณวัตถุและเศษภาชนะดินเผา
จากการขุดค้นหลุมขุดค้นที่ 2 (Test Pit II) 27 ฒ

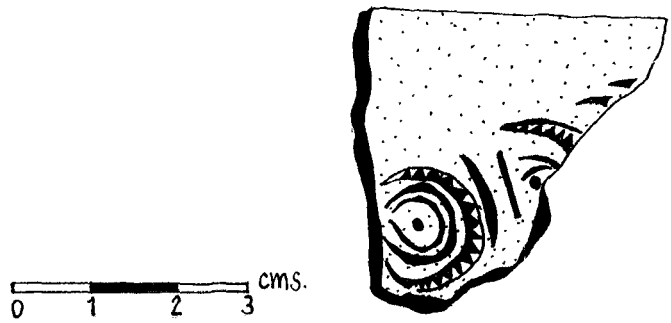
ภาพลายเส้นที่ 184 ปากโอ่งน้ำดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 70-90 CM.DT.

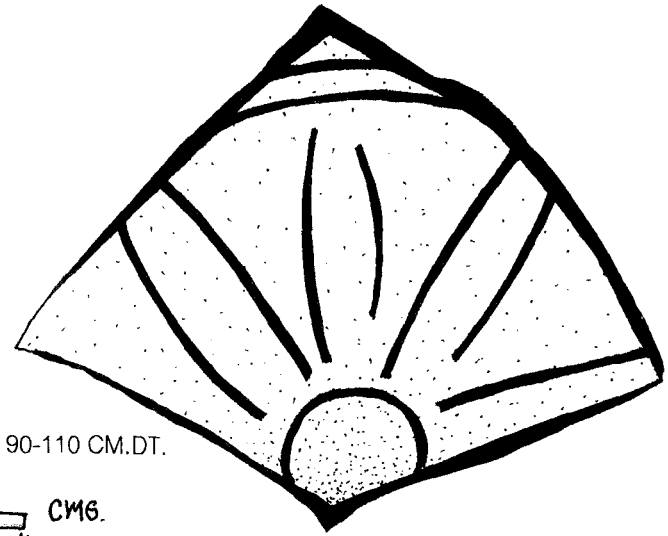
ภาพลายเส้นที่ 185 ชิ้นส่วนเตาเชิงกราน พบในระดับ 70-90 CM.DT.

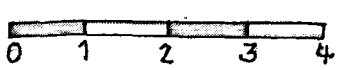
ภาพลายเส้นที่ 186 ตัวภาชนะดินเผา เนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 70-90 CM.DT.

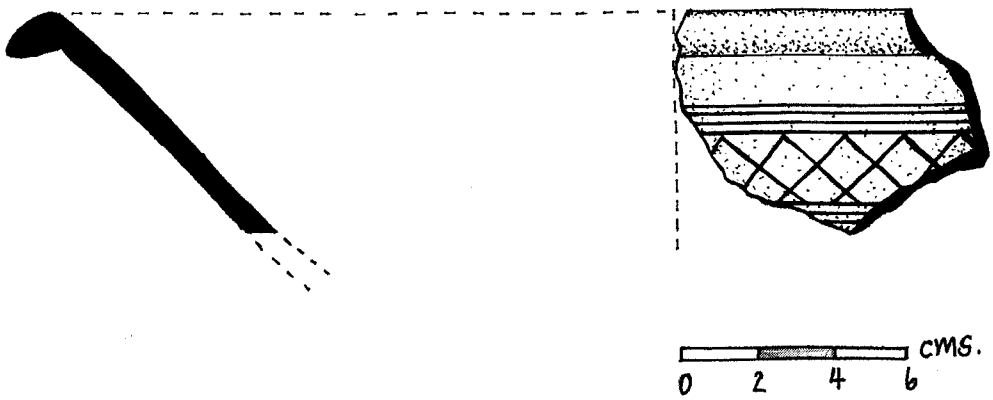
ภาพลายเส้นที่ 187

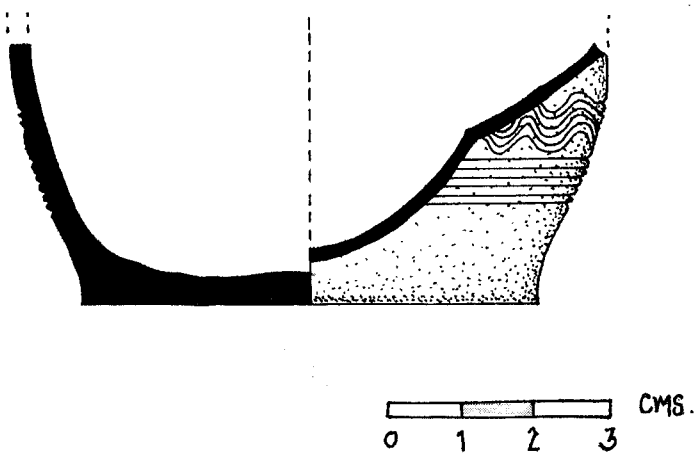
ผเคลือบเขียวไข่กาจากแหล่งเตาศรีสัช ชนาลัย พบในระดับ 90-110 CM.DT.

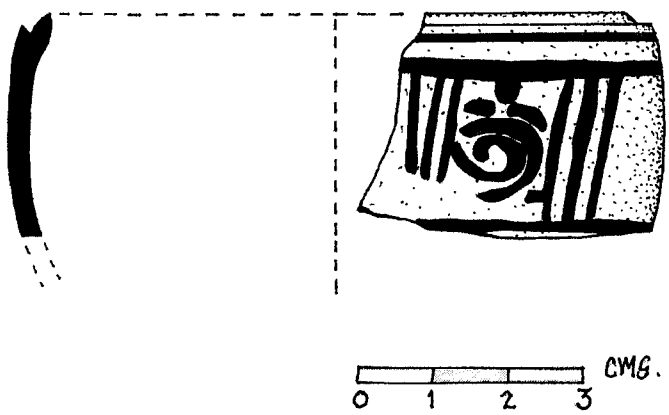
ภาพลายเส้นที่ 188 ปากชามดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 70-90 CM.DT.

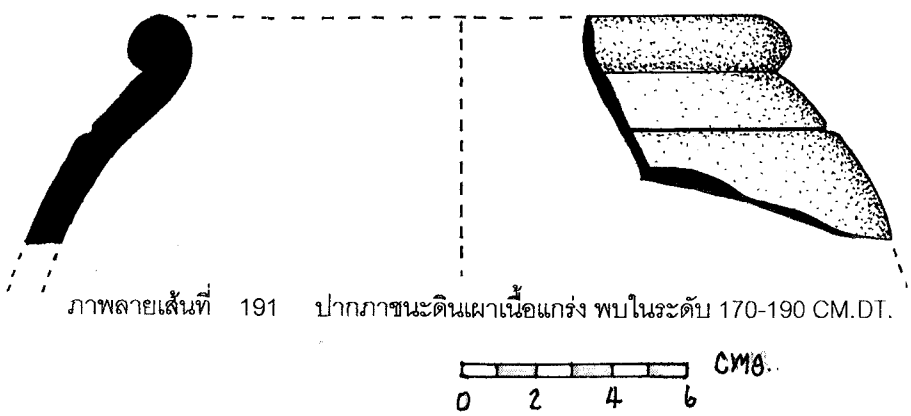
ภาพลายเส้นที่ 189 ตะคันดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 110-130 CM.DT.

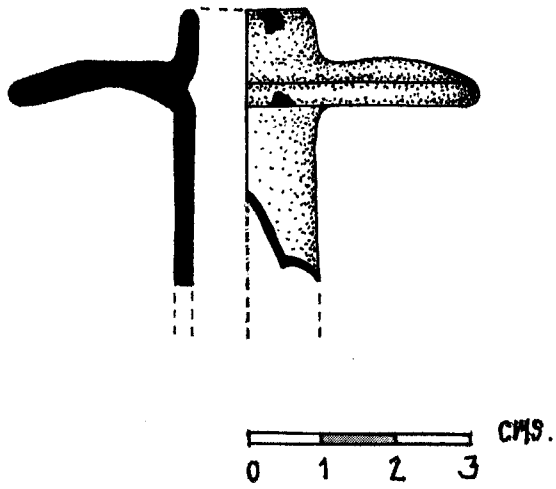
ภาพลายเส้นที่ 190 ตัวตลับเขียนลายสีน้ำตาลใต้เคลือบจากเตาบ้านป่ายาง ศรีสัช ชนาลัย พบในระดับ 130-150 CM.DT.

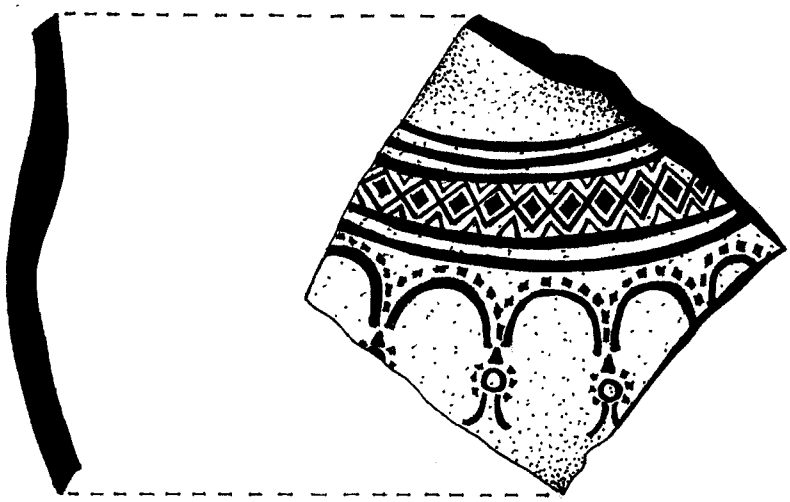
ภาพลายเส้นที่ 191 ปากภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง พบในระดับ 170-190 CM.DT.

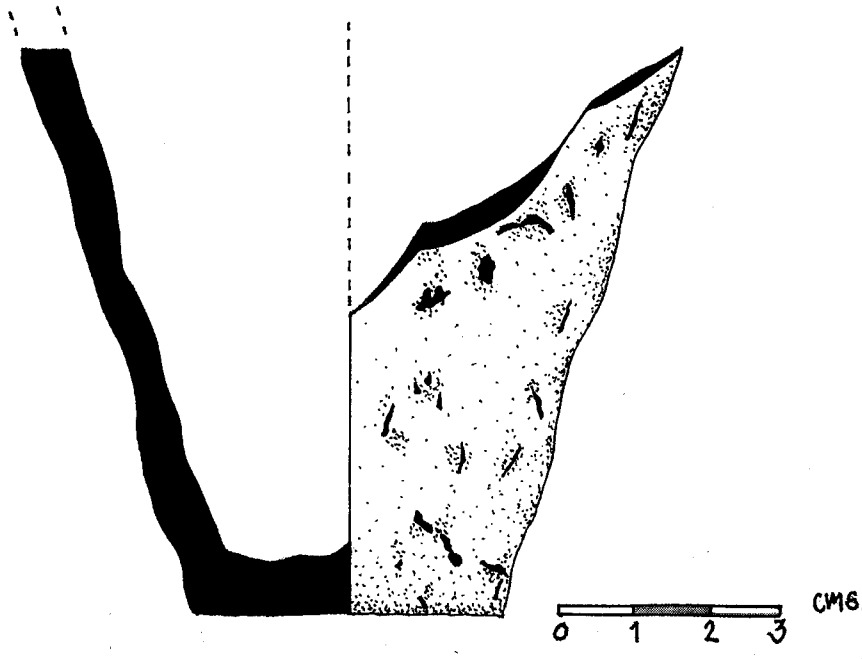

ภาพลายเส้นที่ 192 พวยภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 210-230 CM.DT.

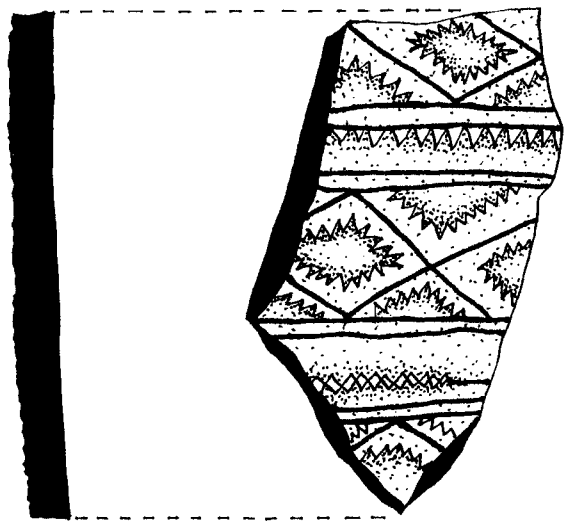

ภาพลายเส้นที่ 193 ตัวภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา ทาน้ำดินสีแดง (Red Slip) พบในระดับ 210-230 CM.DT.

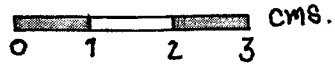

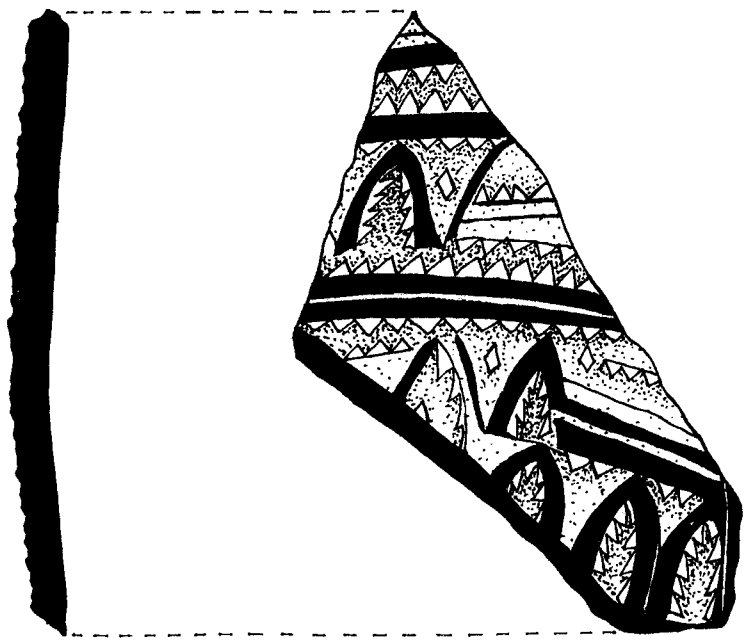

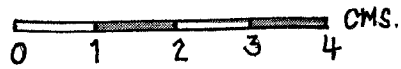
ภาพลายเส้นที่ 194 ก้นภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง พบในระดับ 230-250 CM.DT.

ภาพลายเส้นที่ 195 ตัวภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 270-290 CM.DT.

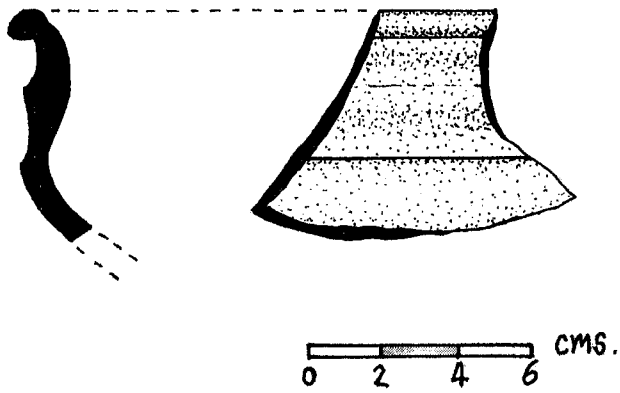

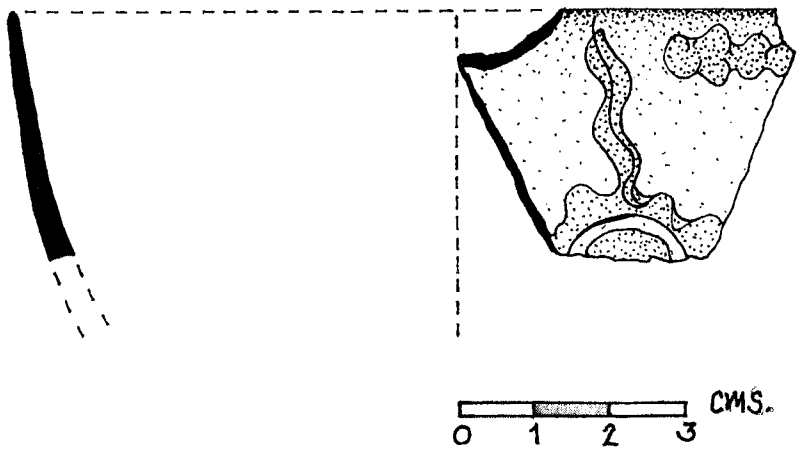

ภาพลายเส้นที่ 196 ตัวภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 270-290 CM.DT.

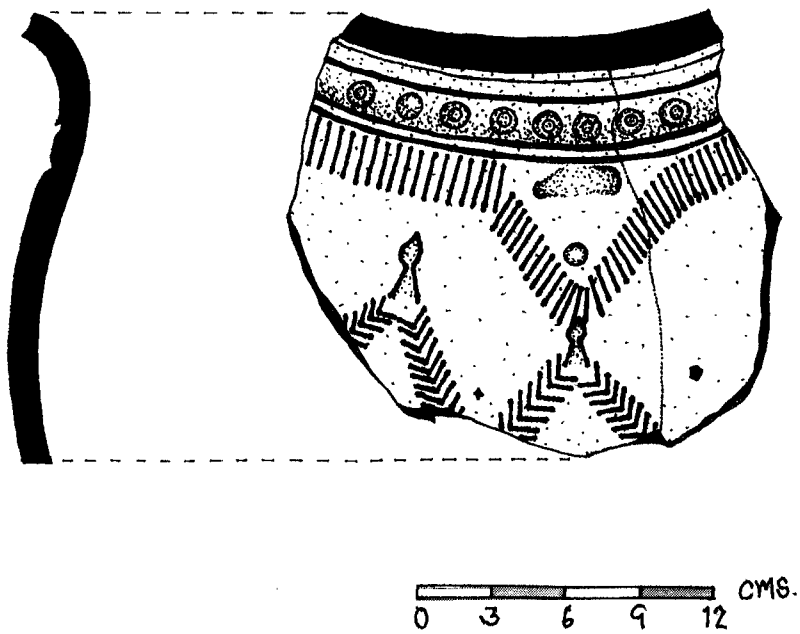
ภาพลายเส้นที่ 197-207
ตัวอย่างโบราณวัตถุและเศษภาชนะดินเผา
จากการขุดค้นหลุมขุดค้นที่ 3 (Test Pit III) 57 ษ'

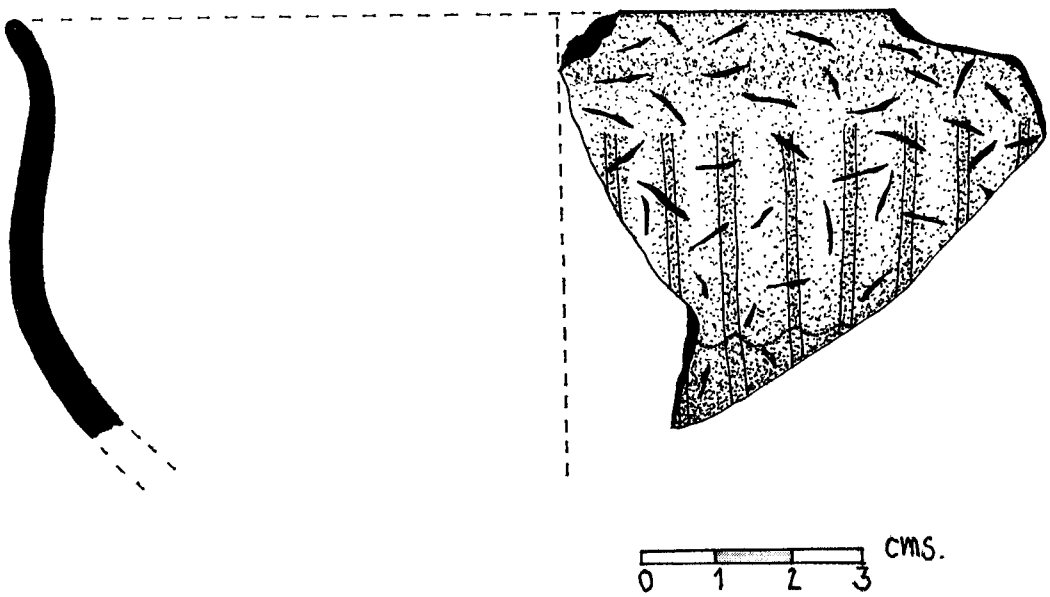
ภาพลายเส้นที่ 197 ปากภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 60-80 CM.DT.

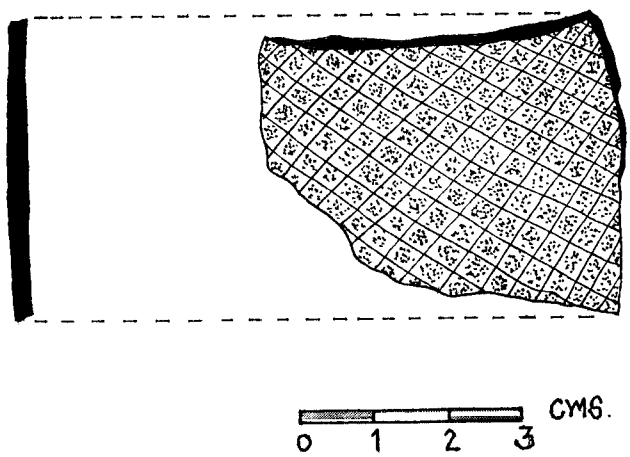
ภาพลายเส้นที่ 198 ปากชามดินเผาเนื้อแกร่ง จากแหล่งเตาสันกำแพง พบในระดับ60-80 CM.DT.

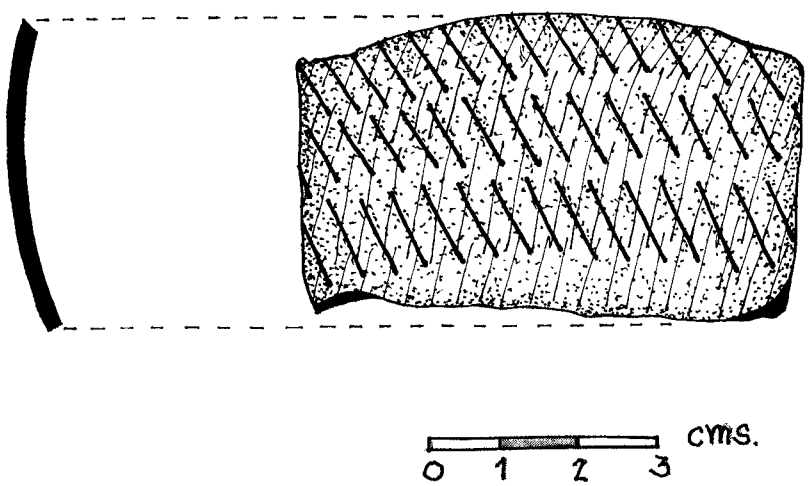
ภาพลายเส้นที่ 199 ไหล่ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งจากแหล่งเตาบ้านบางปูน พบในระดับ 80-100 CM.DT.

ภาพลายเส้นที่ 200 ปากภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง เคลือบสีขาวขุ่น จากแหล่งเตาสันกำแพง พบในระดับ 80-100 CM.DT.

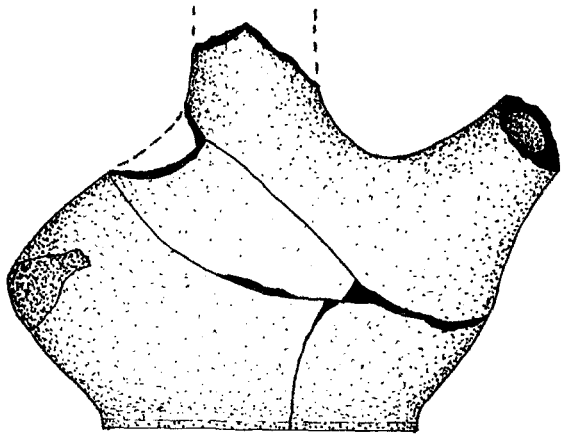

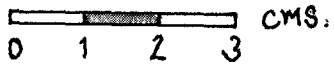
ภาพลายเส้นที่ 201 ตัวภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 100-120 CM.DT.

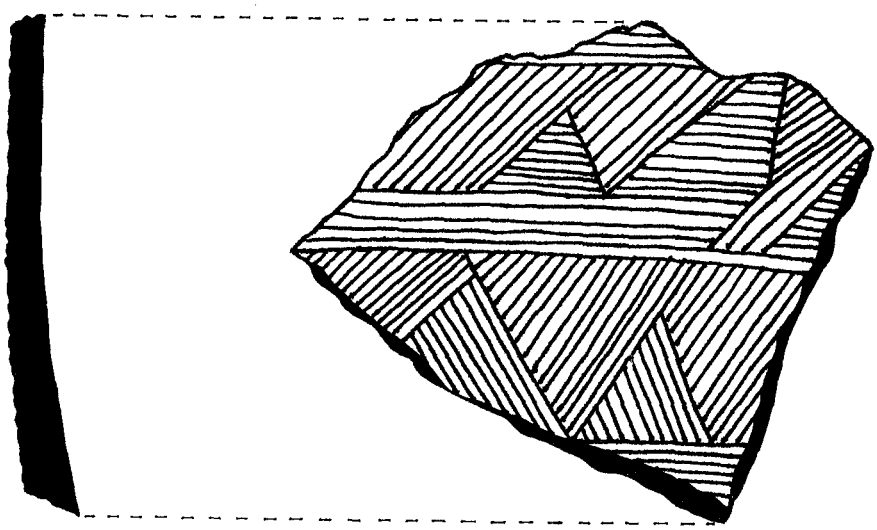
ภาพลายเส้นที่ 202 ตัวภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา ทาน้ำดินสีแดง (Red Slip) พบในระดับ 100-120 CM.DT.

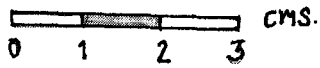
ภาพลายเส้นที่ 203 ภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 140-160 CM.DT.

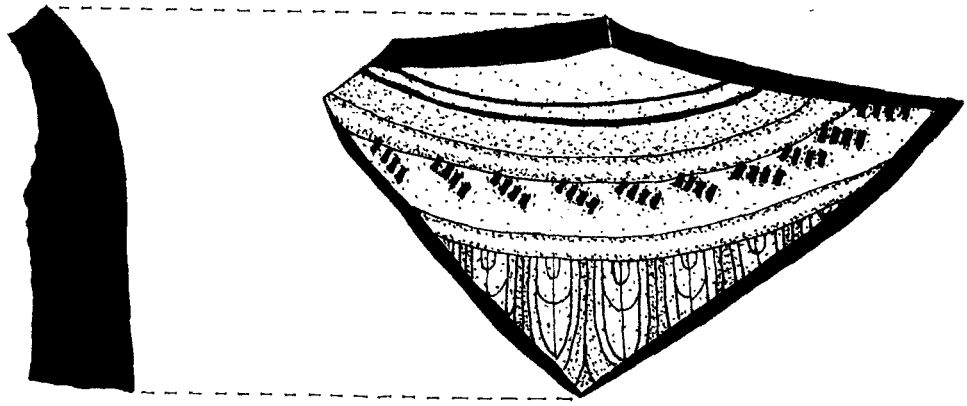

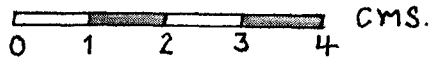
ภาพลายเส้นที่ 204 ตัวภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา พบในระดับ 180-200 CM.DT.

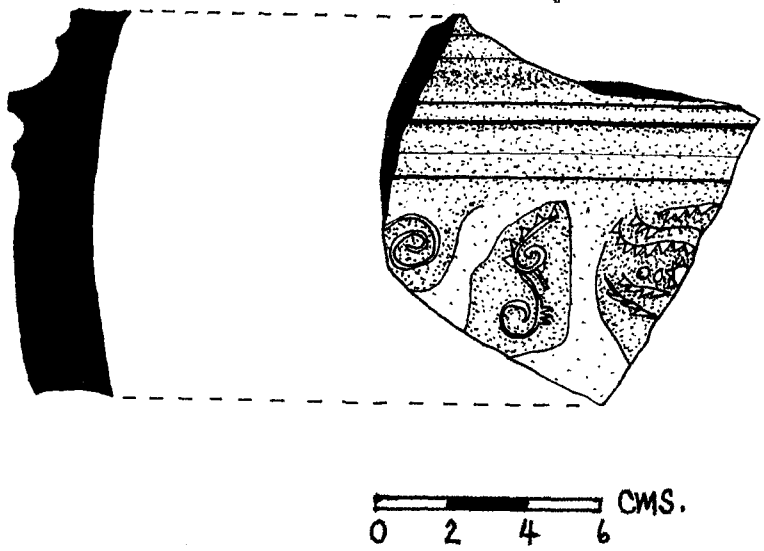

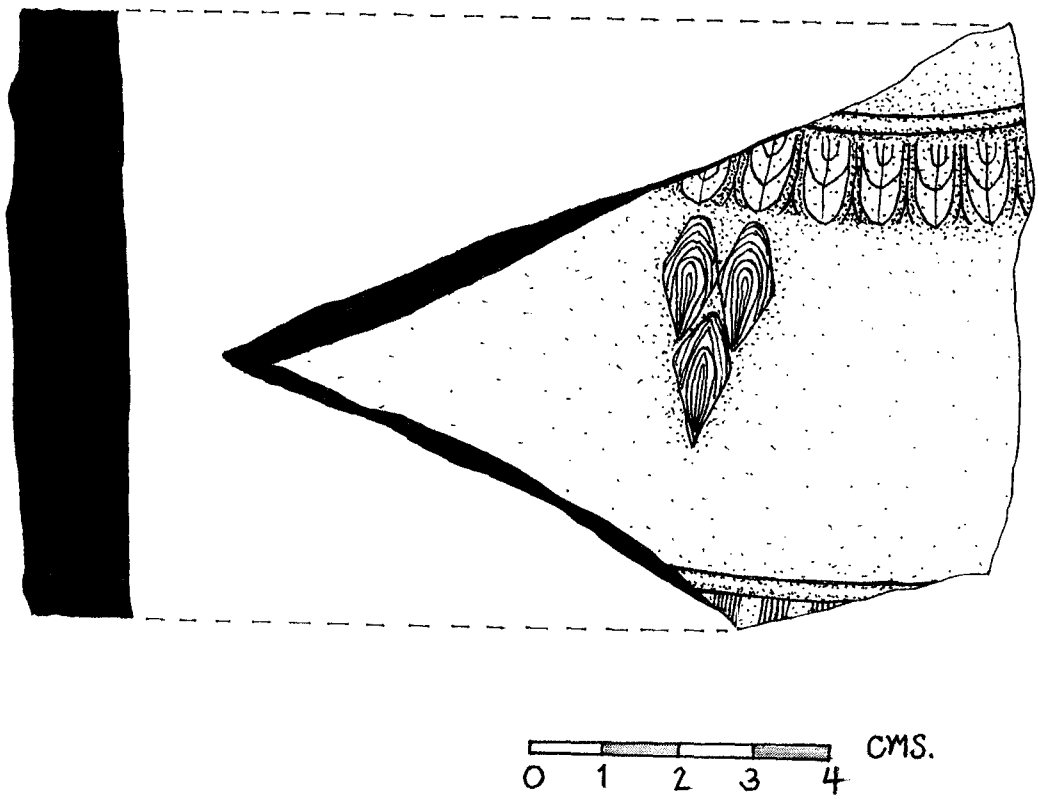
ภาพลายเส้นที่ 205 ไหล่ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งจากแหล่งเตาบ้านบางปูน พบในระดับ 180-200 CM.DT.

ภาพลายเส้นที่ 206 ไหล่ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งจากแหล่งเตาบ้านบางปูน พบในระดับ 160-180 CM.DT.

ภาพลายเส้นที่ 207 ไหล่ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งจากแหล่งเตาบ้านบางปูน พบในระดับ 200-220 CM.DT.